Ruralia commoda / [Petrus de Crescentiis].

Contributors

Crescenzi, Pietro de', approximately 1233-approximately 1320.
Morris, William, 1834-1896

Publication/Creation

Strassburg : [Georg Husner], [1486]

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/drzk9je4

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

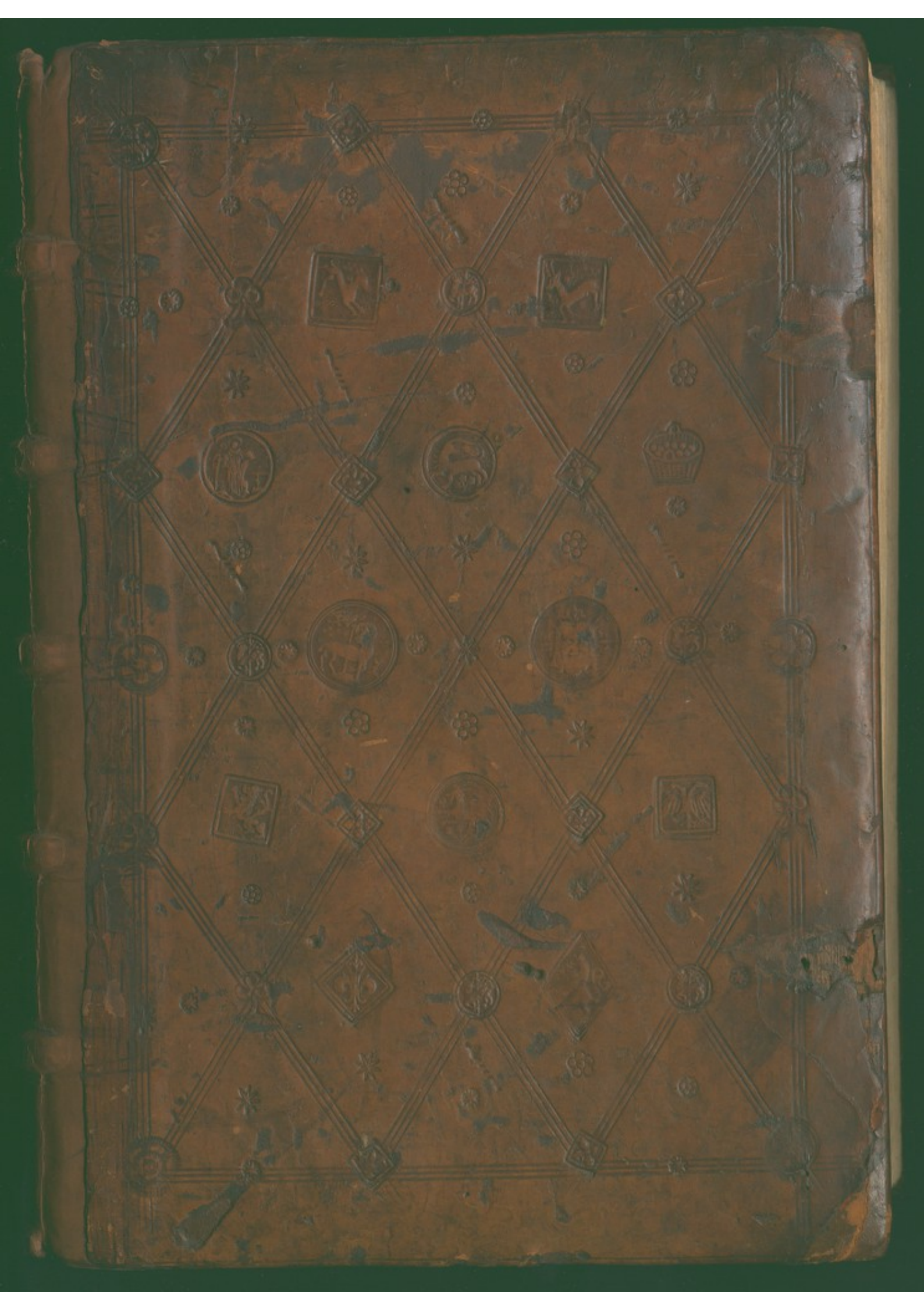

5227(3)

Hain * 5831.
Pucelle 602
B.M. I. 134

Opus ruralium commodorum Petri de crescentijs.

BIBLIOTECA
AUTONOMA
DE NUEVO LEON

¶ Petri de crescentijs ciuis Bononiensis epistola commodorum ruralium

¶ In nomine sancte et individue trinitatis Amen

Venerabili in christo patri z dño spūali viro summe religionis ac sapiēte fratri Aymerico de placentia sanctissimi ordinis fratrum predicatorz generali magistro dignissimo suus Petrus de crescēcijs ciuis Bonon. seipsum ad omnia semp mādata obsequiosa paratū. Cū presentē librum ruraliū cōmodorz ad dei omnipotētis honorē z serenissimi regis karoli delectationē meiqz aceterorz vtilitatē inchoassem z mediassem, multis z varijs occupatōnibus impedit diu perficere distuli. Verū a vestra nobili sanctitate vt complerē rogatus qō pro dominico mandato libēter recepi. Judiciorz z ciuilū occupationū strepitu relicto quibus nō poterā sic animū vt operi expediebat quietē habere ad ruris habitationem septuagenarius me transtuli z ne ocijs inutilibus aliquo tpe inficiar iustisqz satisfaciam votis, celestis regis auxilio librū perficere curaui. Ac etiā ei qō primo scripseraz addidi multa vtilia que postea vidi et per experiēciā approbaui. Vestre igit dominationi eundē grandi affectu offero corrigendum per vestrā prudentiā que summa est z vestrorz fratrum humiliter supplicans q ipsius elimet rubigo. z qō est vtile nō spernatur. Nā aperte cognosco q nec p me nec forsan per aliū possent integre sciri omnia de quib9 in toto libro tractaf ppter infinitam agendorz varietatē que semp sub ppetuo motu celesti virtute cōsistit. Nec ab omnibus omnia pterita scribi possunt cū auxilio ei9 qui sine defectu pterita presentia z futura cognoscit. Non ei opus qō defide non tractat reprobari vl sperni debet paucis maculis i quo plura nitent. Sicut nec eradicatur rosariū quibusdā spinis si multas redolentes exhibeat rosas. Nec abscinditur arbor paucis vermiculosis pomis i qua multa inveniunt iocunda

¶ Incipit liber ruralium cōmodorz a Petro de crescētijs ciue bononiensi ad honorē dei omnipotētis et serenissimi regis Karoli cōpilatus.

¶ Liber primus

De locis habitabilibus eligendis. Et de curijs z domibus et bis que habitationi in rure sunt necessaria faciendis Et primo de bonitate loci habitabilis et cognitione ei communi 6.

De aere z cognitōe bonitatis vl malicie ei9 6.

De ventis et cognitione bonitatis vl malicie ipsorum 7.

De aqua que hominibus competit et cognitione bonitatis vel malicie eius 7.

De situ loci habitabilis et cognitione bonitatis vel malicie eius 8.

De curijs siue tumbis in diuersis locis diuersimode faciendis 9.

De intrinseca dispositione curie 10.

De puteis et fontibus faciendis et qualiter aqua inveniatur et probetur 11.

De aqueductu 11.

De cisternis et cisternulis 11.

De materijs domorum 12.

De officio villici 12.

De officio patrisfamilias qualiter dz agere emere ac villici opa z rōnem inquirere 12.

¶ Liber secundus.

De natura plantarum et de rebus cōmunibus cultui cuiuslibet generis agrorum

De bis que omni plante conveniunt sm generationis principia 13.

De diuersitate generationis plantarum 13

De substantia et origine z generatōe plantarum 14

De diuisione plāte p suas ptes integrales 14.

De diuersitate materialium et simpliciu3 partium plante et de causa augmenti et9. 15
De generatione et natura foliorum flos et fructus · 15.
De vnitione et diuisione plantarum · 16.
De transmutatione et mutatione vnius plante in aliam · 17.
De alterationis diuersitate que fit ī plāt. 17.
De diuersitate plantarum sumpta iuxta diuersam fructuum productionem · 18 ·
De his quibus indiget omnis planta · 18.
De his que faciunt ad plante generatiōez et augmentum · 18.
De putredine siue letamine et stercoratione et cibo plantarum · 18 ·
De aqua que conuenit maturitati letaminis et nutrimento plantarum · 20 ·
De vtilitatibus arationum et fossionum. 21 ·
De cultu agri satiui · 22 ·
De medicamine agri vt fiat satiuus · 22 ·
De cultu agri montuosi et palliculosi. 23 ·
De cultu agri noualis · 23
De tempore et modo arandi et dissipādi herbas malas · 24 ·
De seminatione in communi · 24.
De plantatione et modis plantandi ⁊ de electione plantarum · 26 ·
De insitionibus ⁊ insertionibus p quas plante siluestres mutantur ad domesticarum dispositiones · 27.
Ex quibus dispositionibus ⁊ in quas trās mutetur planta siluestris in domesticationem. 29.
De locis inutilibus et vtilibus generationi plantarum · 29
De terra et cognitione fecunditatis et sterilitatis eius · 30 ·
De situ qui congruit agris ratione fecunditatis eorum · 30 ·
De munitionibus vinearum ortorum et agrorum · 31
De fluminum defensionibus · 31 ·

¶ Liber tertius

De campestribus

De agris Colendis.

agris colendis et de natura ⁊ vtilitate fructuum qui ex eis percipiuntur · 32 ·
De area · 32 ·
De borreis 32 ·
De auena 32 ·
De cicere 32 ·
De cicercula 32 ·
De canabo 32 ·
De frumento 33
De faba — 34 ·
De farre — 35 ·
De faseolis 35 ·
De git — 35 ·
De lolio — 35 ·
De lenticula 35 ·
De lupinis 35 ·
De lino — 36 ·
De ordeo — 36 ·
De milica — 37
De milio — 37 ·
De panico 37 ·
De piso — 38 ·
De spelta 38
De siligine 38
De vicia — 38 ·

¶ Liber quartus

De vitib9 et vineis

et cultu earum et de natura et vtilitate fructus ipsarum · 38 ·
De vite quid sit et de virtute foliorum. et cineris et9 et lacrime · 38 ·
De vinearum diuersitate · 39
De diuersitate generum vitis · 39 ·
De diuersis speciebus vitium 39 ·
De aere qui vitibus conuenit et de situ vinearum · 40 ·
De terra que vitibus apta est. 40 ·
De pastinatione et dispositione terre in q̄ vinea est plantanda · 41 ·
Quando debent colligi plante vitis et q̄les et qualiter seruari ⁊ ad partes remotas portari · 41 ·
Quando et qualiter vinea et vites sūt plātande · 42 ·
De propagatione et renouatione vitium

De vitib⁹ & vineis.

et vinearum 42.
De insitione vitis. 43.
De putatione vitiū z arbor vitiferarum 44.
De formatione vinearum z radicum inutilium amputatione 45.
De relevatione vinearum. 45.
De fimatione vinearum et radicum inutilium amputatione 46.
De vineis ligonisandis. 46.
De nocumentis que vitibus accidunt et cura ipsarum 46
De conservatione vuarum recentium vl' siccarum 47.
De virtutibus vuarum 47.
De apparatu vindemie 48
De tempore vindemiandi 48.
Qualiter vindemiandum est 48.
Qualiter debent vue calcari z ex eis vinū fieri. 48.
De his que ex vuis fieri possunt 49.
De agresto passo defricto caroeno z sapa 49.
De purgatione vini facti ex vuis acerbis et coruptis 49
De cura vini pluuia agitati 49
Qualiter mustum in dolijs mittendū sit 49
Qualiter mustum per totum annum haberi possit 49
De cognitione si mustum vel vinum habet aquam z qualiter possit separari ab ea, 49
Qualiter mustum cito expurgetur 49
Qualiter vinum non superebuliat 49.
Quo loco debet stare vinū vt melius duret 49.
De transuasatione vini et aptōe doliorū 50.
De tempore et modo gustandi vinum 50
De signis cognoscendi vinum durabile 50
De nocumentis que vino accidunt 50
Quibus temporibus vinum facilius versetur z corrumpatur 50.
Qualiter potest prouideri ne vinū versef. 50.
Qualiter vinum versatum liberetur z clarificetur 51.
Qualiter vinum album denigretur et ī alium colorem mutetur 52.
Qualiter vinum de vno sapore mutetur in alium 52
Qualiter vinū et pasa liberentur a muffa 52.
Qualiter prouidetur ne vinum fiat acetū et qualiter ab acetositate liberetur. 53.
Qualiter fiat acetum 53.
De virtute aceti. 53.
De vino et virtutibus eius 54. — De vino

Liber quintus

De arborib⁹ et de natura et vtilitate fructuū ipsarū 56. De arboribus.

De arboribus in communi. 56.
De amigdalo 58.
De auellanis 59.
De berberis 59.
De ceraso — 59.
De castanea 59
De citonio siue cocliano. 60.
De citro 61.
De corno 61.
De ficu 61.
De lauro 63.
De malis 63.
De malis punicis. 64.
De moro — 65.
De muniaco 65
De mespilo — 65.
De mirto. — 66.
De nuce — 66.
De olea — 67.
De piro — 68.
De pruno — 69.
De persico — 70.
De palmis 70.
De pino — 71.
De pipere 71.
De quercu rouere et cerro 71
De sorbo — 71.
De zezulo — 72.
De zanipio — 72.
De arboribus non fructiferis et de omni vtilitate ipsarum 72.
De abiete — 72.
De amedano — 72
De alsero — 72
De auorno — 72
De agnocasto — 73.

De buxo — 73.
De bullo — 73.
De cypresso — 73.
De canna — 73.
De fago — 73
De fraxino — 73.
De haxinagolo 73.
De fusano — 73.
De genestra — 73.
De iuo; — 73.
De oplo — 74.
De pplo ꝛ albaro 74.
De rosarijs — 74.
De rozemarino — 75.
De rubo — 75.
De salice — 75.
De sauina — 76.
De sambuco — 76.
De sicomoro — 76.
De sanguino — 76.
De spina alba — 76.
De spina iudaica 76.
De spina ceruina 76.
De scopa — 76.
De tamarisco — 76.
De ulmo — 76.
De uinco — 76.
De uindecto — 76.
De zuuro siue zuiro 76

Liber Quartus

De ortis et de natura ꝛ utilitate tam herbarū que seruntur in eis ꝙz ceterarum que in alijs locis sine hominis industria naturaliter nascuntur 77.

De uirtutibus herbarum in communi. 77.
De ortis et cultu ipsorum in cōmuni 77.
De alleo — 79. knoblauch
De attriplice — 79. Melb. d. Molt.
De anisо — 79. Anisz.
De aneto — 79. Dil
De apio — 79. Eppich
De absinthio — 80. Wermuth.
De artemesia — 80. Beyfues.
De aristologia 80. Holzwurtz aus Osterlant
De abrotano — 80. Stabwurtzel d. Eltern
De affodillis — 80. Affodilwurtz
De acetosa — 80. Sawrampffel
De blita — 80. Holzampffer
De boragine — 80. Oxszungen
De basilicon 80. Basilgen
De betonica — 81. Betonien.
De branca ursina 81. Beerenklaw.
De bistorta — 81. Kürbss.
De cucurbita — 81. Kürbss.
De cucumeribus et citrullis 81. Kürmer
De caulibus — 81.
De cepe — 82. Zibollen.
De cimino — 82. Kümell
De croco — 83. Saffran
De cepulis malitijs 83.
De cardno — 83. Grosse Distel
De camomilla — 83. Kamillen.
De cuscute — 83. Filtzkraut
De calamento — 83. Katzkraut
De centaurea — 84. Thausentgüld
De capillo ueneris 84. Mauerlaubgen
De cerifolio — 84. Kyzbell
De cicuta — 84. Scherlingk
De catapucia — 84. Wolffsmilch
De cretano — 84. Kraych
De celidonia — 84. Schellkraut
De coriandro — 84. Koriander
De consolida maiore 85. Wallwürtzel
De cucumere agresti 85. Wild Kürmer
De diptano — 85. Diptam.
De endiuia — 85. Wundt Distel
De enula — 85. Alandt Wurtzell
De epatica — 85. Hepatica leberkraut
De eruca — 85. Hirsch kraut Senfling
De ebulo — 85. Attich Standt.
De feniculo — 86. Fenchell.
De flammula — 86. Hanenfuss.
De fumoterre — 86. Taubenkrafft
De fungis — 86. Drüffelingk.
De fenugreco — 86. Bibenzwt.
De gabulijs — 86.
De gramine — 86. Graß
De gralega — 86. Bittwerholtzel oder Endtzian.

De herbis

The 4th Book contains the Materia Medica of the 15th Century. It is a valuable record giving the description and uses of every plant and other vegetable as well as their qualities. Many modern physicians have discovered as great properties, and rightly tested remedies, as were known to the ancients, according to climate.

De garyofilata 86. Gewürtz nelckel
De bumulo — 86.
De iusquiamo 87.
De isopo — 87. Jsop.
De irincijs — 87.
De iaro — 87.
De iri — 87. — Blaw liliem.
De liquiricia — 87. — Süszholtz.
De lingua arietis 87. — Widder zungk
De lilio — 87. — Lilien
De lingua canis — 88. — Hundts zungk
De lapacio — 88.
De lactuca — 88 — Lattigk.
De lentisco — 88. Harbs Lorauss (mastix trüsch)
De laureola — 88.
De lappa — 89: — Klettern.
De leuistico — 89 — Liebstückell
De melombus — 89. — Mylonen.
De melliloto — 89. — Steinklee.
De mercuriali — 89. — Bingelkraut.
De malua — 89. — Pappelen kraut.
De mēta ꝛ mētastro 89. Münz und Wilde (münst)
De mandragora — 90. — Alraun.
De meu — 90
De marubio — 90 Andorn.
De maiorana — 90. Mayeran.
De napo — 90. Rondt oder kol,
De nasturcio — 90. Kressigs
De nenufare — 91.
De napello — 91.
De nigella — 91. Schwartzkümig
De origano — 91. Wolgemüts.
De ponis — 91. — Lauss
De papauere — 91. Magsamen
De pencedano — 92.
De petroselino — 92. Peterszilig
De psillio — 92. Flohsamen. et
De plantagine — 92. Wegbreit
De polipodio — 92. Engelsüss.
De pastinaca — 92. Pastenay,
De portulaca — 93. Burgell.
De papiro — 93. Papyr.
De pulegio — 93. Poley
De rapis — 93. Rüben.
De rafano — 93. Rettigs.
De radice — 94. Wurtzel.
De ruta — 94. Rautt.
De rubba siue rubula 94.
De spinacijs — 95. Binnetsch
De strigio siue solatro — 95 Nachtschatt.
De semperuiua — 95. Donnerkraut
De satyrion — 95. Teüfels Blum wurtz,
De sponsa solis — 95.
De silermontano — 95.
De staphisagria — 95.
De squilla — 95. Meer zibolle.
De sinapi — 95. Senff
De scucio — 96.
De scordion — 96.
De sparagis — 96.
De sinsibio — 96.
De saluia — 96. Salbey.
De scabiosa — 96. Hostwurtz kraut od grindtkraut,
De senationibus — 96.
De serpentaria — 96. Natterwurtzel.
De serpillo — 96. Quendell
De satureia — 96. Bonanij. od garth Jsop.
De sclarea — 96.
De scalongue — 96.
De tetrait — 97
De tapsia — 97 Ein gelbürgk
De tapso barbato — 97. Hünerkraut.
De testiculo vulpis — 97. Fux Hod
De testiculo canis — 97. Hündshoden
De tbimo — 97 Wulfs quendell
De violis — 97. Veigelen
De virga pastoris — 97. Hirtenkraut,
De volubili — 97 Winkraut.
De vnica — 97 Nesselkraut.
De vitriolo — 97. Vitriol. Tagsblum nagsi. Glass kraut

De pratis.

Liber septimus

De pratis et nemoribus. 98.

Quare prata creata fuerūt ꝛ qualem aerē terrā aquā ꝛ situ desiderant — 98.
Qualiter fiunt prata et qualiter pcurātur et renouantur — 98.
Qualiter fenum colligatur ꝛ conseruetur et de vtilitate eius — 98.

¶ Secunda pars libri septimi

De nemoribus que naturaliter proueniūt. 99.
De nemoribꝰ que hominū industria fiūt 99.

¶ Liber octauus

De uiridariis et rebus delectabilibus ex arboribus et herbis ⁊ fructu ipsarum artificiose agendis. 99.

De uiridariis herbarum paruis 99.
De uiridariis mediocribus et mediocrium personarum 100.
De uiridariis regum et aliorum illustriū et diuitum dominorum 100.
De his que ad delectationem fieri possūt. in munimonibus curiarū et uiridariorum. 100.
De his que in campestribus agris fieri ad delectationem possunt 101.
De his que circa uites et fructus ipsarum delectationem prebent 101.
De his q̄ circa arbores delectatōz augent. 102.
De delectationibus olerum ⁊ herbarum. 102.

¶ Liber nonus

De omnibus animalibus que nutriuntur in rure. 102.

De etate equorum et equarum 103
De forma bonarum equarum et admissuris et qualiter teneri et admitti debent. 103.
De naturitate equi et qualiter teneri et admitti debet 103
De captione et domatione equi 103.
De custodia equorum 104.
De doctrina et morigeratione equi 104.
De cognitione pulcritudinis equorum 105.
De signis bonitatis equorum 105.
De signis malicie et viciorum et vilitatis precij equorum 105
De egritudinibꝰ equorum ⁊ eorū dē curis 105
De infirmitate muri curanda 106.
De glandulis et scropbulis 106.
De egritudinibus accidentalibus equorum et curis ipsorum 106.
De infirmitate que vulgariter vermis dicitur et cura eius 106.
De morbo qui vulgariter dicit antiquor et cura eius 107.
De cognitione et cura strangulionis. 107.
De morbo vuularum et cura eius 107.
De doloribus et cura ipsorum 107.
De morbo infundici et cura eius 108.
De morbo pultini vel bulsini et eius cura. 108.
De morbo infestuci et eius cura 108.
De morbo scalamati et cura eius 108.
De morbo aragaiaci et cura eius 108.
De cymoira et cura eius 109.
De frigiditate capitis et cura eius 109
De morbo oculorum et eius cura. 109.
De cornu et cura eius 109.
De morbo pulmonis ⁊ eius cura. 109.
De morbo spallaciarum et earum cura. 110
De alijs diuersis egritudinibus que tergo accidunt et earum curis 110
De morbis qui accidunt in cruribus ⁊ pedibus equi et alijs quibusdam. et primo dē morbo malferuti et cura eius 110.
De morbo sculamati et cura eius 110.
De lesione spallati et cura eius 110
De egritudine pectoris et cura eius 110
De morbo zarde et cura eius 111
De morbo spauenij et cura eius 111.
De curba et cura eius 111.
De spinellis et ipsarum cura 111.
De morbo suprossi et cura eius 111.
De attractione et eius cura 111.
De morbo scortilati et cura eius 112
De lesione spine vel ligni et cura eius 112
De gallis et ipsarum cura 112
De garpis et earum cura 112
De crepacijs et ipsarum cura 112
De cancro et ipsius cura 112.
De fistula et eius cura 113
De morbo malpiconi et cura eius 113.
De furina et cura eius 113
De egritudinibus pedum et vngularum et primo de morbo sice 113
De suppostа et cura eius 113
De spontatura vngularum et eius cura 113
De dissolutura vngularum et cura eius 113.
De mutatione vngularum et cura eius 114.
De diuersis inclauaturis et ipsarum cura 114.

De morbo qui dicitur ficus et cura eius 114.
De generalibus signis egritudinum equorum 115.
De mulis 115.
De asinis 115
De grege boum et quales esse debent vacce ⁊ thauri 115.
Qualiter vacce ⁊ thauri teneri debent 115.
Qualiter thauri debent admitti. 116.
Qualiter vituli debent teneri et quãdo castrari ⁊ domari possunt et qualiter 116.
De bobus quales debent emi et qualiter teneri et de cognitione bonitatis ipsorum et etatis 116.
De infirmitatibus boum et cura ipsorum. 116
De diuersitate seu varietate boum et vaccarum ⁊ de omni vtilitate ipsarum 117.
De ouibus quales emi et eligi debent et ꝺ cognitione sanitatis et infirmitatis ipsarũ 117.
Qualiter teneri debent et pasci et in q̃bus locis 117
Quando debent submitti arietibus ⁊ qualiter ⁊ quando et quanto tempore sint pregnantes et quales debent esse arietes et q̃t oues sufficiunt vni 118.
Quando debent tondi et qualiter ⁊ quando signari 118.
De cognitione etatis ouium 118.
Quando et qualiter debent mulgeri et caseus fieri et seruari 118.
De morbis ouium et cura ipsarum 119.
De agnis qualiter teneri debent et quãdo castrari 119.
De vtilitate ouium et agnorum 119.
De capris hircis et hedis quales debẽt eligi et qualiter teneri et quanto tempore sint pregnantes et de ipsarum etate sanitate et vtilitate 119.
De scrophis verribus et suiꝺ quales debent eligi et qualiter teneri et quanto tempore sunt pregnantes et de ipsarum sanitate et vtilitate 119.
De canibus quales debent eligi ⁊ qualiter teneri et instrui et de ipsorum vtilitate 120
De pastoribus quot et quales esse debent et qualiter se habere 121.
De leporario et leporibus ceterisq; ferjs animalibus includendis 121.
De piscinis et piscibus includendis 121.
De pauonibus 122.
De fasianis 122.
De anseribus 122.
De anatibus 122.
De gallinis et gallis et ipsorum pullis q̃les habẽri et qualiter teneri expedit 123.
De columbarijs quales esse debeant. 123.
Qualiter noua columbaria debent ꝓmo muniri columbis 124.
Qualiter sunt tenendi columbi vt libentius morentur et fructificent 124.
De officio pastoris columborum 124.
De vtilitate columborum 125.
De turturibus 125.
De turdis et merulis perdicibus ac coturnicibus impĩguandis 125.
De sedibus apum et loco ipsis congruo 125.
De aluearijs qualia esse debeant 125.
De apibus qualiter nascantur 126.
Quales esse debent et quando et qualiter inuenĩatur et deferantur 126.
Qualiter tenende ac ꝓcurande sunt apes 126.
De nocumentis apum et cura ipsarum 127.
De morbꝫ ⁊ industria ⁊ vita ipsarũ apũ 127.
Quando quare et qualiter exeunt examina et quomodo ꝓsciatur eorum exitus 128.
Qualiẽ examina sũt colligẽda ⁊ icludẽda. 128.
Quando et qualiter potest apibus ꝺ mel le accipi 129.
De melle et cera conficiendis 129.
De omni vtilitate apum 129.

Liber decimus

De diuersis ingenijs capiendi animalia fera. ⁊ primo ponitur prologus 130

De auibus rapacibus in genere 130
De accipitre 130
De pulcritudine accipitrum et cognitõe bonitatis ipsorum 130
Qualiter accipitres nutriuntur domesticantur et instruuntur et quales capiant aues et qualiter mutantur 130

De industrijs aucupationis ⁊ inducendi accipitrem vt a domino non recedat — 130
De egritudinibus accipitrum et ipsorum cura — 130
De asture — 131
De falconibus — 131
De diuersitate falconum — 131
De pulcritudine ⁊ nobilitate falconum. 131
Qualiter nutriuntur domesticantur ⁊ instruuntur et mittuntur falcones — 131
De egritudinibus que falconib⁹ accidūt. 132
De ismerlis — 132
De girfalcis — 132
De aquila — 132
De guuo et guuecta — 132
Qualiter aues cum retibus capiuntur. 132
¶ Modus capiendi grues — 133
Aliud — 133
Aliud — 133
Aliud — 133
Aliud — 133
Aliud — 133
Aliud — 134
Aliud — 134
Qualiter aues laqueis capiuntur — 134
Qualiter aues capiuntur visco — 134
Qualiter aues capiuntur balistis arcub⁹ et alijs modis — 135
De capiendis bestijs feris. Et primo qualiter capiuntur canibus — 135
Qualiter capiuntur retib.bus — 135
Qualiter capiuntur laqueis — 135
Qualiter capiuntur tayo'is — 135
Qualiter capiuntur foueis — 136
De quibusdam alijs ingenijs quibus capiuntur bestie fere — 136
De muribus capiendis — 136
De piscibus capiendis Et primo qualiter retibus capiuntur — 137
Qualiter capiuntur cistis et caueis ex viminibus factis — 137
Qualiter pisces capiuntur bamo spadernis et calce viua et fossinis — 137

Liber vndecimus

De regulis operationum ruris. Et primo de cognitione loci habitabilis in communi.

De cognitione aeris — 138
De cognitione ventorum — 138
De cognitione aquarum — 138
De cognitione situs loci habitabilis 138
De tumbis et domibus — 139
De puteis ⁊ cisternis — 139
De presentia dominorum — 139
¶ Regule materie libri secundi. Et primo de qualitate terrarum et diuersitate agrorum — 139
De aratione fossione et cultu — 139
De seminatione — 140
De aqua plantarum — 140
De letamine stercoratione et mutatione plantarum — 140
De quibusdam principijs plantarum et operationibus earum — 140
De partibus plantarum — 141
De plantatione ⁊ generatione plantarum. 141
De insitionibus — 141
De medicamine arborum et terre — 141
De munitione locorum — 141
¶ Incipiūt regule materie ⁊ij libri in vnico capitulo
¶ Regule materie libri quarti
Et primo de quibusdam communibus. 142
De electione plantarum vitis — 142
De regulis plantationis vitis — 142
De insitione vitis — 142
De putatione vinearum — 142
De fossione vinearum — 142
De vuis et vino — 142
¶ Regule materie libri quinti
De arboribus et cultu ipsarum 142
¶ Regule materie libri sexti
De orti. Et primo de aere terra et situ que ortis conueniunt — 143
De pastino ortorum — 143
De seminatione ortorum in cōmuni — 143
De iuuamentis ortorum — 143
De collectione herbarum florum seminū et radicum — 143
De virtutibus herbarum — 143
De conseruatōne herbarum florum radicum et seminum — 143

¶ Regule materie libri septimi
De pratis ⁊ nemoribus, et primo qualem aerem terrā aquā et situm prata desiderāt 143
Qualiter fiunt prata procurāt ⁊ renouāt. 143
Qualiter fenum colligatur ac seruetur et de vtilitate ipsius 144
De nemoribus 144
¶ Regule materie libri octaui
De viridarijs ⁊ rebus delectabilibus 144.
De his que circa ipsas vites ac earuz fructus delectationem augent 144
De delectatiōibus ortorum ⁊ herbarum 144
¶ Regule materie libri noni
De animalibus nutriendis in rure 144
De equis et equabus 144
De doctrina ⁊ morigeratione equorum 144.
De generali cognitione pulcritudinis bonitatis et malicie equorum 145
De infirmitatibus equoz et curis ipsorū. 145
De bobus 145.
De ouibus 145.
De apibus 145.
¶ Regule materie libri decimi
De ingenijs capiendi animalia fera.
¶ Incipit liber duodecimꝰ breuiloquus.
De his que singulis mensibus possunt in rure agi. 145.
De agendis in mense ianuarij 146.
De agendis in mense februarij 146
De agendis in mense martij. 146.
De agendis in mense aprilis 146.
De agendis in mense maij 146.
De agendis in mense iunij 147.
De agendis in mense iulij 147.
De agendis in mense augusti 147
De agendis in mense septembris 147.
De agendis in mense octobris 147
De agendis in mense nouembris 148.
De agendis in mense decembris 148.

¶ Explicīt rubrice libri ruraliū commodorum

Excellentissimo principi domino karolo secundo dei grata Hierusalem et Sicilie regi illustri, suus Petrꝰ de crescentijs ciuis bononiensis Id quod est. Cum considerarem etatē et multiplices cogitatiōes excellentie maiestatis vestre, deliberaui librum cōponere afferentē consolatōnem ⁊ delectationē animo vestro et perpetuā vtilitatem subiectis vestris, quē vestre dominationi transmitto, humiliter supplicans ⁊ deuote q̄ ipsum legere ⁊ examinare dignemini per vos ⁊ prudentes vestros clericos et laicos, sicut visus lectus examinatus et approbatus est per sapientissimū viruz fratrem Aymericū magistrū ordinis fratruz predicatorū ⁊ p prudentissimos fratres eiꝰ ac etiam per peritos i scientia naturali vniuersitatis scolariū ciuitatis bononiēsis. et si liber dominatōni vestre placuerit me vestrum humilē et fidelem seruuluz vbicūq; sim habere dignemini paratū semp vestris et filiorum vestroz i omnibus obedire beneplacitis et mandatis

Cum ex virtute prudentie que inter bonum ⁊ malum caute discernit humanus informet animus ad vtilis et delectabilis cognitionē eorum q̄z seq̄lam, ⁊ in terrenis rebꝰ pacificꝰ ⁊ trāq̄llus stat, valde vtilis dulcis ⁊ delectabilis reperiat, merito hic totis viribꝰ q̄rendꝰ est, ⁊ inuentꝰ tāq̄z thesaurꝰ inestimabilis cū mīta būilitate ⁊ patia ꝓseruād. Ider eū nāq̄z facile benigē ōi dilectō ꝓuocat. vita boīs ille salutē suaz, ⁊ rez abūdās copia vtilē ꝓcurat. būctū impij viri nō q̄rūt, ⁊ inuētū superbia seu alio detestabili vicio cecati lacerāt. q̄re licet eoz fortuna ꝓspera sepe videat ad tps. put tādē. nec dimidiat dies suos, viri aūt pacifici ⁊ būles licz q̄nq; lesi fuerit tū viuūt ⁊ apd deū ⁊ boīes grāz inueniēt et tādē ipioz hereditāt trā. Ego itaq; petrꝰ de crescē. ciuis boñ. q̄ ipse a dolescētie i logica medicia ⁊ scia

naturali totū consumpsi.et demum nobi/
li legum scientie insudaui.pacifica stat⁹ an/
tius.post flendū scisma illi⁹ egregie vibis.
que vero et sibi proprio nomie Bononia
id est.bona p omnia in omnibus mūdi cli
matibus dicebat.Cognoui q commutata
vnitate ac statu pacifico in dissensionē odi
um ⁊ liuorem.non erat iustū ipsius quer/
se diuisiōis immiscere negocijs.Ideoq3 an
nis triginta diuersas puintias cum earu3
rectoribus circuiui.subiectis iusticiā liben
ter tribuens rectorib⁹ fidele consilium ⁊ ci
uitates in suo iure ac statu pacifico p pos/
se conseruans.multosq3 libros antiquorū
⁊ nouoru3 prudentū perlegi ⁊ diuersas ac
varias operatiões colentiū rura vidi.De
mum ciuitate quodā modo diuina gratia
reformata.tedio late circuitiōis ⁊ lese liber
tatis affectus ad ppria redij. ac cernens q
omniū rerū ex quibus aliquid acquiritur
nihil est agricultura melius.nihil vberius
nihil dulcius.nihil homini libero dignius
vt ait Tullius. Et cognoscens q in cultu
ruris status facile inuenit tranquillus ex/
citatur ociositas ⁊ proximorū lesio euitat.
Amplius q cultus ruris exquisita doctri
na per quā facilius ⁊ abundanti⁹ vtilitas
percipitur ⁊ delectatio procurat que si ne/
gligenter ⁊ sine certa industria singula cō/
suetο more colātur.viris bonis qui de su/
arum possessionū redditibus sine cuiusq3
lesione iuste viuere volunt merito appeten
da est ad cultū ruris mentē animū q3 con/
uerti. Et implorato dei omnipotētis auxi/
lio actus ⁊ cōmoda eius et cuiuslib3 gene
ris agrorū ⁊ plantarum atq3 animaliū do
ctrinam obscure ac imperfecte ab antiquis
tradita et modernis satis incognitā.de so/
la christi liberalitate confisus dilucide.ta3
ꝑm prudentū naturalis philosophie sentē/
tias et ratones apertas q3 ex approbatis ex
perientijs tradere in scriptis proposui.Li/
ber iste ruraliū cōmodorum dicit quia de
cōmodis ruris tractat qui duodecim con
tinet libros. ✓ Primus est de locis habi/
tabilibus eligendis.et de curijs et domib⁹
⁊ de bis que habitationi sunt necessaria fa
ciendis. ✓ Secūdus de natura plantarū
⁊ rerū cōmunium cultui cuiuslibet gene/
ris agrorum ✓ Tertius de campestribus
agris colendis. ✓ Quartus de vineis et
vino ✓ Quintus de arboribus ✓ Sext⁹
de ortis ✓ Septimus de pratis ⁊ nemori
bus ✓ Octauus de viridarijs et rebus de
lectabilibus ex arboribus herbis ⁊ fructu
ipsarum artificiose agendis ✓ Nonus de
omnibus animalib⁹ que nutriūtur in vil/
lis ✓ Decimus de diuersis ingenijs capi/
endi animalia fera. ✓ Undecimus de re/
gulis operationū ruris ✓ In duodecimo
compendiosa fit cōmemoratio de bis om
nibus que singulis mensibus sunt in rure
agenda

¶ Incipit liber primus de locis habitabilibus eligendis. et de curijs et domibus et his que habitationi sunt in rure necessaria. et primo De cognitione bonitatis loci habitabilis in cõmuni

Quoniã cultꝰ ruris propter continuos eius labores precipue fortiudinẽ habitãtiũ requirit. idcirco conueniẽs mihi visum est i hoc primo libro doctrinã tradere de bis q̃ ad cognitõnem salutis locoꝝ habitabiliũ spectant. et de quibusdã habitationi necessarijs. nam corpa hominũ quibuscunqꝫ cõmodis pecuniarijs pferri debẽt. Dicã itaqꝫ i primis de cognitione bonitatis loci habitabilis i cõmuni. Que quidẽ attendit circa q̃nqꝫ. videlicet penes aeris puritatẽ. ventoꝝ impetuositatẽ. aque salubritatẽ. situs qualitatem. et terre fecunditatẽ. quoꝝ quattuor in hoc primo libro tractant. Quintũ vo tradetur in libro secũdo. que oia diligẽter cõsiderãda sunt anteq̃z in emptionẽ pdioꝝ et fabricã domoꝝ pecunia collocata. veloꝝ postmodũ cũ plonaꝝ detrimento. aut rei familiaris damno. penitẽtia non sperata sequatur

¶ De aère et cognitione bonitatis vel malicie ipsius

Aer ſm Auicen/ nam est vnũ ex elemẽtis generatoꝝ cuiꝰ naturalis locus est circundans aquã. et ab elemẽto ignis circundatus. Et est eiꝰ natura calida et humida. si nulla causa extrinseca eã cõuerterit. cuiꝰ quidẽ esse in generatis inuat vt alleuient. rarificent et subtilient et ad supioꝝ eleuent

¶ Circa cognitionẽ bonitatis aeris animaduertendũ est ne sit putrefactꝰ nec nimis calidus. nõ valde frigidus. nõ distempate humidus. nec eã nimis siccꝰ. Nã aer putrefactus putrefacit humoꝝ et incipit putrefacere humorẽ qui cordi circũdatus est quoniã ad ipsum ꝓpinquꝰ accedit. et aer fortiter calefactꝰ iuncturas laxat et humores soluit. et in siti augmentũ pstat. et resoluit spiritũ. et deijcit virtutes et phibet digestionẽ. ꝓpterea q̃ calorẽ innatũ resoluit qui est instrumentũ naturale. et colorẽ citrinuꝫ efficit ꝓpterea q̃ humores resoluit sanguineos colorẽ rubificantes. et quia facit colerã alios supare humores. et cor calefacit calore extraneo et facit humores fluere et ipsos putrefacit et defert eos ad concauitates et mẽbra debilia. Et corporibus sanis nõ est bonꝰ. confert tamẽ ydropicis et paraliticis et spasmo humido. Aer vo frigidus calorẽ innatũ ad interiora redire facit. et facit catarrũ et debilitat neruos. et tracheam arteriã magno ledit impedimẽto. et digestionẽ efficit fortẽ. et omẽs occultas opationes efficit fortiores. et excitat appetitum. Et ad vltimũ sanis cõueniẽtioꝝ est q̃z aer multe caliditatis. Aer vero humidus pluriũ cõplexioni est bonus et colorẽ efficit bonũ. et cutẽ et reddit eã mollẽ. et poros dimittit aptos. sed ad putrefactionez ꝓparat. Et siccus quidẽ existit huic contrariꝰ.

¶ Predictis itaqꝫ diligẽter cõsideratis. constat aeris temperatã mediocritatez et claritatẽ quantũ possibile est requirendã esse. Aer nãq̃z si bonꝰ est temperatꝰ et clarus. neq̃z substãtia extranea cõplexioni spiritus cõtraria ei admisceat. est salutẽ efficiens habitantiũ et conseruans. Et plãte vt ait Albertꝰ ab ea ꝓportionabiliter conualescunt et fructificant. Si vero malus est et eidem misceant vapores lacuũ et stagnoꝝ quibꝰ turbatur cõtrariũ operat et tristificat animã. et cõmiscet humores et plantas corrũpit. Et ideo vẽti vrentes et pruine mortificantes ledũt et destruunt plantas. Et in summa ſm Auicen. Omis aer qui cito infrigidat cum sol occidit. et cito calefit cum ipse oriatur ẽ subtilis. Qui vo huic est cõtrarius existit ecõtrario. Deinde deterior omnibꝰ est ille aer q̃ cor cõstringit. et aeris

anguſtat attractionē. Preter hec vero dicit Palladius. q aeris ſubtilitatē vel ſalubritatē declarant loca ab infimis vallibus libera. ⁊ nebularū nocibus abſoluta ⁊ habitatoꝝ cōſiderata corpa. Si enī eis color ſanus ineſt capitis firma ſinceritas: inofenſum lumē oculoꝝ purus auditus. Si fauces liquide vocis cōmeatum emittant bis ſignis benignitas aeris cōprobat. contraria vero noxiū illius celi ſpiritum confitentur.

¶ De ventis et cognitione bonitatis vel malicie ipſorum

SErmo de ventis ſm Auicennā ⁊ de eo qđ ventoꝝ cauſa generat. duobus exiſtit modis ſcz ſermo vniuerſalis abſolutus. et ſermo ſm illū qui vnicuiqz ciuitati proprius exiſtit. Vniuerſalis vero ſermo eſt q meridionalis ſm plurimas ciuitatū ⁊ locoꝝ calidus eſt ⁊ humidꝰ. ſed calidus ꝓpterea q a parte ſolis venit ⁊ humidus ꝓpterea q plurimū mariū a nobiſ eſt meridionale quare in eis fortiter operat ſol et evaporat ex eis vapores q̄ ventis admiſcent. et ideo venti meridionales exiſtunt laxātes fortitudinē. et aperiūt poros ⁊ turbant humores ⁊ mouent eos ab interioribus ad exteriora. Et in ſenibꝰ efficiunt grauitatē ⁊ exturas corrumpūt. ⁊ recidiuationes egritudinū efficiunt ⁊ debilitāt. Et mouēt epilentiam et afferūt ſomnū. et faciunt febres putridas. ſed nō exaſperāt guttur Septētrionales vero venti ſunt frigidi eo q tranſeūt ſup montes ⁊ terras frigidas multarū niuium. Et ſunt ſicci ꝓpterea q eis nō multi aſſociant vapores. quoniā reſolutio a parte ſeptētrionis ſit minꝰ. et tranſeūt ſm plurimū ſup aquas congelatas. aut ſup deſerta quare ventus iſte corroborat ⁊ indurat et que manifeſte fluunt phibet. Et claudit poros. et digeſtiuā virtutē fortē efficit. ⁊ vētrem cōſtringit et indurat ⁊ puocat vrinā et aerē putridū et peſtilentialē ſanat. Cum vero meridionalis ſeptētrionalē p̄cedit et ſequit eum ſeptētrionalis. accidit a meridionali fluxus. ⁊ a ſeptētrionali interius expreſſio. Ideoqz multiplicāt tunc fluxꝰ materiaꝝ capitis ⁊ pectoris egritudines. Et orientales quidē inter caliditatē ⁊ frigiditatem ſunt tpati ſed ſunt occidētalibus ſiciores. Septētrionales quidē orientis minus habēt maria q̄z ſeptētrionales occidētalis. Venti orientales ſi in poſtremo noctis ⁊ principio diei flauerint venīt ab aere qui iam temperatꝰ eſt ꝓpter ſolē. et ſubtiliatꝰ ab eo. ⁊ eius humiditas iā fuit diminuta. Ideoqz ſunt ſiciores et ſubtiliores. Q̄z ſi in fine diei et principio noctis flauerit erit res contraria. Orientales tamē occidentalibus vniuerſaliter ſemp exiſtunt meliores Occidētales vo paꝝ plus ſunt humidi q̄z orientales quoniā ſup maria tranſeunt q ſi flauerint in fine noctis et principio diei venīt ab aere in quo ſol opatus non fuit ſpiſſiores igitur et groſſiores erunt Q̄z ſi in fine diei et principio noctis flauerint erit res contraria. Predictoꝝ autē ventoꝝ iudicia ꝓpter alias res quādoqz mutantur. Eſt enī in quibuſdā ciuitatibꝰ ⁊ locis conueniens vt venti meridionales ſint frigidiores. cū eisdē fuerint montes nuoſi a parte meridiei. ⁊ conuerterint ſe venti meridionales ad frigiditatē eo q ſuper eos trāſeant. Et eſt cū ſeptentrionales meridionalibus calidiores exiſtant. ⁊ circa deſerta fuerint aduſta

¶ De aqua que hominibus cōpetit et de cognitione bonitatis vel malicie ipſius

AQua ut ait Auicenna eſt alterū ex elemētis generatoꝝ. et eius quidez locus naturalis eſt vt ſit circūdans terrā. ⁊ circūdata ab aere cum in ſuis ſitibus naturalibus ꝑmanſerit. que frigida eſt ⁊ humida ſi nulla cauſa extrinſeca fuerit contraria. Et ipſa q̄dem i generatis iuuamentū p̄ſtat ad figurandas formas. humidū enī licet formas figuratas cito amittat cito tñ eas recipit.

sicut siccum terrestre licet duriter eas recipiat. duriter tamen eas retinet. Cungz humidum aqueū et siccū terreū se ad inuicez temperauerint. adipiscet siccū ab humido vt cito suscipiat tensionē. et facile figuram z humidū aqueū acquiret a sicco vt retineat firmiter qō in eo accidit ex rectificatione z equatione z figuratōnib⁹. z ppter humidum phibet siccū a sua separatione. z propter siccū prohibet humidū a sua fluxibilitate. Aquaz consideratio in hac scientia est duplex. Alia enī aqua conuenit incolis alia vero plantis. Et quidē de ea que hominibus est salubris sermonē faciā. Aque igitur ſm Auicennā que sunt alijs meliores sunt aque fontiū terre libere. in quibus nulla dispositionū et qualitatū extranearū superat. Aut aque que sunt petrose q̄ sūt digniores. ne terrestri putrefactiōe putrescant. illa tamen aqua q̄ est terre libere melior est petrosa. dum sit tamē currens z soli et ventis discooperta. Ex his enī nobilitatem acquirit. neqz omnis currēs discooperta. sed illa que super lutū liberz non fetidū neqz lacuosum incedit. Nā hec melior est ea que super petras fluit. lutū enī mundat aquā z aufert ab ea res extraneas sibi admixtas z colat ipsam. sed lapides non faciunt illud. Quz si hec aqua fuerit mīta z forti cucurrerit motu. que ppter sui multitudinem illud qō et admiscet in suā conuertat naturā. et que suo motu ad orientē tendat erit melior aqua. et quanto magis cū a suo multū elongat principio. z post hāc que ad septēntrionē vadit. illa nāqz que ad occidentē tendit z meridiē est mala. et proprie cū meridionales sufflauerint venti. et illa quidē que a locis descendit altis cum alijs bonitatib⁹ est melior. et talis est quasi dulcis. et est in ponderе leuis z cito infrigidatur z cito calefit ppterea q̄ est resoluta. frigida in byeme z calida in estate. in q̄ nullo modo sapor aliquis superat. neqz vllus odor. z qō in ea coquit cito coquitur z cito dissoluit. Debes aūt scire q̄ pond⁹ est ex experimētis adiuuātibus ad cognoscēdam aque dispositionē. Aqua enī que est leuior in plurimis dispositionū est melior pondus enī p mensurā cognoscit. Cognoscitur etiā si in duab⁹ aquis diuersis duo panni vni⁹ ponderis humefiāt et postea vehemēter siccent. deinde ponderētur. naz aqua cui⁹ pondus fuerit leui⁹ est melior. Sublimatio quidē z distillatio aquas rectificāt malas. et similiter decoctio. Aqua enī cocta vt testificant sapiētes minoris est inflationis et velocioris descensionis. nam decoctio substātie acquirit subtilitatem. et ideo clarificat desuper z grossuz terrestre descendit ad imū. nā cōmixtiones terrestres leuiter a substātia subtili descendunt. sed a viscoso z spisso non facile descēdūt. Ex aquis quoqz laudabilib⁹ sunt aq̄ pluuie. et precipue ille que cuz tonitruis in estate proueniunt. sed tamē aque pluuiali cito aduenit putrefactio. licet sit aqua melior ppterea q̄ est valde subtilis. et sit ei⁹ putredo causa cōputrescendi humores. et impedit pectus z vocē. Nā omnis subtil' substanna plus recipit passionē. q̄si aqua pluuialis plus ebulierit. eius putrefactōis receptio minuet. Acetosa quoqz cuz comedūtur putrefactōni opponūtur. z ab impedimento eius securitatē faciunt. Aque vō puteoz et aqueductuū sunt male cōparatione aquarū fontium. sunt enī constricte terrestrit ates longo recipientes tpe. Ex eis tamen ille deteriores sunt quib⁹ ex plumbo vie facte fuerint. quonīā ex eius virtute aliquid assumūt vnde frequēter ad dissinteriam ducūt. Aque aūt paludis deteriores sunt aquis putei. quia manatio aq̄ putei acuitur. propter illud qō de ipsa extrahitur. vnde pdurat eius motus z nō multum morat in constrictōne neqz manet in locis vnde manat longo tpe. Aqua vō paludis propterea q̄ longo tpe morat in foraminibus terre putrefacientis z ei⁹ motus in manando z egrediēdo est tard⁹. z ñ est nisi in terra corrupta z putrida mala ē Aque stantes lacuales p̄cipue discoopte male sunt et graues. quia in byeme non

infrigidant nisi ꝓpter nimes. ideoq; generant flegma. et quia calefiũt in estate ꝓpter solẽ ⁊ ꝓpter putrefactionẽ generãt coleram. Et ꝓpter spissitudinẽ quidẽ ipsaruꝫ et cõmixtionẽ terrestriũ cuꝫ eis. et ꝓpter resolutionẽ subtilis eaꝝ generant in eis qui eas bibunt splenes et eoꝝ mirach subtiliat et interiora ipsoꝝ ingrossant. et eorũ extrema macrescũt ⁊ humeri et colla. ⁊ comedẽdi desideriũ in eis supat et sitis. ⁊ ꝓstringũtur eoꝝ ventres ⁊ difficile vomere possunt et quãdoq; ꝓueniũt ad hydropisim ꝓptera q aquositas in eis retinet. et quãdoq; ad apostema pulmonis ⁊ splenis ⁊ ad dissinteriaꝫ. et ipsoꝝ epata debilitant. et in eis multe alie egritudines generant. Et mulieres duriter impgnant ⁊ cũ difficultate pariunt. ⁊ pariũt pueros apostemosos. ⁊ frequenter fit in eis mola ⁊ impregnatio mẽdosa. Et eorũ pueri sepe patiunt varices. et cruriũ insanabilia vlcera ⁊ quartanis abundant. et multas alias egritudines patiuntur ⁊ in senib⁹ febres fiunt adurentes ꝓpter siccitatẽ naturaꝫ ipsorum et ventriũ. Aque ꝓterea quib⁹ admiscet metallina ſtãnia aut eius simile. et aq̃ sanguisugales omnes male sunt regulariter. licet in q̃busdam egritudinib⁹ afferãt iuuamentũ Aq̃ enĩ in qua superat vir⁹ ferri iuuamentuꝫ ꝓstat ad hoc vt in interioꝝ⁹ fortitudo tribuatur. ⁊ vt dissinteria ꝓhibeat. et vt virtutes deliderative omnes ꝓcedãt. Aque nimose et glaciales sunt grosse. nix vero ⁊ aq̃ glacialis cũ munda fuerit. et non cõmixta alteri rei virtutẽ habẽti malã siue soluatur et fiat ex ea aqua. siue ipsa mittat in aquaꝫ erit bona. nocꝫ tamẽ dolores habẽtib⁹ neruorum. sed cũ coquit ad bonitatem redit. Qꝫ si aqua glacialis ex aqua mala fuerit aut ex aquis malis. aut fuerit nix virtutes contrabẽs malã. et extraneã a locis in quibus cecidit erit mala. Aqua preterea temperate frigida sanis melioꝫ est aq̃s omib⁹ licet neruos impediat ⁊ apostemata in interioribus habẽtes leuat. ipa enĩ appetituꝫ excitat ⁊ stomachũ fortes efficit. Aqua vo calida digestionẽ corrumpit ⁊ facit nataꝛe cibum in stomacho. ⁊ est cũ ad ydropisim adducit et etbicã. ⁊ cõsumit corp⁹. Aqua calefacta tepida efficit nauseã et cuꝫ fuerit calidioꝝ q̃s hec. et in ieiunio bibita multotiens stomachũ lauabit et ventrẽ soluet. eaꝫ tamẽ frequẽter bibere est malũ. q̃a stomachi virtutẽ debilitat. Illa vero que multũ est calida colicã resolut et splenis ventositates frangit. Aqua vo salsa macrescere facit ⁊ exiccat et primo facit ventrẽ propter vim radendi que in ea existit. postea stringit eum in fine ꝓpter siccitatẽ nature ei⁹ ⁊ corrumpit sanguinẽ. Ideoq; pruritum et scabiẽ generat. Aqua vero turbida lapidẽ generat ⁊ opilatõnes. Ideoq; post ipsam res comedenda est puocatiua. licet vẽtreꝫ habenti plurimũ conferat. et omnes aque grosse et graues ꝓptera q in ei⁹ ventre tenetur neqꝫ cito descendit. Eius vero tyriace existunt res ventose et dulces. Aque ꝓterea aluminose mulierũ sup fluitatesꝫ currere non ꝑmittunt neqꝫ spuere sanguinesꝫ ⁊ ꝓbibent illud quod ỗ emorroydib⁹ egreditur. sed corpa que febribus sunt apta fortiter ad eas pducunt. ⁊ ferree quidem splenem resoluunt. ⁊ non coire valentes adiuuant. Ferree vero corruptioni cõplexionis vtiles existunt. Emẽdatur autẽ aqua si vehemẽter coletur. ⁊ coquere quidẽ aquam. eam quãdoq; colat vt dictũ est. ⁊ inter puras aque substantiaꝫ. ⁊ id quod ei admiscet sepationẽ facit. ⁊ magis hoc toto est ipam sublimando distillare. Aquã vero cuꝫ vino bibere vile est ex eo q ei⁹ remouet maliciam. cum ipius malicia fuerit ex genere pauce penetratõnis. Aqua etiã cũ pauca fuerit ⁊ non inuenĩet tempara cum aceto erit bibenda. ⁊ ꝓprie in estate. quoniã hoc a multo excusat potu. Aqua ꝓterea salsa cum aceto bibenda est et syrupo acetosoꝝ quẽ silique et mirti grana sunt puicienda ⁊ sorbe. ⁊ post aluminosam q̃dem aquaꝫ ⁊ ponticã bibendũ est totuꝫ id quod naturam soluit. vinũ quoq; est ex eo qõ post ipsam potatũ confert. Cupa maraꝫ quoq;

exhibenda sunt dulcia ⁊ unctiosa. Ante aq̃m stantẽ ⁊ paludestrẽ in qua existit putrefactio non sunt gustanda nutrietia calida supra quã stiptica sunt exhibẽda ex fructibus frigidis sicut citonia ⁊ mala macana ⁊ acetula. Sup aquas grossas ⁊ turbidas utendũ alleis. ⁊ ex eo etiam q̃d eas clarificat est alumen iameni. Et ex eis q̃z q̃ diuersarum aq̃rum remouẽt maliciã sũt cepe q̃a sunt ut tyriaca eius. et ppte cepe cũ aceto ⁊ allea etiam. et ex rebus frigidis sic lactuce. Solet autẽ quãdoq̃z ut Palladius ait occultiorẽ noxam tectior aq̃rum inferre natura q̃ ꝓbatis rationibus discerni non potest. Ideoq̃z ipam ex incolarum salubritate noscamus si fauces bibentiũ pure sint si saluũ caput si in pulmonib⁹. aut toracе aut rara aut nulla est causatio. Si venter aut viscera vl latera siue renes nullo dolore aut inflatiõe vexãtur si vicia nulla velice sint. hec et similia si apud incolas p maiorũ pte constare videbis nec de aere nec de fontib⁹ aliq̃d suspiceris

De situ loci habitabilis et de cognitione bonitatis vel malicie ipsius.

Habitationũ seu terrarum situs duplex cõsideratio est. una q̃dem ratione salutis habitatorũ. altera ratione fecunditatis agrorũ. Et primo de ꝑmi situs natura dicetur. Sciendũ est itaq̃z ut ait Auicenna q locoꝝ habitabiliũ dispositiones i corporibus diuersificãtur causa altitudinũ ⁊ ꝓfunditatũ in ipis. Et causa dispositionis ipius terre si est lutosa aut bumefacta aut cenosa aut si est in ea virtus minere et dispositionis multitudinis aq̃rum aut paucitatis eaꝝ et dispositionis earũ q̃ in eis vicinantur sicut arborũ aut mineraꝝ aut fouearum aut cadauerũ aut boꝝ similium et ex montiũ et mariũ vicinitate. Loca habitabilia calida nigrificant capillos et icrispant. Et cũ in eis maxima fuerit resolutõ et minuetur bumiditas: cito aduenjet senium sicut in terra nigrorũ. Illis nãq̃z q̃ ibi morantur aduenit senũ in annis trigĩta. et eorũ corda sunt timida ꝓpterea q spiritus multũ resolutur. In locis habitabilibus frigidis sunt corda audacie maioris et melius digerentus. q̃ si fuerunt bumida erunt ibi morãtes grossi et carnosi et multa abundãtes adipe. Quoꝝ pene erunt profunde ⁊ occulte. et ipsi erunt teneri et albi. In locis habitabilibus bumidis morãtes pulcrarũ sunt faciẽ q̃rum cutes sunt tenere. et cuꝫ exercitãtur cito aduenit lassitudo. ⁊ eoꝝ estas non multũ calesit. neq̃z byems valde infrigidatur ⁊ eis aduenũt febres multe more ⁊ pẽtis et sanguinis mictus exitus ex menstruis ⁊ emorroydibus et multiplicat epilentia. In locis habitabilibus siccis morantiũ exiccãtur complexiones ⁊ ipoꝝ obfuscant cutes ⁊ exiccãtur. et eoꝝ cerebris cito aduenit siccitas. et eoꝝ estas est valde calida ⁊ byems multũ frigida. In locis habitabilib⁹ altis morantes sunt sani ⁊ fortes. labores multum patientes ⁊ viuũt diu. In locis habitabilibus ꝓfundis morãtes in vaporositate multa existunt ⁊ epatis debilitate ⁊ aquis abundãt non frigidis. ⁊ ppie si fuerit stãtes aut aque lacuũ aut stagnoꝝ et eorum aeres sunt mali. De locis habitabilib⁹ petrosis ⁊ discooptis boni aeres in estate sunt valde calidi ⁊ in byeme multũ frigidi et eoꝝ corpa sunt dura ⁊ solida et multorũ capilloꝝ fortia et iuncture manifeste. ⁊ vicit in eis siccitas ⁊ sunt multuꝫ vigilantes. et sunt malorũ morum. inobediẽtes. et est in eis bellorum fortitudo et solertia in artibus et acuitas. In locis montuosis niuosis morãtium iudiciũ est sicut aliaꝝ terrarum frigidarũ. ⁊ eoꝝ terre sunt ventose. et dum nix morat generãtur in eis boni venti. sed cũ resoluit si montes habent q̃ vẽtos ꝓhibeant fiunt vaporosa. In locis habitabilibus marinis tempat caliditas et frigiditas ppter sue bumiditatis ad passionẽ inobediennã. Habitãtium in locis septẽtrionalibus iudiciũ est sic iudiciũ ciuitatũ

et tempoꝝ frigidoꝝ.in quibus multiplicā
tur constringẽdi ⁊ exprimẽdi egritudines
et multiplicãtur in eis humores ī occulto
corporis congregati.et solet ineſſe eis dige
ſtiue bonitas ⁊ vite longitudo. In corpoꝝ
bus preterea eoꝝ vlcera sanãtur ꝓpter eoꝝ
rum fortitudinẽ ⁊ sanguinis eoꝝ bonitatẽ
et ꝓpterea q exterius non est causa que ea
laxet aut que ea detegat.sed ꝓpter multaꝝ
caliditatẽ cordiũ eorum sunt in eis mores
lupini. Habitantiuꝝ in locis meridionali-
bus iudicia sunt sicut iudicia terrarum et
tempoꝝ calidoꝝ.plurimũ autẽ aquaruꝝ q̃
sunt in eis est ſalsum et sulfureũ . et capita
morãtium ī ipsis sunt plena humidis ma
teriis.quoniã meridies hoc operatur.⁊ eo
rum ventres sunt soluti ꝓpter illud qđ ab
eoꝝ capitibus ad stomachos descẽdit.mẽ
bra quoqꝝ eoꝝ sunt laxa et debilia .deſide
ria etiã comedendi ⁊ bibendi debilia ⁊ q̃li
bet vino grauãtur ꝓpterea q eoꝝ capita
et stomachi debilia existunt. Vlcerã quo
qꝝ eoꝝ duritiẽ sanãtur et mollificãtur. Mu
lieribus quoqꝝ accidit multus sanguinis
menstrui exitꝰ neqꝝ restringi nisi cuꝝ diffi
cultate ⁊ frequẽter aboriunt ꝓpter multi
tudinẽ egritudinũ earuꝝ. Viris quoqꝝ ac
cidunt a ventre sanguinis exitꝰ ⁊ emorro
ydes ⁊ oblalmia humida que cito sanatur
Senibus vero in prima senectute cũ tran
seunt quinquaginta annos accidit parali
sis ꝓpter eoꝝ catharros.et accidit omibus
eis ꝓpterea q sunt eoꝝ capita plena aſma
et tenſura et epilentia.et accidũt eis febres.
in q̃bus caliditas et frigiditas ꝓiungũtur
et febres longe byemales ⁊ nocturne. Acu
te vero febres paruꝝ accidunt eis ꝓpterea
q eoꝝ ventres multuꝝ resoluũtur et diſſol
uitur subtile qđ est in ipoꝝ humoribꝰ. De
locis habitabilibꝰ oriẽtalibꝰ. Ciuitas que
ab oriente est aperta et in oppoſitione poſi
ta.est sana ⁊ boni aeris.solem in principio
diei super eã eleuat ⁊ aerẽ eius clarificat ⁊
postea recedit ab ea aere iam clarificato.⁊
exuſſlant ſuper eã venti subtiles quos pre
mittit eis sol.deinde ipsemet eos ſequitur
et conueniũt eoꝝ motus. De locis habita
bilibus occidẽtalibꝰ. In ciuitate que ab oc
cidente est discooperta ⁊ est ab oriẽte coo
perta non venit ad eã sol nisi tarde.⁊ illico
cum venit ad ipsam incipit elongari ab ea
quia non ei appropinquãdo incedit. Non
ergo eius subtiliat aerẽ neqꝝ exiccat.ſed di
mittit ipsum humidũ grossum ⁊ si vẽtos
ei mittit.mittit eos ab occidente ⁊ in nocte
Iudicia erga ipsaꝝ sunt iudicia ciuitatuꝝ
humidarũ complexionũ caliditatẽ baben
tium temperatã grossam.et nisi esset ꝓpter
illud quod ex ſpiſſitudine ꝓuenit aeris eo
ruꝝ natura veris nate filis existeret. Sani
tas vero in eis minꝰ existit q̃z in terris ori
entalibus cum diminutione multa. Quia
re q̃ loca eligi habitabilia cognoſcere de
bet terrã ciuitatis vel alterius loci habitã
di.et quomodo eius existit diſpoſitio ꝑm
altitudinẽ ⁊ ꝓfunditatẽ et discoopertuꝝ
aut cooperturã.et eius aquã et subſtantiã
aque ipsiꝰ. Et quomodo existit ꝑm ſui pro
palationẽ et discoopertura. aut ꝑm ſui oc
cultationẽ et ipsiꝰ profunditatẽ. Et si sit vẽ
tis exposita aut in terra profunda. Et debꝫ
cognoſcere ventos ibi flãtes si sunt sani fri
gidi. Et quid ei sit vicinũ ex maribꝰ ⁊ pela
gis et montibꝰ et mineris. Et debet scire q̃
lis sit terra ꝑm sanitatẽ et egritudines . Et
que egritudines illic cõmorantibus eueni
re solent. Et debet cognoſcere illic cõmorã
tium fortitudines ⁊ eoꝝ deſideria et dige
ſtiuam et nutrimentoꝝ eoꝝ bonitatem.⁊
quomodo eiꝰ existat ſtructura. Et si sit am
pla ſpacioſa aut si introitꝰ anguſtꝰ. Post
hoc oportet vt feneſtre et porte sint oriẽta
les et ſeptentrionales . Vtiqꝫ illud pñ ma
gis ſolicitari debet vt venti orientales ſtru
cturas ingredi valeãt. Et vt sol ad pnum
quẽqꝫ locum intrare queat qui ibi existit.
quoniaꝫ ipe est qui aerem rectificat. Vici
nitas quoqꝫ aquaruꝝ dulcium nobiliũ cur
rentium mꝫaruꝝ et mundaruꝝ.et que ī bye
me infrigidẽtur et eſtate caleſiant. et diuer
ſe ab eis que occultantur est res conueni
ens et adiutorium prebẽs. De ſitu ville

id est. dom⁹ tam ratione habitatoꝝ q̄z fructuum scripsit egregie varro villā edificādam potissimū vt intra septa ville habeāt aquā. si non q̄z prime que ibi sit nata vt perennis influat. Si vero aqua non sit viua cisterne faciende sunt sub tectis ⁊ lac⁹ sub diuo ex altero loco vt bomines ex altero vt pecus vti possit. Bandā operā vt potissimum sub radice montis siluestris villam ponat vbi pastiones sint laxe. aut vbi vēti saluberrimi flabunt que posita est ad exortos eq̄noctiales aptissima q̄ estate habet vmbrā ⁊ byeme solē. Si cogaris ppe flumen edificare. curandum est ne aduersus eum ponas. byeme enī fiet vehemēter frigida ⁊ estate non salubris. Animaduertēdum est si q̄ erunt loca palustria et pter ealdē causas. ⁊ q̄a cū arescunt crescūt animalia quedā minuta. ⁊ que nō possūt oculi consequi ⁊ p aera intus in corpus pos⁊ nares pueniūt ⁊ efficiūt difficiles morbos Item stropba vitandū inq̄t ne in eā prem spectet villa ex qua ventus grauior efflare solet ne ve in conualli caua. sed poti⁹ ī sublimi loco edifices eo q̄ cum pflatur si q̄d ē ibi quod aduersarū inferatur facilius discutitur. Preterea locus q̄ a sole tota die illustratur salubrior ē. q̄ etiā bestiole si que prope nascūtur ⁊ inferūtur aut afflantur aut aritudine cito peūt. Ymbri repentini ac torrētes fluuij piculosi sunt illis q̄ in humilibus ⁊ cauis locis edificia habent ob ꝫ et pter p̄donum manus superiora loca tutiora. In villa facienda stabula bubulia que byeme possunt esse calidiora. Item cellas in loco plano vbi vasa vinaria ⁊ olearia esse possint. Item vbi stent fructus aridi vt grana ⁊ fenum in tabulatis. Item vbi versetur familia prouidendū vt fessi opere aut frigore aut calore possint ꝓmodissime in quietē se recipere. Villici prope ianuaz cellam esse oportet eumq̄z scire quid introeat aut exeat noctu quid ve feratur presertim si bostiari⁹ est nemo Catbo scribit villam vrbanā pro copia edificato in bono p̄dio si edificaueris libentius et sepius venies fundus melioreꝝ et fructus plus capies. Si te vicinitas libēter videbit facilius tua vendes opa facili⁹ locabis. opariosq̄ facilius conduces

De curijs siue tumbis in diuersis locis diuersimode faciendis

Curie siue tumbe faciende in rure occasione habitationis domini et rusticoꝝ et ad eum fructuū portandoꝝ et animalium nutriendoꝝ multiplex est ꝑsideratio. Aliquando enim locus vbi curiā facere disponis. sit⁹ est inter alias domos ville aut est ab eisdē remotus. Iterū aut est in plano aut ī montibus. et rursus aut est in loco tuto aut periculoso positus. Si quidē inter alias domos ville situs est curia non eget tanta fortitudine ⁊ munitione et clausura. quia minus est furum insidijs expositus loc⁹ tal'. et quia proximū habet vicinoꝝ auxiliuz si fuerit oportunum. Si vero est ab alijs domibus in loco solitario segregat⁹ conuenientibus foueis ripis et sepibus vndiqz cingendus est. ꝑpter oppositas rationes. Qz si est in plano siquidē nimis depresso p̄ totam curiā terra cumulāda est aliunde dilata ne ī ipam curiā ingressus pateat aq̄s fluentibus aliunde. et pluuie in eā cadētes inde possint facile deriuari. Si vō in montibus fuerit vbi foueis aquosis muniri nō potest. eligatur locus cui nisi p ordinatuz introitū sit asper accessus vt qui fossarum circuitu muniri non potest seueritate rupis ⁊ altitudine muniatur. Si autē locus est ab impetate inimicoꝝ tutus. sufficit si talibus solūmodo valletur munitionib⁹. q̄ a furibus qui etā plerūq̄z pacis insidiantur tpe securus existat. Et cū in parte periculosa fuerit siquidē valde potentib⁹ inimicis expositus tut⁹ erit locū desertuz ad tps relinquere q̄z incaute se et sua morti ciuili aut naturali exponere. nisi forsan patremfamilias ad fabricā inexpugnabil' castri vel arcis diuitiaz moueat multitudo. Si vero beruarij aut debiles inimici ꝓtes

illas quandoq; intrēt ꝛ spoliēt. curia muris aut congruo palanchato cingat ad q̄
si domini facultas non sufficit in vno angulo curie fiat riparū ꝛ fouee munitio fortis ꝛ sup ea bitfredū quoddā vl turris i q̄
cum rebus suis paterfamilias se cuz colonis tempe oportuno recipere possit. Dre
missis itaq; iam dictis considerationibus eligend⁹ est loc⁹ curie in magis idonea p;
te agroz cui⁹ magnitudo talis esse debebit que ꝓportionabiliter colendaruz terra
rum mensure respondeat. et in toto circuitu fossarū latitudine designata tantum in
fra tumbā q̄ntum erit dimidia fouee latitudo vndiq; notet̄ ibiq; circū circa tempore congruo videlicet octobris vl nouēbris februarij vel martij. salicum vl popu;
lorum aut vlmoz plante q̄nq; pedibus vl minus sibinuicē eque distātes ponant̄
Deinde foueas ꝓsequātur fossores ad iteriusq; tumbe terrā vniuersam ponentes. et
terram solidā p vnā distantiā pedis iuxta
fossarum vacuā ꝛ discoopertā relinquentes. vbi postmodū alique ex dictis temporibus spinaz plante iacētes ponāt̄. ꝛ superducta itez dicta terra cū vangis ꝛ aliis
nibus ꝑm formā riparū disponat̄ et bacul
ligneis ad hoc factis fortiter comprimat̄ ꝛ
cum circa vnū pedē sursum excreuerit: iterum spinaz plantis appositis sup eas terra iterū cumuletur. sicq; agendū ē donec
ad summitatē ripe fuerit puentū. Possūt
tamen in dictis ripis acies multe vel pauce spinaz ꝑm dñi voluntatē apponi. si vero
timeat̄ deruina ripaz loco spinaz vl inter
ipas plantas gramine viridis ponantur radices. Sunt autē spinaz plātetales qualeꝭ
sunt plante spinarū iuxta si haberi possint. Ipe enī sunt mirabiles ad pungendū.
vel sint spine albe aut prune siluestres aut
plante rosaz siluestrū vl domesticaruz albarum. Rub⁹ vero licet satis fortez faciat
sepem. tamē omnes alias suffocat plātas
cum non magne existunt. ꝛ ideo mihi non
multū placet si possint alie ex ꝓdictis haberi. Plurimū autē cauendū est ne inter ꝑ
dictas spinaz acies arboz fructiferarū aliq;
que plante ponātur quia desiderio fructuum homines sepes destruūt ꝛ fossata iantum q talis curia nunq̄z poterit clausa teneri. Plante similiter infructuose arboris
ibidem nate non ꝑcurēt augmentū. q; eis
crescentib⁹ spinarū dilecta custodia ex ipārum arboz ymbris ꝛ radicib⁹ impijs aut
omnino periret aut magnā lesionē sentiz
Preterea in primo ꝛ secūdo anno eedem
spinarū plante singulis estatis mensib⁹ ibidem natis mundent̄ ne ab ipārū radicib⁹
humore violēter attracto plantule arescere defectu nutrimēti coganī. Plante vero
salicum populi vl vlmoz quas pri⁹ dixi
esse plantādas sine dubio in summitate ripe puenient que cū circa se terre noue mlitudinē habeant ꝛ ꝑ eaz radices trāseant
pingues aque curie defluentes ad foueas
mirabiliter ꝓualescēt inter quas fieri possunt sepes ficce. vl quod melius est statim
cumulata ripa inter eas multitudo spissa
plantularū dictarū arboz infigatur. Ue
autē cum cōualuerint ꝛ insalsione atq; plicature inspissate fuerint fortē constituēt sepez seu quasi palāgatū quoddā qđ longissimo tpe ꝑdurabit. Stipites vero dictarū
arboz ꝓmitus plantataz vltra decem pedes in alium elcuari nō patiaris ꝙa vltra
modū priuarent curiā queꝓpter salutē habitantium aerē salubrē requirit solis beneficio ꝛ ventoz. Eo excepto q; super quolibz
angulo tumbe arborē vnā in q̄ntuz ascendere poterit ꝓmittas in aliū extolli. quoniam be curiā plurimū decorabūt nec ꝓfata
tam ꝓpter earū puū numerū inferre poterūt lesionē. Preterea ꝛ tue similiter supra
portas dimittant̄ augeri ad quaz ymbraz
quiescant homines tempore magni estus
His igit diligēter obseruatis sine magnis
expensis curia fossatis spinarū sepibus et
arborum forti munitione ꝓcincta cū laudabili forma ꝛ cōmodo habitantiuz tuta
manebit. In cacumine montis circa domos fiant sepes ex plantis malorū granatorum. Ue enim plante loca aspera nō for

midant.quia hec arbustula modico nutri
mento contenta est.et sepem cōstituit spis
sam et fortem ex multa pullulatione radi
cum ipius ⁊ volentibus p eam ingredi pū
gentibus spinis eius viriliter se opponit.⁊
nihilominus fructū vtilem ⁊ decor singu
lis annis possessorib⁹ suis parat. ¶ Magne
autem arbores in talibus non cōualescūt
locis quia plurimo indigent nutrimento
quod ibi sufficiēter haberi non potest vbi
terra nimiū est saxosa. Verūtamen ī locis
declivis montiū vbi est letum solū possent
p̄dicte plantationes et maxime spinarum
et vlmor satis conuenienter fieri. sed salix
et populus in talibus locis nisi sint iuxta
riuos et sabulum aut terrā valde solutam
habeant non cōualescunt ad votū. Si vō
locus tante frigiditatis existat q̄ in eo pu
nici arbor viuere non possit ex eis clauda
tur arbustulis aut spinis que in regiōe il
la similiter experientia iudice melius defen
dantur. De clausura et munitione curia
rum que supra terram sunt viliter dixisse
sufficiat

¶ De nobilibus autē et mirabilibus mu
nitionibus et tumbis circa curias ex arbo
ribus artificiose faciendis ad libr̄ reserua
mus octauum.

¶ De intrinseca dispositōe curie

Curia predicta ī
trinsecus disponatur hoc modo
In medio facie anteriorꝭ fiat ī
gressus in eaꝫ latitudine decē pedū ad mi
nus ⁊ eiusdē latitudinis in opposita pte fi
at egressus p quem ad areā vineā l'agros
posteriores eatur. Haꝫ latitudo p̄fata suf
ficit ad currus introitū feno vl'paleis pon
derati. In locis eisdem porte fiant nobiles
vel ignobiles ꝑm beneplacitū domini duꝫ
tamen ferreis vectibus ⁊ claubis possint
in nocte firmari. Supra eas vero fiat coo
pertura vl'domus vt mūdior et siccior ser
uetur introitus.et ne porte pluuijs et rore
tempe breui putrescant. Pars dimidia cu
rie que est ab vna pte portarū p̄ domino
disponatur hoc modo.videlicꝫ q̄ iuxta vi
am que curiā diuidit dominica fiat dom⁹
que longā faciem iuxta viā teneat ⁊ ad po
sterius parū tendat.⁊ q̄ domus nō clau
dit suppleat sepis alta spinosa vel murus.
Sit autē domus magna vel pua murata
vel non.tegulis coopta vel cannis ꝑm do
mini voluntatē et facultatē. In ea pte iuxta
ripas tumbe pgularū ⁊ vuarū genera no
biliora plantētur.que tandē octo vel decē
pedibus eleuate in altum poterūt decorē
facere pgularum supra ripas adherentes
arboribus antedictis. Deinde quinq̄ vel
sex pedibus infra curiam circū quaq̄ bu
miles plantentur arbustule veluti ficus et
malagranata si aeris illius qualitas pati
tur et micole gecule et cytoniorum plante.
Per medium vero huius loci plantētur ali
que plante pirorū et malorum viginti pe
dibus ad minus distantes. que p̄cedente
tempe diuersis pirorū et malorū generib⁹
singulis estatis et autumni mensibus ma
turandorū cum diligentia industria inserā
tur.barū enim vitiū ac arborum fructus
domino specialiter reseruādi.ppter fortes
clausuras erunt a rusticorum voraci imp
bitate securi. In eo etiam loco amenus for
mabitur viridariū et dominicus orculus
et apum dilecta societas illesa seruabitur.
et turtures ericij ⁊ lepusculi ꝑm modos q̄s
in suis locis dicam. In alia vero parte di
midia fiant domus et tuguria iuxta ripas
circū quaq̄.vl'duas ptes aut vnā tantum
occupantia ꝑm exigentiaꝫ familie colono
rum et animaliū nutriendorū curia rema
nente in medio expedita. Dom⁹ meliores
in vna pte deputētur habitationi coloni ⁊
alie animalibus nutriēdis. Juxta domos
rusticorū cliban⁹ et pute⁹ si fons deest ī pte
quiētiōr fiat ꝑm modos et formas con
sueto modo seruatas dū tamen puteus a
fossatis curie et a palude letaminis q̄ntuꝫ
poterit elongeē ne fossaꝫ aut letamis bu
mor putrid⁹ p occultos īgrediat terre me
at⁹. In alio vō curie capite iuxta tuguria

bestiarum palus formet letaminis matu-
randi a dominica quantus poterit domo
remota. Et si tāta sit dominorū nobilitas
et potentia q dedignent in eadē curia cum
suis habitare colonis poterūt sane i dicto
loco sic disposito facere morari custodem
qui Castaldio nominat et seorsum i alia p
te suū facere locum. palatijs et turribus ac
viridarijs decoratū pm q eorū nobilitati
et potentie crediderint puenire. Doctrinā
autē aree et celle vinarie ac colūbaris pul
larij stabuloꝝ et rugiuloꝝ feni seruādi su-
is locis tradendā reseruo

De puteis et fontibus faciēdis et qualiter aqua inueniatur et probetur.

Licet puteus optime moret in curia vt p̄dictū est. tamē quādoq; ppter cōmunem pluriū vtilitatē. et aliquādo ppter cōmoditatem colonoꝝ. et quia plerūq; aqua non inuenitur in curia vel in pubus et locis pinquis. aut inuenit sed leraminis curie liquore inficitur. In campis extra curias fieri optat. qō cū accidere put puidendū est boc modo vbi aqua in superficie aut non multū p̄funda existit. Itaq; de mense augusti septembris aut octobris fodiēdus est puteꝰ quia vbi aqua bis nō deerit mens. bꝰ nullum defectū aliotpe habebit. Igit̄ pm Pdalladium añ solis ortū bis locis quibus aq̄ querenda est equaliter pnus mēto ad solum depresso spectabis orientē. et in q̄ loco subtili nebula crispū aerē surgere videris et velut rorē spargere. scias i locis siccis ibi aquā latere. Sed terrarū genus cōsidera bis vt possis de tenuitate vl abundātia iudicare. Creta nāq; tenues nec optimi saporis venas creabit. Sabulū solutas et viles i suaues limosas et spacio altiore sūmersas. Nigra terra humores et stillicidia nō magna ex hybernis imbribꝰ et liq̄e collecta. Iz saporis egregij. Glaree mediocres et venas incertas sed suauitate p̄cipuas. Sabulo masculꝰ arena et carbunculꝰ certas et vbertate copiosas. In saxo rubeo bone et abundantes sunt sed puidendū est ne inter ruinas inuente refugiāt. Sub radicibꝰ montiū et in silicibꝰ vberes. frigide et salubres. Locis campestribꝰ salse graues tepide insuaues plerūq; quarꝝ sapor si optimꝰ fuerit noueris eā sub terris exordiū de monte sumpsisse. Sed in medijs campis montanoꝝ fontiū suauitatē sequētur si vmbrātibus teganꝫ arbustis. Sunt et bec signa inuestigāde aque quibꝰ tunc credimꝰ si neq; lacuna est neq; aliquis ibi ex cōsuetudine humor incidit vl insedet. Juncꝰ tenuis salix siluatica alnꝰ arundo edera ceteraq; que humore multū aquoso gignūtur. Locis ergo vbi p̄dicta reperis signa pedibus tribus latitudine. altitudine pedum q̄nq; fodiatur. et prime solis occasum vas puri ereum vl plumbeū interius vncatū ponat immersum solo fossionis ipius. tūc supra fossam crates facta de vgis et frondibꝰ adita terra spaciū omne operiat. Sequēti die apto loco si in eodē vase sudores inueniantur aut stille aquā ibi esse nō dubites. Itē si vas figuli siccū neq; coctū eadē ratōne ponat ac sic operiat. altero die si aquarum pena prima fuerit vas humore cōcepto soluet. Itē si vellꝰ lane eque positum et cooperti si tantū colligat būoris vt alia die sudet aut fundat expissum copias ibi eē testabitur. Itez lucerna oleo plena et incēsa si ibi similiter tecta ponat et secūdo die repiatur extincta superantibꝰ alimentis aquas locus idem habebit. Item si in eo loco fo cum feceris et terra vaporata humidus fumum nebulosumq; ructauerit aquas ibi fore agnoscas. His ergo repertis certa signorum firmante noticia puteum fodies et caput aque requiras. vel si plura sunt in vnum colligas. Tamen sub radicibꝰ montium in septentrionali parte querende sūt aque. quia in bis locis magis abundant vtiliores q; nascuntur. Sed in fodiendis puteis est cauendum fossorum periculum. Quoniam terra plerunq; alumen. sulphur et bitumen educit que spūs pestis

exalant. ꝛ occupatis statim narib⁹ animal torquent nisi qꝫ sibi fuge velocitate succurrat. Porius ergo qꝫ descendat ad intima i eis locis lucernā ponas accēsam que si extincta nō fuerit periculuꝫ nō timebis. Si vero extinguet locus mortifer est cauēd⁹. Fodiend⁹ est aūt pute⁹ latitudine peduꝫ octo vel septeꝫ quaqꝫ versum vt binos pedes structura concludat. fieri etiā pōt latitudo seu strictio ꝛ fm q plures aut pauciores ex eo aquā haurire intēdunt ꝛ fm magnitudinem ꝛ puritatē venarū. Si aqua limosa sit salis admixtione corrigitur. Sed dū fodit puteus si terra non stabit vicio generis dissoluti aut humore laxabit. tabulas obijcies vndiqꝫ directas ꝛ eas trāsuersis pectibus sustinebis ne fodiētes ruina concludat. Potest etiā in talib⁹ locis melius sine fossoꝝ periculo fieri. videlicet q fiat ex assibus rota duplex et fortis ad putei latitudinem supra quā fiat murus altitudīe vnius puncti anteqꝫ pute⁹ fodiatur. Deinde ipius fossor cū instrumentis ferreis i medio existens sub muro fodiat. ꝛ ipsum vsqꝫ ad terre equalitatē descēdere faciat et iterū tantundē muret et fodiat ꝛ terrā ꝛ tādem aqm extrahat donec pute⁹ sit pfect⁹. Sed q̄n alto sunt putei pforatis vsqꝫ ad infimā ptez terris ad loca inferiora possūt pice fontis extre. si vallis subiecte natura p mittat. aquā vero nouā putei sic pbabis. i ereo vase nitido sparges et si maculaz non fecerit pbabit iudicabit. Itē decocta eneo vasculo si arenā vel limū non relinquit in fundo vtilis erit. Itē si legumina cito valebit excoquere. vel si colore perlucido claret a musco et omni labe pollutiōis aliena

De aqueductu

Cum uero ducenda est aqua ait palladi⁹. Q, ducatur aut forma structili aut plūbeis fistulis aut cānalib⁹ ligneis aut fictilibus tubis. Si p formā structilē ducet solidādus est cānalis ne primas aqua possit elabi cui⁹ magnitudo p aque mensura facienda est. Si per planū veniet intra cēnos vel sexagenos pedes sensim declinetur structura ser pedibus vt vim possit habere currendi. Si quis mons interiectus occurrerit aut per latera eius aquā ducemus obliquā aut ad aque caput spelūcas librabimus per quas structura perueniat Sed si se vallis interserat erectas pilas vt arcus vsqꝫ ad aque iusta vestigia cōstruemus. aut plumbeis fistulis clausam deiciatiemur et explicita valle consurgere Qꝫ qō est salubrius et vtilius fictilibus tubis conducitur vt duobus digitis grossi ex pte vna reddātur acuti vt palmi vnius spacio in alterum possit intrare quas tuncturas viua calce oleo subacta. debemus illinire. Sed anteqꝫ bis aque cursus admittatur fauilla mixta exiguo liquore decurrat. vt glutinare possit si qua sunt vicia tabularum. Ultima ratio est plumbis fistulis ducere que noxias reddunt aquas. Nam cerusa plumbo creatur que plurimuꝫ nocet corporibus humanis. Diligentius ptērea est aquarum receptacula fabricari. vt copiam inops vena procuret.

De cisternis et cisternulis.

Cum aqua deest cisterna fm Palladium fiat magnitudine qua delectatur et cui sufficit cui omniū conduci possit aqua tectorum. testacei pauimenti superfusione leuigetur. hoc pauimentū omni cura tenendum est ad nitorē. et lardo pingui cocto assidue perfricādum ne deducto humore rimis in aliqua parte findatur. et ita post diuturnam et solicitā siccatatē aque prebeatur hospitiū. In ei⁹ medio formet puteus deinde circa eū ois ꝓcautas repleat i fundo de grossis lapidib⁹ fluminū In medio deminutis ꝛ sabulo i supmo. vbi aūt desūt fluminū lapides loco eoꝝ formacis petre ponāt. In q̄busdā tñ locis fit pauimentū de quadā creta q̄ cuꝫ mediocrē est infusa taliter cōpumit ꝛ calcat vbiqꝫ q aquaꝫ i se positā vel pluentē in se recipit ꝛ ꝓhuat

Anguillas sane piscesq; fluuiales in bas mutti pasciq; conuenit vt borū natatu aq̄ stans agilitatē currentis imitet. Rimas ⁊ lacunas cisternaq; piscinas vel puteos sar tiemus hoc modo. Picis liq̄de q̄ntuz vo lueris ⁊ tantundē sumas axungie vel se pi tunc in olla vtrūq; miscebis et coq̄s do nec spumet. deinde remouebis abigne. cū autem fuerit refrigerata cōmixtio calcem supadijcies minutatim ⁊ ad vnū corpus il la mixta reuocabis. cunq; velut stigmen tum feceris inseres locis corruptis ac ma nantibus et pressum summa densitate cal cabis. In locis preterea in q̄bus aquis flu minū vrimur fiant cisternule cū q̄bus cla rificētur et limpide fiant hoc modo. habe atur vrceus terre magnus in loco frigido sub sabulo obrut⁹ supra quē sit vas ligneū vel terreū coctū latitudinē q̄ndam habēs. q̄d ⁊ foramen puum cū cannula in medio fundi habeat p vnum digituz in fundo ele uata supra quā ciatum ponat inuersum. Deinde vsq; ad mediū sabulo impleatur in quo postea q̄tiens volueris flumis aq̄ ponatur q̄ in sabulo distillata p cannulaz guttatim descendat inferi⁹ in vrceum in q̄ vtenda seruatur. Q; si maiorē cisternulaz habere volueris poteris tam inferi⁹ q̄z su perius receptaculū de marmoribus vl' la pidibus et cemento aut testaceo pauimē to facere sim formā et magnitudinem tibi gratam.

De materijs domorum

Quum supra de do
mibus et edificijs mentionē fece
rim fabricandis q̄ ex materia mu
rorum ⁊ lignorū fiunt. dicam q̄ ligna com
petunt edificijs et q̄ bona cementa. et q̄ cō
sideratio in fundamentis habenda ē. Fun
damenta igit vt Palladius ait stabilia et
diu durabilia latiora sint ex vtraq; pte se
mipedis spacio q̄z parietis corp⁹ excrescet
Si solida et constricta repitur argilla. q̄n
ta vel sexta ps altitudinis eius q̄ supra ter
ram futura est fundamētis deputet. Q; si
terra laxior fuerit maioris altitudinis ob
ruātur donec munda sine ruderū suspitō
ne occurrat argilla. que si omīno defuit q̄r
tam mersisse sufficiat. Arena q̄ compben
sa manu edit stridores erit vtilis fabricāti
Item si panno vel linteo candide vestis in
spersa et excussa nihil macule relinq̄t aut
sordis egregia est. Sed si fossilis arena nō
fuerit de fluminibus aut glarea aut litore
colligatur. Marina arena tardius siccat.
et ideo non continue sed intermissis tēpo
ribus construenda est ne opus corrūpat.
camerazq; quoq; tectoria salso humore dis
soluit. Fiam fossiles tectorijs ⁊ cameris ex
celeri siccitate vtiles sunt. meliores q; si sta
tim cum effosse fuerint misceātur. Sed si
vti necesse sit maris arena erit cōmodum
prius lacuna humoris dulcis immergi vt
vicium salis aquis dulcib⁹ ⁊ suauibus elu
ta deponat. Calcē quoq; albo saxo duro v'
tyburno aut columbino fluuiali coq̄mus
In duabus arēne ptib⁹ calcis vna misce
da est. In fluuiali quoq; arena si tertiaz p
tem teste crete addideris operuz soliditas
mira pstabitur. Item si calx et arena equa
li mensura misceātur erit fortissimū cemen
tum exinde cōmixtū Honest preterea mu
rus faciendus tpe magni algoris quia cō
gelatus dissolueret post modū adueniente
calore. Tpe mensis nouēbris aut decēbris
fabricarū materia est cedenda cuz luna de
crescit. quia tunc maxime humor corrupti
bilis et lignū corrumpēs ꝓsumpt⁹ est. pp̄
cedentē autumnū ⁊ lune etatē. ⁊ ppter pre
sens frigus aeris fugit cū calore naturali
arboris ad radices ad calidū ventrē terre.
Sed arbores q̄ cedent vsq; ad medullam
securib⁹ recisas stare aliq̄z diu patiaris vt
p eas ptes humor si q̄s in venis ꝓtinet ex
currat. Utiles aūt be sūt maxīe abies vide
licet. est ei leuis rigida ⁊ in opib⁹ liccis pfe
cte durabil'. Salix vl'ares sim Palladiuz
vtilima. ex qua si tabulas suffigas i fronte
atq; extremitate tectorū presidia ꝓincēdia
ꝓtulisti. neq; ei flāmas recipiūt aut carbo
nes creant vt idem ait. Querc⁹ durabilis

si terrenis opibus obruat. Quer optima tam sub terris q̄z ena supra terras. Castanea mira soliditate durat in agris z tectis z opibus internis. Fagus in sicco utilis. Iz in humore corrumpit. Populꝰ Albarus Utraq; salix z Tilia in sculpturis necessarie. Ulnus fabricis inutilis. sed necessaria si humidus locꝰ fundamētis palandꝰ est. Ulmus z fraxinꝰ si siccent rigescunt ante curuabiles. Cypressus egregia Pinꝰ vel pirus nisi in siccitate nō durat. Cedrus durabilis nisi tangat humore. Quecūq; aūt ex pte meridiana cedunt uiliores sūt. que vero ex septentrione proceriores. sed facile vicientur.

De officio villici

Villicꝰ disciplina

Uobona uita finit Varronē. ferie seruent. alieno manū abstineat. sua diligētissime seruet. liubꝰ familie supsedeat. Si qs deliquerit bono modo vindicet. familia mala ne sit. ne algeat. ne esuriat. opa bene exerceat. facliꝰ a malo pbibebit p beneficio gratiā referat. vt alijs recte facere libeat. Villicꝰ nō sit ambulator. sobriꝰ sit semp. ad cenā ne coeat. familiā exerceat Procuret vt q̄ dominus impauit fiāt. ne plus cēseat sape se q̄z dñm. Amicos domini habeat sibi amicos. In iussu dñi nemini credat. Qō dñs crediderit exigat. Mutuum nemini det. Ne q̄ nesciēte dño emat. Ne quid dñm celauisse velit. Opus rusticum omne vt sciat facere curet. et id faciat sepe dū ne lassus sit si fecerit scribat i mēte familie q̄d sit. et illi animo equiore facient. Si hec faciet minꝰ libebit ambulare. z valebit rectiꝰ z dormiet licentiꝰ. primꝰ cubitū surgat. postremꝰ cubatū eat. Pdiꝰ villam videat vt clausa sit. et vt quisq; suo loco cubet. z vt iumenta pabulum habeant Boues maxima diligētia curatos habeat bubulcis obsequiosus prim sit. quo libentius boues curēt Aratra vomeresq; faciat vt boues habeāt. pecoꝝ et bobus diligēter substernat. vngule curent. Scabiē pecoꝝ z iumentis caueat. Id ex fame z si imp pluit fieri solet. Opa omia mature ꝓficiat. Nā res rustica sic est si rē vnā sero feceris oia opa sero facies. Stramenta si desunt. frondē ligneā legat. eā substernat ouibus bobusq; Sterquilinū magnū habere studeat z p autumnū euehat. z circū oleas ob laqueet acinū addat. Frondē populneā vlmeā querceāq; ꝑ tpa cedat. eam condat non paridā p pabulo ouiū Itē fenū aridū de prato recōdat. post imbrē z autumnalē rapinā. pabulū lupinūq; serat

De officio patrisfamilias qualiter debet agrū emere et villici operam ac rōem inquirere

Catho scribit pre

Cdium cū compare cogitabis. sic in aīo habeto vt ne cupide emas. ne ve opa tua pdas. nec satis habeas semel circūire. quotiens ibis totiens magis placebit quod bonū erit. vicini quo pacto nuteant id animaduertito et vti eo itroeas. z circumspicias vti inde exire possis Uti bonum celuz habeat ne calamitosum. Si et solo bono virtute sua valeat. Si poteris sub radice montis. Si et in meridiem spectet in loco frigido. Loco salubri. operariorum copia Si et bonū aquarium. oppidū validum prope sit. In bis agris qui nō dominos sepe mutant. Qui in bis agris predia vendiderunt quos pigeat vendidisse. Ubi bene edificatū sit Caueto ne alienam disciplinā temere contemnas. a domīo bono colono bonoq; edificatore meliꝰ emetur. Ito villam cū venies videto vasa z torcularia et dolia si multa sint. vbi non erūt scito pro ratione fructuū esse instrumenta multa vel pauca sint. videto sumptuosusq; ager ne sit. Paterfamilias cum ad villam venit. fundū ea die si potest circueat l die sequenti vt agnoscat quomodo fundꝰ cultus sit. Operaq; facta infectaq; sint. Postea villicuz vocet ac interroget quid operis factum sit, et quid restat, satis ne

tempore opera sint confecta. possitq3 que reliqua sint conficere. Et quid facturz vini frumēti alioz q3 omniū. Vbi ea cognouit rationē inire oportet operarū dierum si ei opus non appareat. Dicit villicus se dolo caruisse. se non valuisse. tēpestates malas fuisse. suos affugisse. Vbi eas alias vt causas multas dixerit. ad rationē opez operarumq3 villicū revoca Cum tempestates z pluuie fuerint. que opera per byemē fieri et per imbrē potuerunt. dolia lauari. piari villam purgari. frumentū transferri. stercus foras efferri. sterquiliniz fieri. semen purgari. funes sartiri. nouos fieri cētones Cuculiones familiā potuisse sibi sarture. p ferias potuisse fossas veteres tergi. viā publicam muniri. vepres recidi. ortum fodi. pratū purgari. virgas vinciri. spinas trūcari. Cum serui egrotauerint cibaria tāta dari non oportuisse. Que opera reliq̄ sint curare vt ꝓficiātur. si quid desit in annum vt paretur. que supersint vt veneant. q̄ op9 sunt locari vt locētur. et que opa fieri. et q̄ locari vt imperet z ea scripta relinquat. pecus omne consideret. oleū vinū frumentū et quidq̄d superfit vendat. boues. vitulos armenta. oues. lanam. pelles. plaustrū vetus. seruū senem z morbosum vēdat. Ipse patrem enī familias vendacē nō emacē oportet esse. Itez que ptinent ad sationē suo q3 tempore promēda. id est. manifestāda sūt. Que vendenda videndū. Ea enī que ꝑua ri non possunt anteq3 se cōmutēt celeriter promat et vēdat Que seruari possunt. tūc vendat cum charitas est. Sepe enī diuti9 seruata non modo vsurā adiciunt. sed etiam fructū duplicant si expectato congruo tempore promat.

Incipit liber secūdus de natura plantaz et de reb9 cōmunibus cultui cuiuslibet generis agroz

Quam in superiori libro de bis q̄ necessaria sunt saluti habitātium rura q̄daz vtilia scripserim. Cōsequēter ōia opez operationib9 i villico agēdis dicendū est Verūq3 ruris exercitia variant ꝑm varietatem plantaz locoz z tēpoz. quoꝝ diuersitas sine noticia nature plātaz ptiū ipsarū z eoz q̄ plātis necessaria sunt pfecte cognosci nō potest. De bis in Bsecūdo libro agendum est. Et q3 quedā sunt cōmunia cultui cuiuslibet generis agroz. De bis etiā i eodem libro dicet. Dicā itaq3 in primis ō bis q̄ omni plāte ꝓuenīūt ꝑm generatōis principia.

De his que omni plante conueniunt ſm generatōis principia

In plantarum generatiōe sunt ꝑm frēm Albertuz septē. sine q̄bus oīno nulla nascit planta. Caloz videlicet celestis circuli. qui est primū et vivificū principium plantaz. Secundū autē est conueniēs caloz loci. q3 si in loco sit virtus frigoris mortificatiua. non suscipiet virtutē caloris celestis circuli. Similiter aūt si locus vehemēter sit adustus. erit beremus arenaz. et eius q̄ vocatur mortuū sabulum eo q3 non est talis loc9 susceptiu9 celestis virtutis plātas vivificantis. Tertiū autē est calor q̄ materie seminali q̄ cūq3 illa sit inberet. q3 sine illo aut nō esset receptiua caloris vivifici. aut recepti caloris vivifici nō esset retētiua. z nunq3 formaret ex ipō plātaz aliq̄. q3 evanesceret p euaporatōz. Probāt aūt hō opa rusticatōis. q̄nā i q̄busdā plātis cū primū formēt z sūt tenelle. vmbracula oportz fieri vt calore solis nō evanescāt sicut q̄n ex seminib9 pullulant cypressi vel ficus. Tria autē sunt ministrantia substantialē materiā. quoꝝ

primū est humor naturalis inherēs ei qō formatur ī plante speciē. que primū spirā do pullulat sursum ⁊ erumpit ad terre su perficiē. qui cū pullulat euacuat ab inferio ri materiā humoris. totā substātiā humo ris formans in instrumēta plantule et in ferius in radicē. Destituta aūt virtus calo ris subiecto attrahit humorē locis. et iste est secūdus humor ministrās ꝓcepte plā te nutrimentū. sicut ministrat matrix san guinem menstruū in cōceptione ⁊ forma tione animaliū. Tertius est humor pluui arum ⁊ roris ⁊ niuiū desup ꝓuenientium. qui se habēt ad plantas sicut humidū nu trimentale ex cibis sumptū in animalibus ⁊ ideo humidū hoc desiderat a plātis iam formatis ⁊ ad speciē deductis. sicut cibus desiderat ab anima natus animalib⁹. Se ptimum aūt quod exigit est aer cōueniēs extrinsecus. ille enī conseruat si bonus est aut corrūpit si malus est plantas. Et ideo uenti uētes ⁊ pruine mortificātes ledūt et destruūt plantas. ab aere autē temperato ꝓportionabiliter ꝓualescūt ⁊ fructificant. Amplius aūt arbor in genere suo est cali da et humida. ⁊ calor quidē aperit meatū ⁊ impellit humidū. humidū aūt abundās sufficiēter ministrat materiā. ⁊ ideo statim exurget in stipitē. et auget illū et roborat. ⁊ emittit in eo ramos multos ⁊ ī ramis plu rimas virgas.

De diuersitate generationis plā tarum.

Considerandum est autē principaliter de diuersi tate generationis. Ex diuersitate enī generatiōis plantaꝝ fere scieī tota na tura eaꝝ. Et ō hac quidē diuersitate ab an tiquis fere amplius nihil inuenīt. q̄z qō di xit Aristoteles q̄ arboꝝ sez et plantarū q̄ dam generant plantate. quedā ex semine. et quedā per seipsas. ex ipsoꝝ elementoꝝ cōmixtione ⁊ virtute celesti. que tali cōmi xtioni vitā influit vegetabilē. Varro autē refert q̄ est quedā generatio plantaruꝝ oc culta. que fit ex semine in aere existente. vt Anaxagoras scripsit. vel ex semine ī agruꝝ inducto ab aqua fluente. vt Theofrastus affirmat. sufficere tamen puto id quod di cit Albertus. nam vtrūq; dictū satis com prehendit. ⁊ precipue dictū Theofrasti. Et ea que plantatur aut a radice nata euellit. aut a stipite aut a ramis aut a semine na ta transfertur de loco ad locū. sed hoc pro prie non plantatio sed transplātatio dicī. Et iste que sic transplantant. quedā totali ter ⁊ integre trāsplantant. et quedaꝝ ꝓpter duriciē sue substantie ⁊ cortic̄is aliquantu lum cōrundūtur ⁊ scindunt inferus vbi ī figunt terre vt facilius ⁊ citius trahant nu trimentū. Adhuc autē earū que sm ptem aliquā plātantur quedā plantant in terra sicut fit de vite salice ⁊ buxo frequentius. q̄ dam plātantur in aliā arborē. et hec plan tatio vocatur insitio. Qō autē in generati one plante valde nobis occurrit est q̄ plā tarum quedā ex semine habent generatio nem que nō producūt semen simile illi se mini ex quo habent generationē. quedam faciunt semē melius et quedaꝝ peius. Ali quando enī quibusdā malis seminib⁹ bo ne arbores ꝓueniūt. vt ab amigdalis ama ris et acerbis aliquādo fiunt dulcia et ali quando contra. Et similiter a malis grana tis siue punicis acidis aliquando fiūt dul cia et aliquando ecōuerso. Quarundam autē plantarū semen cū debile fuerit. aut ex loco aut ex aere tempore incōueniētis deficit. Et illarū generatio in tali loco non est ex semine sed ex aliqua alia plantatiōe. siue ramoꝝ siue radicis. ⁊ hoc ꝑcipue est ī pinetis ⁊ ī palmis ⁊ ficub⁹ ⁊ malis granatis Et fit in oī abietū natura. nulla enī illaꝝ se men facit tāte efficacie q̄ pullulare faciat nisi raro. Nā ex semie palme q̄nq; pullu lat ⁊ cypressus. ⁊ maxīe palma si plura semia simul ꝓiungāt. Ex vno enī simplici semine pullulat raro. Ficus cypressus ⁊ fic⁹ pullulāt ex vno gno semiato ad modū berbe primū ⁊ ꝓualescūt paulatī. nō āt ō facili fit q̄ ex semie malo ꝓueniat bona plāta. nec ecōuerso. luc̄

hoc aliquando fiat. Sed in animali hoc contingit multotiens ꝓpter diuersitatē enim habitationū aeris et ventoꝝ et nutrimēti. cum animal sit facilis alterationis frequēter fit q̄ semen male complexionati animalis alteratū et fit melius. et bene cōplexionati alteratū fit peius. et animal generatū fit ꝑm seminis ex quo generat̄ dispositiōez vel peius vel melioꝝ. Cui⁹ signū est q̄ omnia domestica animalia videm⁹ valde differentia in quantitate et colore. qđ non accidit eis nisi ꝓpter sui nutrimēti multam diuersitatē ꝛ diuersa fomenta stabulorūz et aliorū locorū in q̄bus cōuersant̄. Propter qđ etiā carnes eoꝝ in sapore diuersificant̄ a carnibus animaliū siluestriū. talis ei diuersitas in plantis nō est aut tanta nō est. aut q̄ radicibus terre affixe sunt. ꝛ neq; loca mutant neq; nutrimēta.

¶ De substantia et origine et generatione plantarum

Deus ī quo oritur planta est sicut matrix ī animaliꝫ. ꝛ succus siue humor ī tali loco ꝓparatus et attractus est sicut sanguis menstruꝰ in matricibus animaliū Vis aūt celestis in eis est sicut virtus indistincta ꝛ nō determinata ad speciē. que q̄tum ad plante naturā sufficiēter determinatur ꝛ distinguit̄ ꝑ qualitates elementorum et modū cōmixtionis eoꝝ in materia seminis plante. Opera autē plante ꝑm q̄ planta est sunt tria .s. vt alimēto ꝛ augere ꝛ generare. Vtunt̄ alimēto siue trahūt ipsum tantū purū conueniēs et simile sibi. et hoc totū conuertibile est in substantiā mēbroꝝ. ideo non habēt ventres ꝛ venas sed tantū poros. ꝛ terra est eis ꝑ ventre. in qua dimittunt vtrāq; impuritatē siccaz videlicet ꝛ humidā Et hec est causa q̄ infigūt radices oꝝ suo similes in terraz. ex qua sicut ex stomacho sugūt nutrimentū. ꝛ dirigūt radices deorsum maiores plāte omēs ad locū caliditū terre. vbi terre calor melius cōmiscet et digerit nutrimentuz. Et si alique plante magne in superficie spargūt radices. ꝛ non in ꝓfundū dirigunt. cuo are scūt. qa nutrimentū qđ est in superficie terre euanescit ab eis in fumū ꝑ calorē solis. ꝛ non cogitur spirare in radicibus eaꝝ ꝑ loci contenentiam. Augere aūt ipsaꝝ plantaꝝ dicūt quidā esse in infinitū. asserentes plantam augeri q̄diu radicibus terre adheret. quibus nō est consentiendū. qa certū est oi natura cōstantiū esse quantitatē determinatā inter duos terminos. maximi in suo genere ꝛ minimi. habēt enī sicut egregie dicit Aristo. omnia rōem et augmēti et magnitudinis. Licet enī ex nutrimēto aliq̄ formē tur et augeant̄ humido plante. tamē pars cui faciēda est additio intantū induratur ꝓcessu tpis vt extendi non possit. ꝛ tunc cōstat augmentū in longū. et tandē ex eadez causa stabit etiā ad alios duos diametros qui sunt in latū ꝛ ꝓfundū. De operatione autē generatōnis plantaꝝ hic solū dicit̄ q̄ sugendo ꝑ poros habēt nutrimentū. et de eo qđ extrinsecus in gemmis a spū egredi ente eleuat̄ formāt omne qđ gignūt

¶ De diuisione plante per suas partes integrales.

Consequenter autem de ptibus vegetabiliū⁹ plantarū determinandū est. ꝛ de his que accidunt eis ex natura et non ex cultu De fructibus enī ꝛ cultu dicetur posteri⁹ Oportet igit̄ scire q̄ sicut in animalibus. ita in plantis. quoddā est qđ est potēcia q̄libet pars plante. et vocat̄ succus. et quoddam ē qđ est ꝓ plāte actu. sicut radix stipes et ramus ꝛ hmōi. Est autē succus humor ꝑ poros radicis attract⁹ ad nutriendam totā plantā. qui per ptes plante a virtute nutritiua distribuit̄. necesse est igit̄ q̄ ad plante similitudinē calore digestiuo terminat⁹. non enī nutrit nisi simile qđ ex contraiacētibus passionib⁹ ꝓ digestionē ad similitudinē eius mēbra vl̄ ptis q̄ nutritur alteratū est. Ex his autē necessario relinquitur q̄ humor cibalis plante magis

sit insipidus in radice ⁊ ꝑm q magis ⁊ magis a radice ꝓcedit. sic plus ⁊ plꝰ accipit saporem plāte cōuenientē. Sicut autē accipit saporē ita etiā accipit inspissationem. subtiliationē ⁊ acumen. Ex actione enī caloris in ipsum. necesse est oīa hec inuenire circa ipsum nisi ꝑ accidēs impediat vt infra docebitur. ⁊ in q̄busdā quidē plātis calore exalāte plurimū humidū remanet terrestre viscosum lucidū ꝓpter multaz dyaphani naturā in ipo. ⁊ est odoriferū ꝓpter actionē caloris in ipso. eo quidē q cōuenienter digestū ē aromaticū ē. qđ autē corruptum est fetidū est. ⁊ hoc humidū quando calore aperiente parū stillat frigiditate aeris exiccat ⁊ vocatur gummi. Aliq̄n etiaz distillat ꝑ vulnꝰ factum ferro in planta. et tunc etiā gūmi vocatur. sed non est tāte vtutis vt ꝓdictū. Partes aūt que actu sunt ptes plāte diuidūtur in duo genera. q̄daz enim sunt sicut mēbra officialia in animalibus. quedā aūt sicut similia. Nodi enim ⁊ iuncture ⁊ vie ꝑ modū venaz extēse et radices sunt sicut membra officialia et nutrimenti officio deseruiētia. Sed lignū in habentibus lignū et caro herbalis in nō habentibus lignū est sicut membrū simile in animalibꝰ. Cortex autē sicut pellis in animalibus. Et ad hunc modū est de ceteris ptibus plāte. Sed nodꝰ ille qui vocat mal leolus est factꝰ a natura vt in ipo stet succus ⁊ ampliorē accipiat digestionē. cuiꝰ signum est q̄ si in ramo siluestris arboris fiat insitio vltra medium ita q medulla sit abscisa ⁊ postea ligata consolidet. tempabitur malicia fructuuz ⁊ meliorabit saporeor. Causa aūt est q̄ibidē retortū pozū inueniens nutrimentū ascendēs ꝑ truncuz stat ⁊ diuꝰ digestū in meliores digeritur ⁊ transformat fructꝰ. huiusmodi autē nodos habent ꝑcipue in plantis ea que rare sunt substātie ⁊ habēt magnas medullas. aut in toto sunt cōcaua ⁊ cum hoc sūt valde longa. sicut est vitis ⁊ viticella ⁊ cucurbita ⁊ arundo. ⁊ genera frugum vt triticū et siligo ⁊ ordeuz ⁊ auena ⁊ alia hmōi Radices tamen planta habet ori similes q̄ntum ad tractum nutrimenti. habēt tamen quantū ad aliū modū similitudinē et effectum cordis radices plantaz. quoniaz cor nutrimento attracto primū infundit calorem vitificū ꝑ quē ad membra moueri incipit. ⁊ hoc facit radix in plātis. quoniā ex radice datur eis calor et forma vite potentialis ꝑ quā ad omnes ptes plāte naturali motu mouetur. Sunt plāte voraces dicte ⁊ abstinētes ꝓpter radicū suaz dispositiones contrarias Raras enī et porosas ⁊ calidas habētes radices multū trahūt de nutrimento plꝰ autē q̄z cōuerti possit ⁊ terminari a natura arboris. Et tūc arbor generabit fructus vermiculosos ⁊ putrescētes si non exudet. vel aliter emittat superfluum humidū. In iuuentute autē plantarū hoc maxime accidit ꝓpter caliditatez iuuē tutis earum. Aliquādo aūt curātur ex ꝑ q ꝑforātur iuxta radicē. Ibi enim exit superfluum humidū sicut ꝑ fleubotomiaz. Si autē plante calide ⁊ rare radicis sint in terra sicca in qua pluit raro ⁊ in qua cadit cū impetu multa pluuia sicut in terra climatis secūdi ⁊ tertij et forte quarti ꝑ aliq̄ sui parte trahit radix plāte multis vicibus interpolatis ex abundātia pluuie multū nutrimentū q̄ anteq̄z alia pluuia supueniat trahitur ad ptes superiores ⁊ cōpleta digestione pficitur. et ideo tales in talibꝰ locis sepius forte florent ⁊ fructus emittūt. ⁊ hec est causa quare in terra mauroꝝ sepe floreant arbores in vno anno. fit autē ⁊ hoc in nostris climatibꝰ licet non producāt plāte nostre nisi paucos flores q̄n post estatē humidā sequitur autumnꝰ valde caliduꝰ et siccus. Sunt autē quedā plāte humide aquatice molles. ⁊ ille quocunq̄z modo infigant terre de facili radices emittūt ⁊ conualescunt. hoc aūt faciunt etiā quedaz dure ꝓpter similitudinē ligni radicis ⁊ corporis plante sicut buxus cuiꝰ ramꝰ in terraz infixus de facili conualescit. In quibꝰ aūt hoc non fit causa est q̄ destituuntur lignum nutrimento anteq̄z ex se formare possit ra

dices eo q; aut porosum non est aut nō habet calorem sufficiēter trahentē ꝛ ideo arescit antequ; ex se emittere possit radices. et ideo quecunq; calide sunt ramis infixis in terram convalescūt sicut buxus et sauina. et multe alie. Et iterum quecunq; molles sunt tactu ab humore terre nutriūtur et inplentur ꝛ cōualescunt sic salix ꝛ tilia. Quecunq; autē neutrā habēt dispositionē bene frequenter arescunt quādo rami earū terre infigūtur. Uena aūt in planta ppie loquendo non est. sed neq; sim multū manifestam similitudinē habēt. sed vie nutrimēti dicūtur vene eius que aliquando sūt directe ascendētes. et tunc crescit planta quasi per quasdā tunicas herbales vl ligneas quarū vna supponit alteri que aliquando sunt tortuose et tūc efficitur planta nodosa. Aliquādo autē diffundūtur reticulatī in plantam ꝛ per vias directas nutrimentum trahitur ꝛ per trāsuersales retinetur et reprimit in ptes plante ipsum nutrimētum. Veniunt etiā vie iste aliquando a radice ascendentes. Aliquando autez ex medulla ad exteriora plante sicut linee multe producte ab eodē centro. Talis igit est dispositio venarū in planta. Medulle autē plantarū vident esse sicut nucha in animalibus ꝛ per medullā in arboribus decurrit et pulsat plus de spiritu plante q; paliquā aliarū viaꝛ ꝛ in ea est vigor spiritual' plante quia aliter partes distātes a radice non bene vnificarent ad formā speciei plante Et ideo plante habent ortum et principiuz ramorum qui oriunt a corporib⁹ plantaruz a medulla quasi a vicario radicis. Et quādo ligna scindūtur p ariditatē pfundatur frequenter scissura cōtinue vsq; ad medullam et vlra non inuenit pfundari scissura nisi raro Plante aūt que nutriūtur ex medulla p poros transuersales habēt medullas maiores. Et que nutriunt p poros directe ascendētes habent medullas minores Et quandoq; nō vident medullas habere quando magne efficiunt ppt hoc q lignee tunice arcte p alias circūuestientes com-

primunt ꝛ quasi insensibilē faciūt viaz medullarum. Et pbabile est q; hec sit vna causa corruptionis magnaꝛ plantaꝛ interius suffocatō videlicet spiritus vitalis in medulla inclusi p hoc q; constringit p circunstans induratū et constrictū lignū Ipa autem substantia medulle videt eē sicut purgamentū quoddā colericū qō pjicit de auribus animaliū. et hoc fit ppter calorez spiritus ꝛ motuz qui pulsat in medulla. Cuius signū est q; fere omnes medulle plātarum pfectarū inuenīūtur a principio inuē tutis plante eoꝛ albe et humide et in pcessu etatis declinant ad citrinitatē et siccitatem. Sunt aūt plante quedā fere totā substantiam habētes medullosam sic sambucus ebulus ꝛ hmōi. et omnes ille nodosi habent multos ꝛ nutriūtur ex medulla. et iō est multa in eis. et in hoc genere est vitis q; minus est medullosa q; sambuc⁹ ꝛ ebul⁹. Alias autē experimur plantas in toto cōcauas sicut fistulas quasdā et calamos. et hoc fit ideo quia ille multo indigēt spiritu fumoso libero qui eleuat in concauo plātarum illarū ex nutrimento qui ascendit p directos poros laterū plante sicut arundo et calamoꝛ genus et hmōi. hec igit ē dispositio medullaꝛ. Cortices in plantis sunt sicut cutia in animalib⁹ nisi q; adeo non coherent plantis quēadmodū cutia in animalibus. Et sicut in animalibus ps cutis excoriata ꝛ abscisa nō recrescit sine magna animalis cicatrice. sed scissa p longū et latum pellis cito consolidatur. ita est in corticib⁹ plantarum ppter quod exiccantur plante frequenter quando in stipitibus in circūitu cortex ab eis abraditur vsq; ad carnem plante ligneam vel herbalem. Non ē aūt cortex ex contextōne venarum sicut cutis animalis. sed substātia cortis generat ex terrestri plāte expulso ad superficiē ipsi⁹ Est autē cortex duoꝛ modoꝛū interioꝛ scz ꝛ exterioꝛ. Interior mollioꝛ. exterior durioꝛ et asperioꝛ.

¶ De diuersitate materialium et

simplicium partium plante et de causa augmenti eius

Sicut aūt in aīmalibus inter reticulationes venaꝝ ⁊ neruoꝝ sunt supplemēta ꝓtium simpliciū que sunt carnes vel ea que sunt loco carniū in non habētibus carnes. Ita sunt in plātis lignee ꝑtes vt herbales que simplices sunt ⁊ materiales quibus auctus augef planta. ⁊ quib⁹ deficcatus ⁊ diminutis planta videf exiccari ⁊ diminui. ⁊ talia dicunt ꝓprie ꝑtes simplices in plātis ⁊ materiales eo q̄ ille influūt ꝓ nutrimentū ⁊ efluunt ꝑ exiccationē plante ꝗ sicut materialia supplemēta in animalib⁹. Vocaut̄ q̄dam cōmuni ⁊ vlitata anatomia cognoscatur in vrtica maiore ⁊ canapo ⁊ lino. ⁊ i multis alijs que vias venales habēt mltū fortes ⁊ viscosas ⁊ directas. ⁊ quando aq̄ computruit i eis caro materialis ⁊ postea exiccaf ⁊ cōminuif ⁊ confricaf et recedit et remanent vene illaꝝ plantaꝝ ad modum lane longe candide ⁊ molles ꝓpter viscosum substātiale quod est in eis ⁊ fiūt ex eis panni. ⁊ hic est modus quē habebāt antiq̄ phisiologi in corpibus hominū et aliorū animaliū quos ligabāt cōtra ictum aque vehementis. ⁊ tūc abluta carne naturali ⁊ molliori remanet reticulatū ex neruis ⁊ venis ⁊ demonstrabit modus diuisionis earum in corporib⁹ animaliū. Sicut aūt est in vrtica canapo ⁊ lino ita etiā sine dubio est in alijs plantis licet materiale nō possit ita ab officialibus partibus separi in eis. Pars aūt non simplex in planta dicit esse, que ex pluribus simplicib⁹ sit cōposita sic radix ⁊ ramus ⁊ hmōi. Planta dicit a platone esse figure bois inuersi. Radices enī habet subtus ori similes. sed dilatātur vndiqꝫ vt nutrimentū accipiāt. ⁊ ideo dilatatur planta inferi⁹. supius vero dilatat ꝓpter ramoꝝ infusionē. qui multiplicant ex duabus cauis quaꝝ vna est materia. scz nutrimenti abundātia. Altera aūt efficiēs que est calor solis vndiqꝫ exterius rangēs arborem ⁊ ebullire facies succū ⁊ euocans ad exterius. ⁊ ideo erumpit in ramoꝝ multitudinem in supioꝝ⁹ vbi magis ꝓstringitur ⁊ ꝑ digestionē amplius subtiliaf. Et hui⁹ signum est q̄ plante que circumsepte sunt multis alijs plantis. sicut arbores i nemoribus spissis ⁊ vmbriosis crescūt i altuꝫ ⁊ non multiplicant in eis rami nec multū ingrossant earū stipites. Et carentia q̄dez ramoꝝ est ex eo q̄ ꝑ calorē solis nō potest in eis euocari ⁊ ebulire succus ad superficiē sed potius frigus vmbre concludit calorez interius qui int⁹ multiplicatus ex fuga cōtrarij eleuat totū nutrimentū in altū. ⁊ cuz motus frigoris sit ad centrū quotiens motus caloris a centro expellit nutrimentuz ad circūferentiā vt impingueat et dilatetur stipes. totiēs reflectit a frigore loci vmbrosi in se nutrimentū. ⁊ impedit stipitis fieri ingrossationem

¶ De generatione et natura foliorum florū et fructus.

Dico itaqꝫ q⁹ folij in omnib⁹ plantis materia est humor aquosus non bñ digest⁹ a terrestri sicco. non bene a fece terreitatis purgatus aliquantulū passus ⁊ cōmixtus. Finalis aūt intētio foliorꝫ est ad fructuū cooperimentū eo q̄ natura purgatione indigeat a superfluitate humidi aquosi. ⁊ cuz sit sagax ⁊ ingeniosa eode purgamēto vtitur ad fructuū defensionē. Materia autē tam foliorꝫ q̄z fructuū est. quoniā duo sūt vapores in genere tam in ventre plante q̄z in alijs vaporātibus omnib⁹. vapor scilicet humidus ⁊ aquosus ⁊ vapor siccus ⁊ ventosus. Vapor humidus est materia folij. vapor aūt siccus ventosus est materia fructus propter q̄d etiā fructus ꝑm genus suū ventosi esse videntur ⁊ iudicant. Licet autē folium ꝑ vmbrā tempatā restringat solis arsurā. tamen quia fruct⁹ multa indiget vi solis ꝓducitur folium aliquantuluz distans vt non obstet digestioni que fit ꝑ solem. Florū autē substātia generaliter est

facta ex humido subtiliori quod calore primo ebullit ⁊ ppter abundantiā que est i ipso dilatat ad modū folij. Ideo tamen quia humidū habz magis digestū flos fere vniuersaliter est odorus boni. quod nullo modo esset nisi humidū optime digestū ⁊ subtile haberet. sicut et terrestre qđ in ipso est subtilissimū est et valde cōmixtū cū humido. Cū eni ex vapore terrestri ventoso creatio fit fructuū est in ipo vapore subtilio aliquid et humidius et minoris terrestritatis quod non de facili constat ⁊ inspissat calido digestiuo. ⁊ hoc tamen fit magis vaporabile q̄z residuū eiusdē qđ est in substātia plante i loco gēme in quo erūpit fructo. primo calore statim erumpit et formaī in florem ppter qđ adheret flori ros qui mel producit et cerā. et hoc inuenimus in interioribus florū in pfundo. q⁊ tamen natura formaī subtile humidū qđ passum est a subtili ⁊ bene cōmixto sicco. fluit ex ipso subtile et bene decoctū quoddā humidū aqueuz quādoq; p modū dulcis flegmatis in creatione humoz in animalib⁹. Cōstat ergo q florū substātia fit ex subtili aqueo cōmixto cuz subtili terreo qđ subtilitate sua potius formabile est in figurā floz q̄z in grossiciem fructuū. Et ideo primo calore veris flores prumpunt ppter subtilitatē substātie sue materialis ⁊ facilius ledunt a frigore q̄z folia vel fructus ppter eandē causaz. Et sunt multi redolētes ppter subtile būtdum qđ a sicco cōueniēter passum est. qđ quasi spūaliter ita resolui in ipsoz substāntia. Et humidū folioz magis grosse aque indigeste est. Et humidū fructuū in principio sui magis est stipticū et terrestre indigens mīta digestione. ppter quod plurimo complet post folia ⁊ flores. Simpli⁹ cū fructus cadunt ⁊ germinat non trahunt augmentū vel nutrimentū a carne illa sz a terra. Cui⁹ signū est q cuz auferaī tota aqua circumposita meli⁹ germinant semina q̄z quādo eis remanet. Preterea nutrimētū fructuū putrescit facile eo q natura nō excogitauit illud nisi vt putrescat cōpleto semine ⁊ cadens in loco seminis simet ⁊ infundat lutū in quo semen facili⁹ conualescat. Cui⁹ signū est opus rusticoz. Cū eniz vites feraces polūt facere simāt eas ex pāpinis et acinis que colligunt ex ipsa eadez vinea cui⁹ vites feraces esse intendūt. hec etiā considerāt in opibus nature. si eī caro fructus ad fecunditatē seminis nō conferet cuz natura nunq̄z deficiat necessarijs pculdubio separet semina p scissurā ⁊ apturam a carne fructuū cadentiū. et huius contrariū vidēm⁹ in nature ope. oporz ei q̄ fimatio terre que fit p putridā carnem fructo ad fecunditatē seminis eiusdē operetur. Contingit aūt frequentius deperire fructū q̄z florē ex aliqua triū causarū. Aliquando eni magne sunt plāte ⁊ humiduz ponunt ad nutrimentū ex quo formādus erat fructus sed subtile qđ transit in florez non est ita incorporabile plāte. ⁊ tūc perit fructus ⁊ non flos. Aliqñ aūt ē non ita cito potest moueri grossum ⁊ vinci sicut subtile humidū et tūc secūdo tertio forte vl q̄r to anno fructificāt licet omni anno floreāt. Aliqñ aūt nō potest tantū attrahere propter duriciē suaz radicū. et tūc forte non attrahunt sufficiēs nutrimentū fructib⁹ nisi per duos annos vl tres. Et qñ congregatum fuerit in plāta sufficiēs nutrimentuz tunc fructificāt et nō in alijs annis. In oleis igit pinguib⁹ tale est indiciū sic dicim⁹. sed olee sepe pruant fructu eo q ad fructū eius mult⁹ humoz pinguis exigit ⁊ mult⁹ calor digerēs. et iō ex dictis caulis frequenter impedit

De vnitiōe et diuisione plātaz.

Est aūt unus modus vnitionis qui fit p insitionē in qua planta vnit plāte sicut stipes radici et sicut ram⁹ stipiti. et cōtinuat cum ipa ita q omnia efficiunt eiusdem ligni et eiusdē nutrimēti cum tamē non sint eiusdē speciei aut forte eiusdez generis qñ fit insitio Et plāta que inseritur tantum trahit nutrimentuz ab ea cui inserta est q

inferius cui fit insitio natura sua nihil p⁹ducit nisi radices. Cupi⁹ aũt neq3 ramos emittit neq3 surculos nisi raro. Digeritur aũt succus ad naturã ⁊ modũ insite ⁊ non eius cui inserit. Et ex hoc scimus in arbore duas esse digestiones licet ad inuicẽ sint satis similes. Quaꝝ vna est in radice ⁊ altera in stipite ⁊ in ramis. quare probabile est esse meliorẽ insitionẽ inferiorẽ q3 superiorẽ. Et quanto magis fiat inferius. tanto magis fructum ⁊ saporem eius immutari ⁊ domesticari. quanto vero fiat altius. tanto minus quia maior est immutatõis virtus in toto q3 in pte. et maior in maiori arboris pte q3 in minori. Et qõ bis mirabilius est. caro fructus est ꝑm naturã ⁊ virtutem digestionis stipitis. et sapor nuclei et vigor est ꝑm naturã ⁊ virtutẽ radicis. Cuius causa est q⁹ pulpa carnis fructuũ est ꝺ primo fluens. substãtia aũt nuclei non potest de primo fluere. sed de ea pte que ẽ loco cordis plante ex cui⁹ virtute tota arbor informatur ⁊ hec est radix. Similiter autẽ est in seminibus animaliũ que ex maxima parte abscinduntꝰ de cerebris animaliuꝫ. et attrahuntꝰ distillãtia ꝑ totũ corpus vt vtutem corporis totius accipiant. sic enĩ ⁊ nuclei trahunt a primo membro arboris vt accipiant virtutez totius ⁊ maxime radicis q̃ est virtutẽ tribuẽs toti corpi plantaꝝ. Dubitatur aũt quare in animalib⁹ diuisa nõ conualescũt. diuisoꝝ aũt vtrũq3 in plantis conualescit. Soluto q⁹ videlicet planta ꝓpter similitudinẽ suaꝝ partiũ vndiq3 sicut ꝓ os quoddã sugit nutrimentũ. et in se q̃si in ventre ⁊ venis digerit. ⁊ ideo conualescere potest. Sed in animalibus q̃ruis habeant in multis similia corpa. et ideo diuisa ĩ vtraq3 pte retineant sensum ⁊ motũ. tamẽ quedã organa diuisa a reliquo corpe habent formã sicut os. et ideo quecunq3 partes illis destituuntꝰ conualescere nõ possũt eo q⁹ nutrimentũ non possunt sugere nec ad congruitatẽ sui corpis digerere sine illꝭ. In diuisione autẽ ista magis lacerata cõualescunt nisi sint valde rare substantie sicut vitis ⁊ salix. hoc autẽ ideo fit quia cum laceratur ad inferi⁹ ramusculꝰ retinet meatus apertos ⁊ vias integras versus nutrimentũ. et ideo statim vt vie ille ad nutrimentum attingũt sugere incipiũt ⁊ conualescit planta. Cũ aũt incidit vel secat tũc pori dirigunt ad nutrimentũ vt vnũ puncti et non ꝓ longitudinẽ alia nutrimento infiguntur ⁊ in ipa sectione totũ corpus plante concutit. ⁊ ipsi porti artant ꝓ collisionẽ et compressionẽ impetus secantis. ⁊ ideo frequenter arescunt inciſi ꝓter vitem ⁊ salices que sunt rare substãtie. sed tamen conualescit magis ex transuerso aliquantulũ lõgo vulnere abscisus ramꝰ q̃ directe abscisus et circulariter Et hoc contingit vt dixi quia poros plures tũc apertos habebit ꝙ sus nutrimentuꝫ quando ex transuerso secatur q̃ quando ex directo. Cui⁹ signũ est q⁹ quãdo diuidunt radices antiquaruꝫ arborum ꝑm longitudinẽ melius fructificãt eo q⁹ per totã longitudinis diuisionẽ ꝓpter os fit attractus nutrimẽti. Si autez ex directo secetur in ꝓfundũ nihil omnino confert. et forte nocebit tantũ q⁹ arescẽt arboris ille. Adhuc ⁊ huius alia ratio est. quia longitudo diuisa non impedit cursum nutrimenti sed latitudo diuisa statim cursuꝫ nutrimenti ⁊ viaꝫ intercipit et impedit. Et iõ scissura in arboribus ꝓ longitudinez facta nihil omnino ĩ figura et sapore variat fructus quando fuerit sanata. Si aũt diuidãtur vltra medullam que ĩ medio est ramusculorum ⁊ consolidẽt statim variabunt fructus ⁊ sapor eoꝝ ꝓpter diuisionẽ quod contingit ꝓpter impedimentũ nutrimenti quod fit i nodositate que nascit ex hoc ꝑm latitudinẽ diuisa plãta. Et ideo diuisio ꝑm latitudinẽ est quidã modus insitionis ⁊ ñ diuisio in longum. sicut ostendem⁹ ĩ sequẽtibus. Preterea plãtis ꝓ abscisionẽ ⁊ restitutionẽ ptium redit cõtinue iuuent⁹. Contingit autẽ aliquã ptem amittere radicem et pullulabit ex stipite alia radix et nutriet ramos aut omnes aut aliquos et pullulabit ex radicibus stipes et rami. Et similiter

contingit amittere ꝛ recuperare ramos aut omnes aut aliquos

De transmutatione et mutatiõe vnius plante in aliã

Quomodo transmutationis est q raro potest precidi silua grcina l'fagia ꝓpetorũ lignor ꝛ magnor q recrescati eadẽ specie Mã rescisis arboribus ꝓdicti recrescunt arbores q tremule dicunt ꝛ arbores que vocant mirice in pribus alamanie que sunt maioris ignobilitatis q3 prime fuerunt. Causa aũt huius est q radices vetustar arbor solide ꝛ dure sunt ꝛ clausor poror. nec valent vltra pullulare postq3 stipites arbor stantium supra eas pcisi fuerint. putrescũt igit ꝛ calor exalans ex ipis ꝛ secum trahẽs humidum efficit formatiu9 plante alteri9 speciei. ꝛ quia destitut9 est a vigore arboris anterioris pullulabit in arborẽ ignobilem. et aliquando nõ pullulabit omnino. aliquãdo non generat inde nisi fungus vl gramẽ vel aliqua alia herba. Est et alius mod9 valde multiplex sicut certissime ꝓbare potest omnis q experitur in talib9. fere enim quotienscũq3 vna ꝛ eadẽ arbor fructifera in stipite abscindit. ꝛ relinquit inferior ps i terra sicut fit in insitione ꝛ ipsius eiusdem arboris fragrũ in eodẽ trunco inserit fiunt inde plante quar fructus nec in figura nec in sapore cum pcedentibus cõuenit. Cuz autẽ inserunt fragra prunor ꝛ cinor vl aliorum fructuũ ossa habentiũ in truncuz salicis efficiunt fructus sine ossibus. Similiter autẽ si inseritur vitis in ceraſum vel pirum vel maluz inueniunt pue mature q3 cerasa sunt matura vel pira vel mala. et tales mutationes valde mirabiles ostẽdunt se bis qui diuersas faciũt insitiones. Item expertũ est q cum inserunt fragra persici i prunũ vel cini truncũ siue stipitem q mutatur ambar arborum nature ꝛ fiunt escula maiora ꝛ meliora q3 sint alia escula. ꝛ videtur boc fieri sicut in animalibus ex pmixtione vicinor seminũ in complexione. sic asini ꝛ eque ex qbus generãtur muli vel burdones. non enĩ longe est persicus a prunno vel cino. ꝛ ideo cum vtraq3 arbor rare substantie sit vtraq3 virtutẽ suam cõmunicat alteri. Et sic ex pmixtis virtutib9 in loco insitionis fit succus pmixtarũ virtutũ ꝛ ideo tunc illud quod sup locũ insitionis extollitur pmutat in speciẽ aliam paulatim que est esculus arbor quia p figurã foliorq3 agnoscitur q illa aliquid vicinitatis habz ad cinum ꝛ prunũ. ꝛ ossa que sunt in escul'etiam hanc indicãt vicinitatẽ. ꝛ ꝓdicta scribit frater Albertus. Est autẽ ꝑter dictas mutationes illa qua de siluestri fit domestica ꝛ de domestica siluestris. cuius modum ꝛ causam oportet cognoscere. Est enĩ de expertis q omnis plãta domestica sꝰtracto cultu siluescit. et omnis siluestris domesticatur quãdo cultus adhibet. Siluestres autẽ habent plures fructus q3 domestice. sed habent eos minores ꝛ acriores. sed domestice habent pauciores sed dulciores et minus acres vel maiores fructus q3 siluestres. Modus autẽ quo domestica fit siluestris est p subtractionẽ cultus ꝛ loci ꝛ durationem ꝛ arefactionẽ ꝛ ꝑcipue si ad sabulositatẽ ꝛ arenositatẽ conuertat. tunc enim duricies non pmittit ad plantas distillare vel euaporare nutrimentũ sufficiens. Arefactio autẽ priuabit nutrimentũ ꝛ sabulositas siue arenositas vndiq3 facit euaporare. et nõ constabit vapor circa radices plãtarum. ꝛ tunc macre ꝛ spinose ꝛ plurimor fructuũ efficiunt. Multitudo aũt fructus earꝫ exsiccatae puenit quia siccitas est causa diuisionis in multa ꝛ parua. vndiq3 enĩ intercipitur nutrimẽtale humidum sicco. ꝛ ideo ĩ mlta pua diuidit. Efficiunt autem fructus acerbi vel amari ꝓpter boc q3 tale nutrimentũ non obedit digestioni complete sicut facit humidũ domesticationis. Modus autẽ quo siluestres conuertunt in domesticas valde est multiplex. ꝛ versatur circa tria in genere boc est circa naturã fundi ꝛ circa naturã plantarũ ꝛ circa vm

bras ⁊ soles ipsaz. quoniã oportet fundaz ipsum conuertere ⁊ impinguare ⁊ solidaz et continuũ facere. ⁊ tamẽ non densẽ ita q̃ superius stillantes bonitates recipere nõ possit. et inferius exterra vaporantes circa radices plantaz continere. Et oportet congerere eum ex tali terra que cuz stillicidijs in se fluentibus infundat ⁊ cũ euaporatõe moueatur apte ⁊ congrue cõtemperet ad complexionẽ plantaz. Circa plantas autẽ est consideratio putando eas p̃ abscisionẽ spinosoz ⁊ superfluoz ⁊ p̃ insitionẽ. et aliquando p̃ vnguenta ⁊ emollitionem eius ⁊ p̃ diuisionẽ cortcis ei⁹ vt ingrossari possit planta. Et quãdo fit insitio si debeat silueſtris domesticari. oportet q̃ aut fragrũ eiusdẽ inserat stipiti suo. aut fragrũ alteri⁹ que etiã est silueſtris. aut in fragra eiusdẽ in stipite suo manẽtia vltra medullam extransuerso incidant ⁊ religent. quia tal' nodus in insitiõe generatus ex soliditate sua magis retinet calorẽ naturalez sicut lapis calefact⁹ maiorẽ et magis diuturnũ habet calorem ãz lignũ. humor enĩ diutius stat i tali nodo. tum p̃pter tortuositatẽ. cũ etiam p̃pter soliditatem ipsius. ⁊ ideo ibi melius digeritur ⁊ fructus tunc sunt dulciores et conuenientiores. ⁊ iste est p̃cipuus modus domesticationis. Considerationẽ autẽ diligentissimã oportet habere in vmbris ⁊ solibus talium locoz. quoniã quedã non bene conualescunt nisi in vmbra vt cucurbita. et quedã non nisi in sole calido vehemẽter sicut vitis. et ita est in alijs multis. et iõ ista sunt multũ attendenda q̃ autez maiores et pauciores sunt fructus domesticaz ãz silueſtriũ plantaz causa est humidi abundantia nutrimenti quod nõ est tot diuisionum eo q̃ non tantuz habet de siccis et acutis p̃tibus sicut nutrimentum silueſtrium. Et ideo cũ sit abundans non facile diuisibile in pauciora diuidit sed in ea i que diuiditur abundantius fluit. et ideo magis crescunt et ingrossantur earũ fructus.

¶ De alterationis diuersitate que fit in plantis

Secũdo aũt generationis diuersitatẽ notãda etiaz occurrit alterationis diuersitas in plãtis eo q̃ ipa frequẽt causat generationis diuersitatẽ. Et de hoc traditũ est ab antiqs q̃ arbor loca frigiditate ⁊ antiq̃tate nimis i duratur ⁊ cõpactũ habet corticẽ q̃ p̃cludit poros radicis p̃ quos nutrimentũ trahere debet. Et si scindat radix eius p̃cipue in ramis maioribus ipsi⁹ radicis et scissure illi lapis imittat ne iterato claudat ⁊ cõsolidet. incipit trahere nutrimentũ p̃ poros priũ scissure ⁊ iterato vegetari ⁊ fructificare ⁊ sic de sterili arbore fit aliqñ fertilis. Amplius q̃dã arbores dicunt masculine ⁊ quedã femine. Et discernuntur in hoc q̃ pri⁹ pullulat mascula p̃pter calidũ fortius mouẽs ⁊ q̃ folia strictiora ⁊ minora sunt p̃pter siccitatẽ masculi. ⁊ hec habẽt i plãtis pluribus locuz sz maxime i palmis in q̃bus ramus vt pulus masculi posit⁹ sup ramos femine p̃fert ad generationẽ ⁊ maturationẽ femine fructum. Idem est si plantet masculus iuxta feminam vt odor masculi beneficio vẽti deferat ad feminaz. Similiter si arbores malorum punicoz plãtent iuxta oliuas vt vapor paulatim ad oliuas feratur conferũt. Et per oppositum quedam plantarum cõnotate alijs impediunt generationẽ et fructificationem earum sicut coulus vitẽ impedit. et nux impedit fere omnes alias plãtas propter pernecabilez amaritudinem quam habet. Et alteratione etiam aliquãdo contingit q̃ tantũ aliquando ex frigiditate vel alia causa alteratur planta q̃ mutatur omnino in aliam speciem. aut p̃m totum aut p̃m partem. et hoc modo dicitur calamentum mutari in mentam aliquando. Similiter autem triticum in siliginez mutatur aliquando. et econuerso siligo in triticũ vt ait Alber. Causa aũt maxima alterationũ istaz est p̃cultum nutrimentuz

et locum. Amigdala enī ⁊ malagranata ⁊ quedā alie plante a sua malicia mutantur p culturā. malagranata etiā stercore porci no fimata et dulci aq̄ frigida irrigata melioratur. Amigdale aūt p̄cipue q̄n̄ humidus superabundat si clauus infigat vel etiā perforent in aliquot locis vt distillet superfluū humidū cū gummi quod multū ipe emittunt post confixionē ⁊ pforationes. emēdationem recipiūt. Sic etiaz plante q̄ vermiculosos faciunt fructus curant. sed rustici ñ faciūt nisi vnū foramen p quod distillat superabundās humidū. quod cū emittūt aliud melius digerit a calore cōplexionali Hoc etiā artificio plante silvestres i ortenses conuertunt. educit enim ex ipis humidum inculū. et p cultū alterant corpa eaz sicut per medicinā. ⁊ tunc ad aliā complexionem cōuertunt sicut medicus ducit humorem malū. ⁊ postea p̄bet nutrimentuz bonum ⁊ alterantib⁹ studet ad generationē sanguinis boni. Locus tamen et labor industrius multū conferūt maxime ad tales attractiones in culiu ⁊ precipue tpe anni in quo fiunt b⁹ mōi plantationes ⁊ alterationes. quedā enī plantarū nō emendātur nisi transplantent. Temp⁹ aūt in quo plantent p̄cipue est in principio veris cuz tota adhuc virtus est in planta. tunc enīz transplantata cōualescit quia tam in se attraxit humorē et calorē ex quibus pullulat ⁊ adhuc frigore iuuat ne humidū ⁊ calidū eius euanescat p euaporationē. Plāte autem plantant in hyeme ⁊ melio cōualescūt q̄z ea que facta sunt in vere. In hyeme enī calidū naturale clausum est in seminibus plante. Et calidū quod est in visceribus terre cōclusum facit euaporare subtile humidum ad radicē que in locū calidū terre infigitur ⁊ ex hoc plāta cōualescit. nā viscera terre magis calida sunt in hyeme q̄z in aliquo alio tpe anni. Cū autē viscera plante sic humido vaporante impleni ⁊ impiguātur sole appropinquāte emittūt ⁊ conualescunt. Et hec est causa quare plātatio q̄ fit p fundē in viscere terre optime cōualescit i hyeme. In autūno autē paucissime plāt̄ quia tūc humor euanuit ⁊ calor ⁊ terra redacta est in cinerē frigidus p calorē estatis et sic nec ex pte terre nec ex pte plāte cōualescere potest. In estate aūt generaliter mala est plantatio p̄pter calidus ⁊ siccū qō euanescere facit vigores plantaz. p̄cipue tamē in cancro et leone postq̄z ort̄ stella que dicitur canicula. q⁹ tunc ips calidissimum ⁊ siccissimū est. et sunt corpa plantaz eo arida ⁊ vīrtutes eaz debiles ⁊ terra p̄uata humido nutrimentali. In paucis tamen locis que tanto feruore temperant̄ fit plantatio in tempore dicto. sicut est locus qui vocatur codonia frigidus valde ⁊ humidus aut ex montib⁹ aut q⁹ multuz est iuxta polum aquilonarem

¶ De diuersitate plantarum sumpta iuxta diuersam fructuum productionem.

Quedaz arbores q̄ vno anno fructificant et in alio reficiūtur. ⁊ tales sunt multe p̄cipue magne arbores sicut oliue piri ficulnee et huiusmodi. que licet ramos producāt quibus cooperiūtur ⁊ dilatāt̄ur. tamen in ramis illis nō est abundās fructus nisi alterni anni. eo q̄ multitudo ramoz trahit succū ad suū nutrimentū. ⁊ non p̄mittit pullulare fructuz nisi in alterno anno cū redūdat humor in arborē. sicut etiaz magna alia minus ponūt in semine q̄z pua. Amplius q̄dam in iuuentute steriliores sūt q̄z i p̄uecta etate. quod ideo contingit q⁹ succus totus transit in incrementū eoz. Cū autē steterit incrementum tunc melius fructificāt sicut vitis que petula est meliores et vberiores producit vuas q̄z iuuenis. dummodo ad extremam ⁊ decrepitam senectutez non peruenerit. Illa enim in omnib⁹ fit sterilis p̄opter frigidum et siccū quod abundat in ea. Quedam autē econtrario melius fructificāt i iuuētute q̄z in senectute. sic amigdali piri. baz autē plantaruz natura perfecte est calida ⁊ humida in iuuentute

ex quibus qualitatib⁹ post iuuentutē mutatur in frigidū ⁊ siccum. et ideo primū tūc steriles efficiunt deinde in totū aride. et ꝑ plus patiūtur amigdali q̄s piri

¶ De his quibus indiget omnis planta.

OMnis planta tota in omnibus ꝓtibus quattuor indiget p̄cipue sicut ⁊ animal seminali scz humido terminato loco conuenienti ⁊ aqua siue humore tempato nutriente ⁊ aere sibi cōsimili ꝙportionabili Cū hec quattuor pfecta ⁊ conueniēcia fuerint optime nascet planta ⁊ crescit. Si autez ꝑ aut aliquid horū discesserit ab ea debilitat generatio ⁊ incrementū plāte ꝓportionabiliter discessioni eor

¶ De his que faciunt ad plāte generationē et augmentū

HErbe aūt et quib quid vegetat ⁊ crescit radicis⁹ infirum terre indiget vno vel plūbus de quinq; rebus. hz autē sunt semē. putredo. humor. aqua. plantatio que est plantā nasci super plantā aliā. horū autē q̄nq; primum quidē in se virtutē habet formatiuā plante. ⁊ est in ipo materia ⁊ efficiēs simul Ecōm aūt virtutē formatiuā accipit a virtute stellarum. humor aūt qui est mixtus ex elementis cibus est ⁊ materia tam generationis q̄s generate iam plante. hunc enī planta prima digestione depuratū trahit de terra. Aqua autē sicut in omnib⁹ nutrimentis non deseruit nisi in hoc q̄ ipsa ē alimenti vehiculum. nec fluxum haberet ad partes cibus nisi p motū aque. Intermixtibilis enī existens in seipsa bene terminabilem facit cibuz ad mēbra ⁊ ad ptes illas q̄ nutriunt. Plantatio autē sup plantā aliā est que fit p insitionē ⁊ conualescit ꝓptera q̄ planta interi⁹ habens humorē putridū virtute solis exalat illum. et fit in plāta alia infra plante in figura differēs ab ipa. Sūt igitur tria istor generationi plante debita. duo autē conferunt ad nutrimentū. Ad generationē enim conferunt semen et putredo ⁊ plantatio in planta alia. qđ enz generationi confert oportet q̄ habeat in se formans aliquid ⁊ ad speciē plante deducens. Hoc aūt est formatiuū a virtute inferiori sicut semen. a virtute vniuersali superiori sicut putredo. et hec quidē duo simpliciter conferūt ad plante generationem Tertiū autē quod est plantatio plāte i plāta confert similiter ad generationē ⁊ transmutationē ipius in figura. Similiter aūt que conferunt ad cibum plante diuersitatem habent duplicē quoniā humor ē cibi substantia. Aqua autē confert ꝓpriuz cibo motum ad partes nutritas. Sunt aūt quedā adhuc que videntur conferre plantarum generationi ⁊ incremento. de q̄bus etiam supra facta est mentio. sicut loc⁹ conueniens ⁊ aer connaturalis. sed hec non faciunt aliquid ad esse plante sed ad bene eē. et non conferunt nisi ratione seminis aut putredinis aut humoris que sunt temperata ex loco ⁊ aere plāte cōnaturalib⁹ ⁊ cōuenientib⁹. Idez aūt aer qui venit in plāte constitutiōez inuiscat humori semis ⁊ putredinis ⁊ cibi plāte sic fit etiā in aialibus. Simpli⁹ plāte vegetāt in calido tpe in vmbra noctis et liquescūt ad solis feruorez. eo q̄ calore ⁊ humore p euaporatōz destituūt In hyeme etiā q̄ cōstringunt plāte exterius inueniunt intus succose valde magis q̄s in estate. Accidēs aūt qđ multū variat ⁊ iuuat naturā plāte est cult⁹ hois. ⁊ hoc ideo. q; plāte in genere aiator iuxta elemēta sunt. ⁊ elementor vires ⁊ materie mixtuz habētes. et ideo qđ mutat q̄litatem terre ⁊ humoris in qua sita est plāta mixtū mutat naturā plāte

¶ De putredine siue letamie et stercoratione et cibo plantar

LIcet natura sola sit p̄ncipiū rer naturaliū. eñ i oib⁹ his q̄r subest trāsmutabiles mixtū iuuat arte ⁊ cibu pri meli⁹ l̄ pei⁹ trāsmutet

Hac igitur consideratione loquemur de agris et eorum cultu et ortis et pomerijs et ceteris p q̃ fit cultus plantaꝝ ⁊ remouẽtur a siluestritate p domesticationẽ. Sunt aũt maxime quattuor q̃ circa hoc ꝓsiderãda sunt. cibus videlicet ⁊ aratio siue fossio seminatio ⁊ insitio. circa hec studẽt omẽs agricultores ꝑcipue. Cibus aũt nõ est aliquod simplex elementũ. oportet igit cibuz plantaꝝ ꝑmixtũ esse. si enĩ simplici planta nutriretur ex alio nutriret ⁊ ex alio cõstaret. quod omĩno irrationabile est. Adhuc autem cib⁹ non est aliq̃s qui ad mẽbra plãte per se deduci possit ꝓpter qõ indiget plãta rigato cibo vt hoc conferat et rigatiõe qõ animalib⁹ conferẽ ꝓpotũ qui vehiculũ est cibi decurrẽtis ad mẽbra. Cibus aũt ꝓpri⁹ plantarũ est aliquid cõmixtũ humidum. Res aũt cõmixta humida integritate ⁊ salute consistẽs nõ est in via mutationis ad aliud sed saluat in seipsa. ꝓpter qõ nihil nutritur a nutrimẽto in sua specie ⁊ suo eẽ saluato sed potius ab eo qõ iam añ corruptũ est ⁊ destruit ab eẽ ꝓprio aut est in via ad illud. ꝓpter qõ animalib⁹ creatus est vẽter in quo cibus corrumpat ⁊ extrahat ab eo illud qõ nutrit animal humidũ nutrimentale. Ipsa enĩ extractio humidi ipsi⁹ qõ attrahitur in cibuz corruptio est eius qõ nutrit qõ in ventrẽ ingestũ est ꝑ manducatõnem. Omnis enĩ corruptio que est ꝑm naturam sic fit qõ extrahit humidũ et remanet siccum decidens in cineres. sicut cito ĩ cineratur omne sterc⁹ animaliũ. Cũ igit ñ ventrem habeãt plante sed terra ꝑ ventre vtãtur. oportz in terra circa plantas eẽ putrescentẽ cibum plãte et tunc attrahia radicibus ei⁹ humidũ et illo cibari. hoc autẽ ꝑbant opa rusticoꝝ qui stercore quod letamen vocãt ꝓpe omniũ plantaꝝ fimant genera qõ non ad radicez distillat nisi irrigatione pluuie aut aque desup fuse. Hoc autẽ letamen in genere duos habz humores. vnũ quidẽ supernatantẽ et aereũ q̃ nõ facile est incorporabilis plãte. sed potiꝰ attrahit ⁊ incidit a sole. Alterꝝ autẽ habz admixtum ⁊ immixtũ subtili sicco quod est in ipso. ⁊ hic est vere cibus plantaꝝ. Plantarum generaliter corp⁹ siccius et durio⁹ est q̃z corpus animaliũ ⁊ tali indiget cibo qui terrestreitate indurabit ⁊ siccabilis sit. Alterius enĩ cibus nutriens similis est nutrito. Judicat autẽ ⁊ hoc accidẽte plantaruz que nimis pingui ⁊ humido nutriunt letamine. contrahũt enĩ fructꝰ eaꝝ saporẽ ex letamine. et substãte eaꝝ hac de causa contrahunt nascẽtias ⁊ putredines. Ex letamine aũt qõ coadunatã cũ suo terrestri habz humiditatẽ ⁊ bonã ꝑmixtionẽ cõualescũt et roborãtur ⁊ fructꝰ ꝑferunt congruos et vtiles. Fructꝰ enĩ eoꝝ saporẽ ex letamine et substãtia eoꝝ contrahũt. Adhuc autem si nimis humidũ ⁊ pingue sit letamẽ aquosam plãta attrahit humiditatẽ plurimam ⁊ luxuriabit in foliis ⁊ mollib⁹ ramusculis infecundis. ⁊ non sufficientẽ ꝑfert fructuz ⁊ ille quẽ ꝑfert erit aquosus et incõueniẽs. Hoc ostendũt oẽs siluestres plãte que nutrimentũ habẽt siccũ ⁊ terrestre. Fructꝰ enĩ omniũ illaꝝ caliciores ⁊ sicciores sũt ⁊ fortiores odoris q̃z ortẽsium q̃ cibant letamine aqueo. Adhuc aũt in philosophicis dictum est fructꝰ causari ex humido vnctuoso. hoc aũt non est nisi q̃ terrestreitati fortissime cõmixtũ est. hoc igit est maxime qõ abat ⁊ mutat saporez ⁊ modos fructuũ. ꝓpter quod sterc⁹ auiũ non aquaticaruz ⁊ ꝑcipue columbaꝝ ꝑcipit. Palladius permisceri cũ letamine. sterc⁹ hoc feruens est valde ⁊ suo calore in letamine superfluaz consumit humiditatẽ. et tunc magis cõuenit plantarũ cibo. Ideo etiam asininuz et equinum vel ouium et caprarũ stercus a rusticis assumitur. Hec enĩz animalia siccas habent egestiones. et per inductas rationes magis congruũt letamini plantarum. hac de causa precipitur caueri a stercore porcino quod tam ex specie q̃z ex accidente quia siccum nõ est plantis affert magnum nocumentũ. Sic igitur in cõmuni dispositio letamine oportz q̃ ipsum letamẽ sit in via corruptionis potius q̃z sit iam

incineratū ⁊ ad terrestreitatē cineream deductum ⁊ calore naturali destitutū ¶ Nam optime congruit qđ iam p putrefactiones resudat ad superficiē suū naturale humidum. Cū ei hoc humidū nutriat q̄z diu ad hoc radices plantaꝝ resudat. tamdiu debitum plantis p̄bet nutrimentū. Quapp̄ter neq̄z recens letamen omnino queritꝫ neq̄z qđ iam vetustate incineratū existit. sed qđ est annuū vel tres p̄tes anni habens optimum esse p̄nunciat a cultoribus plantaꝝ ¶ Recens enī adhuc in se claudit humorem vetustū aūt in toto amisit in administrando humorē suū in nutrimentuz. ꝓpter qđ etiam peritiores medicoꝝ consumptoruz habitacula p̄cipiunt sub tali letamine fieri ¶ Fomentū enim huiꝰ letaminis a fumigatione sua aliquid carnibus eoꝝ per poros p̄bet humectationis. hoc etiā ostendunt industrie alchimorū qui optimas quasq̄z maturationes in clibano letaminis p̄cipiunt fieri vocantes clibanū letaminis calorem. qui cum tali ex quo dictū est humido expirat ad fimi superficiē. ¶ Adhuc autē sicco letamine posito ⁊ non bene corrupto videmus arescere multas plantarum. nisi multo p̄hibeāt̄ humido aqueo p continuationē irrigationis. quia siccus calor qui ex tali fimo generat̄ circa radices incēdit vitales radices plāte ⁊ exiccat ⁊ ī aridi tatem conuertit totā plātam. ꝓpter qđ ex omnibꝰ bis colligit̄ letamen qđ mutat plāte habitudinē esse debere in dispositōnibꝰ īductis. ¶ Sic igitur administratum letamē mutat plante naturaz plus q̄z cibꝰ mutet animal quod cibat̄ ex illo. ¶ Animal enī magis diuersum est ⁊ longius a se alterat cibum q̄z planta. et ideo cū letamen hoc sit cibus plante ⁊ vicinior plāte et similior sit cibus q̄z aīmal. citius mutabit̄ ex cibo q̄z aliquod animaliū. ¶ Adhuc autē iam sepiꝰ habitum est q̄ planta terrā habet p̄ ventre. et in terra primā cibus plante recipit assimilationem ꝓpter quod trahit ad se plantaꝝ mutationē. ¶ Virtutes enim terre precipue sunt virtutes plantaꝝ. ⁊ fm terre mutationem erit ⁊ plantarū mutatio. nec est aliqs modus ita conueniens ad mutandū plāte naturam sicut per letamen et letaminis contemperationē. ¶ Jā enim ostendimus q̄ in planta non sunt tot numero digestiōes sicut in animali. ¶ Scimus autē q̄ similium in corpore facilior est mutatio q̄z etherogeniorum. et ideo videmus qualdā plantarum ex cibo non solū mutari ad alteruz modum saporis fructuū suoꝝ sed etiā frequenter transeunt in alias species ex continuitate cibi ⁊ letaminis sicut superiꝰ de tritico ac siligine dictum est. ¶ Hoc autē ostendit artis industria quoniā si quis in arbore perforatis ramis qui sunt iuxta ramusculos a quibus dependēt fructus impleat pulueribus optime contritis foramina ita q̄ pulueres ipsi sint ex speciebꝰ multuz aromaticis ⁊ obstruatur ab vtraq̄z p̄te optime cum cera forti et spissa fructus erunt in sapore aromatici saporem pulueris obtinentes qui tamen ad fructuū substantiā non perueniunt nisi per euaporationem. ¶ Oportet igitur q̄ multo magis letamē cuius humor ingreditur per substantiā corpus plante et fructuū mutet naturalez habitudinem ipsius ¶ Oportet autē diligenter considerare cauendo ne letamen ꝓgestuz super terrā fumet ad flores et fructus. aut etiā ad gemmas plantaꝝ. ¶ Fumꝰ enim ille siccus et intensus est ⁊ feruꝰ ⁊ p poros ad interiora plantaꝝ ingredit̄. et plꝰ erumpit q̄z malus cibꝰ sicut et animaliū corpa corrumpunt huiusmodi fumi ⁊ odores ¶ Hoc autē iam experti sumus in vitibus sub q̄bus sarmenta ⁊ palee et ouoꝝ teste fumabant ad gemmas flores ⁊ fructus ⁊ multe ex bis perierunt omnino. quarundā autez gemme inutiles facte sunt ⁊ quarundā flores. ¶ Si que aūt aliqđ vuarū protulerunt omnino postea aruit ⁊ exiccatū est. Talis enīz fumus maxime nocet bis que rare ſ̄stantie sunt plantis sicut vitis. sic etiā plus nocet viris q̄z feminis propter raritatē corporis virilis. ¶ Fumus enim bic indigestus ⁊ non alteratus pertingit intra corpus. et

ideo corrumpit naturas tam plantarū q3 animaliū. ppter qđ id qđ ex herbis et locis plantaz eradicatuz est longius proijci ab ipsis debet ne corruptionis fetore plantis afferat nocumentū. Oportet etiā nos non latere ex ea dē causa paludes ab agricultoribus fieri debere. ficca enī palea sarmenta et stercora non apte maturātur sed potius corrumpunt̄ et corrumpūt per fumū suuz quē emittunt. bumefacta aūt laxi9 resoluūtur in superficiebus. et efficiūtur molliora p quoz spongiositatē exudet ad superficiez naturale bumidū et matureť in plantaruz conuenies nutrimentū. Hui9 autē indicium est q9 plante etiaz sicut animalia attrahunt bumidū et cibi sui vehiculū. Et cum non potent sicut animalia. paludalis eniz potus eaz pmisceť letamini qui facit ipm in plātis vndiq3 fluere et ipsarū ptes infundendo nutrire et mutare. Nec obstat q9 videmus quosdā rusticoz pparare loca cultuum suoz p incensos cespites et ligna. et tunc terra meli9 fructificat in plantis. boc enī non fit ppter plātas. sed ad tempandā duplicē terre maliciā. friget eī terra et ex frigiditate sterilis boc modo aliquid caloris accipit quo semina in ea iactata meli9 convalescant. Similiter aūt et bumida nimis ex boc secunda incensione et immixto cinere in cui9 potus aqua nō teneť cōtrabit siccitatē temperatā p quā magis abilis efficitur ad fructificandū. Ex omnib9 igit̄ predictis constat letamen esse vnū eoz quē pcipue plantaz mutanta siluestritate i domesticationē. Siluestritas enī plāte nihil aliud est nisi neglectus cult9 ei9 et sapor fructus eius qui vsib9 humanis non cōpetit. Et domestica dicit̄ quādo p cultum ei9 sapor ad delectationē et vtilitatē hominuz redigitur. Hoc aūt fieri p letamen probant ea que in animalib9 videm9 accidere. que cunq3 enī animaliū sunt domestica. plurium sunt carniū ppter nutrimenti abundātiam. et multaz sunt qualitatū et diuersoz coloz ppter nutrimēti diuersitatē. et sapor carnium eoz est alius q3 siluestriū. Oportet igitur pportionabiliter boc etiā in plātis accidere ex nutrimēti administratione vt ait frater Albert9. Palladi9 autē refert q9 stercoz congestio locū suū tenere debebit qui abū det humore et ppter odoris borrenda a pretorij conuertatur aspectu. Humor abundās boc prestabit stercori vt si q3 insunt spinaz semina putrefiant. Stercus asinoz primuz est pcipue ortis deinde ouium et capraz et iumentoz. porcinū vo pessimum. Cineres optimi. Sed columbinuz feruidissimū. ceteraruq3 auiū satis vtile excepto palustriū. Cassi9 vero scribit vt refert Varro Columbinū esse pcipuū. post ipm stercus hominis. Tertio caprinū ouinuz et asininū. Equinū non bonuz nisi pratis stercus qđ anno reqeuit satis est vile nec herbas creat. si vetusti9 est minus pderit. Pratis vero recentia stercora pderūt ad vbertatē herbarū et maris purgamenta si aquis dulcibus eluātur mixta reliquis vicem stercoris exhibebunt. Varro scribit q9 ppe villaz duo debent esse sterquilinia vel vnum bifariā diuisum. et qđ in vno nouuz est debet dimitti donec maturescat alterū vetus in agrū tolli. nec non illud sterquilinium meli9 cui9 latera et summū virgis ac frondib9 est a sole defensum. non enī succū quem querit terra solem exugere oportet. Itaq3 periit pcurāt q9 aqua in eū fluat quam maxime retineť succ9. Stercorādi sūt agri spissius in colle in campo rari9 cū luna minuitur. que res herbis si seruet officiet. vt ait palladi9. Vnū iugero asserit Columel9 la viginti q̄tuoz stercoz carpēta sufficere. In plano vero decē et octo. rustici autē nostri duplū ponunt et vltra. Sed tusci ñ tantū. Itē cumuli tot dissipādi sunt q̄ tea die poterūt exarari ne stercora exiccata nil prosint. Eijciūtur quidē letamina qualibz pte hyemis. Sed si tempe suo eijci nō possint anteq3 seras more seminis p agros pulueremstercoris sparge vel caprinū manu pijce et terrā sarculis misce. nec pdest nimium stercorare vno tempe sed frequenter et modice. Ager aquosus pl9 stercoris q̄rit.

siccus minus. Sed si letaminis copia desit hoc prostercore optime cedit vt sabulosis locis cretã ⁊ argillã spargas. cretosis et nimium spissis sabulum. hoc etiã ⁊ segetibus proficit ⁊ vineas pulcerrimas reddit. nam letamen in vineis vini cõsueuit viciare saporem vel seminent lupini in agris cultis ⁊ vineis de mense augusti ⁊ de mense aprilis vel maij. ⁊ cum ad debitũ quasi augmẽtum puenerint euertant. Hic enĩ loco letaminis vineã ⁊ terram impinguãt, sed duobus annis ad plus ipsorũ durat in eis pinguedo. In partib⁹ aũt tuscie cultores exercti lupinos serunt tempe quo seminantur rape in terris cultis vel stipulis bis aratis videlicet circa tres corbes ĩ iugero ⁊ expesse semina operiũt. Deinde tempe octobris ligonibus incidũt ⁊ in sulcis ponunt. ⁊ ibidem seminãtes frumentũ aratro semẽ operiunt ⁊ inde bonũ frumentũ colligũt estate sequenti. Mediolanẽses vero seminant rauicias spissas ⁊ cum creuerint eas euertunt. Alij autẽ serunt gralegam. ⁊ euertũt cum ad substãtie venerit complementuz. Alij vero terras que sua macredine parũ aut nihil fructificant ad multã fertilitatez cum irrigatione hoc modo reducũt. scz ꝙ extracta de campis segete inducũt ĩ agros aquã p sulcos vel riuulos ordinatos. Est aũt melius si aqua est turbida de torrente qui sup faciem agri terrã nouã inducat et replendo sulcos aguz equet pẽpue si fuerit ager cretosus. nã si solutus fuerit sufficit aqua clara. prodest autẽ marime tal'irrigatio in estate cuzaq̃ in agris steterit sũ radijs solis feruentis. hoc enĩ modo talis ager multũ impinguat vt plurimũ. Item dicunt mediolanẽses ⁊ omnes cõmuniter hoc obseruant ꝙ vbi linum seri debet lupinos quos ibi seminauerãt euertunt. nõ solum si iam magni sunt sed etiã si tunc nati sunt ⁊ valde terrã fecundãt. Et plus dicũt si aliquibus dieb⁹ mollificẽtur in aqua ita ꝙ bonuz germen emittãt ⁊ manu serant et terrã arentẽ eã etiã valde fecundant. Idem dicunt de cineribus. et ideo fimũ cõburũt, et manu seminãt ⁊ euertunt cũ lini vel alterius cuiusuis semine. Ponendũ est autem letamen ĩ campis vineis ortis et arboribus pẽpue a kalendis septembris p omnes menses seq̃ntes vsqz ad mensem maij subsequentis. et in tempe fortis gelu superiam natus segetibus potest congrue spargi Poterit etiã sequentibus mensibus ĩ terris spargi si eadẽ die terra operiat ⁊ vineis ⁊ arboribus si letamen fuerit valde maturum. Et est sciendũ ꝙ ex vno curru palearum q̃nqz aut sex currus letamis fiũt. ⁊ ꝙ sex annis optime vna stercoris sparsio terram fecundat. Itẽ notandũ est ꝙ letamen absqz animalibus fit hoc modo videlicet ꝙ in hyeme palee vel alia stramẽta pijciũt in vijs lutosis curijs vel fossatis et quibus cunqz foueis. ⁊ cum ibi p quindecim dies vel circa steterint ⁊ fuerint conculcate sepeqz pluuijs madefacte coacceruantur. ⁊ ad magnũ letaminis montẽ de sup latum ⁊ concauũ vt pluuia q aqua recipiat post dies aliquot deferunt ⁊ cũ sic p totã estatẽ steterit spargunt in agris

¶ De aqua que conuenit maturitati letaminis et nutrimento plantarum.

Aqua paludalis a conueniẽter letamen quod ẽ nutrimentũ plantaz maturat ⁊ plãtas irrigat. Aqua enĩ fluente non bñ maturatur nec irrigat plantã. quoniã illa quidem frigiditate sua constringit poros letaminis ne expiret in eo calidum aut hũiduz naturale ad superficiẽ. Similiter aũt eadẽ frigiditate constringũt poros radicũ et nõ sinit eas aperiri in tractũ nutrimenti. ⁊ qõ est circa radicez lauat ⁊ deducit. Et ideo inforiter fluentib⁹ aquis paucas aut nullas videmus nasci plãtas. terrestritas enĩ fundi lauatur ⁊ deducit. nec remanet nisi lapis durus ⁊ frigidus in q̃ planta nasci vel nutriri non potest. Aqua autẽ stans fixum i se recipit solis radium ⁊ calefit ⁊ illo calore coadiuuat ad letaminis maturationez

ꝛ radicum apertionē ꝛ ad pullulationem
seminū ꝛ maxime aqua que descēdit ī plu
uijs et rorib⁹ ex nubibus super terrā. hec
enī est calida ꝛ vaporabilis. ꝛ ideo pal⁹ cō
uenientissime fit iuxta letamen. quia calo
re vt diximus maturat ꝛ vaporabilitate cō
miscet subtili cōmixtione. ꝛ confert ei leui
tatem ꝛ motus quibus eleuari possit in ve
nas ꝛ poros organicos plantaꝝ. Si autez
aqua lacualis vel fontū adhibet̄ ī loco pa
ludum oportet q̄ stet sub radio solis priꝰ
q̄z letamen injiciat. et cōmisceat cum ea for
titer ꝛ moueat̄ ita q̄ ex motu spumā faciat
et vaporabilis fiat ꝓpter dictā causaz. Aq̄
autē grandinū ꝛ niuiū nisi diu stet anteq̄z
fluat ad plantas plurimuz sui frigiditate
plantis nocumentuz affert. est enī in ea fri
giditas radices mortificās. ꝛ humiduz le
taminis congelans ꝛ hoc nocumentuz nō
de facili auferꝛ. Cuius signū est q̄ terre ni
uose parum pferunt graminis. et q̄ pfe
runt est immaturū. Et licet calefiat aliq̄n aq̄
per solē. tamen nocumentuz q̄ intulit pri
ma frigiditate non auferꝛ. q̄ hoc fuit mor
tificatiuum. hoc enī videmus ī terris gran
dinatis ꝛ agris. quoniaz infra tres annos
vix postea reducunt̄ ad cultū. Sed aqua
pluuie licet sit frigida tamen excellentiā fri
goris non habz. ꝛ habet caliditatē ex nube
ex qua descendit ꝛ vaporabilitatē. Ros au
tem est calidus et humid⁹ ꝛ dulcis q̄ de fa
cili mouet̄ ad membra plantaꝝ. Pal⁹ enī
de qua dictū est non erit sita iuxta plantas
prope. quoniā nimis fusa planta impedit̄
a fructu conuenient̄ sed mediocriter infusa
conualescat. ꝓpter quod letamen ī turri cō
uenienter in alueo pte orti vel agri tenetur
vt ipsius nutrimentū ꝛ virtus cuz pluuia
descendente ad plantarū deducat̄ radices
vbi calore terre fumat in radices arborū ꝛ
aliaꝝ plantaꝝ. et sugitur humor eius calo
re naturali radicū. Et hec est causa q̄ aque
pure macillente ꝛ cū impetu fluentes steri
les efficiunt terras quas influūt. Aq̄ autē
lacunose et paludose faciūt eas pingues.
et p̄cipue quādo ex pluuijs calidis accipi
unt incrementuz p̄ q̄s exeunt ab alueo in
agros. sicut nilus qui crescit a pluuijs sub
equinoctiali descēdentib⁹ que sunt calide
et humide. et ideo optime irrigat tota egy
ptiorum. Alia autē aqua grauis potu⁹ est
descendēs a ptibus letaminis ꝛ a radicib⁹
plantaꝝ q̄z vaporet in ipsas ꝛ ideo non est
adeo conuenies. In lacunis in quibus ste
tit aqua medicamen accipit ex cōtinuo ra
dio solis. et ideo putrescentes in eo⁹ fundo
berbe quasi in naturā conuertunt̄ letami
nis. ꝓpter q̄s etiā lutū de fundo talū lacu
narum paludaliū acceptū pinguē agrum
ꝛ fecundū facit habens effectū letaminis ī
ipso. Omnino aūt conuenientissimū plan
tarum nutrimentū est letamen in palude
tempata humiditate putrefacta ꝛ ex cōue
nienti stercore cōmixtū ꝓpter causas idu
ctas. Sed aqua salsa pre omnib⁹ cauenda
est ne admisceat̄ letamini aut plantis. q̄n
am illa exiccatiua est et adstriua et omni
no contraria plantaꝝ pullulationi. luczenī
credo salis fracta sit in humido aqueo cū
tozore tamen solis conuertit̄ in acredinez
et amaritudinē. ꝛ tale nutrimentū omino
plante refugiunt. Et aliā habet in se simili
ter siccitatē potentialez ex cōbusta salis ter
restritate. et ex hoc contrahit poros planta
rum ꝛ obturat et exiccat letamen ita q̄ su
um humidū non valet exudare in planta
rum cibatione. Adhuc autē aque metallo
rum que p̄ mineras decurrūt aut fistulas
metallinas diu aut longe fluxerūt sunt in
conuenientes. quoniā ex natura metalli cor
rodunt potius q̄z infundant interiora leta
minis et plantaꝝ. Aqua igit̄ maturans le
tamen est aqua paludalis ex pluuijs ꝛ ro
ribus congregata. Si illa non habetur sit
aqua lacunalis sub sole diu calefacta ꝛ for
titer mota. Si aūt nec illa parata est sit aq̄
de fontib⁹ aut fluminib⁹ aut puteis hau
sta fortiter cōmixta et sub sole calefacta

De vtilitatibus arationuz et fossionum

Arationes autem

et fossiones in genere quattuor conferunt vtilitates quaꝝ vna est aptio terre. secūda est adequatio eiusdē. tertia est agri cōmixtio. quarta eiusdē cōminutio. Terrā autē aperiri necesse est quia aliter nec semina in se tacta recipit. nec ea que in se habet sufficienter expirans emittit ⁊ ideo aperiri oportet in omni mutatione plantaꝝ quādo de siluestritate in domesticitatē mutant. Soliditas quippe superficiei p pondus ipm terre ⁊ pculcationē hominū ⁊ bestiaꝝ. adhuc aūt p imbrium ictus ⁊ fluxum facta impedit ne aliquid in se ab exterioꝛi recipiat. aut etiam aliquid ab interioꝛib⁹ suis emittat vñ planta in ea fixa aut germinet aut mutet a dispositione vna in aliam. ppter qđ terraꝝ pscindi oportꝛ aut aratro aut fossorio. Similiter autē nisi fuerit adequata non bene mutabit plantā sed potiꝰ ptrahet ea dispositiones forte corrumpent. Cū enī cōtinuet id quod est in supficie terre suo pondere ⁊ fluxu humoris tendat inferius ī terre viscera. est terra interiꝰ ad duos vel tres pedes magis pinguis q̄z in superficie. ⁊ ideo inferioꝛem supius eleuari ⁊ superioꝛē depimi p arationē ac fossionē oportet vt adequata virtus sua in vna virtute vnita moueat plantaꝝ radices ⁊ fecundet. Adhuc aūt beneficium radioꝝ solis tangit primuꝰ superficiē. sed cum nō sit retinens aliq̄d euanescit ⁊ ppter redundantiā cōseruat in inferioꝛi pte terre. ⁊ hoc adequat q̄n inferius supius ponit. ⁊ ecōuerso. Et multe alie adequationes virtutū terre fiunt p fossiones terre ⁊ arationē. Cōmixtio etiaꝝ necessaria est. quoniā nisi pres quelibet sibi permixte sint non erit ipa ppius locus generatōis plantaꝝ. Plante enī que cōmixtaꝝ sunt vtutum locū sue generationis querunt esse mixtū. nec potest fieri q̄ ager sit equaliē humidus ⁊ equaliter siccus ⁊ equaliē calidꝰ et equaliter frigidus nisi fiat hoc beneficio fossure ⁊ arationū. Cōminutio etiā est necessaria ppter subtilitatē ipsius. nisi enī cōminuatur non subtiliat. et nisi subtilieē nō erit conuenies cibus ⁊ materia plantaruꝝ ppter quod p̄cipit agricultoꝛ Palladius q̄ non aretur tpe quo lutosa est terra quia tunc in puluerē non reducit. nec est tēpus congruū arationi tps eximie siccitatis. q̄a tunc glebe magne non diuidunt̄ sz ponus tpe quo paꝝ mollita est terra nec tantum habet humoris q̄ contineāt se ptes ipsius cum eni ppie cōminui ⁊ subtiliat aptat seminibus ⁊ plantis ppter causas inductas. Hac de causa periti in agricultura ter vl quater crudū agrum arari p̄cipiunt dicētes qualibet de tribus vel quattuoꝛ arationibus addere fructibus proporcionabiliter sui numeri quantitatē. vel q̄ secunda aratio reddat alterā fructuū ptem ⁊ tertia tertiā ⁊ quarta quartā. ⁊ vltra nō pgredit. quia sufficit q̄ p quattuoꝛ arationes terra est sūbtiliata ⁊ ad cibū p̄parata. Hac ō causa p̄cipiūt in rusticatione glebas magnas malleis magnis cōminui. quia aliter vt diximus non cōuenit generationi plantarū. Qđ aūt diximus ō quattuoꝛ vel tribꝰ arationibus variatur sm qualitatē agri q̄ colitur. fortis enim ⁊ glutinosus ⁊ adulterinis herbis repletus non excolit ad emēdationem ⁊ subtiliationē nisi quattuoꝛ arationibus. Porosam autē ⁊ subtilē ⁊ mundaz terrā habenti forte sufficit vna aratio l̄ due aut vt multū tres ad plus. ppter qđ etiam p̄cipit Palladius terrā considerari. quoniam si laboꝛ fructus excellit vtilitatem relinquenda est. si autē fructus excedat laboris meritū insistendū dicit esse cultui. Sūt autē agri qui non arando sed fodiendo tēperātur. et hi sunt quoꝝ multū est pingue dinis in pfundo quod vomer aratri pingere nō potest. Ad hoc enim oportet adhiberi fossoriū q̄ pfundius terrā sulcat q̄z vomer aratri. Compertū est autē operatione ⁊ comptione rusticoꝝ vsq; ad decē pedes pluuie humoꝛē pinguedinē superficiei terre secū deferre cū in pfundū distillat. Amplius autē sicut videmus animalia aquatica que sub terra pfunde generantur in lacubus subterraneis venenosa esse eo q̄ lucis expertia sunt ⁊ vaporib⁹ spissis nutrita

Ita etiã id pingue qđ in pfundo terre latet incongruũ est et grossum ⁊ frigidũ nisi ad superficiẽ aliquãdo tollat ⁊ luce sol' lustratus subtiliet ⁊ dissoluat ⁊ spirtale fiat quo vaporabili spũ ad radices ⁊ semina pingere ⁊ penetrare possit ⁊ vsibus laborãtiũ adaptari. Mõ aũt oĩs ager colitur vel aratur. Cũ enĩ antiqui egyptij primo agrũ mẽsuris geometricis distinxerũt q̃tuor agrorum genera esse dixerũt in q̃bus plãte domesticanť p cultũ. satiuũ videlicet cõsitum compascuũ ⁊ noualem. Ex bis aũt duos tantũ arãdo ⁊ fodiendo coluerũt. satiuus videlicet ⁊ noualẽ. vocãtes satiuũ qui seritť continue singulis annis vel in eodẽ anno pluries. noualẽ autẽ qui alternis ãnis aut tertio intermisso aut q̃rto vel q̃nto aut sexto aut forte septimo anno q̃scit. ⁊ bos fodere ⁊ arare pceperũt ppter causas quas diximus Compascuũ aũt ⁊ consitũ non fodiendos esse pceperũt. Compascuũ aũt vocabant eũ q̃ prata ferebat in pastũ aĩa'tus. Consitũ aũt eũ qui arboribꝰ erat cõsitus. q̃ portabãt fructus salubres vsui hominum et compascuũ nullo modo Consitũ vo nõ fodiebant nisi forte parũ circa radices ⁊ ñ vbiq; cuiꝰ cuius nos inferiꝰ rationẽ dicemus. Sed hic dicere sufficit qꝫ satiuꝰ ⁊ noualis ager fodiendi ⁊ arãdi sunt. q̃a aliter semina in eis nõ bñ conualescũt ppter causas quas diximꝰ.

De cultu agri satiui

Diuersificãtur autem in arãdo et cultu satiuus et noualis ager. q̃niã satiuꝰ virtutẽ habet magnã ⁊ feracẽ fructificãdi intantũ qꝫ si cõtinue non maceretť in ptu pinguedĩ ne nimia luxuriabit in spuria diuersarum plãtaꝝ qđ postea sine magno labore emẽdari non poterit aut forte in humore ita qꝫ iple humor nimis abundãs submerget semiñ virtutẽ. Et si quidez adeo ferax est qꝫ timeť luxuria adulterinaꝝ plantaꝝ continue seritť omni anno aut forte in anno pluries eo qꝫ calidus ⁊ humidꝰ est talis ager ⁊ soli calido expositꝰ. q̃ etiã sol ab eq̃noctiali descendẽs caloꝛẽ terre ad pullulationes seminum sufficiẽter immittit. nã calor solis cõmiscet inferiora superioribꝰ ad generatiõ eoꝝ que in terra nascunť. Et ideo quando solis calor inferiorẽ terre humorẽ eleuat in superficiẽ agri siccã efficit ager cõtinue calidus ⁊ humidꝰ. Et est ille ager semp poro se terre ⁊ bone cõmixtionis et facilis culꝰ et puo labore multã pfert fructuũ vbertatem. et ille pprie vocať satiuꝰ. Cũ aũt vincente calore solis eleuatũ de pfundo humidum nõ cõmiscet agrũ ⁊ mollificat eũ. sed cõsumitur ⁊ plꝰ psumit sol de humiditate vł humore q̃z eleuet efficitur ager pulueru lentus ⁊ sabulosus et salsus et pessimus q̃ non recipit bonitatẽ p cultũ sed potiꝰ siccitate redigiť in beremi solitudinẽ in q̃ nulla plantaꝝ recipe potest ad bonũ vsum mutationẽ. Adbuc aũt si tãta sit solis debilitas vt nibil de pfundo terre eleuare possit ad superficiẽ. sed potiꝰ cõprimiť cõtinue ager loci frigiditate mortificãte quãtũcunq; ille colatur nõ reddit fructũ plantaꝝ nisi forte siluaꝝ eo qꝫ siluarũ arbores in valde magnã pfunditatẽ dirigũt radices vbi est calor humanus ex superiori terre cõstrictiõe. Ad tantã aũt pfunditatẽ nec fossio pertingere potest nec aratio nec seminatio. et tõ tales agri nec arabiles nec satiui dicunť. Omnia bec que in supficie terre nascunť ex vaporibus de subtus ad supficiẽ ptingentibꝰ oriuntur. Satiuꝰ igitur ager optimꝰ est qui vapore ptingẽte ⁊ nõ pumpto superiꝰ est calidus ⁊ humidꝰ mollẽ habẽs supficiem ⁊ porosam q̃ ⁊ cultu facilis est ⁊ ferax seminibus in eũ iactis. Est autẽ boc imaginari p similitudinẽ caloris balneoꝝ. In bis enĩ si quis calore moderato mouẽte quidẽ humidũ sed non cõsumente vsus fuerit diffundetur humidũ naturale immixtum cibali humido p corpꝰ suũ ⁊ extẽdet carnes suas ⁊ impinguabit eas. Si aũt calore ĩmoderato ⁊ diu vtať expirabit humidũ eius et destrueť ⁊ macerabiť corpus eiꝰ. ppter quod dixit Palladius. maxime eligendum esse

pinguem ⁊ rarū agrū qui calore rarificatus nō dissolut⁹ sit ⁊ humido multū spūali ad superficiē reflexo impinguat⁹ sit. Secūdi aūt meritū dicit esse pinguē ⁊ densuz. hic enī et si densus sit aratione est subtiliabil' ⁊ rarefactibilis. ⁊ tūc efficāt conueniēs pingui ⁊ denso. hic eī labore quidē colit̄ tamē cultorib⁹ nō negligēt̄ib⁹ ad vota respōdebit. Cū aūt iste due dispositiones magis īueniāt̄ur in culto agro pinguis ⁊ rar⁹ magis vineis cōgruit eo q̄ vites rariligni sūt ⁊ ex denso non ita sugere possunt. Adhuc aūt plurimo indigēt calore ⁊ humore pinguis vinee ꝓpter qđ̄ non conuenit ad vites terra densa que ⁊ calorez impedit ad radices pingere ⁊ humorē. Pinguis autez ⁊ densus frugib⁹ magis cōgruit que solidū exigunt fundū ⁊ cibū ꝓpter grauz siccitatē ⁊ soliditatē. sola aūt nimis macra ⁊ melancolica quadā aridit̄ate. nec frugibus cōpetunt nec vineis. hec enī repressam ī vicinaz sui pfunditatē habēt humiditatē. ⁊ hec humiditas paz spirat nili forte ad arboz ex pfundo generationes. ⁊ barū fruct⁹ aut nulli sunt ꝓpter frigus aut immaturi ⁊ inconuenientes. ⁊ ideo plāte in tali terra nō domesticant. Ea autē que nimio calore siccitatem patī p̄ omnib⁹ peior est. illa enim ⁊ in pfundo ⁊ in superficie destituta est humido. ⁊ ideo hec beremus vocat̄ eo q̄ redacta sit in solitudinē. nec aliq̄d profert ꝓpter adustionē ⁊ salsedinem fabuli nisi forsan herbas valde minutas ⁊ siccas ex aliquo modico vapore alicui⁹ tempat̄i tpis generatas. Propter qđ̄ optim⁹ agricultor Palladius dicit illud deterrimū terre gen⁹ esse qđ̄ est siccū simul ⁊ spissum macrū et frigidū calidi expiratione.

¶ De medicamine agri vt fiat satiuus

Sunt aūt quidaz agri in se quidē frigiditate steriles aut humore q̄ culti primo accipiunt medicinaz ⁊ postea in eis optime plante p̄cipue fruges prueniūt. In talibus enī terris argilla fossa terre frigide mistratur. ex argilla quidē terra frigida accipit fecunditatē eo q̄ argilla calida est et sicca p̄prietatem habēs masculi. Terra autē frigida est ⁊ humida eo q̄ frigus inducit humidum. et cū calidū siccū pmisceāt frigido humido fit tempamentū ⁊ tūc terra illa ferax ita diu efficāt donec p alluuionē imbrium nō distillauit ab ea argilla. ⁊ tūc plante ī talibus terris ad meritū veniūt mutātes silueſtriū qualitates ac ꝓprietates in domesticarū qualitates tā in quātitate fructuū q̄z in qualitate. si eī terra sicca ⁊ amara est nunq̄z recipit medicinā. quicq̄d enī ingeri potest tali terre totū in adustionē ⁊ salledinem ⁊ siccitatē conuertit. ꝓpter qđ̄ etiā terram adiouē clamasse in fabulis poetaruz legit conquestā de incēdio pheetontis ⁊ nō conquestā de gelicidio saturni sciēs q̄ malicia que ex frigore est potest tpari nō aūt adustio que ē ex siccitate salsugis. Similiter autē si terra humore infecūda est aliq̄d recipit temperamentū. fodit enī fossatis p trāsuersum ad q̄ primo descendat humor superfluus ⁊ postea defluat ab agro. ⁊ tunc recipit tpamentū ꝓpter qđ̄ omnes fossas agroz ad vnā matorē ⁊ declitiorē derivari facias p transuersales arationes ⁊ fossas vt p declitiorē agri a superfluo mundet̄ humore. eo modo quo etiā imutatōes ⁊ euacuationes corpa curant animaliū ex hūore ⁊ non qualitate tantū infirmata. Sicut enī hec est duplex causa egritudinis in animalis corpe q̄ videlicet aut qualitate aut humore infirmāt̄ur. ita etiā in agro. Et iō cum terra frigiditate sola vincibili est sterilis studeat agricultor infundere alteram argillā. Si aūt ex humore solo eius infecunditas est studeat euacuantibus eam reducere ad cultū p̄ modū fossaz q̄ dictus est. Sed terra que iā sic destituta cōbusta est ⁊ desperata est sicut animal' corp⁹ mortuum ⁊ incineratū. Dis igit̄ modis ager satiuus iuuat̄ ad domesticationē plantaruz p̄cipue in fruguz cultu. quoniā de vineis sermo erit posterius cum de agro consulto

tractabimus. In talib⁹ enim nō optimis agris q̄ medicina plurima q̄tinua īdigēt diligēter obseruāda sunt tpa cult⁹ q̄ satōis In terris autē frigidis autumnalē tēpestiue oportet fieri sationes vt planta aliq̄d roboris añ byemis aduentū accipiat. nam si debilis nimis ad byemis puenerit frigiditatem ipa gelante glacie mortificabitur q̄ a fructu optato destituet. hoc aūt maxime ē in eo agro q̄ cū frigiditate etiā est sicc⁹ nisi tunc tempestiue p̄ueniat satio nō habebit robur cōtra byemē macra q̄ tenella plātatio. In agro aūt calido q̄ pingui differēda est satio quantū cōmode potest. Q̄ si preueniatur in tali agro satio luxuriabit i herba. q̄ cū totū in herba posuerit humidū sb stantiale non habebit verno tēpe vñ pducat semina vtilia. nā eius satio non accipit ab byemis frigore aliquod nocumentum eo q̄ locatū sit semē i agro calido q̄ pingui et sic a frigore byemis ledi nō potest sz plātula potius impinguat q̄ retinet a frigore byemis ne luxuriet. q̄ tūc verno supueniēte calore multiplicia ex se formabit semina q̄ fruct⁹ in maxima vbertate pducet. Silr autē cōsiderandū est in agris multū frigidis q̄ humidis q̄ circū positi sunt maribus q̄ paludibus multis. bos enī non cōuenit seminarī autumno. nimiū enī pfundūtur humore frigido et seminū farina abluitur q̄ perit ita q̄ euanescūt i vere q̄ a fructu desituunt. Sed verno tpe sata habēt multiplex humidū affluens q̄ vaporosum tā ex agri fundo q̄z ex locis adiacentib⁹. q̄ cuz calor solis p̄ualuerit cito crescūt q̄ fructificāt Et hui⁹ signū est q̄ videmus tales in siccitate tpis que alios agros impedit optime fructificare. tpis enī siccitas nimio agri humori iuncta facit tpamētū q̄ fructuū reditum vbertatez. ppter qō etiā dicimus tales agros p̄ sationē fabe vel lini si aliqñ infecūdi sunt redire ad vbertatē eo q̄ talia radicitus euulsa superfluā ipsi⁹ tempant humiditatē. ppter qō cultore studiū sit circa huiusmodi agros vt p̄ gestos aggeres affluentem redundātiā impediāt aquaz ne agri operiant supficiē q̄ p fossata in extremitate agroz aperta eā que taz influxit aut pluuiam venit educant aque humiditatem. Nullo autē ingenio vt dictū est curari valet terra ex adustione longa q̄ siccitate sterilis effecta. Raritas enī sua humorem in ductū nō retinet. Siccitas enī letamen absumit appositū q̄ amaritudo innata impedit seminū aut plantaz nutrimentum. Frequenter tñ super hmōi salsugine supficiez quandā terre lenis q̄ pinguis que alluvione maris adducta est inuenim⁹. aut forte que longa putredine herbarū ibi est generata. Flumina enī in mare intrantia plurimam secū trahunt terrā quā eradūt de terris optimis que duz ad mare puenerit refluxu p̄icitur sup salsugine littoris. q̄ dum hoc fit cōtinuo tpe longo supficies tal' terre feracissima est in frugib⁹ que non in profundum figunt radices. eas vero q̄ in profundum figūt radices nutrire non potest Et ideo talis terra frugū quidē fert copiā sed arbores aut nulle aut pusle valde nascunt in ea. Hui⁹ aūt signū est q̄ videmus maria que bis in die naturali influūt q̄ refluunt iuxta littora sua tales habere agros Maria autem stantia omnino iuxta littora sua sunt sterilia.

¶ De cultu agri montuosi et vallicolosi.

AGri aūt in conuexitatibus montiū siti frequenter patiunt siccitatē q̄ macredinem. quoniam pingue qō est in ipsis defluit ad valles. Et ideo valles quidez pinguissime. conuexa aūt montiū sunt arida. ppter qō plante in eis nō bene domesticant p cultū. ppter qō etiā talia loca p̄cipiunt ab agricolis p transuersuz sulcari vt in sulcis stet retenta pinguedo que decurret in preceps si ex directo sulcus descēdet. ppter qō etiam fiunt retinacula p macerias ex transuerso ante agrū ne humus defluat posteaz fuerit exarata. Quidam autē subtilioꝛ ingenio humū hanc serunt non exaratā sed duraz

et postq̃z seminata est humus euertunt eã sup semina aut aratro aut ligone aut alio fossorio ⁊ non arant eã nisi semel nec cõmi nuunt in ea magnas glebas. quoniam si arata sepi⁹ ꝓminuerent cũ pluuia que im petu descẽdit ex cõuexo montis tota porta retur ad vallẽ ⁊ periret qđ seminatum est. Semẽ igit in tali agro tenue ⁊ nõ bonum debet esse. tũ ppter cultus defectũ. tuz pro pter impossibilitatẽ retinẽdi pinguedinẽ ⁊ humorẽ ex q̃bus semina ꝓualescunt Et nõ etiam fimus letaminis sub terra in monti bus nõ ponit sed pon⁹ in supficie ne terra in intimis mota p humorẽ ⁊ impetũ descẽ dat in vallem. nec letamẽ equaliter spargi tur in montib⁹ p totũ sed alti⁹ plus letami nis ponit vbi plus de humore abluit. ⁊ ꝑm q̃ declinat cõueritas ō letamine ponitur minus ⁊ min⁹. Inferiora enī p se descensu humor pinguesũt. Superiora autẽ pingue dine p alluionẽ destituunt. dũ autẽ plus letaminis ponit vbi plus de humore ablu itur ⁊ min⁹ in loco ad quẽ plus letaminis p alluionẽ imbꝛiũ apportat fit quedã tem peramenti equalitas. Fruct⁹ autẽ cõueni entiores sunt montiũ q̃z valliũ quoniã re uerberatio solis ad montẽ maior est et hu mor moderat⁹ citius obedit digestioni et loca ipa montiũ sunt vaporosa qui vapor maturantẽ adiuuat calorem. Ex his ergo animaduertendũ est q̃ quecũq̃z plãte aro maticos ⁊ calidos et siccos habẽt fructus bas magis congruit in montib⁹ plãtari et se minari ppter loci calorẽ et siccitatez. Que cunq̃z aũt solidos ⁊ humidos bñt fructus his magis conuenit in vallib⁹ seminari q̃z in montibus ppter qđ vina et aromatica meliora sunt in montib⁹ et in genere frugũ auena melius q̃z trincũ vel siligo in mon tibus puenit. frumentuz autẽ ordeũ et sili go melius in vallibus puenunt ppter su orum granoꝝ soliditatẽ In valliculoso au tem agro necesse est fieri fossatum i medio vallis magnum ⁊ multa parua ad ipm de scendentia per que humoris impetus de fluat ne venientes de monte torrentes sub mergant semina q̃ iacta sunt in valle. Sic autem agro culto domesticum seminibus et radicibus plante ingerit nutrimentum et ideo planta tunc domestica efficitur cũ ager satiuus vt dictũ est temperat. Cũ enī venter ⁊ mater sit vegetabilium oportz vt ipsa ad cultum redacta semina ꝑ ip agrum suas mutent dispositiones. Digerit enim cibum et facit eum colericũ aut flegmati cum aut sanguineũ. et postea per dispositi ones cibi alteratur corpus et substantia plãtarum. Nam sicut arte medici exper ti dispositiones laudabiles acquirit ven ter et tunc ad laudabiles dispositiones ci bi mutat et corpus. Sic sapiens agricola ad laudabiles dispositiones mutat agruz per cultum quo laudabiliter dispositio eti am plante laudabiles acquirunt dispositi ones. Eadem autez operatio est inter par tum et matricem et agrum et plantã. quo niam licet operator sit sperma masculi qui sicut artifex mouet et formatpartuz. tamẽ quia sanguis menstruus trabitur in nutri mentum part⁹ in multis sequitur matris et matricis dispositionem. In agris autez et plantis hoc est plus q̃z in matrice ⁊ par tu. quia sicut in ante habitis est ostensum in plantis non est proprie masculus ⁊ femi na. sed permixte sunt he virtutes in eodem propter quod terre dispositio tota est que alterat plantaz ad domestice vel siluestris dispositionem

¶ De cultu agri nouallis

Ager aũt qui noua lis ab antiquis sapientibus voca tur duplex est. vnus quidem qui primum ad cultũ redactus est Alter autez ad quem interpositis quibusdam quieti bus necesse est suã redire nouitatẽ. sicut est ager q̃ duob⁹ annis semiat. in tertio q̃escat aut in quarto aut in q̃nto aut i sexto aut i septimo. vsq̃z ad hũc enī tantũ inuenimus diuersificari quietes agrorum. noualis au tem qui vno anno seminatus plib⁹ annis

quiescere vult pro certo malus est ⁊ cultui ⁊ cultori ad vota non respondēs laboris. Studiū aūt qđ habeť in agro novaliuz q̄ nunc primo ad cultuz sunt redacti est extirpatio stirpiū siluestriū quarū radices nisi extirpent̄ omnē sugunt agri humorē ⁊ nō permittunt semina nutriri ⁊ ad debitū vegetari. ꝓpter quod etiā p̄cipitur agrū nō seri diuersis seminib⁹ ne vnū adurat aut extinguat aliud attrahēdo ad se nutrimentuz. Extirpatis aūt illis seritur ager. Et primo quidem ꝓpter nō exhaustā virtutē terre quaz cōtraxit longa in ipa putrefactōne herbarum ⁊ stirpiū diuersaz diu ferax est aut sine aut cū paruo letamine. Deinde oportz adhiberi letamen si ferax debeat p̄manere et nisi sit pinguissimus ager oportz aliquā interponi quietē plerum quādo cū substātia herbali ⁊ paleari plāte semiate aut metuntur aut radicit⁹ expelluntur ⁊ euelluntur Extracta enī agri pinguedine ⁊ virtute necesse est vt nudus ager soli exponat̄ tertio vel alio anno cui⁹ calore ⁊ lumine virtutem accipiat generādi sicut habuit in prima germinatione. Ꝑpūs enī viuificus plāte duz p̄semina ⁊ plātas attrahitur humore ⁊ spiritu viuificis terra destituit̄ et determinato tpe quiescens ad agrū iterū reuocatur. sicut reuocat̄ ad vterū virtus concipiēdi p quietē inter partū ⁊ partū. Ad vnuz enim agrū redit citius ⁊ ad alterū tardius ꝑm q̄ ager magis et minus fecundus ⁊ calidus et humidus et porosus ⁊ siccus ⁊ pinguis et subtilis inuenit̄. Hoc autē ostendit et ipsum nomē. quoniaz nouale est quod redit ad virtutē pristinā p quietē innouatū. Omnium enī operū pblicoz testātur hec opa Que enī cum labore ⁊ expensa virtute perficiunt̄ nisi quiete interposita restauruz accipiant dissoluūtur et corrumpunt̄. Quicunqz igit̄ agri p̄tinuatis sationib⁹ fructificant p̄tinue ex celo ⁊ hūore suoz p̄cipiorū accipiūt innouatoz q̄bus instaurati semp possunt accipe pullulationē ⁊ iō p̄tinue seminant. Quicūqz aut ē ager p̄tinuo hūore nō modo infusus ē sed etiā cooptus illo in maiori pte anni ꝑ est i byeme ⁊ in vere q̄n debēt pullulare semia eī autūno q̄n seren dū est aut coopt⁹ nimio humore frigido ⁊ grosso infusus. hic ab egyptijs q̄ primus agros distinxerūt vocat̄ ager subcene⁹ aut cenulent⁹. ⁊ ille neqz nouali ē neqz satiu⁹ qz in estate q̄n in superficie siccat̄ scindit̄ magnis scissuris lutū qđ est in superficie ipi⁹ ex aqua frigida grossa que cooperuerat eū i superiori pte luti ei⁹. et hic impedit pullulationē bonaz plantaz. Si que enī nascunt plante in tali agro siluestres remanēt. quia acide vel amare sunt i sapore ꝓpter grossiciem ⁊ frigiditatē ⁊ cruditatē humoris ⁊ i semine et in fructu destituūt̄ ꝓpter defectū subtilis hūidi ex q̄ causant̄ semia ⁊ fructus Adhuc aūt q̄ ꝑps est atis ñ est ad pullulationē fructuū. qz ad maturitatē ⁊ exiccatiōz ⁊ iō p̄nunciāt de ꝑ agricultores. q⁹ deserendus ē. qz nulla vtilis plāta i eo mutari pōt ex siluestri ad p̄uenientes domesticis plātis p̄prietates. Illū aūt agrū pliginosū eē dixerūt antiq̄ cultores. de q̄ ratiocinati dixerunt ip̄m ad cultū redigi ñ posse. Hec aūt est pligo sicca siccitatē p̄tinue obtinēs. hec est siccitas puluerulēta. et hic est q̄ heremiz naturā. cū ei ptes in superficie nō habeat solidas ⁊ p̄tinuas ñ radicabit i eo. ⁊ florebit aut fructificabit aliq̄ p̄fecta plātarū. Nam plāta querit locū solide p̄tinuitatis. in q̄ radicetur et floreat ⁊ fructū ferat. In pligoso enī tota superficies est pot⁹. ⁊ qđ est subtil⁹ humoris i fundo totū eu apozat̄. nec retinetur aliquid in superficie qđ reflexū p̄tineatur et consistet. et plāta p̄fecte formetur ex ipso. et ideo q̄ talis ager plantaz nō suscipit. nō potest enā per aratōnes aut fossas ad hoc redigi vt in eo fiat aliqua domesticatō plātarum. et ideo relinquendus esse censetur et in piscinas et lacunas redigend⁹. Que predicta sunt de terra pliginosa. sunt verba et sententia Alberti. Alij tamen dicunt q̄ terra pliginosa est in qua semp inseparabilis manet hūiditas dicētes q̄ pligo ē naturalis hūoris ītre ab ea nūqz discedēs nec recedēs vt inseparabile accidēs. ⁊ in hac opinione vi-

detur esse Palladi⁹ qui ait q̄ omne triticum solo viginoso post tertiā sationē i genus siliginis cōmutat. nā talis transmutatio ex supflua humiditate pon⁹ q̄z ex superflua siccitate pcedit ⁊ in multis alijs locis idē Palladi⁹ sentit. Et cū eo pcordat varro ⁊ alij multi qui de hac materia tractauerunt.

¶ De tempore et modo arandi et dissipandi herbas malas

Pingues et sicci agri in locis arduis de mense ianuarij ⁊ februarij possunt pscindi ⁊ arari. In locis vō tēpatis ⁊ in humidis de mense maij ⁊ aprilis. videlicet q̄n in eis supflua humiditas est cōsumpta. ⁊ terra iā ad equalitatē inter humiditatē ⁊ siccitatē puenit. Eodē mense aprilis ⁊ maij pingues agri q̄ diu aquā tenent pscindantur: cū omnes herbas ptulerint ⁊ eaꝝ semina nondū sunt maturitate firmata. ⁊ sicci ō q̄ bus p̄mo diximꝰ possunt secūda vice arari mēse iunij ⁊ iulij. secunda vice arant agri humidi quos diximꝰ de mēse martij aprilꝰ vel maij esse sulcādos. mēse augusti humidi agri secūda. sicci vō tertia vice arent. mēse septembris pinguis ager ⁊ q̄ diu tenere consueuit humorē tertia vice arabit q̄uis humido anno possit ⁊ añ tertiari. nūc ager humidus planꝰ exilis serit ⁊ arat Cliui graciles nūc primū arandi sunt ⁊ serendi. Boues melliꝰ collo q̄z capite iunguntur q̄s vbi ad versurā venerint arator retineat et iugum ppellat vt eoꝝ colla refrigerent. Sulcus autē in arationibꝰ p̄m Palladiū longior q̄z centū. xx. pedū esse non debet. sed ex consuetudine cultoꝝ lombardie ⁊ romanole vsq̄z ad ducētos pedes ⁊ vltra sulcꝰ extendit Cretosa terra pfundius. soluta vero minus pfunde aret. Seruandū est enī ne inter sulcos terra non mota relinq̄t Glebe oēs sunt dolabris vl malleis aut ligonibꝰ dissipāde. Sed eq̄liter totā terrā motā esse agnoscis si trāsuersiz p sulcos particā mittes. q̄ res sepiꝰ facta bubulcos ab hac negligētia submouebit. Obseruādū est ne lutosus ager aret aut q̄ sepe sit post lōgas sicitates imbre leui pfusus. Nā terra q̄ lutosa tractat in p̄ncipio toto fert anno tractari nō posse. que vō leuiter supi⁹ infusa est ⁊ subꝰ sicca sitū caret asserit p triennīū fieri sterilis ⁊ ideo mediocrit ager infusus vt nec lutosus sit nec aridꝰ debet proscindi. Si collis est trāsuersus sulcet platera que forma tūc cū semē accipit est seruāda. Si agros incultos apte volueris pſiderabis an sit būidꝰ ager an siccꝰ siluis aut ḡmine filice vl frutectis vestitꝰ. Si humidus erit fossaꝝ ductibꝰ ex oī pte siccet. sed apte fosse note sunt. Cetere vō ß genere fiūt ip̄imūt sulci p agrū ex trāsuerso altitudine pedum trū. postea vsq̄z ad medietatē lapidibꝰ replent aut glarea ⁊ desup terra equat. Sed fossaꝝ capita vnā patentē fossam petāt ad quā decliues recurrāt. Ita ⁊ humor deducet ⁊ agri spacia nō pibūt. Si defuerint lapides sarmētis vl stramine cooptant vl q̄ buscūq̄z virgultis. Hec aūt ō mēse maij apta fiūt ⁊ etiā alijs mēsibꝰ p̄m q̄litatē būiditatis terre p̄sūpte. Si nemorosus est extirpatus aut rare relictꝰ arbonibꝰ colat Si lapidosus p multas ptes saxoꝝ turba collecta purgari poterit ⁊ muniri. Junctꝰ gramē et filices freq̄nti aratōe vincūt. sz filicē si sepe fabā pseras vl lupinos. ⁊ si subinde nascētē mucrone falcis recidas intra exiguuz tps absumes. mēse iulij vtiliē vl añ canicularesꝰ dies filicē extirpabimꝰ ⁊ caricē. ß mēse cuz sol cācri tenebit bospitiū. luna sexta i cāpricorno signo posita ḡmē ablatuz greci asserunt nihil de radicibꝰ reditur

¶ De seminatione in cōmuni

De semis natura ⁊ vtute iā i p̄cedētibꝰ dictū ē Sz ß attēdēdū est q̄ semē duo p̄tinz q̄ vnū est vtꝰ formatiua quā bz e celo cuz calore ⁊ spū q̄ instrumētaliē formatiue debūtur. Calor quidē digerēdo segregādo ⁊ ſbūliādo. spūs aūt vehēdo vtutē. Alterꝰ autē quod habet semen est substantia formalis

que immixto sibi humido suscipit formationem ⁊ figurationē in plantā ⁊ plāte organa. Advertendū est igit in omni seminatione vt seratur semē qñ adiutoriū maiꝰ habet e celo. hoc autē est quādo iuuat calido humido ⁊ viuifico lumine solis et lune simul. Luna enī qz terre vicina est regit omnia terrea ad pullulationē ⁊ p̄cipit ppter hoc quia ipsa mouet lumine solis temperato qđ in ipa aliquantulū ipatum est. In sole enī est cōiunctū sicco. ⁊ ideo est aliquātulū adustiuū humidi seminis. ⁊ ideo nouella semina ⁊ plātas teneras aliqñ obumbrāt a feruore solis bi qui ortos p̄udēter excolunt. sed in lumine lune est lumen eiusdem solis p̄iunctum frigido tpato et humido vt ex lumine solis habeat caliditatē mouētem ⁊ ex frigido tpato recipiat tpamentum ⁊ ex humido moueat siccitas ipsius. Incēsoigitur primo lumine in luna cū ipsa est calida tempate ⁊ humida iacienda sunt semina. qz tūc cōueniētꝰ iuuat virtꝰ eoꝝ a luna ppter rationes iaz inductas. mouebit enī tunc virtutē formatiuā caloꝝ eiꝰ et spūs iuuat a tempato caloꝝ lune ⁊ ab humido lune iuuat materia formalis que formanda est. nec oportet attēdere ad stellas alias. quoniā virtus illarū cōmunicat lumini solis ⁊ lune p aplicationē lune ad eas que omnibꝰ aplicat aspectibus eaꝝ quolibet mense p accessum ⁊ recessum. Et ideo ab antiquis sapiētibꝰ luna regina celestis militie vocata est ⁊ vitrea diane lampas. Ratio nomis prioris est. quia vicina nob existens plus influit sup inferiora q̄z alia celestia vtus. ⁊ aliq̄licās sein spacio mensis quolibet mense p̄ficit mutuato lumine qđ omnia p̄ficiūt in spacio multoꝝ annoꝝ. propter qđ egregiꝰ p̄bus Aristoteles dixit q̄ luna facit in mense qđ sol facit in anno hoc est byemē ⁊ estatē ver ⁊ autumnū. quoniā a prima accēsione vsq̄z ad dimidiationem lumis ei est calida ⁊ humida sicut ver ⁊ a dimidiatione luminis eius vsq̄z ad plenitudinē. ⁊ est calida et sicca sicut estas. Et a plenitudine vsq̄z ad dimidiationē secūdaz est frigida ⁊ sicca. Et a dimidiatiōe secūda vsq̄z ad defectū est frigida ⁊ humida corrupto seminali būore fleumatico ppter qđ si satio fiat tpe quo est calida ⁊ sicca exiccabitur humidū substātiale seminū qđ formari debet in organa plāte ⁊ nō p̄uenīet plante p̄fectio. Si aūt tpe illo fiat satio q̄ est frigida ⁊ sicca non mouebit calor seminū nec iuuabit humiduz. ⁊ ideo satio nō erit cōueniens. Si aūt tpe quo est corrupte senectutis frigida ⁊ humida existēs putrescēt forte semina ⁊ nō p̄ueniet vtilitas satiōis. In prima aūt accēsione oīa iuuant ⁊ p̄ueniēt vtiliter. Et ideo ꝺr vitrea lāpas dyane a frigida luce succēsa. Dyanā enī lumen aeris fabulātur eē poete qui aer spūaliter existit in corporibꝰ animatoꝝ. lāpas enī huiꝰ spiritus corpꝰ lunare est qđ lucē cōceptā ⁊ tēperatā a sole formate p̄fundit ⁊ spūs aiatoꝝ. ⁊ mouet eos vt moti p̄ferāt vtutes ad naturales opatōnes q̄s sol si p̄se moueret dissolueret ppter nimiā sui intpantiā ⁊ sic citatē. Ideo enī frigꝰ lune poptime obseq̄tur. qz p̄tinēs extrinsecꝰ ⁊ accedēs intrinsecus tpate. ⁊ mouet interiꝰ spūs ad naturales opatiōes. ⁊ nō sinit eos dē dissoluipeua porationē qz frigꝰ tpatū circundās extrinsecus repmit ⁊ reflectit spūs vt in interiora p̄fortent. maxime aūt Best in plātis q̄ nō agūt nisi naturales opatiōes et nō sensibiles. sensus ei magis p̄fortant extra. et naturalia magis vigēt in interioribꝰ. Advertendū igit est vt in accēsione lune semine istis rationibꝰ. Oportet aūt p̄ iderare q̄rtā circuli decliuis in q̄ mouent lumia viuifica cum in circulo decliui fit generatō ⁊ corruptio vegetabilium. non est tamen i omnibus partibus causa generationis. sed in quarta que est ab arietē in cancrum. Omnis ergo satio est perfecta anteq̄m sol accipiat arietem. quia tunc semina in matricibus suis non inuenies sed in matrice terre euocabit ea et viuifico lumine mouebit. Et autumnales quidem sationes tunc radicate mouebunt in debitam sue substātie quantitatē ⁊ floris ⁊ seminū formationez.

Vernales aũt seminationes etiã in matrice terre iacentes tũc pullulabũt ⁊ coadiuuante sole tempato florebunt ⁊ germinabunt ante tps eximie siccitatis. Nec opovtet q̃ multũ obseruẽtur venti. quoniã licet auster euocet terrã ⁊ pullulare facit plãtas tamen aquilo quando non est mortificantis frigiditatis continet semen ne euapoz ⁊ dissoluatur. Sed plerũqz cauendus est q̃ ager non seratur diuerso simul semine. sepe enim contingit q̃ vnũ semen magis cõtrabitqz alterũ ⁊ tunc vnũ adurit alterum. et aliquando ꝓpositũ tractũ vtrũqz impeditur a germine. Videmus enĩ q̃ plãta iuxta elleborũ vel scamoneã posita cõtrahit pprietates eius. Et zizania iuxta triticum posita ipsum adurit. Similiter facit coul9 vel caulis circa vitem. ⁊ sic est de mltis aliis. ⁊ sic etiã absqz dubio diuersitas seminis subtile humidũ quod est in agro cõtrarijs virtutibus corrumpit q̃ non bene proficit ad fructũ domesticuz sicut etiã diuersitas seminũ animaliũ quando vnũ coit cum femina alterius speciei corrumpit vtrumqz Ita q̃ neutrũ pficit secunditatẽ propter q̃d cauendũ est ab hmõi diuersitate i plurib9 Quedã tamen semina ꝑ experientiã inueniuntur se inuicẽ non ledere. sed insimul sata conualescere ⁊ fruct9 vbertatẽ successiue afferre veluti cũ serunt tempe congruo in pastinato solo semina atriplicũ spinatoz feniculoz lactucaz petrocilli satureie blitis ⁊ caulium. Ex quibus primo euellunt atriplices. secundo spinacia. ⁊ ex caulib9 q̃daz vt transplantent vel omnes ⁊ nimis spissi rarificant ⁊ sarculãtur ⁊ successiue colligũtur remanẽtibus ex quolibet genere q̃busdam seminib9 ꝓpter semina. Itẽ seruntur congrue simul frumentũ ⁊ spelta milium panicũ ⁊ faseoli Et similiter ordeũ ⁊ frumẽtum. Amplius si vltra mensurã semina tacentur in agro macilẽta ⁊ non pficientia erunt. sed si seratur ager ꝑm ꝓportionem cibalis humidi q̃ est i ipso ita q̃ radices dilatari ⁊ confortari possint tũc etiam plãta exurgẽs fortis erit ⁊ pferẽs fructũ quẽ q̃rit ex labore culture. Nec igit diligẽter esse attendẽda ⁊ natura suadet rõ ⁊ experientia cult9. Oportet etiã attẽdere ne forte vel semina ipa iacta sint corrupta. ⁊ ideo ꝑcipit a Palladio ne semia iacta vetustiora sint q̃z annua. si ei vetustatẽ habẽt vltra annuz nimis exiccata sũt ⁊ vtus formatiua ppio subiecto destituta bũoris radicat euanuit ⁊ ideo talia raro pficiũt. Preterea frumentũ ⁊ cetera semia eligant ꝑcipua in ea regione quã colim9 vt exprobem9 aduecta. nã omniũ surculoz vt frugũ genera preclara. terris tñ tuis expta cõmittere debes. In nouo aũt genere seminũ añ experimentũ nõ est spes tota ponẽda. Et nota q̃ semia locis humidis citi9 q̃z siccis degenerant. Oia legumia a grecis autorib9 seri iubent i terra sicca. faba tantũmodo i humida terra iubẽt spargi. Licet tpatis agris serẽdũ sit. tñ si siccitas longa sit semia iacta nõ min9 in agris q̃z in horreis duabunt. si necessitas cogit de salsa terra sperari aliq̃d p9 autũnuz plantãda vt ꝓserẽda est vt malicia eius hybernis imbrib9 eluet. aliq̃d etiã terre dulcis vt fluuialis arene subijciẽdũ est si illi vgulta cõmitum9. Locis vliginosis aut exilib9 aut frigidis aut opacis ỏ mẽse septẽbus circa eq̃noctũ triticũ ⁊ alia semina q̃ añ hyemẽ serũt dũ serenitas ꝓstat ꝓgrue seminant vt eoz radices añ hyemẽ ꝓualescãt Siccis vo aut pinguib9 aut calidis aut soli exposits locis p9 dicta tpa seminent dũmõ vsqz ad hyemis gelicidiũ nullaten9 differãt. Fiunt ẽterea semiaria i q̃b9 nutriunt tã semina q̃z surculi vt cũ adoleuerit in aliũ trãsferant locũ. Ꝑ semiariũ talẽ terrã ⁊ taliter ꝑparatã desiderat. vt infra in tractatu primo scriptũ ẽ. Qz vt scribit Varro. q̃ i semiario nata sit si loca erũt frigidiora q̃ mollis nate sũt p brumalia tpa tegere oportet frõdib9 aut stramẽtis. si erũt umbrea secun vidẽdũ ne alicubi aq̃ ꝓstat. Venenũ ei est ppter gelu radicib9 tenellis sub terra ⁊ supꝑ vgultis ne eodẽ tpe eq̃ crescant. q̃ tecte terre tpe ꝑpagant supra terrã aere frigidiore cingũt Itaqz ita esse docent siluestria ad que sato

non accessit. nam prius radices nasci solēt nec longius pcedunt nisi tpe quo venit sol Duplex est causa radicum. nam quedam arbores naturaliter longius pducūt radices q̄z alie. q̄ quia aliq̄ terra facilius viaz dat radicibus q̄z alia. Si autē seminarius surculis consitū est cacumina que mollio ra erunt natura vt oliue aut ficus integenda sunt binis tabellis dextra ac sinistra ligatis. Preterea scribit Catho q̄ terra seminarij talis esse debet qualē desiderāt semina q̄ surculi in ea sata. Item dicit q̄ surculi non debēt eminere nisi quattuor digitis supra terraz. q̄ cacumina debēt fimo bubulo obliniri.

De plantatione et modo plātādi et de electione plantaz

Arborū quedaz a fructum faciunt q̄ semen i fructu carne reclusum. quedaz vero nullum fructū ferunt in quo semen aliqd̄ inveniatur ex quo possit planta similis generari. Que fructū q̄ semen faciunt. quedam illud paruū q̄ debile faciūt. quedā grossuz q̄ potens in dura testa reclusum. Que semē paruū q̄ debile faciunt virtutē generatiuā habent tam in semine q̄z in ramis diffusā et ideo ex vtroq̄z plātari q̄ cōualescere possunt licet plantatio ex talu semine sit periculosior q̄ quādoq̄z in longā nimis speretur etatem. q̄ ex ea nō domestica sed siluestris planta nascet. Ex ramis vero plantatio citius q̄ facilius ꝓualescit. et inde domestica planta ꝓuenit nō siluestris si ex planta domestica fuerit ramus acceptꝰ. et in hoc genere est vitis malagranata et ficus et multe alie. Que vero semen forte faciunt. virtutem generatiuā habent maxime in ipso semine collectā. Ideoq̄z ex ipso semine melius q̄z ex ramis ꝓueniunt. Et huiꝰ generis sūt nux castanea amigdalus et alie siles. Arbores vero que nullū faciunt fructū. virtutem generatiuā diffusam necessario habēt in ramis cum natura specialē eis non deputauerit locum vbi earū sperma vl semē colligerent. Ideoq̄z ex ipsis ramis cum suis gemmis aut ex plantis cū radicibus vel sine radicū matre evulsis optime conualescunt. et maxime que poros habēt apertos p quos facile transeat nutrimentū. Siue autē ex semine siue ex ramis siue ex radicibus plantas aliunde diuulsas plātare desideras. considera vtrū locus in quo plantare intendis sit insidijs bestiarū expositꝰ aut clausus et tutus a nocumēto corrosionis earū. Si est insidijs bestiarū expositus melius est q̄ in aliquo loco clauso. vmbrosus tamen libero cuiꝰ terra sit libera soluta dulcis et aliquantulū stercorata et optime fracta ligonibus q̄ maxime noua fossum de subtus eleuata omnia semina rami vl plātule duobus distātes pedibus aut vno in seminario plantent. videlicet si sint forma semina vt nuces amigdala q̄ similia singulariter. Si vero sint debilia vt vites malagnata palme et pira et similia tria vel quattuor coniunctim ponant vt debilis virtus vnius alteriꝰ auxilio sustentet. et assidua seu frequēti fossione dissipent herbe nascētes. nec ibidē alique domestice seminētur. Fiant etiā irrigationes tempe magni estꝰ cum celestis diu negat infusio. Sit autez aqua irrigans non frigida mortificās nuper de puteis vel fontibus hausta. fz de piscinis seu palude letaminis aut de foueis corruptis accepta. vel sit puteorū vel fontium postq̄z eā exhaustā et i aliquo loco posita rectificauerit calor solis. Cui multuz ꝓderit si in ea modicū fimi ponas eamq̄z sepe moueas q̄ impingues. Et cū earū summitas iniuriā corrosionis bestiarū duobus vel tribus annis elapsis euaserit cum vniuersis radicibus transferant ad scrobes vt delicet in loco vbi eas postmodū stare disponis. Juxta quas palos figas et spinis si oportunū esse videbit munias. si vō locus clausus q̄ ab iniurijs bestiarū tutus existit statim semina ramos vl plātas i loco vbi perpetuo stare debebūt confidenter pone et eis eadē tribue auxilia que supra in his q̄s in seminario nutriendas eē dixi relata

sunt. Spacia vo inter arbores vel vites ꝑ/
uenīt ꝑm multitudinē arbor ⁊ terraꝝ ꝓsue
tudinē approbatā. ⁊ ꝑcipue ꝑm q̄ de singul'
plantis suo loco dicet. Scrobes autē fiāt
late ac ꝓfunde ꝑm magnitudinē plātule et
radicū. dū tamē in solo aridō vel declui p
fundius ⁊ in humido aut depsso aut mi/
nus ꝓfunde plantent ⁊ in mediocri medi/
ocriter infigant. Si terra nimis cretosa ē
eidē plurimū cōrite letamen ⁊ sabulū mi
sceatur. ⁊ si nimiū sabulosa letamen cū cre/
ta ponat. Ita tamē q̄ in macra terra pl⁹ ⁊
in pingui min⁹ letaminis apponat. Sit au
tem fimus q̄ huic apponitur nō porcinus
sed alior animaliū bñ maturus. Cum aūt
planta trāsferī domestica vel siluestris ps
ad meridiē versa rubrica lignetur. vel alio
modo vt trāslata eisdē celi quibus añ ste/
terat cardinib⁹ apponat. Cū vero plātas i
scrobe deponis q̄dō de radicibus lesum iue
neris amputabis. Obseruandū est tamen
ne terra in qua plantat sit nimis madida
aut nimis sicca cū planta disponit quia ni
mis mollis incōgrue radicibus adaptat.
que vo nimis sicca est sua supflua siccitate
radicū plantule naturalē humiditatē ꝓsu
mit. sed inter vtrūq3 p̄dictor tenēs mediū
puluerisabilis seu dissolubilis sit vt cōue
nienter aptet radicib⁹ aut ramis sine radi
ce plātatis ⁊ pedib⁹ mediocriter ꝓculcet.
Q3 si necessitas te coegerit in terra nimis
sicca vel molli plātare de locis alijs ꝓueni
ens apportet ⁊ in scrobe vsq3 ad omniū co
optionē radicū ⁊ etiā vsq3 ad q̄s scrobis re
plerionē si habueris abundantiā eius. Fi=
ant aūt plantationes p̄dicte de mensib⁹ oc/
tobris aut nouembris in locis aridis ⁊ mō
tuosis ⁊ calidis vt eius dē terre supflua sic/
citas circa plantas humiditate byemis tē
peret. In humidis aūt aut valliculosis lo/
cis ⁊ frigidis conuenientius in februarij et
martij mense plantat ne supflua byemis ⁊
loci humiditas debilis plante naturalē ca
lorem extinguat. In tpatis autē locis vtro
q3 tpe satis ꝓgrue plantant vel etiā trāsplā
tātur. hec quidē que dicta sunt in his que
cum radicib⁹ plantant ꝓpriū locū habent
Que vero plantant semina mēse ianuarij
ponenda sunt nō amplius quaternis digi
tis sub terra posita vt semine de mēse sub/
sequētis februarij tumefacto. statim cū pri
mo veris ⁊ solis calorē senserit aperiat cor
tex ⁊ pullulet noua plāta. Q3 si loc⁹ sit cali
dus ⁊ siccus cōuenienti⁹ octobris vl nouē
bris mense ponunt. Et rami q̄ sine radici/
bus plātant ō mense martij infigantur ab
arbore nuper absisi cū viridi succ⁹ sit cor/
tici tā infusus. quor quidē plantatio satis
etiā apte fieri poterit ō mēse octobris post
humidū autumnū cū nondū humor ⁊ spi
rit⁹ vnific⁹ plāte fugā habuit ad radices.
Nā tēpe maximi frigoris calore naturali
arboris ad terre viscera calida fugiente se/
cumq3 humorē ⁊ spūm trabēte si tūc rami
aut palmites plātandi recidantur a matre
plantati debilit ꝓualescent. Ramusculꝰ q̄
plantat torquēd⁹ nō est nec aliquo modo
vexand⁹. ⁊ ps ea de qua radix sperat iniu/
rie nulli subijciat ⁊ maxime in his que am
plos poros ⁊ ligni rarā compositionez ba
buerint aut medullas magnas vt est salix
et vitis ⁊ similia hoc seruabis. Sed in his
plātis que solidū ⁊ spissum lignū habēt vt
buxus ⁊ sauina ⁊ similes. forsan proderit
si rami ps inferior scindat. et in scissura im
mittat lapillus vt p longitudinē pororum
plāte facile humor terrestris ingrediēs plā
tam nutriat ⁊ ꝓualescere faciat. Caput in/
ferior in terrā figendū non rotundo sz lon
go vulnere trāsuersum ferramētis icidat
acutis aut ab arbore lacerat⁹ plantet. sic ei
poros quib⁹ attrahit nutrimentū apertio
res habebit. In omni plantatōe que post
byemē in locis calidis ⁊ siccis facienda est
vtile puto si scrobe terra modico maturo
letamīe mixta repleta succo aut lauatura
leraminis aspergat. leniter tamē ne terraꝝ
cōdensetur ⁊ fouea modicū vacua relinqua
tur vt estatis tpe imbres colligat facili⁹ q̄
eius supfluā temperet siccitatē. In his au
tem plantationib⁹ q̄ ante byemē fiūt erit
melius terram circa plantas exaggerare

ipsamq3 fortius cõprimere ne ad plantas
superflua humiditas digestionẽ impediens
colligat. Rami qui plãtandi sunt pon9 bi-
ennales q3 anni tantũmodo existant exce
ptis vitibus 7 quibusdã aliis in q̃bus an-
nus tantũmodo esse debẽt atq3 tales eligã
tur qui sint len succosi nitidi gẽmis grossis
et plurib9 oculati. 7 ad vnã tantũ materiã
sint redacti. In plurib9 aũt amputat con
grue summitas 7 in determinata longitu-
dine relinq̃tur vt in salice vite oliua 7 vl
mo si placet 7 in quibusdã aliis bis silib9

De insitionibus et insertionib9 per quas plante siluestres mutan tur ad domesticaz dispositiões.

INsitio fit multis
modis sed ea que maxime pficit
vt pea rudis siluestriũ dispositio
mutet in domesticã 7 vsui conuenientem
dispositionẽ est q̃ simliũ fiat insitio ĩ simi
lia sm genus 7 nõ sm speciẽ sicut piri in pi
rum 7 mali in malũ. 7 sic de aliis. si enim di
uersa genere in diuersa inserant nutrimen
tum taliũ ad aliã dispositionẽ alteratũ vix
bene nutriet 7 forte corrũpet plantã insitã
prationẽ quã diximꝰ de corruptiõe semĩs
animaliũ 7 agroz q̃ diuersa genere semi
na pmiscent. Est aũt plantaz ad inuicẽ in
ter omnia animata plurima similitudo. li
cet enĩ arbores specieb9 suis differãt. tamẽ
lignũ vni9 speciei arboris non multuz di
stat a ligno speciei alteri9. Et hoc contingit
ideo quia forma formal' plantaz inter ani
mata plus est immersa materie 7 quasi in
nullo vel modico eleuata sup eã ppter qõ
vita etiã eius occulta est. Hac igit de cau
sa fit q̃ arboris vni9 nutrimentũ digestiõz
habet sufficientẽ primã vt nutriat aliam. 7
secũda digestio adhibita p aliaz conuertit
succũ in saporẽ 7 figurã fructus sm q̃ con
uenit secũ de. Et ideo etiã q̃ dissimiles sibi
plante inserunt̃ qualescunt et fructificant
Optima iñ insitio est vt diximus simil' q̃n
tum potest in similẽ pcipue in truncũ aut
ramos omnes inscissos vt sepe probaui.

Item ait Varro q̃ melioz est insitio ĩ arbo
rem domesticã q3 siluestrẽ q7 meliores fru
ctus pducat. Itẽ melioz est si fiat inferior in
stipite q3 in ramis in aliũ q7 melioz fit im
mutatio in toto q3 in pte. Quia aũt omis
insitio fit p infixionẽ vni9 in aliã 7 p fortem
alligatiõnẽ ita q̃ insita quasi venas radica
les spargit in eaz cui inserũ fit q̃ illa cuius
mollicies tãta est q̃ cuius cõterũ q3 infigi
7 colligari valeat nõ possit inseri alicui plã
te. et ideo herbe molles babẽtes stipites vt
olera 7 nimis tenelli surculi. nulli plãte q3
diu tales sunt inseri possunt quoniã inser
ta non cito radicat in ea cui inserũ. s3 opor
tet q̃ pcessu tpis cõsortetur et continuetur
cum ea cui inserta est. Hec igit est causa q̃
mollis plãta nec in mollẽ nec in durã nec
in similẽ nec in dissimilez inseri potest. Ad
huc autẽ neq3 in cã que multũ dura est cõ
uenienter inserũ. multũ enĩ dura non de fa
cili in se venas radicales recipit ppter ari
ditatẽ 7 difficultatẽ dure pformationis. et iõ
tales insitiones plerũq3 male proueniunt
sed inserẽtes querere debẽt parua fragra 7
recentia in quib9 sit mlta succositas et par
va duricies que quidẽ sustinere possit col
ligationẽ 7 facile aperiat a calore naturali
hec enĩ cũ inseritur cito aperit se versus eã
cui inseritur. et emittit in eaz venas radica
les p quas sugit melius nutrimentum q3
sugeret ex terra. et ideo tunc cõualescit insi
ta melius q3 si in terra esset fixa. et hec est ra
tio in surculi insitione ꝓter illud q̃ dictuz
est de ea in eodẽ libro. Item sunt surculi in
serendi steriles. quia ferentes fructũ tantũ
in eo ponunt q̃ non facile ad debitũ veni
re possunt augmentũ. Item de nouo nan
ppter rationes ꝓdictas. Itẽ gemmis gros
sis et spissis 7 pluribus oculati. q7 vbi mul
titudo gemmaz grossaz et spissaruz ibi ab
undãtie generatiue virtutis que maxime
in humore digesto et spisso 7 optime com
mixto in gemmis coadunato cõsistit. Itez
ab oriẽtali arboris pte decisi. quia ea par
te magis q3 in alia pte in ramis p illustra
tionem tempati caloris solis est caliditas

ꝛ humiditas que in omnib⁹ animantibus
sunt causa vite, sed etiã in alijs accepti par
tibus qualescunt. Oportet aũt scire q̃ insiti
onum multi sunt modi quib⁹ optime pue
niunt. ꝛ a silvestritate ad domesticationez
plantã transmutãt. Prim⁹ quidẽ ẽ q̃ fra
gra eiusdẽ arboris omnia vltra medium
medulle ex trãsuerso incidãt ꝛ tunc alligẽt
quod incisum est sicut vulnera ligari con
sueuerunt, ꝛ circũponat cera vel lutum ad
pluuie ꝛ extrinsecor nocumentor defensi
onez ꝛ ne rumpi aut eor plage aperiri agi
tatione ventor possint cõueniennib⁹ parti
cis muniant. statim enĩ cõsolidato vulne
re superior ps emendatus in sapore pferet
fructũ ꝓpter digestionem succi in nodo fa
ctam, ꝛ hec dicit ꝓprie insitio. que quidem
plantã in alterã non transmutat spẽm seu
genus. sed etiã de silvestri domesticã facit.
Secund⁹ aũt modus est q̃ vna ꝛ eadem
arbor abscidat in trunco ꝛ fragrũ superius
in eadẽ arbore acceptũ trunco suo reinsera
tur, tũc enĩ conualescẽs insita pferz fructũ
alterius generis in sapore ꝛ quãtitate et fi
gura q̃z prius ptulerat. Et iste mod⁹ facit
diuersitatẽ omnẽ que est in malis ꝛ piris
ꝛ ceteris fructib⁹. tanta enĩ est vis nodi et
conuersionis poror qui prius ascenderũt
q̃ succũ ex nodis ꝛ poris retentuz dirigunt
ad aliã formã plantalẽ que forma mõstra
tur in quãtitate ꝛ sapore fructus vt ait Al
bertus. Tert⁹ modus inuent⁹ est in vite
ꝛ in quibusdã alijs que ex medulla crescũt
videlicet q̃ gemma vitis vni⁹ excidit vsq̃z
ad medullaz pfundo vulnere ꝛ transuerse
vtrimq̃z obliquato. et tantũdem de gẽma
vitis alteri⁹ eruitur ꝛ loco alteri⁹ ponitur.
et fit colligatio sicut in alijs. et tũc conuale
scit ꝛ fructificat ꝛ fieret hoc forte in alijs ar
boribus sed in vite expertũ est. Quart⁹ ve
ro modus insitionis est quo fragrũ vni⁹
arboris in aliã inserit arborẽ ꝛ qualescit et
fructificat in ea p modũ q̃ sepe dictus est. ꝛ
iste modus regulariter cũ fuerit magis si
milium erit melior ꝛ meli⁹ qualescens ꝛ fit
ꝓprie in illis arboribus que rectos habẽt
poros ꝛ ptunicas ligneas a radice accipi
unt nutrimentũ. Sed iste modus et simi
liter secũdus in plures subdiuidit modos
Et vnus quidẽ est quo surculus inserẽd⁹
inter corticẽ ꝛ lignũ noue matris imprimi
tur. Secũdus est cũ surculus scisso infigi
tur ligno. Tertius est qui fit more empla
stri. Quartus qui dicit ad buccellũ. Quin
tus vero in amendani seu salicis pertica vi
ridi pforata. De quib⁹ omnibus p ordinẽ
est videndũ. Primus quidẽ modus quo
surculus inter corticẽ lignũq̃z deponi fit
hoc modo. truncũ serra recidam⁹ acuta ĩ
loco nitido ꝛ succoso. ipsumq̃z cum fascia
corticis de sup poliamus. deinde viminẽ
salicis aut vlmi ligamus. ibiq̃z inter corti
cem ꝛ lignũ cuneũ ferreũ vel osseum i acu
tum tendẽs ab vna pte planũ ꝛ ab alia q̃si
rotundũ tribus prope digitis cõsiderãter
deponimus ne corticis fascia scindat. et in
eũ locũ sꝫducto cuneo stati surculũ mer
gimus ab vna pte decisũ salua medulla ꝛ
cortice ptis alteri⁹ pellicula exterior remo
ta. ita q̃ optime trunco adhereat surculus in
cisura. qui supra truncuz quattuor aut sex
digitis emineat vel vsq̃z ad octo. duos vel
tres aut plures surculos p trunci cõstitui
mus qualitate. quaternis digitis vel am
plius aut min⁹ inter eos spaciũ relinqua
m⁹. ꝛ lutũ desup cõueniẽt ponim⁹ ꝛ dispo
nim⁹ pecia ꝛ ligam⁹. Dicit aũt modus opti
me compꝫbendit ꝛ conualescit. sed fieri nõ
potest nisi de mense martij vel aprilis cum
iam potest lignũ a cortice facile separari.
Sed nec fieri potest nisi i trunco grosso vt
mediocri. et in his arboribus que grossuz
habent corticẽ ꝛ pinguez vt ficus pirus et
malus castanea ꝛ similes. Cõualescit aũt
maxie iuxta terrã huiusmodi facta insitio.
Et etiã in quacunq̃z pte stipitis ꝛ grossor
ramorum satis cõgrue ponit. sed duob⁹
ad minus annis perticar ꝓpter ventorum
rabiẽ adminiculis eget. Modus autez se
cundus qui scisso fit stipite hoc mõ agen
dus est. Resecet trunc⁹ ꝛ desuper poliatur
vt dictũ est in modo ꝓdicto. deinde scindat

in ea parte que magis succosa videt. & que corticem ibidē planū & adequationi surculi congruū cernat habere qō maxime inue-nies vbi maiꝰ est spaciū inter corticē et medullam ꝓpter abundantiaz nutrimēti qō ad partē illā accessit. Quꝫ si anteqꝫ scindas vinculū ꝓpe summū stipitis ligaueris tū cum a nimia longitudine scissure defendes. Deinde cuneū duobꝰ digitis vel modicū minus longū formabis in surculo ab vtraqꝫ pte decisum salua medulla & aperta scissura cū aliquo cuneo & de ipsius scissure labijs sublata omni lanugine si affuerit cum puncto parui cultelli acuti surculū immerges taliter qꝫ cortex cortici adequat in pteriori & lignū ligno exteriꝰ vt succꝰ inter cortices & ligna possit melius seu liberius pꝛāsire. in scissura etiā surculi optime trūco noue matris adhereat. Deinde subducto cuneo vt in trunco surculꝰ sponte constringatur immissus sup rimulas et cortices coniungēdos aliquid corticis eiusdez arboris vel panni lineꝫ ceratꝫ ponatur & cū iunco stricte ligetur. Deinde vt aut Catbo subtili puluere in superiorē partē scissure īmisso creta plurimū compressa cuz pauca arena & fimo bubulo vt idem aut vel cū cera sup truncū & ligaturā ad defensionē calloris venti & pluuie congrue disponat & pecia fasciet̄ur. Ego aūt plus qꝫ milies ꝓbaui & semꝑ inueni sufficere solā cretā bñ cōpressam sine fimo vel arena vel cera et puluere in scissura. hec etiam ꝓderunt ne vapoꝛa a radice ascendens ad nouū alendum filium etdē foras egrediens denegei. Notandū est tamē q̄ istius modi actus & operatio diuersificat ꝑm diuersitatē grossitudinis & tenuitatis stipitis inserendi & cunei surculi incidendi. nā aut inserendꝰ stipes est valde grossioꝛ surculo aut mediocris aut nibil. Siquidez stipes est valde grossioꝛ duobus potest scindi modis. vno vt ab vna parte stipitis vsqꝫ ad medullā tantuz cum cōgruo ad hoc scalpꝛo scindatur. ibiqꝫ vnus tantū surculus infigat. alio modo vt ab vna pte stipitis a dextā scissura ꝓsequat. ibiqꝫ duo surculi scz vnus a qualibet pte ponat vel vnus tantum si placuerit ab vna pte altera vacua remanente ponatur. Si vero stipes est modicū grossioꝛ surculo. necessario ꝓ medium scindit & vnū solum recipit surculū. Vbicunqꝫ autē vnꝰ tantū modo surculus ponendus est. debet cuneus eius formari vt in scissura ex vtraqꝫ pte facta. tertia cū cortice maneat conuenienti. In quarta vero que intra stipitem stare debet nibil corticis et latitudinis videatur aut modicū eo modo quo meliꝰ surculus tam in cortice qꝫ in ligno stipiti exterius & interius adequat. Vbi aūt duo surculi ponendi sunt fiat in scissura cunei a duabꝰ ptibus vsqꝫ ꝓpe medullaz et acumen accedat. ab alijs duabꝰ partibus sit quasi eiusdem latitudinis ita qꝫ ps parū latioꝛ cū oi cortice pmanens extra cum cortice matris equet̄. Pars vero strictioꝛ remota exteriori corticula versus medullā stipitis interius disponat. Si aūt stipes est equalis surculo qui inserendꝰ est formet̄ cuneꝰ vt ab vtraqꝫ pte sit cortex & vtriqꝫ fiat adequatō et cortice vel peciola sup rimulis posita ſb tili vinculo scissa vel corbula cum modica strictura liget̄. & postmodū cū creta seu cera & peciola fasciet̄. Et hic modus iuxta terram & in altū et in summitatibꝰ optime cōualescit. Et omnes iste forme que fiūt scisso trunco possunt fieri cōuenienter de mēse februarij & martij. Etiā et mēse aprilis si surculus omni tenera pte priuet̄. & melius si colligant anteqꝫ pullulet̄ et diu ſb terra in loco frigido & vmbroso seruent̄ summitatibus nō subuersis. Et etiā de mēse ianuarij cū calefactione ignis facta in situ comprehendit cū eiꝰ auxilio conglutinatꝰ curat succus. Eꝫ tunc tpis erit insitio ceteris melioꝛ & meliꝰ ꝙualescens cū iam cortici sepibis succꝰ intulerit et gemme incipiunt esse suspecte. Ego etiā malorū insitiones feci circa principiuz augusti de surculis illa estate maturatis et sanis congrue prouenerunt. Verūtamen talis insitio facienda est sub terra vel modicum supra eam vt cum

cumulatione terre a tāto estu insita defen
setur. Vel supra eā vas aliquod stillās su
spendatur. ⁊ hoc auxilio poterit hoc tem
pore etiā in aliū fieri. Fit etiā vt aut Varro
hec insitio cōmode in solsticio estuo ⁊ ca
nicule signo ⁊ p̄cipue in fico. vt in tractatu
insitionis fici latiꝰ scripsi. Potest etiam p̄
dicta fieri insitio sub terra ⁊ circa terrā seu
modicū supra eaz vbi sine dubio insitu ra
musculi p̄ueniunt omnibꝰ alijs locis ad ī
crementa maiora. q̄ ibi lignū ⁊ cortex ma
xime beneficio solis adherentis humescit.
cuius loci insitio magis competit plantis
paruulis in q̄bus insitio celebrat. Si vero
planta mediocriter fuerit magna cōmodi
us erit eandē ī locis altioribꝰ inserere vbi
cortex sit nitida ⁊ succosa q̄z ipsam circa ter
ram inserere. quia sic fructꝰ ex ea pluribus
annis tardiꝰ habet. Verūtamē quāto ma
gis inferius fiat tāto magis domesticatur
fructus vt supra p̄batum fuit. Si vero fue
rit arbor magna plurimos habēs ramos
nil erit vtilius q̄z ramos in locis nitidis re
secare. ibiq̄z quotcūq̄z volueris surculos ī
serere. Q̄z si adeo vetusta ē arbor q̄ ramo
rum cortices nimiū sunt rugose ac humo
re cōsumpte arbor ea dē incidatur ⁊ relinq̄
tur incisa vsq̄z ad annū sequentē. ⁊ tunc in
serantur surculi q̄ in ea nati fuerint letiores
⁊ in cōmodiore p̄te locati circumcisis ⁊ ab
iectis ceteris q̄ tot numero esse poterūt q̄t
inserenti placebit. quia omnez numerum
surculoꝝ sufficiēter nutriet tal arbor. Q̄o
dus quidē inserendi quē Palladius em
plastrationē vocat. sic ab eodem fieri affir
matur. Ex nouellis ramis nitidis ⁊ feraci
bus. gemma que bene apparebit sine dubio
p̄cessura duobꝰ digitis quadratis circum
signetur vt ipsa statuat in medio. ⁊ ita sub
tiliter cortex leuetur acutissimo scalpro ne
gemma ledat. Itē ex ea arbore cui gestumꝰ
inserere similiter cuz gemma tollet empla
strum. nitido tñ atq̄z vberi loco tūc ibi con
uenienter impressum circa gemmā vincu
lis cogitur sine lesionē germinis coherere
vt ea que apposite reddit locū gemme p̄io
ris includat. tunc luto suplinis et liberam
gemmā relinquis. Cui multū p̄derit si pe
ciola cum cera sup iunctura ⁊ rimulas cor
ticum apponat ad extrinsecoꝝ nocumento
rum defensionē ⁊ nutrietis succi ⁊ vaporis
viuifici retentionē. Ramos deinde supio
res eius arboris resecabis ne mater p̄pri
os volens nutrire filios scz ramos. alienū
sibi filium p̄pter vilitatē traditū peundū
relinquat. Deinde vero. xx. diebus exactis
aut pluribus resolutis vinculis reperies
externi seminis gemmā mire in arboris ali
ene membra trāsisse. Hic aūt modꝰ de mē
se iunij fieri posse asserit. licet ⁊ ante ⁊ post
modicum cōprehendat dūmodo gemma
conuenies habeat. Et modus quidez qui
vulgariter dicit ad buccellū q̄ huic proxio
plurimū est affinis fit hoc modo. Buccel
lum paruū grossitudine pollicis longum
cū gemma in medio de nouo surculo ele
uatum. in nouo surculo eiusdē grossitudi
nis suo cortice in tres vel quattuor partes
scisso ⁊ denudato ponat. ⁊ tantū ad inferi
us consideranter cōprimat q̄ ligno stipitis
mediocriter stricte adhereat ⁊ cortex ap̄po
siti a nuli non scindat. Et siue gemma posi
ta sup locū gemme sublate ponat siue nō.
nihilominꝰ sine aliquo ligature vel alteri
us rei auxilio cōualescit abscindēda tamē
ē omnis circūdans soboles surculoꝝ ne in
site subripiant nutrimentū. Et tamen ma
gnū adminiculū p̄stabit si cortex pendens
taliter rescindat q̄ remanēti apposit⁹ buc
cellus subtiliter adequet. Et p̄pter dictam
causaz peciola deinde creta sup iunctura
⁊ totū buccellū ponat libera gēma relicta.
Deinde ne creta cadat linea pecia fascietur
Fit aūt hic modus de mēse martij postq̄z
cortex separat a ligno. et de mense aprilis ⁊
maij si surculi anteq̄z germinent collecti p̄
uentum ne pullulēt in loco frigido ⁊ vmbro
so sub terra p̄ p̄te submersi. Itē expertū est
in mēse iunij ⁊ circa finē iulij buccellū par
uum cū gemma de nouissimo surculo ele
uatū ⁊ in nouissimo surculo positū eiusdē
grossitudinis siue gemme adequētur siue

non sine aliquo auxilio ligature vel alterius rei optime ꝙualere. Et tã hic modus q̃z supior primꝰ q̃ emplastratio dr locũ habz in his solis arboribꝰ q̃bus succꝰ pinguis ẽ in cortice vt ficis oleis castaneis ꝛ similibꝰ Poterit enã sine abscisione inserẽdi surculi eleuari buccellũ. ꝛ domesticũ eiusdẽ grossitudinis ab vna pte scissum ibidẽ apponi. et cũ filo ligari ꝛ ꝑparari vt dictũ est supra ꝛ cũ compẽdisse videt supra buccellum abscidi relicta enĩ summitas succũ ad buccellum fortiꝰ attrahit q̃z abscisa. ꝛ hoc modo pũt plures eiusdẽ speciei ꝛ diuersarũ in vna virga formari. Quodꝰ vo q̃ fit in amendani vl̃ salicis partica fit ℔ modo. partica vel baculꝰ dictoꝝ lignoꝝ pforet subtili terebra ꝛ acuta. ita q̃ inter vnũ foramẽ ꝛ alterũ sit spaciũ vniꝰ semipedis. ꝛ surculis modicum raso cortice intromissis iacẽtes mergatur in scrobe surculis eleuatis ita tñ q̃ pars tice saltẽ salicis summitas aliq̃d remaneat supra terrã. huic vo post annũ materia taliter eleuata ꝛ inter surculos incisa plantam quãlibet radicibꝰ plurimis decoratã in ordinata scrobe depone. cui forsan ꝑderit si creta vel cera foramina ꝛ eorũ scissure vndiq; optime obturent. Quidã autẽ mihi asseruit se expertũ fuisse hãc insitionem in palo salicis viridi pforato vsq; ad medullã solũmodo. ꝛ insixisse surculos equalẽ grossitudinis remoto cortice quatenus intrabãt in foramẽ vt cortex surculi equaret cortici pali. ꝛ cũ cera omnẽ rimulam obturasse ꝛ posuisse palũ sub terra quattuor digitis iacenter in loco aquoso ita q̃ de palo nihil apparuit. sed soli surculi supterraz ꝛ compẽdisse optime oẽs ꝛ resecato inter surculos trunco plãtalse ꝛ bene ꝙualuisse. Aliũ aũt modũ inserẽdi retulit Columella dicens. Gallica terebra vsq; ad medullã ꝑ forandã plaga interiꝰ leniter inclinata vbi deducto omni fragmine vitẽ vel ramũ ad modũ foraminis delibratũ. succiduz tamẽ ꝛ humentẽ stricũ impami vna vl̃ duabꝰ gemmis foris relictis. ꝛ tũc argilla et muſco locũ diligẽter operiri ꝛ ita vites i vimo inseri posse dixit. Predicti aũt duo modi fieri possunt cõmode in mense martij ꝛ in principio aprilis a cfebruarij fine. cũ viribis ꝛ nouꝰ succus calore aeris dissolutus mouet in cortice. Itẽ scribit Varro aliuz modũ inserẽdi suo tpe inuentũ esse in ꝓpinquis arboribꝰ ℔ modo. Ex arbore q̃ vult habere surculũ in eã quã inserere vult ramulũ traducat. ꝛ in eiꝰ ramo pcisso ac defisso iplicare in locũ quod cõtingit ex vtraq; parte quod intus est falce extenuatum. ita q̃ ex vna pte qua celũ visuũ est corticez cuz cortice equatũ habeat. Eiꝰ ramuli quẽ inseret cacumẽ vt directũ sit ad celũ curet. postero anno cũ compẽderit vnde ꝓpagatũ est ab altera arbore pscidit. Ex predictis igit̃ patet q̃licet insitio in similia sit melior tñ ꝛ in dissimilia plerũq; cõualescit ꝛ infinita mirabilia facit q̃ apparẽt his q̃ experiri desiderãt ꝛ in talibꝰ exercitant

Ex quibus dispositionibus et in quas transmutetur plãta siluestris in domesticationẽ

Ex his que supra determinata sunt scimꝰ plantas siluestres eẽ spinosas ꝛ scabiosas in corticis substãtia ꝛ paruoꝝ et multoruz foliorꝝ ꝛ plurimorꝝ fructuuz ꝛ in quãtate minorꝝ ꝛ acutiorꝝ et siccorꝝ succorꝝ. Et ℔ omnia nõ dubitamꝰ accidere plãte ꝓpter suũ nutrimentũ. ꝛ ideo plãta in omnibꝰ his dispositionibꝰ mutat̃ ꝑ nutrimentũ cultoris agri in ea ꝓpositas dispositiões. Spinositas enĩ venit ex humido nutrimẽtali intẽso qđ cogitur ad superficiẽ ptingere a medulla ipsa sua intẽsione. ꝛ hec in domesticã mutat̃ ꝓpter abundãtiã humidi que nõ patitur calorẽ acui sed frãgit eũ ꝛ nõ sinit terrestre aggregari sz infundit ꝛ currere ipsum facit in poros plãte. Similit̃ aũt eiusdẽ humidi abundãtia fluit in maioꝝ foliorꝝ diuisionẽ hoc etiã facit vt maiores sint fructꝰ domestici. Et q̃ humor siluestrũ tenuis ꝛ subtilis est ꝓpter paruũ eoꝝ nutrimentuz erit

humor domestica ꝛ spissus ꝛ viscosus ꝛ ad flegmaticitatē accedēs ꝓpter eius abundantiam ꝛ letamis administrati cōmixtiones. Tenue aūt ꝛ subtile facile dispergit a calore ꝛ diuidit ī plura ꝛ ideo numero sūt plurimi fructꝰ arboꝝ siluestriū ꝛ nō vermiculati sed integri in arboribꝰ diu ꝑseuerātes quoniaꝫ subtile ꝛ tenue nō facile putrescit. nec de facili claudit poꝝ sue vegetatiōis ꝑ quē fugit ex arbore. ꝑcipue cū in eodē humido sicut in ꝓpꝛio subiecto sit calor acutꝰ ⁊ abundans aūt ꝛ spissum ꝛ viscosum hūidum ꝑ magnas ptes fluit in vnum ꝛ non est facilis digestionis eo q̄ calidū eius est debes ꝛ ideo fiunt ex eo magni quidē sed non tot numero fructꝰ sicut ex tenui subtili ꝛ acuti caloris existēte. ꝛ cito debes eiꝰ calor ꝑmittit claudi eius poꝝ ꝑ quē fugit ex arbore ita q̄ multi talū fructuum cadunt ante tps maturationis ꝛ de facili attrahūt vermes. Qđ aūtē emendat succū ꝛ digerit in domesticis nodi ꝑcipue sunt insitionū qui tenēt in torturis suis ꝛ trāsuersalibus poꝝs humidū donec ad suauē maturetur saporē. ꝛ talis quidē est trāsmutatio eaꝝ ꝑ insitionē domesticaꝝ arboꝝ. Ille aūt plante que sunt de genere granoꝝ ꝛ oleꝝ ex solo cultu ꝛ cibo domesticant̄ in hoc q̄ substātie eaꝝ molliores ꝛ maiores efficiuntur. et sui sapores ꝛ humores minus efficiuntur acuti ꝓpter causam quaꝫ supra diximus. Subtilitas ei corticis que est in domesticis ꝛ planicies absq; dubio ex bonitate et abundantia ꝓuenit nutrimenti

¶ De locis inutilibus et vtilibꝰ generationi plantarum

Planta ī sua generatione in diget duobꝰ Quorum vnū est materia ex qua fit ꝛ alterū est locꝰ siue generatiōis quē admodū ꝛ pater. Et materiā quidē impedit loci salsugo. eo q̄ exiccat humorē ꝛ humidum radicale plāteꝝ. Cuiꝰ signū est q̄ terre salse cōmixte vel sale seminate sterilesꝫ efficiunt. Loca autem ꝓpetuis niuibꝰ coopta oīno nō cōpetunt generatiōi plāteaꝝ q̄ ex primēto cōperimus niuē a tpamento esse remotissimam ꝓpter frigꝰ glaciale qđ est mortificatiuum Oportet aūt scire q̄ si aliq̄s locꝰ in sep̄patꝰ in hyeme frequēter sit niue cooptus ille ex niue tribꝰ ex causis fecūditatē capit Quarum vna est q̄ vis terre euaporās reflectitur sepius ad terrā ꝓpter nuis coopimentum. Alia aūt quia niue repressa caliditas ad terrā illā spiras ꝙuenies generatiōi prebet nutrimentū humidū qđ paulatim ꝛ ꝑ vices distillās supioribꝰ ꝓtibus terre vigorem natiuitati plāteaꝝ ꝓtinue infūdit. Tertia causa est q̄ nix frigiditate sua locuꝫ circumstāte vigorē principioꝝ generantium plantā cōtinet ne euaporet. et continet terre superficiē ne emittat intꝰ in viscera terre vapores generatos q̄ congregati ad superficiē ingrediunt̄ radices plantaꝝ et ꝑstant eis nutrimentū ꝛ fecunditatē ꝛ fomētationē et generationē materie que ingreditur plantaꝝ cōmixtionē. Sicut aūtē diximus q̄ locꝰ ꝓpetuus in frigore ꝓpter niuositatē non cōuenit generationi plantarum ita ꝛ eodē modo in locis salsuginosis ꝛ siccis nō apparet multū generatio plantaꝝ ꝓpter remotionē locoꝝ a tempamento. hec enī loca multā salsuginē habēta multe sūt siccitatis ꝛ ꝑ consequēs etiā multe frigiditatis eo q̄ calor complexionalis nō pualescit et retinet nisi in humido tempato. et si aliꝰ calor aliquando sit in talibꝰ locis ē adurens. et talis calor non remanet ſz evolat adustus frigidus et mortificans ea q̄ forte nasci debuissent. Et signum huius terre est q̄ minoratur et contrahitur ex siccitate et frigiditate. quia elongatur a calido ꝛ humido q̄ eleuant et faciunt crescere loca ꝛ exaltari. ꝓpter quod terra dulcis queabundat in calido dissoluente et in humido vaporante frequentius eleuatur in colles et montes. et terra salsuginis multe deprimitur et inferioratur. In locis autem calidis per conuenientiam materie plantarum et loci apte et bene nate ꝓueniunt

In talibus enī locis dulcis est aqua subtilis ⁊ bene digesta eo q̄ a calore loci talis exfundo attrabit terre. et bene digerit a calore loci terminante ⁊ etiā bene cōmiscet. A calore enim multo nō adurente prouenit humidi decoctio. Calor enī in talibus locis abundat ex duab⁹ causis. quarū vna ē calor loci retinēs calorē. Secūda est calor sol' qui ex aliqua reuerberatione multiplicat super locū illum. Et loci quidē calor est sic instrumētalis. Calor autē solis est sicut terminans ⁊ formalis ⁊ quasi viuificās. et iō continue formal humidū in plantis. Aer etiā immixtus est humido locorum taliu ⁊ ille iuuat ad hoc vt humidū sursum spirando educat in plante figurā. Montes autē eo q̄ sunt subtus cōcaui et vaporosi. attrahunt a suis cōcauitatibus humores. et adiuuat ad hoc caliditas multa que est radior solis ⁊ stellarū. ⁊ multa ad puerus montis reuerberatio. et ideo festinat i his humidi decoctio p̄cipue in latere cōuerso circa calidum solis hoc est circa meridiez. ppter quod plāte multe et bene decocte p̄ueniunt in montib⁹ et precipue niuū. humidum enī attractū ad montis superficiē ex figura deuexitatis continue defluit. ⁊ iō superius vinū remanēs optime decoquit quia melio⁹ vincitur a calore quādo nō est superfluū. nec omnino siccat quia p̄tinue extrahitur ex cōcauo montis et fouet pluuijs et rorib⁹. et hec est causa q̄ in alto deuexo montis crescunt vina odorifera ⁊ plāte aromatice ⁊ sunt siccliores aliquantulū. Alo pedes autē eorundē montiū sunt plāte et vina magis humida ⁊ minus digesta ⁊ plante spissiores ⁊ grossiores. ppter multum humidū a cōuexo montiū p̄tinue ad talia loca defluens. Quedā tamē loca siue plana siue montuosa ppetue sunt sterilitatis. ⁊ hec vocant beremi. ⁊ hec sunt arenosa et salsa. et hec sunt vincentē in se habētia salsedinē ⁊ siccitatē. Et inter arenulas locorum taliū sunt raritates eo q̄ ptes arenarū sūt cōtigue et nō p̄tinue sibi cōpositē. Plāta aūt nō potest generari ex vapore continuo q̄ diffundit ex circuitu loci ex mīris p̄tibus loci cōmunis a virtute solis euaporantis. In talib⁹ igit locis aut nō generat omnino plāta aut rara ⁊ debilis essentie sicut est saxifraga ⁊ quedā alia ḡmina pua. partibus enī loci nō coherētib⁹ ppter adustiones. impossibile ē pres vapores solide essentie ⁊ coherētes esse. ppter qđ etiam expirat inter arenas p diuersas ptes ⁊ nō formal i plantā. Amplius aūt lumē nobile qđ ingenuū est ⁊ liber a grossa terrestritate ppter vnctuositatē suā cito p̄ducit plantam vncruosam et sibilē. Plāta autē q̄ sup solidos nascit lapides ppter carentiā humoris virlongo cōtingit ⁊ crescat tēpe. Plāta enī remanens et crescēs indiget terra et aqua et aere. et raro hec habet plāta que i lapidis soliditate est erumpēs. Est et alia plāte p̄sideratio ex loco plāte p̄uenies. quoniaz si fuerit in loco qui est ppe solē hoc est ad directum solis respectū versus orientē ⁊ meridiem citius nascit ⁊ crescit eo q̄ calor sol' directi⁹ ⁊ diutius manēs sup eaz. cōuenientius ⁊ fortiꝰ mouet humidū eiꝰ. ⁊ q̄n fuerit ad aquilonē et occidentē ita q̄ sol cito declinat ab ea tardabit generatō eiꝰ ⁊ nutrimētum diminuet. Fit autē ℔ dupliciter naturaliter scz ⁊ p accidens q̄n locus aliquis ex montibus vel alijs causis p̄pretatez accipit orientis vel occidētis. Similiter aūt si in loco plante sit aqua frigida grossa in se concludens aerē siue vaporez aereū q̄ sua frigiditate ⁊ spissitudine ascēdere siue euaporare non permittit. ille non p̄mittit plantas nutriri ad magnū incrementuz. Eodē autē modo impedit siccitas retenta in aliquo loco incrementū plantaruz ppter defectum humidi nutrimenti. tunc enim calor naturalis diffunditur ad extrema loci. et agit in illa cōburendo et obstruendo poros viarum sicut obstruuntur in terrestri adusto. ⁊ tūc aqua nutriens etiam si adesset non haberet meatus p quos in plante nutrimentum euaporaret. et remanet planta destituta nutrimēto ⁊ ideo nō crescens in magnā quantitatē

¶ De terra et de cognitione fecūditatis et sterilitatis ei⁹.

TErra est unum ex elemētis generator cui⁹ natural⁹ loc⁹ est ī medio tot⁹ in q̄ naturaliter manet q̄eta ⁊ ad ipm cuz ab eo separata fuerit naturaliter mouet. Est aūt frigida ⁊ sicca naturaliter. ſz accidētaliter reb⁹ extrinsecis īmutat. Ei⁹ vo esse in generatis iuuamentū p̄stat ad retentionē faciendā ⁊ firionem ⁊ ad faciēdas figuras ⁊ formas. In terris vo ꝑm Palladiū fecūditas querenda est ne alba ⁊ nuda gleba sit. ne macer sabulo sine admixtione terreni ne creta sola. ne arene squallēt nel ieiuna glarea ne arenosi pulueris lapidosa macies ne salsa vl' amara ne vliginosa terra ne tot⁹ arenosus atqz ieiun⁹ ne vallis nimis opaca ⁊ squalida. ſz sit gleba putris ⁊ fere nigra ⁊ ad tegendū se graminis sui crate sufficies. aut mixti coloris q̄ ⁊ si rara sit tñ pinguis ⁊ cretosi soli adiunctiōe glutinet. q̄ puluerie nec scabra sint nec retorta nec succi naturalis egētia. Uer quoniam alia terra dādis frumētis ꝓuenit ⁊ alia magis vineis amica est. Sciendū est q frumētis dādis vtilis ē que naturaliter ⁊ sua spōte ꝓducit ebulū tuncū gramē pingue trifoliū calamum rubos pingues pruna siluestria lapas farfana cicutā maluā. ⁊ ceteras hmōi herbas q̄ latitudine ⁊ pinguedine foliorū letū solū ⁊ fecundū demonstrāt. Colorē ñ terre nō magno ope deliderē. ſz pinguedo atqz dulcedo. Pinguē sic agnoscis terrā glebā parū dulci aq̄ aspargis ⁊ subigis. si glutinosa est ⁊ adheret. ſtat illi esse pinguedinē. Itē scrobe effossa ⁊ repleta si supauerit ēra pinguis si defuerit exilis. si ꝓnerit eq̄ta mediocris Dulcedo aūt ē cognoscit si ex ea pte agri q̄ magis displicet si eiusdē eq̄litatis tot⁹ ager videt glebā fictili vase madefactā dulci aq̄ tudicio sapons explores. Uineis aūt vtilē ꝓbec signa cognosces. si corpis aliq̄tenus rari atqz resoluti ē. virgulta q̄ ꝓtulit nuda lenia viridia ꝓcera fecūda sunt vt pirus silue stris prun⁹ rubi ceteraqz hmōi neqz intorta neqz debilia neqz macra exilitate languētia. Et bec ī cōmuni breuib⁹ ī medium absoluta q̄litercū qz sufficiant de terra congrua vineis qz plen⁹ dicā de ipa ī libro vineaz. ſz cū sunt genera terraz plurima pinguis aut macra spissa vel rara sicca vl' humida lapidosa vel nō lapidosa montuosa vel plana ⁊ ex his pleraqz viciosa. tñ ꝓpter seminū ⁊ plantaz differētiā sepe necessaria maxime tñ ⁊ absolute eligend⁹ est pinguis ⁊ resolut⁹ ager vbicūqz situs. qz ꝑ minimū petit laborē ⁊ fructū maximū reddit. Secūdi meriti est spissus ⁊ pinguis. qz licet laborem maximū petat tñ ad vota respōdet. Illud vo deterrimū gen⁹ est q̄d erit siccuz simul ⁊ spissum macrū ⁊ frigidū q̄ ager more pestiferi fugiend⁹ ē. Uer cū agri sint variis vtilitatib⁹ deputati. Varro recitat Catbonē in nouē genera diuisisse ac graduz vtilitatē scripsisse. ait enī meliorē agrum ee illum vbi vineta possunt esse bono vino ac multo. Secūdo vbi ort⁹ irrigu⁹. tertio vbi saliceta. q̄rto vbi olineta. q̄nto vbi pratū. sexto vbi camp⁹ frumētari⁹. septimo vbi ceduine siluе. octauo vbi arbusta. nono vbi glādaria silua. ſz aliq̄ dāt primatū bonis pratis. qz modicas aut nullas requirūt expensas. contra in vineis eo q̄ fructuz sepe sumptu deuorant

¶ De situ qui cōuenit agris ratōe fecunditatis eor

SIt⁹ terraruz ſm palladiū ñ sit adeo plan⁹ vt stagnet nec p̄ruptus vt defluat nec obrut⁹ vt ī imū detecta valle subsideat nec ardu⁹ vt tēpestates īmodice sentiat ⁊ calores ſz ex his oīb⁹ vtil' sp ⁊ adeq̄ta mediocritas req̄rat. videlicet vt cāp⁹ aptior sit ⁊ humorē plurimū cluo vallāte subducēs. vel collis molliter platera inclinata deductus vel vallis cū quadā moderatōe ⁊ aeris claritate submissa. vel mons alteri⁹ cacumis defensus obiectu ⁊ a molestiorib⁹ ventis aliquo liber auxilio. vel sublimis asper

sed nemorosus ⁊ herbid⁹. Preterea positio agri q̄ eligend⁹ est. ea si sit in frigidis pontijs orienti vl meridiano lateri ager debet esse oppositꝰ ne alicui⁹ magni montis obiectu bis quab⁹ pribus excl⁹sus algore rigeat. In calidis vero pontijs ps ponus septētrionalis optāda est que vtilitati poluptati ⁊ salutī equa bonitate respondeat. Itē ait Varro q̄ quattuor extra fundū p̄sideranda sunt q̄b⁹ fund⁹ vtilior vel minus vtilis reddit. Primū est si regio prima est infesta q̄zuis fertilis sit fund⁹. inutilis tñ ē ppter latrocinia. Secundū si in regiōe p̄pinqua sunt boies q̄ emant q̄ in fundo sūt venalia vel nō care vendāt que fundo sūt oportuna. fructuosior eni fund⁹ est. Tertium si nimis lōginq̄ ē vt ex ea difficile necessaria portent ad fundū min⁹ fructuosior censet. Quartū eundē fundū fructuosiorē facūt vecture si vie sunt q̄b⁹ plaustra vl naues portare ac exportare necessaria possint Refert etiā ad fundi fruct⁹ quēadmodū vicin⁹ in cōfinio cōsitū agrū habeat. si eni ad limina querceū habeat nō possis recte sm eā siluā serere oleā qđ vsq; eo est cōtrariū natura vt arbores nō solū min⁹ ferant sz etiā fugiāt vt introrsum in fundū se reclinent. q̄ in cōfinio vitē ⁊ fundū faciāt sterilē

De munitionib⁹ vineaꝝ ortorū et agrorum.

Vineaꝝ ortorū ⁊ agroꝝ munitiones multis modis fiūt. Quidā eni fossatis cingūt. q̄dam sepib⁹ ex palis et viminib⁹ factis. quidam spinaꝝ aut aliaꝝ arborꝝ plātis. Et fossarū quidē munitiones plurimuz defendūt ab ingressu hominū ⁊ animaliū rapaciuz ⁊ ab iniuria vicinarū aquaruz ad loca defensa fluentiū ⁊ maxime si ripas habēt velut sufficientes aggeres eleuatos. Multuz etiā conferūt agris ⁊ vineis nimiū humidis ⁊ aquosis vt ab eis fluat supfluus humor aquosus segetes necans ⁊ in lolium ⁊ auenā conuertēs. et completā digestionez humoris puas nutriēs impediēs. Et hec quidē fossata magna vel pua faciēda sūt sm q̄ magis ⁊ minus aquosa sunt loca. et sm q̄ magis ⁊ minus hominū ⁊ animaliū intrare volentiū timent noxam. Fiunt aūt optime toto estatis tempe si aqua subterranea vel in fossatis reparandis collecta ñ impediat in quibus locis facienda sunt de mense augusti septembris ⁊ octobris. quibus mensib⁹ aqua fossarū ⁊ superficiei terre maxime cōsumpta est. Qualiter autē noua fiunt fossata notū est quia ab vtraq; pte lantitudinis filum seu funis extenditur et signatur. deinde cū vangis in creta ⁊ aciz onibus in sabulo fodiūtur et cum badilib⁹ extra remanens cōtrita terra p̄icitur. et ripe cū zappis seu vangis vel acironib⁹ polūtur. Vetera vero fossata reparant hoc modo. primo quidē omnia fossorem impedientia cū ronchonib⁹ extirpent. Deinde cum ligonib⁹ fundus radat. ⁊ terra cū herbis rasa pijciatur ad pia. Deinde cuz ligonibus adequent ⁊ forment ripe sm q̄ stare debebūt ⁊ postea libere fossatū quantū placuerit fodiat. Notandū est tamen q̄ i terra cretosa nō debent fieri ripe nimis sed parū pendētes. q̄z post gelidā byemē adueniente veris calore dissoluerent ⁊ ruerēt. Iz in lapidosa vel soluta terra nō facile ruūt ripe. Munitiones sepiū que de palis ⁊ viminibus fiunt p̄cipue locū habent vbi materie ipsarū haberur copia. ⁊ vbi multitudo arborum spinaꝝ plantationē ⁊ conualescentiam impediret. Que quidez qualiter fiant notuz est q̄ affixis palis acutis sex mipede distantib⁹ texunt vimine ⁊ spinis desuper muniunt ⁊ cū pauciorbus palis ⁊ viminib⁹. debiliores tamen fiunt si affixis palis duobus vel tribus pedibus inuicem remotis tres vel quattuor pertice distantes equaliter extrā suerso ligantur. deinde sursum rectis viminibus positis contexuntur. Munitiones autem que de spinarum plantis et arborum fiunt: hoc modo faciēde sunt. videlicet q̄ fiat in loco munitionis sulcus vno pede concauus. et tā tundem latus. In quo plante aliunde

radicate vno palmo aut duob⁹ distantes ponant̄ ⁊ terra q̄ inde remota fuerat optime trita opiant̄ radices. deinde fodiat̄ fossatum si fieri debet ibidē ⁊ terra supdictas plātulas eleuet̄ ⁊ cū tota sursuz eleuata fuerit in summitate si placuerit ali⁹ fiat sulcus ⁊ similis plātatio fiet. ¶ Poterūt etiā multe plātationes fieri ad fortiorē munitionez si placuerit ꝑm modū in primo libro traditū cū de tumbis ⁊ curijs loquerer. ¶ Notandū tamen est q̄ multū necessaria est clausura ex spinis tantū faciēde sunt plātatiōes Ubi vero nō tanta est necessitas ⁊ lignoz habetur penuria ꝑpter ignē possunt commode fieri plātationes ⁊ ꝑcipue supioz ex plātis vlmoz ⁊ prunoz sycomoz ⁊ similiū. q̄ oēs plantatiōes tertio anno cū ꝓualuerint affractent̄ ⁊ plicent̄ vbi fortes fiant ⁊ spisse et vbi pdite fuerint repent̄. Deinde cuz spisse creuerint intricate disponant̄ ⁊ ligent̄ vbi opus fuerit ⁊ nō iuxta terrā sz vno pede supra eam. ¶ Incidant̄ ipe octobris ⁊ nouēbus ⁊ meli⁹ februarij ⁊ martij vsqz quo incipiāt turgescere gēme. hoc enī modo loca semp clausa erūt. ⁊ sepes inspissabit̄ pullulans in summo stipituz in medio ⁊ radice. Et bis tñ que in supioz acie sunt plātate poterūt alique quibus dā pedibus distātes sine incisione relinq̄ vt fructū ferāt. aut p igne seruent̄ vel edificijs deputent̄. Et plāte q̄dem spinarū in acie inferioz ponēde sunt. inde spinaz aut arboz aut prunoz vel rosaruz siluestriū ⁊ similiū spinas acutas habētiū. Que vo in suprema ponēde sunt arbores sicut prune domestice que spinis suis defendunt ⁊ spissa eaz pullulatiōe claudunt. igni tertio vel quarto anno seruiūt ⁊ plurimū fructū ferūt. vel sint plāte vlmoz vl̄ salicum vl̄ populoz vel micoloz ⁊ citoniorum aut malagranatoz in calido aere vel temperato ⁊ similiū arboz ⁊ ꝑcipue facile pullulantiū a radice. Notanduz est tñ q̄ si terra sit adeo frigida et dura q̄ in ea plantule difficile cōprehendāt plātule solūmodo citoniorum cū radicib⁹ vel sine ponant̄ ibidē que nō refugiūt talē terrā. Quz si ē camp⁹ vlmus est vtilior omnib⁹ alijs plātis q̄ et sepem sustinet ⁊ accolite vuas ⁊ frondē iocundissimā ministrat ouib⁹ ⁊ bob⁹ ac virgas ꝑbet sepibus ac foco ac furno. ⁊ est in multis opib⁹ oportunus Si vo plātule desunt in ꝓtibus illis aut aliūde portētur radicibus cooptis ⁊ optime ꝑparatis vt a caloze defendāt̄ur. et vento ⁊ maturitatis fructuum tempe colligāt̄ur et sole siccentur semina. et in seminario mense ianuarij vel februarij sata aut plantata nutriant̄ vt seqnti vel tertio anno ipsoz copia facile habeatur. ¶ Palladius tamen ꝑcipit matura colligi semina rubi ⁊ spine que rub⁹ caminus vocatur ⁊ cū farina berebi ex aqua macerata misceri funes. deinde sparceos veteres mixtioni sic induci vt inter funes semīa recepta seruētur vsqz ad verni tempis initia tunc vbi sepis futura est duo sulci trib⁹ pedibus a se sepatis sesquipedes altitudine fiant et per vtrosqz cum seminib⁹ obruant̄ funes in leni terra. ¶ In tricesima die proceduūt sentes quos teneros amminicul̄ op⁹ est adiuuare q̄ inter se per spacia relicta vacua iungentur

¶ De fluminum defensionib⁹

Flumina suo ipetu sepe ripas possessionū fodiunt ⁊ in eis operant̄ ruinas. Et q̄ñqz sui cremēto ⁊ depressione vicinoz locoz inundāt ⁊ operiūt terraz superficiē. Et vbi sua rabie ruinas operant̄ rupes modicū superi⁹ penaculi fortes siāt ꝑm impetū amnis aut ibidē merganti ciste cuz magnis cornibus ligneis ad modū cratis ab vtroqz capite factis ⁊ viminib⁹ ꝓtexte ⁊ lapidib⁹ plene que bergulli dicunt̄. Ubi vo aquaz abundātia superficiē operit ⁊ segetes necat fiāt aggeres fortes ⁊ magni tales q̄ eoz potentia aquaz iniurie cōtradicat. Quz si in aliq̄ loco debilitat̄ agger anteq̄m deficiat alius cōueniens post ipsum fiat et debilitat⁹ in quibus dā incidat̄ locis vt curr⁹ ⁊ bestie ac boies nouū aggerē percurrere ⁊ ꝑculcare cogantur

Incipit liber tertius De cāpestribꝰ agris colēdis et de natura et vtilitate fructuū qui ex ipsis nascuntur.

Campestrium agroꝝ cultus i libro secūdo generaliter tradit⁹ est Nunc autē in hoc tertio libro dicā singulariē de cultu ⁊ vtilitate cuiuslibet seminis ⁊ fructus qui seminat in eis et ex eis capitur p̄m ordinē alphabeti. Et primo quidē dicam de area ⁊ de horreis que vnicuiqꝫ seminū communia vtilia ⁊ necessaria sunt

De area

Area longe a villa esse nō debet ppter deportandi facilitatē ⁊ vt fraus non timeatur dñi vel procuratoris vicinitate suspecta Sit aūt vt Palladi⁹ ait vel strata silice vl saxo montis exasa. vel sub ipō triture tpe vngulis pecoꝝ ⁊ aqua admixtione solidata. sit circa hāc locus altus plan⁹ ⁊ purus i quē frumenta transfusa refrigerent et horreis inferant. que res in coꝝ durabilitate plurimū facit. Fiat deinde primū tectum vel habeant sextaria ⁊ similia vt tpe imbrium subito munda et semitrita transferant vel operiantur. Sit aūt loco sublimi ⁊ pflabili vndecunqꝫ longe tamē ab ortis ⁊ vineis atqꝫ pomeriis. Nam sicut radicib⁹ virgultoꝝ p̄sunt letamē ⁊ palee. ita insidētes frōdib⁹ pforāt ⁊ corrumpunt

De horreis.

Situs horreoꝝ superioꝝ ⁊ longe ab omni olere ⁊ letamine ⁊ stabulis ponend⁹ est frigidus ventosus ⁊ sicc⁹. Sed factis granarijs vt Palladius ait amurca luto mixta parietes liniunt cui aridi oleastri folia vel olive p̄ paleis adijciunt. que vt siccata fuerint frumēta cōdent. hec res gurgulionibus ac murib⁹ ⁊ ceteris noxijs animalibus inimica est. Aliqui coriandru folia frumentis miscent ad seruandū pfutura. hec Palladius. Nihil tamē cōmodius erit diu custodiēdis frumētis qꝫ si ex horreis i alteruꝫ locum vicinū transuersa refrigerent aliqntis diebꝰ atqꝫ ita horreis inferant. Negat columella ventilāda cē frumēta. quia magis miscent animalia totus acervus que si non moueant in summitate vltra mensuram palmi subsidēt. et hoc corrupto velut corio illesa durabūt. Ab horreis tamen debet auster esse auersus. Adhuc cauendū ē ne pauimentū sup qō ponit humidum sit aut rarū sed solidū et bene planuꝫ ne muribus p̄beat habitaculuꝫ p̄foramen. Insup etiam diligenter attendendū est ne sit loc⁹ excedens in frigore vel calore. quia vtrūqꝫ segetes corrumpit ⁊ pdit in eis virtutez naturalem. Aliq puteos faciūt horꝫ solum ⁊ latera paleis substernūt. ⁊ curāt ne humor aut aer tāgere possit nisi cū p̄mat⁹ ad vsuꝫ. quo enī spūs non puenit ibi non orit gurgulio. sic conditū triticū manet annis quinquaginta. miliū vero plus annis centū vt Varro scribit.

De auena

Auena duplex est silue stris ⁊ domestica. Siluestris nascit in frumēto cū granum eius satū nimia mollicie ⁊ intemperantia terre cōuertitur in auenā que ab ea i herba cognoscit. qꝫ latiores viridiores et pilosiores habet frondes. ⁊ huius granū nigrū ⁊ pilosum est ⁊ maturat et cadit ante maturationem frumēti. Domestica est alba non pilosa et seminat tpe seminū frumenti ⁊ eodeꝫ modo ⁊ melius mēse ianuarij februarij ⁊ martij. et etiā in macra terra bona puenit. ⁊ eiusdem querit aerē ⁊ similē terram deliderat. Albertus tamen dicit qꝫ siccū querit agrū et modicū ante messes frumēti maturatur et colligit. et tam herba virius qꝫ auene qꝫ semen est optimū pabulū equoꝝ et boum et asinoꝝ ⁊ muloꝝ. neutra vō ipsarū boies

nisi ppter necessitatez in suo cibo vtuntur. Vertutē habet relaxandi omnē tumorem ⁊ duricies. ⁊ faciei immūdicies depurādi vt dicit Plateari⁹

¶ De cicere

Cicer notum est. Et eius quidē diuersitates sunt. Quia quoddā est albū quoddā sanguineū. ⁊ ex his quoddā grossum ⁊ q̄ddam paruū ⁊ quoddā est rubeuz ⁊ aliud ē nigrū. Ex quib⁹ sanguineū tantū rugosuz corticē habet ⁊ est meli⁹ ceteris. Reliq̄ omnia corticē habent polituū. Optime nascit i aere tempato ⁊ humido ⁊ terrā pinguissimam ⁊ solutā desiderat. ⁊ cretā etiā nō formidat ⁊ terrā quidē valde maculentaz reddit. Seminat mense februarij in locis calidis tempatis martij. Frigidis vo de mēse aprilis. Cui pderit vt cito nascat si molle seratur ⁊ maxime aqua letaminis cū tarde seritur. Et circa sulcos ortoz optime plantatur ⁊ cū maturū est colligit remanēt⁹ herbis. Media corbe seminis bubulca cōtenta est. Sarculat ⁊ herbis mundatur vt faba sed nebulis ledit ⁊ inde in eluuione facile perit. Colligit quidē granis existētib⁹ siccis ⁊ cū luna multum pcessit in defectu. Cicer albū p̄m Isaac calidū est in primo g̃ du. humidū in medio. Rubeū autē est calidius ⁊ minus humidū. Hz Auicēna dicit q̄ vtrūq̄z est calidū ⁊ siccū in primo gradu et nigrū est fortius. Cicer plurimi ē nutrimenti ac ventrē humectat sed inflationez generat ⁊ ventositatē. Idcirco auget spermā ⁊ coitū valde cōfortat. quia tres habet in se causas ad coitū ptinentes. s. calorem, nutrimentū ⁊ inflationē. Ideoq̄z valde cōpetit admissarijs equis cū multitudinem equaruz necesse habuerint coire. Ipocras dicit q̄ ciceris potestates due sunt et cum coquit eas amittit ⁊ in aquā vbi coquitur redeunt. vna dulcedinis altera salsuginis Cum dulcedine sua nutrimēto bono nutrit ⁊ lac augmentat ⁊ ventrem humectat Cū salsugine vo humorē grossuz soluit ac minuit. vrinā et menstrua puocat ⁊ valet ictericis ac hydropicis et ad toti⁹ corpoꝛis pruriginez Et si in eius iure lauet impetiginem ⁊ serpiginē mūdificat. Itē p̄m Galienum Cicer educit lūbricos ⁊ valet ad opilationē splenis ⁊ epatis ⁊ fellis et lapides frangit in renibus ⁊ vesica sed nocumētuz est vulneribꝰ renū ⁊ vesice. Cicer nigrū est magis diureticū ⁊ apertiuū. et ideo pl⁹ valet in aptiōe splenis ⁊ epatis et fractura lapidum ⁊ lumbricis educēdis. ⁊ precipue si cum apio coquat ⁊ ius ipsi⁹ bibat. Albuz vo est melius in augmentatione lactis et spermatis. Auicēna dicit q̄ cicer clarificat vocē et nutrit pulmonez meli⁹ q̄z res aliq̄. ⁊ ppter boc fiunt sorbitiones ex farina ciceris. Et oportet q̄ cicer cōmode comedatur neq̄z in p̄ncipio cibi neq̄z in fine sz i medio eius. ⁊ vebemēter addit in coitu ⁊ eius instusio facit erigere membrū fortiter quādo bibitur a ieiuno

¶ De cicercula

Cicercula nota est c aerē humidū desiderat ⁊ terram pinguē ⁊ cretosam. seminari pōt i solida terra vt faba. Deinde arari et sulcari tpe ianuarij ⁊ februarij ⁊ in p̄ncipio martij serit. ⁊ media corbis cōplet bubulcam. Bon⁹ cib⁹ est animalib⁹ et boues ea vntur elixa ⁊ in tortis ⁊ in pane cū alijs generibus bladi p familijs tenuib⁹ et boc q̄ laboribus exercentur.

¶ De canabo

Canabū est de natura lini ⁊ ideo simile aerē desiderat ⁊ terrā. sz nō oportet vt sit totiens exarata. Verūtamē q̄ volūt habere canabum p funib⁹ seminare debēt ip̄m in locis pinguissimis in q̄b⁹ longū valde pueniet ⁊ grossaz ⁊ multā stupā habēs ex grossicie corticis ei⁹. et quanto rari⁹ seminabit tanto magis ramosum erit. Qui vero volunt ex eo facere pānos sz saccos lintbeamina ⁊ camiseas seminēt ip̄m in locis me-

diocriter pinguib⁹ ⁊ solutis aliqualiē spissū in quib⁹ ꝓueniet sine ramulis q̄si magnus linū. Et tale cōpetens erit p̄dictis opibus. et iterū erit necessariū piscatorib⁹ p rbenib⁹ eor. nā canabū valde meli⁹ defendit in aq̄ q̄z linū ⁊ similiter rbete ex ipso factū. Seritur aūt de mense aprilis et in fine marcij et herbis sarculo mundat et manib⁹. Colligitur canabū cū matura sunt semia eius scz masculinū ⁊ in fascib⁹ ligatū ponunt i aliquo loco duo fasces simul vt semia vnius sint sup semina alteri⁹ ⁊ radices oppositę. ⁊ cooperiunt̄ summitates seminū cū herba vel quolibet stramie sup quo ponūtur lapides aut terra vt seminū maturitas compleat. et cū sic p sex aut octo dies steterit eleuant̄ stramina aut lapides et ponitur linteamen sub vel iuxta semina et excutitur semen qđ facile cadit. Ex femininū qđ semen nō habet totū p decē dies aū masculinum colligit̄ cū albescat. deinde totū simul macerat̄ in aq̄ ibiq̄z dimittit̄ donec stupa possit a ligno separari. ⁊ ipm linū putrefactuz conteri. et maxime qđ ex eo subtile est. Qđ vo grossum est valde ⁊ longū velut partice depilari potest a ligno stupa q̄ facile ab eo carpit̄ postq̄z fuerit maceratū ⁊ in aqua lauādo ꝓcussum ⁊ postea exiccatū. Et nota q⁹ ex eodē semine canabi nascat canabū ramosum qđ semina infinita ꝓducit. ⁊ aliud non ramosum qđ seminib⁹ oīno caret. Semē ei⁹ optimū est p auiculis et ipsum libēter assumūt sibi in escā

De frumento

Frumentū est grānum qđ ceteris omnib⁹ corporis humani cōueniētius nutrimentū est ꝓpē similitudinē sue cōplexionis. Ei⁹ quidē diuersitates multe sunt. Nā quoddā est nouum vni⁹ videlicet anni vel minoris etatis ⁊ hoc maxime cōueniēs p̄bet nutrimentū. et tale seri debet. Et quoddā ē maioris etatis. ⁊ hoc min⁹ laudabiliter nutrit nec seminibus cōpetit. q⁹ raro vel debiliter nascitur satū Et cuius dā granū est longū mediocriter. et albū vel rubeū subtilē habēs corticez et farinā interi⁹ albaz. et hoc est optimum. Qđ vero est grossum rotundū rubeū vel album aut lucidū est min⁹ bonū. Et pasta quidē q̄ fit ex eo nō est tenax. nec ei⁹ panis crescat in altū. Que vero fit ex primo ē valde tenax. et eius panis multū auget. sed ex agro collect⁹ mēsure min⁹ rūdet q̄z grossū Et granū quidē qđ in terra pingui nascat. est pingui⁹ grauiusq̄z in pōdere ⁊ nutribilius. Qđ vero in terra macra oriat cōtrariū existit. Et qđ in regione vel terra calida nascitur est calidi⁹. et qđ in frigida est frigidius. qđ in sicca sicci⁹. et qđ in humida regione vel terra ꝓuenit est humidi⁹ Et ē qđdaz in spicis tonsum. et hoc licet breues faciat spicas. et nebulā seu melumē timeat pl⁹ q̄z viscosum vt quidam dicūt. tamē a radice pullulat et spicaz numerū duplat. grossum vero ⁊ maxime spicas habēs rubeas licet eas magnas ꝓducat ⁊ grossas atq̄z mitiuz granosas. tamē parū pullulat et rariores i uenitur spicas habere. In omi climate habitabili nascit̄. licet abundanti⁹ ⁊ nobilius ꝓueniat in regionib⁹ tēperatis sicut in tertio q̄rto ⁊ q̄nto climate. Terrā desiderat pinguem aut mediocris pinguedis et dulcis saporis. Creā diligit ⁊ i mediocriter soluta bonū ꝓuenit nimis vo solutā aut sabulu nudū recusat patēti campo letat ⁊ lediturr vmbris. locis humidis et aquosis degenerat et in loliū et auenā ꝓuertit̄. Frumentuz vo collis grano robustu⁹ est sed mēsure minus respōdet. Seminat̄ aūt in frigidis et nimosis locis in fine augusti et toto septēbri. Temperatis in fine septēbris et toto mense octobris. In calidis vo in fine octobris et toto mēse nouēbris. In q̄b⁹ omnib⁹ locis primo exiles terre seranē vt frumēti satiradices aū by emē ꝓualescāt. primo ꝓinguesque si maiure seranē luxuriāt in spurta diuersaz herbaz que frumēta necant. In iugero seu bubulca seminis corbis vna sufficiet. Q⁹ si p̄dicto tpe terra fuerit nimis sicca. semina sparsa mel⁹ in agris q̄z in horreis fruabunt̄. Si vo nimis mollis gelicidio

sequẽtis hiemis corrigetur si extra agrum aqua poterit deriuari ne germẽ extinguat. Si terra sit rpata in octo diebꝰ terrã egredit vel paulo post. Colũ campestris frumentariꝰ ager hoc modo. Eo diligẽter exculto ꝑm doctrinã in generalibꝰ traditam ⁊ eo seminato iterꝫ areẽ ⁊ ligonibꝰ vniuersum semẽ operiat. glebe rumpant et ex eis sulci mundent tã directi minores q̃z transuersales maiores ꝓ inferiores agrorꝫ ptes impressi ꝓ quos aque pluentes libere sine obstaculo ad fossata deriuent. que si tpe q̃ granum est in lacte ⁊ incipit germinare in agro remaneãt semẽ extinguẽt. Mense vero ianuarij post gelicidiũ februarij ⁊ martij postq̃z frumentũ est quattuor foliorum sarculo ⁊ manibꝰ ab omnibꝰ adulterinis herbis mundet ita q̃ herbosis locis maturius nõ herbosis seriꝰ. Mense vero maij non sunt tã genda frumẽta q̃ florent octo diebus. Deinde flore deposito diebus quadraginta grandescũt vsq̃z ad maturitatis euentũ. Idẽ dicit Palladius de ordeo ⁊ õ ceteris que sunt seminis singularis. Mde/ se iunij locis maritimis ⁊ calidioribꝰ ac siccis. rpatis vero ⁊ frigidis mense iulij triti/ci messis abscindit quã paratã esse cognoscis si equaliter spicaꝫ populus maturato rubore flauescat. Et modus quidẽ metendi solitus notꝰ est. Pares võ galliaruꝫ planior hoc cõpendio vtit ad metendum. Et ꝓpter hominũ labores vnꝰ bouis opa spacium tonꝰ messis assumit. Fit igitur vehiculum q̃ duabꝰ rotis brevibus fertur. cuiꝰ supficies tabulis munit que fornicis decliues. in summo reddũt spacia lõgiora ab eiꝰ fronte carpenti brevior est altitudo tabularꝫ. ibi denticuli plurimi ac rari ad spicaꝫ mensurã cõstituunt in ordine ad superiorẽ ptem de curru. A tergo vero eiusdẽ vehiculi duo brevissimi temones figantur vbi bos capite in vehiculũ vso iugo aptatur. ⁊ bos mansuetꝰ qui nõ modũ cõpulsoris excedat. Hic vbi vehiculum p messes ceperit pellere oĩs spica in carpetuꝫ denticulis cõprehensa cumulatur abruptis et relictis paleis altitudinẽ vel humilitatẽ plerũq̃z bubulco moderãte qui sequitur ⁊ ita ꝓ paucos itus acreduꝫ breui temporis spacio tota messis implet. hoc cãpestribus locis vel equalibus vtile est vbi necessaria palea non habet. Secata frumẽta i mane vsq̃z ad tertiã. vel tota die cum aer rpatus est ligãtur q̃ in horis nimie siccitatis spice ac ligamina ex eadẽ segete frangũtur. Deinde ligata portãtur ad areaꝫ fasciculis numeratis. ⁊ sub tecto aliq̃ aut in barchis taliter disponunt q̃ aqua pleres intrare ñ possit ibiq̃z cõgregent donec fuerit vniuersa messis expleta. Postmodũ triturantur aut virgis aut equabus. sed virgarũ tritura melius totũ frumentũ de paleis excutit. trituratio vo equaꝫ velocius ⁊ fractione paleaꝫ eas nutrimẽto animaliũ melius ꝓparat. Ab omnibꝰ folliculis et seminibus extraneis euẽtatione mundãtur ⁊ cõuenienter exiccata ⁊ refrigerata in areis ad horrea seruãda portãtur. cuiꝰ durabilitati ꝓderit si sepe inquirat ne intra se acerui calore inficiantur extraneo. Qõ quidẽ cũ acciderit ꝓ granaria siue horrea moueãtur vt̃ euentent vel qõ melius est ad solẽ et aerem deportẽtur. et refrigerata iterꝫ horreis inferantur. Generaliter tamẽ de omnibꝰ granis ꝓter miliũ compertũ est q̃ in stipul̃ suis diutius q̃z excussa seruant. Frumẽtum ꝑm Isaac calidũ est ⁊ humidũ temperate. Cortex eiꝰ calidus ⁊ siccus est ⁊ mundificatiuus. nutrimentũ eius est pulsimuꝫ. in aqua calida missus ⁊ ꝑfricatus atq̃z colatus coctusq̃z pectora ⁊ pulmones viscosis humoribus purgat. ⁊ si aqua mittat in lac nutribilior efficit. Si cuꝫ vino aqua mixto coquat̃ et fiat cataplasma de eo mãmillis duris ꝓpter lac coagulationem dissoluit. Isidorꝰ autẽ dicit q̃ farina frumenti cum melle mixta faciei pustulas sanat mãmillis ex coagulatiõe lactis induratis cũ adipe ⁊ vino decocta duriciẽ mollificat. Collectiones ⁊ apostemata maturat. neruos induratos ⁊ indignatos ⁊ quasi spasmatos relaxat. Et eadẽ dicit Diascorides. Frumẽ

tum cū sale mixtū apostemata maturat ⁊ aperit Tritici recētis ⁊ noui nutrimētū parum crudū flegmaticū ⁊ inflatiuū existit. rugiū ⁊ dolorē laterib⁹ cōmouet. assatum magis nutrit. ventositatē min⁹ facit ⁊ stipticum est. In aqua coctū grauissimū est et inflatiuū. digestioni dux ⁊ rugitū mouet. humores dēsissimos ⁊ viscosissimos generat. Hz tñ si bene digerit multū nutrit ⁊ mēbra cōfortat. ꝓpterea dari oportet eis qui magnis laborib⁹ exercent. Granū fractuz si cū lacte coq uat sanguinē bonū ⁊ laudabilē generat ⁊ nutrimentū multū. Si tñ sepe sumant opilationē epatis ⁊ duriciē splenis ⁊ lapidē in vesica ⁊ remb⁹ faciūt. maxime si renes calidos naturaliter vel accidētaliter inueniāt. Et pasta quidē frumēti q̄ plib⁹ vtimur modis liquidē azima viscosa est inflatiua ⁊ ad digerendū dura. Ideoq; inflationes ⁊ dolores ⁊ opilatōes generat ⁊ nutrimentū dux ⁊ grossum ⁊ illaudabile reddit q̄re exercitātibus tantū ꝓuenit. Si vero fuerit fermētata bonū ⁊ laudabile generat nutrimentū Si vero frixa vl sub prunis cocta mala est. q; exteri⁹ dura ⁊ interi⁹ viscosa ⁊ semicocta remanet. Ideoq; nec ociosis cōpetit ꝓpter viscositatē ⁊ cruditatem intrinsecā nec exercitātibus ꝓpter duriciem ⁊ adustionē extrinsecaz. Panis in forma magn⁹ cortice subtiliorē ⁊ duriorez habet. ꝓpterea ei⁹ cortex parū nutrit et est ad digerendū dur⁹ humiditatem deliccat vñ ⁊ ventrē ꝓstipat. medulle vo multuz bz ⁊ ipa medulla est grossa viscosa humida inflatiua ⁊ flegma viscosū generat. Panis aūt pui et subtilis interiora ignis ꝓcurat et medulle humiditatē deliccat. vñ paruz nutrit ⁊ tarde egerit ventrēq; ꝓstipat p̄cipue si frigid⁹ sit ⁊ vno vel duob⁹ dieb⁹ a coctōne longinqu⁹. Qui vo est mēsure medie in forma est medie potestatis. Et panis q̄dē cui⁹ ignis in coctōe magn⁹ fuit babz exteriora exiccata ⁊ indurata interiora vo non bene cocta. q; velociter cortex indurata nō ꝑmittit focū ad interiora penetrare. Ideoq; cortex est dura nō nutriēs sicut fere incēsa vnde siccissimū sanguinē parit et cōstipat ventrē. Ermica quidē viscosa grossa et indigesta. vñ crudos ⁊ viscosos generat humores. Si eni añq; coct⁹ sit extrahat viscositatē et exercitātib⁹ tantū necessari⁹. Et si dimissus fuerit vsq; quo coct⁹ erit sicc⁹ erit ⁊ stiptic⁹ ⁊ durus digeri. Mediocris vo foc⁹ ꝓpatus est quia totū penetrat corp⁹ panis eq̄liē. Et coct⁹ q̄dē in furno melior est q; tot⁹ equaliter coquitur. sub testis vo deterior q; focus in vna pte magis opatur ⁊ altera cruda remanet et viscosa ⁊ ideo ad digerendū durus est. Si ergo sepe comedatur post multū ipis inflatiōes ⁊ dolores lateris generabit. Similiter subcinerici⁹ aut sup carbones coctus velociter extrinsec⁹ deliccatur. interius vo grossus remanet ⁊ viscosus et multum cineris cū eo admisceat. maxie si ligna sint mollia ⁊ cito incindant. ⁊ ideo inflationes ⁊ grauitates mēbrorū ⁊ obscuritates facit. Et panis q̄dē calid⁹ aut recēs magis est humid⁹ et nutritiu⁹ q̄ post vnū aut duos dies accipit laudabilis ē. q; ꝓpt⁹ est interius et exteri⁹. Siccissim⁹ rarus est et leuis causa ablate humiditatis. vñ būores deliccat ⁊ generat sitim ꝓpter deliccationē stomachi ⁊ ventrē ꝓstipat. Panis autem ꝓpte babēs fermētū ⁊ sal ⁊ bñ cōfect⁹ ⁊ sic oportet coct⁹ facile in stomacho digerit et sanguinē clarissimū in corpe generat. Vñ cōmodior est eis q̄ in quiete sunt ⁊ delicia rum delectatiōe. Exercitātib⁹ ⁊ laborātib⁹ incōuenies est ꝓpter sui subtilitatem et facilitatē dissolutiōis ex mēbris corp. Panis vo pauz fermētat⁹ sal nō babēs nec bene coctus viscositatē creat ⁊ grossiciē. ꝓpter hoc aptus est exercitātib⁹ ⁊ fortiter digerēnbus Panis vo supfluū fermēti ⁊ salis habens minime nutrit ⁊ ꝓcurat. Urt⁹ eni salis humiditatē eius deliccat. fermentū vo cōiunctionem rarificat

¶ De faba

Alba quedā grossa quedā pua est. Itē quedā alba

quedã nigra est. Et itez quedã facile coqt quedã dure. Et alba quidẽ que facile coqt est melioz ꝛ pua saporosioz ẽ ꝛ magis fertilis q̃z grossa. Grossa vo pulcrioz sz minꝰ fertilis. In omi aere habitabili puenire dz Terrã desiderat pinguẽ ꝛ cretosam ꝛ in ea subtilẽ facit corticẽ ꝛ facile coquit ꝛ ĩ mediocriter soluta satis puenienter nascit. In sabulo vo ꝛ macra nõ bene puenit. ꝛ que ibi nascit grossum habet corticez ꝛ dura est ad coquendũ nisi talis ager letamine impinguetur. tũc enĩ eiꝰ malicia emendat. Melioz tñ semp est q̃ nascit in terra pingui cretosa. Seminat aũt in stipulis ꝛ in terra nõ arata. licet et in arata seri congrue possit. Spargit ãt semẽ ĩ locis calidis aut tpatis mense nouembris ꝛ decembris. Frigidis autez aut itpatis de mẽse ianuarij ꝛ februarij cũ terra post forte gelicidiuz talis est q̃ possit arari post sparsum semẽ. Et meliꝰ quidez in bũida q̃z sicca terra serit. Sed et seri põt de mẽse martij. maxime in terra valde pingui cui mlt̃ũ pderit cũ tarde seritur si madida seminet sic eĩ statim germinare ꝛ nasci cogetur q̃ si in aq̃ letaminis duobꝰ vel tribus diebꝰ mollificari sinat q̃ nascitur ex ea melioris erit cocture. ꝛ etiã talis mollificatio pinguis eidẽ contra terre macredinẽ auxiliũ exhibebit. Quidã dicũt fabã in aq̃ putrata cum serit relpersam coctura z non habere difficilez nec est necesse vt nascat q̃ glebe in eiꝰ seminatõe rumpãtur. bis enĩ nõ obstãtibus licet plurimũ infra terram submersa fuerit erũpit pullulãs ad supficiem terre. Coribus vna ꝛ minꝰ bubulcã complet. nã late spargẽda est vt dilatari in stiptibus possit. Luna aũt plena meliꝰ serit faba. Hoc genere leguminis terra non ledit ꝛ maxime si radices dimittant sed tamẽ in eo nõ multũ fecundat nisi p accidens ager fuerit humidꝰ. Nã columella dicit a gruz frumẽtis vtiliorẽ pbari qui anno supiori vacuꝰ fuerit q̃z qui calamos fabacee messis eduxit ꝛ verũ dicit duplici rõe. vna ratõ quia messis de nutrimẽto frumẽti aliquid cõsumpsit. altera q: nõ potuit in estate sic cõmode exarari vt nudus. Faba sm Pallad ium runcãda est cuz quattuor digitis eminet supterrã. deinde alia vice sarrietur cum herbe nocue fuerint in ea renate. quo quidẽ nõ affligit sed pficiet ꝛ multum fructum reddet. Et flera quidẽ ppe nodum sicut integra rñdet. Mense maij ꝛ iunij faba quadraginta diebꝰ floret simulq̃z grãdescit. Idẽ est in omnibꝰ q̃ sunt semis duplicis velut pisum ꝛ cetera legumina. Mẽse iunij faba luna minuẽte velletur ante lucem sane ꝛ anteq̃z luna pcedat ꝛ excussa et refrigerata ponat in boneo. ꝛ sic gurgulliones aut nullo modo aut minꝰ patietur infestos vt Palladius ait. Varro scribit q̃ faba ꝛ cetera legumina in vasis olearijs cinere oblita pdiu incolumia seruant. Fabe vt dicit Isaac aut comedunt viridez ꝛ tũc frigide sunt ꝛ humide in primo gradu et humores generãt grossos crudos ꝛ inflatiuos. Ñ ventositatẽ facit ꝛ ideo stomacho valde nociue sunt. Sicce vero et maturitate pfecte frigide sunt ꝛ sicce in primo gradu ꝛ illaudabilẽ generãt sanguinem. ꝛ carnẽ inflant ꝛ dilatãt. ꝛ opant in ea q̃ fermentũ in farina. Ñ in supioribus vẽtris plurimã grossiciẽ generãt ꝛ inflatiuã. ex q̃ fumus in caput ascendẽs cerebro nocet et somnia multa ꝛ corrupta inducit. Cũ igit̃ huiꝰ nature sint fabe nõ eis aliquo decoctionis modo potest auferri sz minui. Experimento aũt hoc pbat̃ q: fabis q̃tidie vtentes indigestionẽ ꝛ inflationẽ patiũt̃. etiã si saniss̃imi sint. Mũdificatiue autẽ sunt et ideo valẽt ad lentigines. et qui cutẽ sui corporis mũdificari volũt ex farina eaz lauari assuescãt. diuersis coquit̃ modis. Quedam enĩ aqua coquunt̃. quedã enim ignis assant̃. Cocte in aqua laudabiliores sunt. quoniã aqua eis plurimũ aufert ventositatis ꝛ grossiciei. maxime si eiecta aqua prioꝛ altera iungat̃. Hec q̃z decoctio duobus fit modis aut cũ cortice aut sine cortice. Et cocte quidẽ cũ cortice dure sunt ad digerẽdum grosse inflatiue. spissitas enĩ corticis egressionem pbibet ventris. ꝛ mora eius

diuturna in ventre ventositatē ⁊ inflatiōz generat. Cocte vō sine cortice minus sunt inflatiue ⁊ cito digerunt. et si fm ius fiat calefactiuis reb⁹ appositis vt pipere zinzibere vel oleo pfecta est medicina ad cort⁹ opationem. Comeste aūt cū origano menta cimino ⁊ similib⁹ suā ventositatē ⁊ inflatiōz minuūt. Allate min⁹ ventositatis ⁊ inflationis habēt sed ad digerendum durissime sunt. verūtamē si aqua infundat post assationem ⁊ cū cimino mēta ⁊ origano comedantur. Duriciē amittūt. Fabe confracte bobus in cibū cōtinue abundāter exhibite cito eos impinguāt. et hoc modo boues magni ⁊ senes a peritis paccarijs impinguāt in dieb⁹ qndecim ⁊ renouat caro eorum. Auicēna dicit q fabaz rectificatio est plōgatio infusionis eaz ⁊ bonitas decoctiōis ⁊ comedere eas cū pipe ⁊ sale ⁊ lilib⁹ ⁊ cuz oleo et meliores oīm sūt grosse albe nō pforate a gurgulionib⁹. Et ex pprietatib⁹ eaz est q abscindūt ouaz gallinaz cū nutriūtur ex eis. et q faciūt videre somnia cū alienatione pturbata et q faciūt accidere pruritus ppue recētes. Itē emplastrū ex corticibus eaz sup femur infantis phibet ortū piloz similiter quādo sepe iteratz sup locū rasuz. Et fabe abstergūt morphēā in facie ⁊ preciue cū cortice et pannū ⁊ lentigines ⁊ faciunt colorē bonū ⁊ eaz emplastrū ē bonuz apostematī māmille ⁊ caseitati lactis i ea. et que ex eis cocta sunt cū aceto et aqua cōferunt solutioni antique ⁊ ppie cū fuerint cū corticib⁹ suis ⁊ pferunt dissenterie. Plinius dicit q faba cocta cū colatura ei⁹ potata pulmonē mūdificat. apostemata māmillaz curat. cū rosis mixta doloē ⁊ liuorem ⁊ lippitudinē oculoz curat masticata ⁊ pibus apposita. humores ad oculos reumatizantes cōpescit. Itē scissa ⁊ sup venaz incisaz posita sanguinē restringit. lac effluens de māmillis sistit ⁊ defluere de māmillis nō pmittit. Podagricis ⁊ arteticis cū adipe ouis decocta subuenit si sup dolōris locū emplastret. Tumores ⁊ inflatōes apostematū repcutit si in pncipio decocta in aceto tumori apponat. Itē dicit q qñ faba est in flore aquas maxime cōcupiscit cū vero effloruit diligit siccitatē. Itē dicit q in aqua marina vel salsa vix coquit. Dicē etiā q in insulis maris occeani nascit faba spinosa p se que coqui non potest. Itē in egypto nascit faba spinosa longa decē cubitorum quā cocodrilli fugiūt timētes ne oculi eoz spinis eius ledātur.

¶ De farre

Far est quasi simile spelte sz est grossior in herba ⁊ gno. Seritur tpe tritici ⁊ spelte. Et corbis vnā bubulcā cōplet. Mundatur ⁊ metit vt triticū. Far tempate complexiōis est. ⁊ est cib⁹ bonus sanis ⁊ egris. satis enz nutrit et pfortat ⁊ bonū generat nutrimentum ⁊ pon⁹ est stipticū qz laxatiuū

¶ De faseolo

Faseoli noti sunt. et eoz quidā sunt rubei quidā albi. Terrā et aerē talē deliberant q̄ lem panicū et miliuz. et inter ipsa et cicera cōmode seminant. Serunt etiā in ortis inter cepas ⁊ caules. sed ⁊ in min⁹ soluta terra puenium. ⁊ eisdē tpibus seminantur. Et quāto magis terra pinguis fuerit. tāto rarius seminētur herbis sepe mundent. Colliguntur aūt successiue ipsoz silique quotiens albedine sua maturitatē fatētur ⁊ sup limbeis aut sextoriis ad solem siccant. Rubei calidi sunt ⁊ humidi in medio secundi grad⁹. Albi vō parū min⁹ calidi sz magis humidi. Testaī hoc q eoz grana vt cetera siccari nō possunt. et si deliccant diu seruari non possunt. humores generat grossos et inflationem ventositatē fumōz plurimū caput implentē. et somnia pessima ac terribilia faciūt ⁊ corrupta. Auicēna pterea dicit q generāt humorē grossum. sz sinapis phibet nocumentū eorū. et similiter aceti cū sale pipere ⁊ origano

¶ De gith

GIth est semen nigrum et quasi triangulare. Cuius herba nascit in frumētis ⁊ spelteis et siligine ⁊ vulgariter dicit guttiron⁹. et facit flores rubeos ad modū campanellarū Est autē calidū et siccū in secundo gradu Virtutē habet dissoluēdi et cōsumēdi contra opilationē splenis ⁊ renū ⁊ yliacā passionem ⁊ dolorē stomachi ex ventositate valet puluis eius in cibis. Cōtra lūbricos detur puluis eius cū melle et fiat etiā emplastrum ex puluere ei⁹ ⁊ succo absinthij circa vmbilicum

¶ De lolio

LOlium siue zizania nascit inter triticū siccis corruptisq3 tribus vim acutā habet et venenosam. Opilat mentē ⁊ pturbat ⁊ inebriat. Cum vino cocta ⁊ stercore azinino ⁊ semine lini cataplasmate facto. apostemata dissoluit et scropbulas. Cocta cum radicis cortice et vulneribus iam putrefactis apposita sanat et mūdificat. Item est aduersa tritici q3 trahit nutrimentum eius. sicut papauer est zizania auene ⁊ caulis vitis quia adurit eā vt ait Albert⁹

¶ De lenticula

LEnticula nota est hec vult habere locū tenuē ⁊ resolutū vel etiā pinguē. 3 siccū maxime q3 luxuria ⁊ humore corrūpit vsq3 ad lunā duodecimā. Be mense februarij seritur Quartariū corbis in sationē bubulce sufficiet. Cū aūt lens valde cito pullulet ⁊ incrementū accipiat oportet q3 si ager fimādus est prius q3 seratur cū fimo arido misceat. et cū in illo quattuor vel q̄nq3 dieb⁹ steterit: tūc spargat in agrū. hoc Albert⁹. Ex Palladi⁹ p̄cipit hoc fieri debere vt cito nascat et crescat. Frigida est in p̄mo gradu. sicca i tertio. Nutrimētū ei⁹ est grossum ⁊ addi gerendū duxt. melancolicū sanguinem generat ⁊ si cū cortic⁹ comedat. cerebr fumo grosso implet ⁊ melancolico. vñ causa est doloris ⁊ fallaciū formidolosoq3 somniorum. Ventositatē ⁊ inflationē ⁊ constipationem faciūt. Preterea ceteris granis stomacho nociuior est et pulmoni ac dya fragmati et pelliculis cerebri ceteriq3 neruis pelliculay et p̄cipue oculoz q3 humiditatem eoz deficcat et exasperat. sanis oculis officit quāto magis infirmis. Est igit cōplexioni sicce noxia 3 eis q̄ humide sunt cōplexionis aliqñ prosunt si sine cortice coquant. Item ydropicis valēt cū cortice vero nocent nimis ppter ventositatē ⁊ inflationem quā faciūt. grādis et noua melior est ⁊ coquibilis sm cibū ⁊ medicinā q3 parua vetus et dura. Si cineri misceatur melius seruabitur

¶ De lupinis

LVpini aut terra sua aut vinea simpinguādi aut seminis colligēdi causa serunt. Qui p̄ma causa in vineis vel agris sparguntur de mēse augusti. vel collectis quis serēdi sunt et ligonib⁹ cooperiēdi vel aratro. Deinde mēse aprilis vel maij cū ad debitū augmētum puenerint euertendi sic eni vineas et agros letamis more impinguāt ⁊ fecūdāt et in agris tūc seraī milū ⁊ panicū et rem pore veniēte frumētum. Et vineis quidem magis letamine p̄ferūt q3 eis nō bñ competere dicit quia p̄sueuit vini viciare saporem. Seruntur etiam optime post collectas messes in stipulis vel fabalib⁹ bis aratis vel circa principiū augusti Deinde mense octobri iuxta terrā ligonibus incidunturet p̄ sulcos ponunt. super quos seminato frumento vomere terra voluit. ⁊ sic denuo optimū granū ibidez efficit. vbi etiā anno sequenti iterū frumentū seri potest vel siligo. Possunt etiam seri eodem tempore inter panicum in secunda eius sarculatione qui collecto panico remanebūt vt agr impinguent frumentarium sm modum predictum. et tunc due corbes eius vel plures in bubulca ponuntur. Qui vo semis

colligendi causa seruñt mẽse octobris ⁊ no uembris debent seri ⁊ corbis vna bubulcã complet. limoso agro lupin⁹ non nascitur Cretã formidat et exilẽ terrã ac rubricaz diligit. Lupini sarculãdi non sunt et sarculati extinguunt quia vnã tantũ radicẽ habent nec hoc quidẽ desiderãt q; herbas ꝓter auxiliũ cultoris affligũt. Mense iunij vel iulij colligitur. et statim si placuerit ferẽt ex area sed est ab humore longe ponendus in horreis. siceñ diutissime custodiẽ maxime si granaria ei⁹ afflauerit fumus assiduus. Lupini vt ait Isaac calidi ⁊ sicci sunt in secundo gradu. Et eoz ali⁹ est amarus q̃ ex natura sua talis est. et hic medicine cõpetit. Ali⁹ dulcis ⁊ insipid⁹ qui ex mora multa in aqua dulcorat⁹ est ⁊ insipid⁹ factus. Farina lupinoz cũ melle valet cõtra lũbricos. ad idẽ valet panis fact⁹ ex farina eius melle et absinthio posit⁹ sup stomachuz et melius si addat modicũ aloes. Eadẽ farina apostemata maturat ⁊ rũpit. Lupinus vt ait Auicenna subtiliat capillos ⁊ abstergit pãnos ⁊ morpheam et faciẽ et tũc maxime qñ decoquitur cum aq̃ pluuiali donec dissoluat. Quidã dicũt q; farina lupinorũ pilos natos adurit ⁊ exurgere alios nõ permittit. Isaac ait q; si aqua in q̃ dulcorãtur loca animalũ abluant morẽtur. Dulcorati vero lupini nutrimentũ grossum est et ad digerẽdũ durũ. Ideoqz humores generat viscosos

De lino

Linum desiderat aerẽ tempatũ et terrã solutam et pinguez. ⁊ quãto pinguior fuerit tanto ipsi⁹ stupa erit grossior. quãto vero macrior tãto ei⁹ stupa subtilior erit. Sz ex eo paz et breue in tali terra nascẽt. hui⁹ autez seminatiõe terra satis macrari ⁊ ledi credi tur. Ideoqz auxilio leraminis eget si tale semen recipe assuescit Ei⁹ terra semel añ hyemem debet arari vt glebe ꝓpter gelu seqntis hyemis in puluerẽ reducant. deinde p⁹ hyemẽ cũ primũ poterit secũda vice arabitur deinde aspergat et iterũ arat. qnqz vel sex vicib⁹ inter omnes in tantũ q; quasi in puluerẽ redigat. Ita tñ q; prima vice pfundius. secũda vice minꝰ pfunde aret. ⁊ sic sꝑ pfundatio vsqz ad vicẽ vltimã minuatur. Deinde a medio aprilis vsqz ad ei⁹ finem ipsius est optima satio que in summo terre fit minus vno palmo terra supra semen aratro reuoluta. In cuius satione bñ morem alexandrie vbi linuz optime procuratur. potest vnus bos vnum ducere aratz. et duo simul iuncti possunt ducere duo vt vnum aratrũ per vnum brachium vel parum plus quodam fune sequatur ad pximum. quoꝝ vnũ quodqz suuz habeat bubulcũ qui aratrũ teneat et conducat. Tres corbes huius seminis vel parum plus sufficiunt in bubulca. Cui multum proderit si talis ager erpegetur postq̃m fuerit seminatus. Qz si tempus fuerit magne siccitatis ei valde proderit si poterit irrigari. potest etiam seri ante hyemem i locis calidis in quib⁹ linũ natũ frigore non ledat. ⁊ tũc melius puenit in terra mediocriter cretosa q̃z in nimis soluta. nec est necesse q; sit pinguis ⁊ q; vltra duas vices aret dummodo terra puluerisẽt. et cũ fuerit seminatũ melius est q; cũ erpice solũmodo de quibusdã spinis facto semẽ opiat. Meli⁹ etiã est q; vnus bõ cũ fune trahat erpicem q̃z boues ꝓpter nocumentũ vrinaz. et ꝑ est cuilibet hominj facile. Hec herba bis mũdanda ẽ que maxime grũgo. id est. custute vel lini podagra inuoluẽte suffocat. Ideoqz extirpand⁹ est anteq̃z circa linuz inuoluat. licet ꝓpter ipsum ambulãdo ledat cũ magnũ est. et ideo mũdator debet añ se manib⁹ aperire. et ire per eum eleuatis optime pannis. sed cum prima vice mundatur. quia tunc paruum est et conculcatũ releuatur et nõ ledi tur ambulando p eum. Colligit cum maturato colore flauescit. et eodem die ne rore tangantur sub tecto ponatur ligatuz in fascibus. Deinde malleolis ligneis excutiuntur semina ⁊ ipm linum ad macerãdũ in aqua ponit in qua quattuor vel quinqz

diebus si putrida sit stetisse sufficiat. Si autem nō sit corrupta vsqz ad septem dies in ea stare oportet vt putrescat caro herbalis z cortex ex quo fit stupa remanet incorrupt9. Vel potest optime macerari ℔ modo vt mediolanēses obseruāt. Cū maturū est colligitur sine aliqbus herbis admixtis et in pijs fasciculis ligat cū herbis vel siligie aut iuncis z in campo siccat z quantū pōt defensē a pluuijs p̄cipue cū est siccum. postea defert ad domū z sub tecto ponitur et seruat vsqz ad mēsem augusti donec completa sit triturationis necessitas. tūc autē semen auferē z ad aquā portat z in ea ponat ac sepe cuz pticis submergat vel ponderet quibusdā lignis vt optime balneet z in ea dimittat p dimidiā diē tantū, z sic bene balneatū reducat ad domū z totū ponatur in cumulo iuxta muz sub tecto z paleis operiatur. z sic dimittat trib9 diebus in qb9 calefiet ac macerabit. z tunc cū infrigidatuz fuerit vel tenerū ac leue effectū vel semina in eo remanētia incipiūt germinare vl stupa eius a carne remota p se nō torquetur cōpleta erit macerato. z tunc vnusquisqz fasciculus diuidat in tres vel quattuor manipulos magnos z cū ipō lino ligent, et in area optime exiccet z reponat. Postea poterit quolibet tpe parari vt moris est. Erit aūt signū tempate maceratōis quādo macerat in aqua cū tactu mollescat adeo q̄ omnē rigiditatē amiserit. Cognoscit etiam si ex eo aliquid extrahat de aqua z siccatuz probet si caro herbalis a stupa facile separatur. Verūtamē si min9 qz expedit macerētur erit stupa fortior z albior, sed non p̄fecte separabit ab ea caro herbalis z erit durior ad filandū. Deinde optime lauat z in aqua excutit z ad solē siccat. Cum autē siccatū fuerit cōcutitur malleolis ligneis vt eius caro rumpat. Deinde ad solē calidus ponit z cum fuerit calefactū in pannis calidis in domo simul ponit z cooperitur. et cū p aliquas horas sic steterit grameť. hoc enī modo mundat optime nec stupa rumpitur gramādo qđ fieret si statim gramaretur cū eleuaret de sole. Et si temp9 fuerit humidū cū multis pānis calefactis adignem p̄paratur gramē. Deinde a spatulis ei9 mūdificatio cōplet. Deinde pectinat z filat. Virt9 seminis lini ſm Auicennā est prima virtuti seminis fenugreci. Caliduz est in primo gradu z mensuratū in humiditate z siccitate. Si sumat cū melle z pipere mouet coitum

De ordeo

Ordeum tolerat omnē aerē z desiderat terraz pinguem vt optime p̄ficiat z i mediocri etiā puenit. Et patenti magis qz umbroso loco letat. Dis tpibus z eodē modo vt triticū serit z septē dieb9 sub terra moratur. z tūc egredit vt ait Varro. Legumina vo quinqz dieb9 p̄ter qz faba. Seri etiā ab Alberto dicit in principio veris z vtrū qz fieri potest. Sed bui9 sationis messis ad maturitatē tardi9 puenit. Ordeū tñ martiolū qđ bononie marsola vocat serit toto mense martij z p̄ncipio mēsis aprilis z mē se iulij est maturū. Itē inuenit ordeū quod in triturato mundat vt frumentū z istud eodē tpe seritur quo frumentū in seminando cortibus vna bubulcā p̄ficit. Colit z mundatur vt frumentū z maturatur modicuz añ ipsum. ideoqz messis eius primo recipitur que cōsummāda est anteqz grana refractis spicis lapsa decurrant quia nullis velu tritici folliculis vestiūtur. Eius culmos quos pinguones dicim9 in agris aliqz diu tacere sinamus, quia hoc modo grā descit z triturat vt triticū. Ordeum ſm Isaac z Auicennā frigidū est et siccum in primo gradu virtutē habz mundificatiuā et excolatiuam, plus tamen faba desiccat, et propterea ab inflatione liberat. ordeum et triticum nutribiliora et laudabiliora sūt ceteris granis. sed ordeum citius digeritur et ideo de membris citius dissoluitur. frumentum vero tardius digeritur z tardius a membris dissoluitur. Galienus ō ordeo et faba scōm medicinam dicit. Ordeum

z faba quoniã tempamẽto sunt vicina in multis ꝑm medicinã locũ habẽt sicut cera z oleũ in catbaplasmatib⁹ Fit de ordeo cõfectio vtilis eliraĩ ordeuz prius aq̃. postea assatur deinde farina facta cũ zucbaro cõficitur. boc in estiuo tpe ad stomachi z epatis refrigeriũ valet. Ad sitim enã valet cũ aqua tpatum. siue grossum vt cũ cocleari comedaĩ siue liquidũ vt bibaĩ. Ex eo ptisana ꝓficiĩ boc modo vt cortex auferri possit mensura ordei sumaĩ vna. aque nouem. et tã diu coquaĩ donec redigatur ad vnaz et colatũ potui detur. boc valet ad custodiendã sanitatẽ corpusqz humectat. Si corp⁹ refrigerari pl⁹ appetat parũ aceti misceaĩ. vel addaĩ semen papaueris albi. Ptisana sanis crebro vsu clarissimũ et pfectissimuz sanguinẽ generat nec min⁹ q̃z panis nutrit que sanis danda est. infirmis vo diuersis modis prout cuiusqz expedit infirmitati. Si eni velis sitim z epatis calorẽ extinguere bibe supradicto modo. Si excolatiuam z mũdificatiuã ptisanaz esse volueris cum cortice coque. Si laxatiuã z refrigeratiuã cocte in mane suppone mel violaceuz. Si ꝓpter epatis opilationẽ illud velis accipe cũ eo coquis simul radices apij z feniculi. z accipe illud cũ orizacara Alij aũt dicunt q̃ ptisana fit boc modo. ordeũ mundatuz decoquaĩ multũ bñ in aqua z colet ꝑ pannum. Farina sic fit. Ordeũ bene mundatũ in mola ponitur et teritĩ. mola tñ aliquãtulum subleuata vt grossam operet farinaz. Farina talis in aqua cocta diu ẽ optimus cibus febricitãtibus z ꝑcipue laborãtibus a postemate spiritualiũ. Auicenna dicit q̃ habet ꝓprietates dictas de siligine. Itẽ si fiat linimentũ ex eo cũ aceto formi z ponatur more emplastri supra scabiẽ ulceratam sanat eã. Itẽ fit ex eo emplastrũ cum citonijs z aceto sup podagrã z prohibet fluxuz sup fluitatũ ad iũcturas. et aqua ei⁹ ꝓfert egritudinib⁹ pectoris. Et q̃n bibitur cũ semine feniculi facit abundare lac z aqua eius est infrigidatiua z humectiua febrium. In caludis quidem pura et in frigidis cum apio et feniculo.

De milica

Milica est notissima. Et⁹ quidẽ duplex ẽ maneries Est eni quedã rubea quedã alba Itẽ inuenit terra spectes que est albioz milio. Et iteꝝ quedã in herba muleũ excrescit quedã parũ. Et rursus quedã diu moratiagris vt longa. et quedaz in paucis maturatur dieb⁹ vt miliũ. et bec est que i herba parũ excrescit vt miliũ Terrã desiderat valde pinguem z potius cretosam q̃z solutaz z eã valde macrat ꝓpter multũ nutrimentum quod queritꝝ Et locis quasi paludosis letatur. ibiq̃z optime prouenit cum primo reducũtur ad cultuz. nã nimia pingue dine talis loci frumentũ et faba perizet i eo nisi primo per sationẽ milice superflua cõsumeretur pinguedo. Seritur in pastinata terra vel in solida. potest etiã seri ꝑ sulcos fabarũ et ciceriũ et vbicũq̃z rare nate fuerit fabe et cicera in secunda sarculatione ipsarum que fabis a ciceribus eradicatis erit denuo sarculanda. In temperato aere circa finem martij et initium mensis aprilis. In calido vero maturius et in frigido serius est serenda. Sed ea que parua est toto tempore quo milium seritur potest seri quia tantundem moratur in agris. Et ideo quidam mixtim eam seminant cum milio vt panico. vel etiam cum vtroq̃z simul. Et parum buius modi seminis videlicet octaua corbis sufficit ad complendam bubulcam Circa quindecim vel viginti dies semẽ ei⁹ sub terra moratur anteq̃m nascatur et natum licet sit parua milica tamen runcatur circa finem aprilis et initium mensis maij et tunc ipsius berba oblaqueatur vt melius germinet et pullulet a radice. Deinde mense iunij sarritur siue runcatur secunda vice. et tunc circa ipsius berbam terra cumuleĩ vt a casu meli⁹ defendatur z sole. mẽse augusti vl septẽbris colligiĩ eis iuxta irã iciĩ. z p⁹ ea iuxta panoclas si melegaria

habere volueris. Si vo eis nō eges partis flectit. t panocle incidunt et in fascicul' ligant melegarijs sup radices in campo relictis t in bubulca mediocris milice circa sedecim corbes puenūt. siccāda est q̄ntus potest postq̄s equab⁹ fuerit triturata vel virgis t in loco reponēda ventoso q̄ntus potest apta ne nimium adunata calefiat t corrumpat. Melegaria cōperiunt ad claudenda tuguria t vias tpe luti sternēdas et competūt igni t clibanis calefaciēdis cum fuerint t siccata. et plātis salicum inuolvēdis ne excorient a bestijs et ne sole vrantur estiuo. Semē milice bon⁹ cibus est porcis p cibo t bobus t equis dari potest. et hominēs ea tpe necessitatis vtunt t sola t cū alijs granis in pane t p̄cipue rustici q̄ continuis laboribus exercitant. et est frigidus t siccū generat melancolicū sanguinē. Iterz inflatiuū est t ppter suū pond⁹ facit descēdere cibū quē in ventre inuenit

¶ De milio

Milium notum est multis. Cui⁹ duplex est maneries. Quōdā scz qō circa tres mēses maturatur i agro. et aliud qō maturitatē recipit in sexaginta dieb⁹ postq̄s fuerit seminatū. Terrā desiderat valde aratā solutā et pinguem. nā t in sabulo t arena puenit dūmodo solo irriguo t humido celo seratur. nam siccus t argillosum formidat grū. et terre i qua seritur pinguedinē valde consumit. Seritur etiā p sulcos fabaz t inter vpas vbi rare fuerint in scba earz sarculatiōe si ira fuerit soluta vel media nō cretosa quod euulsis fabis sarculandus erit. Seritur etiā optime inter faseolos t in vineis seri potest mense aprilis maij t iunij seri potest. ¶ Palladius vero dicit t cū eo concordat experiētia rusticorum q̄ serat⁹ miliuz de mense martij et erit maturū in mense Junij. Exquo pbabiliter sequit q̄ si terra sit bene pinguis potest in eadē estate ter seminari. Corbis octaua p sufficit in bubulca. Herbis preterea liberet assidue. Maturū est cū totus albescit. Ab auiculis cū multo labore defendit. Cū secatū est t in fascis ligatū erigatur ad solē. ibiq̄s p duos vel tres dies moriet. Deinde portet ad areā t statim tritureť nesi magnū ponat aceruū calefiat t corrūpat. Eo triturato siccet optime anteq̄s portetur ad horreū q̄a miliū nō bene siccatū statim calefit t corrumpit. Optime vo siccū lōgissimo tpe seruat. t quidā colligunt solū spicas sicut in panico seruat. ¶ Miliū sm Isaac frigidū est in primo gradu siccum in secundo. Testat hoc leuitas t pcauitas eius et viscositatis ventositatisq̄s abundantia min⁹ nutrit ceteris granis ex quib⁹ fit panis. Gratia tñ sue siccitatis confortatiuuz est stomachi t alioz membroz corporis diuretcū ē. et ideo assatur ad ignē t ad corrosionē doloremq̄s ventris calidū supponit. Causa aūt sue siccitatis t nutrimēti minimi nō est accipiendū ab his q̄ carnes sual augmētari t impinguari desiderāt nec ab eis q̄ in corpib⁹ suis laudabilē sanguinem generari volūt. sz ab illis tantū a q̄b⁹ refrigeratio aut p̄sortatio humoz q̄s superfluoz desiccatio appetit t desiderat

¶ De panico

Panicū desiderat pinguē terrā et aerē quā miliū et eisdem seritur mensibus t eodē modo. et tantundē semis requirit in bubulca. Et eodē modo herbis sepe mūdat. q̄d etiā inter fabas cicera t faseolos t in vineis cōgrue seri pōt sm doctrinā de milio traditā. Est etiā q̄dā panici genus q̄d in quo tpe recipit cōplemētuz. t istud p grue seminat post messes cōpletas i stipulis bis vel ter aratis t glebis cōfractis t in q̄b⁹ optime puenit nisi tps eximie fuerit siccitatis. ¶ Panicū sm Isaac t in forma t natura simile ē milio. minus tñ nutrit. ventrē vo cōstipat magis. Accipitur diuersis modis et p eorum diuersitates actionem suam mutat. quocunq̄s tamē modo accipiat melio⁹ milio est. Coquit aūt sepe aut cuz pinguedine aut cum oleo sepe cum lacte caprino vel

amigdaleo. Et coctū quidē cum oleo aut pinguedine laudabili⁹ est. quoniā siccita tem suā amittit ⁊ vaporositatē bonū q̄z nu trimentū acquirit ⁊ constipationez perdit Cum lacte vo cocium laudabili⁹ est eo q̄ cum aqua sola coquit. sed coctionis cū aq̄ duo sunt modi. coquit enī aut integre aut mola fractū. Integrū ablato cortice coq̄t. vt in vna pantici mēsura quindecim aque ponant. Ita coctū grossum est ⁊ ad digerē dum durū sed nō est ventris cōstipatiuuz quia ꝓpter suū pond⁹ ad inferiora descē dit. Mola tritū coquit ita vt farine mūda te decies tantuz aqua ponat. et post q̄z bis vel ter bulierit digitis fricet et colet ⁊ cola mentū susceptū donec durescat excoq̄tur. sicq̄z comedi vtile est ⁊ ceteris subtilius di gerit q⁊ facili⁹. magis vo stipticū

¶ De piso

Pisum est robelia alba ⁊ grossa. Et seminat de men se septēbris ⁊ octobris ⁊ ianuarij et februarij. vt puto melius in terra facili ⁊ soluta loco tepido ⁊ aura humida. Due p̄ tes corbis vel parū min⁹ in bubulca spar guntur. et colligi hoc debet siliquis exicca tis et granis fortiter indurātis luna decre scente post q̄z multū ꝓcesserit in defectu. fri gidum est in primo gradu et tempatuz in ter humiditatē ⁊ siccitatē. Cortex eius stip ticus est. cortice ergo mundatum laudabi les generat chimos nec inflationē aut vē tositatem facit sicut faba et ad vsum edēdi bonū est in estate et in calida regione

¶ De spelta

Spelta nota est. Eius quidē diuersitates sunt. q̄a quedā ē grauior ⁊ p̄ē melior quedā vero le uior. ⁊ hec deterior est. aerē deliderat q̄lem frumentū ⁊ terrā sed melio⁹ defendit i ma cra q̄z frumentū. et i creta et patēti campo optime puenit. Et bis tempibus seminat quib⁹ frumentū et eodē modo. sed due cor bes in bubulca serunt cum ex frumēto cor bis vna sufficiat. Colitur et mundat sicut frumentū. Maturat autē immediate p⁹ fru mentū cū post ipsum modicū matureturet eodē modo triturat. verū sepata a pale is pluries trescat. id est virgis semen et⁹ ex cutitur vt ab aristis mundet. tempate q̄li tatis est et equis et bobus et similib⁹ p̄bet optimū nutrimentū. sed et boies ea vti cō mode possunt quia eius panis tempatus est et valde leuis. et ideo si tres ptes spelte cum quarta misceat pte fabaz ex supflua grauitate fabaz et multa leuitate spelte fit panis satis pulcer et bon⁹ ⁊ familijs cōue niens si in eius artificio diligētia obseruet que supra dicta est in pane frumenti

¶ De siligine.

Siligo nota est et eius quidē nō sunt diuersitates. Aerē cōmunē cum frumento de siderat et frigidiorez tolerat vt alpes. quia citius maturat. In nemoribus enī alpiuz incidēt mense maij et iunij omēs ramu sculi arboz. deinde cū siccati fuerint ici dūt de mēse augusti. ꝛ apantur quasi in cinere tantū et spargantur p totū agrū ⁊ in eis se minatur siligo que optime puenit illo an no. Deinde vsq̄z ad septē quiescit annos. ⁊ ea dē satio denuo iteratur. Sed vbi ñ sunt nemora herba cū suis radicib⁹ et modico terre incidit et exiccata cōburitur. in cuius cinere et puluere siligo postea p̄fato tem pore seminat et circa octo annos quiescat. et idem opus postea iterat. Terraz deside rat solutā et sabulosam et in pingui et pa tenti campo melioz puenit. ⁊ bis tpibus q̄ bus frumentū serit. conuenienn⁹ tamē an te q̄z post seratur. Una quidē corbis semi nis sufficit in bubulca. colitur ⁊ mundat si cut frumentū octo diebus floret circa finē aprilis ⁊ initiū maij locis tpatis. quo tem pore tangi a cultore non debet. Et quadra ginta dieb⁹ deposito flore grandescit vsq̄z ad maturitatis euentū. Maturat autē et metitur anteq̄z frumentū ⁊ triturat⁹ vt ipsum frumentū. Eius quidem substātia

est tenax et viscosa valde. ideo conuenienter miscetur cum milica milio faba et similibus ad panem pro laboratoribus et familijs faciendis. quia coniungit et conglutinat pastas eorum que per se cocto pane retineri non possunt sed franguntur et teruntur. Siligine vero sola in pane raro vtimur. Auicenna dicit q est de natura ordei scilicet frigida et sicca in primo gradu. Eius nutrimentū est minus nutrimento tritici et eius a qua frangit acuitatez humorum. et similiter farina eius super pannū ponitur et epithima eius calidum accipitur et fit ex ea decocta sicut sorbitiones cum pice et colophonia emplastrum sup apostemata dura et cum solo furfure suo sup apostemata calida

De vicia

Vicia dupliciter vtimur aut seminis colligendi. aut pabuli secandi causa. Est ei optimus cibus equis et bobus herba eius et semen. Serenda est de mense ianuarij et februarij non in aurora quando ros est. sz quando sol per duas vel tres horas caluerit et absorbuerit rorem. quoniam compertum est viciam rorē sustinere non posse sed euanescere virtutem eius. Cauendum est autem ne seratur anteqz luna sit in vltima sui circuli quarta hoc est post vicesimam primā lunam. Compertū est enim q añ satam limaces persequūtur et deuorant. Habet hoc vicia proprium. quia viridis messa sicum eo qō in terra remanet ager statim aretur letaminis more terram impinguat. Si autem exaruerint radices eius anteqz terra aretur succū aufert ab agro.

Incipit liber quartus De vitibus et vineis et cultu earum et de natura et vtilitate fructꝰ ipsarum

Superius in libro secundo multa de natura et cultu vitis dicta intelliguntur cum de natura plantarū et rebꝰ cōmunibus cultui cuiuslibz generis agroꝝ generali sermone diceret. Hic vero in hoc quarto libro de natura et cultu vitis et vineaꝝ et omni vtilitate fructꝰ ipsarum specialiter est agendū

De vite quid sit et de virtute foliorum et cineris eius et lacrime

Vitis apud nos vinota est sed in frigidissimis regionibus in qbus viuere non potest ignota est. Ideoqz dicamꝰ q est quedā humilis arbustula multū tortuosa nodosa et scabrosa. latissimos habēs poros et magnā medullā et frondes latas et intercisas que sine putatione et palorum et arborū auxilio diu viuere et cōmode stare nō potest. Et eius q̄dem fructus est vua ex cuiꝰ succo fit vinū pciosissimus liquor. Folia vitis sunt multū medicinalia. nā vulnera mundāt et sanant in aqua decocta calorē febrilē refrigerant. Estuationē et tumorē stomachi cataplasmata mire sedant pgnantē adiuuāt. somnum puocant et cerebrū cōfortāt. Eius lacrima potata sepe calculos frangit vt dicit Diascorides Visū acuit. liquiditudinē oculorum tollit. morsibꝰ venenosis succurrit et ventrē sistit. Cinis eiꝰ valet ad pōdicta cum succo rute et oleo admixtꝰ. Plinius aūt dicit q folia vitis dolorē capitis amputāt. iflationē sedant et cū farina ordei calidā arteriticam curāt. dissintericos valde iuuāt si eoꝝ succum bibāt patientes. Cortex vitis et folia arida vulnera sanguinē sedāt ipsumqz vulnus cōglutināt et sanāt. Cinis vitium morfistulā purgat et curat. neruoꝝ dolores et cōtractiones mitigat. Scorpionū et canum

plagas cū oleo sanat. Et cinis corticis pse
pilos a blatos restaurat ⁊ multiplicat

¶ De vineaꝝ diuersitate

Vineaꝝ genera

Vineaꝝ diuersa sūt ſm diuersas ⁊ varias cōsuetudines regionū. Nā q̄daz cū auxilio palorꝝ ⁊ particaꝝ in ordine sūt. ⁊ hoc duob⁹ modis. Uno quidem modo vt cuilibet palo sit vitis adiūcta. ⁊ sic fiunt i plurib⁹ pt̄ib⁹ lombardie ⁊ romaniole. Et hoc quidē modo in exili terra trib⁹ plantē tur pedib⁹ distātes quaqz versum. In pin gui vo quattuor. in mediocri tribus ⁊ se mis. Alio vo modo vt vna vitis sup̄ mul tos palos ⁊ particas extendat. ⁊ sic fiunt in plurib⁹ pt̄ib⁹ marchie anthonitane. Et ꝑ quidē modo plantent distātes cōsiderata pinguedine vel exilitate terre adeo vt spa cium vniuersum possint ꝓgrue opire. ⁊ hec quidē ligonib⁹ tantū colunt nisi fuerit al te plurimū ⁊ distātes. Quedā rursus sūt velut arbustule more puinciali quas sine pali auxilio stare ꝓstat. Et hec quidē aut sunt p̄ certas acies adeo ab inuicē distātes q̄ arari possint et diuersis seminibus seri. aut eque distātes vndiqz q̄ arari non pos sunt. ⁊ ꝑ quidē modo trib⁹ distent pedibus aut min⁹ vel amplius ſm q̄ fuerit letū aut exile solū in q̄ plantant. Quedā enā in ac ebus sūt cū particis. aut in forma pergula riorum quorū q̄ a pte stipitis sunt depꝛssa. ⁊ ab oppositio elevata. ⁊ hic modus a q̄bus dā mutine ⁊ in alijs locis plurib⁹. ⁊ maxie in ortoꝝ spacijs obseruat. Quedā vinee fi unt cū arbustulis ad ꝑ formatis p agros pl⁹ vel min⁹ eque distātes ſm q̄ magis vl̄ min⁹ de vino vel trunco paterfamilias op tauerit. mediocris iñ mod⁹ distātie sedecim vel viginti pedū habet. ⁊ iste mod⁹ maxie apud mediolanū ⁊ in illis pt̄ib⁹ obseruat. Quedā plantant in ripis fossatoꝝ cū sūt. aut postea sup ripas aut etiaz p agros iu xta magnas arbores vt eas q̄ sunt in agris aut ripis operiāt ⁊ fructificēt. ⁊ hic mod⁹ plurimū obseruat in mltis pt̄ib⁹ italie. Et item sup radicul vineis que in ortis trib⁹ sūt quibus dā ponunt pali ⁊ ptice. quibus dam vo pali aut frasconcs loco ipsoꝝ solūmō ⁊ sarmētes in quattuor ptes aut duas tantū velut ptice extendunt ⁊ ligant. ⁊ ꝑ modus apud terdonā ⁊ cremonā ⁊ piscoriuz p̄ci pue obseruat. et quedā sine ammiculi ia cere sinunt in terra. qō p sola necessitate vl̄ indigētia puinue faciendū est. et ꝑ maxie potest in mōtib⁹ valde aridis tolerari vbi pue nō putrescūt in terra iacētes sed a solis nimio feruore seruant

¶ De diuersitate generū vitis

Diuersitates gene rum vitis multe sunt. Nā q̄dam valde timēt nebulā ⁊ pruinas. que dam paꝝ. Et quedā timēt siccitatē ⁊ vētos ⁊ quedā ea facile tolerāt. et quedā valde fe cunde sūt. ⁊ q̄dā paꝝ. Et quedā vites sūt q̄ rum fruct⁹ cito maturant. quedā tarde. et quedā valde fructū suū in flore pdūt. q̄daz non. Et quedā melumine fructu puuātur quedā fructū suū ab eo defendūt. Et q̄daz facile ventis rumpunt. quedaz adeo tena ces existūt vt ab eis facile non ledant. Et q̄ dam timēt pluuias. quedā nimiā siccitatē Et quedā sunt spissos nodos habentes. q̄ dam earū gēmas p lōga internodia distu lerunt. Et quedā sunt lōgos ⁊ grossos pal mites facientes. quedā puos. Et quedā ma gnā medullā faciūt. quedā puā. Et quedā frondes faciūt valde intercisas. quedā pa rum. Et quedā rotūdas ⁊ ptinuas Et que dā faciūt vuas albas. ⁊ quedā rubeas. que dam nigras. Et q̄dā faciūt botriones mul tos ⁊ puos. quedā paucos ⁊ magnos. ⁊ q̄ dam faciunt grana calloſa. quedam mol lia. Et quedā durū corticē granoꝝ. quedā subtilē ⁊ tenerū. ⁊ quedā faciūt grana val de pulcra ⁊ lucida. quedā obscura ⁊ q̄dam dulcia et quedam acria. et quedam faciūt vina seruabilia. et quedam coꝛruptibilia. Quas oēs diuersitates facile videre pōt vir industr⁹ et exp̄tus.

De diuersis speciebus vitium

Species uitis ual de multiplices inueniunt. Et ipa rum multe diuersis nominibus in diuersis puinijs ⁊ ciuitatib⁹ apellant. Sed quoniã ex eis quedã sunt meliores. ⁊ quedã minus bone. Primo meliores ⁊ eaꝝ bonas ꝓditiones apte scribã. ⁊ eaꝝ po nam nomina. Deinde breuiter dicã ꝺ aliis minus bonis. vt habita vtrarũqꝫ noticia. sciant volẽtes plantare vel inserere vineas eligere meliores. Dico itaqꝫ in primis q̃ est quedã species vue que vocat sciana q̃ satis tarde pullulat. ⁊ est vua alba quasi ro tundũ habens granũ ⁊ faciẽs mediocriter magnos ⁊ spissos botriones. et folium me diocriter intercisum. ⁊ in quolibet sarmen to etiã in veteri nato duos vel tres quattu or. et q̃nqꝫ quãdoqꝫ botriones ꝓducit. Et tãta est duricies ligni ei⁹ q̃ sarmẽtes nõ fle ctunt inferius ꝓpter vuaꝝ pondus Unde vltra modũ ramulos implet. ⁊ vua ei⁹ est valde vinosa ⁊ lucida ⁊ cito maturitatem recipit. Et vinũ ei⁹ est valde subtile et dya phanũ ⁊ mediocriter potens ⁊ seruabile ⁊ maturũ. Pro sacrã terrã aut mediocrem et montuositatẽ desiderat ⁊ in ea melius q̃ꝫ i aliqua alia fructificat si stricte putet. Naꝝ longos palmites cũ vuis nutrire non põt et hec apud brixiã ⁊ ptes mõtanas mantue põpue frequentatur. ⁊ p̃ ceteris in speciali veneratiõe habet. Est ⁊ alia spẽs que voca tur albana q̃ tardissime pullulat. ⁊ est vua alba modicũ longũ habens granũ ⁊ faciẽs satis magnos botriones ⁊ spissos ⁊ lõgos ⁊ mediocriter fructificat ⁊ facit folia medi ocriter intercisa. ⁊ ei⁹ sarmenta vi põderis non flectunt ⁊ tãta est duricies ligni ei⁹. Et eius grana a sole plurimũ colorant ⁊ val de cito eius maturatio complet. ⁊ est satis dulcis in sapore. sed corticẽ auste⁊ aliquã tulum amaꝝ habet. ⁊ ideo melius est q̃ vi num ex ea exprimat q̃ꝫ q̃ feruet in vuis ⁊ in tinis diu cũ corticib⁹ ⁊ racemis. ⁊ vinuꝫ quidẽ eius est valde potẽs ⁊ nobilis sapo ris bene seruabile ⁊ mediocriter tenue Et si tẽpestiua paulisper fit ei⁹ vindemia meli us seruat vinũ eius Et hec species vue pre ceteris apud forlinũ ⁊ in tota romaniola i veneratione habet vbi strictissime putat. Nã cum longis palmitib⁹ min⁹ defendit Est ⁊ alia spẽs vue que tribiana vocatur. que est alba cũ grano rotundo puos ⁊ p̃ multos botriones faciẽs. In iuuẽtute ste rilis ⁊ pcedente tpe fecundat nobile vinuꝫ faciens ⁊ bñ seruabile. ⁊ hec species p totã marchiã p̃cipue cõmendat. Est ⁊ alia spe cies q̃ grãgno lata dicit que vnũ os tantũ habet in grano. ⁊ est lucidissima ⁊ longuꝫ habet aliquantulũ granũ. ⁊ facit vinũ val de limpidũ et potens ⁊ durabile et nobilis saporis ⁊ odoris. et hec apud terdonam. ⁊ in illis ptib⁹ maxime cõmendat. Est alia species q̃ a quibusdã malitia ⁊ a q̃busdaꝫ faracla vocat que granũ albũ ⁊ rotunduꝫ habet ⁊ turbidũ cuꝫ subtili cortice. que mi ro modo ponderat ⁊ in terra satis macra defendit. ⁊ vinũ facit mediocris bonitatis ⁊ potẽtie nõ multũ subtile nec multũ ꝓua bile. ⁊ hec p̃cipue apud bononiã in bono re habet. Est ⁊ alia spẽs que gorganica ꝺr que alba est ⁊ rotunda mirabiliter dulcis clara seu lucida ⁊ colore aurea ⁊ cũ grosso cortice seruabilis vltra oẽs alias. et valde fertilis scz femina. q̃ masculа nihil valꝫ cu ius grana sunt longa ⁊ in colore valde au rea sed sterilis est oĩno. Et ei⁹ vinũ est val de subtile ⁊ dyaphanũ. pue potẽtie ⁊ satis seruabile. ⁊ hec apud bononiã ⁊ paduã in magna veneratõe habet. Est et alia spẽs q̃ albamaza dicit que est alba nõ lucida sed maculis plena. rotũda ⁊ mirabiliter dulcis ⁊ vinũ facit dulcissimũ. Et q̃busdã annis ẽ fertilis ⁊ sepe sterilis et p̃cipue si stricte pu tetur sed satis fertilis est si cũ longis palmi tibus relinquat. ⁊ hec in multis ptibus bo nonie inuenit. et maxime in burgo pauica lis in bonore habet. Est et alia spẽs q̃ vo catur buranexe que est vua alba multum dulcis ⁊ pulcra. et in arboribus bñ fructifi cat. Itẽ est vua que vocat affricogna que

non est delectabilis ad edendū. et in arboribus miro modo fertilis est. et ideo ꝑcipue cōpetit in locis vbi boīes vuas inuadūt. et he due spēs apud pistoriuz prē ceteris diliguntur. Sunt etiā quedā alie vuaꝝ albaꝝ spēs satis bone sicut liuidella que bonuz et seruabile facit vinū et multū que apud pisanuz ꝑcipue plantaī. Et verdiga que paruos facit palmites et multū fructū. Et verdecla que grana facit viridia et parua. et mltas fert vuas. Que due spēs et inferiores q̄ minus bone dicunt in antiquis vineis et i quibusdā nouis ꝓ comitatū inueniunt bononie. Sunt et alie species vuaꝝ albaꝝ q̄ quedā licet apud quosdā in magno habeantur honore. tamē apud nos diuersis rationibus aut ꝓpter paucitatē fructꝰ ipsarū aut quia nimiū melumē timeant minꝰ bone ꝓperientiā reperiunt. Et he sunt muscatellus et liuatica que optime ad esū sūt et in arboribꝰ. sed in vineis spissis et iuxta terrā non respondēt ad votū. Et greca et vernatia que licet apud nos bonū faciant vinū tamē faciūt nimis paꝝ Et berbigōes et coceruia et grapola et fusolana et lumiza que bonū faciūt vinū. et quibusdā annis sunt miro modo fertiles et maximos botriones agētes. sed quasi singulis annis fructu destituūtur in flore. non ferētes aliquo modo melumen. Vuaꝝ similiter nigrarū vel rubeaꝝ multe sūt spēs. quedā valde bone et quedā parū. Et bone quidez sunt grilla et zizaga siue mardegana que sunt quasi eiusdē ꝓditionis. sunt enī modicuz nigre multū fertiles omni anno habētes longa grana et ꝑoꝝ comcē subtilē et pulcrum. et delectabile vinū faciūt et satis seruabile. sz ꝓpter nimiā pluuiā crepāt eoꝝ grana. et in montibꝰ nō bene ꝓueniūt sed i cāpestribꝰ agris letant. Differūt tamē qz zizaga nobilius vinuz facit sed minꝰ qz puos facit botriones et raros sz multos. et parua grana Grilla vo facit omniū baruz ꝯpolita et he species abundāter inueniūtur bononie et in multis alijs terris. Est et alia spēs vue nigre que vocaī nubiolū que non est delectabilis ad edendū. et est miro modo vinosa et vult terrā pinguē et stercoratā et valde timet ymbras et mature pullulat et vinum facit optimū et ſuabile et potens valde. nec audet vltra vnū diē vel duos stare in grappis. et ꝫ in ciuitate astensi et in illis ꝓtibꝰ in maximo honore habet. Est et alia species que vocaī maiolus que est vua nigra valde cito maturabilis. et pulcros et lōgos et spissos botriones facies in sapore dulcissima et vinū facit durū et satis seruabile q̄si nigrū et satis fertilis est sed melumē aliqn tulum timet et in plano et in montibꝰ ꝓuenit. et hec maxime apud bononiaz in locis infinitis habet. Est et alia species que buracla vocaī que valde nigra est habēs longa grana. et vinū faciens valde nigrū et bonum in terris humidis et aquosis. sz i mōtanis et siccis locis nō letaī. et hec apud farrariam prē ceteris spēbus eligit. Est et alia species que vocaī gimaresca. hec nō est mltum nigra longū habēs granū. et ante maturitatē omnia folia ꝓdit. in sapore acris siue acida. mediocriter fertilis. botriones facit raros et vinū optimū et diu seruabile et hec vua non comedit ab auibꝰ vel canibꝰ. nec libēter ab hominibꝰ. et ex ea plurimuz i ueniūt in ꝓbus montanis bononie. Est et alia species que dicitur graionꝰ quasi ꝓdicte similis in sapore et vini durabilitate et forma. sed maiores valde botriones facit. et grana grossiora. et abundantiꝰ vinum sz minus nobile et magis pinguis loco letaī. et hec in pluribus ꝓtibus bononie inuenitur. Est et alia species vue nigre que dr paderinga que grossos et spissos facit grappos et multas vuas ꝓfert et vinū grossum et ꝓ byeme delectabile facit. sed in estate non durat. et hec in infinitis vineis bononie inuenitur. Sunt et alie multe spēs vuarum nigraꝝ que ꝓpter varias cōditiones malas minꝰ a ꝓbanī sic est pingnolꝰ q̄ multū diligit apud mediolanū sup arbustulis. sed apud nos nō bene fructificat. et albatica cum qua tinguntur alia vina q̄ nimis melumē timet. et vinū nimis austē

rum facit. Et varana clētina et pontina q̄ licet sunt mirabilis dulcedinis ad edendū ꝛ bonū faciunt vinū. tñ sunt fere sterilles ꝛ nimis melumē timēt. Et valmurica ꝛ tusta que valde nigre sūt Et melogon⁹ q̄ añ omnes spēs denigrat. ꝛ canicula que pulcerrima vua ꝛ seruabilis est q̄ omnes alternis fructificāt tantū annis. Est etiā quedā species vue rubee vt cinapzū valde dulcis et seruabilis sed pax fertilis. Sunt etiā q̄dā genera ꝛ spēs vuax siluestriū que labrusce vocantur. quax quedā sunt albe quedam nigre que valde pua facūt grana et puos grapos que sup arbores ꝛ sepes spinarū viridiū suo naturali motu cōscendūt ꝛ nō putātur sed si putarent ꝛ p cultū domesticarent grapos facerēt maiores granaq; grossiora q̄z prius. Et be que nigre sūt tingunt vinū ꝛ clarificāt si integre vel cum racemis cōquassate ponant in doliis nec viciant saporē vini. Et que albe sunt clarificant ꝛ purificāt vina alba. Sunt ꝛ quedā spēs vuax grossax ꝛ durax que dicuntur pergule ꝛ brumesce quax quedā sunt albe quedā nigre quedā rubee ꝛ quedā habent grana rotūda quedā longa valde. quedā mediocriter. quedā specialia non habēt nomina. Et eax quedā tempestiue maturationē recipiūt quedā tarde. Et ex bis eligende sunt que magis placēt ad esum. quia pter nibil aliud plantant cū ex eis vinum non fiat. satis tamē cōpetunt ad agrestuz faciendū acerbe

De aere qui vitibus competit ꝛ de situatione vinearum

Celum mediocris qualitatis tepidū magis q̄z frigidum esse debet. siccū potius q̄z nimis ymbrosū Hz añ omnia vitis pcellas ventosq; nimis formidat. Aquilo tamē vites sibi obiectas fecūdat. Auster vo nobilitat. Ideoq; in arbitrio nostro est an plus de vino habeam⁹ an meli⁹. De situ vinearum etiā sciendū est q̄ campi a montibus remoti ꝛ valles nō aquose largius vinum ferunt. Colles vo ꝛ campi iuxta eos existētes ꝛ naturā eox habētes nobilius vinuz faciunt. Preterea est sciendū q̄ in locis frigidis in montib⁹ a meridie vineta ponēda sunt. Calidis a septētrione Temperatis ab oriēte vel si necesse fuerit ab occidēte vt bac industria excellens qualitas temperet Loca naturā sepe vinib⁹ mutant. ꝛ iō earū genera cōvenienter apteni. Plano igit̄ loco statues vitē que nebulas sustinet ꝛ pruinas. Collib⁹ q̄ siccitatē ꝛ ventos. Pingui agro graciles atq; fecūdas. Macro feraces et solidas. Frigido et nebuloso eas que hyemē celeri maturitate p̄veniunt. aut q̄ duris acinis inter caligines securi florent Ventoso tenaces. calido generi teneriores ꝛ humidi. Sicco eas q̄ pluuias ferre non possunt. Et ne multa dicā eligēda sunt genera que p defensione vicioꝝ suoꝝ cōtraria loca diligunt bis in q̄bus durare ñ possunt. placida sane regio ꝛ serena tute gen⁹ omne suscipiet. Industri⁹ ergo vir pbata diligat ꝛ loca talib⁹ mādet que imutari possunt ea vnde sumuntur. sic merita queq; seruabit.

De terra que vinib⁹ apta est.

Solum autem vineas ponēdas nec spissum nimis nec resolutū sit ppius tamē esse resoluto debz nec exile nec lentissimū tamē leto primū nec campestre nec p̄ceps nec siccuz nec vliginosum. modice tamē roscidū nec salsum nec amax qō vitiū saporez corrupto vino contristat. Tofus ꝛ alia duriora vbi gelu relaxant et solibus pulcerrimas ferunt vineas refrigeratis estate raticib⁹ ꝛ humore detēto sed ꝛ soluta glarea et calculosus ager ꝛ mobiles lapides. si tamē p̄ omnia se glebis pinguib⁹ miscuerint et silex circū terrā suppositus quia frigidus est ꝛ tenax humoris radices estate iuste ñ patitur. Itē loca ad que de cacuminib⁹ terra decurrit vel valles quas fluminuz saturauit aggestio. Argillosa terra cōmoda est. sed argilla sola grauiter inimica. Niger sa-

bulo et rubeus vtilis est cui fortis est terra pmixta. Carbunculꝰ nisi stercore macras vineas reddit. In rubrica difficile comprehendunt q̄uis postea nutriant in ea. sed Terre genꝰ est valde opibus inimicū. qz paruo vel humore vt sole aut nimis madescit aut nimis siccat. Ideoqz maxime vtile solum est qđ inter omnes numerates temperamentū tenebit z primꝰ fuerit raro q̄z dē so. Vtilē vineis terrā pꝫ signa cognoscēs si colorꝭ z corpis rari aliquatenꝰ ac resoluti est virgulta q̄ protulit lenia nitida procera z fecūda sunt. vt pirus siluestris prunꝰ rubꝰ ceteraqz hmōi. neqz in tota neqz sterilia neqz scabrosa nec macra exilitate languentia. Ito pastinandum prerea rudes agros vel maxime siluestres eligamꝰ. Ultima est eius cōditio in quo fuerūt vineta vetusta. quo si necessitas coegerit prꝰ multis arationibꝰ exercitent vt abolitis radicibus priorꝭ vinee z omni eiꝰ carie et squalore depulso nouella vitis tuncꝰ possit īduci

De pastinatione et dispositiōe terre in qua vinea est plantāda.

Demense septembris vel octobris locis aridis aut ianuarij vel februarij seu martij locis humidis fieri debet pastinū siue cultura vbi vinea est plantāda. qđ tribꝰ fit generibus. aut terra in totuz fossa aut sulcis. aut scrobibus. Tota terra debet effodi vbi ager est immūdus vt siluestribꝰ truncis z radicibus filicis vel herbaꝝ noxiaꝝ spacia liberētur. Vbi aūt sūt mūde novales scrobibus pastinemꝰ aut sulcis qz melius erit sulcis qz humorē velut in totū pastinata spacia trāsmittūt. fiūt aūt sulci longitudine q̄ destinaueris. Tabule latitudine trium pedum vel q̄tuor altitudine vniꝰ pedis īlocis humidis vel duoꝝ in locis siccis. deinde si ligonibꝰ p boies vinea est colēda tantum crudi soli relinquimꝰ q altero sulco impresso vitū acies tribꝰ vel q̄tuor distēt pedibꝰ. Tribus in solo exili quattuor īpingui z tribus z semis in mediocri. Si vero arande sunt vinee q̄nqz vel sex pedum spacia que non fodienda sunt in medio relinquūtur. Qz si scrobes fieri placeat tantuz fiant longe quantū vites distare debebūt vt in quolibet scrobis capite plāta vna ponatur. Possunt tamē cōmodissime sulci fieri distātes in triplo q̄z vinea spissa finalitē esse debebit z in quolibet sulco plante īduplo spissiores q̄z esse debeant poni. Sicqz acies ligombus pcurari z spacia per trienium aut quadriennū arari z omni genere seminū seri. Cūqz vites excreuerint vnā trabi a dextris z alterā a sinistris z de vtraqz duas fieri vites sicqz spaciū totū impleri. Scrobes nō sunt vltra duos pedes altius fodiende. Neqz pangimꝰ frigore ne sarmenta laborent latera scrobibꝰ equaliter sint incisa ne obliqua vitis sautietur alterntentibus sarmentis cum fossor incūbet. pastinum aūt omne qđ versabit duoꝝ pedū altitudine vniuersa terra fodiatur. In quo erit diligentia ne crudū soluz occultia fraude fossor includat quā rem p spacia que fodiuntur virga custos exploret in q̄ mobꝰ est p̄dicte altitudinis delignatus. Et radices omnes z purgamēta maxime rubi z filicis in summū redigi faciat que cura īomni positionis genere est vndiqz seruanda. Possunt etiā cōmode fieri fouee parue z stricte cōuenienter tamen pfunde vbicunqz vites p vniuersum agruz ppetuo stare debent sm q p omnes agricultores expertos bononie. et in locis alijs pluribus obseruatur. Possunt etiā foramina in terra circa vitē fieri vbicunqz vitis plantāda est que quidē cum palo fieri consueuerunt. Sz est melius valde q fiant cū fossa terra qđ ē instrumentū ferreū p me primitus in rep natura inuentū quo terra quantū expedit pfunde fodatur fossaqz terra educitur. nec in foraminis parietibꝰ conculcatur vt insitionem debilū radicū impediat. z hoc quidem puo valde labore pficitur nisi ager lapidosus fuerit vel saxosus. Locꝰ quidem q̄ pastinādus erit prius imꝫ edimētis z omi

bus liberetur arboribꝰ ne fossa terra post calcatu assiduo solidetur. Illud quidez experimentis assiduis compertū est vites melius puenire si vel statim fosse terre vt̄ non longe ante pangantur cum tumor pastini nondū repetita soliditate subsedit. ⁊ ℞ q̄dē in sulcis ⁊ scrobibus est ꝓbatum

Qualiter debent colligi plāte vitis et quales et qualiter seruari et ad partes remotas portari

Plante vitis que ꝓtaioli dicunt colligi debent quando plantande sunt ⁊ etiā ante colligi possunt si bene seruent. Et meliora quidem tpa colligendi eas sunt tempus octobris quādo ps foliorū cecidit ⁊ ps adhuc retinetur in vite. tūc enī calor naturalis vitis adhuc est expansus in ramis sed cū omnes frondes ceciderūt omnino et superuenit gelu intensum in aere tunc rami eꝰ calore naturali destituti sunt qui ꝓpter frigꝰ aeris fugam habuit ad radices ad calida viscera terre, quare tales plante difficilius comprehendūt. Tempus ꝓterea martij in quo iaz calor ⁊ humor ad ramos redijt ita q̄ eorū gemme iam tumescere incipiāt est optimū ad plantaz collectionē ꝓpter eandem rationē. Eligendaz quidē plantarū ratio est multiplex. Et primo quidē ex tali terra eligi debent q̄ non sit multuz pinguior ea in qua pangi debent sed sit equal aut exilior. nam si a pingui terra ad solum exile transferantur vtiles esse non possunt nisi sepe stercore adiuuentur. Item eligēda sunt pangenda sarmenta de vite media: nō de summa neq3 de infima quinq3 vl̄ sex gēmarum spacio a veteri ꝓcedentia, quia nō facile degenerant que de talibus locis colliguntur. Summa flagella repudiemꝰ ac surculos, qui licz loco bono nati sunt tamē feracitatis beneficio caruerunt. Pampinus autē qui de duro nascitur etiaz si fructum attulit ꝓ frugifero non ponatur. i suo enī loco fecundatur a matre, trāslatus vero tenet sterilitatis vicium quod nascēdi conditione suscepit. Sumātur etiaz de fecunda vite neq3 estimemus ea brachia fertilia que vuas singulas ac binas producunt sed que multa vbertate curuant. Nā potest ferax vitis i se feraciores habere materias. Erit autem hoc signum fertilitatis si de duro aliquo loco fructum citabit. si fetu impleuerit ramulos ex omni parte surgentes sed hoc signis ꝓprijs per vindemias est notandum. Asserit autē Columella vno anno explorari fertilitatem non posse sed quattuor quo numero cognoscitur vera generositas surculorum. Ad pangendum nouellus palmes debet eligi duri in se nihil habens et veteris sarmenti. q̄niam hoc sepe corrumpit ⁊ putrescit. Dē sura sarmenti vnius cubiti fm̄ Palladiū esse debet. Mibi autem videtur longius esse debere maxime in locis decliuis montuosis et aridis cum in foueis obliquē pāguntur ipsumq3 ramulis et capreolis siue anchis esse purgandum. Seruande sunt plante vitis taliter q̄ vento aut sole nō mātur aut aliquo modo ledantur et precipue sub terra vsq3 ad dimidiam partez merse, si paucis erunt seruande diebus. Si vero diu eas seruare necesse fuerit et maxime iā multo adueniente calore vsq3 quasi ad sūmitates ipsarum terra valde trita operiātur aperte adeo q̄ terra tam intra q̄z supra posita diligenter singulas plantas tangat. Qz si eas transuehi ad partes multum remotas oportuerit, purgamentum tritici quod vocamus locium vel palee molles et modicuz lutose cum plantis optime misceantur et sacco vel sextorio quod est melius inuolute stricte ligentur capite grossiori cum prefatis paleis et scorio cooperto et cum portantur quantum fieri potest a sole defendantur ⁊ ventis. Qz si nimia esset aeris siccitas possunt quandoq3 vtilē capita grossiora in aqua demergi. Sic enim dispositē diu ferri poterunt et teneri sine lesione ipsarum

Qualiter et quando vinea et vites sunt plantande

Tempore septembribus ⁊ aprilis in locis frigidis vinee sunt plantãde. Tempatis vo de mense octobris ⁊ martij. Calidis de mẽse nouembris ⁊ februarij. Ita tamẽ qĩ omnib⁹ pfatis locis si humida ⁊ campestria depressa fuerint post byemẽ pãgant ne calor naturalis ipsarũ duplici aquositate loci videlicet et byemis extinguat. Si vo arida et montuosa sint loca pangenda añ byemem plantent vt supflua locorũ siccitas circa plantas humiditate byemis temperet. In locis vero tempatis ante byemẽ ⁊ post congrue potest pangi. Itẽ ponende sũt vites placidis diebus ac tepidis qñ solũ est modice humidũ sed pot⁹ aridũ q̃z lutosũ Cum vinea plantat in ordine aut plantat i foraminib⁹ palor grossor vel in foramine instrumenti qõ foratura vocatur quod ẽ valde melius. ⁊ tũc factis foraminib⁹ directis vel paz obliquis. duo sarmẽtes in pte inferiori oblique incisi foramini imprimãtur ⁊ sabulũ vel terra soluta ⁊ trita et cum pauco maturissimo letamine palearũ mixta vsq3 ad mediũ foramen ponat. Deinde creta vel terra ibidẽ inuenta repleat. Aut i paruis foueis cõuenienter pfundis pãgũtur capitibus plantaz longe positis i parte infima ⁊ in suprema iuxta signũ cum fune pportionaliter vndiq3 positũ piunctis et terra cõtrita mediocriter supinducitur ⁊ conculcat. Caput sarmenti cũ deponitur oquendũ nõ est nec aliquo modo veprandum. Nã ps ea de qua radix sperat iiurte nulli subijcienda est. Due gemme ferules remaneãt supra terrã. nec dimersa penitus secundiori pte supra eã quod est sterili pximũ relinquat. Ubi pinguis ẽ natura terrarum maiora inter vites spacia relinquamus scz quattuor pedũ. vbi exilis angusta scz trium. vbi vo mediocris triũ pedum et semis. Preterea non est tantũ vno genere vitiz omne pastinũ conserendũ ne annus iniquus generi vindemie spem omnez excludat. ⁊ ideo quattuor vel quinq3 generis eximij sarmenta pangemus. Ut expediet maxime genera tabulatim disponi. ⁊ sic generum diuersitate distincte posita poterit eam operariorũ minor numerus expedire ⁊ gradatim que velocius maturantur prius condere. Deinde que serius ac meli⁹ puro sapore sine luctamine alterius generis vnaqueq3 vina seruare. Et si hoc facere tibi difficile videatur non alia simul cõseras q̃z que sapore et flore ⁊ maturitate cõueniant. In scrobib⁹ vero magnis et latis vt vitium distantia esse debet p angulos quattuor sarmenta deponas. et vinaciã vt dicit Columella stercor mixtam simul spargas ⁊ si exile solũ fuerit pinguem inseras terrã scrobi. Si vero nimis cretosuz etiã misceas sabulum. Q, si arbustum te delectat habere plantã generose vitis prius in seminario nutrire debebis. Uñ radicata transferatur ad scrobẽ cui arbori est iuncta. In seminario aũt breui spacio distantia inter se sarmenta depones. Et cum conualuerint binc post biennũ radicabit vitis vel arbustula ⁊ transferet. Quas cũ depones i scrobem ad singulas materias rectas putatis omnib⁹ que scabra sunt. curtatis etiam radicib⁹ si quas poteris inuenire vexatas In scrobe aũt ad arbustum faciendũz duas radicatas vites depones. obseruãs ne se in radice pungant. et ipsas vites ad scrobis latera discreta coniunges. Varro asserit scrobẽ non primo anno esse cõplendam que res facit vitẽ altius fundare radices. sed hoc aridis quintisse forte queniet. Hũidis vo sata putrefient humore suscepto nisi terra statim cumulet. Sed arbusta que ferent plantas arborũ de bis generibus ponat. Vel si agro suppetit abundantia. bis vtat vlmo oplo salice populo fraxino cerasonuce pino ⁊ similibus. sed salice ⁊ populo in locis humidis tantũ vti possum⁹. ceteris vero in bis et alijs locis. Ex bis autẽ generibus truncos radicatos vel salicez ⁊ populuz sine radicibus circa scrobẽ vitis

constitui oportet. In scrobe vitis ab arbore sua sesquipedis vel duorū pedū spacio distare debebit. Nam arbori nimis prima vitis aut ipsius opprimet incrementū aut opprimet ab ea. Aliud etiaz de transferēda vite ingeniū fieri potest. Ex vimine parua corbicula ad arborē vel pergulariū fertur cui vitis adheret z in fundi media pte perfunditur z inducto in eā sarmento vitis suspendit z terra replet. qō sarmentū exacto anno in corbicule fundo incisum cuz ipsa corbicula portabit ad locū vbi plantare ponis. ibiqz cū ipsa corbicula obruit circa arboris maritā de radices. z hec quidē fiet sine ambiguitate prendēdi. Caueis etiam muniēda est aduersum pecoris appetentis iniurias z arbori sue prīo alligāda. Cum vo arbores ripaz vitib⁹ munire deliberas optimū est z facile sulcū in ripa facere. ibi qz spinas ac taiolos mixtim ponere et fossato effosso terrā supinducere. sic ei spinis munieī ager. z peas vitis tute conscendet. Optimū pterea genus est puincialiū vinearum que fiūt vt vites velut arbustule stent. que quidē plantant vt be que i ordine disponūtur. Et be quidē aut vndiqz pāguntur equaliter. aut vnū ordinē tantum seruāt ab alio primo vt placet remota sed in his vna sola plāta in qualibet fouea potest poni in duab⁹ videlicet acieb⁹. In tertia vo bonū erit vbiqz duas poni quibus prime plāte pdite possint annis seqntibus repari q si in quolibet loco due ponātur cū qualuerint debilior auferat vt vna sola remaneat. Preterea sciendū est q naturā vitis celū solūqz sustētat si genera cōuenīter aptent. Ideoqz in ea plātatiōe pcipue obseruāda sunt ea que supra dixim⁹ cū de aere z situ vineaz loqueremur

¶ De propagatione et renouatōe vitium et vinearum

Propagationes qñqz in vineis quādoqz ad arbusta fiunt. In vineis quidez qñqz ppagat in locū vacuū vbi vitis fm ordinē vinee debet esse. Quādoqz vo in locum alterius que infamati generis est sarmentū vitis nobilis propagat. z quandoqz p circumferētias ducit vt vinea incrementū recipiat. Et primo quidē modo ad ordinatū protrahitur locum aut statim cum sarmentum est sufficienter longum. aut successiue per annos vbi eius dem deficit longitudo Et idez obseruandū est in omni propagationis genere. Si autem in locum eradicande vitis propago ducatur. aut hoc statim fiat aut primo anno per vnū pedem pe vitem auferendā protrahitur vt habito vitis damnande fructu anni prioris seqnti leuiter in locum prius eradicate trahat. Cum autem protrahitur ad arbores vl arbusta ad vnū pedem ad minus ab arbore fiat remota propago. In omnibus autē p narratis modis letamen in fouea sup terram circa propaginē apparentē relicta ponatur. nec sub terra pertractū propaginis apponatur. alioquin superfluo letaminis calore debilitabit vl' arescet nisi fuerit adeo maturum z vetus q omnis calor letaminis exalauerit Est aut sciendū pdictas propagatiōes fieri aut in fossione totius vitis que propagat. aut virgis siue curuatura sarmenti vt velut arcus supra terrā relinq̄tur alia parte vitis in fossa. q si fiat virgis: post bienniū recidātur aut trienniū quod est tutius propter debilitatem biennaliuz radicum que vitem nouā sepe non conuenienter defendunt. Vetus et antiquata vitis et que longe nimium producit frugiferos palmites renouatur per studiosuz cultum congruis temporibus eidē adhibitū et per fimationem letaminis aut sarmentorum aut sabuli in loco nimis cretoso aut certe in terra nimiū sabulosa. z p strictā putationē aut insitionē factā in loco stipite nudo z succoso. Columella dic q si vitis pgularij vel arbusti q est integro trūco i solo robusto stricte putet z ablaqāta fimet. z intra tertiū vel quartū pedem a terra mucrone feriatur acuto ac fossa frequētius incitetur. ex eo loco germen plerūqz pducit

in vere ac materiã vitis fundit qua repare
tur vitis. Q3 si trunc9 vitis est nimia vetu
state corrupt9 de mense martij iuxta terre
superficiẽ vel sub ea modicũ recidat vt simil
in abscisso trunco vitis eadẽ renouet. vl cũ
vitis q̃ sola est nimiũ longe ꝓducat frugife
ros palmites plicet vnũ remotũ a vite 7 in
transibi in terrã exeat apodiat9 ad vitem.
7 post biennũ incidat mater. Hinc reno
uande vites aut oẽs laudabilis sunt gene
ris. 7 tũc de omnib9 fiat vt de singulis vitis
bus supra dictũ est prime. Aut omẽs sunt
male. quo casu nil erit vtili9 q̃s eã vniuersa
liter extirpare atq3 sufficiẽter vetustis con
sumptis radicib9 eã de nuo plãtare. Q3 si
quedã vites sunt bone quedã male radici
tus extirpatis peiorib9 vel appositis palis
in omnib9 locis in q̃bus vites aptantur q̃
relicte sunt adeo fodiant9 facile flecti pos
sint. 7 totaliter submersei duas aut plures
ptes ꝑm exigentiã et possibilitatẽ ipsarum
vnaqueq3 distribuat. et duob9 palmitib9
in singulis locis ad plus relictis cũ duab9
gemmis supra terrã ceteri amputẽt. 7 vni
cuiq3 viti ex fimo aliq̃d apponat. Nec est ꝑ
termittendũ q̃ de nouis palmitib9 tãtum
de vno quoq3 sub terra mergendũ est q̃ ra
dices in loco ꝙ gruo nouas emittere possint
que in veteri nisi sit quasi nouũ facile non
nascunt. Q3 si aliq̃s remaneat loc9 ad quẽ
null9 possit palmes ꝓduci eidẽ aliũde trã
slati noui palmites tribuant. Omnis prete
rea ꝓpagatio fieri potest in mensib9 octo
bris 7 nouẽbris februarij et martij. cuius ter
ra nec adeo mollis est q̃ cõmode tractari
nõ possit 7 ei9 ptes cõminui. nec adeo du
ra q̃ nimiũ fossioni resistat. In aquosis ãt
nimiũ locis post byemẽ et in siccis añ bye
mem utilius ꝓpagodu ceꝺ. Ita tamen q̃ in
plano sub terra vno pede in diuisi 7 truno
sis vsq3 ad duos pedes vitis trabẽda mer
gatur. Vel forsan ea q̃ sit añ byemẽ in om
nibus locis est melior. dũ tamẽ in aquosis
terra circa eã bene disponat. quia firman
dis radicib9 vt ait Palladi9 vitis incum
bit. cum proferendi palmites eã cura non
promouet

De insitione vitium

Vites inseruntur
aut in vitibus aut in arboribus.
Et in vite quidẽ insitio duob9 po
test fieri ꝙ grue modis. in trũco videlicet et
palmite. Insitio i trunco fit hoc modo Eli
gatur trunc9 inserendus talis q̃ sit solidus
7 humoris exuberet alimẽto. neq3 vlla ve
tustate aut iniuria laceratus aret. Reci
datur circa terrã aut ad pedẽ mediũ infra
terrã. nã supra terrã difficilius cõprehẽdit
Varro añt vitem scribit inserendaq3 secari
debere triduo añq3 inseratur vt qui in ea nu
mius est humor aduẽticius effluere possit.
Inserẽdi surculi sint solidi rotundi gẽmis
spissis 7 plurib9 oculati. ex q̃bus tres oculi
vel duo in insitõe ponant. Radat ergo sar
mentũ ad duoꝝ digitoꝝ mensuram vt ab
vna pte sit coꝛtex. nec patiaris nudari me
dullã sed leniter rade vt incisura possit sen
sim in acumẽ exire 7 corticata ps corticis nu
e matris adaptet. Infim9 oculus ita infiga
tur vt trũco iunct9 adhereat. qui oculus ex
teriorem debet respicere partem. Deinde li
getur vt in aliis insitionibus est narratum.
Tegumento quoq3 aliquo a ventis et so
le defendat ne bi quatiant hic adurat. vbi
calor temporis ligaturã inuaserit ipso pã
niculo tennis humor circa vesperam debet
frequenter affundi vt hoc alimento cõtra
vim celi torrentis animetur. Potest etiam
aliquid veteris cum nouo conuenienter i
seri. Cum ergo germen ceperit incremẽtum
adiutorio calami vel pali debet annecti ne
motus aliquis fragilẽ sarmenti ꝓcedentis
quassetet etatẽ. Leni vinculo et non stricte li
getur ne adolescentia mollissimi germinis
nodo dure constrictionis angat. Si infra
terrã inseueris eam bñficio congestionis
accumula vt hoc quoq3 nouis sarmentis
preter nutricis alimenta subueniat. Aliq̃
etiã in vite vel ramo biennali vel vltra inse
runt surculũ longũ modicũ veteris bñez
et trunci grossitudinem possidẽtẽ vl etiam

inequalē.vel simul vtrimq3 iunctis ad scis
sam vel supradicto modo insitione parata
& lege ppaginū obseruata. In palmite aūt
insitio duobus fit modis. Et vno quidē q
omnib9 melior est. vt nouū sarmētū nouo
p scissurā addatur incisura vtriusq3 in eo
dem iuxta gemmā adbibita loco & ligatu
ra cum peciola ex cera imbuta & molli vi
mine. deinde argilla cōgrue sūbsecuta. Alio
modo vt gemma vitis vnius excidat vsq3
ad medullā. pfundato vulnere & transuer
se vtrimq3 obliquato & tantūdem de gem
ma vitis alteri9 obruat & loco prime pona
tur. et fiat colligatio vt in aliis et tunc pua
lescit & fructificat. Quidā etiā expert9 mi
bi asseruit se vsq3 ad medullā vitem parua
terebra pforasse & ibi surculū conuenientē
foramini modicū rasum infixisse et comp:
bendisse nō abscisa vite. que quidem si ab
scidatur debet melius puenire Est & alius
modus optime pueniens vt incidatur in
serenda vitis oblique vsq3 ad medullā vel
prope eā intantū q cuneus duoz ppe digi
torum possit immergi. et tunc surculo9 dua
rum gemmaz modicū habens veteris vs:
q3 ad medullā rasus ab vna parte vt inci
sura in acutū tendat & pparatus eo modo
quo melius adequet alterius partis exte
rioris remota corticula imprimat in plagaz
& ligetur et creta circūposita peciola post
modū inuoluatur & p quattuor digitos vl
idcirca mater supra insitā sit abscisa nec su
pra eam aut infra pmittatur aliquid pul
lulare. et possunt circa vitem plures surcu
li conuenienter aptari. Optime etiā proue
nit si vnus tantūmodo inseratur surculus
& si eiusdē grossitudinis sit cuz trunco erit
melius quod esse possit. Alioquin cuz vna
parte corticis adequet. Vel sm Varronez
fiat adequatio medullaz. Insitō i arbores
duob9 potest fieri modis. & vno quidez vt
vitis trabatur p ceralum vel aliā arborez,
vbi vua tempe fruct9 arboris maturetur.
Alio vero vt inseratur in arbore sicut om
nis insitio in dissimilia fit quādoq3. Et pri
mus quidē modus est vt plantet vitis iu
xta ceralum vel aliā arborē piroz & maloz
et pforantur ille & per foramen vitis trabi
tur. & cum creuerint arboz & vitis ita q effi
ciuntur ligna eoz continua. precidit vitis
ex parte radicis ita q non nutritur nisi per
radicem & stipitē alterius arboris. et tunc
maturatur vua cū fructibus illius arboris
Inseritur autē in arbore vlmi et forsan in
quibusdam aliis sm Columellā. vt trūcus
arboris gallica vsq3 ad medullam perfore
tur terebra. ibiq3 affigatur surculus vitis
sm modum supra traditū cum in commu
ni de insitionibus locutus fui. Fiunt prete:
rea dicte insitiones locis calidis mense fe
bruarij. frigidis vero mense martij cum vi
tes non aquato sed spisso lacrimantur bu
more. licet facte tempore quo aquosas ef
fundunt lacrimas aut postq̄m emiserint
pampinos quandoq3 insite comprehēdāt
Possunt etiam de mense maij et iunij iaz
consumptis lacrimis si palmites inserēdi
loco frigido & umbroso a pullulatione fue
rint preseruati. Alium insuper modū quo
nuda gemma loco alterius cum melle vel
alia quacunq3 reponitur a quibusdaz vul
gariter predicatum non pono. quia eum
nullaten9 approbare videtur naturalis ra
tio ppter humiā teneritudinē gemme. Ve
rūtamen quidā frater minor mihi asseruit
q de mense aprilis cū folia vitis incipiunt
apparere accepit summitatē gemme rema
nentibus foliis paruulis cū quadā conca
uitate. ac in eo loco posuit aliā gemmaz si
milem recentissimā aliunde acceptā cum
molli fimo bubulo. & sine quolibet alio au
xilio conualuit Ideoq3 pbari potest licz vi
deatur cōtra naturalē rationē posita a fra
tre Alberto theutonico. Catbo autem scri
bit q vitis insitio vna est p ver. altera cum
vua floret ea optima ē. Per ver vitem sic
inseritо. pcidito quā inseres. eam mediam
desindito p medullam. eo surculos pacu
tos acuito quos inseres. medullā cuz me:
dulla cōponito. Altera insitio est si vitis vi
tē prigat vtriusq3 vitē tenerā pacuito obliq̄
inē sese medullā cū medulla libro colligato

Tertia insitio est terebra vitem quam inse
res ptundito eo duos surculos vitigineos
qō genꝰ esse voles insectos obliquos acui
to ad medullā facito. bis medullā cuz me
dulla cōiungas arcitoqz ea que terebraue
ris alterū ex altera parte eos surculos faci
to. sint longi pedes binos eos in terram di
mittito replicatoqz ad vitis caput media
vitis vinculi terrā defigito terraqz opе
rito. Hec omnia luto depressa oblinito al
ligato integitoqz ad eundē modū tanqm
oleas. Ego autē aliā insitionē sepe pbaui
et eam inueni infallibilem z securā a pollu
tione z lesione fossure. banc insitionez boc
modo facere debes. Accipe palmitem lon
gum nouū habentē quattuor digitos vete
ris p̄cedentis anni z remoue dimidiam ve
teris partē vsqz ad medullā. ea salua rema
nente in parte inserenda. z ex alia dimidia
veteris forma cuneū longū tribus digitis
scz vsqz ad palmitē nouū z ibi fiat vna co-
therca z cuneus ibi bene fortis existat inci
sus non a parte medulle sed ab altera tan-
tum z fiat bene acutus. Postea scinde per
medium stipitem inserendū eiusdē grossitu-
dinis si esse potest alioquin sit grossior pa
rum. z de parte habente minꝰ de medulla
demat quātitas vniꝰ digiti grossi. z i ce-
sura infige cuneum vt cotherca fortiter ad
hereat capiti breuiori stipitis scissi. et alia
duo capita equalia sint aliquantulū intra
nouū vt vinculum possit stringere vtrūqz
caput veteris sarmenti equatū. Deinde li
ga stricte cum iunco scisso totā scissuram
et eo modo poteris inserere duo vel tria vl
plura brachia vitis reliquis omnibꝰ am-
putatis. Deinde totā vitem insitā demer-
ge in terrā. et tot sulcos in quā partē volu
eris facias quot brachia sunt insita acin q̄li
bet sulco in loco vel locis vbi loca insita in
terra iacebūt vnā paruā foueolam facias
in qua z tota ligatura insite dimittat et ter
ra cooperta pedibꝰ suauiter compumat z
vltra vnā spannā ad minus sarmentuz su
perius eleuetur. Itē poterūt sarmenta no
ua in nouo sarmento vl veteri vsitato mo
do coniungi et eodē modo in terrā depmi
sed est opus q iuncture cannula scissa fir
metur ne flectēdo facile rumpat.

De putatione vitium et arborū vitiferarum

Locis calidis men
se octobris nouembris februarij
et martij donec eaz augēatur gem
me iusta fiet putatio vinearū. Frigidis ve
ro mense februarij vl martij tantū. In tem
peratis vtroqz potest tpe fieri sed cōmodi
us erit in montibus vineas q̄ septētrionē
aut ptes occidentis respiciunt verno puta
ri tempore. Alia ps aduersa clementioꝝ
plagis recidat autumno. Nā in talibus lo
cis z in omnibus calidis pruinaz vis z na
tura nescit. Sed semp vm Palladiū i pu
tatione nitatur vt vitis fiat robustior i cru
re ne debili viticule duo duramēta vuemꝰ
quod quidā experti putatores nostri tem
poris in ordinatis et depressis vineis non
obseruant astruētes melius esse stipitē vi
tis renouari frequēter. Auferēda sunt leta
intorta debilia et malis locis nata sarmen
ta. Et sarmentuz quidē inter duo brachia
natū debet incidi Nz si pinguedine brachi
um quodcūqz debilitauerit illud brachio
deciso succedat. Erit tamē optimū putatō
ni sarmentū inferius bono loco natum re
cuperande semper vitis causa tueri vel ad
vnā vel duas gemmas relinquere. In lo
cis letis z clementioꝝ altius licebit vites
expandere. In exilibꝰ aut estuosis aut decli
uis humilior est habēda. Sederit sapien
tis estumare vim vitis. Nā que tollitur al
tius z pinguis et fecunda est plus q̄z octo
palmites habere non debet. ita semp in pte
media vnū aut duos relinquamus custo
des. Si macra z humilis est singulis bra
chijs singula flagella dimitte sed prviden
dum est ne in vna pte sint sarmēta que ser
uas. qō si fiat tanqm si fulgure tangat are
scit. Circa crus quidq̄d nascat amputemꝰ.
si non desideret vinea renouari. Relinquē
da sunt sarmenta neqz circa durum neqz i

summo.quia hec velut pampinaria min⁹ afferūt.illa vo vitē nimietate fetus onerāt ⁊ longius ducūt quare sunt in medio loco seruāda non iuxta gemmā.sed aliquanto supius fiat plaga ⁊ auertat a gemma pro⁹ pter lacrimā defluentē. Ungues etiam cu stodū siccos ⁊ nociuos recide.⁊ omnia q̄ vetera ⁊ scabra reperies. Q̄z si truncus vi tis sole aut pluuijs aut noxijs animalibus est cauat⁹ purgemus quidq̄d est mortuū plagasq̄z eius amurca liniamus aut terra q̄ p̄derit aduersus p̄dicta. Correx etiaz re⁹ cisus ⁊ pendens a vite tollat.que res vt ait Palladi⁹ minorē fecē reddit in vino. Du sculus etiā radat vbiq̄z repertus. Q̄z pla⁹ ge quas in duro vitis accipiet oblique ac rotunde fore debebūt. Cetera igit sarmē⁹ ta quibus p̄mi anni fructus pependerūt. omnia recidant.⁊ noua circūcisis capriol' ⁊ ramulis inutilib⁹ relinquātur. Sed sciē dum est q̄ in quibusdaz p̄tibus sarmenta quantū longa sunt a natura p̄ducta a pu tatore relinquūtur vt apud cremonā ⁊ ter donam ⁊ alia multa loca. In quibusdā so lum summitates steriles auferūt. In alijs aūt vsq̄z ad vnū pedē palmituz longitudo relinquit. Alibi vero adeo stricte putātur q̄ vsq̄z ad semipedis mensuram palmites breuiātur. Et p̄im⁹ quidē modus non est obseruādus nisi in locis letis vbi ptice nō ponunt sed vites velut partice vel funes vndiq̄z extendunt. Secundus vero apud Ast obseruatur cū palis tantuz circa vitez affixis.⁊ ad eos palmitib⁹ paucis extensis Et bi duo modi p̄cipue tolerātur in letis vineis ⁊ in bis vitiū generib⁹ que suas gē mas p̄ longa internodia distulerūt.et bu⁹ iusmodi vinee plurimū ⁊ multū fructuz fe runt ⁊ multos botros licet non adeo ma⁹ gnos vt vites stricte putate.multūq̄z ⁊ assi due fodi ⁊ fimari desiderāt tales vinee vt fructū ⁊ palmites congruos ferre possint. he vero vinee in quib⁹ vsq̄z ad vnū pedem palmites breuiant vt bononie mutine et i alijs locis multis i mediocri solo defendū tur ⁊ quasi in omni genere vitis.⁊ congrue palmites fructū q̄z suū defendunt. Que ve ro strictissime putant vt apud forlinū.⁊ in quibusdā alijs locis ⁊ in puintia taliter p⁹ curantur in vitib⁹ que sine palis ⁊ partic⁹ velut arbustule in suis stant ordinibus.et in vitibus que spissos valde nodos inueni untur habere ⁊ maxime in exilibus solis ⁊ in specieb⁹ vitis que vocant albana et scla ua. Et potest etiā talis putatio seruari i zi⁹ ziga ⁊ verdiga . que si aliter putent nimis miseras vuas ferunt ⁊ sufficiētes pro anno sequenti palmites nō p̄ducunt.et hec est i vineis putationis ratio. Item expertū est q̄ si sarmentes p̄ducētes vuas incidant ppe botros vuaz eis florentib⁹ vel paucis die⁹ bus post nascent noui sarmētes cū multis vuis p agresta colligenda tēpe vindemie et post ipsam. Et puto q̄ huic experiētie p̄de rit si a tota vite tempe dicte putationis au ferantur omnes sarmentes nati sine vuis vel saltem bi qui in sequenti putatiōe a vi te tolli debebunt. Itez p̄derit si vue primo nate nō p̄mittant maturari sed cuz adhuc erunt acerbe p agresta tollant.hec autē lo cum habent non in omnib⁹ generibus vi tium sed in bis que tam in veteri q̄z in no⁹ uo vuas producunt vt sunt muscatellus ⁊ similia. In arborib⁹ aūt et pergularijs tot materie relinquūtur q̄t virt⁹ vitis potest cōmode tolerare ⁊ tamen non sint in aliq̄ loco nimis spisse.et in sarmentib⁹ relinq̄n dis omnes summitates steriles auferant. Putant aūt a plurib⁹ de tertio in tertiuz annū tantū vt plures vuas ferāt. Q̄z si an nis singulis putētur eas pinguiores p̄du⁹ cent et longiori tempe vitem defendēt.qui dā aūt nunq̄z putāt vites in magnis autra mosis arboribus p̄stitutas p̄pter nimiam difficultatē putationis eaz.sed partic⁹ vi tes fortiter p̄cutiunt vt que arida sunt excu tiant. Et quidā nullo modo percutiūt. sed eas suo naturali motu viuere sinunt ⁊ boc etiam modo in locis pinguioribus defen⁹ duntur. Item sciendū est q̄ in cuiuslibz vitis putatione tria cōsideranda sunt scz fructu um spes.vt tales palmites tantuz relinq̄s

te quibus pcipiendoꝝ fructuū spes habe-
tur vt sunt valde maturi et rotundi ⁊ gros
sas ⁊ rotūdas gemmas habētes ⁊ spissas
ꝑm speciem vitis illius. Itē succedentia ma-
teries vt videlicet custodes et sarmenta in
bono loco nata ex quibus materia sequē-
tis anni presumi ꝑ brevia valde relinquas.
Item locus qui vitē seruet vt custodem re
linquas etiā in parte infima vel in aliquo
congruo loco cū ppter vetustatē aut defor
mitatem aut nimiā longitudinē vitis īdi-
get renouari. vt postꝙ sufficiēter creverit
in loco custodis residuū amputeť. Itē no
tandum est ꝙ si vitis mature puteť matu-
rius pullulat ⁊ plura sarmenta maiora p
ducit ppter retentionē humoris qui nō ef
fundit̄ consolidatis plagis ante cursum
eius quare totus cedit in augmentum ra
moꝝ. Qꝫ si tarde puteť seri⁹ pullulat ⁊ fru-
ctus plurimos ꝓsequeris ppter effusionē
supflui humoris aquosi digestionē humo
ris viscosi ex quo fructus generatur impe
dientis. Ideo vites ⁊ vinee exiles pri⁹. pin
gues vō que supfluo humore īdigesto lu-
xuriant nimiū i frondes ⁊ palmites et que
pruinas timent serius amputenť. Itē post
bonā vindemiā strictius puta ppter con-
sumptā virtutē vitis. post exiguā vero lar
gi⁹ ppter vires eiusdē alterna resumptas
requie. Arbores vitifere quedā nullo mo-
do putantur vt que feruntlabrusta q̄ sūt
vites siluestres que nunq̄ putari cōsueue
runt. Vel vites domesticas que particis
tantū a quibusdā siccitate purganť. Que-
dam de tertio in tertiū putātur annum vt
sunt arbusta ⁊ arbores magne q̄ vites do-
mesticas sustinent nisi sint fructifere arbo
res que auiditate fructꝰ non putanť. Uti-
le tamē est si eis annis quibus arbores pu
tande nō recidunť nimia spissitudo ⁊ rami
supflui amputenť

De formatione vinearū et radi cum inutiliū amputatiōe

Quellam uitem
In Columella dicit post primuꝫ an-
num ad vnā materiaꝫ esse formandā. nec
recidendā totā sicut ītalie ꝓsuetudo est an
no secundo expleto. quia vel intereāt vites
in totum recise vel infecunda sarmenta p
ducāt. que amputato capite velut pampi-
naria de duro coguntur exire. quare iuxta
ipsam cōmissurā veteris sarmenti ad vnā
vel duas gemmas inferioris capitis relin
quenda sunt. qō est merito in viticula fo-
rtioꝛe seruandus. nā debilis nimis viticula
secundo anno recidēda relinquitur. Et sa
ne adiuuāda est calamis nouella vitis ꝑ
exiguis palis vt sequēti anno robustiores
accipere possit. Et tā diu recidēda est vsq̄
ad vnā vel duas gemmas donec leta ⁊ fer
tilia sarmenta ꝓducat. Qō cū fecerit liqui
dem vitis velut arbustula est formāda ad
vnā tantū materiā reducať. Si vero cum
pali et particaꝛ auxilio stare debet. ī ea due
materie sunt seruāde que tante longitudi-
nis forment quanta deliderat stipitis alti
tudo vt videlicet in exili solo breuioris vni
us scalꝫ pedis. in pingui vō et leto maioris.
duoꝝ scꝫ vel triū pedum altitudinis dispo-
nantur. anno deinde sequēti quattuoꝛ ad
plus materias habere debebūt que in par
tes quattuoꝛ diuidātur. Deinde sequenti
bus annis totidē vel plures ꝑm doctrinaꝫ
in eaꝝ putatione tradituꝫ. Qꝫ si vitis super
arborē vel arbusta conscēdere debet ꝓ eta
tes ad hoc ꝓducenda est donec ad ramos
fuerit ibiq̄ incidi debebit vt in eiꝰ sūmitate
nata capita sequēti anno diuidātur ꝑm di
uisionem que inuenitur in arboris ramis.
Deinde cōsequēter pramos vitis ꝓcureť
ascensus vnā semp materiā ad cacumē ar
boris dirigendo. Formantur vinee diuersi
modis ꝑm varias cōsuetudines ciuitatum
⁊ locoꝝ. nā in quibusdā locis formātur in
ordinibus cū palis et particis aut cum sar
mentibus tensis aut sine aliquo auxilio vt
alibi dictū est. In quibusdā fiunt ī acieb⁹
⁊ tunc aut cū vna partica tantū vel duab⁹
siue trib⁹ cū sint in leto solo ⁊ maxime ī aci
ebus arboꝝ quib⁹ vites mediantib⁹ q̄bus
dam palis sustentanť. Aliut etiam fiunt in

pergularijs paruis.⁊ tunca parte stipitis sunt depresse ⁊ ab altera dirigunt in altum que multo indigent ligamine et labore ⁊ plurimū fructum ferunt. Ego autez pono vnam partem solā in pte depressa.⁊ vnam in parte alta bene fortē que omnes palmites valde longos ⁊ fere ad terrā pendētes sustinent cū magna fertilitate vuaruz. sed vnā partem ab altera distare facio p vnuz brachiū solū modo ⁊ talia pgularia facio i ripis vineaꝝ ⁊ agroꝝ in quibus sūt sepes ⁊ arbores sup quas reponūt sarmenta mlta ⁊ maxima p anno sequēti. ⁊ hoc modo paucis expensis multas vuas pcipio in ripis ⁊ sepib⁹ viridib⁹ que alias nisi p clausura ⁊ lignis p igne pauce aut nulle utilitatis existunt. que etiā plurimū loca exornant. In quibus dā formantur in arbusta humilima ordinata vndiqz vel i magnas arbores acieb⁹ distinctas. ¶ Arbusta humilima vitifera formanda sunt vt eis plantatis postq̄z biennio vl triennio elapso sufficienter cōualuerint in sex vel septem aut octo pedū altitudine recidant. ita q̄ in exili solo breuiora. in leto vero ⁊ pingui altiora formētur ibiqz natis ramis anno sequenti omnes exceptis quattuor melioribus amputent ⁊ remanētes in pte sq̄ quattuor diuersas cum pticis aut iuncis formenti ⁊ ligatis lapidib⁹ sufficiētibus perpendiculariter cogantur p latera extendi ne diriganꝫ in altū qui cū fortificati fuerint longitudinē trium vel quattuor pedū sinātur habere. In quorum capitib⁹ erunt vites fortibus vinculis alligande. ⁊ hic mod⁹ pcipue obseruatur i pratibus mediolanēsibus. Sed in pgamensibus faciunt stipitez magis depressum videlicet trium pedū ⁊ ramos innatos etiaz plures eleuant in altū formātes arbusculam vitiferā ad modum campane inuerse. In cui⁹ medio sup stipite morat̄ qui putat vitem ⁊ arborē ⁊ ipsam vitez circūcirca expandit faciens palmites omnes fores vndiqz stare decliues. ¶ Magne vero arbores formande sunt vt in altuz ⁊ depressum habeāt vndiqz multos truncatos ramos fm possibilitatē vitis arborē operientis super quoꝝ capita ligabunt vites q̄ postmoduz omnes onuste ad inferiora flectent. Possunt etiā cōmode formari vt vites ferant. ⁊ ipse arbores augmentū non pdant. hoc modo videlicet cum popul⁹ salix vl vlm⁹ erūt circa grossitudinē brachij circa .xij. vel xv. pedes summitas incidat. ⁊ ramis ibidē nascentib⁹ vn⁹ rectior p̄mittat in altuz extolli quantū voluerit. et singulis annis vl alternis ramusculi auferātur ab ea sola summitate relicta. ceteri vō rami infra dimissi formētur vt in humilib⁹ arbustis vitiferis dictuz est. ad quos vites ligent nec abinde supra conscendere p̄mittant. Itē vt Varro scribit. vbi terra naturaliter humida est ibi altius vitis tollenda est eo q̄ in partu ⁊ alimonia nō vt in calice queruit aquā sz solem. Idcirco vtile esse puto in locis campestribus humidis pampinare vineas tpib⁹ cōgruis. s. mense maij ⁊ iunij ⁊ ipsas liberare ab omnib⁹ supfluis ⁊ inutilibus pāpinis ⁊ sarmentis. Deinde maturatis fere vuis post mensem augusti eas supfluis frondibus denudare vt sol vniuersās vuas videre ⁊ coquere possit vt vinū fort⁹ et maturius fiat. ⁊ supflua hūditate cōsumpta fiat melius durabiliuz ⁊ melioris odoris

¶ De relcuatione vinearum

Vinee releuande

Vinee autem ⁊ vites ligande antēq̄z gemme nimiū turgescāt. ⁊ vinee quidem quein ordinib⁹ cū palis ⁊ particis fuerint ita q̄ in eis vites spisse sunt vndiqz distantes equaliter releuande sunt vt cuilibz viti palo affixo eadem in medio vitis cingatur conuenienti vinculo si vinea est depressa. Si vō alta in duobus cingenda est locis. prius tamen ad nouez palos sex cannis aut particis conuenienti altitudine alligatis ita q̄ vna vitis sit in medio et cetere circumstantes. sic enī defendūtur a casu et vindemiantibus quasi ad omēs vites aptus patet accessus. Deinde palmites i partes q̄tuor diuidātur ⁊ fortiores fortioribus

particis debiliores debiliorib⁹ alligentur. In his vo vineis que rariores habẽt vites pali p totũ tribus distãtes pedib⁹ affigan tur ⁊ eisdẽ cannis vel particis firmiter liga tis superinducãt vites ⁊ taliter disponant. q⁹ operiant vniuersa spacia ⁊ ligent. et hic modus obseruat in mltis vineis marchie anthonitane sed mihi non placet. Vbi vo palmites velut funes tendunt cuilibet vi ti circa eam tres pali parui ponunt ab iui cem distãtes medio pede. et vinculũ quod dam circa eos velut sertuz cingat. deinde palmites extendant ⁊ inter vitẽ ⁊ vitez furi cula parua ponat vl baculus ligẽt ne vue flectantur ad terrã. Et taz huic vinee q̃z ce teris in quibus palmites longi relinquun tur multũ ꝓdest si facta ꝓpe palum liga tura extra eã postq̃z iaz lacrimas effundit suauiter modicũ torqueant sarmentes. nã huiusmodi tortura nascit infra ligaturaz successura materies. nec vuis nascentibus aliquã inferet lesionez. Et hic mod⁹ apud ast laudabiliter seruat ab omnibus. sed pal mites circa vitẽ sine particis ad duos tres vel quattuor palos post vinee fossionẽ sa tis irrationabiliter ⁊ inepte ligant. In his autẽ vineis que in aciebus consistũt si cuz particis aut sarmẽtibus tantuz fiunt nota est eaz operatio Si vero in paruis pergu lariss assixis paruis palis iuxta vites et lõ gis tribus pedib⁹ ex oꝑposito remotis ba culus fortis inter vtrũq̃z palum paruũ et magnũ ligetur a parte vitis depressus ⁊ ad oꝑpositã eleuatus sup quib⁹ sufficiẽtibus particis positis vites distribuantur eq̃les Si vo in arbustis vel arboribus sũt vites nihil aliud agenduz est nisi vt vites in plu ribus locis ligent ad stipites ⁊ earũ palmi tes ꝓpagines ⁊ truncos equaliter distribu ti ligent. Taz putandũ est omnib⁹ annis vitẽ resolui ac religari q⁹ refrigerat vt pal ladius ait.

¶ De fimatione vineaz et radicũ inutilium amputatione

Mense octobris ul' nouembris februarij vel martij fiunt pue fouee circa vites ⁊ amputatis cũctis radi cibus que in summitate sunt terre letamẽ imponit. et maxime hoc est in vite nouella seruandũ vt amputent radices supuacue quas ꝓduxit etate que si conualuerint in feriores radices faciũt in terra et remanet vuis in summitate suspensa que res eã fri gori faciet obnoxiaz ⁊ calori. sed be radicu le non ad stipitez debent recidi ne aut plesi inde nascant aut noua plaga corpori vinee impressa vi secuturi algoris patatur. Recidantur autẽ relicto digiti spacio. et si placi da byemis est vites relinquam⁹ aptas cuz ante byemẽ hoc est factuz si violenta ante mensem decẽbris operim⁹. Si perfrigida modicuz columbini stercoris circa viticu las largiemur. Sed cũ alium fimuz ponimus. paruis parũ magnis vo vitib⁹ plus apponimus. Plurimũ igit operatur in vi neis letaminis administratio frequens ad multũ ꝓferendũ fructũ. sed quia consueuit vini saporem viciare ⁊ durabilitatẽ ledere qui nobilius vinũ habere cupiũt de mense augusti vbi vinea miserior est. lupinorum corbẽ vnã in bubulca seruut. et cũ ad debi tum augmentũ puenerint eos euertunt. ⁊ optimũ sterc⁹ vineis prebere dicunt Veli foueis circa vites factis ponunt minuta tatim incisos sarmentes et pãpinos ⁊ ope riunt.

¶ De vineis ligonisandis

Mense martij no uella vinea incipiat puluerisari. qd tũc ⁊ deinceps vsq̃z ad octobrẽ singulis mẽsibus agendũ est non solũ ꝓpt herbas sed ne tenera adhuc semina solida ta terra ꝓstringat. Sed i mense iulij mane et vespere ia calore depositi debet effodi et auerso gramine puluerisari Graminũ ra dices sunt cũ obsint plurimũ extirpãde. Fi ant ꝓterea sulci pillas ptes in quib⁹ aqua colligit vt ad extremas ptes facile defluat que si remãserit nouellas extinguit et anti quas vites elidit. Eodez mense martij est

celebranda completa vineaꝝ fossio añq̃z gemme nimis turgescãt quia si fossorẽ aptus vitis viderit oculus cecabit spes mag̃ vindemie. Deinde mense maij fit secunda fossio vineaꝝ eo tpe quo nondũ floret vel eo quo iam florere desierũt. quia q̃ florent constat nõ esse tangẽda. In qualibet autẽ fossione cauendũ est ne fiat eo tpe quo terra nimis madida vel nimis sicca est. sz cuz medie dispositionis extitit. Et quanto terra magis puluerisabitur tanto melius erit Sufficit tamen si mediocriter pfunde fodiatur Sit aũt studiũ vt vniuersa terra fodiatur equaliter vt nihil in ea crudi soli remaneat z maxime iuxta vites quã rem virga in qua sit altitudinis pastini mod⁹ designatus diligens custos in multis locis exploret. Nã hec cautela dolosos fossores ab hac negligẽtia submouebit

De nocumentis que vitib⁹ accidunt et cura ipsaꝝ

Accidunt nocumenta in primo anno plãtatis vitibus vt pereãt vel semiuue remaneãt. Qõ quidẽ q̃q̃z fit ppt herbas circa eas nascẽtes quaꝝ radices sibi nutrimentuz surripiunt. qõ si accidat frequenti fossione z herbaꝝ incisione iuuent. Aliq̃n vicinis arboꝝ vel sepium vmbris. et tunc aut amputãde sunt aut frondib⁹ denudãde. Sepe etiã ex nimio solis ardore deficiunt quo casu aut obumbratione aut operimento terre circa eas cũ aliquo stramine omnino siccent aut aque cõuenientis exhibitione lesionẽ euitant. Accidit etiã q̃q̃z nocumentũ vitibus ex vicinitate quarundam plantaꝝ. sicut caulis coruli z lauri. Cõpertum est enĩ hec adurere vitẽ. Ideoq̃z in vineis plantari nõ debent Quãdoq̃z patiuntur animaliũ corrosionẽ que plurimũ ledunt eas z toxicãt. Ideoq̃z si pauce sunt vites spinis cõgruis muniant si plures fossatis cingant z sepibus. Quãdoq̃z vites i byeme gelu pereunt. quare recidende sunt iuxta terrã z in talibus locis in putatione curãdũ est vt nunq̃z stipes erigat aliquis supra terrã. z cuz approximat byems vites putẽt nõ curtatis flagellis z omnib⁹ simul i quibus dã locis cũ iunco ligatis iuxta terram flectant z sup capita ipsoꝝ ne surgant aliquid terre ponat. Deinde post byemẽ deducto ligamine releuent. vel fiant i arboribus tantũ sup quas non facile gelu siccantur. Aliquãdo autẽ frigus non totam perimit vitẽ sed solũ nouos palmites qui ppter ligni teneritudinẽ z medulle magnitudinem se defendere nequeũt. Qõ cuz acciderit surſum in loco idoneo palmitibus prereandis. aut etiã modico de palmitibus relicto si aliquid viriditatis ibidem habuerint recidat. sic enĩ quasi renouabitur z formabitur vitis. z forsan eodẽ anno aliquez fructũ feret. Accidit etiã plerũq̃z vt postq̃z palmites z uuas ptulerint pruinis omnẽ viriditatẽ amittãt. quare in talibus locis omnia genera vinũ plantãda sunt que tarde virescãt vt sunt albana garganica z maiolus. Plerũq̃z vineas inuadũt ruge que omnẽ viriditatẽ corrodũt z ymes virides z azurri parui q̃ taiaturi vocant bononie. q̃ natos cũ vuis palmites pforant z desiccant. Contra que subueniendũ est vt p manus mulierũ z hominuz colligant z pedibus conculcent vel igne crement. Accidit pterea sepissime vt tpe caloris descẽdat cuz feruenti sole paruissima pluuia venenosa z adusta. q̃ vulgariter apud bononiaz melumẽ vocat que multa genera vitũ adeo ledit q eaꝝ fructũ omnino in nihilũ reducit Ideoq̃z vbi hoc frequẽter accidit ea plãtent vitũ genera que modicuz vel nihil leduntur ab eo vt est malisia z albana z grilla z quedã alia genera nota. Tempestas etiã sepe omnino vineas cõsumit. Contra quaz nihil omnino valere pt nisi forsan pia oratio ad deũ mũdo corde directa. Licet q̃daz tã mares q̃z femine ignorãtes naturam et generationẽ grandinũ imprudẽter aut fallaciter asserãt contra grãdines z fulgur quedam fieri posse. Accidit etiaz q̃q̃z q vitis ligone ledat z tunc quidẽ vitis stricte ligẽt

in plaga ⁊ ea circumfossa omnū vel capi-
num admisceat cū terra letamen. Accidit
ꝓterea sepe q̄ vitis tot pampinos pfert q̄
eos ⁊ vuas ad debitū nequit ꝓducere au-
gmentū. In quib⁹ mense maij cōsiderāda
sunt sarmenta q̄ nouella vel vetus vitis p
tulit. ⁊ et pauca ⁊ solida relinquam⁹ ⁊ i no
uellis āminiculis firmam⁹ donec brachia
firmata durescāt. nec amplius resecte ⁊ pul
lulanti vticule q̄z duas vel tres materias
relinquam⁹. ⁊ ꝓpter ventoz iniuriā alligē
tur. Si relinquas in primordio pauciores
hoc mense pampinari ꝓuenient. sed tunc est
pampinatio necessaria cū teneri rami digi
tis stringentib⁹ crepabūt sine difficultate
carpentis. hec res vuas efficit pinguiores
successuraz materiā corroborat ⁊ vtilitati
fructuū ꝓuenit solis admissu. Accidit ꝓte
rea vitib⁹ sepe tāta debilitas vt misera ni
mis sarmēta ⁊ vuas ꝓducāt quibus simo
frequēti fossione ⁊ stricta putatione subue
niendū est. Quedā aūt adeo lete ⁊ pīgues
sunt q̄ magnitudine pāpinoz vineas clau
dunt ⁊ se vicinasq̄z vites suffocāt nec fru-
ctum suū maturare ꝑmittūt. Quibus sub
uenire oportet larga putatōe. rara fossiōe.
simi pauatione. ⁊ palmitū ⁊ pampinoz in
utiliū amputatione tpe maij ⁊ frondium
spoliatione in locis frigidis ⁊ precipue cui
vue putrescūt. pampinent̄ p latera trigin-
ta dieb⁹ ante vindemias. et sola frons illa
seruanda est que in summitate posita solē
nimiū defendit a vertice. ⁊ si que in terra ia
ceant surszuz sine reuolutione suauiē eleuē
tur. In locis aūt ardentib⁹ ⁊ siccis obum-
bratur vua ne vi solis arescat. si aut vinee
breuitas aut facultas ꝑmittit operazionez
In quibus dā etiā locis nimias hominū ⁊
canū patiunt̄ insidias. Quas diligenē die
noctuq̄z maturitatis tpe custodiri oportz
⁊ in eis plantari debēt ea genera que non
sint delectabilia sed austera ad edendū vt
gimaresca ⁊ gimaron⁹ que non defaciliā
guntur ab aliquo ⁊ tamen nobile ac serua
bile vinū faciūt. Asturnis sepe ꝓterea plu-
rimū infestant. qō cū accidit funibus et si-
gnis terribilib⁹ p vineas ꝑpensis ⁊ perso
nis giranib⁹ ⁊ eos terrentib⁹ expellantur
Q, si tanta est eoz inuasio q̄ ꝓdictis mo-
dis defendi non potest fiat in medio vinee
sup quattuoz columnis loc⁹ eminēs super
quo puer aliq̄s maneat trabatq̄z ⁊ moue-
at funes ab alijs capitib⁹ ad lōgos palos
circa vineā ligatos cū cucurbitis ⁊ paruis
baculis circa eas cuz in aliqua ꝑte viderit
oportunū vt in ciuitate eloge ab omnibus
obseruatur

¶ De conseruatione vuaz recen tium vel siccaz

Vas quas seruare volumus legamus illesas. nec
acerbitate rigidas nec maturitate fluentes sed quib⁹ est granuz luce pene-
trabile ⁊ splendidū ⁊ tactus cū mollitudine callosus. Si qua sunt viciosa resece
mus. nec patiamur interesse quib⁹ inexpu
gnabilis acerbitas cōtra blandimēta esti-
ui caloris induruit tūc incisos botrionuz
tenaces calida pice ambire oportz atq̄z ita
in loco sicco frigido ⁊ obscuro sine lumi-
is irruptione suspendi. Itē aliter. extracto pa
ne de furno nō nimis calido ponatur i eo
palea ⁊ supra eā vue ibiq̄z p horam sim q̄
melius tibi videbit dimitte donec aliquan
tulum siāt passe. Vel ponant̄ sup asside vt
aliqua craticula in furno. ⁊ postq̄z inde fu
erint extracte submergant̄ in musto dulci
simo ⁊ ponant̄ ad solē donec aliquantulū
sint sicce seu aliquantulū musto guttate. ⁊
ponant̄ in vase veluti in lagena vel sacco.
Itē aliter vuas sole decoctas pone in mu
sto feruenti ad ignē modice dimittendo et
pone ad solē iterz ⁊ sunt optime. Item vue
saniissime ⁊ aliquātulū ad solē passe seruāt
in sabulo siccato ad solē. Itē in paleis vlfe
no substratis. Item in folijs vitis siccatis.
Itē in melle. Carbo ait vuā in ollis cōmo-
dissime condi ⁊ in sapa ⁊ in musto. Recte
vuā passam grecā sic facias. melioris acini
⁊ dulcis et lucidi botriones in ipsa vite
torquebis ⁊ patieris sponte mediocriē sic-

cari. Deinde sublatos in vmbra suspendis & vuam distrctã cõponis in vasculis sub sternis pampinos sicco algore frigentes & manu comprimis & cũ vas impleueris de super pampinos addes & operculabis ac statues in loco frigido sicco quẽ nullus fumus infestet. Salernitani aũt vuã passã hoc modo faciunt. Eligũt enim meliora vuarum grana & ad solẽ desiccãt. Deinde i furno modicũ posita cum vino dulci abluũt & supaspergũt puluerẽ cynamoni & ligant in foliis fici & seruãt p annũ. hec virtutem habet lenitiuã & decocte in vino & ipsum vinum valent cõtra frigidã tussim. Fit etiam optime vua passa hoc modo torqueatur i vite. & sic torta p tres vel quattuor pendeat dies. Deinde collecta quilibet botrionus cũ manu vel tenacula in musto dulci feruenti ponat & intantũ q bis possit dici salutatio beate virginis marie teneat. Deinde siccet ad solem si callidissimꝰ est vel i clibano pane extracto. Caue tamen ne pluuijs aut rore tangat. Deinde refrigerata in aliquo mundo vase ponat & optime compressa desuper ponderet. Quidã aũtẽ ea exiccata ad solem uel in musto dulci frigido obruunt & exiccant aliquantulũ & cõponunt Sed hec omnia fieri cõmode possunt de vuis recentibꝰ sine tortura racemi omibꝰ alijs que diximꝰ obseruatis dũ tamen scias q difficillime siccari possunt ad solem i regionibus temperatis. Itẽ grecis doctibꝰ si vuas vel poma in vite vel arbore diu seruare volueris vasculis clausa siculibus ab vna pte pertusis diligẽter a summo tecto suspende q̃ruis poma gipso cooperta i longam seruentur etatem

De virtutibus vuarum

Qua in duo diuiditur sm Ysaac. Est enĩ acerba et matura. Acerba est frigida in tertio gradu. sicca in secũdo. hec tres habz substãtias in se diuersas. s. grana corticẽ & succum. Granoz natura sicca est & dura nullius cõuersionis in corpe z integra egredi tur sed farina ex eis pistatis facta b. bita cõfortat & colericã egestionẽ strigit maxime si assent. Cortex grossus est nec conuertit. & ideo nõ nutrit. ꝓfortatiuꝰ est stomachi. & epatis calorẽ extinguit sitim aufert acumẽ colere rubee mitigat. Homitũ & digestionem colericã stringit. Oculis appositꝰ palpebraz grossos bũores attenuat & exiccat. Itẽ valet ad prurigĩnẽ oculoz & asperitatẽ Succꝰ vero vue acerbe añ dies canicularres ad solẽ poni debet vt siccet et spisset vt mel. hic valet humoribꝰ ad gulã descẽdentibus & ginguas & auriculas. Si distere facias valet vulneribꝰ intestinoz & diuturnis humoribus in vuluã descendentibus Vua matura que est in sua cõpleta dulcedine sanguinẽ laudabilẽ facit & ceteris fructibus quẽadmodũ ficus meliorcibus est Idꝰ tñ ficus q̃z vua nutrit. Testat aũtẽ B quia quidã suis tpibꝰ eis solis viunt vñ pingues fiũt & clare eoz cutes. desistentes vo ab eaz esu facile marcescũt. Eiꝰ ossa sũt frigida & sicca grauis acerbe vue vicina. habent tñ acumen quoddã ppter qõ cito erunt añ conuersionẽ. Itẽ cortex eiꝰ frigidꝰ & siccus est & ad digerendũ durꝰ & si cuz ossibus & cortice edaĩ indurat egestionẽ & iflationẽ & ventositatẽ generat & hũores lõgin quos a sanguĩe laudabili. Si comedãtur in hora qua de vite accipiunt. siquidẽ inueniant stomachũ malis humoribꝰ vacuuz & cibis et fortis sit digerere bñ digerũtur et in laudabilẽ sanguinẽ cõuertunt. & ventris adiuuãt solutionẽ. corpusq̃z malis purgant humoribꝰ. Ecõtrario si stomachum inueniãt malis humoribus vlcibis plenũ et digerere sit imbecillis in eo morant & inflationem generant ac rugitum et in humores malos conuertuntur et fumuz noxium plurimũ creant. Appense autez et ab aere hũoribꝰ superfluis dõsiccate ceteris vuis sunt laudabiliores & subtilibꝰ dietis cõuenientes. Ab inflatiõe longe sũt & vẽtositate vel fumositate nec stiptice sũt nec solubiles In mustum misse vel sapam grosse diete

sunt ꝛ stomacho min⁹ ꝓuenientes. Vetositatē ꝛ inflationē ꝓducūt ꝓpter extraneos humores ex musto vel sapa assūptos. vue multū carnis babētes nutribiliores et duriores existūt q̄z be que pl⁹ humoris q̄z carnis babēt. Itē vua cui⁹ sapor est dulcis ac grossus melliq̄z vicin⁹ calidior est sitimq̄z generat ꝛ grossiores est nutrimenti ꝛ ad digerendū durioris inflationē faciēs ac rugitum ꝛ opilationē splenis ꝛ epatis. Et vua cui⁹ sapor est subtilis aquosus frigidior ē ꝛ digeri leuior. stomachi cōfortatiua ꝛ mūdificatiua a colericis humorib⁹. sitis mitigatiua ꝛ ꝓuentiēs cōplexionib⁹ tpatis. Et vua cui⁹ sapor est medi⁹ inter ꝓdictos est medie potestatis. Alba vua clara et aquosa. leuiter nutrit ꝛ facile digerit venas cito pforat ꝛ vrinā ꝓuocat. Nigra grossa est et digeri dura ꝛ ꝓfortatiua stomachi. et sibñ digerat nutrimentū bonū ꝓstat. Rufa vel citrina media est supradictaꝝ. Passum siue vua passa est sicca ad comparationē viridis. ꝛ ex ea quedā est dulcis que calidior est ꝛ humidior maxime si nigrasit. et ℔ valet ad dolorē pectoris ꝛ pulmonis ꝛ tussim mitigat. Que vō acerbitatē habet minus nutrit ꝛ frigidior ꝛ siccior est dulci. Ideoq̄z stomachū cōfortat. calorē extinguit. ꝛ ventrem constipat

¶ De apparatu vindemie

Apropinquante autē vindemia ꝛ tpe ꝓparande ꝛ aptāde sunt tine in bis locis in q̄b⁹ moris est vinū cū suis racemis ꝛ arillis bulire. In alijs vō torcularia. Itē corbes copbini ꝛ ciste ꝛ cetera instrumēta ꝛ vasa q̄ vnicuiq̄z necessaria vel oportuna sunt ꝑm varias ꝛ diuersas locoꝝ ꝓsuetudines ꝛ omia vasa necessaria sunt mollificāda optime et lauanda. Et tunc veteres seruati ḡrendi sunt. q̄z meliores ꝛ durabiliores sūt nouis q̄ adhuc semimaturi existūt

¶ De tempore vindemiandi.

Tile est cognoscere quando vindemiandū sit. nā quidā añq̄z vue maturent vindemiāt. ꝛ iō subtile ꝛ infirmū ꝛ nō ꝑmanēs facūt vinū. Alij vero tardi⁹ vindemiātes nō soluz vineas ledūt resolutis iam viribus eius sed etiam tale vinū passibili⁹ ꝛ min⁹ durabile facūt. Cognoscit ergo tps vindemie gustu ꝛ visu. Auicenna enī democrit⁹ ꝛ affrican⁹ dicunt sex solū dieb⁹ debere vuā ꝛ non plurib⁹ ꝑmanere maturā. Si enī granū vue tā nō viride sit. ſz in ea nigredine vl̄ alio colore ī quo tandē esse debet ꝑm naturaz generis illius vue significat eā esse maturā. Quidā autē exꝑmūt vuā. ꝛ si quidez efluxerit granum vue nudū nō ꝓtinēs carnē maturas eē ad vindemiā approbāt vual. Si vō efluxerit granū cū pte carnuz eas nō dicūt esse maturas. Quidā aūt ex q̄ incipiūt passe fieri: maturas cōsciūt vuas. Alij vō pbant ita ex vno densissimo botro vnū auferunt acinū. post vnū vl̄ secūdū die cōsiderāt si manet in ea dē forma loc⁹ acini. ꝛ si circūstātes nullā recipiūt augmētationē vindemiare festināt. Si vō acini locū minorē facū ꝓsiderent quasi bis que in circuitu sūt acinis adiūctis sustinēt vindemiā donec augmētatio ꝓcedit. Palladi⁹ aūt ait maturitatez cognosci si expressa vua grana q̄ in acinis celant sint fusca ꝛ aliqua ꝑmodū nigra quā rem facit maturitas naturalis. Oportet ergo tūc vindemiare. ꝛ maxime luna existente in cancro vel leone libra vel scorpione vel capricorno vl̄ aquario. Ea vō sinente ꝛ subterranea existēte festināter oportet vindemiā facere vt burgundi⁹ ait in libro de vindemijs quez de greco trāstulit ī latinum. Et in summa sciendū est q̄ si vue nimis pingues platera frondib⁹ denudent vinū q̄ ex eis fiet min⁹ erit aquosum potentius et melius duraturuz. Si vue colligantur post ternā rore consumpto et aere calido ꝛ sereno vinum erit potenti⁹ et melius duraturum. Vue lucide nō pingues neq̄z consumpte nec in aliqua parte corrupte vinum faciunt potenti⁹ ꝛ melius duraturum. cōtraria vero contrariū operātur.

Uue nimis mature vinū faciūt dulcē sz minus potēs minusqz durabile q̄z eedem tpe priori collecte. Uue nimis acerbe faciunt vinuz acerbū. Mediocres vō faciūt vinū potens ⁊ melius duraturū. Uue in augmento lune collecte vinū minus suabile faciunt. In decremēto magis. Si vue nigre ad buliendū ponant in fundo tine vinum erit rubicundi. si mature maturius si acerbe acerbi. si mel dulci. si salua saluatum. Et generaliter sapōē ⁊ vtutē acq̄rit eius qō in eo loco ponet si diebus cōgruis simul ebullierint. si vue collecte quibusdam diebus in aceruo steterint vinuz maturi erit. Si mustū in dolijs siue graspis ebulliat bonū ⁊ durabile erit sz tardi clarificabitur q̄z si cū eis ebuliat

¶ Qualiter vindemiandum sit

Qui portant cophinos maiores vel corbes ⁊ quas in cistis colligunt eligāt folia. ⁊ si quis acerbus vel putridus aut siccus inueniatur botrus auferat. Oportet autē ⁊ calcantes suā si quid oblii sunt qui presunt cophinis aut corbibus ipsa eligere folia. ipsa enī contrita cū vuis austerū magis operāt vinū ⁊ facile corruptibile. De acerbis autē putridis ⁊ siccis vuis maximū fit nocumentū vino

¶ Qualiter debent vue calcari et ex eis vinū fieri

Emissas torcularī vuas statim pedibus expremi oportet ab his q̄ ad hoc sūt ordinati ⁊ cū omnē acinū equaliter calcauerint sursum racemos ⁊ grana eleuent ⁊ attrahant vt multus humor sub torculari defluat ⁊ cū secūdo calcauerint ⁊ in alium racemos ereterint ⁊ molles ⁊ calidos ⁊ nō valde humidos eos fecerint sic sub ligno ⁊ palo eos ponāt. Calidi enī ⁊ molles existentes facile fluxibiles fiunt. Si vō humidi valde disponant necesse est granū suppositum scindi eorū compositionē. Intrātes autem in torcularī oportet valde pedibus esse mundos ⁊ non sepe exire ⁊ intrare nudis pedibus. et est bonum q̄n eo non comedant nec bibant ⁊ q̄ sint vestiti et cincti propter sudores superuenientes. In quibusdam tamen partibus vt bononie calcantur ad vineam in corbibus sicut mediocriter possunt ⁊ calcate posite super curribus in vasis portant ad tinas in quibus eas stare ad feruendū permittūt per octo dies ⁊ vltra vsq̄z ad quindecim vel viginti ex quo multū purificatur vinum. sed sapore racemorū inficitur. Ideoq̄z melius est q̄ supra tinam ponatur cratis vel instrumentum ex assibus perforatum ad hoc dispositum supra quod stet vnus calcator qui calcando pficiat quod in corbe cōpleri non potuit ⁊ cum omnes bene calcauerit racemos cū pedibus per vnā partem in tinam emittat in qua tantū buliat solummodo q̄ purificatū sit ⁊ racemi supra li q̄ eleuati ab eoq̄z diuisi qō in paucis euenit diebus quo facto reponatur in vasis et in tinis. et aque ponatur parum vel multum sm q̄ nobiliores ⁊ potentiores aut viliores vue fuerint. ⁊ sm q̄ hoc vinum qō mixtuz dicitur melius vel peius optatur. Sciendum est tamen q̄ quanto melius vue calcantur tanto minus ⁊ deterius fiet mustū sed de puro plus habebitur. Si vero male calcate fuerint econtra erit. ⁊ sm illum modum vinum purificabitur et durabile fiet nec viciabitur racemorum sapore. scias tamen q̄ vuas debiles aqueas magis. nobiles vero minus bulire oportet. Est autez sciendum quasdā esse species vuarū adeo austeros racemos suos habentes q̄ cum eis vinum sine sui detrimento bulire non audet. quasdam vero adeo modicū austeros habentes q̄ cum eis bulire plurimuz possit. Notandum est etiam q̄ quanto vue pinguiores ⁊ aquosiores sunt. tanto magis cum racemis bulire debent in tinis Et quanto nobiliores et siccziores fuerint. tanto minus in eis stare oportet. Itē sciendum est q̄ postq̄z vue collecte sunt et in aceruū

posite si duob⁹ vel tribus dieb⁹ sic steterit valde ipsaz ⁊ vini augef maturitas et dulcedo. Ideoqz vtile est in vineis habere bitumen in quo vue ponãtur vbi diu stare poterũt.et extra in tina pua ex bitumine facta colligi maturꝝ vinũ qõ indeliquebit qõ valde suaue ac delectabile erit. nõ tamẽ in estate de facili poterit ꝓseruari. Sciendũ ẽ etiã q omne vinũ qõ cũ racemis ⁊ pellibus seu corticib⁹ acinoꝝ nõ feruet est albuz qõ vo cũ eis feruet tinget ab eisdẽ ⁊ corticis colorem nigꝝ aut album vel rubeum acq̃rit vel aureum

De his que ex vuis fieri possũt

Ex uuis fieri possũt e agrestũ passum defrictũ caroenũ sappa vinũ acacetũ. De quib⁹ omnibus dicendũ est q̃liter fiant ⁊ ꝓseruẽtur ⁊ de natura ⁊ vtilitate quã habent in corpibus humanis

De agresto passo defricto caroeno et sappa

Agrestũ sit duplex a liquidũ ⁊ siccũ. Agrestũ quidem liquidũ fit hoc modo. Cũ vue sũt adhuc acerbe sed ad debitũ vel quasi pueruerunt augmentũ colliguntꝰ et pistantur ⁊ in mastellũ vel tinam vel aliud vas ponũtur ad solem ⁊ in eis aliquid de sale ponet ⁊ postꝝ duob⁹ vel trib⁹ diebus ad solem steterint accipit fluccus ⁊ reposit⁹ pluribꝰ et quidã de sale non ponũt sed cũ eo melius conseruat ⁊ maxime si ex talib⁹ vuis factuz fuerit quaꝝ vinũ in estate sanũ seruari nõ potest. Agrestũ vo siccũ sic faciendum est Accipe vuas acerbissimas ⁊ pista et exprime ⁊ pone in vase ereo rubeo supignez et coque donec coagulationi appropinquat Deinde pone in vase extẽso et soli expone donec siccet ⁊ serua. Et quidã ponũt ad siccandũ in sole absqz decoctiõe aliq̃ si sol calidus adest. Quidã etiã agrestũ faciunt ex vuis aliqd dulcoris ꝓcipãtib⁹. Sꝫ prior sit ꝓcior ⁊ frigidior est. Potes ⁊ tertio modo facere agrestũ spissum vt mel qõ ẽ plurimũ vinosum vt supra dictuz est de vtrunbus vuaꝝ. Passũ vniuersa africa pene gaudiocundũ sic cõficere solita est ⁊ cõsueuit legunt vue passe q̃ꝑplurime ⁊ ifiscellis iuncofactis aliquatenus raro contextu posite. virgis primo fortiter vberantur. Deinde vbi vuarũ corpus vis cõcussionis exoluerit compmit hinc passum est q̃quid effluxerit. ⁊ conditũ vasculo mellis more seruatur. Defrictũ caroenuz ⁊ sappa fiunt ex musto. Nã defrictũ a deferuendo dictum effectũ est vbi ad spissitudinez fortiẽ despumauerit. Caroenũ cũ tertia pte ꝓdita due ptes remanserint. Sappa vbi ad tertias redacta descẽdit quã tamẽ meliorẽ faciũt citonia simul cocta

De purgatione vini facti ex vuis acerbis et corruptis

Oportet omnes o vuas acerbas vel aliter qualitcunqz corruptas separare a reliquis. et qõ ex ipsis est mustũ ita est curandum. Aqua pluuialis vsqz ad dimidium est excoquenda. ⁊ ex hac aqua decocta q̃nta est musti decima ps superinfundi vino Rursus autẽ cũ vino decoqui vt ꝓsumat in decoctione decima ps. Quidã aũt non ita faciũt sꝫ ipsis vuis immittũt a quam cõmiscentes ad futuꝝ mustũ tertiã ptez post calcatis vuis mustũ coquũt vt cõsumatur eius tertia ps

De cura vini pluuia agitati

Si pluuialib⁹ im b ubus multis superuenientibus vue in vinea adhuc existẽtes ꝑp⁹ vindemiã ampli⁹ q̃z oportet madefiant ex necessitate ipas calcabim⁹. Si autẽ vindemiatũ mustuz imbecilli⁹ esse dideceris. docebit aũt te hoc gust⁹ cũ vinũ i dolijs mittetur post primã ebullitionez cõfestim transfundatur in alia dolia. manet enĩ in fundo omne limosuz vt lutosũ ꝓpẽ grauedinem Quidã aũt melius faciũt ⁊ vinũ coquunt

bonec vicesima ps eius consumatur ĩmittentes ipsi centesimã ptem. Laudacij vo eo vsq3 ad ignẽ vinũ decoquunt quo vsq3 quinta ps ei9 cõsumat et eo post totã consumptam vtuntur

¶ Qualiter mustum in dolijs mittendum sit

Dolia antequam demittat in eis mustũ aqua salsa pura spongia ablui oportet ⁊ incenso fumigari. oportet aũt neq3 nimis facere ea plena nec nimis deficientia sed opinari oportet quousq3 mustũ bulliẽs augmẽtationẽ faciet vt nõ supefundat. Cõmouere postea qõ in dolijs est mustũ p q̃q3 dies ⁊ man9 ⁊ cipbis spumã et si qd aliud sit superfluũ auferre. ⁊ expurgatiões omnes a cellario educere ⁊ longi9 pijcere. Si enĩ pope manserint canopes inde generantur et malus inde fit odor que ambo vinũ euerti faciunt. Idcirco bonũ odorẽ in torcularibus ⁊ maxime in apotbecis esse oportet

¶ Qualiter mustum per totuz annum haberi possit

Antequaz calcentur botri q ex ipsis stillat mustuz qõ pressmonẽ quidã vocãt mittet in eodẽ die in vas pice interi9 perunctum vel exteri9 vt semiplenũ sit vas. et obstrue diligẽter gipso. Multo enim tpe pmanet mustũ valde dulce. multo magis seruabit si vase pcluso corio in puteũ vas immittat q3 non supbulliens semper erit mustũ. Si q̃s aũt ⁊ quiescibiliter. id est. paulatim cõculcauerit vuas vt nõ cõprimant scz fortiter: boc mustũ vtile ad pmanentiã babebitur vt burgundi9 ait. Alij vas vt est dictum interius ⁊ exteri9 pice punctũ in puteuz ponunt vt labia sola supemineãt. boc p experientiã optime visum est. Alij in arenã bumidam vas suffodiũt

¶ De cognitione an mustũ vel vinum habeat aquã et qualiter possit separari ab ea

Vt cognoscamus an mustũ habeat aquã. pira cruda vel ꝑm quosdã mora mitte in mustũ ⁊ si aquã babz submergent. sinautẽ supnatabũt. Quidã cannã grecã q̃ nascit in aquis vel linũ vel papirũ vel fenũ vl̃ aliquid aridũ vngũt oleo ⁊ in vinũ mittunt ⁊ extrabũt si aquã bz ꝯgregabunt gutte in oleo. Et quãto pl9 de aq̃ babuerit tãto maioz erit gutta q̃ cõgregatio. Alij simplicius faciẽtes vinũ immittũt i ollã nouam nõdũ infusã. ⁊ apẽdũt duob9 dieb9. stillat enĩ olla aquã mixtã. Quidã in calcẽ vuaz supinfũdũt ⁊ liquidẽ aquã bz sonabit ampullas faciẽs ⁊ resiliet. Quidã vo spõgiaz nouã oleo vnguẽtes ea obstruũt os vasis ⁊ euertũt. ⁊ si aquã bz fundet in spongiam. Eadẽ ꝓbatõe ⁊ i oleo vtimur. Alij d̃ musto sibi modicũ in manu mittũt ⁊ fricãt. si puz est viscosũ est ⁊ adberet. si aquã bz nõ adberet. Aqua ꝑ mõ sepat a vino. Alumen bumidũ mitte in testã vini. deinde spõgia vncta oleo obstrue os teste vl̃ alteri9 vasis. ⁊ ĩ clinãs sine effundi ⁊ effluet solũ aq̃

¶ Qualiter mustũ cito expurgetur

In metreta dulcis musti cotulã aceti mitte. ⁊ p9 tres dies erit puz

¶ Qualiter vinũ nõ superebulliat

Donam pulegij vl̃ nepite vl̃ origani collo vasoruz circũpone vt au burgũdi9. q̃dam aũt interiora dolioz circa latera pungunt lacte vaccino. detinebit enĩ intus bulliens mustũ vt dicunt

¶ Quo loco dz stare vinũ vt melius duret

Cellam vinariam septẽtrioni babere dẽm9 oppositã. frigidã obscurã vl̃ obscure primã longe a balneis stabul̃ furno sterq̃linijs cisternis aq̃s ⁊ ceteris olorus bonẽdi. In libro tũ vindemie a burgũdio edito dr q̃ fom9

vinum sub diuo ponendū est. aduertat autem occasum ⁊ meridiē parietibus quibusdam apposit̄is. Reliqua aut̄ vina sb̄ tecto ponenda sunt. Fenestras autem altiores oportet facere ad aquilonem et orientem versas.

¶ De transuasatione vini et apertione doliorum

OPortet uinū trās
uasare in borealibus ventis. neq̄ q̄z in australi. ⁊ imbecillioꝛa q̄dez in vere. fortioꝛa aut̄ in estate. Vina autem que sunt in aridis locis post solsticiuz bruma le. Bū aut̄ transuasar̄ vinū in luna plena acerū fit. Scire oportet quoniā cum vinum a mutescente id est. fece separar̄ subtilius ⁊ imbecillius fit. Affirmant expertissimi viri q̄ si circa festum omniū sanctoruz cum vinū ebullire cessauerit ⁊ fex ad fundum descenderit ipsuz remoueatur a fece grossa faciet in byeme matrē subtilē cum q̄ melius cōseruabil̄. et post byemē facilius clarificabil̄ tpe veris. Itē dicunt q̄ si vinuz diu cum fece moreꝛ aduemēte calore ipsa ei adeo incoꝛpoꝛabitur q̄ ei⁹ sapore inficietur ⁊ nō poterit aliquib⁹ clarificari modis nisi coquar̄ vsqz ad principiū ebullitionis lento igne ⁊ claro ⁊ in vase mūdo ponatur cum saluia viua babēte in fundo duos baculos vel vnā tegulā mundā inuersam et mantellū de grosso panno Vel ponar̄ in tina munda ⁊ in idē vas postea reducatur modo p̄dicto. Preuidendū est etiaz vt in byeme quidē caleſiat. in estate vero infrigidetur. Oportet aūt trās uasare vinū cuz luna augeꝛ ⁊ sub terra est. Oportet etiā cum a doliis in parua vasa trāsmittimus vinū obseruare oꝛ⁹ stellaꝛ. Mouer̄ enī fexi oꝛtibus stellaꝛ ⁊ maxime in flore rosarum ⁊ floreſcēte vinea. Consulūt aut̄ sapiētes et maxime besyodus. Cū aperit̄ doliū vinuz quod est in principio dolij ⁊ qō est circa fundum cōsumetur. mediū aut̄ vinū dolij seruer̄ qō fortiꝰ ē ⁊ pmanentiꝰ ⁊ ad inueterationem aptꝰ Vinū enī qō est prope os dolij vt aeri adherēs est imbecillꝰ q̄z euaporatur. Qō aut̄ est secꝰ p̄fundū seu appropi quans feci cito vertit̄. Oportet aūt transmutatū vinū in testis vel alijs vasculis non vsqz ad labia testaꝝ immitti sed vsqz deorsum paꝝ sub collo vt nō suffocetur. ſz respirationē babeat si de acetositate non timeꝰ sed si ea timeaꝰ quasi nibil respiret ⁊ fiat vē tilogus de salice viridi a cortice mundata Item bonū est q̄ iuxta spinā fecariam sit vna parua spinella per quā extrabit̄ parū de vino tempibus calidis ⁊ ventosis. nā p ipsam egreditur aliquid de fece cū vino et ipsum clarificabit̄ melius. Itē oportet apertientem dolia seruare ortū astroꝝ q̄a tunc vini fit motus ⁊ non oportet tunc vinū rimari. Et liquidē doliū in die aperies oportet intendere soli vt non eius caliditas inicat vino. Si aūt in nocte necessitate multotiens puocante doliū aperies supintēdere oportet lumini lune. Item oportet euacuata dolia confestim abluere aqua salsa vel cinere vel argillosa terra siccari si vinū est debile. Sed si est valde potens solūmodo bñ claudar̄ vndiqz. q̄ odoꝝ et potentia eius tuetur vasa

¶ De tempoꝛe et modo gustandi vinum

QVidam boreali
q bus existentib⁹ ventis gustāt vinum. Immutabilia enī ⁊ sincera tunc sunt. Alij vo experti vini cognitores austro scz vento flante vina gustant. Auster enī magis vinū cōmouet et redarguit quale est. Jeunū aut̄ existentē non oportet vina gustare. obtundit̄ enī gustus neqz post mltā potationē et comestionē vt burgundius scribit. sed ex consuetudine bonorie ieiuno tātū stomacho gustāt. Itē oportet gustantē vinū neqz amarā escā neqz sallā neqz aliq̄ q̄ gustū alterent sū plusse sz q̄s maxime cum pauca comedisset et bene digessisset. Quidā aut̄ volentes circumuenire emptoꝛes. testā nouam babent quā p̄fundunt optimo vino veteri et bñ redolenti ⁊

in ea ponunt vinū qđ vendere volūt. Ma licioſius autē quidā attribuūt nuces et ca ſeum guſtare volentib⁹ vinū vt comedāt. vt certiſſim⁹ falliſicet guſtus. Hec aūt dici mus nō vt faciamus ſed ne decipiamur. Oportet etiā emptorē ſepi⁹ guſtare vinuz nouū ⁊ vetus vt nō obliuiſcat qđ effugere debeat

¶ De ſignis cognoſcendi vinum durabile

IAmiſſo uino in dolio poſt qđdā tpus trāſuaſan dum eſt in aliud vas quieſcibile. In priori vaſe derelinquēda ēipſa fex et di ligenter vas p̄cludat. Deinde intuendum eſt multotiēs odorātes ne aliq̄ tranſmuta tio fiat circa fecem gignentez conopes vl̄ fangū albuz quē facit ſubtus butē vel ma gis aliq̄d taliū exiſtimandū eſt vinum eē corrumpendū. Si nihil tale generat credē dum eſt vinū p̄manens eſſe. Quidā autez calamū integū pforantes immittunt uſq; ad fundū ſup feces. ⁊ p̄cludentes calami ſuperiorē foramē magno digito poſtea au ferentes digitū p olfactū attrahūt inferio ris odorē. Deinde erugentes attrahunt fe cis ptem. ⁊ p̄m fecis qualitatē vinū futurū eſſe opinant. Quidā vo pauz vinū bulien tes ⁊ infrigidātes guſtant ⁊ qualecunqz in uenīt in guſtu. tale futurū vinū reliquū eſſe credūt. Oportet aūt ex medio vaſe guſtuz facere. Alij vo ex tegumine vaſoꝝ ſignū ac cipiunt. diſcooperto enī vaſe qđ eſt in tegu mine guſtāt ſi quidē vinoſum eſt optimū eſt vinū. ſi vo aquoſum, non. Alij autez ex ipſo guſtu ſi a principio auſterum fuerit ſi gnum certum. ſi autem molle fuerit cōtra rium.

¶ De nocumētis que vino accidūt

ACcidit uino pro pter aquoſitatē corruptibilem in vite vel poſtea ſibi admixtā vt cor rumpat ⁊ vertat p̄pter varias cauſas ex traneo calore in ipſam agēte. Qz ſi fex vel modicū talis vini in eo dē dolio extracto re linquat in vaſe nec aperiat vas. cōuertit i muſſam q̄ vas inficit. Deinde qđlibz vinū in eo poſitū cōſequēter corrūpit. Et ſi ex eo vino in ſanū doliū vel aliud vinuz miſcet aliq̄d ſeu ponit ipſa inficit ⁊ in ſuā corru ptaz naturā conuertit. Item vinū forte ⁊ potēs ⁊ p̄cipue dulce groſſum ſi tpe calido dimit tatur i vaſe nō pleno nec deſuper clauſo eua porat calidū ⁊ humidū vini ⁊ remanet fri gidū ⁊ ſiccū qđ in acetoſitatē conuertit. De q̄z omniū cura dicendū eſt

¶ Quib⁹ temporib⁹ vinū facilius verſetur et corrumpatur

OMne uinū ſepi⁹ o vertit circa p̄liadum occaſum et circa ſolſticiū eſtuale ⁊ circa ſub cane eſtū qđ vulgariter cūmas vocat. ⁊ ge neraliter circa oēs ventos annuales. Et in eſtu ⁊ in gelu ⁊ in largis imbrib⁹ vel p̄pter violentū ventū aut terremotū vel p̄pē du rum tonitruū vl̄ qñ floreſcūt roſe vl̄ vince vt burgundi⁹ ſcribit

¶ Qualiter poteſt puideri ne vinū vertatur

SAles uſti immiſſi in vinū id verti ⁊ vltra q̄z bulire oportet ⁊ ſpumā ampliorē fieri in bibent. Amigdala dulcia nigris vuis im mitte ⁊ p̄manens id ſeruāt. Uua paſſa ab latis granis ⁊ cū arena immiſſa muſto vel vino cocto pingue ⁊ p̄manens id facit. qui dam vuā ſiccā caſu in vinea natā eligūt. et ſingulariter vtunt. Gipſum immiſſum in primordio quidē auſterū vinū facit. tpe vo p̄cedēte auſteritatē euaporat. Utilitas au tem gipſi multo tpe p̄manet ⁊ p̄manentiā facit ⁊ verti nō ſinit vinū. Et ei⁹ quidē pro portio ē vt ſi vinū ſit lentū ⁊ ſaporis bume cti aut pluuia aguatū centeſima pe gypſi ſufficiet. q̄ſi vinū naſcit vtute ſolidi⁹ medi etas abunde ſufficiet. Fenugrecū ſi teratur cū ſale vſtū ⁊ cuz vino miſceat. vina q̄ ver tūt a ſua mala fece ſepata ⁊ i boni vini fecē

immissa ꝓmanentia erũt. Quidã autez te/das accẽdẽtes in musto extinguũt ⁊ nõ sinunt vinũ verti. Quidã aũt cedri fructus vstũ ⁊ gallas vstas immiscẽtes vino ꝓmanens hoc facũt. Alij cinerẽ ex sarmẽto vinee cõbusto ⁊ semen feniculi terentes et in massam redigẽtes miscẽt cũ vino. Quidã vina que vertunt in alia vasa ⁊ in aliaz domum trãsferũt. Si enĩ a calore lesa sunt in refrigerantib⁹ locis ea recõdunt. Si autẽ ab humore et frigiditate in calidis locis et siccis trãsponunt. Alij vo semen lini vel lignum querc⁹ cõburentes cinerẽ immittũt vino. Alij lac ⁊ mel miscentes vt valde sint levia immuttunt vino vel musto. Argilla post ebullitionẽ vini ĩmissa expurgat deorsum secũ transferẽs turbulentũ ad fecem. magis aũt si vsta fuerit ⁊ bñ redolẽs vinũ facit ⁊ dulce. Reptilia enĩ hyeme eã comedentia viuũt. dulcorat enĩ argilla vinum ⁊ ꝓmanens facit. Elleborꝰ nigrũ ⁊ albũ paucum immissum expurgat vinũ ⁊ ꝓmanẽs facit. Vinũ coctũ vsqz ad tertiã ptem ĩmissum musto ꝓmanẽs id facit. frumenti farina ꝓmanentia vina facit. Resina pini retinet vina. Allumen scissum stiptica vina facit ⁊ acuentia vel acida sedat. Quidam dicunt q̃ impossibile est vinũ verti si presciebant in vase vel in dolijs hec diuina verba. Gustate ⁊ videte quoniã xp̃s suauis ẽ dominus. ⁊ bonuz est q̃ scribant in pomo qđ mittat in vas. Cõfectio mirabilis ad vinũ seruandũ q̃ vocat pãnacia. Recipe aloes vncias.ij. Incẽli vncias.ij. amomi vncias.ij. melliloti vncias.iiij. cassie vnciã.j. spice nardi vncias.ij. folij vncias.iiij. mirre vncias.ij. Hec oĩa in pãno ligata mittẽ ĩ vnoquoqz dolio postq̃z vinũ ibi fuerit immissuz ⁊ iaz expurgatũ. Immitte aũt in vnoquoqz vase cocleariũ vnũ bazi speciez ⁊ post a pãno dissolue ⁊ vino puluerẽ dimitte. ⁊ postea ꝓ tres dies radices calami moue. Quidam aũt aliã cõfectionẽ faciũt. Recipe croci vncias.iij. hoc aũt bonũ colorẽ reddit. Incensi masculi cribrati vncias.iij. Bauste ex facit folij mãipulũ vnũ. hoc bonũ odorẽ dat vino. hec oĩa cribrata misce ⁊ ex eis in quãlibet anforam vini mitte coclearia duo cuz vinũ nõ buliat sed subsistat. In oi vino hoc ꝓprie serua vt iã subsistẽtia ea specieb⁹ condias. Alij vo sic vina cõdiunt. Recipe cardamomi yreos ilirice cassie spicenardi melliloti xilobalsami squinãti costi spice celtice. Omnia equali põdere tere et reconde ⁊ vino immute. Item accipe semen artheme sie ⁊ herbã pentafilon ⁊ puluerisa. et cuz vinum est bulitũ pone intus et non versabit. Alij vt nõ verset in graspis duob⁹ vel tribus dieb⁹ bulire ꝓmittũt ⁊ ĩ februario trãsmutant ⁊ ex eo tertiã vel quartã ptẽ bulitũ ⁊ simul miscent. deinde ponũt vnaz cõmunem parapsidẽ salis in duodecim cozib⁹ vini. Vel aliter in februario trãsmutetur ⁊ quarta ps ei⁹ buliat ad ignez et despumet donec sexta vel octaua ps minuat. et iuxta finem ebulitionis ponat in quolibet caldario in granula ⁊ lurizij sicci vel luriziij tantuz. Ita q̃ paz cũ vino buliãt ⁊ cũ eo calido ponantur in vase. Et si ponunt in eo graspe bñ ablute pri⁹ in musto posite clarius erit vinũ. ⁊ obturet vas vt nõ respirz ⁊ sit bene circulatũ. ⁊ hoc certũ est. Vel aliter fit delectabile ⁊ mirabile ad bibendũ hoc modo. Quocũqz vinũ sit cõprimant vue ⁊ vinum nihil cũ graspis bulitũ totũ ad ignẽ buliat ⁊ despumet ⁊ in vase ponatur. Deinde accipe. xx. gariofilos ꝓ quolibet cozbe ⁊ in filo vel pecia positos in os vasis mitte ⁊ est certum. Alij dicũt si mustũ expressum ⁊ ĩ pimenti separatũ a graspis. ponat in tina ⁊ coopertũ cũ aliquo pãno mũdo vel nouo sextario sic v̄sqz ad dies. xv. vel. xx. dimittat. ⁊ quolibet die despumet. Deinde in doliuz mittatur erit mirabile ĩ claritate ⁊ sapore.

Qualiter vinum versatum libere tur et clarificetur

Accipe cerasa acria in bona q̃ntitate ⁊ tota integra in vegete vbi est vinũ versatũ proice et sic vinuz incipit ebulire. et sic dimittat ꝓ tres dies vel vsqz q̃ cesset bulire. quoniam

in ipsa ebulitione purgat vinū a fecib⁹ optime. ⁊ cū vinū clarū videris in alia vegete repone certū est. Si autē cū vino versato mel in bona quātitate distempaueris et ī vase vbi est vinū versatū iactaueris et pvendonē cū baculo ipm vinū cū melle agitaueris ⁊ postea sic dimiseris claresc̄et vinum ppter mel. nā mel qō turbidū est ī vino ad fundū descēdere facit. Quidā autez optime faciētes tpe vindemie racemos recentes nō cōpressos in magna quātitate ī vase versati vini ponūt vbi racemi pro matre sunt ipsi vino. Nā racemi versum reducunt ad debitā bonitatē ⁊ saporez post aliquod tps. Hoc aūt sciēdū q anteqz aliqd fiat vino verso trāsuasandū est ⁊ a sua mala fece liberandū. Quidā aūt versuz vinū in graspis de q̄bus recēter vinum sit extractum iactāt vt in eis claresc̄at. vbiqz dimittunt quantū expedit qō si multū fuerit nō totū subito sed particulariter p vices successiue agendū est ne calorē graspaz extinguat ⁊ ebullitionē qua clarificat in totum phibeat. Et quāto min⁹ mustū steterit in graspis tāto fortius opatur. Palladius aūt dicit vinū ea die limpidū fieri ac optimum si grana piperis pistacei viginti adiecto modico vini simul cōteras. ⁊ sex vini sextarios mittas diu añ omnib⁹ cōmotis tunc q̄escere patiaris ⁊ coles vsui mox futurum. Itē feculentū statim limpiduz fieri si septē pini nucleos in vnū vini sextarium mittas diuqz cōmoueas. ⁊ paululū cessare patiaris mox sumere puritatē. colariqz debere ⁊ in vsum referri. Quidā aūt clarificant cū nucleis persicoz. Alij aūt cum solo claro ouoz ⁊ pauco sale. Vel ꝑm alios. accipe lapides albos fluuij ⁊ eos in clibano coque donec in eis crepature incipiunt apparere. quo facto in puluerē subtilissimuz deducant. Itē accipe salē albū ⁊ ipsum tere subtiliter ⁊ in vase decē corbiuz pone sex vncias puluerisatis lapidis ⁊ quattuor salis. ⁊ in pas cōmiscendo īmittas ⁊ si p quolibz corbe addideris oua duo vel tria erit optimum qō etiā de dictis lapidibus crudis ⁊ subtilissime puluerisatis ⁊ sine sale fieri poterit. ⁊ hec ꝑbatissima sunt. Et optimuz est q̄ aliquid de melle addat. nā mel rubeū albi vini restaurat colorē pditū. ⁊ omne mel est viscosum ⁊ graue atqz omniū liquoꝝ conseruatiuū. Qō si nimis fuerit turbidū plus de vno quoqz addat. ⁊ hec retinent fecem ⁊ turbulentiā ad fundū sui pōdere vt nō possit sursum facile denuo eleuari. Et nullo p̄sus sapore vinū inficiūt. Si vo in tantū turbidū est q̄ efficiat limbuz ⁊ fluat vt oleū calore naturali ei⁹ in totuz extincto nulla tanqz mortuo potest medicina valere. Si vo vinū nō omnino extinctū rubeū est habens colorē corruptū ⁊ croceū cū vino albatico vel alio muleū rubicundo aut cū lauatura corticū siccaz vl̄ recentiū pue albatice. vel cū colatura seminū ebuloꝝ restaurabit. ⁊ succ⁹ ipsoz seminū saporē versati vini corrigit. Et similiter mel rosatum. Idē etiā fieri poterit cū lauatura dictoz seminum siccatoz. Itē optime clarificat hoc modo. In vase viginti corbiū accipiant q̄ draginta oua ⁊ in aliquo vase fracta cum manib⁹ vel mūdo granatello plurimū agitent. deinde vna cōmunis parapsis tartari misceat ⁊ vino addito in vase ponatur. Quo facto cū claua p vendonē in vase posita fortissime agitet ⁊ plurib⁹ vicib⁹ desubtus p fezariā extrahat ⁊ in vas iteꝝ reponatur. Cū vo clarificatū fuerit omnis turbulentia p spinaz in costis desubter extrahat. Sed est sciendū q in vino albo sola clara ponāt. In rubeo vo vitella ⁊ clara. Et ī mlt̄ tum turbido pl⁹ de reb⁹ apponit. Itez loco tartari optime sal ponit ⁊ tandē modicuz aque fluminis in vase ponat. Alij colligūt in vindemijs puaz semina q̄b⁹ optime siccatis ⁊ ex bis facta farina manū plenaz in qualibet corbe ponūt ⁊ diligēter ꝑmiscent Clarificari optime atqz a sapore versati liberari ab experto valde dr̄ si in tartareo vase libra media aluminis de rocha tbari. et tantū dem zucbari rosati cū libris octo mellis ponat boc modo. Vel coquat et optime despumet q̄ refrigerato alumen valde

puluerisatum ⁊ zucharū dissolutū in eo p
misceatur ⁊ crateremel situla vini in his cō
mixto cuncta ponant in vase.optimeq; cū
scissa pertica agitent ⁊ vas disclausuz vsq;
ad diē dimittat sequentē ⁊ in secūda die vl
tertia clarū erit. Q; si valde turbidū ⁊ pu
tridum erit vinū de vnoquoq; p̄dictoruz
plus aliquid apponat. Exacerbo autē ma
turum efficit si in p̄dicta mēsura libra vna
p̄fatā zucbari cum vno mellis rubio po;
natur modo p̄narrato.que res etiā vinuz
faciet boni saporis ⁊ odoris. Vel clarifica
tur optime ⁊ fit purū et odoriferū hocmo
do. Accipe mediaz libraz de bono alumine
rocbe et mediā aluminis zucbarini et sub
tiliter puluerisa ⁊ pone mediā vnciā de p̄;
dictis p qualibet corbe si est paz turbiduz
et si est multū turbidum pone vnā vnciaz
⁊ accipe vnā libraz tari albi vel rubei ſm q
est vinū in.xxiiij.corbibus.et accipe plenaz
manū salis albi.et tria ova recenna p qua
libet corbe.et si vinū est albū non ponas vi
tella ouoz.si est rubeū pone totū.quibus
ouis fractis in aliquo vase ⁊ fortiter agita
tis ⁊ appositis in ipsis ouis vna situla aque
fontis vel putei.et itez agitatis et supradi
ctis rebus appositis et fortiter itez agitatis
⁊ in dictā vegetē.xxiiij.corbiū positis ⁊ cuz
pertica sassa optime cū vino in vegete agi
tatis ⁊ pmixtis donec totū fuerit turbiduz
extrabendo desubtus p fezariā et ponēdo
desup p coconē dimittat. et in secundo die
clarū erit.et vsq; ad octo dies quolibet die
vnus cyatbus extrabat.⁊ similiter p spinā
inferiorē in costis ter in die tota turbulen;
tia donec cōsumpta fuerit extrabat. Sciē
dum est tamen anteq; p̄dicta fiant trāsua
sari debet vinū in aliud vas ⁊ a sua mala
fece liberari. Potest etiā clarificari si paz
fuerit cum colatoriis pannoz vt claretum
colatur

¶ Qualiter vinū albū denigratur
et in aliū colorē mutatur

POstquā uinuz al
bum de sua vindemia in aliquod
vas transmutaueris et per vnā diē resede
rit in tinā de qua vinū nigrū extractuz fue
rit iacta p9 duos dies extrabes clarissimū
et valde rubeū. Item si in tuis vuis tot sunt
albe q̄ parū esiz rubeū vindemientur diui
sim et in tina tūc nigre primo ponant et al
be desuper et totū optime nigrū erit. Pal
ladius dicit vinū bāc esse naturā vt alba
vel nigra si rediga tur in cinerē vinoq; ipo
natur ei vnāquamq; formā sui coloris im
ponere. Candidū p̄ reddat ex rubeo et al
bo eadez rōe sc; vt combusti sarmēti cine
modij vni9 mensura mittat in dolū qō ba
bebit ansoras decē.et triduo sic relictū ope
riatur et lutet.erutq; albū vl nigrū quadra
ginta diebus exactis. Vel rubificat et de
nigratur optime tpe vindemiaz cuz vuis
que vocant albatice.⁊ cum labruscis bene
maturis cuz steterit circa duodecim dies
conquassate in aliquo vase si ponat earuz
vinū nigerrimuz in illud qō intendim9 de
nigrare.et ex denigrando vino pluries la;
uentur racemi dicte albatice vel labruste.⁊
est etiā optimus mod9 ad denigrandū vi
num puz vel mixtū in tinis vt cum graspe
eleuate sunt sup liquorē q̄z melius fieri po
test p̄manēt in eundem.et iteruz bis vel ter
fiat idem.et sic a corticib9 vuarū nigraruz
tingetur. Rubificat etiā siue denigratur ⁊
clarificat et eius colorem oriū9 reuiuiscat B
modo.p qualibet corbe accipiat media li;
bra seminū siccoruz ebuli ⁊ in vino calido
molliscētur.deinde manibus vel cū pisto
rio cōterantur ⁊ pluries cū vino lauentur
et lauatura in vase cum ouis et tartaro et
vino rubeo et sale mittatur et agitatuz ser
uetur

¶ Qualiter vinum de vno sapore
mutetur in alium

IN cōdiendo mu
sto greci mustū decoctū ad medi
etatē vel tertiā p̄ē musto adijciūt
Suaue de duro fieri dicūt si ordeacij pol;
linis ciatbos duos simul cū vino subactos
mittas in vini vasculo et boza vna ibi esse

patiaris. Aliq̃ vini dulcis feces admiscēt. vel melius postq̃z vn⁹ curr⁹ vuaz positus in tina fuerit mel liquefactū ad ignē in bona quātitate iacteſ. deinde quocūq̃z portētur i tina ponant q̃ si puluerē piperis melli miscueris potēs fiet. Et si garioſilos addideris vel aliud odoriferū eoz acquiret odorē. Idē erit si in musto sine graspis buliente ponant Vinū ad potandū suaue sic dicunt fieri. feniculi vel satureie singulorū congruū modū vino infundi atq̃z turbari Vinū quoq̃z optimi odoris fieri iter paucos dies si baccas mirti agrestis mōtanas siccas z tonsas mittas in cadū. vbi aliq̃ diebus saltē decē requieſcere patiaris z tunc coles z vtaris. Flores etiā vitis arbuſtule collectos in vmbra siccare curabis. tūc diligenter tonsos z tritos habebis in vasculo nouo. z cū volueris tribus cadis vnaz floris mensurā quā syriacā vocant adijcis. z dolium suplinis z sexta vl septima die aperias z vtaris. Potest etiā recens in puissimis manipulis ad funiculū ligari habētez in capite lapillum q̃ mergat in vino. et tot diebus suspēsum teneri donec ipm odoriferum reddiderit z nō vltra q̃z malo sapore inficeret. Vinū velut vetus efficit de nouo si amigdala amara z absinthiuz z pinigummā z fenugrecū simul fricas quantū sufficere estimabis. et pariter fundas et exbis vnū ciatbum in anforā mittas. Vinuz quoq̃z asserūt ex molli forte sic fieri. Ulteeboc est ibiſti folia vel radices aut ei⁹ caulem tenerū decoctū mitte aut gypsum aut ciceris cotulas duas aut cypreſſi pillulas tres aut buxi folia quātum man⁹ ceperit aut apij semen z cinerē sarmentoz. cuius vis flamme corp⁹ reliquit exile omni soliditate detracta. Et generaliter quocūq̃z tē pore in acerbū vel forte vinū dulciſſimum poni potest. z vinū acerbū in dulce. si dulcedo displiceat z vinū nobile in ignobili et potens in debili. Q, si vis ei addere aliquē saporē extraneū pone qđ voles in gropol' ad filū ligatis cū puo lapillo. z omni die ō vino temptādo gusta. z cū habet de sapore q̃ sufficiat vt nō ppendat omnino extra be filū. et pbatū est foliū optimū saporē vino conferre

¶ Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa

Vinū moidam id est. muffam habet vel aliū malum saporē. vitē albā. id est. vitalbam cū suis radicib⁹ accipe z subtus botē infunde radices eius sub terra ita q̃ ventant radices eius recte ad foramen dolij desuper. z immerge ramos in vino palmum vnū p foramen dolij desup. ita q̃ trib⁹ diebus ibi pmaneat z perdet illū malū odorē Alij accipiūt vitalbam longā z pcurant q̃ ab vno capite infigat in vase in loco spine fezarie z flectat ad terrā z sub ea mergatur ita q̃ stet firma z aliud caput reuoluat duobus vel trib⁹ digitis supra terraz et videbis quotidie p poros vitalbe muffam exire. z sic minorabit saporē muffe. Id idez fac vnū pane panicij inter testas et calidus pone sup monstros vel mufferos dolij. Item vinum a muffa curari fert si diebus pluribus pane calidissimo obturet qđ quidem totiēs dicit faciendū donec appos⁹ panis nullaten⁹ denigret. Vel accipiant semina lauri q̃ dicunt corbata z buliant i vino z ponantur in vase. boc enī modo dicit liberari vas z vinū sed malo sapore inficit. Et iō melius est q̃ rami lauri buliāt in caldario vini z in vase ponant z misceat vinuz. Rami vero simul vl diuisim ligati p vendonē suspendant in vino ibiq̃z dieb⁹ aliquib⁹ dimutātur donec vinū fuerit liberatū. deinde auferant. z ß modo nō inficit vinū malo sapore. Itē expertus sum q̃ multa mespila acerba in quattuor vl plurib⁹ cordulis infixa. posita p cocionē vt descendāt i vinuz z ibi p quindecim dies vel vnū mensez dimissa optime liberant vinū z vas a muffa Itē curari fert si mane et sero in vase manipulus saluie suspendat ne vinū contingat z extractū aqua lauet. foramīe optime obturato. Itē a muffa vinum curari fertur si

facculus strictus plenus panico calido in
foramine dimittat p vinū natans ⁊ aliquo
tiens pmutetur. Item p certo liberari dicit
si accipiatur manipul⁹ herbe que vocatur
nierella alias morella, ⁊ in supiori pte cum
cordula ligat⁹ in mane p vendonē in vase
ponat taliter q duobus digitis tantuz de
scendat i vinū ⁊ funiculo supra vas ad ali
quid ligato ipsum vas optime obturetur
⁊ sic p illam diez solūmodo dimittat. dein
de in sero tollat ⁊ tantundē de recēti herba
ponatur. ubiqz usqz in ortuz diei sequentis
dimittat. ⁊ sic p tres vel quattuor vices fiat
⁊ liberabit vinū. Vel ponat facculus subti
lis mūdus lineꝰ vel de scamigua plenꝰ sa
le vel gipso aut calce p vendonē cū funicu
lo ligatus vt in medio vini descēdat. et sic
semp teneat ⁊ cōferet. Vas infectuz muffa
hoc modo curat. ponat calx extincta scilicz
vna quarterula vl' quartula in vase, xij. cor
bium ⁊ vase bñ stricto ponat aqua vel vi
num feruens in eo obturet ne respiret quo
sic p aliquā morā dimisso plures revolua
tur ⁊ aperū aqua infrigidata lauetur. Vt
aliter z anip⁹ in caldario vini decoctus
in vase cū feruenti vino ponat ⁊ fiat vt sup
Et melius erit si virūqz sez secundū post p
mum fiat ⁊ optime sine dubio liberabitur
Alij dicūt q curat sale in vase posito et tri
bus mensibus ibidē cōtrabente moraz. Et
forte idem fit cū calce vel gypso aut cinere
Vel liberat hoc modo Radat optime vas
interius cū gratusa vel assa ⁊ in rimulis ⁊
ginis cū puncta cultelli ⁊ ab omni nigredi
ne vel muffa mundet ⁊ ponat in vase, x. cor
bium vna quarterola cineris sarmentorū
cum omnib⁹ pruinis suis ⁊ pl⁹ si erit nimis
infectū. ⁊ ducat cinis cū pruinis p singulas
ptes vasis. deinde claudat vas ⁊ p vendo
nem in eo ponat aqua feruens ⁊ obturet
⁊ ad omnes ptes vasis revoluat. et sic di
mittat donec cinis ⁊ aqua infrigidata erūt
⁊ tunc optime lauet vltimo roteť cuz aqua
calida bene salsa. Eodē modo curantur ti
nacia. sed quia nō possūt ua claudi coope
riantur sextorijs ⁊ pānis vt parū respirent

Item vinū ⁊ vas ab expertis dicit liberari
a muffa si solū pulueris alū in subtili saccu
lo positū p vendonē in vase ponat vt i me
dio vini pluribus diebꝰ moret. ⁊ non infici
tur malo sapore. ⁊ vna uncia in vase q̄nqz
corbiū sufficit. Itē dicit vas curari cū ace
to fortissimo bulito si ex eo lauetur ⁊ aliqn
tulum dimittat. Alij dicunt si fiat ignis pa
learum in eo curat. vel forte melꝰ liberabi
tur cū igne sarmentoꝝ. Cōseruantur vasa
a muffa si cuz euacuata erunt usqz ad vini
paruā quantitatē aperiant ⁊ extrabantur
⁊ optime siccētur vel aqua fallura vel vino
rorent. vel eo nō extracto si fortiter obturē
tur ne vini odor ⁊ fumus exalēt. qō in mu
sto non obtinet nec in debili vt in vase au
deat remanere. Nota q si sint plures cor
be ⁊ vis scire que sit melioris vini pcute cū di
gitis contra fundū ⁊ que clarꝰ sonabit illa
melior. que vero obtusiꝰ illa peior.

¶ Qualiter prouidetur ne vinum fiat acetum et qualiter ab acetositate liberetur

Querem de uite
alba. id est. vitalba pone in vino.
et nō fit acetum vt quidam dicūt.
Melius tamen pcauet ne vinū fiat acetū
si teneat i cella frigida plenis dolijs ⁊ clau
sis optime ne respiret. Qz si vas nō est ple
num ⁊ est in loco calido ⁊ de acetositate su
tura timetur accipiat frustum lardi grossi
optimi ⁊ in alba ⁊ subtili pecia lini suatur.
⁊ ab vno capite ligato funiculo p vendonē
immittat vt in mediū ventrē vini descēdat
⁊ cum vinū bibendo minuet ip⁹si lardi fiat
descēsus ⁊ desup vas claudat ⁊ sic teneatur
donec vinū ꝓsumptū fuerit. Et quāto plꝰ
lardi fuerit tāto melꝰ ab ꝫ vinū pseruabi
tur. Ut acetū mutet in vinū in ipm semen
pozri dicit debere immitti. Alij dicūt q de
acetositate tuuat sup vendone frondibus
vitis positis ⁊ sepiꝰ pmutatis semp lapide
aliquo supius existēte. Alij dicūt si oleum
olive ponat in vase tantum q cooperiat su

perficiem vini optime ab acetositate defendit̃ur ⁊ cū pluma ꝑte vini exhibit oleū ⁊ colligi poterit

¶ Qualiter fiat acetum

Acetū fit hoc modo. Ponaꝫ bonū vinū ita ꝙ sit semplenū vas ⁊ ꝑ aque vinuꝫ dulce in loco calido ⁊ vase aceto infecto et discooperto. et fiet acetū. Itē si ponas vinum clarum vel turbidū in graspis vñ sit vinuꝫ extractū ⁊ paruā quantitatē supaddas aceti ⁊ dimittas ꝑ mensem vnū vel amplius optimū efficieť acetum. Si vis cito facere acetum calefacies calibē vel lapidem ⁊ pones in vino ore vasis manēte discooperto Uel vas ponať ad solē ꝑ tres vl̃ quattuor dies cū vino addito sale Uel potes adhuc facere cit̃ hoc modo. Accipe qđ vis vas ⁊ imple optime vino ⁊ bene opila ⁊ in caldario pleno aqua facias vas diu bulire. ⁊ statim acescet. Ad faciendū acetuꝫ fortissimū. accipe cornalia qñ incipiūt rubescere et centimoda que nascunť in campis qñ similiter rubere incipiūt ⁊ de labrustis añꝫ incipiant tumefieri. ⁊ de prugnolis sepiuꝫ acerbis ⁊ puluerisa subtiliter omnia simul ⁊ tūc accipe de meliori aceto quod inuenies ⁊ distempera illud puluere illo ita ꝙ fiat panis bñ desiccatos. et quādo voles facere acetum fortissimū de aliquo vino si fuerit vinū forte. pone vnciā vnam et si fuerit debile pone plus ꝑm ꝙ videbitur tibi de illo pane ⁊ statim erit acetū fortissimuꝫ vel infra octo dies. Itē dicunt experti valde. si graspe vuaꝫ vindemiaꝫ tempore bñ lauentur ⁊ a corticibus ⁊ immūdicia omī purgent̃ ⁊ modicū ad solem siccent̃ ⁊ in aliquod vas ponant̃ vt mediū impleāt. ⁊ tāntundem vini addať ⁊ de super vas claudatur fiet acetū fortissimū cui vt puto prodesit si graspe ꝑ̄ fortis madefiant aceto ⁊ toto tpe poterit inde acetū extrahi ⁊ vinū addi. Si radices rapbani siccēť ⁊ puluerisentur ⁊ in vase ponant̃ fit acetuꝫ. Itē accipiať acetosa ⁊ siccēť et puluerisēť. et ex ea cū fortiaceto fiat panis et exiccetuꝫ ⁊ in vino ponatur statim fiet acetum quod etiam in mensa fieri poterit. Eadem de radice rapbani dicitur

¶ De virtute aceti

Acetū frigidus est et siccum in secundo gradu. Penetratiuā habet vtutem et diuisiuam ex sui substantia ⁊ constrictiuā ex suis qualitatibus Contra vomitū ⁊ fluxum ventris bulliant in aceto galle vel rose vel similia. ⁊ in tali aceto ponať lana vel spōgia si sit vomit̃ super stomachū. si fluxꝰ ventris super renes ⁊ vmbilicū. Sirupus acetosus qui fit de aceto valet ad simplicē tertianam ⁊ ad quotidianā de fleumate salso ⁊ ad omnes acutas si detur mane cum aq̃ calida. diuidit enī materiā colericā. sit autē sic. zucharꝫ debet resolui in aqua et aceto et coquatur donec adhereat tacie. Itez valet contra omnē materiā calidā. Oximel fit similiter ex aceto. quādoqꝫ simplex quandoqꝫ compositū. Simplex fit ex duabꝰ partibus aceti ⁊ tertia mellis. Compositū autez fit hoc modo. Accipe radices apij feniculi et petrosilini et tere aliquantulū et ꝑ diem et noctem iaceat in aceto. secundo die coq̃ si t̃ et postea cola. et in tali aceto pone mel ad tertiā partē et coque vt supra. Squillitticum fit. accipe squillam et dimitte per diem et noctez in aceto ⁊ coque ⁊ cola ⁊ oportet interiora et exteriora abijci et mediana admisceri. Deinde admisce mel et coque vt supra. Si vero non habes squillam: loco eius pone radices rapbani et simiť fac de eis. Datur oximel simplex vel compositum contra frigidam materiam sicut sirupus acetosus contra calidaz. quia diuidit et digerit eam. Salsa ex aceto saluia petrosilino menta et pipere appetitum cōfortat. Item si carnes comedantur cum aceto appetitus confortatur. Item nota ꝙ si acetum inuenit stomachum plenū laxat ventrem. si vero inueniat vacuū cōstipat. Item valet cōtra debilitates ex egritudine

si in eo ponat panis assus ⁊ ex eo pane mollificato tangant os nares ⁊ labia patientis. ⁊ vene pulsatiles in brachio ⁊ sup ipsis venis liget panis ꝓdictus. Et pl⁹ adhuc valz panis intinct⁹ in succo mẽte. Valet etiam acetũ cõtra litargiã ⁊ frenesim si fiat fricatio circa volas manuũ ⁊ plantas pedũ cũ aceto ⁊ sale. Auicẽna aũt dicit q acetũ etiã confert adustioni ignis velociꝰ omire. Et qñ miscet cuz vncto oleo et cũ oleo rosaceo ⁊ conquassat ⁊ infundit in eo lana non abluta ⁊ ponit sup caput cõfert sode calide et fortitudini eius. Et ous collutio ex eo et ꝑ se cũ alumine cõfert motioni dentiũ. Et vaporatio aceti calidi cõfert difficultati auditus ⁊ acuit ipsum. Et aperit opilationes colatorij alias collaterales fortiter ⁊ resolvit sonitũ. Et qñ bibit calefactũ post medicinas mortales ꝓfert.

¶ De vino et virtutib⁹ eius

Vinuz ſm Isaac bonũ dat nutrimentuz ⁊ corpi sanitatẽ reddit. Et si accipiat ſm q oportet ⁊ quantũ valet natura sufferre. digestiuã virtutẽ cõfortat tã in stomacho qz in epate quia impossibile est actionez vtutis digestiue ꝓfortari absqz caloris naturalis fortitudine. Null⁹ aũt inuenit cib⁹ aut potus adeo naturalis vtutis cõfortatiuus ⁊ augmẽtatiuꝰ put vinũ ꝓpter familiaritatis consortiũ qõ cũ natura habet. et ideo cito cõuertitur in naturalẽ ⁊ mundissimum sanguinẽ. Vñ Rufus ait. Vinũ non solus naturalẽ cõfortat calorem verũ ⁊ turbidũ clarificat sanguinẽ. Addit⁹ corpis maxime venarũ aperit ⁊ mundificat. epatis opilationem aufert ⁊ aperit. tenebrosam fumositatem tristicie generatiuã a corde repellit. totiusqz corpis mẽbra corroborat. Et non solũ sua bonitas in corpe ostendit sed etiã in anima. facit enĩ illã obliuisci tristiciaz et angustiã ⁊ dat sibi leticiã. confortat eaz ad inuestigandũ rem subtilez eiqz tribuit solicitudinẽ ⁊ audaciã. neqz ab ea sentire laborem neqz dolorẽ dimittit. Est igiĩ conueniens omnib⁹ etatib⁹ tpibus ⁊ regionibus. cum sumptũ fuerit ſm vim ⁊ cõsuetudinẽ bibentis. et ſm q natura ferre potent. actio enĩ vini non eodẽ modo operat in sembus iuuenib⁹ adolescentib⁹ ⁊ pueris. In senib⁹ enĩ est ſm medicinã quia calor vini eorum frigiditati repugnat. Iuuenib⁹ vo est ſm cibum quia natura eiꝰ est similis nature iuuenis. Adolescentib⁹ vo et pueris ẽ cibus et medicina. quia licet calor naturalis eoz sit fortis substãtialiter. tamen nondum est in pfectione ppter abundantiã humiditatis eoz. proinde vinũ naturali calori eorum dat augmentũ et nutrimentum et eoz desiccat humiditatẽ vnde est medicina. Idcirco rea sciendũ est q in hyeme et frigida regione vinũ cõuenit puz. in estate vero calida qz regione vinũ parum multũqz cõmixtũ necessario congruet. corpa enĩ refrigerat ⁊ humectat p aquaz que ei cõmixta est. Repugnat etiã calor aereo ne calida ⁊ sicca faciat corpa. portat ⁊ velociter cibũ cũ sui ſbtilitate ad totꝰ corpis mẽbra. Est igiĩ ꝑ duas causas cõtrarias iuuatiuũ. Calefacit enĩ corpa frigida ⁊ desiccat humida naturaliter infrigidat calida ⁊ humectat sicca accidentaliter. quia cũ sui ſubtilitate ⁊ pforatione aquã ad membra portat quãdo necesse habent refrigerari et humectari. Diuersitas vini generaliter est triplex. Recẽs videlicz vnius anni. vetꝰ quatuor annoz et vltra mediocre scz duoz annoz vel triũ. Recẽs vero calidus est in primo gradu. vñ pertinet frigiditati ⁊ humiditati. Idcirco ceteris ẽ nutribilius. malosqz generat humores et inopinata somnia. ventositates stomachi et intestinoz. Unde Galienꝰ. Vinũ quod cunqz recens nõ habet vim ducẽdi cibum p corpus neqz vinã puocandi. oportet ergo frigidas ⁊ humidas habẽtes naturas illud cauere. Idcirco si necessitas fuerit eligatur vinũ clarissimũ a quosum diuatorculari expressum. Uetus aũt vinũ calidus et siccum est in tertio gradu et habet quoddam amaritudinis. hmõi vinũ paz nutrit caput cito ascendit ⁊ mentẽ pcutit pro sue

punctionis acumine maxime si ex eo multum bibat & ei pax misceat aque. ppter Bigit caueant illud debiles neruos habētes et q̄ sensus acutos habēt. magnū enīz eis nocumentū p̄stat nisi multā in suis coporibus humiditatem habeāt que ei resistat Vñ Galienus. multū inquit est vinuz vetus conueniēs bis quoz in vasis multitudo humoz crudoz est accumulata. Vinū vero mediocre est bonū vtpote tempatuz & hoc est calidū & siccū in secūdo gradu. p; inde huiusmodi vinū eligatur & vetustissimum spernat. Similiter nouū vitetur q̄ ab ebulitōne non q̄euerit nec terrestria ad suū naturalē locū descenderūt. nec quod ē aereum ad suū locū. id est. ad supiora ascēdit. nec liquor eius clarissimus & lucidissimus apparet. Preterea sciendū q̄ color sapor odor liquor debilitat & fortitudo diuersificant vinū in eius qualitate & actione Et color quidē generaliter est quadrapler. sūt enī albus & niger qui sunt simplices. Et rubeus & aureus q̄ sunt ex bis cōpositi. Sūt et alij colores inter hos scz glaucus & roseus qui sunt inter rubeum & albū. Et pallidus & subpallidꝰ qui sunt inter aureū et citrinum q̄ omnes hoc modo generantur. Vinū nāq; de vuis albis factū primo ē album p aquositate & cruditate & defectione sui caloris naturalis. Ex cū aliquantisper inueterauerit & vnū annū transierit calor eius cōfortat & ipsius humiditas minuit. fitq; colorius subalbidi. Qz si plꝰ inueteraueritvt duos trāseat annos. multo plꝰ calor eius cōfortat suitq; humiditas minuit. fit q; color eius pallidꝰ Qz si itez plus fuerit vetus vt quattuor annos excedat suamq; digestionē cōpleat & naturalis caliditas in statum venerit color eiꝰ fiet citrinꝰ. Similiter vinum de vuis rubeis factū cū in initio adhuc est crudū eiusq; calor defecit colorem habebit albedini vicinū. Cūq; vnū trāsierit annū cōfortat calor & digestio eiꝰ et fit roseus colorius. Et si duos annos transeat & suā digestionē cōpleat & virtutē rufuz habebit colorē. Qz si vinū fuerit ex vuis nigris in initio est nigerrimū & obscurū propter terrestrē partē sibi dominantē & defectionem caloris sui & digestionis. Qz si annum transierit vnū eiusq; calor & digestio confortat & descenderit terreū ad suū locuz & incipit clarificari. fit inter rubeū et nigrū mediocre. Si aūt duos transeat annos & calor eius suam cōpleat pfectionē et digestionem & descendat terrestre ad inferiora et clarificatum sit. fit rubei coloris. Palaz ergo intelligimus vinū & albū & nigrū minus esse ceteris apta. sed album magis q̄z nigrū humiditati et aquositati pertinet. nigruz vero terrestreitati & grossicie. Diuersitas vini ppter saporē est. quia aliud ē dulce aliud ponticū siue acetosum. aliud insipidum & aliud forte. Dulce calidū est in secundo gradu. siccū in primo. Aliquātulū humiditati pertinet. vnde est grossum & illaudabile in sua actione nisi q̄ ventrez soluit quia in omni re dulci est vis laxatiua & colatiua. qđ vinuz si aliquid inuenerit qđ sue actioni sit cōtrariū & cohibeat ad exeūdum calefit & bulit ascēduq; ad superiorez partē stomachi & in colericos humores cōuertit. sitim generat & ventositatē & inflatiuam opilationē in epate & splene generat. & lapidē in rembꝰ creat & maxie si membra talibus p̄parata inuenerit aut digestiuā vtutem debilē. ppter hoc caueāt illud bi quibus grossa & humida natura dominatur sua enī grossicie facile subtiles venas epatis opilat sed pulmoni non nocet quia nō transit ad eū nisi quod de ipso est subtiliusq̄ venas pulmōis que valde late sūt opilare non potest. sed cū vinū dulce ruboris et claritati ptinet & bibitū fuerit quātū oportet & p̄m q̄ nature sufficit. conueniens est egritudinem exeuntibus. et quibus necessaria est multitudo nutrimēti. Pōticū vero vinum qđ acerbū & durius clariꝰ et grauiꝰ est. tardiusq; digerit & venas difficulter pforat q; dulce calidiꝰ ē & acceptabiliorez hz saporem. sed ponticū est terrestre & asperū habet saporē. Vnde difficile est ad pforandas venas. neq; egestionem neq; sudorē

prouocat.non ergo bonum sanguinē gene
rat.ventrē tamen ⁊ intestina cōfortat Vi
num autē insipidum melius est pontico.
quia temperatū est ad comparationē pon
tici. Unde congruit calidas complexiōes
habentibus maxime stomacho.paruꝫ ta
men nutrit.citoqꝫ vrinam eijcit. Vinū for
tissimū est cunctis calidius ⁊ fortioris ac
tionis.citoqꝫ caput ascendit ⁊ ebulire et fer
uescere facit corporis humiditates. Unde
fumus ascendens de stomacho nocet cere
bro mentemqꝫ percutit. Necesse est ergo
vt illud caueant complexiones habentes
calidas nisi multū fuerit cōmixtum. quia
si multum fuerit cōmixtū ⁊ quantū opor
tet et decet accipiatur. ⁊ scōm q̄ conuenit
etatibus ⁊ regionibus et consuetudinibus
laudabile est quia grossos dissoluit humo
res ⁊ vias venarum a putredine mundifi
cat atqꝫ sanguinem clarificat. Senib⁹ au
tem et qui eorū vicinātur etati propter su
perfluitatis coadunationē in eorū corpo
ribus est huiusmodi vinū optimum ma
xime si puritatē fuerit vicinum.quia eorꝫ
calorem confortat.crudorumqꝫ humorꝫ
abundantiā dissoluit. conuenit etiam bis
quibus grossi humores et crudi collecti fu
erint. Diuersitas vini propter liquorē est.
quia aut est subtile aquosum aut terrestre
grossum aut mediocre. Vinum autez sub
tile aquosum semper inuenitur cū albedi
ne et claritate. Unde facile in stomacho di
gerit̄ et venas perforat et vrinam prouo
cat. Ideoqꝫ est vtile febricitantibus. quia
non fortiter calefacit neqꝫ mentem pcutit.
nullum etiaꝫ cerebro vel neruis nocumen
tum infert. Et si mixtum non fuerit erit me
lius.maxime ad extenuandam sitim. Vi
num terrestre ⁊ grossum oppositum ē sub
tili aquoso.vnde stomachuꝫ grauat.quia
durum est ad digestionem faciendā ⁊ dif
ficile ad perforandum venas vrinam non
prouocat ⁊ tarde ad caput ascendit ppter
sui grauitatem et grossiciem. Idcirco non
facile facit ebrietatem. Item vinum quod
dam est odoriferum quod cito sensuꝫ odo
rabilem in pellicula cerebri stantem perfo
rat propter sui leuitatem. Quoddā est nul
lius odoris propter grossiciem et grauita
tem sui.et quoddā est horribilem odorem
habens. Vinum odoriferum suū liquorē
significat esse temperatū et subtilem omni
sordicie mundificatum penitusqꝫ digestū
Unde clarum sanguinem generat lauda
bilem ⁊ mundum. cordis confortatiuum.
animāqꝫ letificat.tristiciam et angustiam
expellit.quoniam mundificat sanguinem
a putredine in corde existentem.propter ꝫ
huiusmodi vinuꝫ omnibus etatibus ⁊ cō
plexionibus conueniens est. si accipiatur
ſm q̄ oportet ⁊ ſm q̄ natura sustinet Pre
terea mutat vicium anime in virtutē. ver
tit enim eam ab impietate ad pietatem.ab
auaricia in largitatem.a superbia in humi
litatem.a pigricia in solicitudinez. de timo
re in audaciam.ab ignauia in facundiam
astutiam et ingenium.sed hoc fit cum tem
perate prout oportet bibitur. Sed si vsqꝫ
ad ebrietatem bibatur generabit supradi
ctis contrarium.quia ebrietas rationalis
anime lumen extinguit. vnde pmanet ca
put velut nauis in mari absqꝫ gubernato
re et velut miluia sine rectore. Vinuꝫ vero
nullius odoris innuit sue fumositatis gros
siciem et grauitatem et indigestibilitatem
Idcirco illaudabilis est nutrimenti et tur
bidum ⁊ grossum generat sanguinez.et fu
mum turbiduꝫ ⁊ obscurum.quare fit cau
sa tristicie.sed non cito caput ascendit. Vi
num autem grauez et horribilem habens
odorem est pessimum. Nam sui odoris
horribilitate et grauitate cerebro nocet et
mentem percutit et neruis cerebriqꝫ pelli
culis lesionez infert ⁊ pessimū generat san
guinem ⁊ maxime si est ponticū

Incipit liber quintus De arboribus et natura et vtilitate ipsarum arborum

Superius in libro secundo multa de arboribꝫ generaliē dixi. cū de natura plantaꝝ ⁊ rerū cōmunium cultui cuiuslibet generis agrorum sermone ꝓmunilocutus fui. Hūc aūt in hoc q̄nto libro spectaliter de singulis arboribꝫ est ptractandū. Verū quia quedā sunt eis cōmunia quedam ppria. Primo generali loquar ꝑmone de cultu omniū in cōmuni postea vero dicam de cultu singulorꝫ que in nostris inueniuntur regionibꝫ ꝑm ordinē alphabeti vt facilius vniuscuiusq3 inueniat tractatꝰ Et primo quidē de fructiferis latius. Vltimo de infructiferis ⁊ eaꝝ vtilitatibꝫ breuiter ptransire intendo. Dicā igit̄ de fructiferis quid sunt ⁊ de diuersitatibus earuꝫ. ⁊ qualem terrā desiderāt ⁊ qualē aerē ⁊ qualiter plantent̄ ⁊ quando ⁊ qualiter inserantur ⁊ qualiter colant̄ ⁊ qualiter formentur ⁊ qualiter a nocumētis liberent̄. Itē de fructibus ipsarū qualiter colligātur ⁊ quādo ⁊ qualiter seruari possint ⁊ quid ex eis fieri potest. Et de virtutibꝫ quas habēt i corporibus humanis

De arboribus in cōmuni

Descriptiones arborꝫ ⁊ diuersitates ipsarū ponere non oportꝫ in cōmuni aut numerare q: satis vnicuiq3 note sunt in regione ppria ⁊ p singulares ipsaꝝ tractatꝰ aperte patebūt. Aerē vo quedā calidū valde desiderant sicut piper ⁊ palma. quedā frigidū vt castanea. plurime vo tēpatū vt fere oēs. Et quedā in omni aere viuūt vt malus pirus ⁊ quedā alie. Et quedā desiderāt terrā pinguē valde vt morꝰ ⁊ ficus ⁊ silēs. Quedam macrā ⁊ sabulosam vt palma ⁊ pinꝰ. In hoc tñ arbores oēs ꝓueniūt q̄ desiderāt terrā in supficie siccam ⁊ subtus in visceribus humectā ad quā dirigunt̄ radices earum. Magna quippe corpa arboruꝫ multum desiderāt cibum p̄cipue corpa domesticarū. quaꝝ fructus magnus ⁊ plurimꝰ singulis desiderat annis. Qualiter autem plantent̄ ⁊ quando ⁊ qualiter inserantur sufficienter dixi in secundo libro. Colende sunt hoc modo circa autumnū oportet effodere terram circa eas vsq3 ad denudatōnem radicū. ⁊ aliquid imponi letamis vt hoc ipsum cooperta radice continue ꝑ pluuie fluxum radicibus apportetur. Q3 si nimium est sabulosa terra cōueniēter recipit et cretā pinguem. Et si nimiū creta sit eidez sabulum fimi loco ponatur. hec autē non solū stipiti appodianda sunt sed tribus ꝗtuor aut quiq3 pedibꝫ circū quaq3 ꝑm magnitudinē arboꝝ et radicū. ⁊ cuz terra que ibi primo fuerat cōgrue misceat̄ q̄si ꝑ vsq3 ad extensionē radicuz fieret sine dubio plurimum arbori iuuamen afferꝝ Ex his enī emendato nutrimento iocūdioꝝ efficit̄ arbor ⁊ redit ad ipsaz aliquid iuuentutis ex tali cibo. ꝓpter qō i loco inter duas aquas sito optime ꝓueniūt arbores. aut in loco q̄ est sup riuos. Et taliū arborū planior est ⁊ subtilior corter. ⁊ rami magis ꝓportati ⁊ exaltati q̄z aliaꝝ. In loco etiā declivi ad quez fluit humor de montibꝫ ⁊ pinguedo ꝓpter similē humoris abundantiā. Nā in vallis visceribus optime colit̄ ager consuꝰ et nobilitat arbores sua bonitate talis locꝰ. Si aūt aliud haberi nō possit ꝑ cānalia induc̄atur riuus q̄ quandoq3 ad radices arborum clausus inundet ⁊ reddat terre viscera humecta. Si aūt nec hoc apte fieri possit neq3 terra sit bona ꝓuenient arbores cito spissos ⁊ byspidos cortices habētes qui sui spissitudine incrementū ⁊ fructuz arboris impediūt. Formā de sunt arbores vt aīi q̄z plantent̄. Siquidē pua fuerit plāta omnes circūdantes recidant̄ ramusculi ⁊ sola summitate relicta ponat̄ in scrobē. Si vo magna sit plāta oīb⁹ prius amputatis ramis ⁊ solo stipite eidem relicto plantetur.

Si aūt fuerit insita que duos habuerit stipites debiliores auferatur vt relictus solus letior in arborez erigat nisi sit forsan ficus aut malus punic⁹ vel similis que pōt vnū vel duos aut plures habere cōmode stipites pro domini voluntate. Cū vō plantata compēderit vsqz ad triennū non putetur nisi forsan loco incongruo nascerētur in ea ramusculi adeo leti q summitati cuius optat augmentū nutrimēta subducāt q casu tles relictis ceteris tāqz tot⁹ arboris inimici tollātur. Post prenarratā etatem putent quecūqz in parte stipitis nata erūt ea tamen cōsideratione adhibita q stipes erigatur a terra plus vel minus ſm naturam arboris vel maciē loci. vt in pingui solo altius. in exili depressius erigatur. ibiqz ramor⁹ diuisio in ptes congruas procuretur. Si stipes sursum directus non perrexerit pertica cū vinculis corrigatur. Et si diuisus supra truncuz in partes non fecerit ramū cui⁹ summitas sursum directa celuz aspiciat idoneior sensum eleuetur in altuz. z directe partice alligēt. Qz si nec hoc q̄dez cōmode fieri poterit nihil vtili⁹ erit q̄z plātam p̄cadere vbi conueniens ramus nasci speratur vt cū natus erit z cōualuerit leuibus vinculis alligēt vt qō sponte noluit faciat iusticia violenta coactus. Deinde ptēpora vbi rami nimiuz spissi aut scabri aut non cōuenientibus nascunt locis duris et acutis ferramentis ab arbore recidantur. Et si aliquā celi plagam deferentes ad q̄ldam se conspirātes contulerint a prauo reuocati pposito desertum locū inhabitare cogant. Si vero superbiēs humor sep latera non diffundens ramusculos in altuz extulerit in eo recidatur loco vt fragra sint conuenienti⁹ p̄cessura. Sic ergo ab adolescentia eius vsqz ad debitū complementuz p̄curetur solicite vt stipes in ramos et rami in virgas z virge in fragra fructifera diuidantur. Deinde cū minorata virtute et succedente senescēs arboris impotentia: ponderе fructuū rami rumpunt aut būore deficientes arescunt z tantū p̄ferunt vel fructificant alternis annis. amputet ab ea omne ramor superfluū z importabile pōdus vt non totus humor necessario. ſz potius in substantiā conuertat ramorum z alia nutrimēto fructuū ne pereāt tribuatur. Cōsiderare tamē oportet quantitatez nutrimenti qō potest p̄stare locus generationis arboris. In ea enī pportione oportet defalcari de virgis z ramis q nō relinquantur nisi tot q nutrimentuz sufficiens possit esse in loco z sugere ex loco. Si autē non fiat ita erūt arbores intermissis annis reddentes fructuz z nō satisfacient cultori ad votum. Fiunt autē putationes z formationes fieri possunt a principio nouēbris vsqz ad finē martij. vel vt naturalius z magis proprie loquar a tpe casus foliorū q̄n cunqz in his que frondes amittūt preter gelidum acumen vsqz q̄ incipiunt pullulare. Accidit quādoqz nouellis plātis vt quasi arescant p̄ter vehementē intemperantiā estus solis. Quibus subueniri oportet fossione ac irrigatione frequēti. obiectis eiaz defendant umbraculis vt stramentis ad plantā ligatis vel luxuriosis et frondētib⁹ herbis. vel viscosa emplastrent argilla vel sepo aut oleo vel vnguento frigido regio corticis liniatur australis. Formice p̄terea plantā vel insitam tenerā cōualescentē inuadere consueuerūt z in frondib⁹ quibusdam ab eis generatis vermiculis folia cōtrahere. ramusculoz eriā ipedire augmentum. Cui subueniendum est vt recisis foliis que lesa z contrita p̄spicis numia q̄ in summitate consistūt a vermiculis diligēt manuum seu digitoz astrictione purgentur. quo facto ab eis importunis hostib⁹ plātula liberata in altū tuta conscendet. Et vt plantis paruis vel magnis vel eriā fructuum lectoribus ascendētes formice p̄fatam aut aliā non inferant lesionē eisdem ne fursum repere possint tale obstaculum faciamus. succū portulace cū aceti media parte permixtū p̄cipit Palladius debere insundi vel vini fecibus truncuz arboris illiniri. aut rubrica cum pice liquida. sed modeste

pro arboris noxa ne id qđ p remedio exbi
beur faciat venenū. Uel qđ puto melius.
vellus lane aut lini vel feni aut palee q̃ntī
tas circa stipitē in altiori dictaꝝ rerū parte
ligeť. inferiore sparsim ꝛ q̃si pectinata pen
dente. Uel fiat vas figuli rotundū ꝛ latuz i
cuius medio sit amplū foramen p qđ plā
ta figatur sicqz vt aquā vndiqz possit sine
effusione tenere vt ad plantā formice acce
dere nō possint vel circa truncum plante
piscus circulariter inuoluať. sic enī eaꝝ ex
ercitus nocuꝰ a solito impeduꝰ ascēsu. in
uitus ab arbore deuiabit. Alij dicunt q̃ si
corđula serica oleo vncta cingať. phibebiť
formicaꝝ ascēsus. Pre omnibus autez ca
uendū est ab animaliū ingressu quoniam
illa plerūqz plātas rodunt ex q̃ planta plu
rimū contristať. ꝛ quādoqz arescit aut ni
mis nodosa efficiť ita q̃ substantiā eiꝰ cre
scere impedit ꝛ fructificare non permittit.
Qz si est in tali loco q̃ ab ingressu anima
lium defendi nō possit. affixo eidē cōgruo
palo spinis pungentibꝰ muniať. Contra
impulsus ꝛ rabiē ventoꝝ q̃bus nouelle in
sitiones ꝛ maxime in locis eminentibꝰ fa
cte facile dissipanť vnicuiqz virge insite cō
uenienter amminiculū spissis vinculis alli
gētur. ꝛ si facta fuerit insitio scisso trunco
duplici cū amminiculis relinquať estate.
Surculus vō inter corticē lignūqz deposi
tis tuū est eās triennio sub amminiculoꝝ
custodia remanere. Oportet aūt in omni
arbore attēdere ne spuria i arbore nata aut
ex radicibꝰ iuxta stipitē erumpētia dimit
tanť. quoniā illoꝝ nutrimētū subtrahitur
arbori ꝛ cū qualuerint ꝛ multiplicata fue
rint arescet arbor. primuz quidē in ramis.
postea vō in stipite. Oportet igiť talia i p̄n
cipijs amputare. Amputāda etiā sūt que
cunqz in ramis ꝛ virgis aruerint ne vicina
sibi erumpāt arboris mēbra. Eccidit etiaz
plerūqz arboribus q̃ humor superfluꝰ indi
gestus ad partē expelliť cutis. vt in homi
nibus et animalibꝰ plerūqz videmꝰ cuius
putrefactio vermes generat q̃ arboris sa
lutem nequiter plequunť. Ideoqz cum in
aliqua pte stipitis corticē tumefieri vides.
illico locū scinde vt indē virus noxiū elaba
tur. Qz si vermes iā creauerit vnco ferreo
eos inde curabis auferre. Si vō ppendē
ris in plurib⁹ locis humoribꝰ indigestis ꝛ
fluidis corticē viciari eandē in quibusdaz
scinde locis ab alto stipitis vsqz ad imum
vt putrescēcia in ipso durescāt. Si langui
da est arbor vt fructꝰ vermiculosos aut la
pidosi generis ferat vicio forsan humoris
a malicia qualitatis terre p deūtis sublata
terra circa ptem radicuz. alia melioris ad
datur saporis. Et pforato circa terrā stipi
te cuneus ex quercu foramini affigať. Qđ
etiā a gendū puto cū in arbore adeo nutri
mentū abundat q̃ calor naturalis eiusdez
quasi extractꝰ diminuta digestione succū
inspissare non potest ad debitā fructuū ge
nerationē. Ideoqz luxuriare cogiť in mul
titudinē foliorum. sed ꝛ nascunť sup arbores
alie plāte capillares virides. Studiū autē
est radere aliq̃d de bispiditate corticis ꝛ de
ponere viridia desup nata. ꝛ sepiꝰ stercora
re radices maiores ꝛ infundere eas bñ ap
te. ꝛ imponere lapidē in scissurā vt melius
attrahēdo possint restaurare tpe humido
situm quā ex ariditate agri patiunť. Si aūt
terra nimis cōculcata est vt magnas babz
berbas ꝛ pfundas radices habētes plurī
mū generat impedimentū. Cōsolidata enī
vltra modū terra. non pmittit ad radices
descēdere humorē. et sua cōpressiōe implet
ꝛ obturat poros radicū vt extrabere nutri
mentū nō possint. Impedit etiā euapora
tionē que ab inferioribꝰ fit ad radices per
tingere eo q̃ vapous debilis calor tantā vi
tutem spissitudinis loci penetrare non va
let. Huic aūt impedimēto fossione succur
ritur nō aratione. quoniā aratri cōtinuus
sulcꝰ multā infert radicib⁹ lesionē. Herbe
aūt magne q̃ radicibꝰ vsqz ad ima ptingūt
pripiunt nutrimēta arboribꝰ eo q̃ habent
radices molles vt molliores et rariores q̃z
arbores ꝛ ideo citꝰ trahūt nutrimentum
Oportet igiť eradicari illas ꝛ radicitꝰ evel
li. Qz forte q̃ loco denudato penitus ab

barbis inelectabilis efficeret dimitti possunt germina subtilia sicut fila que nō nisi de sūma superficie nutrimentū trahūt. horum enī graminū nocumentū aut omīno nullū est aut nō tantū de quo sit curandū Plurimū etiā nocet arboribus erucarū genus folia et quicquid virosi est in eis corrodēs et flores dissipās vt oīno fructus pereat Igit in decembri ianuario et februario ipsarum oua que sunt sup ramusculis quibusdā telis inuoluta. priusquā nascant optime colligāt et igne crement. qz cōculcatione aut percussione vix omnia deleri possunt sz ignis cuncta cōsumit. Accidit etiā plerūqz piris īdecrepita etate vt duricie corticū radicis trahere nutrimentum nō possint sufficiēs ad nutrimentū ramorum arboris et fructuum. quare sequit vt alternis aut rarioribus annis fructū ferāt. Scandant ergo per medium grossiores radices arboris et in scissuris ne claudi possint fluuiales immittāt lapides vt humor in terra sufficiēter digestus quā per compactū corticē intrare nō poterat p scissuram aptos ingrediat meatus. Ramorū etiā superfluus adeo minuat numerus quicus attractus sufficere possit nutrimento fructuū et ramorum. Arboribus igitur prēdictis modis excultis si ager est nimis humidus proferent arbores fructus vermiculosos eo quod humidū cōceptū indigestū et molliter passum putrescit interius. a qua putredine cuz subtile humidū vaporare incipit. animal de genere vermiū procreatur qđ postea fructū arboris corrodit et inutiles reddit. cuius signum est quod semper in loco semis vbi subtilior est humor vermis generat. Oportet igitur si possibile est vt proportionabiliter delicetur locus vt plante nō vltra modū cibētur Si aūt forte faciliter fieri nō poterit proferēt stipites arborum iuxta terraz vbi ad stipitem vniunt radices maiores vt per foramē illud distillet humor superfluus et curabūtur tūc fructus. Si aūt econtrario aridus est locus et proprietates habēs bezemi ita quod vix cultu curari potest arbores efficiētur spinose et fructus afferēt paruos et acidos. et ideo a tali bus locis plāte prohibende sunt. Fructus colligantur sine ramorum fractura et colligentis euitato casu precipui in arboribus quarum fructus perticis nō excutiunt si rami altiores debiles cōgruis fustibus cū formonibus alligētur. Inferiores vero longis fustibus quos sufficiat scalionibus erectis fructu exonerent. vt habeatur pertica fortis nō multū longa cum vnco ferreo ab vtraqz parte būn firmato cuius vnū caput ad ramum inferiorē debilē colligendū ponat. aliud vero ad ramum superiorem fortē vbi melius proportabitur et aptē cō firmet. Cū ipso etiā possunt rami colligēdi ad locū colligētis trahi et tracti in aliquā partē cuz oportuno vnco firmari et colligi sine periculo collectoris. Legunt aūt fructus precipue pira diuersis temporibus secundum diuersitatem maturationis ipsorum. hac cōsideratiōe adhibita vt hi qui tpe maturant estiuo tunc legantur cuz odore colore et sapore sibi attributis maturitatē fatēbitur. qui si aliquātulū legātur ante. videlicet cuz prima indicia maturitatis apparuerint. diebus pluribus seruabunt ad vsum quā hi qui fuerint vltima maturatione collecti. Qui vō in fine maturātur autūni ad vsum veris vel saltē byemis seruaturi octobri mēse legātur sereno et sicco tpe existēte cū luna sub fulgoris quarta portitur etate. Et hec de arboribus in cōmuni dicta sufficiāt

De amigdalo

Amigdalus est arbor satis nota. Et eius quidē diuersitates in fructu due sunt. quoniam quedā faciūt fructus dulces quedam amaros. Dulces esui boni cōpetūt Amari quia sūt calidiores magis cōpetūt medicine quā esui. Iterē quedā sunt grossum valde et durū habētes corticē quedā subtilē. Et quedam amigdala sūt longa quedā quasi rotūda et quedam grossa et quedā pua. Eligēda sunt grossa rotunda subtilē corticē seu testā habēta Amāt aerē calidissimū. licet et in tempato puenīāt et pleueruīt mature florere. nam in terris calidis multū fructificāt propter

abundantiã sui humoris vt ait Albertus In terris autẽ frigidis inspissat⁹ est succus eius.ita q fructui nõ est abilis.et ideo in terris multuz frigidis aut omnino perit aut parũ vel nihil fructificat.et fruct⁹ eius nõ diu durat in terris frigidis natus.z ẽ euanidus frequenter.ita q ex ipso non oritur planta.z ideo in terris frigidis opoꝛtz plantare nucleos qui ex terris calidis sunt allati. Terrã durã siccam z calculosam desiderat.licet in mediocri pura terra satis aptepueniat. Sed in nimis aquosa modice vl nulli⁹ vtilitatis existit Amigdal⁹ seruturianuario z februario mense in locis tpatis. In calidis vo octobri z nouembꝛi semine z plantis q de matris radice tollunt. Sed i hoc arboris genere nihil vtili⁹ est q̃z seminarium facere. Fodiem⁹ ergo altã sm palladium vno semipede areã. Vel sm albertum duob⁹ pedib⁹.mihi aũt vni⁹ pedis fossio satis sufficiens esse videt. Deinde i tpa area seu seminario obꝛuem⁹ amigdala nõ ampli⁹ quattuoꝛ digitis ita vt cacumina figamus in terra spacio inter se binoꝛuz pedum vel vni⁹ solũmodo sepata. Sed ipsa amigdala ad ponendũ grandia legamus z noua nõ nimis grossam testã habẽtia. q̃ anteq̃z ponam⁹ mulsa maceremus nimis aquata ne germen extinguat ex mꝛto melle mozdacitas. Aliq̃ eas nuces pri⁹ liquido fimo p triduũ macerant. Deinde die ac nocte eas stare patiunt i mulsa.sed que suspitionẽ tantum possit habere dulcedinis. Terra aũt seminarij debz habere letamen admixtũ.cui multuz pderit si etiã misceat sabulum vt terra sit soluta z mollis. Cũ vo in seminario dispositi erũt si siccitas interuenerit.ter in mense cõuenienti aqua rigemus herbis circũstantib⁹ sepe purgantes Erit etiã diligentis cultoris vnicuiq; nuciei⁹ posite signũ paruũ infigere vt seminarium sine lesione germinuz anteq̃z supficiem emineat fodi possit. Proderit etiam multũ seminario si añq̃z in eo ponant amigdala terra noua q̃ subtus fuerat desuper eleuet.z optime puluerisata semẽ recipiat cum in seminario adoleuerint duob⁹ annis elapsis.pdictis mensib⁹ transferant ad locum vbi ppetuo tpe stare debebũt. Statuende aũt sunt vt ad meridiẽ spectent .xx. aut.xv.pedib⁹ ab inuicẽ sepate. Inseritur mẽse decẽbꝛi z ianuario z locis frigidis februario Si surculos colligis z cõdias anteq̃z gemmẽt aut germinẽt. Unles autem sunt qui de summitate sumunt. Sub cortice et in trunco inserunt in se in persico z in pruno. Sed eius insitio non est ita vtilis vt satio.vt ait Albert⁹.primo anno quo plantatuz vt optime cõualescat.a mense februarij vsq; ad mẽsem octobꝛis singuli circũfodiatur mensib⁹.et herbis ibidẽ nascentib⁹ liberetur.vel quater ad min⁹ in tempe dicto cum terra nõ nimis mollis est.sed talis q̃ in puluerẽ aliq̃d humoris habentez possit cõuerti. Sequẽtib⁹ vo annis ter vl bis ad minus circũfodiat vt imbꝛes supueniẽtes accipe possit.qui ꝛculcata nimiũ terra denegãtur eidẽ Tpe aũt floris non circũfodiatur quia flos eius facile fossura excutitur vt idem ait.si terra ei⁹ macra fuerit i autũno effossa letamen accipiat.si nimiuz sabulosa conueniẽter lapides letamen z cretaz accipiet. Formari autẽ debet vt supꝛa dixi cum in cõmuni de formatõe arboꝛ locut⁹ sui. Sit aũt vno solo stipite cõtenta q̃ a sex pedib⁹ vsq; ad decẽ erigat a terra vsq; ad ramos primos. Eidez multa nocumenta emergũt que alijs arboꝛib⁹ plurimis q̃ñq; eueniunt.z eaꝛ cura superi⁹ est cõuenienẽ inserta. Preterea tamen accidit eis q si rodantur fruct⁹ eaꝛ sunt amari. z ideo pluriꝛmum a pecoꝛe sunt seruãde Itẽ cũ timetur ne pruina ledant.nudent radices eaꝛ anteqũz floreant.vt marcialis asserit. Albertus vo addit q lapidibus paruis albis cũ arena grossa operiant. Et si ꝺ pruina nõ timetur arena submoueat z reponatur humus Teneras nuces creare dicit Palladi⁹ marcialem asseruisse.si añ florem radicibus ablaq̃atis aqua calida p dies aliquot inseratur. Ex amaris dulces fiũt si circũfosso stipite tribus digitis a radice fiat cauerna p

quã noxius humor erudet. vel medi⁹ tere bretur trunc⁹ ꝛ melle ligni cuneus impma tur oblinu⁹. Vel si circa radices ouis ster cus aut paru suis infundas. vt Palladi⁹ us ait. Cõfixa clauis multis plurimuz iu uatur ad fructũ. ꝛ maxime si aurei sunt. vt ait Albert⁹. Si feraces nõ sũt tede cuneum terebrata radice mergam⁹ vel sic silicez in seramus vt cortice tegente claudat. Hec ar bor hoc habet ꝓpriũ q̃ in senectute plus fructificat eo q̃ humor ei⁹ tũc a calore non exiccat sicut in iuuẽtute. Fruct⁹ eius colli guntur perticis excussi cũ maturi sunt. licz acerbi ꝛ adhuc teneri a mulierib⁹ ꝛ maxie ꝑgnantibus cũ multa auiditate petantur Natura aũt sunt amigdala cũ cortex cir ca testã existẽs aperit ꝛ separat ab ea. De coriata aũt si aqua salsa lauẽtur cãdida fi unt ꝛ plurimũ duratura. Siz sine aliqua ĩ dustria vel cura seruant in longũ si fuerint exiccata. Si difficulter corijs dimittat pale is obtura ꝓtinuo relaxabũt. Ex virgis ami gdali fiũt optime virge clauaꝝ quibus mi lites vtunt. Itẽ ex stipite ei⁹ iuxta radices fi unt fortissimi mazi ad scindendum ligna. Amigdala dulcia calida sunt ꝛ humida ĩ medio primi grad⁹. viridia tenuiora ꝛ lau dabiliora sunt q̃z sicca ꝓpter eorũ humidi tatẽ. Idcirco si sicca in aqua calida vna no cte excoriata iaceãt fiũt in actione viridi bus vicina. Porro si viridia prius q̃z habe ant cortices aperurã edant. gingiuas cõ fortabũt. stomachiq̃z calorẽ refrigerabunt Dyascorides idẽ affirmat ꝛ addit q̃ caput grauãt. caliginẽ nutriũt. venerẽ accendũt. somnũ facũt ꝛ ebrietatẽ resistũt. Amigda la amara calida ꝛ sicca sunt in secũdo gradu valent ꝓ asma ꝛ tussim ex frigiditate cũ zu chharo ad reprimendũ eaꝝ amaritudinem Oleũ ipsoꝝ valet cõtra surditatẽ ꝛ sanie ĩ auri⁹ immissum. Itez valet ꝓ lumbricos cũ farina lupinoꝝ sup vmbilicum posita. Itẽ valet optime ad mẽstrua puocãda cũ trifera magna suppositoriũ factũ. Auicen na dicit q̃ amigdala amara sua ꝓprietate interficiũt vulpẽs si cũ aliquo cibo comedã tur ab ea. Itẽ cõferũt posita supra pannus ꝛ lentiginez ꝛ cicatrices ꝛ pussiones ꝛ ap planãt ꝓritonẽ faciei ꝛ cũ radix coquitur ꝛ linit sup pannũ ẽ medicina fortis. Et cor tex ꝛ folia sunt mũdificatiua ꝛ extenuatiua ꝛ sanatiua vt dicit diascorides ꝛ comedere amigdala dulcia impinguat. Galien⁹ vo dicit q̃ aperiũt opilatiões in epate mirabi li apertione amigdala amara.

De auellanis

Auellane note sũt

a Ex bis quedã sunt siluestres que in nemorib⁹ ꝛ sepib⁹ nascunt. q̃dã domestice. Siluestres sunt que saporose grossam testã habentes. Domestice vo q̃ dam sunt rotũde grosse ꝛ quedã longe ex q̃ bus longe saporosiores sunt ꝛ cit⁹ matu rant. omnes tñ maturitatẽ fatent cũ a suis folliculis sepant. que cũ ad solẽ siccate fue rint diu seruãtur. In oĩ fere aere puenit. loco gaudẽt macro. frigido. humido. salu loso. licet in omni fere genere terre nascant ꝛ cõualescant. Ponẽde aũt sunt in nucib⁹ suis nec ampli⁹ duob⁹ digitis terra supra eas ducẽda est. Mens tñ plãtis ꝛ sobole p uenit mẽse februarij plãtande sunt. licet mense martij octobris vl nouẽbris plãtari possint ꝛ qualescãt. Ex ligno hui⁹ arboris fiũt optimi circuli vasoꝝ vini ꝛ arc⁹ ad sa gittandũ satis boni. Auellane sunt calide et pauce siccꝫ ꝛ sunt nucib⁹ frigidiores et põ ticiores. eaꝝ enĩ corpa sunt solidiora ꝛ spis siora vnctuositate carentia. Ideo pl⁹ nuci bus sunt nutritiue. tardiores tñ ad digerẽ dum ꝛ ad descendendũ ex corpe vẽtris. in flationẽ in corpe generãt. maxie si cũ interi ori cortice comedãt ablato eo fiũt digesti biliores ꝛ viles antiquã habẽtib⁹ tussim. ꝑcipue si pistate cũ melle esui dent. Itẽ eius cortex est stiptic⁹ ꝛ stringit ventrẽ

De berberis

Berberi sũt fruct⁹

b cuiusdã arboris que valde spino se sicut arbor malipunici. et sunt

rotundi rubei quasi subnigri sicut fructus spine albe aliquantulū oblongi. Plantā tur vt malipunici frigidi sunt ⁊ sicci i scdo gradu valēt ⁊tra febrilē distrahiam sirupꝰ ex eis ⁊ zucharo factꝰ cōtra calefactiones epatis. puluis eoꝝ cū succo solatri ꝓficiat ⁊ epati supponat. Auicēna dicit q̄ sunt frigidi ⁊ sicci in tertio gradu. dixit etiā q̄ sunt vincētes colerā valde ⁊ scindūt sitiz valde. Hui⁹ fructꝰ arbustula optima ē p sepibus ⁊ clausuris si haberēt plantaꝝ copia. q̄ quidem p sationē fructꝰ vel seminis ei⁹ haberi potest

¶ De ceraso

Ceraſus est arboꝛ c nota ⁊ desiderat aerē frigidū aut tpatū. Calidū vo sustinere nō pt. In tepidis tū regionib⁹ pua puenūt cerasa. Montana vel i collib⁹ vel ꝓpe montes ꝓstituta regiōe letāt. Solū aūt desiderant positiōis humecte. Quedā sunt dulcia q̄dā pontica. ⁊ hec magnā faciūt arborem. ⁊ sua spōte directe sursum ascēdunt. ⁊ hec p prie dicunt cerasa. Illa vo sunt valde acria ⁊ hec arborē valde minorē faciūt ⁊ sursum nō dirigūt sz solū modo platera diffundūtur. ⁊ hec vocant marene siue mazasce que multas plātas faciūt sup radices i circuitu suo valde radicib⁹ plenas ⁊ ad plantandū abiles. Plantāt semine ei⁹ posito tēpe octobris vel nouēbris. Virgulta etiā ipsi⁹ p amminiculis posita affirmāt a palladio facile in arborē ꝓsilire. q̄ aūt seminib⁹ plantate fuerint ꝓdictis mēsib⁹ trāsplantantur Inserit mēse nouēbris vl si necesse sit extremo ianuario. Ego aūt inueni ei⁹ institionē factā tpe februarij ⁊ martij optime puenire. licet melior sit ei⁹ ⁊ omniū arboꝝ gūmā habentiū insitio q̄n gūma vel bis non est vel fluere desinit. Varro aūt scribit q̄ inseri tpib⁹ brumalib⁹. Best a die duodecimo decēbris vsq; ad kalēdas februarij. Inseritur aūt optime sub cortice ⁊ i trūco scisso et in sūmitatib⁹ ei⁹. sz q̄ in trūco inserūt oēm lanuginē auferre debebūt. Inserit in se. in pruno. in platano. ⁊ vt q̄dā dicūt i populo Amat scrobes altas ⁊ spacia largiora videlicet. xxx. pedū vel. xl. assiduas fossiones. putari in ea putrida ⁊ sicca debebūt ⁊ q̄ densius artata ptulit vt arescāt. Limū ñ amat atq; inde degenerat formāt vt stipites dulcium ab octo pedib⁹ vsq; ad duodecim erigatur a terra pl⁹ etiā vel min⁹ sm q̄ in leto solo fuerit l' exili. stipes vo marenaꝝ acriuz sex pedib⁹ vel circa eleuet in altuz. Si cerasus būore ꝓcepto putrescat i trūco foramē accipiat. Si formicas patit vl alio modo ledat ei subueniēdū est vt supra dixi cuz locut⁹ fui de arborib⁹ i cōi. Cerasa nō aliter q̄z i sole siccata seruāt. Ut sine ossib⁹ nascātur sic fieri debere asserit marcial. Arboꝝ tenerā ad duos pedes recides ⁊ eā vsq; ad radicem findes medullaz partis vtriusq; abradere ferro curabis ⁊ stati vtrasq; ptes vinculo stringas ⁊ oblinis simo summaz ptē vel creta ⁊ lateꝝ diuisuras post annuz solidat dicta cicatrix. bāc plantā surculis q̄ adhuc fructū nō attulerint inseris. ⁊ ex bis absq; ossib⁹ poma nascēt. Cerasa dulcia cito de stomacho descēdūt ⁊ eoꝝ iuuamētū stomacho ē puū. Et pōtica faciūt ꝓrariuz boꝝ. Acetosa vo deiccāt pl⁹ q̄z pōtica ⁊ cū ß incidūt ⁊ cōferūt stomacho fleumatico pleno supfluitatib⁹. Biascondes aūt dicit q̄ humida molliūt ventrē ⁊ sicca retinēt eū Et gūmi ei⁹ cū vino ⁊ aq̄ mixtū curat tussim antiquā ⁊ meliorat colorē faciei ⁊ acuit visum ⁊ puocat appetituz ⁊ cū vino solo cōfert lapidi.

¶ De castanea

Caſtanea est arꝛ c boꝛ nota. Et bis q̄dā sunt domestice q̄dā siluestres. Et domestice q̄dā sunt mediocrea fructꝰ facientes q̄ castanee dicūt. Et quedā faciūt fructꝰ valde grossos q̄s mediolanēses marronaſ vocāt Diligūt celi statū frigidū ⁊ tepidū ñ recusant. Si būor assenserit delectāt decliuis ⁊ opacis regionib⁹ ac maxie i septētrionem vsis Amāt solū molle ⁊ solutū non tamen

arenosum. In sabulo puenit ꝫ humecto terra nigerrima illis est aptа ꝙ carbuculus ꝙ tofus diligēter infractꝰ. In agro spisso ꝙ rubrica vir puenit. In argilla et glarea nō pñt nasci. Serit plātis q̄ sponte nascunt ꝙ semine. Ꝫ q̄ plātis seruntur ita egre sunt vt biēnio de earꝫ vita sepi⁹ dubitetur. Serēde sunt ergo castaneis suis nouēbri ꝙ decēbri ianuario ꝙ februario. Eligēde sūt castanee ad serendū recētes grādes maturе. ſz ita faciendū est vt durēt vsqꝫ ad februariū. Castanee in vmbra siccent expāle tūc in angustū ꝙ siccū locū trāslate cumulatęqꝫ diligēter fluuiali optant arena. Post dies .xxx. eas arena remota in aquā frigidaꝫ mittes q̄ sane sunt mergūt q̄ supnatāt non valēt. Itē quas pbasti lustr obruies et p⁹ .xxx dies utꝫ pbabis. ꝙ B cuꝫ tertio feceris ad veris initiū serere debebis q̄ māserint illibate. Aliq̄ in vasculis puant arena pariter immissa. pastinari ergo locꝰ debebit q̄ buxo deputat arbusto altitudine pedis vnius ꝙ semis vel duoꝝ vel totꝰ vel sulcis i ordie destinatis. aut terre aratris resolui q̄ fimo satiatus ꝙ redactꝰ in puluerē castaneaꝝ semen accipiat. nō amplꝰ pedis dodrāte demersum vnicuiqꝫ semini ꝓpter notaꝫ surculus dꝫ affigi ꝙ ipa semina simul trina vel quina ponant. ꝙ inter se q̄nuoꝝ vel triū pedum spacio sepata. quas cū transferre placuerit binas plātas trāsferre debebit. ita tñ q̄ in nemoribꝰ spissiores. in agris vo semialibus rariores scz. xl. pedū distantes vt possint platera ꝓuenient diffundi plantentur. Locꝰ tñ deductoria liq̄s accipiat ne incidens būoꝝ limo germē extinguat. Inserit mēse martij ꝙ apl ꝙ maio in se i salice. ſz in salice tardiꝰ puenit ꝙ maturat. In cortice inseritur ꝙ inoculat. et melꝰ inserit ad buccellum B modo. pcidat arbor nobilis generis ꝙ cū sequēti anno pullulauerit ad moduꝫ populi. colligant surculi añq̄ gemmēt. ꝙ i frigido ꝙ vmbroso loco seruent obruti. vt postmodū de mēse aprilis ꝙ maij habeant ꝙ tūc ex eis cōmode fiet insitio ad buccellū vel more emplastri. Q, si multas fieri insitiones oportet ex surculis inserēdis multi fiant buccelli cū gēma lōgi ꝑm latitudinem vnius grossi digiti ꝙ pluris. Deinde in caso surculo inserēdo in loco ꝓgruo ꝙ cortice i tres vel q̄tuor ꝑtes scisso. eligat buccellꝰ equalior stipiti. q̄ tantū deprimat inferiꝰ q̄ eq̄t. ꝙ cortex eleuatꝰ longꝰ minus buccello formetur. ꝙ qđ excorticatū est supra buccellus totaliter incidat. Nouū castaneū circūfodi debet assidue mēse martij ꝙ septēbris. incrementū magis acquirit li putationibꝰ adiuuetur. In nemorosis locis depressi⁹. In agris vo q̄ seminātur altiꝰ in eis rami forment. Castanee colligunt cū ꝓpter maturitatē de ericijs suis eciderūt in terrā vel cū in eis apparere incipiūt excutiunt pericis. ꝙ collecte cū ericijs in aceruū intra sepē rotundā timore porcoꝝ coaceruant. ꝙ cuꝫ sic in carzarā alias gazara q̄busdā diebus steterint aperiunt. ꝙ be meliores q̄ꝫ ꝓicte sūt ad seruandū virides q; vsqꝫ ptotū martiū possūt virides ꝑuari ſz alie q̄ mature ab arbore cadūt vsqꝫ ad q̄ndecim dies solū non seruant virides sed ad fumū posite vt siccētur diu seruari pñt ꝙ saporosiores ceteris esse dicunt. Seruātur virides i sabulone. vt dixi. vel in cratibꝰ ad fumū duobus fere mensibꝰ posite vt postmodū desiccate mūdentur ꝙ diu seruent. Lignū castanee optimum est in domibꝰ ꝙ mirabilis durabilitatis sub terra ꝙ ad pluuias extra tecta. ꝙ iō ex eo fiūt optimi pali p vineis ꝙ pgularijs. Et ex eo fiunt optime vegetes ꝙ tine ꝙ vasa in qbꝰ castanee licce seruant. Castanee ſm Ysaac calide sunt in ꝑmo gradu ꝙ siccе in secundo. Significatio caloris earꝫ dulcedo earūꝫ saporositas ꝙ ponticitas inuit siccitatē. Et ad digerendū satis sunt faciles ꝙ nutribiles nō multuꝫ stiptice vel diuretice sunt. Si assent earꝫ corꝑ rarificat ꝙ i aqua elixent quia earꝫ cōplexio tempat ex aque mollicie ꝙ humiditate sunt boni chimi in corpe generatiue ꝙ liccitatē pectoris et corporis temperamentū ꝙ vsne difficultatеꝫ dissoluūt. Colerici eas cum zucharo comedant fleumatici cū melle. Itē be ſm medi-

cinam virtutē habēt laudabilē q; abomīa tionis ⁊ vomit⁹ cōstipatiue sunt ieiunioq; intestini cōfortatiue. Catbaplasma quoq; ex eis cuz ordei farina ⁊ aceto siue vino factum ⁊ sup māmillaz tumorē positum eis potent auxiliabit. Castanea z quidē comedi bus vstis ⁊ puluerizatis. ⁊ cū sappa tpatis. capitiq; adolescētis in modum catbaplasmatis positis eoz capillos cōfortat et augmentat ⁊ cōtra alopiciā valet. Auicenna dicit q; in castanea est absterſio ⁊ inflatio in ventre inferiore ⁊ stipticitas ⁊ confortat membra ⁊ est tarde digestionis sz est boni nutrimenti. si ergo cū zucharo misceaf eius nutrimentū est bonū. Galien⁹ dicit q; ē nutribilior omnib⁹ granis adeo q; est prima granis panis

De coctano

Coctan⁹ siue citō/ nius est arbor nota. Et ex his q; dam sunt q; faciūt pira citonia. et he arbores maiores sunt ⁊ minora habent folia Et quedā sunt arbores minores ⁊ latiores habētes frōdes. quaz fruct⁹ proprie vocant coctana siue citonia. Amāt locuz frigidū ⁊ humectū si in tepido ponāt opus est illis irrigatione ferunt tamen statū mediocris situs inter naturā frigoris ⁊ caloris ⁊ in planis ⁊ decliuib⁹ puenīūt magis tñ inclinata ⁊ cōuexa desiderāt Terrā desiderant satis pinguē ⁊ in soluta magis q; creta letant. Plātant plātis cū radicibus iuxta ipsas arbores inuētis. Itē taleis ⁊ cacuminib⁹ in locis calidis de mēse octobris ⁊ nouēbris. frigidis vo martij et februarij. Temperatis vtroq; tpe seri possunt Ita lōge ponēde sunt sm Palladiū ne alteram quatiente vēto stillicidiuz tangat alterius Mense februarij inserunt melio in truncō q; cortice in seipsas. Inserant autē nouelle arbores quib⁹ succ⁹ i cortice est. Si maior est circa radicez meli⁹ inserit. ni i corter et lignū bñficio loci adherētis būescat. Itē recipiūt in se surculos ppe eis generis. scz punici sorbi omniū malorū q; meliora producunt. Bū minor est iuuet stercore Maior vero cinere vel crete puluere semel toto āno misso radicib⁹. Poma i bis cito matura ⁊ maiores puentus assiduus humor efficiet. Rigande sunt quotiens celestis negatur infusio ⁊ circū fodiende locis calidis octobri ⁊ nouembri. locis frigidis februario et martio. ⁊ nisi circū fodiat assidue aut sterilis efficit aut eius poma degenerant. Formātur vt vnū soluz stipitē habeant q; tuor vel quiq; pedib⁹ eleuatū a terra Putande sunt ⁊ a nocumētis seu vitiosis omnibus liberāde. Si egra est arbor amurca equaliter mixta aqua radicib⁹ debz infundi qō annis singulis factū custodiet a vitiis. sz arboris lōge derogabit etatī vt ait palladi⁹ Colligunt coctana mense octobri cū aduenīēte pruina maturitatē aureo colore fatent ⁊ que magis odorifera sunt debēt eligi. Si p cotilidones suspendāt i frigida regione forte durabūt p annū et amplius. vel seruant inter binas tegulas posita si luto ex omni pte claudant vel si defricto inco quātur aut passo. Alij siccas locis tantum reponūt a quib⁹ vent⁹ excludit. Alij i mel le dimittūt in quo genere condienti satis matura diliguntur. Alij milio obruūt vel in paleis separata demergunt. Alij vasculis optimo vino plenis immittūt. Alij doliis musti immergūt qō ⁊ odorati vinuz reddit. Ex citonijs fiunt bone ⁊ spisse sepes spinas tñ non habēt sed ingressum bestiarū inhibent ⁊ quādoq; fructū ferunt ⁊ incise satis igni respondent. Citonia vt ait Isaac generaliter diuidunt in duo videlicet in crudum ligneū et perfecte maturatū. Crudum itaq; ligneum pessimum est ⁊ durissimum ad digerendum et nibil nutrit Deinde ea omnino vitare oportet. Maturatū vniuersaliter frigidum est in fine pmi gradus. siccum in medio secundi. Propterea ponticitas i eis maior est q; in ceteris malis. Ideo valet ad sanguinis fluxum ⁊ egestionem ac vomitum. Confortatiuum est stomachi si moretur in eo. Et si comedāt ur stomacho vacuo constringit ventrem

Si post cibū accipiat laxat. cōprimēdo et constringēdo os stomachi. Ex his quedam sunt pōtica et quedam dulcia. Pontica et stiptica frigidiora sunt et ad digerendum duriora. et ideo nō sunt cuz carne suadēda sed liquor eius tantū. Nā stomachū cōfortat. vrinā puocat et egestionē vomitū qz pstringit. Et si cū carne edant in geniari oportet vt carnis duricies auferat vel eliquando aut supra aquā calidam apponēdo. aut qō melius est scindant. et abiectis granis mel in cōcauitate ponat et exco:rticent et in lino vel stuppa vel qō melius est in pasta involuta in cineres calidos mittant. sic enim erunt stiptica valde pfortatiua. Acetosa sūtiliora et penetrabiliora sunt. ideo sitim extinguūt et acumen colere rubee et vomitui colerico et egestioni cōferūt. vrinā puocāt. et vim appetitū augēt. odor eaz vomitū probibet. et succus post vinū bibituz deponit fumum salientē ad caput. Vñ dicit Auicenna q citonia pferūt vomitui et ebrietati et sedant sitim et cōfortat stomachū recipientē supfluitates et cōferunt dissenterie. et qñ sumunt post cibum soluūt adeo q qñ plurimū ex eis sumit extrabūt cibū añ digestionem Dulcia vo sunt magis trpata q̄dam caloris habēta. vñ vis eis manifesta nō inest ad sitim extinguendā vel calorē

De citro

Arbor citri nota est. desiderat aerē calidū siz irriguis et maritimis locis maxime gaudet q̄b humor exundat. Si qs tñ B genus arboris i regione frigida nutrire desiderat loco parietib munito. vel in ptē meridianā verso disponat hāc arborē. sed hibernis mensib tectū stramine velet a gresti vt vbi etas refulserit aeri arbor nuda et secura reddatur. Terrā rarioris nature desiderat. mē se martij serit multis modis. s. semie. ramo talea et claba. Si granis velis sererе ita facies. terrā in duos pedes fodies et eidē cinerem miscebis. breues areas facies vt vndecunqz p cānales aq̄ decurrat. In his areis palmarē scrobē manib aperies et tria grana deorsum versū cacumine iuncta pstrues. et obruta q̄tidie rigabis. Cuius pceperit sibe neficio aq tepētis vtaris natis germinib. semp prima herba runcet. potest hinc trima plāta trāsferri. Si ramū velis ponere: nō amplius sesquipede debebis immergere ne putrescat. clabā seu cōmodius est q sit manubrij grossitudine longitudine cubitali. Ex vtraqz pte leniget nodos et aculeos recisis siz integra sūmitate gēmaz p quas spes futuri germinis ītumescat. Diligentiores tñ fimo bubulo ad:inūt vtriqz qō summū est. vel marina alga vestiunt vt argilla subacta pnis vtrusqz extrema cooperiūt. atqz ita in pastinato solo deponūt. Talea et gracilior et breuior esse pt. q silr vt claba mergetur. siz talea palmis duob supstit claba ois obruit. alijs arborib nō debet annecti. Talea siue claba ei calidissimis regionibus p autumnū ponit. frigidissimis iulio et augusto postras et q̄tidianis irrigatiōib aīmatas Palladius qz ad poma et mag incremēta pduxisse affirmat. Inserit mēse aplicis calidis. maio frigidis. nō sub cortice siz scisso trūco circa ipsas radices i piro et moro sm quosdā. gaudēt assidua fossiōe et hinc pueniunt poma maiora nisi q arida sunt rarissime debem abscindere. Hec arbor pomis nō caret cū humoris abundantia maturis seacerba substituāt. Acerbor vero etatē florentia cōsequātur orbē quendam cōtinue fecunditatis sibi administrāte natura. Ferunt acres medullas mutare dulcabus si pertriduū mulsa aqua semina ponenda macerent et ouino lacte. Aliq mēse februarij truncum aliquo foramine ab imo terebrant ita vt altera parte nō exeat. ex hoc humorem permittunt fluere donec poma formētur. tunc foramen luto replēt siccqz quod est medium dulce fieri confirmant. Poma eius possunt in arbore fere toto anno seruari vel in paleis Meliusqz si pasculis quibuscūqz claudant. Poma citrina sm Ysaac ex quattuor reb sunt cōposita. prima est cortex. secunda est caro.

tertia medulla.quarta semen Cortex est ca
lidus in primo gradu siccus in secūdo. qō
acumen eiusq3 odor ostendūt.eius tamen
substātia dura est ⁊ solida. Idcirco nō est
p cibo accipiēda. sed si exigua ps eius pro
medicina sumat̄ stomachū cōfortabit ⁊ di
gestiuā vim adiuuabit.bonūq3 odorē pre
stabit.atq3 erit cōtra venenū mortiferum
potēter cū vino datus. Qui sicc9 inter pā
nos missus eos a tineis ꝓseruat ī columes
Itē pgnantib9 datus esui escax irrationa
bilem appetitum curat. Caro aūt frigida est
⁊ humida in ꝑmo gradu.vnde ē stomachi
refrigerativa ⁊ ad digerendū difficilis pro
pter eius duriciē.quapropter necesse ē sto
macho exinanito añ omnē cibū accipi cuz
melle ⁊ zucharo.⁊ si in medio vel ī fine prā
dij edatur fit causa ⁊ materia dure ac gros
se febris. Medulla vō subtilis est ⁊ aquo
sa omniq3 caret nutrimēto. Sed hec ē du
plex.q2 quedā est insipida quedaz acetosa.
Insipida frigida est ⁊ humida in secundo
gradu.vñ calorē refrigerat ⁊ sitim mitigat
Acetosa vō frigida est ⁊ sicca in secundo gra
du. Virtutē habet incidentē extenuantē et
refrigerantē. Idcirco fit calorus epatis mi
tigativa ⁊ stomachi ꝓfortativa. Virtutem
appetitivaz excitat ⁊ acumini colere rubee
mitigationē ꝑbet.sitientibus ꝓfecte subue
nit. Suspitionē ac tristiciā de colerica car
diaca generatā remouet. Egestionē vomi
tumq3 colericū sedat. Impetigines ac len
tigines cū ea fricatas destruit. qō testatur
q2 pāni incausto madefacti cū ea purifica
ti ad pristinū redeūt colorē. Semē calidus
est ⁊ siccū in secundo gradu qō sua amari
tudo ostēdit. Ideoq3 ꝑm cibū est incōueni
ens.sed ꝑm medicinam est salubre. aposte
matū q3 dissolutiuū ⁊ cōtra venenū propi
natū cū vino Frōdes q3 ipsi9 arboris quia
sunt odorifere ⁊ quidā acuminis habēt.
sunt coticibus pomoꝝ ppinqua in iuua
minis actione.

De corno

Cornus est arbor parua que licet nascat̄ in nemoribus ⁊ sit cō
muniter arbor silvestris tñ q2 domestica
ta p cultū facit fructū ad quedā vtilem.ī
de ipsa dicā. Hec arbor fere omnē aerē su
stinet.⁊ in omni terra ⁊ maxime pingui et
humida cōualescit. Plantat̄ semine suo ⁊
plantulis q̄ cum radicib9 iuxta ipsas inue
niuntur. Fructus eius maturitatē fatetur
cum ex rubedine colorē nigrū assumpsit.et
facile ab arbore cadit. Ex ligno hui9 arbo
ris quia durissimuz est ⁊ tenax fiūt optimi
dentes molendinoꝝ ⁊ manubria malleoꝝ
⁊ virge ad triturandū frumēta ⁊ garminā
dum lanā.⁊ generaliter omnia q̄ ligni du
riciem ⁊ tenacitatez requirūt.⁊ ideo vtile ē
ex eis facere sepes vbi ñ est necessaria clau
sura spinaꝝ.nā hec arbor spinas nō habet.
Et q2 non habet ipsaꝝ plantarū copia fiat
seminarū de semine eius tarde collecto ⁊
ad solē siccato.seminent̄ aūt de mense octo
bris ⁊ nouembris. Coma valde pōtica sūt
⁊ stiptica. ⁊ quāto min9 sunt nigra tanto
magis sunt pontica ad vsum cibi nō cōpe
tunt.sed ꝓpter medicinā valent ad vētris
fluxū ⁊ vomitū ꝓstringendū qui fit ex acu
mine colere ꝓpter ipsoꝝ frigiditatē et stip
ticitatem. Itē ex eis fit optimū acetū si pi
stentur ⁊ cū fortissimo aceto misceantur ⁊
in panes formata ⁊ siccata serventˉ ⁊ vino
cū opus fuerit misceantˉ

De ficu

Ficus est arbor f nota. Et ei9 quidez diuersitates
sunt multe. Ideoq3 vnusquisq3 illa genera eligat que in loco in quo plan
tare desiderat vel in simili videt melius p
uenire.hoc tñ prudeat vt in locis aridis et
macris nō plantet eas que a tempe magni
estus in talibus locis ab arbore cadūt Itē
in locis non tutis non plantet ea genera q̄
ante folia ficus producunt. Hec arbor ae
rem calidum vel temperatum desiderat ⁊
in mediocriter frigido cum hominis auxi
lio sustentatur.videlicz si est ab oriēte ⁊ me
ridie discooperta.et ab alijs duab9 ptibus

aliquibus obstaculis munita. Itē nō im-
pingueī terra eius ne eā nimis tenerā by-
emo inuenīat. et tunc stipes ei⁹ paleis mu-
niatur vsq3 ad ramos circū quaq3 ligatis
z supra terrā circa pedē fim⁹ animaliuz re
cens ponaī z maxime colūbinus qui rece
dente frigore post byemē auferaī nisi ter-
ra fuerit macra nimis. frigidū vō aerez re
cusat. Terrā pinguem vel mediocrez desi
derat. z in macra etiā z sicca quedam eius
species defendunt. in qua sicciores z dulci
ores fruct⁹ pueniunt. In pingui vō et hu
mida aquosiores z min⁹ dulces. magisq3 i
sipidi z grossiores. Plantaī plātulis aliū-
de acceptis locis siccis mense octobris vel
nouembus. Tempatis mense februarij. fri
gidis vero mense martij vel aprilis. cū ta-
leam vel cacumen ponaī. vltimo martij vl
in mense aprilis. cum ei se viridior succ⁹ in
fuderit. Si cacumen ponas ramū binuz
vel trimū ab australi pte decides. z sic ob-
rues vt diuisa cacumina terra interiacēte
velut tres surculos reddant. Taleā sic po-
nemus vt ei leuiter ab vna pte diuise lapi-
dem mergam⁹ infisso. eligende sunt plāte
in quib⁹ frequens nodus exuberat. q̄ vero
nudē sunt z oculos suos p longa interno
dia distulerūt steriles esse credunt. Si plā
tam fici nutrias in seminario. et maturaz i
scrobem trāsferas poma generosiora pro
ducet. Scrobes amat altas z magna iter
valla ppter longitudinē radicū ei⁹. In lo-
cis frigidis ficus seramus que cito pueni
unt. vt ante imbres gen⁹ hoc possit occur-
rere. Calidis vero z estuosis eam que sero
maturat. Ficus inseriī mense aprilis inter
corticem. vel si nouelle sunt arbores scisso
ligno. statimq3 operiendū est z ligandum
ne ventus intret eam. Veli⁹ compbendunt
si circa terrā recisa inserātur arbusta. Alij
qui et iunio mense inserūt. Varro scribit q
ea que verno tpe inserebātur possunt etiā
circa solsticiū inseri vt ficus. q2 densa mate
ria nō est. z ideo sequiī calidiorē. A quo fit
vt in locis frigidis ficeta fieri non possunt
aqua recēti in sicco munita tenellū enim ci
to facit putrem. Itaq3 canicule signo com
modissime existimaī ea inseri. Que aūt na
tura min⁹ sunt mollia vas aliqđ supligēt.
vnde stillet lente aqua. ne pa⁹ exaresceat lur
culus q3 cōualescat. Cui⁹ surculi corticem
integrū dicunt seruandū z eū sic exacuen
dum vt non denudes medullā ne extrinse
cus imbres noceant aut nimi⁹ calor. argil
la oblinendū ac libro obligandum. Catho
aūt scribit q3 etiā p vindemiā fic⁹ inseri pt.
Surcul⁹ est legend⁹ anniculus. Inutilis
enī credit minoris vel maioris etatis. Itez
inoculari siue emplastrari fic⁹ potest et ad
buccellū inseri potest mense iunij z iulij. aū
ad buccellū fieri pōt z mēse aprilis et maij
Inseriī aūt in capprifico i moro z i platano
z oculis z surculis vt Palladi⁹ aut. z in se
multo meli⁹. Gaudet assidua fossione. cui
mixū pderit si p autumnū sterc⁹ apponas
maxime de auiarijs. Formaī ficus in locis
frigidis vt vnū solū habeat stipē a terra
modicū elevatū. q̄ sic meli⁹ a frigore defen
datur. In locis vō calidis vnuz vel plures
dūmodo nō vltra tres vl quattuor stipites
habeat p dū volūtate. Recidēda sunt i ea
que cū q3 aut putrida aut male nata repe
ris. z ea ratiōe putāda est. vt inclinata per
latera possit expādi. Trunc⁹ arboris scari
ficandus est q̄ loco tumet vt possit humor
fluere ne vermes creet. qui si creati fuerint
vncinis ferreis tollātur a fico. Alij solā cal
cem viuam latebris vermiuz apponūt. Si
formice molestē sūt rubrica butiro et pice
liquida mixta circa truncū debet induci. si
fructus suos velut egra pisicit. aliqui radi
ci terebrate cuneum figunt. vel securi arbo
ris corium sepe pscindūt cū folia incipiūt
producere fici. Ut multū z pinguem ferat
fructum in principio germinis cacumina
summa vidicim⁹ Vel hoc tantū cacumen
quod ex arboris medietate procedit. Ut fi
cus cito maturet suco cepe longioris cuz
oleo z pipere mixto vnge poma q̄n grossa
incipiunt subrubere vt Palladi⁹ ait. Sed
tunc sine aliquo medicamine propinque
maturitati existunt. Ficus pisides seruari

possunt.vel in melle ordinate ne sepingãt vel singule intra viridẽ cucurbitã clause locis vnicuiqz cauatis vt ait Palladi⁹ Sic centur aũt ꝛ seruent̃ hoc modo quo cãpania tota custodit. In cratibus fic⁹ expanditur vsqz ad meridiẽ.et adhuc mollis in q̃luz refundit.tũc calefacto furno ad panis coquendi modũ.suppositis trib⁹ lapidib⁹ ne ardeat qualis includitur ꝛ clauso furno vbi bis cocta ficus fuerit sicut est calida interpositis foliis suis in vas ficile claudat bene picatũ densius pressa ꝛ operculo diligentius obducitur. Si pluuijs abundantibus crates nõ possis expãdere .sub tecto eas ita cõpones vt semipede erigãt a terra ꝛ eas ad vicẽ solis cinis subiectus vaporet ꝛ subinde ficus sicut est diuisa vertatur vt ficorum coria siccẽtur.ꝛ pulpe tũc duplicate in cistellis seruent̃ aut loculis Eluj maturas mediocriter ficus ꝛ diuisas in cratib⁹ expandũt totas sole siccãdas et nocte recipiunt sub tecta Ficus sicce cum pinguedine sua seruãtur ꝑm byspanoꝝ morẽ ꝑ modo.siccent̃ mediocriter ꝛ optime refrigerate in vase aliquo cõponant̃ ꝛ bene ponderate seruentur. Ficus scisse quas cesenates optimas habẽt ꝓcurant̃ ab eis hoc modo Colligũtur ficus grassule mediocriter hoc modo mature.ꝛ ad solẽ ꝑ biduũ integre dimittũtur. Deinde pinguiores scindũtur ꝑ medium ex trãsuerso.ꝛ iterũ parte interiori ad solẽ conuersa duob⁹ vel trib⁹ diebus siccant̃.ꝛ duab⁹ simul iunctis.et tercꝫ duobus vel tribus dieb⁹ ad solẽ relictis tandez in testa ponunt̃.ꝛ tercꝫ ad solẽ triduo dimittuntur. Deinde in scrinio p.xv. dies tenent̃ ꝛ postea iterꝫ ad solẽ si necessariũ videbitur reponunt̃.quib⁹ postea refrigeratis in aliquo vase stricte fortiter ponderant̃. Et caue cũ siccant̃ q̃ roẽ vel pluuiã nusq̃z tãgat Ficus ceteris fructib⁹ laudabilior et nutribilior est sz grossos creat hũores . Viridis quedã est cruda nõ ꝓfecte matura ꝛ q̃dam ꝓfecte matura. Cruda nõ bene matura parum est calida magis grossa ꝓpter dominium terrestris ꝓtis in ea. Vnde Ypocras

Ficus q̃nto longiꝰ q̃ꝝ a maturitate .tãto min⁹ calida est ꝛ magis grossa. Perfecte matura est calida in primo gradu ꝛ temperata inter humiditatẽ ꝛ siccitatẽ. Fic⁹ ex trium reruꝫ cõpositione cõsistit scz ex semine pulpa ꝛ cortice. Seminis nutrimentũ nullum est vt arene vel lapidis. Cortex siccus est vt cutis.propterea durissimus ad digerendum. Caro nutribilior solubiliorꝫ existit. Picca vꝰ ficus calida est in ꝓncipio secundi gradus.ficca ī medio primi.ob quã rẽ calefacit ꝛ sitim creat.ꝛ in colericos mutatur hũores.ceteris tñ fructib⁹ nutribilior est minusqz inflatiõis habet.sz si superfluos in stomacho humores inueniat dura fit ad digerendũ. ad corruptionẽqz mutat̃ ꝛ inflationẽ ꝛ ventositatẽ generat ꝛ pessimum sanguinẽ.in superficie etiã corpis pediculos creat. Si aũt humorib⁹ mundificatũ inueniat bene digerit̃ ac sanguinẽ laudabilẽ facit.corpusqz mũdificat ꝛ pulmones renes ac vesicã humorib⁹ grossis. Qui vult eius noxietates vitare ieiunus accipiat.et post ipas piper vl̃ zinziber ꝛ vt laudabilẽ sanguinẽ generet nuces simul aut amigdala mãducet Itẽ ꝑm medicinã valet si cũ ysopo coquat̃ pect⁹ pulmonẽqz mũdificat. Tussim diuturnã emendat. Gargarizata cũ aporimate ei⁹ in cãalib⁹ pulmonis apostema dissoluit. Cocta in vino si clistere fiat valet ad dolorẽ ventris q̃ ex grossis humoribus pcedit. Mucẽna ꝓterea dicit q̃ est alba melior.deinde rubea ꝛ postea nigra. et succus folioꝝ vehemẽtis est calefactiõis ꝛ abstersionis.ꝛ in ipa q̃dẽ est lenificatiõ vltima ꝛ lac quidẽ eius coagulat liquefactionẽ sanguinis ꝛ lactis ꝛ calefacit aliaꝫ liq̃facit coagulatũ. Et illa quidẽ q̃ est humida velocis ẽ nutrimẽti. Et ramis q̃dẽ fici ineſt tantum subtiliatiõis q̃ q̃n caro coquit̃ cũ eis dissolvitur.et ficuũ decoctõ ꝓfert a postematib⁹ gutturis ꝛ apostematib⁹ radicũ auriũ gargarizata.lac ei⁹ ꝓfert pũcture scorpiõis inunctũ ꝛ similiter rutele.et silr̃ illa q̃ est imatura aut folia recẽtia ponit̃ sup morsuꝫ canis rabiosi ꝛ cõfert

¶ De lauro

Laurus est arbor satis magna cuius frondes sunt late longe & solide. semper virides & odorifere valde q̄ arboz oꝛbatā facit que ē fructus paruꝰ niger. In omni fere aere pꝛuenit & maxime in tempato vel calido delectatur. Terrā solutā & maritimam diligit. Plantaī ramis & surculis aut semine eiusde mense martij. ppꝛie cum humoꝛ ad coꝛticem ramoꝝ puenerit. Eius frondes & rami optimi vt in eis ficus licce seruent et in geladia ponunt vt eam odoꝛiferā reddāt. et circa diacitonitē siue in parua ipsiꝰ frustula diuisim disponunt. In quacūq; aūtre ad coquendū ponant plurimū eiꝰ odorem augent. et cerebꝝ ac stomachū odoꝛe ac sua pontcitate confoꝛtāt. Fructus eius qui est oꝛbata in vino muffa infecto positus ipsum sanat. sed idē suo sapoꝛe satis ingrato afficit. Auicenna dicit q̄ grana coꝛticesq; folia eius sunt calida et sicca sed granа sunt calidioꝛa & siccioꝛa. nā sunt i secundo gradu & eius oleū est calidius oleo nucis & confert doloꝛibꝰ neruoꝝ omnibus. et resoluit laxitudinē Et quādo de coꝛtice eiꝰ aut granis bibitur aureus. id est. pondus dꝛagme vniꝰ & semis frangit lapidē & interficit ferum ꝓpter suā amaritudinē additaz sup amaritudinē aliozū & confert moꝛdicationi scoꝛpionis cuz vino. & est bona vespe et api quando pungūt. Et omnino est tyriaca venenis omnibꝰ bibita. Diascoꝛides dicit q̄ frondes lauri libꝝos et vestes cum quibꝰ ponunt a tineis defendūt a vermibus & a coꝛꝛosione tutos reddūt

¶ De malo

Malus est arboꝛ nobilissima. Eius quidez diuersitates multe sunt. nā quedaz mala mense iunij & iulij maturitatem recipiūt. que si vsqz ad completā maturationez in arboꝛe dimittāt fiunt dulcia et odoꝛifera valde Quedā vero sunt que vsqz ad hyemē non maturātur. et adhuc colligunt acria & acerba. sed postea ꝓ se maturationē tempe pꝛocedente recipiūt. Et quedā sunt grossa valde. quedā parua. quedā mediocria. & quedam rubea & quedā crocea & quedaz viridia. et quedā diu seruabilia et quedam parum. Et quedā dura et solida. quedā tenera et facile frangibilia. et quedaz in arboꝛe durabilia. quedā ab ea facile cadētia. Fūt autē multe malozꝝ species quaꝝ meliores aut deteꝝiores quilibet poterit ꝓ experientiam in qualibet regione eligere aut vitare Hec arboꝛ in omni aere puenit et pingue ac letū solū diligit cui humoꝛē non tam irrigatio q̄z natura suppeditet. Et si ī arena vl argilla sit irrigationibꝰ adiuuet. Montanis locis debet ad meridiē versa cōstitui Macrum et aridū soluz poma vermiculosa et caduca facit Ferit ramis et semine sed tardius est in vtroqz puentus. Melius igit̄ est vt in locis calidis octobꝛi & nouembꝛi. In frigidis vo februario et martio plātas silueſtres malozꝝ ponam⁹ & cum ꝓualuerint inserātur. Spacia vo inter ipsas arboꝛes viginti aut triginta pedum esse debebunt. Malus inseꝝi potest in piro in spino in cotano in soꝛbo in persico platano populo & salice mense februario & martio & per solsticium q̄nquaginta diebꝰ vt ait Catho. & alijs arboꝛibꝰ q̄bus pirus. Et in coꝛtice et trunco & emplastro & ad buccellū ī ame dani vel salicis pertica pforata. vt in generalibus plene traditū est in libꝛo secundo. De arboꝛes primo plantatiōnis sue anno circūfodiātur & ab herbis singulis liberēt quolibet mense estatis. Deinde quibusdaz annis bis vel ter qualibet circumfodiant estate. Sed postq̄z cōualuerint et suas radices fundauerint neq; exarari neq; etiaz effodi desiderāt. Idcirco magis eis prata conuenūt. sterc⁹ non exigunt quidē sed libenter assumūt et maxime si ei cineres misceātur Amāt modestas irrigationes. putatio bis apta est sed maxime vt arida aut male nata tollātur. Formātur vt sex vel octo pedibꝰ stipes erigat̄ a terra q̄ alio stipuli

nunq̃ sociat⁹ existat. Cureturq; vt stipes in multos diuidat ramos ⁊ rami in vgas ⁊ fragra q̃ fructū ferāt. Et q̄ equaliter per omnia latera expādat taliter q̄ rami q̃q; nimiū onerati ligamine apposito sustẽtentur vt hec in ca. cōmuni de arborib⁹ plenius sunt tractata. Accidit facile huic arbori vt poma ei⁹ caduca sint. qō si euenerit fisse radici lapis imissus poma tenebit. Si spissa poma ramos onerauerint iunij et iulij mense interlegēda sūt queq; viciosa vt succus q̃ ingrate bis posset impendi ad meliora vertat. ⁊ generosis abundantiā mīstret quā numerosa vilitate pdebant. Q; si hoc cōmode fieri nō possit palis pertici ⁊ funibus defendat a ruptura ramor̄ ne copiosa ipsi⁹ liberalitas in eius interitū ⁊ pniciez conuertat. Cito senescit hec arbor ⁊ in senecture degenerat. Estiua poma tūc colligēda sunt cuz colore ⁊ odore aut dulci sapore maturitatē fatent. Seruabilia vō colligenda sunt circa finē septēbris ⁊ vsq; ad medium mensis octobris q̃n casu plurū sanor̄ ⁊ nigredine seminū maturitatē portendūt cum longis scalis vsq; ad ramos quos attingere possunt. Abinde supra cū manib⁹ debilib⁹ ramis cuz funib⁹ vel vncinis adfortes bñ formatis. Legenda sunt diligentē que volum⁹ mala seruare ⁊ ea in obscuro loco vbi ventus nō sit vel puus vt ait varro. Nā si fortis est fenestre claudant. stramentis puis in crate subiectis vel paleis, aut loco in cumulos secreto disponimus aliq̄ omnia simul ponūt ⁊ locū operiunt vinū ⁊ acetū fit de malis sicut ex piris infra dicet. Poma diuidunt in duo. s. in cruda nō matura ⁊ in cōplete ac pfecte in sua arbore maturata. Cruda dura sūt ⁊ lignea male nutriunt. stomacho nocēt. dolorez generant ⁊ venas nō penetrāt. ⁊ eor̄ assuefactio causa est febris diuturne que dure dissoluitur qō ⁊ de ceteris fructib⁹ intelligendum est. q̄ non sunt pfecte in suis arboribus maturati. Perfecte in sua arbore maturata. diuersa sunt p̄ sua diuersitate saporum. Quedā enī sunt pontica. quedaz acetosa. quedā dulcia. Et pontica quedā sunt terrestria frigida ⁊ sicca ad digerendum tarda. multū aūt stomachi ꝓfortatiua propterea q̄ stomachū cōpimunt ⁊ humiditatē superfluā ibi inuentā descendere faciunt. Sunt etiā egestionis cōstrictiua et maxime si ante cibū sumātur ⁊ cōuenientia sūt bis in quor̄ stomachis calor ⁊ humiditas dominātur. sed grossa sunt ad digerendum et dura tarde penetrātia venas inflationē faciunt. neruis nocent. Liquor vō eor̄ laudabilior est ⁊ subtilior et leuior. ideo cito stomachum ꝓfortat ⁊ intestina ⁊ valet ad sanguinis fluxum. ⁊ dissinteriā ex colerica egestione et vomitum. Propterea pomor̄ huius modi succū oportet mādendo exp̄mi carnem vō eiici aut ingeniari quomō eor̄ duricia et asperitas auferat. Hoc itaq; fit tribus modis. aut illa eliquando in aqua vt ex aqua humiditatē attrabāt et mollitiē aut sup fumū aque calide suspendendo vt humectent ⁊ maturent. aut secta p̄ medium granis interioꝛb⁹ duris electis eor̄ locis mel aut zucharū apponēdo sm̄ naturaz accipientiū ⁊ pasta inuoluēdo. et in cineribus calidis aut p̄runis dimittēdo donec pasta exterius excoquat. hmōi ars molliciez prestat maturitatē saporositatē ⁊ ad digerēdū velocitatē ⁊ noxietatē eor̄ in neruos aufert. Acetosis aūt dominat aquosa substantia cuz terrestri exiguo quare frigiditas eor̄ ⁊ siccitas temperatiores sunt pōticis pp̄ter vicinitatē liquoris aeree nature. Vñ actio sua composita cū sua stipticitate cōfert et constringit stomachuz et ventrē ⁊ egestionem colericā ⁊ vomitū inhibet. Cū frigiditate vō ⁊ tenuitate liquoris sitim extinguit. et acumen colere rubee ⁊ cardiace colerice vires aufert et humores grossos qui calidi sunt in stomacho destruit. Dulces vero chimos tenuat vt totū corpus valeant penetrare. huiusmodi poma aūt cibū et post cibū sunt bona edi. sz pira aūt cibuz sunt nociua. Dulcia vō q̄ tpata sunt inter quattuor qualitates stomacho minime nocent ⁊ ad constrictionē ⁊ laxationez ventris vim

manifestā non habent. Frōdes rami ⁊ cortices quia stiptica sunt ⁊ acida cōfortatiua sunt stomachi. vulnera solidāt. ⁊ humores malos ad ea cōcurrētes phibent. Auicenna dicit q̄ in eoꝝ substātia dominat humiditas supflua frigida. et forte ille illa q̄ sunt vehemētis dulcedinis in caliditate sunt tēperata aut declinant ad eā. Et in pomis q̄dem est inflatio. ⁊ ppter in eis que non sūt dulcia. et insipida sunt aquea valde. et ad partē humidā supflue decliua. Et acetosa ⁊ immatura generāt flegma putredines ⁊ febres ppter etate sui humoris ⁊ sue cruditatis. et quia facile recipiūt putrefactiōes Et vinū quidē pomoꝝ et reliquoꝝ antiquuz melius est q̄z recens ppter resolutionē vaporum maloꝝ ab eo. Et assiduatio comestionis pomorū facit euenire dolores neruorum ⁊ ppter vernalia ⁊ odorifera cōfortāt cor. et si sit ibi angustia ex caliditate sūt magni iuuamēti. et confortāt debilitatem stomachi que stiptica sunt aut pontica vt acetosa. et conferūt dissinterie ⁊ maxīe pontica. Et tam poma q̄z succ⁹ ⁊ folia ipōrum conferūt penenis

De malopunico

Malapunica sunt mala granata que nota sunt. Ex quib⁹ quedā sunt dulcia quedaz acria siue acetosa. quedā aūt mediocris saporis inter dulce ⁊ acre composita. Regio illis apta est que calida aut tēperata existit. Frigidā vo sustinere non possunt. Volum cretosum amat bec arbor ⁊ in soluto etiā qualescit. Itē macilentū licet etiam in pingui pueniat. Albert⁹ tñ dicit q̄ vult solum arenosum ⁊ pingue. Seritē plantis de matrū radice diuulsis. Melius tamē si ramus est cubitalis incisus manubrij grossitudine ac vtroq̄z capite falce lenigat⁹ acuta velut obliqu⁹ immergit. prius tamē porcino stercore ⁊ in capite ⁊ in pte que ima ē liniatur. vel in crudo solo malleo cogatur ad interiora defigi. Celi⁹ aut̄ proueniet si ponēdus ramus gēmata iam matre sumat. Curandūq̄z est ne virgulta deponas inuersa siue cornicib⁹ spoliata. Si scrobe depones tres lapillos in ipsa radice constitutos putabitur vt Palladi⁹ ait ne poma scindātur. Fiūt aūt plantatiōes locis tempatis martio vel aprili. Calidis aūt ⁊ siccis nouēbri. Inseri posse firmat̄ de ramorū cōnexione vt medulla vtrimq̄z diuisa se iungat. In se tantū inseri pōt circa finē martij vel kalendas aplis in trūco secto in quo surcul⁹ recētissim⁹ inseri statiz debet ne mora exiguū q̄ est exiccet humores. Circumfodi debēt autūno et vere et formari vt vnū aut duos vel tres ad plus habeāt stipites a terra modicū eleuatos et singul⁹ annis recidi oia que in stipite nascent aut circa radices. Plura eis accidūt nocumēta quare si acida fiāt nō rigent assidue. naz siccitas in his suauitatē pstat et copiaz cuius nimietati aliq̄d debz humoris apponi Si acida nascant alla queatis radicib⁹ debet tede clau⁹ infigi. Alij algā marinaz obruunt ad radices. Cui nōnulli miscent stercus asininū atq̄z porcinū. Si floremō continet cū aque pari mēsura tempabis. et ter p annū radicibus illi⁹ infundes vel amurcam mutes infusam. Vel radicib⁹ algā iūges. bisq̄z rigabis in mense. vel arboris florentis truncū vt palladi⁹ ait. plumbeo circulo debebis includere vel corio anguis ī uoluere. Si crepāt poma lapidē in media arboris radice supponi. vel squillam circa arborē seres. Si vermib⁹ laborāt et tangil radices felle bubulo cōtinuo moriuntur. Aut si clauo eneo vermes cosdem purges difficile nascent. vel asini vrina stercori admixta porcino permib⁹ obuiabit. cinis cuz lixiuio circa punici truncū frequēter infusus leta ⁊ fructuosa reddet arbusta Asserit martialis cādida in his grana fieri si argille ⁊ crete quartaz ptez gipsi misceas ⁊ toto triennio h̄ gen⁹ terre radicib⁹ ei⁹ adiūgas Idē dicit mire magnitudinis poma fieri si olla ficulis circa punici arborē obruat. ⁊ in ea ram⁹ cū flore claudat ne resiliat ligatus ad palū tūc coopta olla ꝑ pluuie muniat

incursus. autūno patefacta sue magnitudinis poma reddet. ¶ Multa in punico aut poma ꝓcedere si tritimali ⁊ pontulace succꝰ equaliter mixtꝰ anteq̄z gēment alliniaꝫ arboris trunco. Colliguntur aūt cū suoꝝz granoꝝ rubedine cōpletā maturitatē portendunt. Seruanꝫ vō si picatis aꝑēdiculis ordinata suspēdas vel aliter lecta integra in aqua marina vel salsa merganꝫ vt cū biberint post triduū sole siccentur vt sub diuo octe ꝑmaneant. ¶ Postea in loco frigido suspendantur cū eis vti volueris aqua dulci pridie macerabis. Itē si induātur argilla ⁊ ea siccata frigido loco pendeāt. Itez si olla sub diuo obruantur q̄ habeat arenaſ vsq3 ad mediū, et mala cū tenacib⁹ lecta imꝑmanꝫ cannis singulis vl sambuci virgulis et ita sepata in arenis figanꝫ vt ipa quattuor digitis emineāt ab arena. Hoc ⁊ sub tecto in scrobe fieri potest. ⁊ vtilꝰ est ad seruādum si nō ramo longiore tollanꝫ. Aliter in serio la cui ad mediū aq̄ mittaſ suspendunꝫ mala ne humore tangāt ⁊ seria claudit ne vētus irrūpat. Itē in dolio sic ordinanꝫ intra ordeū ne se inuicē tangāt ⁊ doliuz desuper aperit. Ex malisgranatis ꝑ modo fit vinū. Grana matura diligēter purgata i palmeam fiscellā mittis. ⁊ in coclea exꝑmis ⁊ leniter coquis vsq3 ad medietatē. ⁊ cū refrigue rint picatis ⁊ gipsatis vascul' claudis. Aliꝫ succū nō excoquūt sed singulis sextarijs libras mellis singulas miscēt ⁊ in ꝑdicto vase custodiūt. Ex malispunicis fiūt optime sepes spisse spinose fortes ⁊ multū fructuſ ferētes. ¶ Mala punica vtiora sunt medicine q̄z esui, nutrimentuz q̄ꝑ eoꝝ ⁊ si laudabile est ⁊ bonū tñ paruū est ꝓpter subtilitatem eoꝝ facilēq3 digestionē. Hec aūt q̄ttuoꝝ ꝑtib⁹ cōposita sunt q̄ tamē omnes sunt stiptice. prima est cortex. secūda caro. tertia liquor, quarta grana. Liquor frigidus est. sed diuersis modis ꝑm suos sapores et liq̄ditates. Fiūt nāq3 pōtica acida muza dulcia ⁊ insipida. Pontica impossibile est accipi ꝑm cibū q̄ꝑ ꝓpter asperitatē ⁊ duriciez abhorret ea natura. nec recipit nisi ꝑm medicinā. ꝓinde hmōi malagranata si pariſ i superficie excoriceꝫ ⁊ tritoꝝ succꝰ aut cum vino aut cū syrupo laxatiuo poteſ superiora stomachi exꝑmunt ⁊ expellūt humiditatē putrefactā de inferioribꝰ. ⁊ post mundificationē stomachū cōfortant absq3 lesione neruoꝝ ei⁹. Idcirco valet ad febres diuturnas q̄ ex putrefactis humoribꝰ ꝓcreātur ⁊ ad ꝓuriginē ⁊ scabiē ō putredine salsi fleumatis ortā. Acida in multis reb⁹ ꝓpter paruitatē terrestris substātie meliorꝰ sunt actionis q̄z cetera. Calores epatis extinguūt. membra ꝓfortāt ⁊ ꝑsertim os stomachi epar ⁊ coꝝ. Vñ valēt ad cardiacam colerā ⁊ ad dolorē qui nascit in ore stomachi ex colera rubea. habet etiā hoc ꝓpriū q̄ in oculis ictericoꝝ stillatū citrinū ab eis abiscit colorē. ꝓpterea si ablato cortice mala granata acetosa omnia pistent ⁊ succus extractꝰ cū melle coquaſ vt vnguēti similitudinē habeat valet ad expulsionē vnguium oculoꝝ. purificatq3 acie ā grossis visco sisq3 humoribꝰ. ¶ Malagranati liquor dulcis grossior ⁊ calidior est ⁊ digestibilior et ꝓpterea caloris aliquantulū stomacho ingerit citoq3 in colerā rubeā mutaſ. et ideo frebricitātibꝰ incōueniens est ſz humectat ventrē. pectoris lenit asperitatē. tussi tribuit mitigationē. ¶ Puzum vō qđ est inē dulce ⁊ acetosum mediū ad epatis calorem ⁊ stomachi non minꝰ valet q̄z acetosum. sed vim vomituz cōpescendi ac ventrē stringēdi nō habet. Insipiduz aūt qđ est quasi aq̄ saporꝫ ꝑui liquoris ⁊ aquositatis copia ad frigiditatē ptinet. Vñ est inconueniens ꝑm medicinā ⁊ ꝑm cibū vel potū. ꝑm cibum q2 saporē non habet vt a mēbris corpis attrahatur. ꝑm medicinā q2 ꝓpter aquositatem nec stomachū ꝓfortat. nec vomitū nec solutionē ꝓhibet. Idcirco fastidiū facit stomacho. debilē molleq3 ipsum reddit ⁊ cibum in stomacho digeri nō ꝑmittit. Vñ fit causa rugitꝰ ⁊ inflationis. ¶ Malagranatoruz nuclei a succo exꝑssi sunt vtiles ad restringendum vomitū colericū et egestionē. ꝑcipue si assentur eorumq3 puluis bibatur.

Calorem etiaz stomachi atqz colere rubee acumen extinguunt. Eoz vero cortices frigidi ⁊ sicci ac terrestres sunt. qui in aqua coquantur ⁊ fiat clistere valet contra dissinteriam ⁊ diarriã. Itẽ apozima ex eis factũ gingiuas confortat ⁊ cõstringit fluxuz sanguinis emorroidaz et mulierũ. Itẽ idẽ cortex ī vino coctus ⁊ potat⁹ lumbricos ascarides ⁊ cucurbitinos de vẽtre mortuos abijcit. Flos eoz qui balaustia vocaf strictioz ⁊ siccioz est ꝑdictus omnib⁹. Debetqz aliqñ tulum siccari ⁊ in vitreo vase recondi. Est enī frigidũ ⁊ siccũ in secũdo gradu ⁊ seruatur in efficacia ꝑ duos annos. Valet autẽ contra vomitũ colericũ ⁊ fluxũ sanguinis ⁊ ventris ex debilitate virtutis contẽtiue. nã contra vomitũ terani balaustie ⁊ coquantur in aceto ⁊ spongia intincta ponaf sup surculum pectoris. et cõtra fluxum coquatur in aqua pluuiali ⁊ fiat fomentuz. Auicenna dicit q cortices maligranati ⁊ balaustie vtrũqz retinet omnẽ fluxuz sanguinis cõsolidat plagas ⁊ vlcera antiq ⁊ fortes efficit dentes motos

¶ De moro

Morus est arbor nota plurimũ vitis amica. Que caldũ desiderat aerẽ aut tempatum. frigidũ vero recusat. loca autẽ querit sabulosa ⁊ plerũqz maritima ⁊ ī mediocriter soluta puenit. sed in tuffo vel argilla vix cõpbendit. stercore aut pingui terra valde letaf. Ideoqz inter domos in ciuitatib⁹ vbi est multa pinguedo plurimũ letatur ⁊ magna viriditate efficaf. Seri potest ī locis tempatis mense martij vel circa finẽ februarij. Calidis vero mense octobris ⁊ nouembris. Seri autẽ potest semine sed poma ⁊ virgulta degenerant. ¶ Deli⁹ aũt seritur taleis ⁊ cacuminibus ⁊ meli⁹ taleis sesquipedalibus ex vtraqz pte lenigatis ⁊ fimo oblitis. Et cũ scrobẽ paulo ante fecerim⁹ ĩmergimus ⁊ in cinere terre admixto tegamus nec amplius quasi quattuor digitis supra terram relinquam⁹. ¶ Plantã robustã transferas mense octobris ⁊ nouembris. Teneraã februario ⁊ martio. Scrobes desiderat altas ⁊ interualla magna. xxx. scz pedũ vel citra ne vna vmbris premaf alterius ⁊ in radicibus se impediãt. Inseriẽ autẽ in se. et in persico ꝑm quosdã vel fico. que si comprehendat cõualescere bene nõ debz. primo etiam insita vt ait Palladi⁹ cõprehendit sed magne parturit infelicitatis augmẽta. Fossionibus letaf ⁊ stercore sed humore assiduus moros ꝓdesse non credũ. difficulter crescit nisi fuerit in valde leto solo ⁊ putrida ī his vel arida post triennũ quotiẽs opus fuerit sunt putanda. Circa Kalendas octobris moros ablaqueãda est ⁊ radicib⁹ ei⁹. vini veteris feces recentissime infundende. Formanda est autẽ vt vno tantũ stipite sit contenta ⁊ rami principales circa octo pedes eleuenf a terra. Vel plus aut min⁹ ꝑm q in leto solo fuerit vel exili. vt ī leto altiores in exili depressiores forment. Feracẽ lectorẽ qz moz arborẽ aliqui fieri tradiderũt si ꝑ forato bincinde trunco singulos cuneos ī seramus terebinti. Accidit preterea nocumentũ magnuz moro vt ei⁹ impediaf augmentũ ⁊ fructib⁹ eius vt inutiles omino fiant si foliis suis spolief. et maxime si non fuerint que in summitatib⁹ sunt ramusculorum in eis relicte. Vnqõ peius est ipe sũmitates cũ frondib⁹ sint collecte vt sepe importune nimiũ faciunt mulieres cum eas ꝓpter vermiũ sericorũ escam suscipiũt. Folia que sũt optimus cibus vermiũ colligũtur statim cũ vermes nati fuerint vsqz q a cibo desistunt ⁊ incipiunt facere opus suũ fructus autez cum sua nigredine et teneritudine maturitatẽ fatenf. ¶ Mora duobus sunt modis. aut acria non ꝑfecte matura. aut perfecte dulcia maturata. Acria frigida sunt ⁊ sicca. vim habent stipticã. stomachi et intestinoz confortatiuã ⁊ ventrẽ constipant. quare huiusmodi siccata multum valẽt ad diarriã et dissinteriã maxime si colerice sint. Item eoz succus valet plurimũ ad gutturũ vel fauciũ aut vue dolorẽ. maxime cum salpa ⁊ modico zucharo coctus

Matura aũt dulcia modicũ ad calorez p tinent ad humiditatẽ vero multum quare cito de stomacho eiciunt. Ventrez bumectant ꝛ vrinã prouocant. Si tamẽ cibum in stomacho ante se acceptũ inuenerint cõmorant cibo resistentez ꝛ in corruptionẽ cõuertunt ꝛ stomacho ac capiti nocẽt. Si vero stomachum vacuũ inuenerint bene digerunt modicũ tamen nutriunt. ieiunis accepta in aqua vel niue refrigerata refrigeratiua sunt valde sitim auferũt et incensionem caloris extinguũt. Radix mori cũ aq̃ cocta ꝛ potata ventrẽ humectat ꝛ lumbricos ꝛ cucurbitinos expellit. Si vero frondes simul cũ radice coquant ꝛ aqua eorum retineat in ore valet ad dolorẽ dentium. Si aũt cum vino coquant ꝛ gargarismus fiat valet ad humores ad vuã descendentes ꝛ guttur. Si pistata mori radix ī aceto ponatur ꝛ ad solẽ diebus .xij. dimittat ꝛ desiccata redigat in puluerẽ bic dentes perforatos ꝛ putridos euellit appositus. Auicẽna dicit q̃ morum est malũ stomacho. corrũpitur enī in eo ꝛ quãdo corrumpit̃ velociter nocet. Et oportet q̃ comedant̃ omnes species ante cibũ ꝛ recipiant in stomacho in quo nõ fit corruptio. Et mor̃ qũ sallitũ est ꝛ siccatũ retinet ventrẽ vehemẽter ꝛ cõfert dissinterie. Et vi corticis eius fit mũdificatio ꝛ solutio eius est plurima ꝛ in omnibus speciebus mor̃ est ꝓuocatio vrine. Et cortex mori est tyriaca iusquiami.

¶ De muniaco

Muniac⁹ est arbor quedã que est quasi simil̃ pruno. sed est magis nodosa. Et eius fructus est magnitudinis cõmunis prunor̃ sed similis fructui persicorũ in forma. Est tamen valde odoriferũ ꝛ in colore aureus eius pomus. Aerẽ ꝛ terrã desiderat vt prunus. solutũ tamẽ solũ diligit nõ argillã vel cretam. Seritur semine fructꝰ mense februario ꝛ ianuario ꝛ mense octobris nouẽbris februarij ꝛ martij transplãtatur. In se vero ꝛ pruno ꝛ persico ꝛ forsan amigdalo p̃t inseri. Circumfodi debet assidue ꝛ siccis tribus irrigari atq; putrida ꝛ arida in ea recidi ꝛ vt prunus formari. Pin⁹ sunt humida poma eius q̃ persica aut pruna. magis tamẽ stomachi aut cerebu cõfortatiua cuz optime matura existũt qꝰ eor̃ color sapor ꝛ odor apte demõstrãt

¶ De mespilo

Mespilus seu nespilus est arbor nota. Et ex pomis eius quedã sunt grossa ꝛ domestica modicũ pontica. Et quedam sunt silue stria pua ꝛ valde pontica. Aerẽ calidũ tẽperatum ꝛ frigidũ sustinet. et terraz desiderat sabulosam pinguez vel glareosam cui arena pmixta est vel argilla cum saxis Seritur mense martio vel nouembri taleis sz solo stercorato ita q̃ vtrumq; caput talee stercus obducat. Seritur ꝛ semine sed ilõgam sperat etatẽ. Inserit̃ autẽ in se in piro pomo ꝛ spina alba ꝛ cidonio. Surculus tamen eius ex arbore media debet assumi. nã de summitatib⁹ vicios⁹ est. In trũco scisso inserenda est. nã corticis macies ieiuna si in cortice inserat̃ nil nutriet. Albert⁹ aũt dicit q̃ quando insitio fit de eis super truncum alterius generis sz mali vel piri vl̃ etiam alicuius spine. tunc fructus eius multuz excrescit ī quantitate sed nõ producit ossa. quia fructus est in proprio ligno crescens Ego autẽ sepe inserui in pirum ꝛ malum ꝛ coctanũ ꝛ spinã albã ꝛ non inueni ossib⁹ carere nec in quãtitate augeri. Si autẽ deficerent escula id est nespila. in aliqua regione expertũ est vt dicit Albert⁹ q̃ quãdo īseritur fragrũ persici in truncuz spine magne que est similis fago in ligno et cortice ꝛ vocat̃ spina fagina vulgarit̃ crescũt mespila maiora ꝛ meliora que visa sũt. Amat putari ꝛ circumfodi. fimus ꝛ vitiũ cinis si radicibus infundant̃ eam fertilẽ reddunt formatꝫ vt modicũ supra terraz circa quatuor habeat stipites vel ramos qui ad exteriora eleuati tendant̃ ꝛ altitudinẽ bouz excedant. Si vermib⁹ occupatur stilo eneo

ſm Palladiū ſunt purgandi ⁊ amurca vl' humana veteri vrina vel calce pfundendi. ſed parcius ppter arboris noxam vel aq̄ decocti lupini ſed putatur hinc arbor ſteri lis fieri. Si formice infeſte ſunt rubrica cū aceto ⁊ cinere tempata necabūtur. Si poma labūtur fructus de eius radice p̄ciſum in media trunci parte figamus. Meſpila ad ſeruandū legunt nondū mitia. que ⁊ in arbore durabunt diu vel ī viriolis picatis vel in ordinē ſuſpenſa vel cū pendiculis ſe/ mimatura ⁊ aqua ſalſa p quinq; dies ma cerata. poſtea ſepe infundant ne enatent. Die ſerena leganꝫ ac media et paleis obru antur diſcreta ne ea viciſſim tact⁹ afficiat Seruant ⁊ melle ſi nimis matura college ris. Ex meſpilis bone ſepes fieri poſſunt ſi ſpiſſe plantent vel virgis ppagnent vl' ſpi norum albor aut coctanor ptorū ſepibuſ inſerant. Meſpila ſiue eſcula frigida ſunt ⁊ ſicca in primo gradu. proprietatē habēt ſtomachū confortādi. ⁊ colericā egeſtionē ac vomitū auferunt. vrinā prouocant. ma giſq; ad medicinā competūt q̄; ad cibum parū eni nutriunt ⁊ groſſum faciunt cibu; Meliora aūt ſunt ſi añ cibū ſumant q̄; p⁹ cibū. q; ſtomachi ſunt ꝓportatiua ⁊ neruo/ ſitati eius nō nociua

De mirto

Mirtus eſt frutex ī littore maris ſup quo mare ſepe exundat p̄cipue abundans. Ve/ rem querit calidū aut tempatum aut frigi dum ſm Albertū. Terrā autā deſiderat ſa buloſam ſolutā macrā ⁊ beremi proprieta tem habentē. Serit plantis ab ipſa matre euulſis. Mirtuli qui ſunt fruct⁹ eius frigi di ſunt in primo gradu. ⁊ ſicci in ſecundo. q̄ principaliter cōpetunt medicine ſecunda/ rio folia ⁊ flores. Et quāto ẏo recentiores ſunt fructus ei⁹ ⁊ flores tanto meliores fru ctus poſt maturitatē collecti in magna ef ficacia poſt biennū ſeruant ad ſolez. Debēt ſiccari flores non poſſunt diu ſeruari ſz fo lia diutius. virtutē habent conſtringēdi ex ponticitate ⁊ cōfortandi ex aromaticitate Contra vomitū ⁊ fluxum ventris ⁊ pfluui um mulieris ex debilitate virtutis conten/ tiue vel ex humiditate denī ipſi fructus ad comedendū vel ſuccus expreſſus. Dēt eti/ am ſyrupus ex ſucco eorū addito zucharo quod optimū eſt contra p̄dicta. et poteſt p annū ſeruari ſi bene coquat ſuccus. Si ve ro nō habes zucharū adde mel. Ex pulue/ re vl' ex fructibus decoctis ⁊ albumine oui fiat emplaſtrū circa os ſtomachi cōtra vo mitum. ⁊ contra diſſinteriā circa renes ⁊ pe ctinen ⁊ vmbilicū. fiat etiaz fomentū ex aq̄ fluuiali decoctionis folior eius circa infe/ riora ppter fluxum ⁊ diſſinteriaz et pfluui um mulieris. Item fomentū ex hac aqua circa frontē ⁊ tempora ⁊ pedes ſomnum p uocat in febre acuta ⁊ ſoluit dolorē capitis ex caliditate et faſciculi ſummitatū eius in aceto vel aqua pluuiali cocti ⁊ ſup os ſto machi poſiti refrenant vomitū et ſuper re nes pectinem ⁊ vmbilicū valent p̄ fluxum ventris ⁊ in acuta febre ſoluunt dolorem q̄ fit ex acumine caloris diſſoluentis. Syru/ pus ex floribus factus miro modo valz p̄ predicta. Puluis etiā florum eius datus in cibis ad eadē valet. Et vlceribus ſuppo/ ſitus ea conſolidat. Item puluis mirtulo/ rum ⁊ florū eorū in mane ante cibum dat⁹ cōfert laborātibus fetore oris q̄ ſtomachi vicio factus eſt. Auicenna dicit q̄ retinet ſolutionē ⁊ ſudorē ⁊ omnē fluxum ſangui nis ⁊ omnē fluxum ad mēbra. Et quando cū ea fit fricatio in balneo confortat corp⁹ ⁊ deſiccant humiditates que ſunt ſub cute Item eius oleū ⁊ ſuccus ⁊ decoctio ipſius confortāt radices capillorū. et pbibent ca/ ſum ⁊ plongant eos ⁊ denigrāt ⁊ proprie eius ſemina. Et folia eius ſicca pbibent fetorem aſcellarū ⁊ inguinū. Itē ſedāt apo ſtemata calida ⁊ adustionē ignis cuz oleo et ſimiliter emplaſtrū ex ipſo fructu et pbi beta veſicatione. Itē emplaſtrum factum ex fructibus eius decoctis in vino eſt con uenies mollificationi iuncturarum. Et eius folia cum in vino decoquūtur ⁊ fit ī

de emplastrum sedant soda vehementem Item sedat obtalmiam et extum ⁊ cuz co quitur cum oleo sanat eorum apostema ta. Item confortat cor ⁊ aufert tremorē cor dis. Item confortat stomachū ⁊ pp̄ter rob eius.et eius semina pbibent cursum sup fluitatū ad stomachū. Iē est bonus ī pro hibendo mēstrua. Iē ei⁹ succus ꝓfert pun ture scorpionis

¶ De nuce

Nux est a nocen / do dicta eo ꝙ eius vmbra nocet alijs arboribꝰ nota est.hec arbor nullum recusat aerē neqz genus terre licz in pingui soluto solo maior ⁊ letior efficiat Veritur extremo ianuarij nucibus suis eo more quo serunt amigdala ⁊ eisdez mensi bus. Sed quas nouembri disponas aliq̄ tenus sole siccabis vt exiccetur noxium vi rus humoris.quas vero mense ianuarij ⁊ februarij positurus es aqua simplici p̄die macerabis. Ponētur autez transuerse vt latus id est ipsa carina figatur in terrā. Ca cumen ipsum cū in seminario vel alibi nu cem componim⁹ in partē dirigim⁹ aqui lonis. lapis subtus vel testa vt ait Palla dius ponenda est vt radices non simplicet sed repercussa respergat. Transplantat in locis calidis ⁊ siccis mense octobris cū ca sum foliorū passa est ⁊ melius mense nouē bris. In frigidis vo mense februarij ⁊ mar tij.sed in tempatis vtroqz tp̄e satus cōmo de transplantat. Biennalis in frigidis. et triennalis in calidis regionibꝰ transferat. Radices autē plantar in hac resecare nō debes.letior fiet si sepius transferatur fimo bubulo ima planta tangenda est. sz melꝰ cinis in locis frigidis ⁊ sabulum in calidis spargetur ī scrobibꝰ ne calore stercoris ad uratur.nam ⁊ cinis creditur corticis eꝰ te neritu dinē p̄creare ⁊ fructū densitatē. Al tis delectat scrobibꝰ p̄o arboris magnitu dine.⁊ interualla maiora desiderat scz qua draginta vel quinquaginta pedes ad mi nus.quia stillicidijs foliorum suorum p̄o ximis vel sui generis nocebit arboribꝰ. In seritur autem in se in trunco februarij men se et in p̄runo.vt ait Albertus. Debet ali quando circumfodi. ne causa fiat vicio se nectutis. Et cannalis longus a summo trū co vsqz ad imum tempore veris debet ex cuti vt beneficio solis ⁊ venti durescant. que in putredinē transibant. Formant autem vt sex vel octo aut decem pedibus sti pes earum eleuetur a terra ibiqz diuidat ī ramos.qui primo sursum deinde p̄cedēte tempore flectentur inferius.et p magna latera se diffundent. Si dura nux erit vel nodosa et stricta et inde nucleum facile au ferri non possit cortex circumcidendus est vt tandem vicium mali deducat humor. Alij radicū summa precidūt. Alij terebra te radici palum de buxo imp̄imunt vt cu p̄inum clauum aut ferreū figunt. Que p bari possunt sed ea inutilia puto ⁊ omi ra tione carere Colligunt autem eas perticis excutiendo cum inter nucleum et testā ali qua rubedo ap̄paret.aut cum ab exteriori bus corticibus incipiunt posse spoliari.et i aceruum congregantur vt quibusdam di ebus elapsis possint a dictis corticibus fa cile remoueri. Deinde in area duobus vel tribus aut quatuor diebus fm ꝙ sol ma gis vel minus calidus fuerit dimittantur. vt siccentur et seruabiles fiant. Qz si ante q̄z ad solem ponātur aqua lauentur pul criores ⁊ magis venales efficiuntur. Et cū siccate fuerint vtile erit omnes perforatas et a vermibus occupatas eligere.et ab alijs segregare vt statim rumpantur.et nucleis siccatis seruentur p̄opter oleum faciendum qui diuturnitate temporis remanentes in testis a vermibus toti consumpti fuissent. Reliquas autem electas seruare. Quas in arena seruandas obrues vel folijs suis aridis.vel in arcba ex suo ligno facta inclu das.vel cepis miscebis.quod etiā eis acre dinē tollit Marcial' aūt exp̄tū se ait virides nuces putamibꝰ suis liberatas ī melle de mergi ⁊ p⁹ ānū virides eē et ipsum mel sic

medicabile fieri vt ex eo facta potio arteri-
as curet ⁊ fauces. Ex ligno eius fiunt opti
ma scrinia ⁊ valde pulcra ⁊ durabilia et ce
tera similia vasa ad res gubernandas. Et
fortes rote p currib⁹ ⁊ tenaces diuq3 dura
biles. ⁊ in his opibus excedit omnia ligna-
mina que in nostris inueniunt partib⁹ Ex
fructu autē fit oleū cū instrumēt⁹ ad hoc
paratis qđ est valde pulcrum et delectabile
crudū in cibis assumptū. Ex vna autē cor
be nucū fit tertia ps nucleor ex quib⁹ fiūt
xv. libre olei si bone fuerint. alij autez habēt
xviij. libras. Nuces quedā sunt virides q
dam sicce. Virides min⁹ sunt calide siccis
Aliquantulū aūt humiditatis habēt ppē
maturationē imperfectā. vñ paruz sunt sic
ce ⁊ parū sunt stomacho nociue. que man
ducate cū ruta faciunt ⁊tra venenū Sicce
vero nuces sunt ⁊m Auicennā in tertio g
du calide. et in p̄ncipio secūdi sicce. Et sunt
tripliciter. nā quedā sunt vicine tempori q̄
fuerunt virides. quedā remote et quedaz
mediocres. Propinque sunt humide mo
dicū vnctuositatis habēt. et q̄nto magis
ab eo dēē longant tempe. tanto magis eaz
hūiditas cōsumitur eisq3 vnctuositas do
minatur. Ideo tunc comeste citoī humo
res colericos cōmouent. Quib⁹ itaq3 vetu
stioribus⁹ existentib⁹ ⁊ vnctuositate ipsis nu
cibus multo magis domināte fit earuz sa
por quasi vetustissimū oleum et cibi natu-
ram amittunt. Nuces villis stomachi sūt
contrarie nisi cū inuenūt stomachuz tem
peratū. aut tantā habere frigiditatē q̄ calo
ri nucuz valet repugnare. Idcirco tali sto-
macho fūt boni nutrimenti boneq3 dige
stionis. Sed calidū habēt⁹ stomachuz
p̄stant vstionem ⁊ in colericos mutant hu
mores ac fumosos aut furiosos. capitiq3
dolorem faciūt ⁊oculoz vertiginē Sed vt
ab eis omne auferatur nocumentuz mun
dari eas necesse est ⁊ per noctem vnā in ca
lidam aquā poni vt partē humiditatis aq̄
acquirāt fiantq3 quasi virides. nuces si añ
cibum cū ficubus edātur contra rem vene
nosam corpus defendunt. Q, si ex eis ca-
thaplasma fecerimus cum cepis melle ⁊ sa
le proficiet morsui canis rabidi. Rurs⁹ ca
thaplasma factum ex eis cum ruta ⁊ melle
super apostemata ex colera nigra ea mire
dissoluit. Que etiā cum suis trite corticib⁹
⁊ super vmbilicū posite destruunt aposte
ma intrinsec⁹ corpori manens Corticis q3
vel frondium sue arboris vnū exagiū esu
datum cū vino stranguirie opume subue
nit ⁊ si cum aceto potetur repugnat febris
rigorē habentib⁹. Auicenna dicit q̄ folia ⁊
corter nucis sunt cōstringentia fluxuz san
guinis ⁊ eius corter adustus est desiccati-
uus sine mordicatione. Et ei⁹ medulla ma
sticata. id est. nucleus viridis ponat super
apostema melancolicū ⁊ vlcerosum ⁊ con
fert. Itē cū melle ⁊ ruta cōfert torsioni ner
uorum ⁊ facit sodam. et oleū antiquatum
facit euenire guturis dolorem. Et empla
strum nucis cōfert māmille apostemose.
Et nutrita cū melle cōfert stomacho frigi-
do Et cū ficubus et ruta est medicamē om
nibus venenis. Diascoridis p̄terea dic̄ q̄
vmbra nucis est valde mala dormientib⁹
sub ea et diuersarū egritudinū generatiua
Et succus corticis ⁊ radicuz eius potatus
subuenit difficultati vrinandi ad q̄ntitatez
vnius exagij ⁊ cum aceto potatus repu-
gnat febrib⁹ venientib⁹ cū frigore ⁊ rigore
crines tingit ⁊ purificat et p̄hibet calum
capillorum

De olea

Olea est arbor no
ta. Et eius quidē multe sunt spēs.
quas ppter similitudinē virtutis
eaz monstrare nō expedit. Aerē calidū vel
tempatū requirit ⁊ i modice frigido viuit.
sed valde frigidū sustinere non potest Ter
rā desiderat cui glarea sit admixta aut cre
tam sabulonis coniunctione resolutā aut
pinguē sabulonem. Aut terraz nature de
clistioris ⁊ viuide. Cretā autē figuli omni
no repudiat. ⁊ vliginosam ⁊ in q̄ semp hu
mor existit. ⁊ macrū sabulonem ⁊ nudam
glaream. In eis enim q3uis compbendat

non cōualescit. Et sup quidē terrā sibi aptus est hoc modo q locis estuosis septētrionali colle frigidis meridiano gaudet, medijs cluis delectat. In his enī cōtinue propter deflexū stillat ad eā humor quē mītū requirit ⁊ satis retinet circa radices ei⁹ eo q locus ei⁹ non est pceps sed late deuexitatis neq; imū neq; arduū patit locum quia in imo nimia est aquositas in arduo pauca. Locis calidis ⁊ siccis octobris ⁊ nouēbus. Frigidis vo februarij ⁊ martij mense plātant que vel pastinis cōstituende sunt. vel suū locū scrobib⁹ tenere debebūt. Seruntur aūt aut ex radicatis plātis aut a stipitibus euulsis ⁊ ad inferius laceratis aut ex ramis. pullulat etiā a nucleo sue amurce. sed a plātis ⁊ ramis in terrā infixis melius cōualescit. ppter qō miratus fuit Virgilius ramū oliue q̄ fere siccus videbatur pullulasse cuz in terrā fuerit infixus. Que cū ponunt in pastino aut scrobib⁹ decisis capitib⁹ ⁊ brachijs ⁊ in truncū redacte vsq; ad mensurā cubiti vni⁹ ⁊ palmi i fermēto terre fosse defigant locū palo antea dep̄mente. Ordei grana sm Palladiū subteriaciant. ⁊ amputet bis quicq̄d putridi aut arentis inuentū fuerit. Et tūc capita earuz luto velant ⁊ musco vinculis quibuscūq; constricta. Ex maximū beneficiū est vt p̄ficiat incremēto si p̄es rubrica vel alie notent quib⁹ opposite steterāt ⁊ cōtra eas situratione ponant. Cū plantant in scrobibus fiant quattuor vel trib⁹ pedib⁹ late ⁊ duobus p̄funde. in q̄b⁹ vbi lapides desunt glarea misceat ⁊ stercus. Si clausus est loc⁹ modice que ponuntur emineāt supra terram. Si vo pecora formidant altiores truci esse debebunt. Si olietū instituas sint a se discrete quindecim pedib⁹ vel viginti omnis subinde circa eas herba vellatur ⁊ quotiēs se imber infuderit frequentissimis fossionib⁹ sollicitent. ⁊ subinde ducta a truco ira atq; cōmixta in aliquātulo altiores cumulos congerat. Si aūt fermentarius est ager ⁊ pinguis quē conserimus olieta inter se quadragenis pedibus distent si macer vicenis quinis cui prodest si ordines in fauoneū dirigant. Si puinna i qua plantare deliberas indiget olietis. ⁊ non est vnde planta sumat seminariū faciēduz est vt ibi rami serra incisi in modum sesquipedalem deponātur. inde post quinquennium poterit valida plāta transferri. Pleriq; autē quod facilius ac vtilius est radices olearum que in siluis plerūq; sunt aut in locis desertis in cubitalē mensurā recisas. in seminario si placuerit aut in olieto disponunt ⁊ ammixtiōe stercoris adiuuāt quare puenit vt ex arboris vnius radicib⁹ numerosa planta nascat. Inserit in se. ⁊ rami quidez in trunco subtili insiti illico conualescūt. Hec insitio fit optime per vindemias vt ait Catho. Colunt autē vt i singul' mēsib⁹ q̄ sūt in seminario vel scrobib⁹ nouelle pastinent. Cū vero adoleuerint terz in estate vel bis ad min⁹ fodi eas oportet. ⁊ omnib⁹ herbis circūnascentibus liberari. In locis aridis aut tepidis mense octobris ablaqueande sunt oleeta vt eis a superiori parte humor possit induci. omnem sobolē Columella p̄cipit euelli. Palladio aūt videt dimitti paucas semp ac solidas ex quibus vel in vetustate matris loco derelicta succedat. vel melius nutrita vel aggeste terre beneficio etiā suas habens radices ad olietū faciendum sine seminarij cura transferatur arbustula. Eodē octobris mense locis frigidis ⁊ exilibus stercorāda sunt olieta. muscus semp radatur ab eis ⁊ putentur vt Columella dicit. octo annorum etate transacta. Palladio autez videtur vnoquoq; anno sicca infructuosa cū aliqua debilitate nascentia resecari debere cui magis assentō. Mitetiā Palladi⁹ egregie q̄ hec arbor amat mediocriter ab hūore suspēdi. Scalpi assidue letaminis vbertate pinguescere ventis clementer flagellab⁹ agitari. Formatur vt paucos habeat stipites ⁊ parum eleuentur in altum. ⁊ vt per latera quantum poterit diffundatur. Accidit oleis ex vicinitate aliarum plantarum plurimum nocumentum eo q̄ ipsa oliua

plurimo humido indigeat. ⁊ ideo quicq̃d iuxta eã plãtatur sibi nutrimentuz subripit ⁊ ipsam macilentã facit quare oportet plãtas ꝓpinquas euellere nec ibi aliquas dimittere. Itẽ vult diligẽter custodiri a bestiarum accessu quaꝝ corrosio eã plurimũ ledit nec radat̃ cortex eius. quia tũc exudaꝝ ⁊ efficeret̃ sterilis ⁊ arida. Similiter nocet sibi plurimũ trãsitus quorũcũqz eo q̃ conculcata terra in trãsitu ⁊ indurata nõ permittit ad eã descendere sufficientẽ humorẽ quia fodienda ⁊ stercorãda est. Non vult aũt hec arbor irrigari fontib⁹ vel riuis eo q̃ talis aqua grauis est ⁊ cito fluita radice deorsum. sed pot⁹ pluuijs gaudet que aqua vaporosa est ⁊ statim fumat in radices eius. Si sterilis est olea gallica terebra pforabis tũc duos frugifere arboris ab australi pte ramos eiusdẽ magnitudinis tolles ⁊ stricte in foramen vtrũqz conjicies vl lapidẽ vel pini vel querc⁹ palos et abscisso eo qõ supabit luto paleato curabis occultare. Si sine fruge luxuriauerit oleaster: palũ radicib⁹ eius infige. Qz si fructus arboz leta non affert terebret̃ gallica terebra vsqz ad medullã impressio foramie cui olestri informis talea vehemẽter arteꝫ ⁊ ablaq̃ate arbori amurca infusa vel vetus infundatur vina. hoc enĩ modo velut coitu steriles arbores vberant. Quas tamẽ durãte malicia inserere oportebit. Olee nouẽ bri oliua colligit̃ cũ varia esse ceperit vel manibus vel excutiendo cũ pertice suauiter ne ledant̃ ramusculi. Ipsis enĩ lesis sequẽti anno plurimũ fructui derogat̃ ex q̃ ꝑmuz fiet oleum. sed cũ tota nigrescit melioz est ⁊ illud qõ spei merito posterauit fundendi vbertate cõpensat. Aristoteles autez dicit q nunq̃z pfecte maturescũt in arbore. etiaz si p multos annos ibi essent sed vt verã ⁊ pfectã cõsequãtur maturitatẽ oportet vt bacce colligãt̃ de arbore p plures dies ĩ vna cõgerie coaceruent. ⁊ sic p compressionem mutuam cõfouato calore ⁊ retento ad iteriora ad plenã maturitatẽ ducãtur. Plinius vero dicit q q̃z diu in arbore permutuntur tanto meliores fiunt. semp enĩz nouas vires resumunt ⁊ difficilius cadunt. Varro scribit q olea de qua fit oleum debet cõgeri et conseruari aceruatim per dies singulos in tabulato vt ibi mediocriter fratescat. ac primus quidẽ aceruus dimittitur ĩ sex vicibus ad vasa olearia ac trapetas et submittitur mole olearie que est ex duro ⁊ aspero lapide. Olea lecta si diu nimiuz fuerit in aceruis calore fratescit. itaq̃z si neq̃as mature conficere in aceruis iactando ventilari oportet. Item scribit catho q oleum ab amurca oportet separari q̃z cito potest. Nam oleũ quanto diutius in amurca steterit tanto deterius est. Item dicit q olea purganda est a frondibus et immundicia omni anteq̃z oleum fiat. Item scribit Varro q amurca est bui⁹ virtutis q si de ipsa nimis ponatur in agro terram denigrat ⁊ sterilẽ facit. sed modicuz ad agriculturam vehementer ptinet. et circa radices arboz infundi solet maxime ad oleã ⁊ vbi cunqz in agro herba nocet. Amplius scribit catho. vestimenta ne tinee tangãt amurcã decoquito ad dimidiã ea vngito fundum arche ⁊ extrinsec⁹ pedes et angulos vbi ea aruerint vestimenta condito. si hoc feceris tinee non nocebunt. Item ligneã supellectilem si vnges non putrescit et si cũ ea terseris splendidioz fiet. Item enea omnia vngito sed prius extergito bene. postea cum vti voles extergito splendidioz erit ⁊ erugo non erit molesta. Item oleuz si in vas nouuz inducturꝰ es amurca ita vti est cruda prius colluto agitatoqz diu vt bene combibat. id si feceris vas oleum nõ bibet ⁊ oleum melius faciet ⁊ ipsum vas firmi⁹ erit.

Olive quedã sunt siluestres quedã domestice. Et domestice q̃dã sunt acerbe viridesq̃dã mediocres scz rubee ⁊ parte. q̃dam nigre ⁊ mature. Acerbe vires nihil vel parum habẽt adhuc vnctuositatis scz aquositatẽ tantũ. ⁊ be sunt terrestres ⁊ pontice. frigide ⁊ sicce. vñ sunt stomachi ꝓfortatiue et ventris cõstipatiue ⁊ ad digerendũ tarde ⁊ corp⁹ q̃si nihil nutriunt. Sed has oliuas

quidam preparant cum sale ⁊ aceto. Alij cum aceto tantū. ⁊ be fiunt frigidiores ⁊ tenuiores quare colere acumen extinguunt ⁊ virtutem appetitiuā excitant maxime si i medio prandij accipiātur que virtuti digestiue obedientes stomachū valde ꝓfortāt ⁊ ventrē constringūt. Catho scribit eas optime vsui condi si sale sint confricate diebus quinq. ⁊ tunc sale excusso si biduo in sole posite fuerint manere idoneas solere easdem sine sale in vase aliquo districum condere. Nigre quidē mature calide sunt. ⁊ temperate humide. quare cibus earum est multū nutribilis ⁊ grossus mollificans stomachū. tardus ad digerendū ⁊ facil' ad egerendum. Et tarditas quidē digestiōis fit propter vnctuositatē facientē cibum natare in ore stomachi. Facilitas vero egestionis est propter vnctuositatē in stomacho lubricante. Unde priusq; digeratur ex stomacho descendit ⁊ nonnunq; in coleram rubeam cōuertitur. Mediocres vero minus nigris ⁊ acerbis sunt nocue propter vnctuositatis sueq; ponticitatis paucitatē Oleum qđ de oleis fit aliud est recens noviter de olearum fructibus expressum. Aliud vetus quod diu de fructibus manauit Cognoscitur aūt laudabile oleum in odore si est odoriferū. i sapore si est saporis optimi cuius scz ponticitas in lingua sentitur. acuminis indigens qualitate quia quantum ponticitatis habet tantū frigiditati ⁊ siccitati primet et ob hoc stomachū confortat. Proinde antiqui similauerunt ipsum oleo rosato. Illudq; in multis passionib⁹ olei rosati vice dederunt. Oleum quidem recens ex oliuis nigris ⁊ maturis. calidus et humidus est mediocriter stomachi molliuium ⁊ ventris citoq; in coleram rubeā conuertitur. Quod vero longe ab oliuis maturis fuerit oī carebit malicia q̄ ad aliquid retinebit ponticitatis. sed ablata penitus ponticitate fit nocibile citoq; in malos humores ꝓuertibile. Q, si multo magis inueterauerit vt saporis fiat asperioris ac horribilioris inconueniens erit esui, tamē medicine vtile Varro scribit cellam olearia ad partem calidam habere debere fenestras. sz vim ad frigidā

¶ De piro

Pyr⁹ est arbor nota. Et eius quidem diuersitates infinite sunt ⁊ in qualibz ciuitate diuersa inueniuntur pira. Ideoq; infinitate et etiam in vtilitate omissa hoc soluz hic dicere sufficiat q̄ quedam maturantur mense iunij quedā iulij quedam augusti quedam septembris quedā octobris et quedā tunc collecta et seruata sequenti tantū maturantur estate vt pira ragina. et quedam sunt parua quedā grossa quedam mediocria ⁊ quedā sunt in corpore crocea q̄dam viridia quedam rubea ⁊ quedam edūtur non mitia ⁊ quedam si non sunt mitia edi non possunt et quedam habent durū corticem ⁊ grossum. quedaz lenem ⁊ subtilem et quedā non. et quedam sunt interius lapidosa. et quedam valde dulcia quedam acetosa. quedam stiptica siue pontica quedam insipida ⁊ quedam sunt valde odorifera quedam parum vl' nihil. Hec arbor omnē celi statū patit. nā in calido frigido ⁊ tempato aere satis ꝓgrue cōualescit et fructum pfert. In macra ⁊ pingui potest terra plantari. Verū i macro arido ⁊ cretoso solo poma minora ⁊ duriora erūt ⁊ ipe arbores pue ⁊ quasi vetustate ꝓsumpte. ⁊ maxime vbi salsedo est vel amaritudo terre ad ipsarum radices. in loco aūt pingui et dulci solo. validas arbores ⁊ fructꝰ nobiles et plurimos cōsequemur. ⁊ maxime si tale solum in lateribus montium vel in planis pe montes fuerit in quo pirorum arbores sunt plantate. non enī in talibus locis degenerabit hec arbor nec in se aut i fructib⁹ de facili patietur defectum. In locis autez a montibus multū remotis nimiuz humidis ⁊ aquosis erunt arbores magne ⁊ frōdose. fructusq; ipsarū turgentes et virides aut viuo colore carentes et eorum odor et sapor quodammodo insipidus ⁊ obtusus

Plantari possunt rami piroꝝ vt ꝺ oliuis dictum est.et eodē modo.sed quādoqꝫ tardus est euentꝰ et nō pfecte fructificāt. Itez plantātur pira ⁊ nasci quidē necesse est originem suā repetēte natura.sed est hoc expectare homini longinquū ⁊ non domestica sed siluestria nascerētur. Melius ergo est vt piroꝝ plātas radicatas seramꝰ agrestiū vt cū comprehenderint inserātur Spacia vero inter ipsas arboꝛes vt optime conualescant.xxx.pedum esse debebūt. In aridis et siccis locis mense octobꝛis ⁊ nouembꝛis frigidis februario et martio. Temperatis vero vtroqꝫ tempe cōgrue pirus plātatur Inseritur conuenienter in piro agresti vel domestico ⁊ in malo in quibus optime puenit. Item in spina alba et coctano sed in his ad debitū augmentū puenire non pōt Item in quibusdā aljs arboꝛibꝰ insita cōprehendit sed inutiliter ⁊ ideo hoc obmitto. Potest autē hec inseri arboꝛ sub terra vel supra eā iuxta terrā.vel in altum sm distinctionē traditā in libro secūdo cum ī cōmuni de insitionibꝰ locutus fui. Fit eiꝰ insitio sub cortice ⁊ in trunco scisso. Itēi amendani vel salicis pertica perforata ⁊ sub terra sepulta. Item p illum modū qui emplastratio nominat Item p illū qui dicitur ad buccellū. Moꝛ autē modoꝝ doctrinā sufficiēt in libro secundo ostēdi. Assidua gaudet fossione, ac letaminis vbertate pingue scere. Formatur aūt vt vnū solum habeat stipitē.qui vsqꝫ ad octo vel decē pedes aut plures erigatur a terra ibiqꝫ ramoꝝ diuisio pcuretur. Accidunt piris multa nocumenta que cū eoꝝ curis nominata sunt in huius libri pncipio cū sermonē feci ꝺ arboribus in cōmuni. Et colligunt sine periculo si rami debiles altioꝛes cōgruis sumibꝰ cum fortioꝛibꝰ alligent. Inferioꝛes vo cuz scalis et scalionibus exonerent. Hec ei arboꝛ valde fragiles ramos habet ⁊ casui colligentis expositos.et maxime cū ad etatez decrepitā incipit declinare Pira colligunt diuersis tpibus sm diuersitatez maturationis ipsoꝝ vt tñ estiua tunc legātur cū odoꝛe et coloꝛe sibi ppo maturitatē portendunt que si duobꝰ aut tribus diebus ante legātur.videlicz apparentibꝰ primis maturitatis indicijs pluribꝰ seruabunt diebus ad vsum q̄z si sint vltima maturitate collecta. Que veroin fine maturātur autūni per byemē seruatura octobꝛi mēse legāt sicco tpe ⁊ in lune descensu. Seruantur pira si a caducis diligenter electa integra ⁊ pe dura et aliquanto viridia obruta intra paleas vel frumēta ponātur.in loco tamē obscuro ⁊ sicco. Alij cū tenacibus suis statim lecta picatis vrceis condiderunt ⁊ oꝛbus vasculoꝝ gipso clausis aut pice.ipsis ꝺuo obruta sabulone texerunt. Alij pira que se non contingerēt in melle seruarunt Itē pira diuisa ⁊ q̄nis purgata in sole siccātur et in frigida aqua salsa manere permittuntur.postea in aqua pura biduo macerentur vel in sappa vel passo et vsui reꝑuātur. Vinum fit de piris si concussa ⁊ sacco rarissimo condita ponderibꝰ comprimantur vel prelo.hoc in byeme durat si prima aceſſit estate. Acetuz de piris sic fit.pira silueſtria vel asperi generis in cumulo ꝺuantur matura per triduū.Deinde mittuntur in vasculū cui fontana vel pluuialis aqua miscetur.et opertuz vas p.xxx.relinquit ꝺies.ac subinde quantū sublatum fuerit ad vsum acetitantū aque ad reparationē ꝺatur. Liquamē de piris sic fiet. Pira maturissima cū sale calcātur vbi carnes eoꝝ fuerint resolute.vel in cupellis vel in vasis ficilibus picatisqꝫ claudunt.post mēsem tertiū suspense be carnes liquorem dimittunt.sapores tocū ꝺi ⁊ coloꝛes albeduli. Ex ligno piri pulcre assides seu tabule fiunt q̄ optime leuigātur.ex q̄bus multa opa congrue fiunt. Pira quedā siluestria.quedaz domestica sunt. Siluestria frigidioꝛa duꝛioꝛa et sicciora et magis pontica sunt domesticis. Rursus pira quedā sunt acerba pontica.et quedā matura dulcia. Acerba pontica quasi omia sunt de natura siluestrium et stomachuz confortant ventrēqꝫ constipāt.et sunt frigida et sicca mediane

non nutrimēto conueniēta. Ideoq; oportet ingeniari vt mollescāt & asperitatē amittant vt videlicet elixent aut super calide aq̄ fumuz suspendant aut operta pasta assentur aut cū melle condiant. Plateari⁹ dic̄ q̄ pira siue cocta siue cruda sint ventrē cōstipant. & si cocta sunt in aqua pluuiali & posita sup os stomachi compescūt pomituz ex colera. & sup pectinē fluxuz sanguis constringunt. Pira dulcia matura tempate cōplexionis sunt quia min⁹ ceteris frigida sunt. quapropter calefaciūt & augent digestionem valentq; in his quoz̄ stomachi frigidi sunt & sicci. Habēt aūt pira ꝓprietatem q̄ si cū fungis coquant omnē auferūt lesionem p̄capue si siluestria sunt ꝓpter pōticitatem suā. Cinis arboris piri agrestis bibitus in his qui fungoz̄ sunt comestiōe suffocati multū valet. Frondes pirōz & rami stiptica sunt solūmodo. sed pirōz stipticitas cū aquosa dulcedine mixta est. Auicenna dicit q̄ pira siluestria exiccata consolidant vulnera.

De primo

PRunus est arboz̄ nota. Et ei⁹ quidē diuersitates sūt quia quedā est domestica & q̄daz siluestris. Domestice quedā faciūt p̄runa alba quedā nigra quedā rubea. Aerē desiderat tepidū principaliter. et frigiduz satis cōmode sustinere potest. loco gaudet leto & humido similiter lapidosis & glareosis iuuatur locis leta mē recusant. quia ex his fructus permiculosos & caducos faciunt. Seruntur ossibus suis autumno mēse nouēbri solo putri & subacto. duobus palmis vl̄ minus obruant ossa eadē ponant et februario. sed tunc sunt p̄ triduū lixiuio macerāda vt cito germinare cogant cui rei ꝓberit si in seminario nutriant vt postmoduz ela ꝓso biennio transferant. Donātur eisdem mensibus & plantis quas sume⁹ ex radicibus aut cornice matris radicibus cū ponuntur simo oblitis. hec arbor non multū pfundas querit scrobes quia non multū in profundo radices figit nec multum magna spacia quia se inuicez parum impediunt. Inseritur in se in persico & amigdalo. sed eam degenerē reddit & paruā & in se recipit amigdalū & malum ꝑm quosdam. et muniacū. Extremo martio fit eius in sitio vel mense ianuarij anteq̄z gumma eius incipiat lacrimare. Sed ego etiā mēse februarij expertus sum sepe optime puenire. Iuuatur frequenti humore & assidua fossiōe extirpande sunt a radice soboles. exceptis rectioribus que seruabunt ad plātas. Formatur autē vt vnū solum habeat stipitem non multū eleuatū a terra. Si languida ē arbor p̄runi amurca cū aqua equaliter tēperata radicibus eius debet infundi. vel cineres ex furno & maxime sarmentoruz. Si poma decurrant oleastri opirum terebrate infige radici. Si vermes aut formicas patitur cure vt supra in tractatu cōmuni de arboribus dixi. Pruna siccanti sole scissa in tribus vel quattuor ꝑtibus circa ossa Alij in aqua marina vel in aqua feruente recenter lecta p̄runa demergunt & inde sic lata in furno faciūt aut sole siccari. Ex p̄runis fiunt optime sepes & vtiles. q̄ sua spissa pullulatione spissas eas & fortes faciunt & fructum abundāter ꝓbent. Et cū duob⁹ vel tribus aut quattuor annis inciduntur quibusdā rationibus derelictis multos ꝓparant vinearū palos & ligni satisfaciūt abundanter. Sed vt diuersaz p̄runoz̄ sufficiens habeatur ꝑ sepibus faciendis copia: nihil erit vtilius q̄z tempe maturitatis eaz pueros ad forum & ad plateas mittere vbi vendunt. et a personis vilibus comedunt qui omnia ossa cuiuslibet generis inuēta colligunt. & hec siccata supradictis temporibus plantanda seruātur. Ex quib⁹ quattuor vel vsq; ad sex simul in seminario poni possunt vt cum cōualuerint ad farinas sepium trāsferant & sulcos. Pruna paruz nutriunt & alba quidē dura sunt ad digerēdum. stomacho nociua sed exiguz soluti ua. Ideoq; cuz sint grossa non debent comedi nisi grandia & ꝑfecte in arbore matu

rata. Et pruna nigra quedã sunt domestica quedã agrestia Rursus domestica quedam sunt nigra pfecte maturata et dulcia quedam cruda siue acerba dura viridia et pontica et quedã rubea scz media inter ea. Nigra pfecte matura et dulcia minus sunt frigida et magis humida. nã eoꝝ frigiditas est in initio primi gradus. humiditas vero in fine. Platearius tñ dicit q̃ sunt frigida et humida i secundo gradu. Et Auicenna dicit q̃ sunt frigida in principio secundi. et humida in fine tertij stomachũ humectãt. ventrẽ molliunt et colerã rubeã soluunt et pjciũt. tamen si eis nimiũ vtamur stomacho nocẽt. Cruda vero dura viridia et pontica pessima sunt in medicina et cibo. Durum enĩ stomacho valde nociuũ est et minime nutrit atq; fatigat. Ruffa vo magis sunt frigida et minus humida. Agrestia nimis stiptica sunt. Deoq; valent ad dyarriam et dissinteriã. et quidaꝫ ea matura colligunt et scindunt p medium et ad solẽ siccant. aceto aspergunt et in vase reponũt. et ꝑ magis q̃ sicca virtutẽ infrigidandi habent et intestina leniendi. Vñ valent in acutis febribus et in acutis egritudinibus et ad ventris constipationẽ ex humore colerico. Et si sunt viridia dentẽ ad edendum. si sicca coquãtur in aqua et pruna comedãtur et aq̃ bibatur. Auicenna dicit q̃ gũma eius est subtiliatiua et incisiua et glutinatiua. et consolidat vlcera. et cũ ex foliis pruno; collinitur os ꝓhibet fluxum fieri ad vtrãq; amigdalã et vuã Et gũma ẽ bona ꝓ scriptoribus vt dicit Isidorus

De persico

Persicus est arbor p nota cito tñ crescit et puo tempore viuit. Locis q̃buscunq; puenit sed pomis et frondib⁹ et durabilitate precipua sunt si celũ calidũ solũ arenosum et humidum sortãtur. Frigidis vero et maxime ventosis intereũt nisi aliquo defendantur obiectu. Mense nouẽbris in locis calidis ceteris vero ianuarij persici ossa i pastinatis areis sunt ponenda binis vel vno a sepedibus sepata. et cum ibidẽ plãte excreuerint transferãtur et non amplius q̃z duob⁹ palmis vel tribus sm Palladiũ obseruanꝫ Pũ tenera sunt germina herbis psepe circumfossa liberent. plantã bimã recte transferimus breui serobe nec a se longe statuẽde sunt vt inuicẽ a se calorẽ solis excutiant Januario vel februario locis frigidis Nouembri calidis psicus inserit. maxime circa terrã surculis plenioꝝ et ppe arborẽ seu stipitem natis. Naz cacumina vel nõ tenebunt vel diu durare nõ poterunt. Inserit i amigdalo et pruno. Aprili mẽse vel maio locis calidis. In italia vero maio existẽte vel iunio persicus inoculari potest qñ emplastrari dicit precisso ꝺ̃ super trunco et emplastratis plurimis gẽmis eo modo quo dictũ est. Ego aũt inueni insitionẽ i pruno factã mense februarij optime ꝓualere. Ob laqueãde sunt p autũnũ et suis foliis stercorãde Itẽ putãde sunt vt putrida et aridatãtum virgulta tollãtur. nã si aliquod viride resecemus arescunt. vt Palladius ait. Sed apud nos experientia ꝓbat dicit imo si rami virides loco incongruo nati tollũtur pulcriorꝫ et meliorꝫ efficit arborẽ. Iz forsan in sua regione loca erãt nimis arida. Hec arbor ardore solis arescit et ideo tumulet aggestione frequenti vel pertino iuuet humore. et obiectis defendat vmbraculis. vt idem Palladius dicit. Qñ intelligo in locis nimiuz calidis et siccis quia in nostris ptibus tempatis non eget. Vnũ solum stipitem habere debet a terra modicuz eleuatum. Languenti arbori veteris feces vini aque mixtas oportet infundi. Contra pruinas sterc⁹ ingerat persico vl vt modo diximus feces vini cũ aqua permixte vl quod magis prodest aqua in q̃ faba decocta est. vt idẽ Palladi⁹ scribit. Si vermes patitur cinis amurce mixtus eos extinguet vel bouis prina cum aceti tertia pte confusa. Si poma caduca fiunt radici eius nudate vl trunco lentisci vel terebinti cuneus. vt ait Palladi⁹ affigatur. vel terebrate i medio

palus salicis imprimat. Si poma rugosa creabit aut putrida circa imū truncū cortex recidatur ⁊ cū inde modicus humor effluxerit argilla vl paleato luto plaga tegatur. Cōtra vicia persici fertur pficere spartea ad ramos suspensa. Persica seruant. si detractis ossibus melle condiunt ⁊ saporis fiunt iocundi. Itē seruari dicunt si vmbilicum eius gutta picis calentis compleueris ⁊ in vase clauso reponas. Persica frigida ⁊ humida sunt in secundo gradu. flegma generant ieiuno stomacho sunt edenda ⁊ post vinū vetus odorifera est potanda. Persica diuidunt in duo. Quedaz enī sunt grossa mollia ⁊ hec sunt magis aq̄sa scz frigida ⁊ humida Et quedā sunt parua solida ⁊ dura. ⁊ ꝫ sunt magis terrestria scz magis frigida ⁊ q̄dammodo sicca ⁊ maxime si non fuerint pfecte in arbore maturata aut fuerint omnino acerba et cruda. Frondiū eius succus potatus lumbricos cucurbitinos eijcit. idez facit si ex eo cataplasma feceris vmbilico. Et sm Auicēnaz succus foliox eius in aurē immissus vermes interficit. Maturata sunt bona stomacho. ⁊ in eis est virtus faciendi appetitū cibi Et oportet quidez vt non comedant post alium cibū quoniā corrumpunt post euz. et corrumpunt ipsum sed p̄cedāt añ cibuz. Et sicca sunt tarde digestionis ⁊ non boni nutrimenti. q̄zuis sint multi nutrimenti. Et matura leniunt ventrem. ⁊ immatura constringunt

Salzalbany

De palma

Palma est arbor ⁊ se p rens dactilos aerē deliberans calidum aut tempatū. nā in climate calido ante byemē maturat fructū. ſz in frigido quod est quintū vel sextū clima non maturat nisi post byemē ad principiū veris aut estatis anni sequētis. Sed circa septimum pullulat sed ppter frigus nō conualescit Sed est verius dicere q̄ nec i sexto climate viuat ⁊ in quinto difficile. Terraz solutā ⁊ sabulosam requirit. nā constat locum nullis prope fructibus vtilez in quo palme sponte nascunt. Seritur plātus aplī mense vel maio ita tamen q̄ q̄n plāta ponitur circa eā vel sub ea terra pinguis fundatur. Item serit mense octobris semine siue ossibus dactiloz non veterū sed recentium ⁊ pinguiū in cuius seminario terre cinis miscendus est. Notanduz est tamen q̄ ex vno nucleo vix vnq̄z palma crescens cōualescit. sed ponūt ex multis simul positis. Et hoc ideo est quia plantula que ex vno oriē adeo debilis est q̄ truncū qui arboreꝫ portare posset facere non potest. Multe autē plante simul exorte ⁊ ppter compressionez sibi inuicē continuate pficiunt illius arboris truncū. Globuc cū nuclei ⁊ semina aliarum plantaꝝ habeāt virtutē pullulatiuaz, quedā in sūmo quedā in imo quedaz in circuitu ⁊ quedā in medio. nucleus palme qui est os dactili habet quasi a dorso suo. ⁊ ibi est foramen strictū ⁊ aliquantulū longum p̄ quod germen suū egredit. Quare optima plantatio eius est q̄ hec ossa i sacculo lineo in sabulo ponant. et quantuz fieri potest foramen vnius foramini alterius applicetur. vt plantula vnius fortiter penetret plantā alterius. ⁊ tunc vires multarū coniuncte pfectiorem facient arborē. Palma enī vnius virtutis non pficit. tum propter sexum q̄ in ea est distinctior q̄z in alijs plāt̄is. tum etiā ppter ligni debilitatē. Iterum palma masculus nunq̄z facit aliquem fructum. sed plantat⁹ masculus ppe feminaz inclinat se ad eam. ita q̄ tangūt se rami maris ⁊ femine. et compmit bifurcatio ramorum femine ramos maris. ⁊ tunc perfecte palme recedunt a se inuicē. et tunc femina concipit non substantiā aliquā emissam a masculo sed virtutē ipsius. Similiter añ hoc ostendūt opera rusticoꝝ. quoniā cuz longe ab inuicē sunt plantata masculus ⁊ femina abstrahūt ramos masculi ⁊ ponūt super feminā. ⁊ illa in suis furcis compmit eos ⁊ concipit ex eis. Cū autē stat femina fructu onusta per ventū qui spiritū et humorem masculi ducit super fructꝰ femine

maturant fructus. Non aũt est arbitrãdũ q̃ ista impregnatione ⁊ maturatõe femia indigeat q̃n ex plurib⁹ seminib⁹ planta cõ valescit. q̃ tunc plures masculos in vtute et substãtia in se habet. Annua vl̃bima debet transferri mẽse iunio et iulio incboãte circũfodiat assidue vt irrigatione ⁊ assiduo estatis vincat arborẽ. aquis aliquatenus salsis palme iuuant. Si egra est arbor fecẽs vini veteris oblaqueate oportz infundi. vl̃ radicũ supuacua capillamenta decidi. vel cuneũ salicis interfossis radicib⁹ imprimi. Hec arbor difficile crescit ⁊ longissimo tempe viuit ⁊ añ centũ annos fructus non facit. vt dicit Plinius. Et est sciendũ q̃ fructus dactilorũ nõ p cotilidones depẽdet a ramis ei⁹. sed potiꝰ habens sedes q̃sdam in quib⁹ immediate supramos cõsistunt Et qõ mirabile est in vna siliqua profert fructus suos ⁊ ramulos in q̃b⁹ fructi⁹ sui consistũt que siliqua nõ in supiori pte aperit̃ sicut fit in siliqua rose ⁊ lilij et aliorũ multorz florũ sed aperiunt̃ inferi⁹ ex pte rami. ⁊ cadũt postq̃z exierũt dactili et rami sup quos sũt eo modo q̃ aperit̃ siliqua papaueris ⁊ porri. In supremo aũt cacumie habet hec arbor capsam in qua est substantia mollis q̃ multũ succedit ad substanniã dactili que cũ abscindit̃ palma arescit Dactili calidi sunt ⁊ humidi in secũdo gradu grossi sanguinis generatiui ⁊ difficiles digestioni. ficub⁹ tamẽ siccas sunt digestibiliores ⁊ magis vtilã puocãtes sz illis assuetantes epatis ⁊ splenis cõstipationez duricie ⁊ grossicie ⁊ tumorẽ patiunt̃. gingiuis ⁊ dentibus sunt nociui et dolorem in ore stomachi faciunt.

De pino

Pinus est arbor nota q̃ credit̃ posse omnib⁹ q̃ sub ea sunt. Amat locũ gracilez sepe maritimũ inter mõtes et saxa vastiorz ⁊ pceriorz inuenit. Mentosis ⁊ humidis locis arborẽ fiũt incremẽta letiora. sz hunc generi deputabis ea spacia vel mõtes q̃ alteri vtilis esse nõ possunt. Exarabis autez ea loca diligẽter atq̃z purgabis atq̃z frumẽti more semen asperges ac leui sarculo curabis operire nec pl⁹ q̃z palmo debz abscindi et nata nõ trãsferunt̃ quia nõ facile compẽdunt ⁊ vix crescũt nec aliquo tpe icidãtur quia moriunt̃ ⁊ loco rami seu radicis icise alie non nascunt̃. Seritur igit̃ nucleis suis aqua p triduũ maceratis calidis ⁊ siccis regionib⁹ mense octobris vel nouẽbris frigidis vo ⁊ humectis februario ⁊ martio Aliqui dicũt fructũ pineuz trãslatione mi tescere. sed illi plãtas hoc modo procurant vt prius multa semina in caliculis terra et fimo repletis obruunt q̃ ibi pcesserint relicto eo qõ solidi⁹ est auferunt alia. vbi iustũ ceperit incrementũ trimã plantã cuz ipsis caliculis transferũt quib⁹ fractis in scrobe indulgent radicibus largitatẽ terre. tamen equestre⁹ admiscẽt. Seruandũ est autez vt radix eius que vna est ⁊ directa vsq̃z ad summitatẽ ei⁹ possit integra ⁊ illesa trãsferri. Defendẽda est arbor tenera a pecore solum ne calcet̃ inualida. putatio pini nouellas arborez tantũ pmouet vt sperata incrementa duplent̃. Itẽ ferũt q̃ sub ei⁹ cortice nascunt̃ facile vermes qui lignũ corrodunt ⁊ destruunt. ⁊ ideo longiorẽ tpe durat si sepe corticib⁹ spolietur. Nuces pinee vsq̃z ad mẽsem nouẽbris in arbore esse pñt Maturio res pinee legent̃ prius tñ q̃z patescãt nuclei q̃ nisi purgati durare non possunt. tñ aliq̃ in valis fictilib⁹ nouis ⁊ terra repletis cuz testis suis asserunt custodiri. Pinea calida et humida est in secundo gradu. Et ꝑm Auicennã est calida ⁊ humida in tertio gradu. Optim⁹ cibus est laborantib⁹ in spũa libus ⁊ apostemate ex frigido humore. asmaticis ⁊ sicce tussientibus. Et bicis ⁊ consumptis sanguinẽ augmentat. libidinem incitat. p se potest dari vel cũ syrupo vl̃ cuz electuario vel in cibis. Contra tussim valet cortex exterior cum primo pinea ab arbore sumt̃ ⁊ decoquatur bñ in aqua. et postea super carbones ponatur vt patiẽs fumuz recipiat

¶ De pipere

Piperis arbor par

Pua est ⁊ nascit ⁊ optime fructificat sub cancro ⁊ in primo climate vbi est multa adustio solis ⁊ ꝑcipue in monte caucaso. vt dicit Isidorus. Dicit etiã q̃ ei⁹ siluas serpentes custodiũt. sed incole illius regionis tpe maturitatis siluas incendũt. et serpentes fugiunt. ⁊ ideo grana piperis que naturaliter alba erãt efficiuntur nigra ⁊ rugosa. Sed diascoudes dicit q̃ saraceni collectũ ponũt in clibano vt virtus generatiua auferat̃ ⁊ non possit in alijs partib⁹ mũdi seri. In locis etiã temperatis nascitur. sed in eis fructũ non facit. ⁊ ideo apud nos ipsius plantatio ⁊ industria nulli⁹ existit vtilitatis. Piper calidũ ⁊ siccum est in tertio gradu. virtutẽ habet dissoluendi ⁊ consumendi. pulueris eius naribus apposit⁹ sternutationẽ ꝓuocat ⁊ cerebrũ a superfluitate fleumatica mundificat. Vinũ decoctionis eius ⁊ ficuũ siccarum spiritualia mundificat a glutinoso humore. ⁊ miro modo valet contra asma frigidũ. Pulueris etiam eius cũ ficubus datus digestionẽ ꝓfortat. Sanguinis ⁊ colericis non est vtil⁹ vsus piperis. dissoluit enĩ et quãdoq; inducit lepram. Itẽ pulueris eius super carnẽ positus eam corrodit. Auicenna dicit q̃ cum melle positus in palato est cõueniens ad squinãciam. ⁊ pulmonẽ mundificat. Cũ aceto bibitum ⁊ linitũ est bonũ apostematib⁹ splenis. Itẽ ꝓuocat vrinã ⁊ eijcit fetũ ⁊ post coitum corrũpit fetũ cũ fortitudine

¶ De quercu rouere et cerro

Quercus rouer et

Quercus et cerrus sunt arbores magne q̃ sũt fere eiusdẽ nature. multãq; similitudines habẽt in soliditate ⁊ duricie lignorum ⁊ forma foliorum ⁊ fructu⁹. Nã omnes producunt glandes omnesq; pfundas multas ⁊ magnas radices faciunt. sed in arboris forma differũt. Nã quercus breuẽ facit stipitem ⁊ ramos magnos ab omni pte diffusos. Rouer stipitẽ facit directũ et altum cum paucioribus ramis. Cerrus vo stipitez facit longissimũ ⁊ valde rectum ⁊ paucos ramos. Hee arbores solidã terrã aut mediocrem querũt ⁊ montuosam vel mõtibus primam. Resolutã vero ⁊ aquosam ⁊ ꝑcipue sabulosam fugiunt. Serunt̃ glandibus suis in seminario vel in cãpis vbi pios fossatorum positis mense ianuarij ⁊ februarij vel etiã mense nouembris. Colligunt̃ etiã glandes tpe quo mature ab arbore cadũt ⁊ ad solem siccate seruant̃ p cibo porcorũ. quibus est valde ꝓuiens cibus. Omẽs ꝑdicte arbores laborerijs sub terra diu durabiles competũt. supra terrã vero rouer ẽ optima. cetere minus bone Glandes frigide sunt in primo gradu. sicce in secũdo. nõ vtimur eis in cibis hominũ sed porcorum quia sunt digestioni inobediẽtes ⁊ ventrũ constipatiue ⁊ ideo valent dissinterie et vlceribus intestinorum et fluxui sanguinis sed tamen vinã ꝓuocant ⁊ corpis sunt nutritiue quasi quedã grana. tardeq; de stomacho descendũt ⁊ capitis dolorẽ faciunt propter fumum eaꝝ er stomacho ascendẽtem Sed ei⁹ superficies multũ est stiptica ⁊ similiter ipsaꝝ arborum galle. vnde valent ad sanguinis fluxũ mulierũ. Item apozima eorũ cõuenit intestinorum vulneri⁹. Puluis etiam eorũ combustorum in loco vulneris imissus humores putridos fluentes deliccat. Auicenna dicit q̃ folia eaꝝ sunt vehementis stipticitatis. ⁊ fruct⁹ quidẽ glandis cõfert in ꝓncipio apostematib⁹ calidis Folia ꝓterea glandis faciũt coberere plagas cũ terunt̃ ⁊ puluerisant̃ desup. ⁊ galle ipsaꝝ liniunt̃ cũ aceto sup impetiginem ⁊ auferũt eã. Et puluis eaꝝ spargit̃ sup aquã ⁊ bibit̃ ad vulnera intestinorum ⁊ ad fluxũ antiquũ ⁊ similiter q̃ ponit̃ in medicinis ꝓuiẽs est ad hãc operationẽ

¶ De sorbo

Sorbus est arbor

Sorbus est arbor nota cui⁹ fructus duplex est. videlicet pyus rotũdus. ⁊ ꝫ ex femina

ꝓducitur.vel maior parū longꝰ et acutus qui ex masculo ꝓcreatur. Amat loca būida ⁊ frigidis prima ⁊ in montibꝰ vl' locis proximis montibꝰ magis q̄z in vallibꝰ remotis a montibꝰ delectat. Solū pinguissimū desiderat cuiꝰ indiciū certissimū facit si frequēs vbicunq; nascat. mēse ianuario ⁊ februario ⁊ martio locis frigidis. Calidis vero octobris ⁊ nouēbris sorba serūt egregie. ita vt matura in seminario ipsa poma pangant. Plantas etiā si quis ponere voluerit habebit arbitriū dūmodo locis calidis mense nouēbri. tempatis ianuarij ⁊ februarij. frigidis marno inclinātē disponat Plana est trāsferenda robustior scrobez desiderat altiorē ⁊ spacia largiora vt qō illi maxime ꝓdest a ventis frequētibus agitata grādescat. Dēse a pali vl' primo martij sorbi inserunt in citonio ⁊ in spina alba licet in ea pua ꝓueniat sub cortice ⁊ trūco. ⁊ vt puto etiā in malis competēter inseri potest. Gaudet irrigatione tpibꝰ siccis ⁊ assidua fossione. Formāda est vt vnum solū habeat stipitē circa decē pedes vl' duodecim eleuatū a terra. Si permes patiat infestos qui ī ea rusi ⁊ pilosi solēt ī intima medulle secare aliquos ex his absq; arboris iuria detractos incēdio vicino cremari debere Palladius ait. quo igne alij credunt fugere vel perire Sorba seruantur ℔ modo. recta duriora ⁊ polita vbi mitescere ceperint ficulibus vsq; plenum claditur vicolis gipso desuper tectis ⁊ bipedania scrobe loco sicco sub sole merguntore perverso. et desup spissi terra calcat. Itē secta p tres pres siccātur in sole ⁊ seruant vel per medium diuisa siccant. Cuz volueris vti aq feruenti macerata reuumiscūt sapore iocundo. Aliqui cū pediculis suis viridia recta suspendūt locis opacis ⁊ siccis. Ex sorbis maturis fit vinū sicut ex piris. Lignum sorbi est solidū non comgineū sz facile frangibile quare optime leuigat. Ideoq; valde conuenies est opibus valoz scrineoz ⁊ assidum que supficiē tersam ⁊ politā req̄runt Rubeū tamen habz lignū. Sorba frigida est ⁊ sicca ventriq; ꝓstipatiua etiā si sit perfecte matura

De zezulo

Zezulus est quedam arbor pua multuz scabrosa Cuiꝰ folia multa quasi in vno ramulo sunt coniuncta. simulq; tpe hyemis ab arbore cadūt. Eiꝰ fructus silis est bacis rosaz vel fructui olivaz vnū tantuz habet os. Eiusq; lignū est interiꝰ rubeū valō pulcrum et solidū. Ideo fiunt ex eo musica instrumenta ⁊ ꝑcipue cytbare que siūt ex eo optime. Aerē desiderat temperatū nec frigus formidat. Et in terra pingui ⁊ soluta letatur. Verū nucleis suis ī seminario mēse nouēbri ⁊ februario satis ⁊ diligēter nutritis. que cū cōualuerint biennio vel triennio transferunt. Veritur etiā plātis superradicibꝰ matris natis. Inseri eā posse puto in spina alba ⁊ forsan in pruno mense februarij ⁊ martij scisso ligno. ⁊ formatur vt vnū solū habeat stipitem p ser pedes vl' circa eleuatuz a terra. Colligunt autē zezula vindemiaz tempe quādo rubedinē vl' varietatem ostendunt. que quidem satis sūt delectabilia ad edendum. modicū tamen nutriunt

De zanipro

Zanipr⁹ est arbuscula pua satis nō q̄ aerē calidū et tēpatū desiderat. ⁊ terram areno sam soluta ⁊ fere sterilē. ⁊ maxime oritur et fructificat in littore maris aut ī montibus quasi sterilibꝰ. in quibꝰ est terra soluta que lima vocat. In locis valde aquosis ⁊ vallibus nō viuit. quia nimia humiditate corrumpit ⁊ nutrimēto sicco ⁊ humido sustētatur. Huiꝰ arbustule due sunt species. videlicet mascula que in altuz erigit et valde modicū fructū facit. et femia que iuxta terram quasi serpēdo ramos expādit q̄ miro modo quasi toto tpe anni fructificat. ⁊ fructum maturat. Itē est tertia species valde pulcrioz ⁊ melioz. cuiꝰ fructus est rubeus

et grossus vt pua cerasa. sed fructus supioris speciei est niger ⁊ puus. Hec arbustula silue stris est ⁊ in dictis sponte nascit locis. Tamen si quis eā plātare desiderat nucleis suis serat. vl plātulis eradicatis de loco matris quo voluerit trāsferat. nec eius radices multū sub terra demergat q̄ nec fossione letat nisi loc⁹ fuerit numis adust⁹. mēse februario vel martio est serēda. Putari aut formari non eget nisi forsan q̄s masculam velit ꝓpter voluptatē aliquā in altum extollere. Colligit eius fructus cū successiue sua nigredine vel rubedine maturitatez fatetur. Eius lignū rubeū pulcrū ⁊ quodammodo varū est et odoriferū. cōpetitq; verubus que suuz saporē carnib⁹ in ipsis assatis cōferre dicunt. fiunt ex eo cochlearia satis pulcra. Fruct⁹ eius calidus ⁊ sicc⁹ est ⁊ multū valet cōtra frigidam tussim comestus ⁊ in vino coct⁹. si vinū bibat ⁊ ipē fructus edat. Rami eius cū fructu ⁊ frondib⁹ in aqua vel vino cocti ⁊ in vase ex muffa infecto cū ipso vino vel aqua calidissima positi ⁊ obturato vendone in eodem agitati vasa mirabiliter liberant. ipsiq; saporez et odorē laudabilē ꝓstant

¶ Incipit alia pars huius quinti libri De arboribꝫ non fructiferis et de omni vtilitate ipsaꝝ

¶ Vficienter dictū est supra de arboribus fructiferis ⁊ ō cultu ⁊ vtilitate ipaꝝ. Nūc autē dicetur breuiter ō omnibus arboribꝫ ⁊ fructibus infructiferis que reperiūtur in ptibus nostris. et de vtilitate ipsaꝝ ꝑm eundē ordinē alphabeti

¶ De abiete

Abies ꝓiella et are a re quasi eedē arbores sunt. nō enī colunt. ⁊ in alpibus ⁊ locis niuosis magne valde ꝓueniūt. et omnes mirabiliter directe in altū extollunt. Frōdes virides omni tempore habent Ex ipsis fiunt arbores ⁊ antēne magnarū nauium. quibus nulle alie arbores sufficere possent. optime sunt omnibus operibus siccis edificiorum. quia leues et rigide ⁊ diu durabiles sunt. et assides facte ex eis vbiq; plurimuz domū exornant. Fiunt etiam ex eis vasa vinaria tam magna q̄z parua. sed in eis facile mutatur in acetum. Sed arexe precipue competit situlis in quibus aqua defertur Nam abies ⁊ piella ꝑā facile viciant.

¶ De amedano

Amedan⁹ que alnus vocatur est arbor que nō colitur. sed in locis palustribus et aquosis precipue delectatur. Fabricis inutilis est sed necessaria si humidus loc⁹ fundamentū palandus est. Nam sub terra illi co radices viridis infixa emittit. et ingrossata ex pluribus palis prope positis et in vnum corpus redactis fortissimum ⁊ diu durabile fundamentū facit. Item ex ea cōuenienter incisoria fiūt ⁊ parapsides q̄bus rarissime accidūt crepature

¶ De aſero

Aserus est arbor a satis magna que in alpibus iuenitur que optime conuenit cipbus parapsidibus alijsq; rebus et incisorijs faciendis et vtilis ⁊ omnibus delicatis operibus. quia eius lignum est album et solidum et valde politum efficitur. sed eius parapsides faciliter per calorem scinduntur. nisi facte sint de quartino id est. de ligno i quattuor ptes scisso. aut de nodoso. id est. De neruosa radice

¶ De aurno

Aornus est arbor a parua que similiter circa alpes oritur. Cuius median⁹ corter batus in cibis aut potibus mirabiliter ventrem laxat

¶ De agnocasto

Agnuscast⁹ est fru
a tex. id est. arbustula parua q̄ om-
ni tempe viridis reperitur. In aquo
sis locis magis ⁊ in siccis minus. et eius li
gnum est duz. ⁊ eius folia sunt sicut folia
oliue sed sunt leniora. Calidus est ⁊ siccus
in tertio gradu. Et ꝑm Auicennaz est cali-
dus in primo ⁊ siccus in secundo. Flores ⁊
folia comperunt vsui medicine ⁊ magis flo
res q̄z folia. ⁊ flores quidē agnuscast⁹ vo-
cantur qui in vere colligūtur. ⁊ per annuz
tantū seruant ⁊ viridis maioris sunt effi-
cacie q̄z siccati. Dicitur aūt agnuscast⁹ q̄a
libidinem reprimendo castū vt agnus la-
torem reddit. Lectus enī ex eo stratus libi-
dinem stringit ꝓhibendo pollutionē ⁊ vir
ge erectionem. vt dicit Auicēna. Fomēten-
tur etiā genitalia ex aqua decoctionis eius
⁊ succus potetur. Contra gomorreā deco-
quatur modicū castorei in succo ei⁹ et det
in potu. Item folia eius decoquātur i vace-
to addito castoreo ⁊ genitalia catbaplas-
mentur. Et nota q̄ quedā extinguunt libi-
dinem inspissando sperma vt semen lactu
ce psillum citrulli melonis. cucumeres. cu
curbite. portulace scariola. acetū campho
ra ⁊ similia. Quedā maniendo spiritus et
consumendo sperma vt ruta. maiorana.
agnuscastus. ciminū. calamentū. ⁊ anetuz
Hec enī sunt calida apertiua ⁊ ventositatē
exterminat ⁊ soluunt. Item fomentum fa
ctum ex aqua decoctōis agnicasti matri
cis exiccat superfluitates ⁊ ipsius angustat
orificiū. Cōtra litargiā valet decoctio agni
casti apij ⁊ saluie in aqua salsa si ex ea forti
ter caputs posterior ps fricet. Auicēna dic
q̄ suffumigat̄ mulier cū vehemēs desiderii
um coitus adest ⁊ liberat̄ et eius folia fugāt
venenosa.

¶ De buxo

Buxus est arboz
b que solidissimū croceū ⁊ pulcerri
mū lignū habet q̄ pulcris frondi-
bus ⁊ viridib⁹ semp vestita est. Ex q̄b⁹ do-
micelle serta faciūt. Plātari pōt nō solū si
plātule radicate de stipite matricis euulse
ponant. sz etiā si rami ei⁹ frōdib⁹ denudati
infigant in terrā. Rasura buⁱ ligni q̄a fri-
gida est ⁊ sicca decocta in aq̄ putei ꝓstrin-
git fluxum capilloz. vt dicit Diascorides
Tingit etiā crines si ei⁹ decoctiōe sepi⁹ ab-
luant. Ex ipsi⁹ lignis fiūt optimi pectines
⁊ coclearia ⁊ manubria cultelloz ⁊ calculi
⁊ tabule ceree. et omne op⁹ puū q̄ pulcer
rimū lignū sculpēdū req̄rit. recipit enī ⁊ re
tinet cōmode oēm formā

¶ De brillo

Brill⁹ est arbuscu
b la pua q̄ in arenis fluminū nascit.
q̄ pulcras valde ygulas ⁊ mīras emittit. q̄
colligūt de mēse aplis cū succ⁹ i eis mouet
⁊ exconicāt. Deinde fiūt ex eis corbes et ca
uee auiū ⁊ cauee casei siccādi ⁊ fuādi. et ca
nistra in q̄b⁹ panes ponāt ⁊ fruct⁹. Itē ex
radicib⁹ ei⁹ liganī manubria falciū ⁊ falci-
nelloz q̄ ad incidēdū ligna ⁊ putādas vine
as necessaria sūt

¶ De cypresso.

Cipress⁹ est arbor
c nota ⁊ pulcra q̄ viridis sp existit.
⁊ iō libenē i claustris monachoz
⁊ fratrū plātat̄. Et ei⁹ lignū est valde odori-
fex ⁊ pulcrum ⁊ ex eo fiūt pulcerrime atq;
odorifere alsides q̄s boies libēt ponūt i fū
dis instrumētoz musicoz vt licij citbare ⁊
alioz. ⁊ i oīb⁹ opib⁹ delicati. Hec arbor vt
ait Auicen. calida est i pmo gōu ⁊ sicca in
scdo. Et q̄dā dicūt q̄ ē frigida. folia et nux
ei⁹ stiptica sunt. ⁊ ei⁹ folia delēt morpheā ⁊
ꝓ solidā. vulnera ⁊ nux ei⁹ ꝓfundāt neruos
⁊ roborāt mollificatōz ⁊ stringūt etiā ⁊ de-
cocto nucis cū aceto delet dolorē dentiū

¶ De canna

Canna siue arūdo
c nota ē. Terrā desiderat mediocrit
būdā ⁊ pinguē. Canneta fiūt hoc
modo. videlicet q̄ pastinata eq̄liter terra
de mense februarij et brevissimis scrobib⁹

vno pede distãtib⁹.cãnaꝝ oculi pscrobes singulas obtuant. Si calida ⁊ sicca prouintia est valles hũidas ⁊ irriguas op⁹ est deputare cãnetis. Si est humida regio locis mediis instituant ꝫ succo villaꝝ subditis. Ligonisant vt vinee ⁊ ligonib⁹ in equalitate terre incidunt de mẽse octobus et nouẽbris. Ꝫ si q̃ sunt antiqua cãneta mense februarij sarrient recisis q̃ sunt in radice purganda.id est.putrib⁹ male porrectis.et si q̃ gignendi nõ habẽt oculos. Ex cãnis fiunt pali ⁊ ptice vinearũ ⁊ scorea quib⁹ inter se domus paupeꝝ distinguũtur. Et ꝑm ꝑcutiens cannã sunt vehemẽtis infrigidationis. Et folia canne radix ⁊ cortex ꝓferunt alopicie ⁊ abstergunt sordes. Et radix eius cum cepa siluestri extrabit carni infixa. Et lanugo que est eius flos quando cadit in aures facit euenire surditatẽ quoniã inuscat in eas ⁊ nõ egredit.

¶ De fago

Fagus est arbor magna nascens in alpibus ex q̃ optime fiunt lancee ⁊ sellarum assides ⁊ librorꝫ. Itẽ fabricis vtilis est i sicco. sed humore corrumpit. Isidorus autez dicat q glans siue fagi fructus est multum dulcis ⁊ nutribilis.eius medulla muribus est multũ accepta ⁊ glires impinguat.turdis ⁊ columbis cõuenit.et eos nutrit.⁊ ei⁹ carnes coquibiles facit. Eius ligni substãtia operibus est apta sed non multuꝫ durat quia libenter a vermibus corrodit. sed est valde necessaria vitree arti si nondum a vermibus corrosa est.quia ex eius cinere vitrũ cũ alioꝝ quorundã appositõe ꝓpignis conflagrationẽ ꝓparat

¶ De fraxino

Fraxin⁹ est arbor satis magna q̃ in pinguib⁹ ⁊ hũidis nemorib⁹ delectat. Cui⁹ lignũ satis igni cõpetit.⁊ est optimũ p circul' vegetũ ⁊ tinaꝝ ⁊ salis curruũ aliaꝫ scal'turrium. Itẽ edificijs cõpetit exiccata ñ viridis dũ tamẽ terraꝫ nõ ꝓtingat qꝫ statim hũore corrũpit. Ei⁹ etiã silua de tertio in tertiũ vl quartũ annũ incisa optimas p vineis profert pticas. Plin⁹ aũt dicit q folia fraxini sunt vtilia ꝯ venenũ. Nã succo exꝑsso potui dato ꝯ serpẽtes sume auxiliat.tãtaqꝫ ei vis est cõtra serpẽtes vt ei⁹ ymbrã vesperti nam vel matutinã non attingãt. et si inter ignem ⁊ fraxini folia ponit serpens i ignez potius q̃ꝫ in fraxinũ fugiet. Et ei⁹ cortices et folia ventrẽ stringunt ⁊ vomitũ ex defectu virtutis cõtentiue factũ si cum aq̃ pluuiali ⁊ aceto decoquant ⁊ sup stomachuꝫ apponant. Et est arbor calida ⁊ sicca i sco gradu.vt dicit Palladius

¶ De fraxinagolo

Fraxinagolus est arbor fraxino in frondib⁹ ⁊ ligni similis q̃ in locis domesticis seu cultis delectat. Hec arbor fruct⁹ quosdam siue granula pua pducit que nigra sũt qñ existunt matura ⁊ valde dulcia ꝫ q̃si nihil supra ossa ex pulpa habẽt. Itẽ exiccata mẽsibus cõseruant

¶ De fusano

Fusan⁹ est arbor parua q̃ in alpib⁹ orit ex cuius ligno fiunt optime fuse ⁊ viellaruꝫ archeti

¶ De genestra

Genestra est quedã arbustula adeo pua q ꝑtim ad herbe naturã accedit q̃ i montib⁹ ⁊ locis macerrimis aut etiã maritimis orit. Et flores facit valde pulcros q̃b⁹ puelle vtũt ⁊ ex ramusculi ei⁹ defi cientib⁹ locis pñt palmites vineaꝝ ligari. Itẽ ex genestra pt fieri stupa q̃ loco canabi vl lini succedere põt.

¶ De Iuo

Ivus.id est taxus est arbor pua q̃ in alpib⁹ ⁊ mõtibus eis primis iuenit q̃ optima ẽ pbalistis ligneis ⁊ arcub⁹ faciẽdis

¶ Dē oplo

OPlus est arbor satis magna que lignū habz valde albū z pulcrū quasi alero silē ex q̄ fiunt optima iuga boū. Incisoria etiā z paraplides z assides p delicatis opibus faciendis

¶ De populo et albaro

POpulus et albarus quasi similes sunt in magnitudine z forma frondiū. sed populus magis in altū extollit z eius lignū nō polit̄. Albar⁹ vō magis p latera ramos extendit. et eius lignū est albius z pulcri⁹ p assidibus faciendis. edificijs in sicco satis competunt licet longissimo tempe nō durēt. locis humidis z arenosis p̄cipue populus letat̄. in montib⁹ et locis saxosis z cretosis durare nō possunt. Plantāt̄ ramis annalib⁹ vel biennalibus aut etiā maioris etatis in terra infixis z facilime compēbendūt. Item compertū est albarū incidi et q̄ cunqz inerint fragmina incisure. inde quasi siluā spissam nasci. Potest etiā hoc euenire ex pullulatione radicū que circa precisam arborē vniuersam occupāt terrā in superficie eius. ppter qđ etiā p̄fate arbores plurimū inueniunt obesse vineis z frumētarijs agris. Populus habet hoc ppriū q̄ si estuo putet tempe facile perit aut infirma z scabriosa efficit. Dicit autē populus eo q̄ incisa pullulat ad modū populi. vt dicit Isidorus

¶ De rosarijs

ROsaria nota existūt. Sūt autē quedā alba quedā rubea. Et iterū q̄dā domestica z q̄dā siluestria sunt. Alba vō tā domestica q̄z siluestria fortes p̄stituūt sepes. q̄ m̄tas et fortes habēt spinas z oēs adeo retortas q̄ pedes volētes ingredi retinēt violēter. Ex rubea rosaria debiles virgulas z spinas p ducūt. Plantāt̄ autē plātulis z virgultis i puas ptiulas diuisis z i seminario satis. aut semib⁹. Et semia q̄dē sunt q̄ i pomulo rubeo sunt collecta q̄z maturitas ad plantandū apta cognoscat cū p⁹ vindemias colorē fuscū z mollicie q̄ndā hāt. Si q̄ sūt rosaria antiq̄ circūfodiūt z aridas vniuersa recidit. Item q̄ rara sunt p̄nt virgaz ppagine reparī. Rosa frigida est in p̄mo gradu. sicca in scdo. viridis z sicca cōpetit vsui medicine. Siccant̄ autē aliq̄ntulū ad solem. et possunt p triennū seruari. Cū receptio rosarum inuenit sicce ponēde sunt in medicinis q̄z faciliꝰ p̄terunt. Ex viridib⁹ autem fit mel rosatū. zucharū rosatū. electuariū de succo rosarū. Syrupus rosatus oleū rosatū. z aqua rosata. Mel rosatū sic fit. p̄mo mel despumet deinde colet. postea addant folia rosarū abiecta stipitib⁹ z quibusdā albis q̄ sunt in pte inferiori z minutatim incisa ponant z fiat decoctio aliq̄ntula. z signū decoctionis ei⁹ est odor z color rufus in septem libris mellis vna rose ponat p q̄nqz annos seruari p̄t. Et habet virtutē cōfortandi ex aromaticitate. mūdificādi ex melle. Competēter dat flegmaticis colericis et melancolicis in hyeme z estate debilitatis cum mulsa facta ex aqua et melle rosato. ad mundificationem stomachi ex frigidis humorib⁹ mel rosatū cū aqua decoctiōis seminis feniculi tribus granis sal' additis. Vel sm Nicolaū fit hoc modo. In decem libras albi z purissimi mell' despumati succi recentiū rosarum libra vna ponat. et in cacabo ad ignē posito cum bulire ceperit: viridium rosaz cū forficibus vel cultello i cisarum libre quattuor addant z tādiu bulliat q̄ ad succi cōsumptionē redeat. z cum bullierit semper agitetur et in fictili vase reponitur. quanto magis tenebitur. tāto melius erit. Cum aqua frigida sumptum stomachū confortat z constipat. et cuz calida mūdificat. Detur in mane z in meridie. Eo dē modo fit mel violaceū z valz tipice febricitantib⁹ cū calida aqua datū. Zucharum rosaceū sic fit. folia rosarum viridiū pistata cum zucharo bene p̄teranť z ponantur in

vase vitreo p triginta dies ad solem & q̃tidie moueant vt bñ misceant. In quattuor libris zucbari libra vna rosar ponat. & potest p triennii seruari. Virtutē habet constringendi & cōfortandi. & valet ꝯ dissinteriam. lienteriā. & diarriā ex debilitate virtutis cōtentiue factā. Item valet ꝯ vomitum colericū. contra sincopim & cardiacā passionem cū fit ex calefactione spiritualiū det cum aqua rosata. Electuariū de succo rosarum sic fit. Recipe zucbari succi rosaruz ana librā vnaz & vncias quattuor. sandali trium generū ana dragmas sex. spodij dragmas tres. dyagridij dragmas. xij. cāphore dragmā vnā. Tempera ad modum electuarij cū syrupo facto ex zucbaro & rosar succo & detur cū aqua calida ad modū castanee in matutinali bora. valet aūt cōtra guttā calidā & colerā rubeā purgat. Et cōualescētes tertianarios q̃tidie purgat sine molestia. & reliquias maloz bumoz q̃ ibi remāserunt potēter educit. Syrupus rosatus sic fit. Quidā decoquunt rosas i aqua & in tali aqua rosata addunt zucbarū & faciunt syrupū. Alij autē faciunt ponere rosas in aliquo vase babente strictū orificiuz & superinfundunt aquā feruentez & dimittunt isti stare donec aqua sit rubea. et inde faciunt syrupū. Alij conterunt rosas virides & succum exprimūt & in tali succo faciunt syrupum. & bic est optimus. Et nota q syrupus factus ex recentib⁹ rosis prius aliquantulum laxat. postea cōstringit. factus vero ex siccis in principio & in fine ꝑstringit. Contra fluxū ventris & vomitū colericum detur cū aqua pluuiali vel rosata. febricitantibus post minutionē cū aqua frigida potui det cōtra sincopim similiter. Ꝯm Nicolaū sic fit. Recipe rosas recentes & pone in vase ꝑse & in caldario pone aquā donec bulliat & bullientē sup rosas predictas infunde & postea ipsum vas tege ne fumꝰ exeat. ex quo aqua ibi refrigeret rosas inde eijce & alijs recentib⁹ aquā bullitaz eandem iterū superinfunde mutādo rosas donec aqua illa rubea fiat. De bac aūt aqua quattuor libras accipe & in quattuor libris zucbari infunde. Cū autē bullire incepit albumen ouoz aliqd̃ cum zucbari aqua frigida multū agitata donec spume scat cunias & illā spumā in syrupo bullīēte spargendo infunde. & cū quasi nigrescere illa inceperit suauiter cū cacia remoue. & iterū aliam infunde donec clarus fiat syrupꝰ. Et cum cepit syrupꝰ quasi filū facere si cū digito tetigeris aut cacie dependēs adbereat coctū est. & valet calorē & siccitatē febriuz. sitim reprimit cōfortat & constipat. Eodez modo fit syrupus violaceus & syrupꝰ nenufarinus qui valent cōtra maximos calores in acutissimis egritudinibus. Oleū rosatū sic fit. Quidaz decoquunt rosas in oleo cōmuni & colant. Alij terunt rosas virides in oleo & vase vitreo soli exponūt p dies q̃nquaginta. & boc est bonū. Ꝯdum Nicolaū fit boc modo. In duabus libris olei cōmunis abluti libra vna viridiuz rosarum aliquantulū cōcussarū ponatur in olla posita plena sup ignē in caldario pleno aqua suspenso & tādiu bulliāt donec aq̃ tertia pars minuat. qd̃ demū albo panno lini immissum torculari exprimat. Eodē modo fit violaceū sabatinū & mirtinū oleum. Et valent ista olea ꝯ acutas & pacutas inuncta sup epar & pulsus tempora & plātas manuū & pedū quoniā calorē extinguunt. Aqua rosacea fit multis modis. Nā q̃daz babent patellā plumbeā quā ponunt sup quedā terto inuerso cui est ab vna parte bostium. vñ sub eo ponit ignis & inter textuz et patellam est cinis grossitudinis duoruz digitoz ne aqua saporem fumi accipiat. et circa textum est fornacella parua de lapidibus & luto facta. Deinde patella rosis ꝛ pletur & capellum plumbeū ponitur supra ipsam ita q̃ versus partem vnde aqua rosata egreditur aliquātulum pendeat. & ignis cōtinuo sit sub ipsa patella. tantumq; rose dimittuntur in ea q̃ in eis sit bumiditas consumpta. et tunc reijciuntur & alie recentes in earū loco ponūt & in aliq̃ vase vitreo sub pipio capelli posito aqua recipit.

Deinde in engbestariis ad solem posita q̄ busdam dieb⁹ decoquenda relinquitur ⁊ seruatur. Alij volentes omnē saporē fumi ⁊ odorez euitare in aqua rosata ponūt patellam predictā ⁊ capellū in cacabo aq̄ pleno. atq; ita i fornacella disposita q̄ ab vna parte possit in eo aqua imitti que loco ei⁹ que ab igne consumit succedere possit. ⁊ hꝫ est optima. Et quidā in filo folia rosaruz posita in vase vitreo ⁊ suspensa ne vasi ab aliqua pte adhereant soli exponūt ⁊ desup adeo claudunt q̄ vapor rosaz exire ñ possit. ⁊ hec est melior que esse possit. Tñ valde parum ⁊ cū nimio labore fieri potest. Habet autē virtutē confortandi ⁊ cōstringendi. Contra fluxum ventris ⁊ vomituz colericum detur aqua rosata simplex vl' aqua decoctionis masticis ⁊ gariofiloꝝ ⁊ precipue contra fluxū ex debilitate virtutis contentiue vel acumine medicine q̄ ipsa nimis ducit puenientē. Syncopisantibus et cardiacā patentib⁹ detur in potu ⁊ super aspergat faciei. In colurijs cōpetenter adoculos ponit ⁊ in vnguentis ad faciem q̄ abstergit pannū faciei ⁊ subtiliat cutē. Rose sicce naribus apposite cerebrū cōfortant. ⁊ reparant spiritus. Contra fluxū ventris ex colera detur aqua pluuialis in qua rose sint decocte. ad idem valet emplastruz ex rosis ⁊ albumine oui ⁊ aceto positū sup renes ⁊ pectinem. Contra vomituz fiat decoctio i aceto ⁊ spongia marina intincta ori stomachi supponatur. Contra syncopim detur aqua decoctionis rosarū. detur etiā puluis in ouo sorbili. Item contra ruborez oculoꝝ si sentiat pūctura valent rose cocte in aqua ⁊ cathaplasmate. Antea dicit flos rose qui interi⁹ reperitur. valet autē contra fluxum ventris ⁊ vomitū. Itē puluis eius vue suppositus humiditatez eius cōsumit. Et nota q̄ succus rosarū viridium in vase vitreo potest seruari per annū. Auicenna dicit q̄ rosa rectificat fetorem sudoris quādo in balneo amministrat. Et emplastruz de rosis coctis ⁊ tritis ⁊ nō expressis positum sup apostemata calida ea soluit.

¶ De roze marino

Ros marinus est

Rquedā arbustula parua odorifera que semp̄ habet frōdes viridescque quasi assimilanī zanipiro ⁊ scope. In marinis locis p̄cipue delectat. et ideo ros marinus appellat. Plantat autē plantulis de radice matris diuulsis. Item ramis in terrā infixis bis mensib⁹ q̄bus alie fiūt plātationes. Calidus ⁊ siccus est sed excessus eius non determinat in gradu. Folia ei⁹ et flozes competūt medicine ⁊ flos eius dicitur anthos. Unde dyantos electuariuz fit ex eo. Arbustula ipsa etiaz lanotides dicat vel detrolibanos. vnde cum istoz receptō inuenit folia debent poni. Flozes autez aliquantulū desiccati ad solem per annū siī seruantur. et folia habēt virtutē confortandi ex aromaticitate. dissoluendi ex caliditate. extergendi mūdificandi ⁊ consumēdi ex siccitate. et dyaforeticā ex caliditate. Cōtra syncopim ⁊ cardiacā detur dyantos cuz vino. Item fiat decoctio floꝝ in vino ⁊ tale vinum detur patiēti. Contra frigiditatez stomachi ⁊ ad digestionē p̄fortandam. detur dyantos vel vinū decoctionis florū et masticis. Cōtra dolorē intestinoꝝ ⁊ stomachi ex ventositate detur vinū decoctionis eius et cimini. Et cōtra cerebri frigiditatem fiat eius decoctio in vino ⁊ patiens capite cooperto fumū recipiat. Contra humiditatez vue acetū vel vinum decoctōnis eius gargarisetur. Contra stranguriā ⁊ dissinteriā flozes vel saltē folia decocta in vino cathaplasment. Ad mundificationē matricis et conceptū iuuandū. fiat fomentū circa pudenda ex aqua decoctionū eius. flozes autē in oleo decoctos supponūt sibi mulieres

¶ De rubo

Rubus notus est

RCompetit lepibus faciēdis. quia eas fortes et spissas ⁊ pūgētes facit. Sed p̄ se non mūtū p̄petit nisi plātas arborum vel aliaz spinaz admixtas habeat

quibus sustineat. que adeo sunt solide q̄ nō flectant ꝛ destruant ab eo. Plantat autez plantulis suis que facile inueniunt vbi rubi caput tangūt terrā. quia ibi statim radices emittūt. Itē plantat seminib⁹ suis mature collectis ꝛ siccatis ꝛ vsqz ad initiuz veris seruatis ꝛ tunc seminatis. Fructus ei⁹ sunt mora que mulieres ꝛ pueri comedūt sed optima sunt p porcis. Rubus calidus ꝛ siccus est vt quidā dicūt. Constantin⁹ tñ dicit summitates ei⁹ esse stipticas ꝛ valere cōtra vsturas ꝛ calida apostemata. vñ videtur q̄ sit frigida ꝛ sicca. Cōtra ruborem oculoz cortices ei⁹ cum vitellis ouoz conterātur. ꝛ addito croco oculis supponant. Cōtra quaslibet vsturas cera mūda resolvatur postea addat oleum rosatū. deinde succus turionū eius in maiori quantitate Contra calida apostemata folia summitatum trita cū aqua rosata supponant. Contra dissinteriā succus turionū eius cuz aq̄ ordei p clistere immittat. vel ex turionibus cū albumine ouī ꝛ aceto fiat emplastrū super pectinem ꝛ renes. Si sit vicio supioruz lenticula aliquantulū exusta in succo eius detur ad manducandū

¶ De salice

Salix est arbor nota sic dicta eo q̄ plātata facile ī altum salit. Hec arbor in locis būidis ꝛ arenosis siue solutis delectat et non multū pfunde radices facit. Plantat optime si terra pforata cū palo aut foraterra: planta biennalis in pte inferiori acuta foramini fortē imprimat ꝛ vsqz quasi ad superficiez foramen ex sabulo impleat vl terra soluta. si terra vbi plantata sit cretosa existit demū creta supponatur. Qz si soluta est terra in qua plantat sufficit si ex eadem impleat foramen. cui multū poterit si eisdē cardinibus quib⁹ in salice steterat opponatur. Fit aūt eius plātatura de mense octobris ꝛ nouēbris aut februarij. et meli⁹ mense martij cū tam ipsis plātis adhuc sup salice existentib⁹ viridis succus infundat. Eis autē plātatis mense aprilis ꝛ maij abradatur quicqd̄ in stipite p̄ter superiores oritur ptem. Tertio quoqz aut quarto anno incidūtur omnes equaliter sex pedib⁹ supra terrā. Sed si duob⁹ tantū pedibus sup terrā ipsius formaret stipes pceriores produceret pticas ꝛ longiori tpe duraret. qa hec arbor tanto in ramis erit fecūdior. quāto ē terre ppinquior ꝛ est ad incidendū aptior. Verūtamen si est in loco animalib⁹ exposito magis timet corrosionē ipsoz. que octo vel decem pedib⁹ a se inuicē distare debebunt. ne si nimis spisse fuerint superfluis vmbris perimāt ea que seminātur ī agris Be tertio in tertiū annū pertice incidūtur videlicet subtiles iuxta salicez. ꝛ grossiores tribus vel quattuor digitis ab eo remote. incidant rotunde. vel nō multum oblique Et quicqd̄ est in salice siccū vel mortuum amputet. nec fiant in eo cauaze remote. sed paulatim equaliter p omnia diffundātur Ex boc enī modo pticas pceriores et minus ramosas efficiēt. et tpe longiori durabunt. Et nota q̄ si eo anno quo nō incidūtur amputent vimina qua inutilia remanentia maiꝰ suscipiēt incremētuz. Ex ligno salicis solido p pticis faciendis nō abscisso fiunt trabes ꝛ materie dom⁹ satis bone. ꝛ ex grossis fiūt assides ꝛ concbe ꝛ parapsides incisoria ꝛ multa vasa vinaria. Ex pcauis vero fiūt aluearia ꝛ situle ꝛ sextaria. ex pticis fiunt vinee. ꝛ ex eis ꝛ viminib⁹ fiūt sepes ꝛ clausure curiaz ꝛ porticuū et mlta alia vilia. Hec arbor ꝓpter medicine vsui fm corticē folia ꝛ flores. habet autē virtutē cōstringēdi ꝛ ꝓsolidādi. Contra dissinteriam succus expressus ex foliis ꝛ potui datꝰ valet. Contra vlcerationē intestinoz ex dissinteria facta detur pulvis corticis ei⁹ cōbusti in aliquo potu. Idem pulvis vlcerationes exterioz partiū consolidat. Idē pulvis vt testatur Diascorides cuz aceto potui datus ꝛ cum aceto catbaplasmat⁹ neruos verrucas ꝛ poros curat. Itē folia salicis respersa aqua ponenda sunt circa febricitātes. Isaac autē dicit flores seu seminis

salicis banc esse virtutē vt si qua mulier illud in potu sumpserit filios nō generat sed efficitur infecunda

¶ De sauina

Sauina est arbor satis pua que semp viridis est. et habet folia q̄si cypressо similia. ꝑ arbor satis cōmode viuit in omni loco Et libēter plantat̄ in viridarijs ⁊ in claustris religiosoꝝ. quia circulis ⁊ pertics iuxta eā positis ramos cōuenienter vndiq; expādit Plantat̄ autē ramis sicut de buxo dixi in terrā infixis. Hec arbor calida et sicca est i tertio gradu. cui⁹ folia competūt medicie. p biennīū seruari possunt Vinū decoctionis ei⁹ valet cōtra dolorē stomachi ⁊ intestinoꝝ. Itē decocta in vino valet ꝑ stranguriam ⁊ dissinteriā. Cataplasmata etiā valet contra dolorē iliacū. est enī dyaphoretica ⁊ diuretica. Fomentatio etiam ex aq̄ decoctionis ei⁹ in vino valet cōtra p̄dicta. ⁊ etiā menstrua puocat ⁊ fetū mortuū educit. Item decocta cū oleo ⁊ suppositа idem melius operat̄. Cōtra tenasmon ex frigida causa valet si fiat decoctio ei⁹ in aceto ⁊ pino ⁊ fumū inde patiēs recipiat.

¶ De sambuco

Sambucus est arbor nota q̄ in sepib⁹ nascit. et ramis in terrā infixis plātata faciliter comꝑbendit. Ex cui⁹ ligno grosso vel mediocri fiunt arc⁹. et ex grosso nō nodoso fiunt optime sagitte. Itē fiūt cannelle tinatorum ⁊ vegetū ex ei⁹ ligno. Virtus ei⁹ est calida et sicca in secundo gradu. Medicine cōpetunt p̄cipaliter cortex eius. secūdo folia et flores virtutē habet diureticā attractiuam ⁊ purgatiuā Cōtra quotidianā p̄cedēte purgatione añ bozam accessionis detur vinū decoctionis corticis mediani sambuci Itē succus sambuci p se datus vel cū melle lūbricos interficit. Ad menstrua puocanda succus corticū pellagineuz vel folia cataplasmentur. fomentū ex aqua salsa decoctionis corticū ei⁹ tumorē pedū soluit ⁊ dolorem exteriorum partium

¶ De sicomoro

Sicomor⁹ est quedam arbustula pua quasi assimilatur sanguino i forma ligni. que pulcras valde pducit ẏgas. et ei⁹ cortex ē pulcerrim⁹ ⁊ adeo adheret ligno q; ex eo fiunt pulcra manubria cultellorꝝ ⁊ nascit in nemoribus ꝑpe alpes

¶ De sanguino

Sanguin⁹ est arbor similiter pua que multū pullulat in sepib⁹. et eas valde inspissat sed spinis caret. et pulcras et solidas virgas pducit ex q̄bus fiunt breues illi ad auiculas cū noctua capiēdas. ⁊ vimina ipsi⁹ texēdis telis optima sunt

¶ De spina alba.

Spina alba est arbor satis pua q̄ optima est p sepibus. q̄a valde acutas bz spinas. nec in radicib⁹ p agros pullulat. Et i seo optimam recipit insitionē. nespila ⁊ pirus et malus in ea facile comꝑbendūt. sed ad debitum augmentū puenire nō possunt propter iequalitatē magnitudinis eaꝝ. Lignū habet albū et solidū. Ideoq; cōpetit pixidibus ⁊ cochlearib⁹. Plantat̄ autē plantulis que inueniunt in stipitib⁹ matrū subterra modicū nate que aliquas sub terre superficie radiculas pduxerūt. Vel ex eis plantulis que i magna quātitate inueniuntur nate in arenis in locis vallium ad quas fluminum torrētes semina pduxerūt. Potest etiā ex ipsis seminib⁹ post vindemias collectis seminariū facere i locis arenosis ⁊ solutis. et inde post biennium ad loca sepium commode transferre. Hec arbor frigida et sicca est in primo gradu. et ei⁹ decoctio cōfert instrumentis iū curaruz ⁊ podagre et mollificationi stomachi

¶ De spina iudaica

Spina iudaica melior omnib⁹ est p sepib⁹. qz in quo libet folio duas habet spinas. vnã videlicet rectã. magnã z acutissimã. z aliaz puã. retortã z spissam. q̃re sua pullulatiõe fortẽ constituit sepem

De spina ceruina

Spina ceruina nõ multũ sepib⁹ cõpetit. qz nõ est bñ spinosa. sz ex ea optimi p vineis fiunt pali qz sub terra lõgo tpe durant

De scopa

Scopa est arbustula valde pua. similis quasi zanipro cui⁹ radix est rotũda z adeo dura z nodosa q ex ea optimi fiũt cipbi si bene solida inueniatur

De tamarisco

Tamariscus est arbor calida z sicca in secũdo gõu. Vnũ decoctõis ei⁹ valet ad oppilationẽ splenis z epatis. Itẽ stranguriaz dissoluit z pl⁹ in cibo cocta. Iidez valet frequẽs bibitio cũ vase ex tali ligno facto. Cortices aũt sunt maioris efficacie q̃z folia

De vlmo

Vlmus est arbor vnota que omnez aerẽ sustinere potest z terrã desiderat pinguẽ vt optime cõualescat. nec cretosam neq̃z solutam recusat. Que plantaf plãtulis cuz radicibus inuẽtis que facile cõualescunt. Hec arbor optima est vt vites supẽ ascẽdant. Ex ligno eius fiunt trabes z materie domoz. licet nõ diu durent in eis. Itẽ fiũt ex eo muzoli rotaz z fusoli molendinoruz z scale turrium z bis valde competit Item fiunt mazi ad ligna scindenda z vasa vinaria stringenda. quia tenax est z non facile scinditur lignũ eius. Itẽ fiunt furce et furcones. z competenter omnia instrumenta que tenacitatẽ habent vt ponus curuent q̃z rumpant aut scindant Et folia quidem eius optima sunt p pabulo boũ

De vinco

Vincus est arbor vnota que plantatur vt salix quia eiusdẽ est nature. et ideo conuenienter in ea inseritur. Et bec quedã facit virgas croceas quedã nigras quedã rubeas Item que in loco calido z exili oriuntur tenaciores virgas producit. Que vero in vmbris aut in loco pinguissimo oriuntur minus tenaces faf. Itẽ ẽ alia spẽs vincoz q̃ gone vocãt q optimi sũt p tinis z vegetib⁹. qz longas z ramul' carẽtes z in sũmitate grossas z valde tenaces virgas pducunt. z bec quidem facillime radices emittit z compẽbendit si ex virgis fiunt frusta vno pede minora z in terra infigantur duob⁹ solum digitis supza terrã relictis. que nullo tempore in stipite altius ascendere debet. Ex eis etiam fit optimũ gorretũ. si in loco soluto plãtentur vndiq̃z vno pede distãtes. qõ singulis annis incidi debebit

De vindecto

Vindectus est arbor satis bñ nota que nõ efficitur magna. et in locis delectaf aquosis z palustrib⁹. ex qua fiunt pro vineis cõpetentes pali z magis sub terra durantes q̃z pali fraxini aut vlmi

De zunro

Zurus est arbor cui⁹ cortex grossus est z optim⁹ ad planulas et zunaros. q̃ singulis trib⁹ annis vel quatuor ab arbore sua tolli dicitur et renasci. quod est contra naturam corticis aliarum arborum q excorticate siccantur. Est enim cortex in arboribus sicut corium in animalibus. cuius si q̃ pars abscisa sublata fuerit non renascetur in eodem statu. sed cũ deformitate et maxima cicatrice

Incipit liber sext⁹ De ortis et de natura et vtilitate tā herbarū que serūtur in eis q̄z ceteraz queī alijs locis sine hominis industria naturaliter nascuntur

Tractaturus de ortis z idustria cult⁹ ipsaz z de oīb⁹ herbis q̄ ppter alimētū humani corpis serunt in eis dicā etiā mixtim ꝑm ordinez alphabeti de bis q̄ sine hominis ministerio ex ipsa elemētoz cōmixtione in alijs nascunt locis qb⁹ frequēter vtimur vt eaz vtute corpa in aliquam egritudinē lapsa ad salutē reducāt. vt ante lapsum sana seruent. Hui⁹ nāq̄z cognitio valde vtilis erit oīb⁹ z ꝑcipue habitātibus rura vbi medicinaz cōpolitaz copia non habetur

De virtutib⁹ herbaz in cōmuni

Ocim⁹ q⁹ arboz

Sola pfectā plāte ꝓtingit naturam z in ipsa qualitates elementales magis recedūt ab excellētijs quas habent in ipis simplicib⁹ elemētis. Herbe autez et olera ꝑm minorē salus rōnem accipiūt nomen plāte. z q̄litates elemētales ī ipsis magis sunt acute. z min⁹ ab excellētijs simplicium elementoz recedētes. ppter qō etiaz sunt minores eo q̄ a ꝑmo humore pingue scente in terra min⁹ recedūt. nec alte eleuāt ppter debilē virtutē aie vegetabilis ī ipsis quo aūt vicinores sunt elemētis eo vicinores sunt materie. z forma q̄ est vegetabilis anima nimis vincit in eis z ppter hoc sunt efficaciores ad transmutandū corpa. et iō magis sunt addibite medicinis q̄z aliquid aliud. Dico igit vt ait frater Albert⁹ theutonicus pbs egregi⁹. q̄ quasdā qualitates habēt a cōponēnib⁹. quasdā a cōpositione quasdā a specie ꝑm se. A cōponēnib⁹ vero habēt frigefacere z calefacere humectare z exiccare. A cōpositōe vo habēt has qualitates fractas z aliq̄ adherētes z aliquando subtiles z penetrātes. quonīā mlte eaz nisi haberēt calores fractos in humido ꝓcipue z frigido absq̄z dubio ea q̄bus adherent exurerent z incenderēt. Idē aūt est de frigiditate quoniā nisi fracta esset mortificaret. Similiter aūt est de humido z sicco adhuc aūt calor nō staret adherēs in floribus nisi teneret ab humido et a sicco aliq̄n tulum passo. nec siccū penetraret nisi subtilitatē acciper ab humido. z acumen a calido. et retinentiā a frigido z detentionez. A specie aūt habēt q̄litates et opatōes mlt⁹ z mirabiles. sicut q̄ aliqua virtute purgat colerā vel camonea. z aliqua vtute purgat flegma vt ebul⁹. z aliqua melancoliā vt senc. et sic de alijs. Has enī vtutes nō habēt a cōponēnib⁹ elemētis. neq̄z ab ipa cōpositione quoniā cōpositio nō dat vtutem sed virtuti cōponētis ipsa dat modū agēdi vl patiendi. sed sunt opatōes iste z qualitates a tota specie causate a vtutib⁹ celestibus. z a vtute anime. nō enī vnq̄z calidū purgaz sed pot⁹ cōsumeret nisi a vtute celesti causareī hec opatio. Sicut ei in intellectu practico sunt forme p se mouētes corpus eius in cui⁹ sunt intellectu. z in estimationibus animaliū sunt forme que mouēt animalia ita sunt forme a motorib⁹ orbiū p figuras stellaz infuse generabilib⁹ q̄ sūt forme etiaz mouētes p seipsas ad quedā ad que q̄litates elemētales p illū modum nullo modo mouēt. Exprimento aūt scim⁹ formā femie in intellectu existētem mouere ad venerea p seipsam. et ipa sibi mouet in corpe instrumēta et mēbra p que exercet coit⁹. Et similiter forma arus p seipsam mouet z ḡrit instrumēta ꝓ mēta ꝓ fini suo Et ꝑm hūcmodū efficaciores sunt motores orbiū mouētes formas influere suis materijs q̄s mouent motu stellaz et celi q̄z sit aia in influēdo formas tales corpi sibi ꝓtin. Hec autē forme obtinētes materias generabilium z corruptibiliū mltis ꝓbant effectib⁹ in lapidib⁹ et plātis. Sūt enī multi effect⁹ lapidū et plātaz q̄ exprimento accipiunt in eisdem

in quib⁹ studēt magici ⁊ mira p eos opāt Et iste opatiões sunt q̄ nec cōponentiū elementoꝝ sunt nec cōpositōis ipsi⁹ ꝑm se. ſz sunt formaꝝ ꝑm q̄ influre sūt ab intellectu alib⁹ ⁊ separatis substātijs. Implu⁹ aūt scien dū est q̄ materia nihil agit p se sed oīa patitur. ⁊ nō sunt nisi tria formaliter in plantis Forme enī q̄ sunt in eis aut sunt cōplexionales aut celestes aut aiales ex aia vegetabili q̄ est i eis. Et forma quidē cōplexional' est in eis absoluta ⁊ separata. Absoluta vo ē vt calor ⁊ frig⁹ humiditas ⁊ siccitas. ⁊ iste absolute forme variant marime ꝑm duo q̄ sunt in plātis quoꝝ vnū est elemēti cōponentis quātitas ꝑm virtutē In vna enī est pl⁹ caloris in alia pl⁹ frigoris. Aliter aūt p qō variat ista forma in agēdo est loci natura in q̄ crescit. Plāte ei habent q̄litates locoꝝ in q̄b⁹ crescūt. ⁊ ꝑm diuersitates climatum variat actio qualitatū ⁊ plātaꝝ. Plāte radicat⁹ terre adherēt. ⁊ habēt pl⁹ de qualitate loci q̄z cetera q̄ sunt mobilia de loco ad locū. q̄z uis enī innumerabilia ꝑm locū sint īmobilia. tñ sunt dura nō sugentia locoꝝ ꝓprietates. ⁊ iō nō tot q̄r plāte acq̄rūt locoꝝ ꝓprietates. Que etiā molles sunt ꝓmitus ⁊ maxie berbe ⁊ sugūt nutrimētum suū a locis sicut a ventre q̄dā. Cōparatiue aūt iste eedē q̄litates ⁊ acuunt ⁊ frāgūt. calor enī acuit sicci dominio Frāgit aūt ⁊ debilitat ab aquea humiditate ⁊ inde fit q̄ aliq̄n due plāte būt duas caliditates eq̄les ꝑm essentiā. ⁊ tñ ineq̄liter agunt ꝑm ea. q̄r caliditas vni⁹ acuta est ⁊ alteri⁹ fracta. inde etiaz fit q̄ vna forti⁹ agit in pfundo. altera i superficie forti⁹. q̄ enī est in subtili būido fortius penetrat in pfundo. ⁊ illi adheret ⁊ in eo aggregat virt⁹ ei⁹. Et q̄ adheret grosso sicco forte maior est ⁊ tñ nō pungit nisi ad superficiē. eo q̄ penetrare non pōt grossa siccitas ipsi⁹. Hoc aūt mō frigidū etiā cōpat ad siccum ⁊ būidū. q̄a licet oīs q̄litas actiua fortificet in grossa suba postq̄m recepit eā. tñ ipa grossities ei⁹ impedit penetratiōz. ⁊ iō min⁹ agit in aliā aliq̄n q̄z minor vel equal' q̄ est in suba subtili. Adhuc aūt q̄litas illa actiua q̄ est i substātia subtili licz forte maior sit q̄z alia q̄ est in substātia grossa. tñ nō pficiet opationē suā. q̄r euaporabit cū subtili humido in q̄ est anteq̄z cōpleat opatiōnē suā. ſz sicca diuti⁹ agit q̄r retinebit i suba grossa ipsa q̄litas actiua

¶ De ortis et cultu ipsoꝝ i cōmuni.

GEnerali sermone g de ortis loquēs in ꝑmis dicam q̄ aerē desiderat libertē ⁊ tempatū vt tempato primū. q̄d patet ex eo q̄ tpa et loca nimie caliditatis aut frigiditatis formidāt ⁊ in eis herbe ad vltimā q̄si arriditatē p uenīūt nisi tūc multis pluuijs aut irrigationib⁹ adiuuēt. Et silr videm⁹ q̄ loca ⁊ tpa mortificātis frigiditatis tolerare non pñt. Itē videm⁹ q̄ in locis vmbrosis nulli⁹ vt modice vtilitatis existūt. Terraz desiderāt mediocriter solutā ⁊ humidā potiꝰ q̄z siccam. Creta enī et argilla sunt ortis ⁊ cultoribus plurimū inimice Et herbe in nimis soluta terra posite i ꝓncipio veris optime cōualescūt. ſz in estate siccant. Itē irrigu⁹ esse desiderat vt supra si riuū habeat q̄ possit p ꝓuenientes sulcos cū op⁹ fuerit irrigari q̄ si ꝑ habere nō potest habeat in se piscinā vel fontē aut puteum q̄ loco riui succedat. ⁊ si nullū horū haberi pōt fiāt fouee ⁊ multum pue p ortū i q̄b⁹ pluuiar būores aliq̄z diu retineant. Vñ Palladi⁹ egregie dicit q̄ ortus q̄ celo clemēti subiacet et fontano būore pcurrit ꝓpe est vt liber sit ⁊ nullaz serēdi disciplinā req̄rat. Itē req̄rit terrā pinguissimā. ideoq̄z i altiore pte sui fimū sp habeat. Cui⁹ succ⁹ eū spōte fecūdet. ⁊ ex eo etiam sepe q̄libet anno si habeat copia ei⁹ singula ortoꝝ spacia impinguent eo tpe q̄ seri vel plātari debebūt. Sit aūt ort⁹ domui primus lōge tñ ab area sit⁹. Nā pulueē paleaq̄ herbaq̄ folia pforat ⁊ exiccat patet i imicū. Felix aūt orti positio ē cui leuiter inclinata planicies cursus aq̄ fluētis p spacia discreta deriuat. Si habeat copia terre ortis exposite ptes eius sic diuidēde sūt vt be in q̄bus autūno seminabit pernali tpe

pastinēt. et quas seminib⁹ vere cōplebim⁹ autūni tpe debem⁹ fodere. ita vt vtraq; pastinatio decoquet bñficio algoris et solis. In locis aūt humidis seminādis i vere vtile erit circa finē nouēbris multos imprimere sulcos ꝓcauos ad quos labat superfluus areax humor tpe satōnis. vt maturi⁹ talis loc⁹ sulcis repletis semib⁹ ipleat. Si vo penuria terre habet quocūq; tpe anni terra inter humiditatē et siccitatē inuenit equalis pastinari pōt et statim seri. Sz si optime loc⁹ impinguat⁹ fuerit ea q̄ sata erūt maius suscipiet incremētū. Pastinatū vo fiat pfundum. prima vice grossum cū vāga et super terram fim⁹ spargat. Deinde cū ligonib⁹ iterum minutati pastinet. et q̄ntū fieri pt letamen et terra misceant et i puluerē deducantur. Cū aūt seminādū erit cū fimo fiāt aree circa duos pedes ample et longe q̄ntū volueris sup q̄bus iactabit semē et rastro operietur. et si q̄d terre dure i superficie remāserit ꝓterat. et itex aree cū fimo opiant maxime cū fit satio byemal. Impinguat enī terrā et a frigore semē defendit. Herbe aūt sez lactuce blita borago cauliculi et cetere q̄ in eo loco p̄mit⁹ erāt euulse cū fit pastinū cōmode circa sulcos areax plantant vt in sequenti habeant q̄dragesima et seminario nō afferant nocumentū ex q̄b⁹ quas poluerit posteris ad semē pducendū ꝑuare. Pōt autē in ortis satio plurū barbarū fieri toto tēpe anni q̄ aer et terra naturaliter seu bois industria inuenīt inē humiditatē et siccitatē equales aut ab eq̄litate nō nimiū discrepātes. Sz p̄cipalis et ꝓcapua satio duplex ē. Una vernal que fit mēse februarij vl' martij. Altera autūnalis q̄ fit mēse septēbris vl' octobris. Ita tñ q̄ locis frigidis autūnalis satio maturi⁹ fiat. vernalis tardi⁹. In calidis vo regionib⁹ autūnalis seri⁹ fieri pōt. et vernal maturi⁹. Hoc tū scias q̄ in tpatis locis et in calidis ꝓfata satio vnalis melior inuenīt si facta fuerit i fine nouēbris vel in p̄cipio decēbris q̄z si februarij vel martij mēse fiat. licet añ aduentū februarij semia nō nascant. q̄z valde maturi⁹ herbe ꝓquadragesima habebunt. et ponit cepe citi⁹ poterunt trāsplantari. Possunt aūt cōmode semiari herbe sepatim et mixtim. Nā si mixtim seminant cū qualuerit euellet q̄ fuerint trāsplantāde. vt porri cepe et caules. Et ex his q̄ transplātari nō debēt. p̄mo euellēt atriplices et spinatia q̄ nō durāt in ortis et remanebūt blite et petrosilli⁹ satureia et aliqui caules. et ex lactucis et feniculis alique. q̄bus ad ꝓgruā raritatē deductis sarculabunt vt ad debitū veniāt cōplemētum. Et herbe q̄dē q̄ transplātari nō debēt rare serende sunt. Que vo trāsplantabunt spissi⁹ seri debēt. Et est notādū q̄ vbi debēt plātari porri cepe et caules faseoli miliū panicus cucurbite cucumeres melones et citrulli. possunt de mēse decēbris ianuarij et februarij seri oēs herbe q̄ cōsumunt añ p̄dictarū plātationū tps. vt sunt spinatia atriplices et lactuce caules porrine et cepolline et cetere similes. Cauendū est etiā ne q̄ habent semina sint corrupta. Ideoq; eligēda sunt q̄ farinā interi⁹ habēt albā et que magis fuerint ponderosa et pinguia siue grossa. et in plurib⁹ eox sint talia q̄ nō excesserint anni etatē. Sepe tñ puenit q̄ semina q̄ntūcūq; sint bona si iacta fuerint nō nascant ex aliq̄ malicia corpox celestiū impedita. Ideoq; plerūq; vtile inuenīt diuersa semina simul seri ne tps alicui semini ꝓtrarū ex toto terram denudet. Licet ei aliq̄n plāte se inuicē impediāt vt sez ꝓbatus est in q̄rto libro. tñ herbas vt plurimū videm⁹ cōmode simul nasci et inueniri. vt apte pzī p̄tis et in locis ceteris in q̄b⁹ diuersas sil herbas et raro vnī tantū generis natura suo naturali motu producat. quā q̄dē seq̄ debem⁹ in oibus tanq; ducē. Scias etiā q̄ omniū herbax optima est satio cū luna fuerit i augmēto ppē rōez quā supra dixi in libro scdo. Et sepe euenit vt nō sit vtilis satio cū luna ꝓcesserit in defectu. Herbe trāsplantant i terra bñ pastinata cū palo facto foramie vel p se in areis vel multe ex ipis circa herbax areas q̄ nuper fuerint semiate. Trāsplantatio fit fere ex omnib⁹ herbis exceptis spinacijs atri-

plicib⁹ ꝛ aneris.omni tpe quo plãtule ali-
qualiter creuerint ꝛ terra nõ fuerit nimis
ſicca licet nõ fuerit mollis vt mlti reqrunt
Fit aũt trãſplantatio vt ſapor berbaꝝ ĩ me
lius cõmutet ꝛ domeſticet.ꝛ q̃ nimis ſpiſ-
ſe nate fuerint adeo rare ponant vt ſarcu-
lari poſſint ꝛ ad debitũ puenire augmẽtuꝫ
Nec eſt in trãſplantatõe neceſſe firmari
radices.ſed in q̃buſdaꝫ vtile eſt amputari
radicũ ſummitates.vt ĩ tractatu cuiuſlibꝫ
berbe patebit. Sarculant q̃ꝫ quotiẽs ber-
be nocue naſcũt in eis q̃ tã ſarculo q̃ꝫ ma-
nibus optime auferant ne meliorbus ber
bis ſurripiãt nutrimentũ. Fit etiã ſarcula-
tio cũ ꝓpter põdus terre atq; imbrũ ict⁹ ꝛ
ambulantiũ ꝓculcatiõẽ terra fuerit nimi
um ſolidata.duꝫ tñ ſcias q̃ q̃n terra fuerit
nimis mollis nõ tangãt.ſed ſi fuerit nimiſ
ſicca licet terra moueri nõ poſſit herbe ni-
hilomin⁹ recidant q̃ res multũ ꝓficit ortiſ
Accidũt ortis multa nocumẽta. Q̃ñq; ei
neceſſitas nos cogit ortũ facere in terra ni
mis ſolida ꝛ cretoſa.cui multũ ꝓderit ſi ſa
bulum miſceat aut letamis multitudo et
terra ſepiſſime moueatur.et q̃ñq; terra eſt
adeo ſoluta q̃ humor ꝓcept⁹ facile reſolui
tur.et ortus eſtiuo tpe nimiũ exiccat. Cuiꝑ
berit ſi eiſdẽ miſceat letamẽ ꝛ creta.ſi nõ po
teſt facile irrigari.aut diu negat celeſtis in
fuſio. Si autẽ ort⁹ eſt oino nimis aquoſuſ
magnis cingat foſſatis. ꝛ ꝓpſum ortuꝫ fi
ant etiã tales foſſe q̃ humor aquoſus ſup
fluus defluat ad ptes extremas. Si vo fu
erit nimis ſiccuſ ꝛ aridus foueis nõ cinga
tur.q̃a orto ſubducũt humores Et alte du
obus pedibus paſtinet.quia ortus cultus
ſic negligit ſiccitates.ꝛ tpe caumatis irrige
tur ꝛ plãte paruule obumbrent.byeme ve
ro rigida cooperiant noue ſeminationes.
ne ſuperfluo frigore que ſata fuerint corꝝ
pantur. Cõtra nebulas ꝛ rubiginẽ paleas
et purgamenta plurib⁹ locis p ortũ diſpo
ſita.vt ait Palladius.ſimul oia cũ nebulã
videris inſtare cõburas. Cõtra limaces ſi
abundauerit qui eas de orto remoueant
ſint lectores. Contra formicas ſi habent in
orto foramen cor noctue foramini apona
mus.vt Palladius ait. Vel origano ꝛ ſul
fure tritis foramen aſperge. Si de foraĩ ve
niant omne ortiſpaciũ cinere aut crete can
dore tingemuſ. Si feceris lineã de oleo nõ
audebunt intrare donec fuerit exiccatum
ſed hoc eſt difficile.ſed erit vtile hoc facere
circa arbores patientes formicas. Contra
erucas ſemina que ſpargẽda ſunt ſemper
uiue ſucco madefiãt vel ſanguine erucaꝝ
vel p manus puerorũ colligãtur ꝛ occidã
tur cum ortuꝫ infeſtant. Cicer eſt inter ole
ra propter multa portenta ſerendũ.vt ole-
ra infeſta nõ generẽt animalia.in corio te-
ſtudinis omnia ſemina que ſparſurus es
ſicca.vel mentã locis plurib⁹ ꝛ maxime in
ter caules ſere. Cõtra mures et talpas pro-
deſt i ortis cattos aut mãſuetas muſtelas
habere. Aliqui foramina eoꝝ creta ꝛ ſucco
agreſtis cucumeris implẽt. Et alij foramẽ
cum paſtino vſqꝫ ad terrã ſolidã auferunt
deinde ponunt aquã in foramine in terra
ſolida exiſtente.ꝛ inde egrediens aĩal occi
dunt. Preterea omnia ſemina orti et agri
feruntur ab omnib⁹ malis et noxijs aima
libus aut monſtris intacta ſeruari ſi ſucco
radicum tritaruꝫ agreſtis cucumeris an-
tea macerẽtur . Herbe colligũtur propter
cibum ipſis recliſis cultello modicũ ſupra
terram.et ex multis ſola folia colliguntur.
que ad debitũ quaſi peruenerũt augmen
tum vt in blita ſclarea borragine petroſilio
et in caulibus obſeruatur. Sed in byeme
caules totaliter recidantur. Porro in bis
omnibus excepto petroſilio et feniculis ꝛ
ſaluia et quibuſdã alijs.ſi ſepe ſtipes cum
natus fuerit vel creuerit auferatur longio
ri tempe ſine ſeminib⁹ virides babebunt.
Verũ propter medicinã oportet colligere
poſtq̃ꝫ integrã inciꝑiunt habere quantita
tem quã debent anteq̃ꝫ florũ alteret color
et cadãt. Q̃ꝫ ſemia colliguntur poſtq̃ꝫ termi
nus coꝝ finit et exiccant ab eis cruditas et
aquoſitas. Et radices ſumẽde ſunt cũ ad-
eſt folioꝝ caſ⁹. Flores vo colligere optꝫ p⁹
aptionẽ integrã añ extremiatõꝫ ꝛ caſũ Q̃ꝫ

tota herba colligi dz cū ad suā integritatez puenit. Et fructꝰ quidē sunt colligēdi post qz finit cōplemētū eoꝝ t añqz sint ad cadēdum pati. Et q cū qz colligūt decrescēte luna meliora sūt t magis ꝙuabilia bis q colligunt in eiꝰ augmēto Et silr q cū qz colligūtur in claro aere meliora sūt bis q colligūt i dispositōe būdantis aeris t vicinitate ipsius pluuie. Et siluestres q dez domesticis sunt fortiores t minores q̄ntitatis ꝑm Plinium. Et ex siluestribꝰ mōtane sunt fortiores Et ille q̄ loca sunt ventosa t sublimia sūt ut eaꝝ fortiores. Et ille q̄ colorē fuerit magis tinctus et saporē magis apparēs t odorē fortiores erūt potētiores in genere suo. Ampliꝰ scias q vtꝰ ꝓbaꝝ debilitat pꝰ duos aut tres annos ꝑm plurimū. Herbe flores t semina ꝙuāda sunt i locis siccis t obscuris q̄ in sacculis aut vasis ꝓstrictis meliꝰ seruāt. ne odor t vīrus exalet t ꝑcipue flores. Radices āt meliꝰ i subtili arena ꝙuant. nisi sint radices q̄ siccate seruant q̄ silr in loco sicco t obscuro meliꝰ ꝙuabunt Semīa tñ porro rū t cepaꝝ melius q̄z aliaꝝ in suis siliquis seruabunt

De allio

Alliū de mense no uembris optime plātat i terra mari me alba t subacta sine stercore. licet in alia terra etiā stercorata ꝓueniat Dz t seri ꝑt mēse septēbris t octobris februarij t martij. t i locis calidis mēse decēbris. et si dimutāt in terra q̄ matura sunt renouāt eoꝝ radices t folia t facūt semē seq̄nti anno. qđ semiari ꝑt t allia ꝓducit. Plāt̄ant i areis vno pede seu palmo distātes Iē pñt poni in areis berbaꝝ due aut tres acies in q̄libet. Sarculāda sunt frequēter vt meliꝰ eorū caputa crescāt. Si bñ capitata facere voleris vbi ceperint eoꝝ stipites ꝓdire procul calca ita succꝰ reuertet ad ea. Colligūt cū eoꝝ stipites se āmodo sustinere nō pñt in lune defectu t claro aere. Fert enī q si serant luna subterra posita t subterris lūa latēte pellāt odoris fetitate carebūt. Iē in paleis ꝓdita vt fumo suspēsa dura būt. Alliū calidū est t siccū i medio q̄rti gradus. ꝙ tutē bz cōsumēdi dissoluēdi t expellēdi venenū. Cōtra morsus venenatoꝝ aliū accipe allia et tere t cathaplasmēt. Succꝰ eti am interiꝰ receptus discutit venenū. vnde tyriaca dicit rusticoꝝ. Cōtra lumbricos accipe allia paꝝ piperis petrosillinū succum mēte t acetū. et fac inde salsamētū. t comede cū pane vt carnib⁹. Ad apiendas vias epatis t renales meatꝰ: fiat salsamētū cū vino t succo berbaꝝ diureticaꝝ t dē patienti. Cōtra strāguriā t dissinteriā t dolorē yliū accipe allia t coque i vino t oleo. et facias inde emplastꝝ t pone pectini t circa ỹgā t loca dolēta. Alliū visui obest. q̄a desiccat. et toti corpi nocet si vltra modū sumat. qz generat lepā. apoplexiā. t maniā. t multa alia mala. Auicē. in sup dic. q alliuz decoctū clarificat vocē t guttur. et ꝓfert tussi antiq̄. et doloꝝ pectoris ex frigore. Isaac dicit q paꝝ dāt nutrimēti allia. et sūt nociua colericis et calorē naturalē būtib⁹ frigidis et būdis naturali vrinā ꝓuocant. et ventrē būectāt. et siccis natura ꝓtrariū faciunt. Iz volētes caloris eoꝝ nocumētuz vitare bis ea eligēt. deinde ꝓdita ea cū aceto

De atriplice

Triplex scritur mēse februarij et martij et aplis t ceteris mēsib⁹ vsq; ad autūnū si poterit irrigari et ñ desiderat ira splātari Et a q̄busdā seritē mēse decēbris i terra bñ culta et stercorata et meliꝰ ꝓuenit si rare fuerit seminatꝰ. Dōt āt seri p se i suis areis. et silr cū alijs berbis et sp amputād⁹ ē ferro qz pullulare ñ cessat. sepe ei rigari desiderat si tpe magne siccitatis fuerit. scias eꝰ p q̄tuor āños ꝙuari pñt. atriplex frigidꝰ ei. i. gōubūdꝰ in scdo. paꝝ nutrit. Et ei liquor ē aq̄sus t cito eijcit. t ideo est vētris solutiuus Cathaplasmatꝰ sup calidū apostema illico refrigerat t sanat. Semē ei⁹ mūdificatiuum est t colatiuū. vnde vtile est ictericiam habētib⁹ q̄ nascat de epatis oplatiōe.

ex quo duab⁹ dragmis cū calida aq̄ & mel: le potui datis colericus valde puocat vomitus.

¶ De anisso

ANisum desiderat a terrā bene pastinatā & pinguem & optime puenit si humore uuet & stercore. Seritᵉ mēse februarij & martij per se & cū alijs herbis. ac semē eⁱ⁹ suspēsum p triennīū durat. Anisum calidū est & siccū i tertio gradu. Alio noīe dicit cyminū vel feniculū romanū. & est semē cuiusdā herbe q̄ simili noīe appellat. Virtutē habet cōsumēdi & dissoluēdi. potest aūt seruari p quatuor annos in multa efficacia. Cū lauat faciēs ex aqua ipsi⁹ clarificat eā. & similiter accepto eius & vsus cū mēsura. sz nimi⁹ vsus eius facit citrinat. Cōtra ventositatē indigestionē & acidas eructatiōes det vinum decoctiōis anisi feniculi & masticis vl' pulueris ipsoꝝ in cibis addito puluere cinamomi. & dolorē intestinorū ex frigiditate mitigat. Cōtra vicia matricis ex frigiditate valet decoctio eⁱ⁹ cuz trifera magna. Contra epatis opilationē det decoctio eⁱ⁹ cū alijs rebus diureticis Cōtra luuorē ex pcussione & pcipue si sit i facie circa oculos terat cū cimino et supponat cuz cera calefacta. Ad augmētationē lactis & spermatis valz pulueris eⁱ⁹ sumpt⁹ in cibo & potu. & B operatur aperiēdo meat⁹ lactis & spermatis

¶ De aneto

ANetum desiderat a cōmunem ortoꝝ terrā. Et seritur mense februarij & martij septēbris et octobris. & in locis clementib⁹ etiā mēse decembris p se & cū alijs herbis. Omnē celi statū patit sed in tepidiori letat. Rari⁹ seratur & irrigetᵉ si nō pluat. Aliq̄ semen eius nō obruunt opinātes q̄ ab aue nulla tāgatur. Anetū calidū & siccū est in secūdo gdu Eius semen principaliter competit medicine secundario radix recens. nā sicca nullius est vtilitatis. tertio herba. Semē eius per triennium potest seruari. melⁱ⁹ tamen est si annis singulis renouetur. Decoctio herbe & seminis valet ad stranguriā & dissinteriam & lac augmentat. Contra dolorē matricis fasciculi aneti bullitā in vino & cathaplasmentur. Semen eius ventositatez tumorē & inflationē dissoluit & similiter rami eius. & ipsum semē ventrē de humoris putredine mundificat. habz etiā proprietates extinguendi singultū de plenitudine factum. Q, si vratur calidu⁊ et siccum est in tertio gradu. et valet contra vulnera putrefacta & diuturna in ventre nata. Auicēna dicit q̄ assuefactio comestionis aneti debilitat visum

¶ De apio

APium mense februarij martij et aprilis & maij seri debet & multū multiplicatur i circuitu. et eius vetustiora semina citᵒ nascuntur. et nouella sunt serius seminanda Apium aliud est domesticum aliud siluestre. Et domesticū aliud ortēse aliud aquaticum. Quod in ortis nascitur calidu⁊ est in pncipio tertij gd⁹ & siccū in medio. Iōq̄z coctū vl' crudū elui datū opilatōz apit vinā puocat & vētrē strīgit. Hz āt pprietatez mēbroꝝ pstipatōz dissoluēdi & viā būoris facilēdi. eosq̄z ad stomachū vuluā et caput attrahēdi. Hocz āt epilēticis & pgnātib⁹. et pomitū iducit. vinū decoctōis eⁱ⁹ tortionē vētris ex vētositate factā cōpescit. Semen maioris ē efficacie. scdo radix. tertio herba. Aq̄ticū āt tranū dr eo q̄ i aq̄s nascit vbi rane morāt. vl' eo q̄ renib⁹ opitulat pax ē calidū. vñ digestibili⁹ ē et calidis nata pueniens. Et cat baplasmate fcō ex eo & mica panis sup stomachū eⁱ⁹ ardorē mitigat. Siluestre dr apiū ris⁹ eo q̄ melācolicū purgat būorē ex cui⁹ abūdātia tristicia generatur Apiū risus i vino vl' aq̄ decoctū stranguriam & dissinteriā soluit & fumigium ex eo facit mēstrua puocat vl' succ⁹ eⁱ⁹ suppositus Et nota q̄ apiū risus ore sumi ñ dz q̄ in q̄busdā locis adeo violētissimū est inuentū q̄ si sumat est causa mortis

¶ De absinthio

Absinthiū caliduū est in primo gradu. & siccū in scdo duas dr habere vrtutes cōtrarias scz laxatiuā & pstrictiuā. primā ex calidita te. secundā ex grossicie & pōticitate substantie. vñ nō est dandū nisi materia existēte digesta. Debz aūt colligi circa mediū maij et in vmbra siccari. Cōtra lūbricos in inferioribus intestinis existētes dr cū puluere cētauree vl persicarie vel nucleoz plicoz vel folioz. Ad mēstrua puocāda pessarizetur succ⁹ ei⁹. vel fiat suppositoriū ex eo & apio & artbemesia coctis i oleo. Cōtra ebrietatem dr succus ei⁹ cū melle & aq tepida. Cōtra suffocationē ex sanguine. alias fungis dr succ⁹ eius cū aceto & aqua calida. ad duriciem splenis absinthiū coctū cataplasmetur. Cōtra doloꝛē & liuoꝛē mēbroꝛ ex pcussione ex succo absinthij & puluere cimini et melle fiat emplastrū. Cōtra vermes auriū instillet succ⁹ ei⁹. Succ⁹ ei⁹ potat⁹ pilum clarificat & oculis impositus ruboꝛē et pannū remouet. Libros & pānos a vermib⁹ et tineis tutos reddit. Et incaustū & cartas a corruptione cōseruat

¶ De artbemesia

Artbemesia que alio noīe dr mater herbarū calida & sicca ē in tertio gdu. Folia ei⁹ magis q̄z radix cōpetūt medicine. et viridia magis q̄z sicca. Valet ꝓ sterilitatez q̄ fit ex frigiditate. nā si esset ex caliditate magis obesset. qđ satis ppendi pōt ex cōplexione mulieris si ē macra vl pinguis. dr ergo puluis ei⁹ cū puluere bistorte et nucis muscate cū melle cōfect⁹. vl syrupo simplici in modū electuarij. Item si balneet in aq̄ i qua cocta sit artbemesia vl ex tali aq̄ fomēt vulua. vel ex ea & oleo cōmuni fiat suppositoriū. Ad mēstrua puocāda fiat pessariū ex succo ei⁹. Cōtra tenasmon ex frigida causa paciēs recipiat fumū ei⁹ p anum. et herba calefacta & sup lapidē posita sedeat

sup eam

¶ De aristologia

Aristologia duplex ē. s. lōga & rotūda. & vtraq̄z calida & sicca ē in tertio gdu. Radix magis q̄z folia cōpetit medicine. radix colligit in autūno & exiccata pōt ꝓ biennium ꝑuari i multa efficacia. Et folia cū floribus vtutē hñt dissoluēdi & ꝓsumēdi & expellēdi venenū & ꝑuari pñt ꝓ duos annos. Cōtra venenū & morsū venenatoꝛ aialiū dr puluis ei⁹ cū succo rute. Puluis etiā eius carnes conodit i vulnere & fistula. Ad expellē dū fetū mortuū coquat i vino & oleo radix ei⁹ & fiat inde fomētū iuxta femur. Puluis etiā ei⁹ cū aceto cōmixt⁹ cutē optime a sanie & scabie mūdificat. Albert. dicit q̄ bz mirabilē vtutē i attrabēdo spinas & alia carni infixa. Hoc idē dicit Auicē. Item dicit q̄ mūdificat sordes auris & ꝓfundat auditū q̄n ponit in ipa cū melle & ꝓhibet saniē si generet in ea. Et si liniat sup splenē cū aceto ꝓfert valde. & rotūda in omnib⁹ est fortioꝛ

¶ De abrotano

Abrotanū est herba calida & būida i ꝑmo gdu. ē stiptiua & aptiua valde. Ei⁹ emplastꝛ ꝓhibz attractiōz materieꝛ ad mēbra Item ꝓhibet lapidē in renib⁹ & puocat menstrua sedēdo i ei⁹ decoctōe & ꝓfert vlceribus ei⁹. & eijcit secūdinā & fetū & ꝓfert coadunatiōi oris matricis & apit ipm & duriciei ei⁹ bibitū ꝓfert & more emplastri suppositū. & ponit ex eo vsq̄z ad q̄nq̄z dragmas

¶ De affodillis

Affodilli et centuz capita & albuciū idē est. Caliduz & siccū ē in. ij. gdu. folia ei⁹ sūt silia foliis ponit radix ei⁹ ꝓpetit medicie mag q̄z herba & viridis melioꝛ ē q̄z sicca. In radicib⁹ ei⁹ inueniunt q̄dā capita i modū testiculoꝛ. diuretica bz vtutē attrabēdi ꝓsumendi & dissoluēdi. Et valet ad ea ad q̄ valz anetū & eodē mō. Item valz ꝯ maculas & oē viciū ocloꝛ. Bmō accipe vnciā seminis croci & vnciaz vnam

mirre.bulias i libra semis boni vini rubei et libra semis succi affodillor vsq; ad medie ptis ꝓsumptionē.vel si ponat ad solem in vase eneo p tot dies q; ad medietatē deducat miro modo ꝓdest si tali collirio illiniantur oculi

¶ De acetosa

Acetosa frigida et sicca est in secūdo gradu. In ipsa est stipticitas z supat colerā z eius humor est laudabilis. Radix eius cuz aceto cōfert scabiei vlcerose z excoriatiōi inguis z ex ea fit emplastrū scropbulis ita q; dicit q; si radix ei⁹ suspēdat in collo habēs eas iuuet ea. Et ei⁹ decoctio cū aqua calida cōfert pruritui. z similiter ipa in balneo ē vtil. et comedit ꝓpter desiderū viri

¶ De blita

Blita desiderat terram pinguissimā humidā stercoratā z subactā vt optime ꝓficiat. Seritur ea q; ꝓpter cibū queritē mēse decēbris februarij z martij ꝓcipue. ꝛ potest fere toto tpe seri si terra inueniat equalis. Et optie q; spissa fuerit rarificat z alibi trāsplātatur cū altiq; ātulū creuerit vt sit q̄nq; vel q̄tuor foliorū radicib⁹ simō recēti obductus Et q; inuenit in loco vbi fuit seminaria euulsa z satis areis plātet circa ipas ab vtraq; p te sulcor. Itē potest semiari in areis vbi sūt melones z citrulli z cucurbite cū incipiunt ramos extēdere siue sint ibi cepe siue nō q; remanebūt remotis melonib⁹ citrullis vl cucurbitis. Herculāda est sepe z ab herbis inutilib⁹ liberāda si ꝑ se sola fuerit. ꝛ blita q; ꝓpter semina colligēda seruā optia erit si mēse serat augusti. deinde mēse ianuarij ꝑ sulcos ortor vel ꝑareas trāsplātet. ꝛ eni postea meliora semia ferūt Et nota q; ex eodem semie blite nascunt q̄dā nobiles q; primo anno seia nō producūt ꝛ solū anno seqnti z hec debēt ꝓpter esum seruari. Et q̄dam nascunt ignobiles q; ꝓma estate surgūt i stipitem z semē z producūt. ꝛ ꝫ dissipent ex orto. Itē seri pōt ꝑ se z cuz aliis mixtim q; remanebit z facilabilē remotis q̄si ceteris herbis. Eius semē p q̄tuor annos durat Blita frigida z būida est i tertio gradu. laudabilē cibum generat ventrē humectat. z cōuenit calidis natura vl accidētaliter calefactis z sitim extinguit Blita lēdes z alias imundicias capitis z facit maculas emēdat capillas repat capitis z ꝓseruat. malos būores nutrit si nimis sepe i vsu habeat. vt dicē Dias scorides. Aristoteles aūt dicē q; supei⁹ radicē sicut z sup caulē pōt plātari surculus. q; tandē corroborata radice i arborē trāsmutatur

¶ De borragine

Borago seritur mense augusti z septēbris z optie de mēse aprilis. l. sola i areis vl circa nouellas areas aliar herbar. nec apte alio tpe seri pt. z trāsplātat ꝓgrue fere toto tpe anni. Seia eius colligūt semimatura ne de siliq; suis cadāt z herba cū semib⁹ ꝑ duos l tres dies ponit i aceruū vt semia maturitatis recipiāt cōplemētū. et sup linteamie cōcutit sup q; semē facillime cadit. aliē ei baberi nō possz. semē p duos ānos ꝑuat. Borago calida z būida ē in ꝑmo gradu. Hoz aūt ꝓprietatē letificā generādi si i vino missa potui det Cor etiā valde ꝓfortat vñ valet cardiacis. z i aq; cocta cū melle vl zucharo potui data cānales pulmōis z pectoris optie mūdat optimū sanguinē generat. Vñ valet cōualescētib⁹ ex egritudie syncopizātib⁹ cardiacis z melācolicis comesta cū carnib⁹ vl ꝓdita cū sanguine. Cōtra syncopim det syrupus ex succo ei⁹ z zucharo faci⁹ Cōtra cardiacam addat dicto syrupo pulus de corde cerui. Cōtra ictericiā comedat freq̄nē cocta cuz carnib⁹. Itē succo ei⁹ z scariole vtat z plurimū cōfert

¶ De basilicon

Basilicon. id est. bozimū calidū z siccū est i ꝑmo gradu. Cui⁹ tres sūt spēs. l. gariofilatum q; habet minuta folia. z ꝫ maiora ē efficacie. Et est benevētanū q; latissima bz

folia. Et est aliud quod mediocria habz folia. Hec herba ex aromaticitate habet virtutem cōfortandi z ex qualitatibus dissoluendi cōsumendi detergendi z mūdificandi. Contra cardiacā z sincopim ipsius herbe decoctio detur cū aqua rosar. Ad idez valet vinū in quo eadem herba p noctem steterit. et si in ea cocta fuerit tale vinū multum cōfortatiuū z aromaticū erit et valet contra p̄dicta. et contra indigestionē z fluxum ventris ex frigiditate. Sed contra fluxum valet p̄cipueli herba vl semen quod melius est decoquat in aqua pluuiali cuz modico acacie. et talis aqua det patienti. Item valet ad matricē mundificandam z menstrua puocanda

¶ De betonica

Betonica calida z sicca est in quarto gradu. Folia eius p̄cipue competūt vsui medicine viridia et sicca. Ad dolorez capitis ex frigida causa fiat gargarism⁹ ex colatura coctionis ei⁹ cum saxifraga in aceto. Cōtra dolorē stomachi detur decoctio ei⁹ in succo absinthij cuz aqua calida. Ad matricem mundificandā z cōceptū iuuandū fiat fomentū cum aqua decoctionis eius. Fiat etiā suppositoriū z det electuariū confortatiuū ex puluere ei⁹ et melle

¶ De branca vrsina

Branca ursina calida z humida est in primo gradu virtutez habet molliendi. Contra apostemata frigida cōterant folia eius cū anxungia porcina veteri z supponat. Contra viciū splenis fiat vnguentuz ex ea cōtrita diu in oleo macerata. z colature ei⁹ addatur cera

¶ De bistorta

Bistorta est radix cuiusdē herbe simili nomine appellate que frigida et sicca est in secundo gradu vel in tertio. Virtutē habet cōstringendi cōsolidandi z cōfortandi. Cōtra vomitum ex debilitate vel feruore puluis ei⁹ conficiat cū albumine ouj z sup regulā coquatur z detur patienti. Contra dissinteriaz detur cū succo plātaginis. Ad mēstrua cōstringēda fiat fomentū ex aqua decoctōis eius z puluere eius

¶ De cucurbita

Cucurbita delidecrat terrā pinguez bñ subactā stercoratā z humidā. Plantat in fine apr̄ilis z p̄ncipio maij tribꝰ vl quatuor pedibus distātes. Bmodo bina grana simul mutant circa tres digitos in terrā vt ramj deorsum et acuitas sursum maneat eleuata. sed p noctē anteq̄z plantent mittātur in vas aqua plenū. deinde grana eijciant natantia z plantent alia q̄ non natant. in loco vbi ponant misceat cū terra letamē. nō plātent in foueis ne pluuie aggregent in eis z germē extinguāt. Cū bene nate fuerit z eleuate modicū sup terrā sarculent z circa eas terra ponat. et cum opꝰ fuerit suauiter irrigent. Et si plantate fuerint in modica terra mota cū augeri incipiūt vniuersa terra circa eas fodiat p̄funde. vt radices possint extendi p spacia diuersa. Cū creuerint cooperatura fiat desup ad modum vinee ad staturā boīs z ramj foliati ponant desup propter vmbrā z sup ipsas cucurbitas ppē calorem herba ponat vt melꝰ crescāt. vl sinātur ire p terrā eaz vites si placuerit. cui mltum p̄derit vt multa z cuius poma faciāt si ipsius capita p̄ncipaliora z grossiora modicum i summitate rumpant vt ramos faciant q̄ poma p̄ducāt. Item inuentꝰ est modus plantādi maturiꝰ cucurbitas z melones z habēdi maturiꝰ fructus. Pdaz ponatur de terra trita sup massaz fimi calidi nupper extracti de stabulis de mēse martij z sup dicta terra plantēt semina. beccitonascent ppter fimū calidum stercoris. Et nata defendant in nocteꝰ a pruinis cooptorio aliquo. z tpe quo pruina cadere desuit statim cū modico illi⁹ terre z fimi transplātēt

m loco vbi volueris eas esse. Que vero p seminibus seruare volueris grossiora que de primo natis fuerint vsq; ad hyemem in vite sua indurari dimitte. Deinde ad puz fumū suspende vbi semina optime seruabunt. Et nota q; grossicies appendicij futuram cucurbite magnitudinem indicat. Et cū plātare volueris aperias. & scias q; ānto in altiori loco in cucurbita semina fuerint tāto longiores creabunt. Et ānto magis in pte inferiori fuerint tāto latiores cucurbite creabunt. Et nota q; semina predicto modo seruata p triennū seruabuntur Cucurbita frigida & humida est in secūdo gradu. Flegmaticū chimū generat. vñ competit calidis natura. & ppte colericis. Hā ipsoz calorē mitigat & sitim extinguit & est eis optima. Et maxime si cū coctanis aut malogranati succo aut agresto aut aceto maloz granatoz det. Flegmaticis aūt detur cum pipere sinapi vel menta. & si in pasta inuoluta asset & succ⁹ in pasta inuent⁹ potui det. calorem febris mitigat & sitim extinguit. In acutis febrib⁹ detur aqua eius vel syrupus ex ea factus. et ipsa cum carnibus cocta colericis in estate confert. Semina eius frigida & diuretica sunt ppē subtilitatē substātie & p̄cipue cōpetunt medicinis. Contra opilationē epatis renū et vesice. & ptra apostemata pectoris semia mūdata a corticib⁹ suis bene terant & in aqua ordei aliquantulū coquant. et aqua colata potui det patienti. Si aūt non potest bibere talē aquā fiat ex ea syrupus & det. Et nota q; maiorē habēt efficaciā si non bulierint sed ablactent

De cucumeribus et citrullis

Cucumeres et citrulli desiderāt eandē terrā cum cucurbita & eisdē mensib⁹ & eodez modo plantant & circū fodiunt. sed debent habere meliora interualla & maiora. & post ḡz nati fuerint nō rigent. q̄a irrigatiōe facile destruunt. Et cū plātata fuerint eorū semina post sex vel octo dies inquirant ne sint corrupta. q̄ō scietur si dura sunt. vt aperiantur q; si mollia sūt nō sunt bona. Iōqz loco ipsoz alia sunt ponēda. et iteruz post sex dies rimanda & alia ponēda si inueniātur corrupta. Herbis iuuant. et ideo sarculo & runcatōne nō indigēt. Si semina ouino lacte & mulsa maceres dulces nascūtur & candidi longi & teneri. Et si aquā in patēti vasculo sub eis ponas duob⁹ palmis inferiorem tales fiūt. vt Gargilius marcialis affirmat. Cucumeres & citrulli frigidi sunt & humidi in secūdo gradu. Et sunt valde īdigestibiles. & citrulli deteriores sunt cucumeribus. et in vtroqz ps exterior est durissima ad digerendū. sed medulla ipsoz pfectiorē generat chimū babēnbus calidum & fortē stomachū. & exercitātibus in estate conferūt cū substātia sua. Fleumaticis vo & ociosis nocent multū & spēaliter stomacho & neruositati eius. sed aqua siue succ⁹ ipsoz confert febricitantibus & sitim sedat. Non comedunt cocti sed crudi tantū. sed cucurbite cocte solū modo comedunt. Citrulli quāto minores teneriores & viridiores seu acriores sunt tāto meliores. nec boni sunt postqz eoz substātia ad duriciez et colorē citrinitatē accedit. sed cucumeres meliores sunt cū maturi existūt. q̄ō cognoscitur cū molles sunt & fiunt leuiores

De caulibus

Caules in oī aere cpueniūt & desiderāt terrā pinguē stercoratā & pfunde fossā. & amāt potius terrā mediocrē ḡz sabulū aut cretā Cauliū quidā bñt folia plana lata & grossa. et hi cōmuniter habent in pub⁹ nostris Et quidā habent folia crispissima. et hi licz sint boni sunt tamē minus mūdi. ppter erucas & alios vermes q̄ nimis occultant ī eis Sunt etiā quidā caules habētes folia magna & subtilia & aliqntulū crispa p totum q̄ caules romani dicunt. et hi meliores sūt omnib⁹ magisqz coquibiles si terrā valde pinguē habuerint. nā in macra nō sūt alijs meliores. Seminari p̄nt & trāsplātari toto

tempe anni quo terra non fuerit cōgelata aut adeo ficca q̄ coli nō possit. ⁊ durāt eoꝝ semina p quattuor annos. Et q̄ serunt de mense februarij ⁊ martij decēbris et aprilis ⁊ maij habēbūr tota estate ⁊ byeme donec pruinis ⁊ frigore destruant q̄ si stipites eorum nō euellant in vere pducūt semina. q̄ cū matura fuerint colligunt. Verūtamē si plures auferant ab eis ramusculi seminū cū nascunt ita q̄ materia seminis ꝓsumat vincunt. ⁊ postea folia pulcra pducūt. et p annos plures eoꝝ vita durabit. Quidam tñ nimis facile semina pducūt. ⁊ bi nō pñt sic facile seruari. Alij sunt q̄ non sic facile semina pferunt. ⁊ bis ppter cōpetit hec cautela. Et q̄ seminant post medīū augusti vsq; ad octo dies intrāte septēbri. deinde trās plantant de mēse septēbris vel octobris cū aliquantulū creuerint erūt magni ⁊ pulcri in quadragesima sequēti ⁊ post ipsam. et semina non pducunt ⁊ gelu ⁊ pruinā byemis non timebunt. Si vō añ dictū tps serant semina producent in quadragesima. et ēsui non cōuenientes erūt. Q; si p⁹ dictuz serant tps nimis teneri ⁊ debiles erūt. ⁊ veniente frigore byemis non durabūt. et hoc in pūbus tuscie ⁊ bononie est ꝓbatū. Spsi si valde seri possunt ⁊ irrigari si tps fuerit nimie siccitatis. Et nota q̄ cauliuz semina p decē annos dicunt posse seruari. Cū vō plantant in foramine cū palo facto amputent summitates radicū ne cū ponunt sursum plicent qđ eis magnū nocumentū afferret. Et nota q̄ ponēde sunt plante incrementi maioris. q̄a licet seri⁹ cōpbendant: tamē fortiores fiēt. nec est necesse q̄ fango vel molli letamīe radices liniant. nec q̄ terra sit mollis. nā ⁊ in mediocriter sicca plantari potūt licet arescāt folia donec veniēte pluuia pma cōfortabit vigor eoꝝ. Et nō solum caules mēse martij vel aprilis plātari sed etiā qui iunij vel iulij vel augusti mēse plantant erūt in byeme magni. Plātātur aūt soli ī loco vbi nihil aliud est. et optime similiter p sulcos omniū herbaꝝ ⁊ ceparū et alliorꝝ scz vna acies p sulcū vel due. vna scz a qualibet ripa sulci p vnū brachiuz vel minus ab inuicē sepati. sed quāto rariores plantant tāto maiores efficiunt. et quāto spissiores tanto minores. Itē caules quos dixim⁹ p quadragesima esse plantandos. optime plantant inter magnos caules in duplo spissiores q̄z ipsi magni sint. p⁹ optime culta terra et quasi ī puluerē redacta qui remanebūt maiorib⁹ resecatis ⁊ poterunt rarificari vt magni fiāt. et durēt p totum annū. nā illa estate semina non pducent. Itē plantari possunt p agros inter milium panicū ⁊ fabas. et p sulcos frumēti et alioꝝ granoꝝ ⁊ inter cicera ⁊ in sulcis melonum ⁊ cucumerū. Itē plantari possūt in vineis ⁊ in eis bñ pueniunt sed eas maxīe ledunt. Compertū est enī caulē esse inimicum vitis ⁊ debilitare plurimuz ⁊ adurere vitem si fuerit circa ipsam. Itē caue cū caulē plātas ne tantū terre submergas q̄ sūmitas stipitis plātule nō remaneat supra terram. q̄a statim plāta periret. Caules sarculandi sunt ⁊ ab herbis inutilib⁹ liberandi. Et cū post intēsam siccitatē estatis veniūt pluuie q̄bus renouari sperant auferātur ab eis folia inutilia q̄ ficca fuerunt vl̄ fozata. Caulis frigid⁹ et siccus est in ꝑmo ḡdu. Sed Auicēna dicit q̄ est siccus in secūdo turbidū ⁊ melancolicū generat sanguinez ⁊ eius nutrimentū est puū. Cum vō coq̄t cū carne pingui aut gallinis fit bon⁹ parū Jus eoꝝ ventrē humectat ⁊ prinā ꝓuocat Eoꝝ vō corpus est siccū vnde est cōstipatiuum. sunt ergo simul recepti in hac actiōe temperati. sed solū ius datū solvit et substantia sola cōstipat. Nocumentū eoꝝ auferetur si eli⁹ent. et aqua ꝓ ecta coquantur ī alia cum pingui carne pecudū aut suis. et cum pipere vel cimino ⁊ allio dent. Auicēna dicit q̄ ei⁹ decoctio ⁊ semen tardāt ebrietatem. Et ex ꝓpietatib⁹ eius est exiccatio lingue. et facit somnū. et comestio eius clarificat vocē. Galienus dicit q̄ si caules assati dentur pueris ad comedendū faciunt eos citius ambulare. Plinius dicit q̄ folia cauliuz mirabiliter sanāt pulnera canū

Item dicit q caulis parū coctus soluit vē trem ⁊ multū coctus stringit eum. Itē dicē q caulis confortat neruos, vñ valet paraliticis ⁊ tremulosis. lactis vbertatē prebet. Et eius succus valet cōtra venenū ⁊ ꝑ mor sum canis rabidi.

¶ De cepe

Cepe desiderant terrā solutā pinguē ⁊ optime sbacta. Eoꝝ semina tribulata durant p annū tantū sed in machis .i. in intestinis suspēsa p triennū seruant illesa. Seruntur a quibusdā de mense nouembris circa principiū ⁊ maxime p vniuersam tuscam. ⁊ fit supra ipsaꝝ seminariū velut pgularium de aliquib⁹ straminib⁹ cooperiuz versus a quilonē p vnū brachiū ⁊ per duo versus meridiē eleuatum. Et a multis seruntur mēse decēbris ⁊ martij cū primum post byemē seri possunt. Sole seruntur in areis. ⁊ mixtim cū alijs herbis seri possunt cū aliquantuluz creuerint siue sit de mēse maij aprilis vl' iunij plantant in areis per vnū semissem vel spannā ab inuicē sepate. ⁊ i area quattuor acies poni debēt. Quas vero vis ante maturitatē comedere plātabis in areis. vbi sunt cucurbite cucumeres citrulli ⁊ melones. ⁊ cum be creuerint sepe tollunt. vbi etiā si dimittant ad maturitatem puenirent licet nō sint ita grosse sic̄ be species que in areis sole ponunt. Cū plantari debēt recidant radices vsqz ad grossitudinē vnius vel medij digiti iuxta cepam ⁊ p vnū digitū tantū subterra mergantur. Hec enī planta adeo facile compbendit q si solūmodo poneret vel caderet supra terram vel ad ptes longinquas portaret etiā discooperta vel in terra quasi arida. dū tñ optime puluerisata plantaret. summa facilitate nascetur ⁊ augebitur. Sepe circumfodi desiderāt ⁊ ab herbis quibus liberi liberari. Qz si terra eodē anno stercorata non fuerit debet plantationis tempe stercorari vt optime cōualescant. Collectis autē cepis maturis. qđ patet cū se sustinere non possunt ⁊ ammodo non augent meliores earuz plantant de mense augusti vt anno sequenti semina faciāt. Deteriores vo plantantur in quadragesima vt virides habeātur. mediocres vero seruant que si minuēte luna euulse fuerint claro ⁊ sicco aere existente melius seruabunt in loco obscuro et sicco. Cepe calide sunt ⁊ humide in secūdo gradu. pinde sepius comeste cū sui acumine humores malos generāt in stomacho. sitim. inflationē. ventositatē. capitis doloꝝ atqz insaniā faciunt ppter fumuz ex eis ad caput ascendentē ⁊ cerebrū pcutientē. Vñ assuescentes eis cadunt in maniā ⁊ terribilia somnia ⁊ melancolica cernūt presertim si ex egritudine exeuntes eas comederint. Crude vero comeste nibil nutrimenti coz: porī tribuūt. sed si elixent et aqua piecta in alia coquātur dāt nutrimentū bonū ⁊ maxime plurimū si cum carne pinguissima et bono condimento odorifero condiantur. Si aūt crude ppter medicinaz moderatē ꝑm q oportet sumātur calorē inducunt et grossos ⁊ viscosos humores incidunt. ozā venaz aperiunt. vrinā ⁊ menstrua prouocant. et appetitū augmentāt ⁊ venerem suo calore ⁊ humiditate augmentāt. Succus earū naribus immissus vel si odoz earz narib⁹ fuerit attract⁹ caput optime purgat. Crude vo comeste crementa capillorū prestant. Auicēna dicit q in cepe est acuitas i cisiua amaritudo ⁊ stipticitas. et quod est longi⁹ est acutus. et rubeū est acuti⁹ albo ⁊ siccū humido ⁊ crudū cocto. et in ipo est attractio sanguinis ad exteriora quare est rubificatiuū cutis. Cepe ꝑterea cum comedit ꝑprie cōfert nocumento aquarū ⁊ semen ei⁹ delet morpheā. Et cū fricat i circuitu loci alopicie ex eo cōfert valde. Et ipsū cū melle eradicat verrucas ⁊ plurim⁹ vlus eius facit suber. Et est ex eis q nocēt intellectui ꝑterea q generat humorē malū

¶ De cimino

Ciminum desiderat terrā pinguē ⁊ aerē calidum.

et scritur de mēse martij. Calidū ⁊ siccū est in tertio gradu. p q̄nq; annos pōt seruari. Virtutē habet diurenca ⁊ fumositatē subtiliandi. vīt sumptū in cibis ⁊ potib⁹ et salsamentis digestionē pfortat. Vinū decoctionis eius ⁊ sicuū siccar ⁊ seminis feniculi dolorē ⁊ tortionē intestinorū ex vētositate mitigat. Itē vinū valet p ra frigidā tussim Cōtra tumorē faucū ciminū ⁊ ficus bene trita in vino coquant ⁊ emplastrū factum sup locū dolentē ponat. Contra frigidum reuma capitis puluis ei⁹ et baccarū lauri simul in testa calefact⁹ ⁊ in sacculo positus capitu supponat. Contra sanguinē oculoz nō in pncipio sed post puluis cimim cū vitello ouī pfectus sup tegulā calidā ponat. ⁊ diuisum p mediū lepi⁹ supponat. Cōtra liuorem ex cōcussione vel alio mō factum dū recens est puluis cimini subtilis bñ cōfectus ad ignē ⁊ sepius appos⁹ certum remediū est. Et nota q̄ ex frequēti vsu cimini fit discoloratio cutis

¶ De croco

Croc⁹ est duplex c scz siluestris q̄ scritur eodē modo sicut alie herbe q̄ est modice vtilitatis. sed facit altū stipitē et multas mazolas in q̄bus nascit crocus q̄ cū appareat i ortu solis colligit. Itē est bon⁹ crocus domesticus qui nō serit q⁹ semina non pducit. sed cepule ei⁹ colliguntur de mense aplis vel maij ⁊ dimittunt octo dieb⁹ in aceruo vt maturent ⁊ tūc mundant ⁊ siccant in loco calido nō tamē ad solē ne coquant. Cū sūt mature cognoscit q̄a tunc folia eius sūt sicca ⁊ seruant vsq; ad mēsem augusti. et tūc aut ante aut post vna sepata ab alia i areis pastinatis plantent cū radiculis q̄s habent p vnā spannā distātes ⁊ q̄tuor digitis submergant in sulcis. ⁊ duob⁹ vl tribus annis dimittant ⁊ quolibet anno de mēse aprilis si tūc folia sunt sicca ⁊ de mēse maij ⁊ iunij ⁊ iulij si herba nascat in areis runcatur sarpādo terrā p totū in superficie p duos digitos deorsum vt nō tanganf cepe. Et si placuerit circa finez augusti aut de mense septembris radat terra vt area ⁊ ab oī virditate mundet. deinde nascētibus floribus colligant. ⁊ croc⁹ siccet ad lentū ignē et aliq̄ loco clausus seruat. Et elapsis duobus vl tribus annis totū euellit de mense aprilis ⁊ utez plantat vt dixi. Terrā desiderat cretosam vel mediocrē. et potest optime plantari vbi fuerint cepe cū sint euulse. Et ē sciendum q⁹ croc⁹ non multū ledit vmbras. sed plurimū ledit a muribus q̄ sub terra comedunt cepas eius. cōtra quos nihil tātū valet q̄ntū tendere trapulas iuxta eorū foramina. ⁊ sulcos pcauos inter areas facere qui eū defendāt ab humore aqueo quē valde timēt. et pter hec sunt impedientes trāsitum murū ⁊ talpaz q̄ multū appetunt cepas eius. Croc⁹ est calidus et siccus in pmo gradu ⁊ in suis qualitatib⁹ tpatus. et ideo cōfortatiu⁹. Vñ cōtra debilitatē ⁊ defectuz cordis multū valet. Rubore oculorum ex sanguine ⁊ macula tollit si trit⁹ cū rosis ⁊ vitello ouī oculo apponat. vt dicit Diascorides. Itē qui crocū pus bibit ebrietatē ⁊ crapulam nō timebit. Itē corone ex eo facte ñ permittūt hominē inebriari. Itē somnū facit ⁊ stimulat venerē. vt dicit Plin⁹. Itez dic⁹ q⁹ curat morsus serpentū ⁊ araneaz ⁊ puncturas scorpionū

¶ De cepulis malixis

Cepule malixie plac tantur vt porri. s. vna in foramine p vnū pedē distātes q̄ magnuz caspū faciunt quo postea vtimur estate sequēti post pasca resurrōis. ⁊ sūt fere eiusdē cōplexionis cū aliis cepis

¶ De carduo

Cardus scritur c mēse martij. Terrā stercoratam diligit ⁊ solutā q̄uis in pingui possit meli⁹ puenire. et ħ illi valet q̄ talpas sed ī solidiori terra pangatur ne ab inimicis animalib⁹ facile pforet. Sunt in area iam pparata cardui luna crescēte serēdi. semia

discreta semipedis spacio Cauendū est ne semina inuersa ponant. nam debiles z incuruos creabūt z duros. nō alte imp̄menda sunt sed tribus digitis cōprehensa mergant donec ad p̄mos articulos digitorum terra puenerit. Herbis liberent assidue donec plātaria soliderit. z si estus increuerit irrigētur. Et acumina seminū p̄stringas spinis carere. Palladi⁹ ait z affirmat. Hē se octobris cardui plāte ponant inter frumentū iam natū z alias segetes cum palo. qō est vtilius q3 eos in crudo solo ponere quos cū ponem⁹ radices sūmas eorū ferro resecam⁹ ac si fimo cingim⁹ ternorum spacio pedū separem⁹ incremēti causa pedali scrobe depositas binas aut trinas. Cinerem sepe sub byeme siccis dieb⁹ fimū q3 miscebim⁹. Colligunt aūt nō simul. qa nō simul sed successiue maturātur. nā tunc est colligēdus cardu⁹ cū habet adhuc flores in inferiori pte vt sertū. nō aūt cū flores omnes ceciderint. qa deterior esset. Sane singulis annis quotidie auferēde sunt plante vt nec matres fatigent. z sobolem palia spacia dirigant. q tamē cū aliq̄ sunt radicis p̄te vellēde. quas seruabis ad semia colligēda. liberatis omnib⁹ pullis testa supregere debebis aut cortice. nā solet semina sole vl imbrib⁹ interire z pire

¶ De camomilla

Camomilla calida z sicca est in p̄mo gradu. Et ē ppinqua vniuersole in subtiliatione sua. z ipsi⁹ caliditas est sicut caliditas olei p̄ueniens z aptiua z subtiliatiua spissitudinis mollificatiua z resolutiua absq3 attractione. Et hec est ei⁹ pp̄rietas inter medicinas. Sedat apostemata calida mortificando z resoluēdo ea z cōfortat membra neruosa oia. Et ē ex medicinis pl⁹ p̄ferentibus laxitudini q3 reliq̄. Et ē p̄fortatiua cerebri. qa resoluit materias capitis

¶ De cuscute

Cuscute. id est pobogra lini vel grūgus. calida est in primo gradu et sicca in secūdo. Cum floreb⁹ debet colligi z p duos annos p̄t seruari. Virtutem habet p̄cipaliter purgādi melancoliam. secūdo flegma. vñ cōuenienter ponunt in decoctionib⁹ purgantib⁹ melancoliam z flegma. Aqua decoctiōis eius valet contra stranguriā z dissinteriā. z etiā herba si poteris habere i magna quantitate decoctam in vino z oleo. renib⁹ et pectini z aliis p̄tib⁹ dolentib⁹ cataplasmata. Auicēna dicit q aqua cuscute est mirabilis ad ictericiam. Serapio dicit q de p̄prietatibus eius est expellere superfluitates antiquas a venis

¶ De calamento

Calamentum aliud est aquaticū z vocat metastr. Aliud est montanū z vocat nepita. Montanū meli⁹ est qa est magis siccum. Cū floruerit debet colligi. z in vmbroso loco siccari. z potest p annū seruari. Virtutē habet dissoluēdi p̄fortādi et p̄sumēdi. Contra frigidā tussim z p̄ frigidum asma vinū decoctōnis ei⁹ z liquiricie z vue passe. vel vinū decoctiōis pulueris ei⁹ z ficuū siccar valet. nā ex eo z aliis quibusdā reb⁹ fit dyacalamentū qō ad idē valet. Et pulueis eius in cibo sorbili vel i farina ordei ad idem valet. Contra dolorē stomachi ex frigiditate vtat patiens puluere ei⁹ in cibis vel in vino decocto. Contra frigidū reuma vngat occipitiū. id est. posteriorē p̄s capitis ex melle decoctōis pulueris eius. postea fiat saccellatio z ex puluere calefacto i olla rudi vel ex ipsa herba. multū eni p̄fert. Contra relaxationē vue fiat gargarism⁹ ex aceto decoctionis pulueris eius z rosar p̄ tenasmon ex flegmate vitreo vl ex alio humore frigido inungant renes ex melle et aqua decoctōis pulueris ei⁹ vel herbe. z ponat pulueis ei⁹ z colofonie z seminū nasturcij caldus cū bombice supano. Et sic etiā liberatur matrix. vel fiat fomentū ex aq̄ decoctionis ei⁹ ad desiccādas superfluitates matricis

ꝛ multū ꝙ valebit. ꝛ sic exꝑtū est ab aliq̄bus.

¶ De centaurea

Centaurea calida ꝛ sicca est in tertio ḡdu. Est herba amarissima. ꝛ alia est maior ꝛ alia est minor. ſz maior est maioris efficacie. cōpetit medicine p̄ncipaliē ꝑm folia ꝛ flores. vñ cū incipit flores ꝓducere debet colligi. ꝛ in vmbroso loco siccari. ꝙ annū in multa efficacia pōt ꝑuari. Virtutē habet diuretica attractiuā ꝛ cōsumptiuā. Vinū eius decoctōis valet ad opilationē epatis splenis renū vesice stranguriā ꝛ dissinteriam Vñ Galien⁹. Cētaurea est ex melioꝛib⁹ et nobiliorib⁹ medicinis ad opilationē epatis. ꝛ cōfert magnifice duricie splenis emplastrata ꝛ bibita. Cōtra vermes auriū iniciatur succ⁹ ei⁹ cū succo porroꝝ. Ad lumbricos dē pulus ei⁹ cū melle. Ad visum clarificandū succus radicū centauree maioris cum aqua rosaꝝ cōficiat ꝛ oculi liniantur ꝛ vngantur

¶ De capillo veneris

Capillus veneris frigid⁹ ꝛ siccus est tempate. vim tem habet diuretica ex subtili substantia. Recēs multe est efficacie. parū potest seruari q̄ subtilis herba est. Cōtra calefactionē epatis dē aqua decoctōnis eius. Itē ex ipa aqua ꝛ zucharo fiat syrup⁹. et si sit cū vicio splenis addat aliq̄d calidū diureticū. ꝛ plagelle intincte in succo ei⁹ vl ipsa herba trita supponat. Auicēna aūt dicit q̄ paꝝ declinat ad caliditatē. et sic est subtiliatiuus resolutiu⁹ ꝛ apertiu⁹. ꝛ in ipso est stipticitas. ꝛ q̄n p̄miscet cibo gallorꝝ et coturnicū facit eos fortes ad dimicandū ꝛ interficiendū. Cinis eius cum⁹ aceto ꝛ oleo cōfert alopicie. ꝛ cū oleo mirtino ꝛ vino ꝛ lixiuio plongat capillos ꝛ ꝓhibet casum ipoꝝ Et ei⁹ canis cū lixiuio ꝓfert furfuri⁹ capitis ꝛ delet eas. ꝛ eradicat vlcera humida in eo. ꝛ ꝓfert pulmoni purgādo ipm valde ꝛ ꝓuocat vrinā ꝛ frangit lapidē ꝛ prouocat menstrua ꝛ trahit secundinā ꝛ purgat mulierū fetū ꝛ abscindit fluxū sanguinis.

¶ De cerifolio

Cerifoliū de mense augusti seritur ꝛ est bonū ꝓ tam byemem ꝛ post ipsam

¶ De cicuta

Cicuta calida et sicca est in q̄rto ḡdu. Virtutez hz attrahēdi. dissoluēdi ꝛ cōsumēdi. ea tm̄ nō primum in interioꝛibus medicinis q̄a venenosa est ꝛ in substātia ꝛ in suis q̄litatib⁹. dissoluit enī tantū q̄ spūs inanuunt. ex quoꝝ inanitōe mēbra mortificant. Virtutē habz potissimā ꝑm radices deinde ꝑm folia vltimo ꝑm semia. vñ semē ei⁹ quādo q̄z ponit in medicinis. Cōtra vicū splenis talis sit vsus. tota herba in aceto cum bolo armenico ꝓ decē dies iaceat. Deinde buliat quousq̄z bñ resolutū fuerit armonia cū et postea colet ꝑ pannū illa liquoꝛositas buliat bñ ad ignē. ꝛ addita cera ꝛ oleo fiat vnguentū cicute q̄ō est potissimū ꝓ splenē et cōtra dura apostemata ꝛ ꝓtra arteticam ꝛ epilentiā si inunganī. Cōtra arteticā et podagram coquat radix in pasta fissa ꝙ medium ponant supra arteticā tutissimū est remedium. Cōtra iliacā passionē stranguriā ꝛ dissinteriā ex decoctōe ei⁹ in vino fom et oleo dolēta loca catha plasmenī. Ad matricē mū dificandā ex frigidis humoꝛib⁹ ꝛ glutinosis ꝛ ad mēstrua ꝓuocanda fiat fomentū ex vino ꝛ aqua salsa decoctōis ei⁹. Cōtra stropbulas siccas fiat vsus herbaꝝ diureticaꝝ. postea fiant catha plasmata ex duab⁹ ꝑtib⁹ cicute ꝛ tertia scabiose

¶ De catapucia

Catapucia calida est in tertio ḡdu ꝛ humida ī sc̄do. ſz Gerard⁹ dicit in suo modo medēdi q̄ est calida ꝛ sicca ī tertio ḡdu Est aūt semen cuiusdā herbe simili nōie appellate q̄ remoto exterioꝛi cortice seruaī ꝙ an-

num. Eligẽda est q̃ est viridis nõ pforata i terius nec liuida sz alba. Virtutẽ habz purgandi p̃cipaliter flegma. secũdario colerã z melancoliã. Habet etiam vtutẽ purgandi per supiora ex ventositate et leuitate quã habet. vñ q̃nqz dat̃ sanis ad p̃seruatõnem sanitatis q̃nqz egris ad egritudinẽ remouendã. Cõtra quotidianã de flegmate salso z scabiẽ cõterat̃ catapucia i mita q̃ntitate z postea cauliũ foliis inuoluta sb cinere ponat̃ diuqz dimittat̃ vt bñ coquatur deinde extracta compumat̃ z oleũ qđ ide fluit seruet̃ qđ p annũ seruari potest z cuz necesse fuerit det̃ patiẽti in cibis vel aliquo alio modo z ita possunt decipi multi. Vel fiat claretũ ex catapucijs bñ contritis et cũ melle decoctis. deinde cõmisceat̃ vinum z fiat claretũ. Et nota q̃ in .xx. libris vini debz esse catapucie vna libra. Idẽ in vncijs z alijs ponderib9 minorib9. Itẽ possunt poni catapucie bñ contrite in iure carnium vel piscũ vel alioz ciboz z comeste multũ valent sanis z egris. Gerard9 tñ dicit q̃ catapucia multũ est laxatiua z purgat supius z inferi9 laboriose z cũ angustia. vñ cauendum est ne det̃ nisi facile vomẽti z nisi materia sit digesta nec sunt dãde habentibus debilẽ stomachũ z intestina quoniam subuertũt ipsum. nec dent̃ nisi distempate ne moꝛã faciant in stomacho. nec est supdormiendũ nec quiescendũ sicut nec in ceteris vomitiuis medicinis. Ex vsus eaz est vt ex eis acuant̃ medicine. Item dicit q̃ p se dari possunt trite z distempate cũ aqua calida vel vino. Et dicit q̃ purgãt principaliter flegma z viscosos humores z maxime a stomacho z intestinis. vñ p̃sunt colericis cardiacis iliacis arteticis febri q̃tidiane z ex vitreo vl̃ naturali flegmate. Diascordes autem dic̃ q̃ dant̃ a q̃nqz ḡnis vsqz ad nouẽ z q̃n stomach9 fuerit fortis dent̃ integra. z si sit debilis dent̃ trita. Itẽ dicit q̃ si folia catapucie dent̃ cocta cũ pullis aut cũ oleribus vel alijs cibis laxant flegma z colerã.

¶ De cretano

Cretanus. id est. Crinci marini est calidus et sicc9 in q̃rto gradu. Herba est q̃ in locis marinis repit̃. Virtutẽ bz valde diureticaz ex subtilitate. Cõtra strãguriã viciuz lapidis z iliacã passionẽ. herba ipa i multa q̃ntitate in aq̃ bulita salinaria vino et oleo z i illa aq̃ patiẽs sedeat vsqz ad vmbilicũ. z sit tantã quãtitatẽ habere non possit caliba plasmet loca dolẽtia. Herba comesta etiaz vel vinũ decoctõis ei9 vnã puocat.

¶ De celidonia

Celidonia calida z sicca ẽ in q̃rto gr̃ou. Cui9 duplex ẽ maneries. scilicz indica q̃ maioris ẽ efficacie z citrinã bz radicẽ. Et est cõis q̃ in pub9 nostris repit̃. z est minoris efficacie. vna tñ p altera ponit̃ Et cũ in receptionib9 inuenitur radix nõ herba debet poni Virtutẽ bz dissoluẽdi attrahẽdi z pumẽdi Cõtra dolorẽ dentiũ ex frigida cã radix inẽ dẽtes aliq̃ntulũ p̃trita z alleũ supponatur ad caput purgãdũ z vuã repletã frigido buore radix i vino decocta patiẽti supponat̃. z patiẽs fumũ p os recipiat. deinde vinũ gargarizet q̃d vuã desiccat z caput purgat Plini9 aũt dic̃ q̃ succo celidonie oculi irundinũ erui vel lesi ad statũ pristinũ reducunt̃

¶ De coriandro

Coriandrũ est herba satis cõis q̃ calida z sicca est i scõo gr̃ou. Cui9 semẽ i receptionib9 dz poni. q̃d p duos annos duat̃. Virtutem bz p̃fortãdi ex aromaticitate. ad digestionez p̃fortãdã z doloreꝫ stomachi ex vẽtositate det̃ semẽ ei9 i cibis z vinũ decoctionis eius i potu. Itẽ puluis semis ei9 sup carnes aspsus eas saporat. Itẽ dic̃ Isidor9 q̃ puluis ei9 semis in vino dulci dat9 reddit homies ad venerẽ pniores. sz cauẽdũ est ne nimiuz det̃ q̃i amẽtiaz deducere z furorẽ. Cui9 herba cũ semie est canib9 venenosa z eos interficit si ab eis aliquotiẽs sumat̃

¶ De consolida maiore

Consolida maior id est simphiti frigide z sicce complexionis ẽ. sed ꝓprie radix ei⁹ est medicinal'. Virtutẽ habet ꝓstringẽdi materiam grossaz. p ꝗnqz annos suaf. Puluis eius dat⁹ in cibis valet ꝓ fluxũ sanguinis mẽstruoꝝ z cõtra fluxũ ventris z suppositus valet ꝓ fluxũ menstruoꝝ z sicꝫ fomẽtationes ex ipa berba facte

¶ De cucumere agresti

Cucumer agrestis est berba nota. Ex cui⁹ succo fit electuariũ ℔ modo. In caniculaꝛibus diebꝰ colligit fructꝰ ipsi⁹ berbe cũ est quasi maturꝰ z cõterit. z succꝰ ipsi⁹ soli exponit z desiccat. Et quidaz decoquunt ad ignẽ z tale minꝰ est laxatiuũ. minusqz violenter ducit. z quidã decoquũt succum cũ melle fere vsqz ad ꝙsumptionẽ succi z ī modum electuarij dant qõ satis laxat ꝓ inferioꝛa. Per duos annos põt seruari. Habet aũt virtutẽ ꝑncipaliter purgãdi flegma z viscosos humoꝛes. secũ dario colerã nigrã vel melancoliã. vñ valet ꝓ paralisim apoplexiã epilentiã colicã iliacam febꝛes quotidianas ex flegmate vitreo vl' naturali. sciaticis arteticis z podagricis subuenit. Attrahit enī maxime a remotis pꝛibus et purgat. Itẽ certis passionibꝰ ex flegmate medetur. non tñ ꝑ se solũ dat. purgat aũt ꝑ os et ventrẽ. Et vsus quidẽ ei⁹ est vt admisceat alijs rebꝰ z cõfectionibꝰ z ex dragma vna medicina acuat. Et q̃ electuariũ accipit nõ sup dormiat sed moueat sicut q̃ suscepit elleboꝛ. quoniã solet suffocationẽ inducere In iliaca passione ꝑcedat aliquod clistere mollituũ. z postea fiat aliud ex aq̃ malꝛum oleo z melle cũ dragmis ꝗnqz electuarij z misceat. z erit optimũ cõtra iliacã z ꝓ arteticã cyrogrã z podagrã. Itẽ berba ipa si haberi potꝛit ꝓterat aliquãtulũ et decocta in vino z oleo dolẽti suppolita strãguꝛie iliace z podagre subuenit. Ad mẽstruaꝓuocãda puluis electuarij ꝓficiat cuꝫ oleo muscelino vl' rosato z bombix intinctꝰ supponat. Ad apostemata frigida maturãda electuarij dragme ꝗnqz z farina ordei cõficiant cũ vitello oui z supponant. Ad apostemata rumpendũ sit optimũ ruptoꝛiuꝫ ex electuario z terebẽtina. Ad ỹmes auꝛis conficiat electuariũ in q̃ntitate granoꝝ ꝗnqz cũ modico aceto z modicũ infundatur tepidũ. Ad omnes dolorẽ stomachi ex frigida causa inungat ex ꝓfectõe electuarij z aceti. Ad lentigines faciei z ad oẽs superfluitates ei⁹ remouẽdas accipe ceruſam z camphoꝛã z electuariũ in quãtate illoꝝ duoꝝ z cõficias cũ aceto in modum vnguẽti. z pista in mortario plũbeo cum pistello plũbeo et ponat in vase vitreo p. xl. dies. et postea in ꝓdicto mortario cũ pistello eodẽ moueat addito aceto si duꝝ sit ex eo vngat facies. oẽm ei pannũ abstergit z lẽtigines.

¶ De diptano

Diptan⁹ qui alio noie dr fraxinella q; frõdes habꝫ ad modũ fraxini. Calid⁹ z siccus est in q̃rto gradu. Radix ẽ cuiusdaz berbe simili noie appellate q̃ in locis calidis lapidosis z siccis ꝑapue repit. Habet aũt ꝑcipue ipsa radix vtutẽ attrahẽdi ꝙsumẽdi et dissoluẽdi venenũ. Cõtra morsum venenatoꝝ aialiũ ipsa berba vel radix trita supponatur. Succꝰ etiã eius cũ vino dat⁹ puluis eius cũ succo mente cõficiat z supponat z potui detur. Isidoꝛ⁹ insup dicit q̃ est tante vtutis vt ferrũ a corpe extrahat. Vñ eius pabulo fere ꝑcusse eijciũt sagittas corpoꝛi infixas

¶ De endiuia

Endiuia que alio noie dicit scariola vl' lactuca agrestis frigida et sicca est in secundo gradu. Semina et folia competũt vsui medicine. Et folia etiam vsui ciboꝝ competunt sed radix nullã habet virtutem. Folia viridia maxime sunt efficacie sicca nullꝰ

Virtutē habet ꝓfortandi ⁊ alterādi. vñ cō-
tra opilationes splenis ⁊ epatis ex colerica
causa puentē valet. Cōtra tertianas du
plicē ⁊ simplicē ictericiā ⁊ calefactionē epa
tis ⁊ apostemata calida valz comesta elixa
vel cruda. Item syrup⁹ ex decoctiōe eius ⁊
zucharo valet ad idē. Itē succus ei⁹ vel sy-
rupus ei⁹ cū reubarbaro datus in quarta
vel sexta die materia existēte digesta valet
Item ꝓ calorē epatis ⁊ calida apostemata
valet herba ipa contrita ⁊ suppolita. Et ad
idē valet succ⁹ epithimat⁹ ⁊ si nō habeas
folia coque semen herbe tritum ⁊ pone loco
eius. Ellbert⁹ dicit q aqua endiuie cū ceru
sa ⁊ aceto est epithima mirabile ad infrigi
dandū quicqd debet infrigidari

¶ De enula

Enula non seritur
q semē non habet sz plantaī corō
na ei⁹ tota vl maiorꝑs ei⁹ de mē-
se octobris in terra pingui ⁊ alte fossa ⁊ bñ
subacta. Calida est in tertio. ⁊ humida i p̄-
mo gradu. Cui⁹ duplex est maneries .l. ro-
tulana ⁊ campana q̄ maioris est efficacie
ꝑm radices. Colligit in ꝓncipio estatis ra-
dix ⁊ sole siccaī ne humore corrumpaī. Ra
dix in medicinis potest poni ꝑ biennium et
trienniū potest seruari. Habet autē vtutez
lumendi ⁊ mūdificandi. Vñ valet ꝓtra ner
uos ex frigiditate indignatos. Contra do-
lorem spiritualiū ex frigida causa detur vi
num decoctōis eius ꝑm illud. Enula cam
pana reddit p̄cordia sana. Cōtra dolorem
stomachi ex frigida causa ⁊ cōtra ventosi-
tatem ⁊ cōtra tussim frigidā detur vinum
decoctionis ei⁹. Puluis eius cuz puluere
cinamomi delicatus soluit ventositatē spū
aliū. Herba tota decocta i vino ⁊ oleo ⁊ ca
thaplasmata dolorē spūalium iliacum co
licum ⁊ stranguriā soluit. Cōtra frigidum
asma detur farina ordei in qua coctus sit
puluis ei⁹. Itē nota q in enula est virt⁹ ru
bificatiua ⁊ absterſio pluma

¶ De epatica

Epatica frigida
et sicca est i primo gradu. Her-
ba est crescēs in aquosis et p̄ci-
pue lapidosis locis habēs folia multa ter-
re ac lapidib⁹ adherētia. Virtutē habz diu
reticā ex subtili substātia ⁊ infrigidatiuaz.
Vñ valet ꝓtra opilationē epatis ⁊ splenis
ex calida causa ⁊ ꝓ calorē epatis ⁊ ictericiā
et iō dicit epatica. Syrup⁹ ex aqua deco-
ctionis ei⁹ addito reubarbaro in fine deco
ctionis optim⁹ est cōtra ictericiā.

¶ De eruca

Eruca calida et
sicca est in q̄rto gradu. Domestica
maioris ē efficacie q̄z siluestris. se
mina p̄cipue cōpetunt medicine. secundo
folia. Virtutē habet cōsumēdi ⁊ coitū incī
tandi. Decocta cū carnib⁹ valet ad coituz
incitādū stranguriā ⁊ dissinteriā ⁊ parali
sim. Itē in vino cocta ⁊ rembus calbaplas-
mata libidinē incitat. pectini suppolita vi
nam ꝓuocat. Semē eruce ⁊ maxime silue-
stris facit virge erectionē ¶ De ebulo

Ebul⁹ est calid⁹ et
sicc⁹ in tertio gradu. Cortices radi-
cū ⁊ turiones p̄cipue cōpetūt me
dicine. Cortices radicū in vere colligunt et
siccāt ad solē ⁊ p̄anū seruant. Hz autē vtutē
dissoluēdi ⁊ ꝓsumēdi ⁊ purgādi flegma et
viscosos humores. Succ⁹ ei⁹ dat ⁊ purgat at
trahēdo supi⁹ ⁊ inferi⁹ anguſtiose. Vñ nō
dz dari nisi digesta materia ⁊ corpe fluxui
ꝓpato vt i alijs vomitiuis medicinis. valz
febri q̄tidiane diuturne tertiane ex colera
citrina ⁊ vitellina. Itē epatis opilationi et
ictericie colice ⁊ iliace ⁊ aquā lētofleuma-
ticor⁹ educit. Usus ei⁹ ē vt det succ⁹ ei⁹ ꝑse
vel i ei⁹ decoctiōe distēperet alia medicina
vl addat syrupo vl oximell laxatiuis vl co
quat cū melle ad cōsumptionē succi. Con-
tra tumorē extremitatū ⁊ ꝓ arteticā ⁊ lento
fleumaticā fiat balneū ex aq̄ salsa decoctō
nis radicū ⁊ turionū vl totius herbe.

¶ De feniculo

Feniculus scribitur de mẽse decẽbris ianuarij februarij et martij ⁊ toto tpe trãsplãtat. Calidus ⁊ siccꝰ est in secũdo gradu. Virtutem habet diureticã extenuãdi grossam vẽ tositatẽ. comestũ post prandiũ ꝓfert acidi eructuationibꝰ que fiũt ex indigestione. et hoc facit ex subtili substãtia et qualitatibꝰ suis. Semen eiꝰ folia ⁊ flores ⁊ cortices radicum vsui medicine cõpetunt. Semẽ colligitur in ꝓncipio autũni et seruat per tres annos. Cortices radicũ colliguñ in principio veris ⁊ seruañ p medium annum. Contra opilationẽ splenis epatis stranguriaz ⁊ dissinteriã. ⁊ vicii lapidis ex frigida causa detur ⁊ aqua decoctõis eius. Item feniculus coctus et comestꝰ valet cõtra predicta. Itẽ eadẽ aqua vel vinũ soluit dolorem stomachi ex frigiditate vel ventositate ⁊ digestionẽ cõfortat. Idẽ facit pulvis semis eius. Cõtra pannũ oculoꝝ ⁊ pruritũ succꝰ radicũ feniculi in vase ereo p. xx. dies ad solem ponat ⁊ more collirij oculis apponat. Cõtra pruritũ oculorũ certũ est experimẽtum. conficiat aloes optimũ cũ succo feniculi in vase eneo ad solẽ p. xx. dies. Deinde ponat in oculis more collirij

¶ De flamula

Flamula est calida ⁊ sicca in quarto gradu. Et dꝛ flamula qꝛ virtutẽ habet incensiuam. est enĩ similis vidalde in foliis et floribus sed habet flores aureos. viridis mꝛte est efficacie. sed exiccata nullius vꝛ modice. Ad cauteriũ sine igne faciendũ cõterat flamula ⁊ superpõat ⁊ dimittat p diẽ ⁊ postea inueniet cutis cõbusta. Ad apostema rumpendũ qñ versum est ad saniez et caput est durum conterat cum oleo ⁊ superponatur. oleũ ponit ad relaxationẽ ne flamula nimis exiccet

¶ De fumo terre

Fumus terre est herba nota sic dicta qꝛ generatur ex q̃dam grossa fumositate terre Calida est in ꝓmo gꝛdu. sicca in secũdo. Viridis. ⁊ sicca magne est efficacie. Principaliter purgat melancoliã. secũdo flegma salsum ⁊ colerã adustã ⁊ est diuretica. Cõtra scabiem accipe vncias duas succi eius addito zucharo fiat syrupus ⁊ cuz aqua calida detur vel addañ semina feniculi. Item fiat hoc vnguentũ in oleo nucũ ⁊ ponatur puluis fuliginis subtilis ⁊ conficiat addito aceto ⁊ succo fumi terre in maiore q̃ntitate q̃z de alijs ⁊ inungat patiens i balneo optimũ est Et nota qꝛ succꝰ eiꝰ det ter ĩ semana vt diximꝰ optime purgat humores inducẽtes scabiẽ. Itẽ herba fumi terre i vino cocta ⁊ posita sup locũ podagricum multum valet

¶ De fungis

Fungi quidã boni sũt q̃dã moꝛiferi. Boni sũt rotũdi ad modũ pilei in ꝓncipio veris apparẽt ⁊ in maio deficiũt. nunq̃z enĩ tales aliquẽ interfecerũt aut multũ leserũt subito. sed iñ omẽs malũ generãt nutrimẽtuz Moꝛiferi aũt sunt q̃ nascuñ iuxta ferrũ eruginosum. Alij aũt sunt moꝛiferi licz ñ statiz interficiãt. sulli q̃ nascuñ iuxta alias res putridas aut iuxta habitatiõnẽ alicuiꝰ reptilis venenosi. aut iuxta qualdã species arboꝛes que in ꝓpietate habẽt fungos corꝛumpere sicut est oliua. Signũ autem moꝛiferi fungi est q̃ in superficie eius est q̃dam humiditas viscosa et corꝛupta ⁊ q̃ cito alteratur et corꝛumpit inter manus colligentium fungos. In nostris autẽ habitationibus inuenit fungꝰ qui latꝰ est ⁊ spissꝰ. aliquid rubeus habens in superficie et in illo rubore habz mꝛtas ampullas elevatas quaz q̃dã sunt fracte q̃dã nõ ⁊ ille moꝛtal est ⁊ statim interficiẽs. Et vocatur fungus muscarum eo q̃ in lacte pulverisatus interficit muscas.

De fenugreco

Fenugrecum calidum est ⁊ siccū ⁊ habet substantiam glutinosam. vñ virtutem habet maturādi ⁊ laxandi. Et apostemata exterius maturāda farina fenugreci cū vitello oui conficiat ⁊ supponat. maturat enī ⁊ extenuat. Ad maturandū ⁊ rumpendū cōficiatur cū terebentina ⁊ supponat. herba etiā cocta in oleo superponat ad maturandum. Ad apostemata spiritualiū fenugreci farina in sacculo posita ⁊ decocta i aqua cum maluisco ponat desuper. Ad apostemata stomachi ⁊ intestinoꝝ ex farina fenugreci et aqua predicta fiant pultes ⁊ superponantur

De gabulis

Gabulij sūt de natura cauliū et habent folia formā caulium donec clausa fuerint sed postq̄z clausa sunt folia ipsoꝝ fiunt quasi alba et grossa sicut tunice ceparū et crispa. Aerem desiderant frigiduz. nā in aere calido vel temperato nō claudūtur sz apta remanent sicut caules. Terrā vo desiderant qualē caules ex eis fiūt cōposita sicut ex rapis. Itē seminant vt caules

De gramine

Graminis virtus est stiptica ⁊ vulnerū cōglutinatiua. ventris cōstrictiua. vulneꝝ renum ⁊ vesice sanatiua. ⁊ doloriſ splenis mitigatiua. Et eius succus potui datus sua proprietate lumbricos occidit. banc herbā nosciunt canes ⁊ eā comedunt qñ se purgare volūt. vt dicit Plinius

De gralega

Gralega dicitur i pinguare terram si viridis vertatur in ea. Item dicitur q̄ semē eiꝰ mirabiliter facit ouare gallinas et ♄ a quibusdā est expertū

De gentiana

Gentiana est radix cuiusdam herbe simili nomine appellate. Cuius sola radix est medicinalis. In fine veris colligitur et exiccata per tres annos seruatur. Nascit autez frequentius in montibus et locis vmbrosis et humidis. Calida et sicca est in tertio gradu. Virtutem habet consumendi dissoluēdi et aperiendi. vnde diuretica est. Contra antiquū asma detur pulus eius cum vino addita aqua ordei. Succus radicis eiꝰ abstergit morpheam et sanat plagas et vlcera corrosiua. bibita etiam multū euz qui cecidit ex alto et collisus est iuuat. Et vltima medicina est contra morsum scorpionis ⁊ vermiū venenatoꝝ et canis rabidi si bibunt ex ea cū vino due vncie

De gariofilata

Gariofilata similis ē nouellis foliis rubi seu flaponibus et eius radix redolet ⁊ folia. Calida et sicca in secundo gradu Recens maiorꝝ est efficacie q̄z exiccata et seruatur per annū. Virtutem habet dissoluēdi consumendi et aperiendi. Et dicitur gariofilata quia odorem habet similem gariofilis p̄m saporem et effectum. Contra cardiacam passionem in aqua marina ⁊ oleo cocta parti anteriori et posteriori superponatur. Ad digestionem confortandā ⁊ dolorem stomachi et intestinoꝝ ex frigiditate vel ventositate detur vinum decoctionis eius

De humulo

Humulus. id est. bliatrigo. flos eius ꝓpter siccitatez suā maximaz seruatur plongissimum tempꝰ in virtute sua ita q̄ vulgaris opinio est q̄ nunq̄z putrescit et ē acuti odoris ⁊ fortis. Et est calidꝰ ⁊ siccꝰ dissolutiuꝰ viscositatuz ⁊ inspissatiuꝰ et cōseruat a putredine liquores q̄bus admisceꝫ

De iusquiamo

IVsquiamus est frigidus in tertio gradu. Semē est cuiusdaz herbe que cassilago vocat̄ siue dens caballin⁹. Seminū autez triplex est diuersitas. Est enī albū rubeū et nigrū, album ⁊ rubeū competūt medicine nigrū vero est mortale. Nota q̄ si iusquiamus debet recipi p os interius ponenduz est semen si exterius herba. Et semen maioris est efficacie. Virtutē habet emoiboicā id est, somniferā ⁊ cōstringendi ⁊ mortificandi. Ad somnū puocandū in acuta egritudine fiat fomentū ex aqua decoctionis herbe eius circa frontem tempora ⁊ pedes. Fiat etiā ablutio, postea fiat ℈ emplastruz puluis seminis subtilis cū albumine ouī ⁊ lacte mulieris puellā nutrientis ⁊ modico aceto ⁊ fronti ⁊ tempor⁹ apponat̄. Itē ad lacrimas cōstringendas fiat idem emplastrū. Contra dissinteriā fiat emplastruz ex ipsa herba ⁊ supponat̄, dolorem enī tollit. Contra dolorē dentiū semina super carbones ponant̄ ⁊ patiens fumū p os recipiat ⁊ teneat supra aquā ⁊ apparebūt quasi vermes supnatātes. Semen suppositū denti in causa calida dolorē tollit. Et nota q̄ per decē annos seruari potest

De Isopo

IHop⁹ est calidus et siccus in tertio gradu, virtutez habet ℈m flores ⁊ folia nō ℈m radices diureticā dissoluendi cōsumēdi ⁊ attrahendi. Cōtra frigidā tussim valet vinū decoctionis eius ⁊ ficuū siccaz. Itē vinuz decoctionis eius et seminū feniculi dolorē stomachi ⁊ intestinoz tollit. Fomentuz factum ex aqua decoctionis ei⁹ matricē a superfluitatib⁹ mūdificat ⁊ abstergit. Idē facit suppositoriū ex puluere eius ⁊ oleo mulcelino, puluis ei⁹ vel ipsa herba in testa calefacta ⁊ superpolita capiti p se vel ī saccello valet contra frigidū catarrū et casū vue. Contra vuā fiat gargarismus ex aceto decoctionis eius. Item ipsa herba in vino decocta ⁊ cataplasmata dolorē tollit ex ventositate

De Irincijs

IRincij et salunca eadē est herba multū spinosa, de quoz radicib⁹ fit zinziberatū ℈ modo in duab⁹ libris mellis ⁊ vna irincio rum mundatoz vel pastinate ponat̄ uncia vna ⁊ dimidia vel due zinziberis vt̄ medietas piperis tantū. hoc modo lauentur irincij ⁊ abijciatur lignū qđ est interius. Deinde optime coquant̄ vel prius coquātur ⁊ postea abijciat̄ lignū. Deinde minutatim incidant̄ ⁊ posito melle ad ignez ⁊ optime despumato ponant̄ in eo irincij ⁊ zinziber siue piper ⁊ vsqz ad spissitudinē ꝑgruā bulliant ⁊ si in fine decoctōis addat̄ puluis seminis eruce ⁊ pineī erit optimū ad coitū ⁊ membri erectionem

Beiaro

IArus q̄ alio nomine dicat̄ barba aron vel pes vituli, calidus et siccus est in secundo gradu. In locis siccis et humidis montuosis ⁊ planis inuenit̄ in hyeme et estate magnā habet efficaciā. Sed folia maiorem ℈m radices maximā. ℈m quasdā tuberositates que colligūtur scinduntˇ ⁊ desiccant̄. Virtutē habet dissoluēdi relaxandi ⁊ extenuandi. Contra tumorē auriū ipsa herba decoquatur cū tuberositatibus in vino et oleo addito cimino, et fiat emplastrū ⁊ auribus supponat̄. Cōtra frigida apostemata ipsa herba tota cū tuberositate ⁊ anxungia veteriterat̄, ⁊ postmodū in testa calefacta supponat̄. Cōtra scropbulas nouellas herba ipsa cū anxungia veteri ⁊ squilla vt̄ anxungia vsina si potest haberi teratur et superponatur et liberabitur si recentes fuerint. Ad facie depurandā et cutē subtiliandaz ex tuberositatib⁹ desiccatis fiat puluis subtilis, ⁊ cum aqua rosata conficiatur et ponatur ad solē donec tota aq̄ cōsumatur

ꝛ ita fiat ter vel quater vel amplius ex illo puluere solo vel cū aqua rosarū facies illiniatur ꝛ plus depurat q̄z ipa cerusa. Item solus puluis eius carnē supfluā comodit

¶ De Iri

IRis siue ireos vel gladiol⁹ cui⁹ folia sunt silia ensi cū flonb⁹ purpureis vel albis. nā iris purpureū habet florē. ireos hz album ꝛ sunt eiusdē virtutis. Radice tantuz primur in medicinis. In fine veris colligitur ꝛ siccat ꝛ p duos annos seruat. Calida ꝛ sicca est in secūdo gradu. Virtutē habet diureticam vñ dissoluit ꝛ aperit ꝓ viciū splūm ꝛ cōtra opilationē splenis epatis renum ꝛ vesice ꝛ cōtra dolorē ex ventositate vinū decoctiōis ireos iuuat. puluis ei⁹ leuiter supfluā comodit carnē. Ad pannum oculorum fiat collirium ex puluere eius ꝛ aqua rosacea

¶ De liquiricia

LIquiricia est radix cuiusdā herbe q̄ desiderat terram bene solutā ꝛ p̄cipue sabulū vt in eo facile crescat ꝛ multas p̄ducat radices que si plantat facilime cōprehēdit. ꝛ circa se multū pullulat ꝛ forte si basta eius adhuc tenera flectat ad terrā ꝛ operiat. cōuertetur in radicē sicut accidit in menta et ruta ꝛ gramine. Calida est ꝛ humida temperate. Eligēda est nō nimis grossa nec mltum tenuis. interi⁹ crocea non puluerisabilis. nigra vero ꝛ alba est abijciēda. Succus eius est eiusdē efficacie et etiā fortioris qui hoc modo fit. cū viridis est bene cōteratur ꝛ in aqua buliat ꝛ decoquatur vsq; ad cōsumptionez fere. postea exprimatur. Valet contra omnia vicia pectoris decoctio eius in aqua. et cōtra peripleumoniā et pleuresim. Item vinū decoctionis ei⁹ valet contra tussim. Addidē valet electuariuz confectū ex succo liquiricie ꝛ melle. Item liquiricia masticata ꝛ sub lingua retēta sitim ꝛ asperitatē lingue ꝛ gutturis mitigat

¶ De lingua arietis

LIngua arietis que plantago vocat frigida et sicca est. Folia eius sicca consolidant optime pulnera ꝛ ulcera. et ad ℔ nihil est melius ea. vt dicit Dyascorides. Et mirabile videt q; si bibatur succ⁹ trium radicum eius trib⁹ uncijs vini aliquando curat tertianā. Et si quattuor radicū succ⁹ cū quattuor uncijs vini bibat aliquando curat quartanā. Item dicit Dyascorides q; sanat vulnera canis rabidi. idropicos iuuat. veneno repugnat. Eius succ⁹ lumbricos necat ꝛ vehementer solutionē ventris mitigat. menstrua cōstringit. et tumores apostematū in principio repercutit et dissipat gingiuas tumidas ꝛ sanguineas reprimit ꝛ sanat

¶ De lilio

LIliuz plantatur de mense octobris ꝛ nouembris in terra pingui ꝛ bene subacta. nā accipiūtur spici siue bulli eius viridis vel sicci. ꝛ ponunt p vnā spannā vel vnum pedem qđ est melius separati sicut fit de alleis. Item dicit Aristoteles q; si basta lilij q̄n nondū apertuz est semen vel flos eius flectatur in terrā. ita q; cepa non eradicetur ꝛ cooperiatur terra infra paucos dies emittet in quolibet nodo baste cepā paruulaz. sicut sunt bulli eius. Calidū est ꝛ humiduz. Aliud est domesticū aliud siluestre. sed siluestre aliud gerit florem purpureū quod est efficacius. aliud est habens croceū Domesticū autē cum anxungia veteri tritum vel cum oleo coctū ꝛ superpositū frigiduz apostema maturat Contra splenis duricie radix lilij in multa quantitate cū bꝛaca vsina et radice enisci ponat in vino ꝛ oleo per decē dies ꝛ postea colet addita cera et oleo fiat ynguentū. Ad faciem colorandaz accipe tuberositates radicis lilij agrestis et sicca et puluerē inde fac ꝛ distempera cū aqua rosarum et deliccetur quo facto ter ꝛ

quater illū puluerē solū ⁊ cū aqua rosacea confectū ducas sup faciē. Itē abluēdo mū dabit faciē ⁊ remouebit p̄ tractionē rugarū Itē dicit Byascoudes q̄ folia eiꝰ decocta ⁊ impōsita valēt ad loca cōbusta. Idē facit radix eiꝰ si trita cū oleo apponat̄ q̄a virtus eiꝰ mitigatiua est Itē educit purgationem menstrualē q̄a est aptiua ⁊ est tumoris re pressiua, ⁊ ideo valet ꝯ apostema ex vento sitate si radix eiꝰ trita cū oleo sepiꝰ apponat̄ Plinius aūt dicit q̄ cepe cuz vino sanant ictus serpentū ⁊ fungoz maliciā ⁊ venenū decocte in vino ⁊ oleo admixte clauos pe dum ⁊ nodos soluūt pilosq3 locis adustis reddūt. In vino enā cocte addito melle ve nis prescisis subuenīūt. folia ipsiꝰ cocta in vino vulnera sanāt. Ex floribꝰ eiꝰ fit oleuz et aqua sicut ex rosis, ⁊ est fere eiusdē vtutis cū oleo ⁊ aqua rosar

¶ De lingua canis

Lingua canis ca/

lida est ⁊ humida in primo gra du. Folia habet pua et acuta. lin gue canis similia. viridis mīte est efficacie exiccata nullius. Virtutē habet incitandi libidinē ⁊ humectandi. Herba ista cuz car nibus cocta vel cū oleo cocta vel sanguine libidinē incitat. valet etiam decocta addito zucharo cōsumptis. Cōtra siccitatē pectoris dē aqua decoctōis ipsiꝰ ⁊ addito dra ganto magis valet

¶ De lapacio

Lapacium. id est.

acetosa vel rumese calida et sicca est in tertiō gradu vel secūdo ꝑm Auicennā. Est aūt lapaciū triplex. s. acutū acuta habēs folia ⁊ ꝑ efficaciꝰ est. Et est la pacium domesticū lata habēs folia et ma gis competit vsui. Itē est rotundū rotūda habēs folia. Virtutē habet dissoluēdi et re laxandi apiendi ⁊ extenuādi. Cōtra scabiē succꝰ lapacij acuti et oleū muscelinū et pix liquida simul buliāt. postea colet ⁊ colatu re addatur pulis tartari et fuliginiſ ⁊ fiat vnguentū quod satis competēs est scabio sis. Auicen. dicit q̄ radix cū aceto cocta cō fert scabiei ulcerose ⁊ impetigini. et eius de coctio cū aqua calida p̄ruritui cōfert ⁊ sibi ipsamet in balneo est optima. Cōtra impe tiginē et serpiginez fiat decoctio succi lapa cij cum puluere auripigmenti. Ad aposte ma maturandū lapaciū rotundū tritum ⁊ in oleo decoctū vel cuz anxungia superpo natur. ad rumpendū eodē modo superpo natur acutū. Urinā puocat in multa q̄ntitate. Aqua vel vinū decoctōnis eiꝰ soluit opilationē splenis ⁊ epatis. Cōtra scropbu las nouellas fiat emplastrū ex lapacio acu to ⁊ anxungia simul tritis Cōtra lūbricos valet succꝰ eius datus cum melle. Contra flegma abundās in cerebro succꝰ eius cū succo rute in modica quātitate naribꝰ in iiciatur in aere calido vel in balneo. Item lapacium crudū vel cocti cōmestuz valet scabiosis

¶ De lactuca

Lactuca seri et trās

plantari potest fere toto tpe annī terra pingui subacta p se ⁊ mixtum cum alijs herbis. Et que sata fuerit i autū no uiliter plantat̄ mēse decembris circa are as aliaz herbaz que tunc serunt̄. ipsa ei nō timet gelu sed roborat̄ ex eo. et erit bona pꝰ hyemē cū alijs herbis quouisq3 semen pdu cet. Sed que sunt de natura paruarū non transplātant̄. Que vero sunt ex magnis q̄ romane dicunt̄ que habēt alba semia trās plantari debēt vt crescāt et dulcedinem ha beant. multū iuuant̄ irrigatōe tēpe siccita tis. Lactuca frigida est ⁊ humida tempate Alij dicunt q̄ est calida et humida tempa te et ideo est melioz alijs herbis ⁊ tempera tissima respectu aliaz herbaz. Sanguinē bonū generat et copiaz lactis q̄ si nō lauet aqua melioz est. Lactuca enī cito digerit et urinā puocat. ⁊ extinguit colerā ⁊ ebulitio nem sanguinis refrigerat ⁊ somnuz indu cit. Item valet ꝯ calidū apostema. Capitis dolorē de colera rubea seu sanguine facū

amputat catbaplasmata. ſz cocta plus q̄z cruda fit vſui ꝓuenīēs quia eius lac calore ignis minuit ꝑ qđ somnuz erat inducēs. ſz colericis tā cruda q̄z cocta cōpetit. Jn exordio suo fit vtilioꝛ stomacho ꝛ ad augmentandū lac mulieris vel ſperma viri cōuenientioꝛ. ſed cū iudurat ꝛ copiā lactis nō baꝫbuerit ei⁹ humiditas minuit ꝛ fit amari saporis. vñ fit apertiua sanguinē tñ pessimū generat. idcirco ea assuescentib⁹ fit nociua quia tenebꝛositatez oculis facit. ſpermatis materiā corrūpit. ſed cuz est adhuc tenera valet multū in febꝛib⁹ elixata vel cruda. Jn aceto cocta addito croco soluit opilationē ſplenis ꝛ epatis. ad ꝓuocādum somnum semen ꝓficiat cū lacte mulieris puellaz nutrientis ꝛ cū albumine oui ꝛ fiat emplastꝛ sup tempoꝛa. Jtē puluis seminis ei⁹ cuz lacte somnū ꝓuocat. Jdē facit febꝛicitātibus datus cū aqua calida. Cōtra caliduz apostema cōficiat cū rosa ꝛ supponatur ꝛ destruit ipsum. Jtē catbaplasma frondiū ipsius babentib⁹ erisipilā subuenit. Jtem semen eius datū in potu ſepe pollutionē patienti celeriter succurrit. Jtē est quedā speꝫcies lactuce agrestis q̄ longioꝛa ꝛ stricioꝛra babet folia subtilioꝛa ꝛ asperioꝛa ꝛ minus viridia. et bec est amara ꝛ est maioꝛis caliditatis ꝛ siccitatis q̄z domestica. Jtē dicit Plini⁹ q̄ est spēs quedā lactuce spōte nascētis quā capꝛinā quidā vocāt quapiecta in mari ꝓtinus necant pisces qui sunt i circuitu vicini. Jtē est quedā species lactuce que nascit in aruis cui⁹ folia trita cū polenta cōferunt viscerib⁹. et bāc greci vocāt y'tion. Jtē est alia species que crescit in siluis quaz vocant scaucon alias scaricion. cui⁹ folia trita cū polenta vulneribus prosunt. sanguinē stringūt ꝛ putrescentia vulnera sanāt. Est ꝛ alia spēs lactuce babens rotunda folia ꝛ bꝛevia quā multi baciam vocāt cui⁹ succū accipiures scalpēdo terrā berbā extrabunt ꝛ intingētes oculos discutiunt obscuritatē ꝛ caliginē cum senescunt cui⁹ berbe succ⁹ sanat omnia vicia oculoꝛum ꝛ maxime quando ei lac mulieris admiscetur. Serpentū morsib⁹ et scoꝛpionū ictibus medet si succ⁹ eius cū vino potet ꝛ folia trita sup vuln⁹ emplastrent. omnem eni inflationē discutit ꝛ cōpescit

¶ De lentisco

Lentisc⁹ calide et sicce cōplexionis est. Virtutē babet cōsolidandi ꝛ ꝓstringēdi. Cōtra fluxū menstruoꝛ ꝛ dissinteriā ꝛ vomitum ex debilitate virtutis ꝓtentue fasciculi facti parui cū foliis decoquātur in aceto ꝛ pectini ꝛ renib⁹ catbaplasma factū superponatur ꝑ vomitū super furculā pectoris. Illius vsus cōtra ꝓdicta teneruates lentisci buliant vsq̄z ad aceti cōsumptionē. Deinde siccet ꝛ fiat inde puluis ꝛ det in cibis et potibus. Contra vlcerationē virge puluis factus ex foliis eius sup testā calidā desiccatis ꝛ puluerisatis. vlcera cōsolidat ꝛ sanat em cōsumit sed nō debet poni nisi quādo est sanies. Cōtra vlcerationē oris et lingue et labioꝛum in febꝛe acuta fiat decoctio foliorum eius in aceto et patiens sepe gargariset

¶ De laureola

Laureola est berba multū laxatiua calida ꝛ sicca in quarto gradu. Cui⁹ fructus siue semē est rotundū subꝛufum ad q̄ntitatem piperis qđ dicat cocogridiū l' cocogridiū. qđ est adhuc magis laxatiuū q̄z laureola. ꝛ tamē ipsa est multū laxatiua. Et purgat flegma ꝛ viscosos humoꝛes ꝓncipaliter a remotis ꝓtib⁹ ꝛ iuncturis membroꝛ. secūdario melancoliā. vñ valet sciaticis artetici⁹ ꝛ podagricis. Jtē ꝑ apoplexiā ꝛ paralisim. Vsus eni ei⁹ est cū aliis medicinis scz i oximelle iuliani ꝛ similib⁹. Dat etiā in apozimatib⁹. p se vo non dat quoniā habz naturā vlcerandi intestina ex nimio suo acumine. Dit tñ p se vti volum⁹ decoctionē ei⁹ damus addito gūmi arabico ꝛ mastice vt malicia ei⁹ repmat. Nō est dāda nisi eis q̄ difficiles sunt ad soluendum et carnosum ventrem et intestina babentib⁹. Et eiusdez

virtutis est semen eius

¶ De lappa

Lappa est herba que habet in summitatib⁹ capitella vestib⁹ valde adherēta. Lappe sunt multe species omnes medicinales Dā plini⁹ dicit q̄ ictibus scorpionū medē tur. nec feriunt hominē si inunctus fuerit succo ei⁹. Decoctio radicis eius cōfirmat dentes si tepida in ore teneat semen ei⁹ mlta vicia stomachi curat. reiicientibus san guinem pdest. dissinterie subuenit. nam radix ei⁹ cum vino sistit et folia adiecto sale soluunt

¶ De leuistico

Leuisticus est calidus et siccus in secundo gradu. Cui⁹ semen leuisticus appellatur Semē nō herba vl radix in medicinis ponitur. Virtutē habet diureticā aperiēdi et extenuādi. vñ vinū decoctiōis eius contra opilationē splenis et epatis valet Aqua decoctionis eius valet cōtra dolorem stomachi et intestinorū puenientē ex ventositate. Puluis etiā ei⁹ cū puluere cimini dat⁹ ad predicta valet

¶ De melonibus

Melones deside/rant talē terrā et aerē qualē citrulli vel cucumeres sed minus pinguem et min⁹ stercoratā vt saporosiores et solidiores fiāt et citius maturent. Et eodē modo et ipe plātari debēt et cū nati sunt irrigari nō egent. Et bis quidā sunt longi q̄ comedunt maturi. s. cū incipiūt redolere et crocei fieri ex q̄bus grexescbi q̄ habent semina valde pua sunt ceteris melonū generib⁹ nobiliores et meliores. Alij vo sunt subtiles viridis valde longi et q̄si oēs curuati et vocant melanguli q̄ comedūt acerbi sicut citrulli et sunt eius dē saporis. Iz sunt minus frigidi magisq̄ digestibiles et ideo meliores citrullis esse dicūt. Melones sūt frigidi et humidi in secundo gradu et q̄ dulces sunt tempate sunt frigidi Auicen. dicit q̄ radix melonis eodē modo est vomitiua quo dictus est de radice citrulli et cucumeris Oportet autē vtentē melonib⁹ vt melo non p̄cedat aliq̄ aliud cibū ne nauseam faciat. Sed Ysaac dicit q̄ eo comesto oportet aliquātulū expectare donec sit digestū anteq̄z alius sumat cib⁹. Et dicit Auicēna q̄ melo est tarde digestionis nisi q̄n comeditur cū eo quod est interi⁹ eius et ipsi⁹ nutrimentū est recti⁹. et eius humor est cōuenientior q̄z citrulli et cucumeris. Iz cū melo corrumpit in stomacho cōuertit ad naturam venenosam. oportet ergo vt cū grauat extrahat velociter. Et de bis q̄ iuuant post eoz comestionē in colericis sunt oryzacra maratrū mastix. Flegmatici vero accipiant oximel zinziberū conditū aut zinziberum solū aut dyaciminū et purū bibant vinū. Semē aūt melonū mundatū vnā p̄uocat et renes et pelicā mūdificat ab arenis et lapidib⁹ vt expiri potest

¶ De melliloto

Melilotū calidum et siccū est in p̄mo gradu. Herba est cui⁹ semē simili noie appellat. et dicit etiaz corona regis q̄ formā ad modum semicirculi. Semē cū ipis corticib⁹ i medicinis ponit. q̄a adeo parū est et coberens q̄ vix separi p̄ot. Virtutē habet cōfortandi ex aromaticitate et diureticā ex subtili substātia. Vinū decoctionis ei⁹ digestionem p̄fortat. ventositatē excludit. opilatiōz pelicē et renū aperit. Semē ei⁹ in brodio cibis positū eos boni saporis et odoris facit

¶ De mercuriali

Mercurialis. id est. malinochitis frigida et humida est in p̄mo gradu. Viscositatem habet substantiam. vnde lenificādo educit colera ab epate et stomacho et intestinis. Bals aūt succ⁹ nō coct⁹ cū zucharo q̄ pim laxatiuā amittit in parte

De malua

Malua frigida et humida est i secūdo gradu. Cuius duplex est maneries. scz domestica que subtiliorē et frigidiorē habz humiditatē. Et est siluestris q̄ dicit maluauiscus et bismalua crescēs altiꝰ q̄ minꝰ est frigida et humida et habet substantiam viscosam. Cōtra calidum apostema in principio folia malue terant et supponant ad maturādū et terāt cū anxungia porcina recēti et supponant tegulam calefacta ponant. Et etiā valet cōtra duriciē splenis et epatis. Fomentū ex aqua decoctionis circa pedes ad puocādū somnum in acutis febribꝰ multuz valet. Malua coḡnata et comesta ventrē soluit. valet etiā in febribꝰ ppter ꝓstipatiōnē ventris. ex aqua etiā ipsiꝰ cōpetens fit clistere. Malua uiscus plus mollificat et maturat ꝑm folia sola et magis radix cuz anxungia trita aliquantulū calefacta apostema maturat supposita et duriciē mollificat. Herba etiā cocta cū radice vsqz ad ꝓsumptionez aque apparebit quedā viscositas que suppositapostematibꝰ maturat et duriciē remollit et relaxat et ex aqua addita cera et oleo fit unguentū competēs ad p̄dicta. Aqua decoctionis eiꝰ seminis et malue valet ꝑtussim siccā. cōfert etiā erbicis semina etiā saccellata in oleo decocta duriciē soluūt et mūdificant. Isidorꝰ ꝑterea et plinius dicūt q̄ si aliq̄s se inunxerit succo malue admixto cū oleo a puncturis apū ledi nō poterit nec patiet in mēbris inūctis punctura neq; morsum scorpionis nec etiā aranee

De menta

Menta calida est et siccain secūdo gradu. Cuius tres sūt spēs. Est enī quedaz domestica q̄ ppriae ortulana dicit et hec mediocriter calefacit et ꝓsorat. Et est alia siluestris q̄ mentastrū dicit et magis calefacit. Et est menta q̄ longioza et latioza habet folia et acutioza et hec menta romana vel saracenica et pulgariter herba sancte marie vocat. et hec magis diuretica est q̄z alie. Mēta domestica est herba facile se multiplicās et cito de terra pullulās et ascendēs et cū bastula in terram reflexa et cū ab humo tecta fuerit conuertit in radicē et cito ex se nouaz ꝓducit plem hec esui magis q̄z medicine cōpetit et viridis et exiccata magne est efficacie. Debz aūt exiccari in loco umbroso et pannum in multa efficacia suaz. Virtutē habet dissoluendi ex ppriis qualitatibꝰ et ꝓfortandi ex aromaticitate. Cōtra fetorē oris et putredinem gingiuaz et dentiū abluat os et gingiue ex aceto decoctōis mēte ortulane. Deinde fricent ex puluere mēte sicce vel cū mēta sicca. Ad appetitū ꝓfortandū q̄ impeditur ex frigidis humoribus in ore stomachi existentibꝰ fiat salsamentuz ex aceto et mēta et modico cinamomo seu etiā pipere. Cōtra vomitū ex debilitate virtutis ꝓtentiue factū ex frigida causa fiat decoctō mēte in aqua salmarina et aceto et spōgia tincta os stomachi supponat et etiā ipsam mentam coctam panēs comedat. Contra sincopim ex debilitate in febre et sine febre siue ex materia siue ex qua cūq; causa cōtingat mēta cuz aceto et modico vino si sit sine febre. si cum febre cū solo aceto et in eo pone panē assuz et aliquantulū dimittat vt humectet et applicetur naribꝰ et ex eo fricent labia dētes gingiue et tempora et ligetur sup venas pulsatiles tempoꝝ et brachioꝝ. Panēs masticet etiaz et humorositatē trāsglutiat. Cōtra coagulationē lactis fasciculi coquantur in vino et oleo et māmillis catbaplasmentur. Et nota q̄ cū aliqua medicina datur ꝓ remedio venenū. debet dari cū succo mēte vel cū vino decoctionis eiꝰ si nō habeas succū. Cōtra venenū solꝰ succꝰ mēte romane vel vinū decoctōis vel succꝰ cū melle cōmixtꝰ valet. Item valz ꝑ opilationē splenis et epatis et viaz urinaliū ex frigido humore et ex calido sine febre. succus etiā eius cū melle lumbricos interficit auribꝰ instillatꝰ vermes necat decocta in vino et oleo herba ipsa et catbaplasmata sciatelim soluit apostematū frigidoꝝ. Mēta-

strum ⁊ carice ⁊ saluia decoquant̃ in vino ⁊ det petiẽti cõtra frigidã tussim vinum decoctionis ipor. Itẽ eius fomentũ infrigidatam matricẽ calefacit ⁊ mũdificat. Baccellatio facta ex puluere eius frigidũ reuma capitis ꝓstringit. Romana mẽta p ortulana etiã poni potest

De mandragora

Mandragora frigida ⁊ sicca est ꝯ eius excessus nõ determinat̃ ab autorib⁹. Cuius due sunt spẽs. s. masculus ⁊ femia ꝯ vtraq; indifferẽter vtimur. Et q̃dã vt Auicen. ⁊ alij dicunt feminã esse formatã ad modũ femine: masculũ ad modũ viri qđ falsum ẽ sed masculus habet folia lõgiora ⁊ femia latiora. q̃dam tñ opant̃ tales incisiões vt decipiant mulierẽ. Radicũ aũt cortices ꝓcipaliter cõpetunt vsui medicine, secũdo poma. tertio folio. Cortex radicis collect⁹ p quattuor annos seruat̃ in multa efficacia Virtutes habet ꝓstringẽdi ⁊ infrigidãdi emorboicam. i. somniferã In acutis febrib⁹ ad somni puocationẽ puluis cortic⁹ eius cõficiat̃ cũ lacte mulieris puellã nutrientis ⁊ albumine ouĩ ⁊ imponat̃ fronti ⁊ tẽporibus. Contra dolorẽ capitis ex caliditate folia ipsius trita sup tẽpora ponant̃. Inunganť etiã oleo mandragorato qđ sic fit. Poma mãdragore trita ĩ oleo cõmuni diu macerent̃, postea fiat aliq̃ntula decoctio ⁊ colet̃, ⁊ illud postea erit oleũ mãdragoratum qđ valet ad somnũ puocãdũ ⁊ dolorẽ capitis ex caliditate si frons ⁊ tẽpora inunganť, ⁊ calorẽ febrilẽ rẽpmit. Itẽ ipm oleũ repcutit materiã apostematũ caliđor ĩ ꝓncipio fruct⁹ etiã vel folia catbaplasmant̃ supra vel saltẽ puluis ei⁹ cũ succo alicui⁹ herbe. Contra fluxũ vẽtris exĩpetu colere ex pđicto oleo vẽter ⁊ tota spina vngat̃ ⁊ iniciat̃ modicũ cũ aliq̃ leui clisteri. Auicẽ. dicit q̃ macule fricate cũ foliis eius delẽt̃ de lacte ei⁹ delent lentigines. Itẽ statim facit somnum ⁊ posita ĩ vino inebriat vehemẽt̃ Cura aũt eor ⁊ oĩm nocumẽtor mãdragore est cur butiro melle et vomitu. Itẽ nota q̃ publice pđicat̃ mãdragorã habere vtutes impgnãdi mulieres steriles si ex ea comedant. qđ ver nõ est nisi forsan comedãt cũ sterilitas esset ex supflua matricis caliditate. tunc enĩ reduceret̃ ad tpamentũ matrix vt semẽ viri nõ aburat̃ in ea

De meu

Meu calidus et siccũ est ĩ secundo gradu. Herba est cui⁹ semẽ lilii noie appellat̃ que pcipue medicine cõpetit. Per duos ãnos pt seruari. Virtutẽ habet diureticã ex subtili substãa sua. Vinũ vl aqua decoctiõis ei⁹ valet ꝓ opilationẽ splenis ⁊ eparis ex frigida causa ⁊ strãguriã dissoluit. Aqua vo cõpetenti⁹ dari põt in estate iuuenib⁹. vinus in byeme senib⁹. Puluis meu cũ semine feniculi in cibo vl potu dat⁹ ventositatẽ intestinorus ⁊ stomachi excludit ⁊ digestionẽs confortat

De marubio

Marubiũ calidum et siccum est ĩ tertio gradu. quod alio noie dr prassiũ. folia eius pcipue cõpetũt medicine. scdo radices et comces. Herba suspẽsa in vmbroso loco p annum ꝑuat. Virtutẽ hz ꝓsumẽdi ⁊ dissoluendi ex qualitatib⁹ ⁊ aperiẽdi ex amaritudine Contra viciũ pectoris. s. asma ex frigido et viscoso hũore det̃ hyapassiũ. vel fiat electuariũs ex vna pte succi ⁊ q̃nta mellis dispumati ⁊ fiat decoctio aliq̃ntula vsq; ad spissitudinẽ. ⁊ postea ponat̃ puluis dragãti ⁊ gũmi arabici ⁊ liq̃ricie qđ erit optimũ ꝓ vicium pectoris vl saltẽ puluis ei⁹ ꝓficiat̃ cũ melle dispumato addito puluere liquiricie Cõtra tussim valet decoctio ei⁹ ⁊ ficuus siccas. Cõtra stranguriã ⁊ dissinteriã det̃ pinũ decoctiõis ei⁹ ⁊ ficuũ siccas. fiat etiã emplastr ex ipa herba cocta ĩ vino ⁊ oleo supreneos ⁊ pectinẽ. Itẽ valet ꝓ colicã ex frigida cã. Cõtra emorroydas inflatas ⁊ influentes fiat encacisma ex aq̃ salsa ⁊ vino de-

coctionis ei⁹. ⁊ postea fiat suppositoriuz ex puluere ei⁹ ꝑfecto cū melle. vl' fiat decoctio pulueris vel succi ei⁹ cū oleo muscelino. et bombex intincta supponat. Cōtra lumbricos det pulueis ei⁹ ꝑfect⁹ cū melle. Contra vermes auriū succ⁹ ei⁹ auri⁹ iniciat. Cō tra splenis vicia cortices cū ipsa berba macerent ꝑ. xv. dies in vino ⁊ oleo postmodū fiat decoctio ⁊ colet ⁊ colature addat cera ⁊ oleū ⁊ fiat vnguentū

¶ De maiorana

Maiorana calida n ⁊ sicca est in scō gradu. Allio nomine dicit esbrium alias esoron. Cui⁹ flos ⁊ folia competūt medicine. Colligitur in estate cū flor⁹ ⁊ in vmbroso loco siccat. et ꝑ annū seruat. Virtutē habet ꝑfortandi ex aromaticitate dissoluēdi ⁊ consumēdi ex qualitatib⁹ et etiā mūdificādi. pulueis maiorane in cibo dat⁹ vl' vinū decoctionis ei⁹. stomacbū infrigidatū calefacit et digestionē cōfortat. Flores et folia in testa calefacta ⁊ in saccello posita ⁊ loco dolenti supposita. dolorē ex vētositate puenientem soluūt. Itē capiti supposita valet ꝓ reuma capitis. Itē nota q⁹ mures libenter insidiant radicib⁹ ei⁹ inde medicinā ꝗrentes

¶ De napo

Napus omnem fe n re aerē pati. Terrā desiderat pinguem ⁊ in solo sicco et tenui ⁊ ppe riuū ⁊ deuexo ⁊ sabuloso meli⁹ nascit. Loci ppietas napū in rapā et ecōuerso trāsmutat sed vt optime ꝑficiat subactū solū ⁊ sterco ratū ⁊ versatū ꝗrit ⁊ in illis locis optime puenit in qb⁹ segetes eo anno fuerunt. Si spissi sunt nimis interuelles aliqs vt alij roborent quos in locis vacuis trāsferre poteris. Serunt circa finē iulij et toto tpe mēsis augusti si pluuie desunt irrigatōe iuuētur. Possunt etiā cōmode seri inē milū et panicū maxie serotinū in secūda sarculatione ipsi⁹ iuuatur napus ⁊ rapa. Ex napis nobiliorib⁹ saporis sūt illi q̄ sunt lōgi et fere rugosi nō grossi nec mlīas radices bītes. sed vnā tantū acutā et rectā. Ex napis fiūt optima cōposita cū rapbano ⁊ modico sale aceto melle et sinapi et spēbus odoriferis et sine specieb⁹ possunt fieri satis bona. Calidi sunt in secūdo gradu et mulcū nutriūt sed dure digerūtur. mollē et inflatā minꝰ tamen q̄z rape faciunt carnez qui sia q̄ coquantur et illa retecta recoquantur in alia duricies sue substātie tēpatur et mediocriter inter bonū et malū generāt nutrimētū Qui bene cocti nō sunt difficile digerūtur ventositatē faciūt et in venis et poris opilationē. Idcirco viles sunt sibis coquant et vtraq; aq̄ ꝓiecta in alia recoquantur cū pinguissima carne

¶ De nasturcio

Nasturciū calidū n et siccū est in quarto gou. Semē eius ꝓcipue competit medicine p quinq; annos seruatur. Herba etiaz viridis multe est efficacie. sicca modice. Virtutem habet ꝓmendi et dissoluēdi ex qualitatibus suis. Cōtra paralisim lingue cum opilātur nerui ⁊ replētur ex humiditatib⁹ vt accidere solet in acutis febrib⁹. semē nasturcij masticetur et supponatur lingue. Contra paralisim aliorū membroz. semen nasturcij in saccello positum et in vino decoctum mēbro dolenti suppositum valet. ipsa etiā herba decocta cū carnib⁹ ⁊ comesta valet. Cōtra humiditatē superfluaz cerebri vt in lutargia ꝓuocet sternutatio ex puluere seminis nasturcij narib⁹ apposito. Cōtra relaxationē vue fiat gargarism⁹ ex aceto decoctōis ei⁹ et ficuū siccar. Cōtra iliacam passionez et colicam ex frigida causa. Semen eius in saccello positū et ī vino decoctuz supponatur. Ad idē valet ⁊ ad strāguriā herba ipa decocta ī vino et oleo superposita. Cōtra tenasmon ex būore ꝓglutinoso cū an⁹ tumet vel eminet pluries superponat ano Renes etiā inungant melle et supspergatur puluis semis ei⁹ et cimini et colofonie

¶ De nenufare

Nenufar est frigi/
n dum & humidū in secūdo gradu
herba est lata habēs folia que in
aquosis inuenit locis. Cui⁹ duplex est ma
neries vna purpureos habēs flores & alia
croceos que nō est adeo bona. Flos cōpe/
tit vsui medicine. In septēbr colligit & per
duos annos in multa efficacia cōseruatur
Ex floribꝰ fit syrupus p̄cipue p̄ acutas fe/
bres & p distemperato in caliditate flores
decoquant in aq̄ addito zucharo & fiat sy/
rupus. Contra dolorē capitis ex caliditate
sarraceni ponūt in aqua p noctem vnam.
et mane talem aquaz cū floribus naribus
applicant.

¶ De napello

Napellus est napo
n marinꝰ in littore maris crescēs. &
est venenū pessimū & pniciosum.
qđ in summo caliditatis & siccitatis est. I
nitū delet maculas cutis & cū in potu po/
nitur rectificatū studio medicine valet cō
tra lepā. Est aūt venenuz boi bibēti vltra
vnciā dimidiā & minꝰ ℥ interficit hominē.
Et qđ miraculosum est & vt q̄dā dicūt est
quidā mus q̄ pascit & inuenit iuxta ipm. et
ille mus est tyriaca contra venenum ipsi/
us napelli

¶ De nigella

Nigella calida et
n sicca est in tertio gōu. Semen est
cuiusdā herbe q̄ i locis paludosis
& inter frumētū repit. Semē p decē annos
seruat. Est aūt rotundū & planū & subrufū
& subamaz. vñ habet vtutē diureticam ex
amaritudine dissoluēdi & plumēdi ex suis
qualitatib⁹. Emplastꝝ factuz ex farina ni
gelle & succo absinthij circa vmbilicū & p̄
pue pueris lūbricos necat. Maioribꝰ p̄fi
ciat cū melle & de farina nigelle facta cum
aceto tepido & auribꝰ insufflata vermes ne
cat. Unguentū ex nigelle in multa q̄nti/
te fiat decoctio i forti aceto vsq; ad cōsum
ptionē & aliquātulā spissitudinē. & tunc ad
dito oleo fiat quasi vnguentum quod op
timum est ad scabiem. et impetiginem de
facili tollit

¶ De origano

Origanū calidu
o & siccū est in secundo gradu. Alio
nomīe dicit golena aliaz gonella
Cui⁹ duplex est maneries. I. origanū agre=
ste q̄ latiora habet folia & fortꝰ operat. &
est domesticuz quod in ortis reperit et mi
nora habet folia & suauꝰ opat q̄ in medi
cinis ponit. Colligit aūt in tpe p̄ductionis
flor & in vmbra suspēdit & siccat. & folia cū
floribus debēt in medicinis poni abiectis
stipitibꝰ. p annū seruat. Virtutē habet dis
soluēdi plumēdi & attrahendi. Contra frigi
dū reuma capitis folia cuz floribꝰ i testa si
ne liq̄re bñ calefacta in saccello ponant. et
saccellū capiti supponat & patiens bñ coo
periat pānis vt caput sudet. vinū decoctō
nis gargarisatū gingiuaz & fauciū consu
mit būiditatē. Contra frigidū asma deꝰ vi
nū decoctiōis eiꝰ & ficuū siccaz. vel puluis
eius cum melle siccatus & confectus detur
cum aqua calida. Vinū decoctionis eius
digestionē confortat. dolorē stomachi & in
testinoꝝ excludit. Itē fasciculi facti ex ber
ba eiꝰ decocti in vino & renibꝰ superpositi
stranguriā & dissinteriā soluūt

¶ De porris

Porri sustinent fe/
p re oēm aerē & terrā desiderāt me
diocriter solutā vt optime pficiāt
& pinguē et stercoratā. Serunt aūt i locis
calidis & tempamēto primis de mēse decē
bris. In tēpatis et frigidis de mense ianua
rij februarij et martij cuz terra fuerit ad eq̄
litatem redacta. Hec autem satio fit aut so
la aut cum aliis herbis mixtim in terra op
time culta et desuper letamine cooperta.
Hec semia sūt spisse spargēda. deinde euel
luntur p̄mo grossiores porrine. nec auferē

aliquid de suis radicib⁹ cū sulcis plātātur sed qñ cum palo debēt plātari abscindunt radices quasi vsqz ad ipam pozrā ⁊ summitas foliozū. Et plātant de mense aprilis ⁊ maij ⁊p totū annū mense iunij. sz ⁊ plantari possunt de mēse iulij augusti septēbris ⁊ octobris ⁊ erunt vtiles in sequēti mense martij ⁊ aprilis. nec in plātatione pozroū querēda est mollis terra sed mediocris est optima et satis bona est illa que fuerit sicca fere. Fit aūt duob⁹ modis pozroz plātatio. vno modo sulcis vt bononie mos est vt sz p vnā completā spannā vn⁹ sulcus ab altero distet ⁊ pozri sint ab invicē i sulco iacentes positi q̄ternis sepati digitis. et cum fit sequēs sulcus terra trahit sup pozros ⁊ pedib⁹ suauiter cōculcatur. Secundo aūt modo plantant palo sz vt optime pastinatis ⁊ dispositis areis fiāt foramina cum palo grosso fere vt lancea ⁊ pcaua per vnā spannā ⁊ vltra vno semisse distantia. in q̄bus ponunt pparate pozrecte nec foramina replent aut quicq̄z terre in eis ponit sed elapsis tribus septimanis cum berba in eis nascit sarculātur ⁊ herbis mundantur. Et ferūt q pozri sic plantati sint meliozres alijs nec possunt facile furtim euelli sz bis modus laboriosus existit. Itē hoc modo plantant optime inter cepas iam quasi grossas ⁊ euulsis cepis sarculant ⁊ inueniuntur optime pueuire. Cuz euellūtur aliq̄ in vno loco relinquūtur ⁊p seminibus reseruātur. Cui⁹ quidē semina possunt p triennium illesa seruari suspensa. Calidum ⁊ siccū est in tertio gradu. Sm cibū ille laudabile est. nocet enī stomacho faciens inflationem ac ventositatē ⁊ cū sui acumīe neruos eius mordet. Habet enā ppietatē faciēdi fumū nigrū melancolie pmentē qui ad caput saltens visui tenebrositatem facit atqz somnia terribilia ⁊ timorosa inducit. Vñ caueant ab ipo colerici maniaci ⁊ opilationem in capite habētes. Sz diligētes eosdē comedere accipiāt post eos lactucas ⁊ poztulacas endiuias ⁊ similia vt eorum calor temperet ab istis. aut elixent deinde bis aut ter lauētur ⁊ esui postmodū dentur. Valent tamen sm medicinā. Crudi enī comesti canales pulmonis de grossis mundificant humoribus ⁊ opilationē epatis aperiunt. Item succus pozri cuz aceto oleo et thure narib⁹ imissus sanguinē ex eis fluē: tem stringit eis sz qui frigide sunt nature Item in aure distillat⁹ dolorē de frigiditate ⁊ humiditate factū placat. Itē pozrum crudum cathaplasmatū sup morsum serpentū bene prodest. Itē coctū et cum oleo lisanicleo vel amigdalo conditū venerem suscitat. Plinius aūt dicit q pozrū contritum cū melle emplastratuz super vulnera sanat ea. Cū vino bibitus succ⁹ lumboruz dolorē soluit. cum sale mixtū vulnera cito claudit ⁊ sanat. duricies relaxat ⁊ ruptura cito consolidat. Itē pozrum crudus comestum valet contra ebrietatē et stimulat venerem. Itez solo odore fugat serpentes et scorpiones. Itē valet contra dentiū dolorem ⁊ eoz interficit vermes sed aciem oculorum ebetat. stomachū grauat. sitim creat. sanguinē incendit ⁊ inflāmat si ex eo nimium comedat. Semē pozri siccius est et fortioris actiōis. de q̄ tres dragme potui date cū duab⁹ semis allei mire sanguinem de pectore screantib⁹ fluentē stringit

¶ De papauere

Papauer seritur p mēse septēbris in locis calidis ⁊ siccis. Temperatis vō et frigidis mense ianuarij februarij martij ⁊ nouēbris Pōt enā cū alijs herbis seri. ⁊ est frigidus et siccum in primo gradu. Cui⁹ duplex est maneries album sz et nigrū. Albus frigidum ⁊ humidū. nigrū frigidū ⁊ siccū ⁊ magis mortificat. Semen eius collectū per. x. annos seruatur. Virtutez habet inducēdi somnum leniendi et mortificādi. Ad somnum prouocandū fiat emplastrū ex semie vtriusq̄z vel alterius cū lacte mulieris ⁊ albumine ouī circa tempora. Mulieres salernitane dāt pueris puluerē semis papaueris albi cuz ppio lacte. Semen autem

papaueris nigri non debet dari q magis mortificat. Cōtra calida apostemata i pncipio et ptra calefactionē epatis semen papaueris vel ipsa herba trita ꝓficiat cū oleo rosaceo z supponat. Cōtra siccitatē mēbrorum vt est in etbica z in alijs infirmitatib⁹ oleū violaceū calefiat aliquantulū et pulvis papaueris albi ꝓficiat cū eo z inungatur spina p totū. Ad idē cōtra siccitatē pectoris m̄tū valz dyapapauer qđ ex eo pncipaliē fit. Dicūt ār plini⁹ dyascorides z macer q ex succo foliorz z capitelloz ei⁹ fit opium. vñ somn⁹ febricitātib⁹ puocat qđ cuz cautela dari debet quia multū opilat infrigidat z mortificat et maxīe nigr papauer.

¶ De pencedano

Pencedan⁹ est herba que alio noīe dicit feniculus porcin⁹ q̄ calida est z sicca. Et vinum decoctionis ei⁹ valet ꝑ stranguriaz dissinteriā z opilationem splenis z epatis. Herba etiā ei⁹ decocta in vino z oleo et catbaplasmata spleni z epati duriciē eoz̄ remollit. Contra frigidos humores in spiritualibus existētes det aqua decoctōis ei⁹ z ordei. z si sint multū frigidi det vinū decoctionis ei⁹ z succi liquiricie

¶ De petrosillino

Petrosillinum seri potest de mēse decembris februarij martij z aprilis. et trāsplātari fere toto tpe anni solū z cū alijs herbis sit. Semina ei⁹ p q̄nq; annos seruari possūt. Est aūt calidū z siccū in secūdo gradu. Diureticū est z incidēs vinā z menstrua puocans ventositatē z inflationē dissoluēs z ꝑ caput semen ei⁹. Galien⁹ dicit q catbaplasmatū sup pustulas scabiē z morpheaz mire mūdificat. vñ ꝓfert ydropicis z periodicā febrē patiēnb⁹. Renū dolorē ac vesice placat. q corpis poros viasq; rarificat et humores extenuādo cū sudore pijcit z vrinam. Epar z vulnera mūdificat. opilatōz eoz aperit. et apostemata eoz curat maxīe que sunt in renib⁹. Ventositatē colice passionis dissoluit. Distatū z in vuluaz ēmissum mēstrua puocat. secundinā et mortuum fetū educit et expellit quo etiam potui dato mundificat fetus ab humoribus grossis et viscosis.

¶ De psillio

Psillū frigidū et humidum est in quarto gradu. Herba est cuius semen simili nomine appellat qđ semen in medicinis debz poni. In estate colligitur p duos annos ꝑuatur. Habet autē virtutē infrigidandi z humectādi. Contra arditatē linguē acutis febribus semen in subtilissimo pāno ligetur et in aqua infundat et cum tali aqua illinatur lingua prius tamen abrasa cum cultello ligneo. Contra siccitatē spiritualium et constrictionem ventris in acutis febribus ponatur psillū in aqua z dimittat aliquantulū. deinde aqua illa eiecta psillum detur cū frigida. In syrupo etiā cōtra acutas febres cōpetenter psillium ponitur et multa fiat decoctio postq̄m gutta adberet cacie que cito adberet ꝓpter viscositatē ipsius psillij. Contra dissinteriā comburatur in aliqua testa z puluis inde factus cū ouo sorbili vel melius cū aqua rosata det si fiat superiorum intestinoz̄ vicio. Si vō fiat vicio intestinoz̄ inferiorum cū anatbasia puluis eius superponat. Ad idem fiat emplastz ex puluere eius albumine oui z modico aceto et aqua rosacea super pectinem et renes vel super vmbilicum si fit vicio superiorum. Contra fluxum sanguinis ex naribus valet idem emplastrū sup frontem et tempora positum vel stuellū factuz ex puluere eius et succo sanguinarie naribus immittat. Contra calida apostemata saccellus plen⁹ ex semine psillij et alicuius alteri⁹ berbe sepi⁹ supponat. Cōtra asperitatē capilloz lauet caput ex aq̄ decoctōis psillij. Ire sua frigiditate z būditate ꝓnāt camphoraz q camphora nimis ē subtilis substantie.

De plantagine

Plantago que lingua arietis vocat frigida ē ⁊ sicca Folia eius sicca cōsolidāt optime vulnera ⁊ vlcera. ⁊ ad hoc nihil est melius ea vt dicit Diascorides. Et mirabile videt q̄ si bibat succ⁹ triū radicū eius cū tribus vncijs vini aliquādo curat tertianā. ⁊ si q̄t tuor radicū succus cū quattuor vncijs vini bibatur aliquādo curat quartanā. Itē dicit Dyascorides q̄ sanat vulnera canis rabidi. idropicos iuuat. veneno repugnat. eius succus lumbricos necat. Et vehemēt solutionē ventris mitigat. menstrua constringit ⁊ tumores apostematū in principio repcutit ⁊ dissipat gingiuas tumidas ⁊ sanguineas reprimit ⁊ sanat

De polipodio

Polipodium calidum est in q̄rto gradu siccū in secūdo. Herba est similis filici que crescit sup querc⁹ muros ⁊ lapides sed q̄ crescit in quercub⁹ melio⁹ est. Radix eius collecta ⁊ aliquantulū mundata ⁊ ad solem p vnū diē exiccata p biennū in multa efficacia seruat. Illa aūt que fracta interi⁹ apparz arida abijcienda est. Virtutē habet puncipaliter dissoluēdi ⁊ cōsumendi ⁊ purgādi puncipaliter flegma ⁊ melancoliā. ⁊ maxime a stomacho ⁊ intestinis. ⁊ est modicuz laxatiua. Et nota q̄ in decoctione polipodij debet poni aliquid exclusiuū ventositatis vt anisum feniculi⁹ vel ciminū quia polipodiū solū mutat humores ī ventositatem. Itē vtimur eo in apozimatib⁹ ⁊ in iure galline vel alteri⁹ carnis. et damus etiā puluerē ipsi⁹ ad laxandū ⁊ valet q̄tidiane ⁊ tertiane ex colera vitellina vel citrina. solut etiā opilationē epatis ex grossis ⁊ viscosis humoribus. Febri etiā quartane cōfert iliacis colericis ⁊ habētib⁹ flegma muscilaginosum in intestinis vtiliter medet. Cōtra quotidianā ⁊ iliacā passionē ⁊ alopiciā et dolorē articulor ⁊ ad p̄seruationē sanitatis talis fit vsus. Cōtera ℞ polipodij vncia vna vel due ad p̄⁹ si sit multū laxatiuū ⁊ fiat decoctio ei⁹ in aq̄ cū prunis ⁊ violis addito semīe feniculi ⁊ anisi in multa q̄ntitate ⁊ colatū mane vel sero det patiēti

De pastinaca

Pastinaca seritur p mēse decembus ianuarij februarij ⁊ martij in terra pingui alte fossa ⁊ soluta ⁊ optime pastinata. Est alia siluestris alia est domestica et vtraq3 in radice duri est nutrimēti ⁊ minus q̄3 rapa nutrit. Habz aūt aliquid acuminis vnde est extenuans ⁊ dyafromesim alias dyaforesim faciens. Ideoq3 vrinā ⁊ menstrua puocat. habet etiā aliquantulū inflāmationis vnde coit⁹ ē iuuatiua que assuefacta illaudabilem generat sanguinē. Igit vt tempet bis eā aqua elixari oportz ⁊ aqua eiecta secundo coq̄. Pastinaca siluestris dicit alio noīe dauc⁹ azinin⁹ ⁊ domestica dauc⁹ creticus. Eaz radix p̄m Isaac est calida in medio secūdi grad⁹ ⁊ humida in medio p̄mi. sed folia ⁊ flores p̄m quosdā sunt calida et sicca in tertio gradu. ⁊ vna p alia in medicinis ponitur q̄a sunt quasi eiusdē virtutis. sz domestica melior. Itē est quedā pastinaca rubea que cruda potest comedi et cocta facit cū napis optima compositā ⁊ rubicūdo colore decorata que seritur vt alie pastinace. Pastinaca siluestris habet efficaciā p̄cipue p̄m folia ⁊ flores. modicam aut nullaz p̄m radices. Hec herba debet colligi cū flores producit abiectis radicibus ⁊ ī vmbroso loco siccari ⁊ per annū seruat. Virtutem habet dissoluendi attrahendi ex qualitatibus et diureticam ex subtili substantia contra frigidum reuma saccellet caput ex puluere facto ex ipsa herba bene calefacta ad dolorem stomachi ex ventositate vl frigiditate. Et contra stranguriam et dissinteriam colicam et iliacam passiones detur vinum decoctionis eius et herba in multa quātitate in vino ⁊ oleo decocta sup locum dolentē ponatur. Cōtra stranguriaz

dissinteriā ⁊ vicium lapidis detur vinū de cocionis eius seminis ⁊ saxifrage. Cōtra opilationē splenis ⁊ epatis ex frigida causa et contra idiopisim fiat syrupus ex succo feniculi et decocionis eius. Cōtra duriciem splenis et epatis ponat ipa berba in multa quantitate in vino ⁊ oleo ⁊ maceretur ita p decē dies. In decimo die coquatur vsq; q redigat in oleum ⁊ exprimat hꝫ herba ⁊ colet ⁊ colatura postea ponat ad ignem ⁊ imponat cera et fiat cerotus. quoniam contra p̄dicta et contra talia apostemata est multū conueniens vt patz p multotiens expertos

¶ De portulaca

Portulaca quocū

Portulaca fere tpe seminat nascit adiuuāte calore et p̄cipue nascit de mense aprilis maij ⁊ iunij. Potest aūt seri p se cum puluere mixta ⁊ inter caules optime prouenit ⁊ inter cepas ⁊ porros ⁊ ī vineis congrue seminat. Terrā tamen valde pinguem desiderat vt optime conualescat. Et vbi semel sata fuerit quolibet anno sequēti nascet. et marie si ibidē ad aliquā maturitatē puenit. Multū ledit nimia siccitate veris nisi frequēti irrigatione iuuet ⁊ sō vmbus arbor non facit cespites. Eius q̄dem due sunt species. Est enī quedā portulaca valde lata p̄ducens folia que romana seu beneuentana dicit que multū est humida et insipida. Et est alia portulaca cōmunis pua p̄ducens folia. ⁊ hec minꝰ est humida sed plꝰ sapida. Si inter alias herbas spisse seminatas seratur. in cespites non poterit dilatari. Portulaca est frigida in tertio gdu ⁊ humida in secūdo. Auribus multe est efficacie exiccata nō tante virtutē habet leniendi humectādi ⁊ infrigidādi. Optimꝰ cibus est febricitātibus cruda vl cocta. Cōtra constrictionē ventris coquet cum prunis in aqua ⁊ comedat patiēs pruna ⁊ portulacas et postea bibat aquā. Nota q̄ portulaca cōuenienter cū diureticis ponitur. Item portulaca aliquid ponticitatis hz. ⁊ ideo confortat stomachū et intestina ⁊ valet cōtra vulnera in renibꝰ et vesica nascentia. Valet etiā fluxui sanguinis ⁊ vñcunq; manatus fuerit ipm stringit. Itē si in capite vel in fronte vel timporibꝰ inunguatur dolorē ⁊ calorē aufert. Itē valet comesta p̄ dissinteriā et confert colericas egestiones habentibus. Auicēna dicit q ipsa sua propietate eradicat verrucas si ex ea fricent. Et delet stuporē dentiū ⁊ abscindit desiderium coitꝰ tñ in cōplexione calida et sicca addit in coitu

¶ De papiro

Papirus dicitur

Papirus dicitur quasi pabulū pir. id est. ignis q deliccatꝰ ad nutrimentū ignis in lucernis et lampadibꝰ est valde aptus. Est enī herba exterius valde plana habēs interius medullā valde albam bibulam ⁊ porosam. Et nascit in locis aquosis ⁊ dicit apud nos iuncus. Siccat ei et exconiatur paruꝫ remanente de cortice in vno latere. vt medulla sustenteꝫ. Et quāto minus habet de cortice tanto clariꝰ ardet in lampade et facilius inflāmatur. et ex eo fiunt tele quibus locis vasa et nauel. videlicz ī membri et india vt dicit Plinius. et bocte stantur hystorie alexandri. De papiris etiaz fiunt carte in quibꝰ scribit. Itē ex eis fiūt sportule et pulcra sextoria et varia vtensilia. Et ligantur ex eis vela nauiū. Et quidā ex eis faciunt vestimenta. Et dicit Plinius q eius medulla multū valet ad aquā de auribus extrabendā quia eā naturaliter imbibit et ad se trahit. et ideo cū papiro aqua ō vino extrabitur

¶ De pulegio

Pulegū calidum

Pulegium est siccum in tertio gradu. Colligitur tpe florū et in vmbra siccat. et per annuz seruat folia cum floribꝰ abiectis stipitibus in medicinis ponunt. Virtutem habet cōsumendi et dissoluēdi. Sacellatio capiti facta ex pulegio calefacto in

testa sine liquore valet cōtra frigidum reuma. Gargarism⁹ factus ex decoctōne pulegij ⁊ aceto ⁊ ficuū siccar valet ꝯtra frigidā tussim q̄ est ex glutinoso vel aquoso hūore. Itē vinū decoctiōis ei⁹ valet ꝑ dolorem stomachi ⁊ intestinor. ex vētositate vel frigiditate factū. Itē emplastr ex eodē factus in vino coctū ⁊ suppositū valet ad idē. Itē fomentū factū ex aqua decoctiōis ei⁹ humiditatē matricis desiccat ⁊ puluar coartat. Et ideo hac fomentatōe mulieres saler nitane multū ptunt.

¶ De rapa

Rapa in omni ae\re habitabili ꝓuenit et desiderat terrā solutā ⁊ pinguē ⁊ adeo solutam q̄ fere i puluerē sit redacta vt optime cōualescat. Serit semen ei⁹ ne nimis spisse spargat cū puluere mixtū circa finem iulij ⁊ vsq; ad mediū mēsem augusti vel parum post. In locis calidis ⁊ siccis ⁊ precipue cū terra fuerit rorida ꝑ pluuiā ꝓcedētem. Si rare serat magis grādescat. et ideo vbi spisse nimis plantule eius nate fuerint cū aliq̄ robur acceperint alique euellant ⁊ in locis vacuis trāsferant vel abiciātur. frequēti sarculatione ⁊ herbar liberatione multū iuuant. Serit in locis nudis ⁊ ī stipulis etiā egregie si optime fuerint exarate ⁊ solo erpexe semen ei⁹ operiendū est ne nimium mergat in terra. Possunt etiā ꝓuenienter seri inter milū ⁊ panicū serotinuz ī secunda sarculatōe ipsar que cū panicū ⁊ milū sublata sunt sarculari debebūt. Letatur agro patenti ⁊ valde ledit ymbris q̄ si tanta fuerit aeris siccitas q̄ tpe ꝯgruo seri non possit potest in aliquo irrigabili loco et etiā ymbroso spisse seri vt caulis. Deinde cum ꝓualuerint plāte ei⁹ ⁊ pluuijs terra fuerit madefacta trāsferri poterūt circa finem augusti ⁊ vsq; ad mediū mēsem septembris in terra optime culta. Colliguntur mense octobris ⁊ q̄ pulciores erunt sublatis frondib⁹ plantent vt semina seq̄nti estate ꝓducant. Ex rapis fiūt cōposita cum aq̄ vt pro coquina tēpe byemis ⁊ quadragesime habeātur hoc modo. Rape optime lauentur. deinde crude cōponant in vase de solo ad solū ⁊ in quolibet solo seminet sal cum seminib⁹ feniculor ⁊ satureia vel sal tātum. vltimo ponderent ⁊ sic p octo dies dimittant. Deinde ponat aqua frigida tāta q̄ cooperiant ⁊ sic seruabūtur p totū annū Item fiūt composita cū aceto rapbano sinapi feniculis ⁊ sale hoc modo. in q̄ntitate duar cōmuniū sitular accipiat vna libra sinapis ⁊ media libra feniculorz et tres libre mellis ⁊ vna libra salis ⁊ rapban⁹ incidatur subtiliter p longū ⁊ pistet minutatī ⁊ secum semina ⁊ sal misceant. mel liquefiat ⁊ cū sinapi distempata cuz optimo aceto circa medietatē vni⁹ situle misceant Deinde rapis vel naponib⁹ et radicib⁹ rubeis ⁊ pastinacis ⁊ piris ⁊ pomis si volueris ꝯgruo modo coctis ⁊ optime infrigidatis et diuisis fiat solus de ꝓdictis ⁊ seminet desuper rapban⁹ cū seminib⁹ et sale pri⁹ posito sinapi vsq; ad equalitatem. deinde fiat aliud solū ⁊ ponātur sinapis et semina et sic fiat vsq; ad cōplementū et seruētur Rapa ꝑm Isaac calida est in secūdo gradu. multum plus ceteris herbis nutrit dure tamē digerit. Mollē ⁊ inflatam carnē ꝓpter sui ventositatē ⁊ inflationē facit. pinde coitus suscitat que si aqua coquat ⁊ illa reiecta in alia recoquat. duricia sue substātie temperatur ⁊ mediocriter inter bonū ⁊ malū nutriet. Que si nō bñ cocta est difficile digeretur. ventositatē generat ⁊ in poris opilationem facit. Idcirco vtilis ē bis cocta ⁊ vtraq; aqua ꝓiecta recoquat cuz pinguissima carne. Preterea ꝑm medicinā est cōgrua podagricis si in ei⁹ iure pedes lauētur

¶ De raphano

Raphanus quia semen nō habet plantat corona recens tota vel media. vel fiūt de radicib⁹ eius pua frusta ⁊ plantant de mēse nouembris ⁊ decēbris februarij ⁊ martij Terraz deliberat ꝓfunde fossam solutam

pinguem ⁊ optime pastinataz sicut cetere herbe quarū radices grossas et longas fieri optamus R[a]phano p̄cipue vtimur ad faciendū compositā de rapis q̄ calidum et siccū est in secūdo gradu. Radix ei⁹ magis competit vsui medicine viridis ⁊ exiccata, sed magis viridis. Virtutē habet incidendi ⁊ dissoluēdi. Et ex eo fit oximel competens hoc modo. Cortices radicuz aliq̄n: tulum teranť et dimittanť biduo vl triduo in aceto. postmodū addať ei tertia ps mellis ⁊ tale oximel valet cōtra quartanā ⁊ q̄tidianam nisi sit de flegmate salso. Si frigidi humores ⁊ indigesti sunt in stomacho cortices radicū raphani pfusas melle ⁊ in aceto comedat patiens vsq; ad saturitatē. postmodū bibat aquā calidā et digitis in ore missis vel penna inuncta oleo p̄uocet vomitus. Contra duriciē splenis ⁊ epatis herba ipsa decocta i vino ⁊ oleo cathaplasmetur. Pectini etiā cathaplasmata stranguriam dissoluit. De p̄prietatib⁹ eius est q̄ si frustum raphani ponať sup̄ scorpionē morit̄. Et ideo dicit Democritus q̄ qui habz manū infectā maturato semie raphani sine sui nocumēto tractat serpētes. Hermes etiā tradit in alchimicis suis q̄ si succus raphani misceať cū succo lumbricorū terre cōcussor⁹ ⁊ p̄anū expressor⁹ et i ipo extinguať gladius ferrū sicut plumbū inciderit gladi⁹ ille. Item inuent⁹ est maniac⁹ raphano cōcussio cū succo ⁊ sup̄ caput ei⁹ rasum ligato recepisse beneficiū sanitatis Et nota q̄ raphanū dicit esse vitibus inimicū et dicit q̄ si p̄pe serātur natura discordante refugiunt. vt Palladius expert⁹ agricultor affirmat

De radice

Radix est herba cui⁹ radix simili nomie appellatur. Celi statu nebuloso leratur. licet in omni aere pueniat. Amat terrā pinguem solutā diu subactā ⁊ pfunde fossaz. topbum ⁊ glareaz formidat. Serit mense iunij et iulij locis tempatis ⁊ mense augusti et septēbris in calidis locis ⁊ siccis. Serende sunt spacijs grandib⁹. et alte fossis melius puenunt in arenis. Serant post nouā pluuiā nisi forte possint irrigari. Q̄n satū est statim debet operiri sarculo leuile tamen non est ingerendum sed pon⁹ palee quia inde fungose fiūt. Suauiores fiunt si aqua laxa frequenter irrigent. Radices feminini generis esse putant que min⁹ acres sunt ⁊ habent folia latiora ⁊ cuz iocūditate virentia. Ex his ergo semina colligemus. Maiores fieri credunt si sublatis foliis oībus et solo tenui caule dimisso sepe terris operiātur. Unde optime plantanť i sulcis vt terra sepius circa eas possit facile cumulari. Si ex nimis acrib⁹ dulces fieri velles, semina die ac nocte melle macerabis. Calida ⁊ sicca est in secūdo gradu min⁹ q̄z rapa nutrit ꝓpter sui acumen q̄ est fumus acumine rape. nutrimentū tamē eius grossum est durumq;. stomacho et digestioni nociuū et inconueniēs oculis dentibus et omnib⁹ vulneribus et doloribus sumpta sm̄ cibum. Sed sm̄ medicinā cōuenit. Est enī lauatiua renū ⁊ velice ex grossis humoribus ⁊ vinā p̄uocat et mandducata lapides frangit. Et si cocta comedať tussi ex frigida ⁊ humida causa subuenit. Et sm̄ cibū comesta torsionē ⁊ inflationē generat ⁊ stomacho fit illaudabilis. q̄d testať ructus p̄tridus q̄ ex ea fit maxime ante cibū. Illa ē que ieiunis esui dať eleuat cibum ⁊ cohibz ne ad locū decoctōis descēdat. Ēt fit causa indurāde digestiōis ⁊ p̄uocādi vomitū maxime eis q̄ naturaliter ventositatē i stomacho habēt. Si post cibū accepta minorem agit ventositatē superi⁹ ascendentem et cum sui grauitate ad inferiora descendit deponitq; cibum ad locū digestionis ⁊ digerit vt oportz. proinde volentes eam pro vomitu accipere accipiāt ante cibū. Et habet virtutē similē raphano ⁊ cōtra easdem causas et eodem modo dať sed, nō ēadem efficax vt raphanum

De ruta

Ruta seritur mense augusti

Ruta seritur mense augusti ⁊ melius ꝓpagat̃ abruptis ramusculis in terrã positis. et si summitas alicuius ramusculi eius incurvatur in terra statim infixa radicat̃ ⁊ difficilime arescit. Hec herba vt Plinius dicit odit frigidã byemẽ ⁊ umbrosum humorẽ. Siccis gaudet tribus. terra latericia vel cinere vult nutriri. Ideo diligit ficum q̃ melius sub ea vel iuxta eã q̃s alibi ꝓualescit. Verno q̃t tempe trãsplantat̃. aut in mense septẽbris ⁊ assidue irrigẽt si nõ habet imbrẽ. Si ꝑmittat̃ florere citius arescit. antiquata lignescit si rami eius bis oĩ anno terra vsq; ad folia opiant q̃n aũt indurata est ⁊ lignea facta nõ bene pullulat nisi abscindat̃ iuxta radices. tũc ei renouatis ramis redit ad eã iuuent⁹. Calida ⁊ sicca est in secũdo gdu. Eius duplex est maneries scz domestica ⁊ siluestris que pigamũ dicit. Folia ⁊ semina ꝓpetũt vsui medicine. Semina p q̃nq; annos pñt seruari. folia siccata p annũ. Virtutẽ habet diuretica dissoluẽdi ⁊ ꝓsumẽdi. Cõtra cepbaleã ⁊ epilentiã in balneo pariũ succi eius calefacti iniiciat̃ ꝓnares qõ flegma educit ⁊ cerebrũ mũdificat. Itẽ vinũ decoctõis eius valet ad idẽ. Cõtra defectũ visus ex fumositate colerica in dolio ponat̃ cuius vino ruta ⁊ patiẽs tali vino vtat̃. Itẽ cũ aqua rosacea mixta ⁊ sup oculos lippos aut sanguinolẽtos posita mirabiliter eos sanat ⁊ mũdat. Cõtra dolorẽ dentiũ ruta cocta i vino catbaplasmet̃ sup locũ dolentẽ. Vel aliter. accipe fustem eius ⁊ exure aliq̃ntulũ adignẽ ⁊ ꝓcauitatẽ eius cauteriza ⁊ satis ꝓfert. Cõtra frigiditatẽ stomachi ⁊ eius palsim ⁊ aliorũ membrorũ det vinũ decoctõis eius ⁊ castorei. Cõtra opilationẽ splenis ⁊ epatis stranguriã ⁊ dissinteriã det vinũ decoctõis eius ⁊ radicis feniculi vel pulueris eius cũ succo. Itez ꝑ stranguriã ⁊ dissinteriã ruta i vino cocta ⁊ oleo pectini catbaplasmet̃. Contra tenasmon ex frigida cã decoquat̃ in vino et fiat encaustima vel calefiat bonũ vinũ ⁊ fundat̃ sup rutã ⁊ patiẽs recipiat fumũ. Ad menstrua ꝓuocãda ⁊ secũdinã ⁊ fetũ mortuum educendũ det trifera magna cũ succo rute. Idez operat̃ succus eius sol⁹ p os receptus aut pessarizat⁹ aut tenecritates eius i oleo frixe ⁊ suppolite. Cõtra exteriorẽ dolorẽ ex cõcussiõe vel alia causa ruta calefacta sine aliquo liquore supponat̃. Cõtra lippitudines ⁊ dolorẽ oculorũ puluis cimini cũ succo eius cõficiat̃ ⁊ in eo bombex intincta sup oculos ponat̃. Ruta etiã bibita valet ꝑ venenum ⁊ morsum venenatorũ aialiũ ⁊ etiã catbaplasmata. Et nota q̃ si q̃s esset tot⁹ circũdatus viridi ruta secure posset accedere ad basiliscum. Sicut Plinius Byascondes ⁊ Constantinus q̃ multa pugnatura ꝑ serpentes comedit rutã ⁊ munita odore ⁊ vtute eius secure iuadit serpentẽ ⁊ interficit basiliscũ. Eius odore de ortis fugant serpẽtes ⁊ omia venenosa. ⁊ ideo plãtat̃ q̃uenienter in locis vbi sunt sedes apum. Itẽ succo rute inuncti a scorpionib⁹ araneis vespis ⁊ apib⁹ non pungunt̃ neq; ledunt̃

De rubba siue rubula

Rubba desiderat terrã solutã ⁊ pinguẽ vt optime ꝓueniat. tñ ⁊ in mediocriter pinguibus ꝓuenit que cũ vangis alte fodienda est de mense octobris ⁊ nouẽbris. et sequẽti mense februarij martij vel aprilis seritur spissa vt frumentũ vel spelta. ⁊ fiunt areole sicut i ortis vel quaterni vti i seminatiõe frumenti solo rastro semen operiendũ est ⁊ ab omnib⁹ herbis ⁊ radicib⁹ ⁊ maxie gramine liberet̃ cum vangat̃ ⁊ cũ areole fiunt. Deinde runcant̃ quotiẽs herbe nascunt̃ in ea manib⁹ ⁊ sarculo. Deinde in augusto semia cũ nigra fuerint colligunt̃ cum tota herba. ⁊ bñ siccata seruant̃ ad fumũ. ⁊ postea de mense decembris vel mense nouẽbris fodiunt̃ sulci ⁊ exipsa terra aree modicũ operiunt̃. Deinde seq̃nte estate runcant̃ quotiẽs eius herbe nascũt ⁊ mense augusti vt dictũ est semia iterũ colligunt̃ ⁊ ipsius herbe radices si placet effossa terra paulatim sub radicib⁹ colligunt̃ ⁊ in sole siccant̃. Ex meli⁹ est q̃ vsq; ad seq̃ntes

annū dimittant in terra vt grossiores fiāt ⁊ meliores cauādo iterū sulcos ⁊ operiendo areas vt dictū est. Cuz radices siccate fuerint tritulis verberant vt rumpant ⁊ a terra ⁊ puluere liberēt ⁊ clare fiāt ⁊ si de ipsis fiat puluis pl⁹ valebit. Et nota q terra vbi ponit rubba solo aratro bñ submerso fodi potest

¶ De spinacijs

Spinacia optime seruntur de mense septēbris ⁊ octobris p hyeme ⁊ quadragesima sequēti. Itē de mēse decēbris in locis calidis ianuarij ⁊ februarij ⁊ martij p mēse aprilis et maij ⁊ alijs etiā mēsib⁹ seri pñt. Serunt aūt ⁊ sola i areis ⁊ cū alijs herbis mixta in terra pingui ⁊ bñ pastinata. Cū colligūtur si vna vice incidat medietas cespitis ⁊ alia vice alia medietas diu durabit vtilitas ei⁹ Frigida sunt ⁊ humida in fine pmi gōus. Ventrē humectāt. ⁊ valēt gule dolēti ō sanguine ⁊ colera rubea Et meliora sunt stomacho q̄z arriplices

¶ De strigio siue solatro

Strigū solatrum ⁊ morella idez est. frigidū ⁊ siccū ē ⁊ aliq̄ntulū diureticū. Viride pm folia ⁊ flores multe ē efficacie. exiccatū nullius. Virtutē habet infrigidādi p opilationes splenis ⁊ epatis ⁊ marīe p ictericiam q̄ opilata est ps supioz cistis fellis. succus ei⁹ det in potu. vl fiat syrup⁹ ex succo ei⁹ et zucharo. vl q̄ melius est dent due vncie succi ei⁹ cū q̄nq; dragmis reubarbari. Cōtra apostemata in stomacho ⁊ intestinis et in epate det succ⁹ ei⁹ cū aqua ordei. ptra calefactionē epatis pecia intincta i succo ei⁹ superponat. Idē fiat p calidū podagra vl herba ipsa trita sepi⁹ supponat. Vñ melius erit si cū succo ei⁹ addat acetū vl agresta vl oleum rosatū. Cōtra calidū apostema in pncipio ad repcussionē materiei. herba ipa trita supponat

¶ De semperuiua.

Semperuiua est herba sic dicta q; semp viridis repit. frigida ē in secundo gradu. sicca in primo. Viridis multe est efficacie. exiccata nullius. Virtutez habet infrigidādi. plagelle intincte in succo eius ⁊ aceto vel agresta ⁊ epati epythimate. multū valēt p calefactionē eius et p dolorē ex causa frigida. Itē herba ipa trita ⁊ supposita valet ptra calida apostemata in pncipio ad repcussionē materie. licet postea obstet pspissando materiā. Cōtra vsturas ex igne vl aq̄ fiat vnguentū ex succo ei⁹ oleo rosaceo ⁊ cera. sz nō debet poni in primis q̄tuor dieb⁹. sz calida apponant vt fumi tantū fiat euaporatio. Vñ pr⁹ vngim⁹ sapone ⁊ simlib⁹ deinde vnguēto pdicto Cōtra fluxū sanguinis q̄ fit p ebullitiones ei⁹ in epate ⁊ in renib⁹ in estate plagelle in succo ei⁹ ⁊ aque rosate intincte frigide frōti ⁊ timporib⁹ supponāt ⁊ gutturi

¶ De satirion

Satirion dz esse apium siluestre. ⁊ est calidū ⁊ siccum in tertio gōu. Virtutē habz attrahēdi a remotis pt̄ib⁹. Vñ testiculi ei⁹ cū melle pfecti coitum puocāt. Semen tñ est si fiat pfectio ex eis ⁊ dacilis ⁊ pistaceis ⁊ melle Itē succus ei⁹ cū melle dat⁹ pdest arteticis

¶ De sponsa solis

Sponsa solis cicorea icuba ⁊ solsequiū idē est. Herba ipa comesta valz ptra venenū si sit ex morsu. Itē succ⁹ ei⁹ suppositus valet ad opilationē epatis ex frigida causa. Itez valet ptra calefactionē eius dē.

¶ De silermontano

Silermontanum siue siseleos calidū ⁊ siccū est i secūdo gōu. Semē ei⁹ collectū per tres annos pōt seruari. Semē ponit i medicinis. ⁊ habet vtutē diureticā dissoluēdi pfumēdi ⁊ attrahēdi. Contra asma ex frigida causa det vinū decoctōis ei⁹ ⁊ ficuū sicaz. vel det puluis ei⁹ cum ficub⁹ siccis et

assatis. Cōtra opilationē epatis renum et vesice stranguriā ⁊ dissinteriā dē vinum decoctionis eius

De stafisagria

Tafisagria cali/

da ⁊ sicca est in secūdo gōu. Semen ei⁹ simili noīe appellatum magne efficacie est. ⁊ dicit etiā caput purgi/um quia ipsum a flegmate purgat vuam desiccat ⁊ reuma pbibet ⁊ stomacbū mun/dificat. Vinū decoctōis eius ⁊ rosarū con/tra p̄dicta gargarizet. Contra scabiē ⁊ pedi/culos vnguentū factū ex puluere ei⁹ et ace/to valet. Item valet cōtra paralisim si ex eo fiat inunctio. Puluis seminis ei⁹ cuz mel/le datus lumbricos necat.

De squilla

Squilla calida et

sicca est in secūdo gradu. Herba est similis cepule. Vñ tuberosa radix magis competit medicine q̄z herba. Si sola reperit mortifera est. Virtutē aūt habet diureticā. vnde valet ad digestiones materiei tā in quotidiana q̄z in quartana. Valet etiā contra opilatōnē splenis ⁊ epa/tis ⁊ contra dolorē iliacū ⁊ articulorū vt te/statur Isaac. Cōtra p̄dictas passiones tal/ fit vsus. Squilla diuidat̄ p medīū ⁊ tot tu/nice ab interiori pte abijciant̄ quot ab exte/riori pte ⁊ tot in medio reseruent̄. exterio/res debēt abijci. quia venenose sunt ⁊ mul/tum calide. Interiores similiter abijciant̄ quia mortifere sūt ex nimia frigiditate. me/die tunice sunt tempate. vñ istaruz fiat de/coctio in furno pasta inuolutaz. postea fi/at decoctio in aceto ⁊ in colatura addatur mel. Si vis vt oxymel fortiꝰ operet̄. squille nō fiat decoctio in pasta sed tantū in aceto Contra omnē dolorē exteriorē ptiū ex frigi/da causa valet

De sinapi

Sinapis seritur

ante byemē ⁊ post. Et terrā pin/guem desiderat si rara serat̄ melior efficit̄. Q̄z si nimis spissa est poterūt alique plan/tule inde trāsferri ⁊ alibi transplātari. Hec herba ita se multiplicat q̄ vbi semel seritur vix locus ille ab ea postea liberat̄. et vbi se/men eius cadit ptinus viret. Calida et sic/ca est in medio quarti grad⁹. Non herba sed semen q̄ collectū est p q̄nq; annos ser/uari potest. Virtutē habet dissoluendi at/trahēdi ⁊ extenuādi. Cōtra paliſim lingue semen ei⁹ cōmasticatū ⁊ sub lingua reten/tum valet. Cōtra paralisim alioꝝ mēbroꝝ ponat̄ in saccello. ⁊ decoquat̄ in vino et su/per locū dolentē ponat̄ ⁊ p̄cipue in punc/tio egritudinis. Puluis eius naribꝰ im/positus sternutationē puocat ⁊ cerebrum a supfluitatibꝰ mūdificat. Cōtra antiquuz alma ex glutinoso humore dē vinū decoc/tionis eius ⁊ ficuū siccaꝝ. Cōtra opilatiōz splenis ⁊ epatis ⁊ lentoflegmaticā decoq̄/tur in aqua cuz radice feniculi qua colata addat̄ mel ⁊ talis cōfectio dē. Contra sple/nis duriciē herba ipsa cū anxungia porci/na bene trita superponat̄. Fomentū factuz ex aqua decoctōis menstrua educit. Item herba ipa decocta in vino ⁊ cataplasma/ta dissinteriā ⁊ stranguriā soluit. Vinū de/coctionis seminis ⁊ dragagānt humiditā/tem pue cerebri ⁊ fauciū exiccat. dragagan/tum ponit̄ ne vehementer exurat ⁊ excoriet Dictagoras aūt vltra omēs herbas sina/pim cōmendabat. Vñ Plinius dicit de ip/sa q̄ humores viscosos ⁊ grossos extenuat et puncturas serpentū ⁊ scorpionū ici⁹ ad/dito aceto sanat. fungoꝝ venena superat. dentiū dolorē mitigat ad cerebꝝ penetrat. et ipsum mirabiliter purgat. frāgit lapi/dez ⁊ mēstruis imperat. appetitū excitat et sto/machū cōfortat. Epilenticos iuuat ⁊ idro/picos curat. Litargicos excitat ⁊ eos mul/tum iuuat. capillos mūdat ⁊ eoꝝ casuz cō/pescit. Incōgruos auriū sonos ⁊ tinnitus tollit ⁊ oculoꝝ caliginez detergit. paliticis subuenit q; pozos apit ⁊ humorē infundē/tem neruos dissoluit ⁊ cōsumit. Et dicit̄ q̄ maior vtus est in semīe q̄z in herba

¶ De scucio

Scucio et caulicu

lus agrestis idē est. Calid⁹ et siccus est in secūdo gradu. Semen succ⁹ q folia cōperunt vsui medicine Cōtra paralisim lingue semē ei⁹ cōmasticatuz in ore diu sub lingua teneat. Et si in alia parte corpis fuerit. folia cocta in vino cataplasmentē. Cōtra litargiā puluis seminis eius narib⁹ insufflet. Itē fiat decoctio semis tritici q succi rute agrestis in fortissimo aceto q in ipso fricent posteriores capitis partes tñ prius rase. Fomētatio ex folijs coctis in vino stranguriā q dissinteriā soluit q mē strua puocat. Emplastrū ex folijs decoctionis in vino q oleo si pectini q virge superponatur. meatus puocat vinales q etiam vrinam.

¶ De scordion

Scordion. id est.

alleū agreste est calidū q siccum i secūdo gōu. Sol⁹ flos ei⁹ cōpetit medicine. Aqua vl vinū decoctōis eius spūalia mūdificat a flegmate. Et valet cōtra dolorē stomachi q intestinoz ex vētositate. Et contra opilationē splenis q epatis ex frigida causa. Itē stranguriā q dissinteriam soluit

¶ De sparago

Parag⁹ calidus

est q sicc⁹ in tertio gradu. Frutex q semē cōperit medicine. fustes siue frutices tenerrimi coq̄nati cū carnibus siue cū aqua valēt cōtra opilationē splenis et epatis stranguriā q dissinteriā. Itē ptra dolorē stomachi q intestinoz q ꝓ iliacā passionē valēt. Itē vinū decoctōis ei⁹ semis valet contra ꝓdicta

¶ De sinzibzo

Inzibzū calidus

q siccū est in tertio gradu. Aliud est domesticus. aliud siluestre qđ calamentū dicit. Virtutez hz diureticā ꝓsumēdi q dissoluēdi Cōtra vicia pectoris fiat pultes ex farina ordei q aqua addito puluere ei⁹ q denē patiēti. Cōtra frigiduz reuma folia ei⁹ i vase sine aliquo liquore torrefacta q in sacculo posita capiti supponantur Vinū decoctōis ei⁹ valet ꝑ dolorē stomachi q intestinoz ex frigiditate. q ꝑ opilatiōz splenis q epatis q vias vinales aperit. Itē herba i vino decocta et cataplasmata valet ptra dolorē stomachi ex vētositate. mēstrua etiā educit q matricē mūdificat et fomentatio ei⁹ concepciū adiuuat

¶ De saluia

Saluia plantatur

plātulis aut ramulis iuuenibus de mēse octobris nouēbris februarij q martij. Calida est in ꝑmo gradu et sicca in secūdo gōu. Sola folia ei⁹ cōperunt medicine viridia q sicca q p annū seruātur Allia est domestica alia siluestris q̄ dicitur eupatoriū. Domestica magis ꝓsumit q cō fortat. siluestris magis est dyaforetica. Vinum decoctōis saluie valet ptra paralisim et epilentiā. In vino decocta q cataplasmata super partē paraliticā multuz valet. Fomentatio facta ex aqua decoctōis ei⁹ valet ptra stranguriā q dissinteriaz q matricem mūdificat. Itē in salsamētis conuenienter ponitur

¶ De scabiosa

Scabiosa calida

q sicca est in secūdo gradu. Sicca nullius est momēti. succ⁹ ei⁹ q acetū buliāt vsq; ad spissitudinē aliq̄ntulam. q Vnguentū valet ad scabiē. Balneū ex aqua decoctōis ei⁹ q tapsibarbati valet ptra alopiciaz. succ⁹ ei⁹ valet ad idē q lūbricos necat. Et auri⁹ cuz oleo iniectus eas mūdificat. fum⁹ vini decoctōis eius valet ꝑ emorroydas ¶ De senationib⁹

Senatiões calide

sunt q sicce in scđo gōu. Alio no-

mine dicunt nasturciū aquaticū. Cocte in aqua vel cū carnib⁹ spūalia mūdificāt Fomentū ex aqua salsa decoctōis ei⁹ valz ad iliacā passionē stranguriā z dissinteriam. In vino etiaz decocte z cathaplasmate ad idem valent

¶ De serpentaria

Serpentaria. colubaria. dragātea. idē est. Dicit aūt serpētaria siue dragantea qz basta eius in modū serpentis maculis est repleta. Calida z sicca est in tertio gōu. Radix eius p frusta minuta dividit et siccaī z puluerizaī z p pannū cribellaī. z tūc cōficiatur cū aqua rosaz z ad solē siccet. Et ex h tali vngēto cū aqua rosaz vel sine faciem illiniatur. ipsam eni reddit nitentē z claram pannū etiā deponit. Itē si puluis ei⁹ ꝓficiatur cū sapone z fistule imponaī intantum foramē ei⁹ dilatat vt inde os fractū vel putrefactū extrabi possit. Puluis etiā ei⁹ cuz calce viua cōfectus z aceto fortissimo optimus est ad cancrū ita vt ps tertia sit calcis Byascondes dicit q ipa odore suo serpentes fugat nec ledit corp⁹ a serpēte si ei⁹ succo corp⁹ inunctū sit

¶ De serpillo

Serpillū calidū et siccū est in scōdo gradu. Et aliud est domesticū z aliud silueſtre. Domesticū ramos p terram diffundit. Silueſtre crescit in longū z altū Flores z folia cōpetunt medicine q in rudi olla calefacta z in saccello posita z capiti supposita valent cōtra frigidū reuma capitis Vinū decoctionis ei⁹ z anisi valet ꝓ dolorem stomachi. Itē fomentū ex aqua decoctōis eius valet ad stranguriā z dissinteriā z mundat matricē et calefacit z cōfortat. Vinū decoctōis eius stomachū infrigidatū z epar z splenē calefacit

¶ De satureia

Satureia calida et sicca est in secūdo gradu. Seritur ō mēse decembris februarij z martij z mixtī cū alijs herbis et sola seri potest. Pultes ex farina et aqua z ei⁹ puluere spūalia mūdificant. puluis etiā cōfect⁹ ad idem valet. Byascondes dicit q plus satureie est ꝙueniens ad conseruationē sanitatis et ponit in cibis. Albumasar dicit q eius ꝓpietas est expellere vētositates z inflationes z tortiones z digerere cibū z expellit superfluitates stomachi et prouocat vrinam et menstrua et acuit visum debilitatū ab humiditate mala

¶ De sclarea

Sclarea seritur mense decembris ianuarij februarij martij et aprilis. Talem desiderat terrā qualez alie herbe cōmunes. Optima herba est z ē perpetua quia postq̄z est in ordinib⁹ trāsplantata sicut cepe plantatur cuz fecerit semen et maturum collectum fuerit si incidatur per tres vel quattuor digitos supra terrā renouiscit et pulcerrima efficitur īautumno. Et si incidatur stipes arescit z nihilominus in septembri pullulat vel in estate sequenti sicut feniculus et optime viuit in vmbra

¶ De scalongue

Scalongue plantantur mense februarij sicut allea per se in areis. z in areis aliarum herbarum et vnaqueq̄z facit multas filias et maxime si terra fuerit bene pinguis cuz plantantur. Item dicitur q si spicula allei ponantur in cepa factis in ea foraminibus in quibus ipsa spicula possint poni. et subterra plantentur fient scalongue. Sūt autem de natura ceparum sed sunt min⁹ humide. appetitum confortant et maliciam ciborum venenosorum emendant. nocent visui. et dolorem capitis efficiunt. et fetorem oris inducunt. et non competunt calidas habentibus cōplexiones. sed cū carnibus pinguibus edi possunt. quia maliciā ipaz emendant

¶ De tetrait

Tetrait.id est.herba iudaica.calida ⁊ sicca est in tertio gradu. Unū decoctiōis eius digestionē prouocat. ⁊ dolorē stomachi ⁊ intestinoꝝ ex acerositate curat. Crispelle ex eo et farina ⁊ aqua facte naturalē calorē confortant. vrinā prouocant. Emplastrū ex ipa herba decocta in aqua stranguriā soluit. Item fomentū ex aqua decoctiōis ei⁹ matricē calefacit ⁊ mūdificat

¶ De tapsia

Tapsia est calida et sicca in tertio gradu. p tres annos seruat. Inuenit in arabia in dia ⁊ calabria. In pomtiuis medicinis ponitur. caute teri debet. Si autē inflationeꝝ inde fieri cōtingat fricet cum panno aceto infuso. vel pars tumens inungat cum populeon ⁊ aceto addito. Tapsia ē herba truncoꝝ. contrita eni facit inflare faciē et corpus ac si esset leprosus et curatur vt dic cū succo lemperuiue.

¶ De tapso barbato

Tapsus barbatus calidus ⁊ sicc⁹ est. Fomentatio ex vino decoctiōis cōtra emorroidas valet. ad idē valet si anus paulētis inde p⁹ assellationē tergat. Valet etiā eius decoctō in aqua ad tenasmon ⁊ cōtra fluxū vētris.

¶ De testiculo vulpis

Testiculus vulpis est bona herba ⁊ dulcis gustu. Facit aūt cū vino sumpt⁹ appetitum coitus ⁊ adiuuat ad ipm ⁊ in hoc stat loco stinchi. Et est calid⁹ ⁊ humid⁹. ⁊ est species satyrionis vel satyrie

¶ De testiculo canis

Testicul⁹ canis est alia spēs satyrionis. ⁊ est in foliis ⁊ stipite silis testiculis vulpis. Et radix ipsi⁹ est duoꝝ nodoꝝ. habet eni vnuꝫ globū superi⁹ ⁊ alterꝫ inferi⁹. Et vn⁹ ē mollis ⁊ alter dur⁹ ⁊ plenus. ⁊ in illo est humiditas superflua. et si añ coitū masculꝰ sumat maiorē testē. id qō concipit ex coitu erit fre quēter masculꝰ. Si aūt femina sumat minorem ⁊ cōcipiat fit magis femina. Dicit aūt q maiorꝫ augeat coitū minorꝫ vo abscondit ipsuꝫ. Et sic vterqꝫ amboꝝ destruit operationeꝫ alteri⁹. Hoc dicit felix doctor frater Albertus ordinis p̄dicatoꝝ in libro suo quē fecit de plāt⁹

¶ De thimo

Thimus est herba valde aromatica. Cui⁹ flos dr epithimū ⁊ est flos medicinalis. Habet eni virtutē purgādi melancoliam ⁊ flegma. ⁊ ideo valet ꝑ quartanā ⁊ alias melācolicas passiones ⁊ ex eo debemus acuere medicinas. nō ipm p se dare q; natura habet inducendi syncopim ⁊ angustiam precordiorum.

¶ De viola

Viola est frigida et humida in secundo gradu. De viridibus fit zucharū violaceum ⁊ oleum violaceū. Syrupus aūt violace⁹ fit de viridib⁹ ⁊ siccis. Zucharū violaceuꝫ fit eo modo quo rosaceū. Syrupus sic fit. Viole in aqua coquantur et ex colatura ⁊ zucharo fit syrupus. Si autē ex ipsarū succo et zucharo fieret melior esset. Oleum violaceum fit hoc modo. Viole in oleo decoquantur et colatura erit oleum viole. Valet interius receptuꝫ contra distrahiam laboris totius corporis. Item inunctio ipsius facta super epar valet contra calefactionem eius. Item vnctio facta super frontem et tumpora remouet dolorem frontis ex calore factum. Viole habent virtutez leniendi humectandi refrigerandi et laxandi. sed parum sunt laxatiue et purgant p̄cipaliter coleram rubeam. Unde valent febri tertiane et contra distemperantiam epatis in calore. Et contra opilationem

epatis ⁊ ictericiā ⁊ cōtra defectū appetitus ex colera. Itē viole ꝓtrite posita sup calida apostemata in ꝓncipio cōferunt. Idē facit ipsa herba. Fomentatio ex aqua decoctionis ipsi⁹ herbe facta ſm pedes ⁊ frontez in acutis egritudinib⁹ somnū puocat. Sirupus viole est magis coquend⁹ q̄z rosace⁹ alioq̄n cito corrumperet

¶ De virga pastoris

VIrga pastoris est cardnus siluestris. ⁊ est frigida et sicca Solū folia eius comperunt medicine viridia ⁊ sicca. sed viridia sūt maioris efficacie. Virtutē habēt ꝓstringendi repellēdi ⁊ infrigidādi. Emplastrū ex puluere eius ⁊ aceto et albumine oui supra pectinem ⁊ renes valet cōtra fluxum ventris. Puluis etiā dat⁹ i ouo sorbili ad idē valet Item ad idē valet fomentatio ex aqua decoctionis eius. Trita valet ad calida apostemata in ꝓncipio. vt ad erisipilā ⁊ huiusmodi. Cathaplasmata capiti abraso valet cōtra freneſim ⁊ dolorē ex calida causa. Itē hec herba multū est cōsolidatiua recentiū vulnerū. Semina ⁊ vermiculos qui sunt in cardnis sup radice siccatis querūt auicule. ⁊ cantāt cuz dant eis. Isidor⁹ dicit q̄ radix eius in aqua decocta cupiditatē potatorib⁹ administrat. Item dicit q̄ matrici vtilissimus est cardu⁹ ⁊ iuuat mulieres vt filios masculos generēt.

¶ De volubili

VOlubilis est herba inuoluēs se sup plantas proximas. Est aūt parū calida sed multum sicca. quod ostendit ei⁹ tortura. Quedam autē species eius est que vocat funis pauper. ⁊ hec terrestris est ⁊ aquea habēs ex terrestritate sua cōstrictionē et ex aqueitate mundificationē ⁊ lenitionē. Folia aūt huius sunt consolidatiua vulnerum magnorum. nec est eis par in illo effectu. Coquuntur autē in vino ⁊ emplastrantur super ea cum aceto. Sunt etiā medicina adustionis ignis. Est etiā alia spēs que dicit volubilis maior ⁊ lac ipsi⁹ abrādit pilos ⁊ interficit pediculos

¶ De vrtica

VRtica dr̄ quia tactus eius corp⁹ adurit. Est enim igneee nature vt dic̄ Macer. Hec duplex est. nā quedā pungēs ⁊ quedā mortua que nō pungit. ⁊ eius folia sūt albiora ⁊ molliora ⁊ magis rotūda ⁊ vtraq̄z ē medicinalis. Nā succus eius cū vino bibitus valet contra ictericiā et colericā passionez. Cum melle curat antiquā tussim et mundat pulmonē ⁊ ventris inflationē et tumorem sedat. Folia eius cū sale cōtrita vulnera sordida mundāt ⁊ curant. similiter morsum canis. Sanat etiā cancros Radix ei⁹ contrita in vino ⁊ oleo valet cōtra tumorē splenis. Succ⁹ eius fluxū sanguinis ꝺ naribus sistit. Semen eius cū vino bibitum ꝑcipue mixtuz melle ⁊ pipere mouet venerem ⁊ puocat vrinā. Herba recens tenera cocta ventrez mollit si comedat ⁊ precipue mense martij cū oleo cocta

¶ De vitriolo

VItriolum quod alio nomine dicit paritaria ē herba calida ⁊ sicca in tertio gradu et dicit vitriolum quia ex eo optime vitrea mundātur. Exiccata nulli⁹ est efficacie. viridis magne. Virtutē habet ꝺyaphoreticā ⁊ extenuatiuā. Cōtra frigiditatē stomachi ⁊ intestinoꝝ ⁊ eorundē dolorē ⁊ ꝓtra strāguriam ⁊ dissinteriā paritaria calefacta i testa sine aliquo liquore superponat loco dolenti. vel etiā decocta in vino albo aliq̄n tulum acido cū sulfure. Contra stranguriam ⁊ dissinteriam decoquatur in aqua salsa. et oleo et pectini cathaplasmetur. Cocta et comesta multum valet contra dolorem stomachi ex frigiditate vel ventositate. Item contrita aliquantulum et calefacta cum vino et sulfure tumorem minuit.

Liber Septimus

¶ Incipit liber septimus De pratis et nemoribus

Postquā in libris supioribus sufficienter dixi de cultu campestriū agrorū vineaꝝ arborū ⁊ ortorū que multā requirūt industriā. Dicā nunc de pratis ⁊ nemoribus que nō tantā querunt doctrinā sed q̄si spōte idonea proueniunt a natura Et p̄mo de pratis quare creata fuerunt. et qualē aerē terrā aquā et sitū deliderant ad ampliorē copiā ⁊ vbertatē herbaꝝ Et qualiter fiāt. Et qualiter p̄curent et renouent. Et de feno quod est eius fructus: qualiter colligatur et conseruetur ⁊ de vtilitate ipsius

¶ Quare prata creata fuerunt et qualem aerē terrā aquam et situm desiderant

Prata fuerunt a p natura mādato diuino creata vt terra q̄ primo nuda fuit vestiret ⁊ ornaret ⁊ vt ipsorū herbe tā virides q̄z licce nutrimentū cōuenies animalib⁹ herbis pentibus p̄stent. Nascunt autē in ipsis diuersa herbaꝝ genera ex diuersitate humorū in superficie terre cōtentorū. q̄ quidē sagax natura que nusq̄z in necessariis deficit opata est ppter diuersitatē animaliū nutriendorum ex eis. quoꝝ appetit⁹ in omnib⁹ est diuersus. Aerē vo deliderāt tempatū aut frigiditati ⁊ humiditati primū. Si enī superflua fuerit in loco frigiditas erūt ibi perpetuo nues ⁊ glacies q̄ omnino impediunt generationē herbarū. Et similiter si caliditas aut siccitas superflua fuerit oēm viroꝝ cōsumet nisi ei succurrat p̄ irrigationē frequentē Terrā deliderāt pinguē ad herbaꝝ copiam. veꝝ si nō fuerit multe pinguedis. saporosiores ⁊ magis odoriferas ⁊ subtiliores creabit herbas. Siq̄z si fuerit nimis macra modicas aut nullas p̄ducet. Talis enī terra et similiter salsa vel amara sua imbecillitate aut malicia se vestire non potest. Aqua magis competens pratis est aqua pluvialis que calida cozuscatione descendit. Et similiter aqua que mense aprilis et maij subtilis descendit. Et quecunq̄z iesta te de celo proueniet bona est dū tamen gelida non existat ex natura grandinis ⁊ique facta. Secundi meriti est aqua lacualis q̄ clara calida et pinguis ē. Terno aqua fluminum. Vltimo aqua fontiū. Et quanto magis a suo elongat̄ principio tanto melioꝝ. quia min⁹ frigiditatis in se habet. Prata desiderāt situm depressuꝝ vbi continuo sit humor inclusus. Verum si adeo sit profundus talis locus q̄bi quasi semp aqua operiat superficiem terre non erit apt⁹ ad aliquas bonas herbas. sed erit accedēs ad naturam paludis p̄ducetq̄z iuncos et paueriās quadrellus et similes herbas paludales. grossas et insipidas aquaticas et fere omnibus animalib⁹ inutiles. Et si fuerit adeo eminens q̄ irrigari non possit. facile siccitatem ⁊ ariditatē patietur nisi fuerit in alpibus et locis frigidis. In talibus enim locis et si paucas proferant herbas. subtiles tamen sapidas ⁊ odoriferas ferūt Felix autem pratī positio est que supra seriuum fluentē habeat quo possit quotiens fuerit opus irrigari

¶ Qualiter fiunt prata et qualiter procurantur et renouātur

Prata quidezna p turaliē proueniunt vbicunq̄z terra solis radijs illustratur. Fiunt etiam opere manuali aut ex locis agrestibus nemorosis aut ex campestribus agris Et p̄mo quidem modo exturpandus est locus de mense septembris vel octobris et impedimentis omnibus liberandus. non solum spinetis et virgultis sed etiam herbis latioribus ⁊ solidis. deinde cū frequenter excult⁹ fuerit ac multa aratōe solut⁹ ⁊ motis lapidib⁹ ⁊ glebis ꝓfractis stercoreē lūa crescēte recēti letamie. ab ūgulū mēto

summa intentione seruet intactus p̄cipue cum humescit ne inequale solū reddāt mul tis locis impressa vestigia. Si vero ex cam pestribus locis fiant equand⁹ est omis locus t glebis cōfractis tā huic q̄z superiori semē vicie cū feni semine spargēdus. Riga ri vero anteq̄z durū solum fecerit nō debe bit. ne eius etatē minus solidā vis interflu corumpat humoris. Qui vō volunt qui busdaz annis habere pratū t alijs segetes etiā ex terris macris cū irrigatiōe optime faciūt hoc modo. Immittūt in agrū aquā turbidā vt ex terra noua sulci repleantur t ager equet t fiet optimū pratū sine satiōe herbaz. t si taliter dimittat p quattuor vel quinqz annos t postea aret omi anno vs qz ad q̄nqz annos vel sex poterit cōgrue de frumento seri. t melⁱ⁹ si post duos annos genus segetis trāsmutet. Qui aūt volunt vno anno habere frumentū et sequēti pra tum cōuenienter hoc modo p̄curant. Im mittunt enī aquaz in agro extracta blada. ibiqz dimittūt in estate t in autūno si aeris fuerit siccitas. sequenti vero estate cum fe num secauerint terrā arrumpūt t secūda et tertia vice arāt t semināt. Sed si volunt etiā guaymē habere nō arant nisi circa fi nem augusti extracto guaymine et tūc ar rumpunt t arāt secūdo t retrisant et semi nant t tamen bonū frumentū inde puenit Et quidā omni anno semināt t tamē ber bam guayminis cum secis. i. stipulis colli gunt hoc modo. s. q̄ existēte frumēto i cam pis vel statim post extractionē eiⁱ⁹ mittūt aquā in agrū potⁱ⁹ clarā q̄z turbidā t a pe core custodiūt. Deinde guaymē cū stipu la secant t hyeme aialibⁱ⁹ p̄bent q̄ herbā te runt. t de stipulis sibi lectū t fimū faciunt. Stipula aūt t herba secata arant semel et bis t tertio semināt t ibi bonū frumentuz vel aliā bladā habēt. Procurant aūt q̄ ex pratis euellunt oia impedimēta quotiens nascunt i eis. t etiā herbe pratis incōgrue p̄pue post magnas pluuias que terram adeo mollificauerint q̄ herbe nocue radici tus euellātur. Plurimū etiā confert p̄tis si tempore hyemali recenti fimētur leta mi ne ad vbertatem herbaz. Amplius si sta tim cum secata fuerint fortiter irrigent ter aut quater fructificabunt in anno. Hz cuz vetusta fuerint muſco cooperta radantur Ho muscum autē necandum asserit Pal ladius sepe cinerem ingerendum. Hz si ste rilis omnino factus est locus aretur plu ries et denuo equatus formet pratum

¶ Qualiter fenū colligatur et con seruetur et de vtilitate eiⁱ⁹

Decanda sunt pra

ta cum herbe ad debitū augmen tum peruenerint floreſq̄z comple uerint anteq̄z ad casum florū et foliorum et siccitatē peruenerint. Nā si maturius secē tur erit fenū aquosum non prebēs solidum nutrimentū equis t bobus laborē tolerā tibus. Et si nimis fuerit maturuz calore et humiditate naturali cōsumptus erit insipi dum modicū. et abominabile nutri mētuz animalibus p̄bens. Sunt autē secāda tem pore sereno cū aeris caliditas t siccitas du ratura speratur. Secatum vero in pratis dimittendū est per vnū aut duos dies an teq̄z voluat. Deinde voluendū et conueni enter siccandū. demū colligendū portādū et reponendū sub tectis. quibⁱ⁹ deficiēbus sub diuo ponat. taliter p̄paratum q̄ aqua in eum intrare nequeat. Hz si eo nouiter i pratis secato pluuia superuenerit anteq̄m voluatur modicū vel nihil leditur Sed vt ait Palladius. post pluuiā debet cōuerti anteq̄z pars ipsius summa siccetur siue iā fuerit siue non fuerit reuolutum. Si ve ro eo reuoluto superueniat omnino de struitur nulliⁱ⁹ vtilitatis existēs Utilitas fe ni est vt toto anno seruet. q̄ etiā p bienniū cōmode seruari potest et bobus equis et asinis et quibusdā alijs animalibus nutri mentum congruū prebet vt possint susti nere labores q̄ eis ppter necessitates boim iniungūt. Quibⁱ⁹ vero tēpe nouiū subuenit quo de terra nutrimentū sumere nequnt.

Q, si fenū subtile frondosum odoriferū et laudabile fuerit erit quasi annona solū aīalibus tam calido q3 frigido tēpe sufficiens ad laborē. Si vo fuerit fenū grossum paludale aut nimis mature aut sero secatū nō erit sufficiēs animalib9 multū laborē tolerantibus nisi eis annone auxilio aliquando succurrat. Vel nisi tēpe magni frigoris dēt in quo aīalia nō laborāt q3 dē pabulum auidius appetunt

¶ Incipit secūda pars libri septimi De nemoribꝰ que naturaliter prouenunt

Dico ī primis q nemora vel naturaliter puenīunt vel hominū industria instituūt. Et q̄ a natura ꝓducunt fiunt ex humore q semine in matrice terre ꝓtentis que vtute celestis erumpūt ad superficiē terre et erigunt in stipites diuersaq3 plantaruq3 ꝑm diuersitatē humoris seminis et locoꝝ in q̄bus pueniunt. Fiūt etiaq3 sine hoīs ministerio ex seminib9 que a ꝓpinquis arboribus in terrā decidūt. aut ab auibus vel fluminibus de longe ferunt. In alpibus vo naturaliter crescūt silue piellaq3 maximarū q fagorum castaneaq3 quercuū cedroꝝ q similiuq3. In locis vo depressis q paludosis spōte nascunt salices populi et alni. cāne silue stres vindecti q similes plāte. In pluribus aūt locis nascunt naturaliter q infinita spineta diuersoꝝ generuq3 et piri et mali sorbi vlmi fraxini opli et similes arbores. Et q̄nto pinguioꝝ erit terra tanto ꝓceriores pueniūt arbores. In macra vo et salsa vl amara nascent spineta et arbores pue tortuose spinose scabriose et byspide. Hec aūt nemora ꝓcuranda sunt diuersimode. nā ea in q̄bus sunt castanee piri et mali q similes arbores fructū ferentes extirpāda q purganda sunt ab omnib9 spinetis et plantis extraneis. et fructifere arbores rarificande vbi nimis spisse fuerint q incidende ī alnoꝝ loco q̄q bestie attingere possint et ex plāuſ domesticis q nobilib9 inserende ꝑm doctrinā traditā in libro secūdo cū de insitionib9 locutus fui. Ea vo que aliis arboribꝰ q spinetis occupata sunt si arbores nobiles q pulcras habuerint edificijs q aliis opibus aptas similiter sunt extirpāda. Et vbi nimis spissa fuerint sublatis turpioribus lignis rarificanda pauliſper vt ois humor ꝓuertatur totaliter in substantiā lignoꝝ meliorum. Ea vo ī quibus sunt arbores igni solummodo cōgrue nō sunt mouenda nisi forsan spinis purgent q tribulis que quolibet quinto aut sexto vel rarioribꝰ annis sunt incidenda q lignamina aggregāda

¶ De nemoribus que hominū industria fiunt

Qui cupit nemus q seu siluā plantare vel serere ꝓpe ꝓpe ret ꝓmo situm q naturā terre in q̄ facere siluā instituit q vbiq3 tales ꝓ eratarbores que illi loco ꝓueniant et tandē instituentis votū adimpleāt. Nā si fuerit in altis alpibꝰ aut eaq3 vallibus. siquidē soluta terra est congrue recipiet plātas et semina castaneaq3 que ad minꝰ .xl. pedib9 ab inuicem distare debebunt. Si vero terra cretosa vel lapidosa in talib9 locis extiterit ei cōpetunt ꝑcipue querc9 rouer et cerrus. Q, si talis terra fuerit in montib9 calidis remotis ab alpibus amigdala sibi conuenienter aptant. Q, si loca sint pinguia cōgrue recipient piraria et pomaria. et in locis calidis oliuetum q ficetū q malorū granatorum siluam. In frigidis vo q temperatis auellanas coctana q mespila. Si vo locus fuerit būi dus et depressus solutus cōuenienti9 recipiet salicetū albacetū alnū et populū. Et si cretosus talis locus extiterit ei cōueniet vimetum fraxinetū oplus q rouer. q̄ si locus marinus arenosus et quasi sterilis extiterit deliderat pinetū. et in calidis climatib9 palmā feminā et masculū. Instituunt aūt predicta omnia vel ex plātis aliūde trāslatis vel seminibus satis aut manu in locis

congruis plantatis. Non tamen ignores q castanee quadraginta pedibus ad minus quaq; versum distare debebunt vt in ramis possint congrue dilatari & plurimū fructū ferre. Quercus vero non min9 distare conueniet. quia naturaliter plurimū per latera se diffundit. Rouer & cerrus triginta pedibus aut pauciorib9 distare sufficiet. Hec enim tria genera arborum glandem ferunt que cibus optimus est porcorum. Piraria vero & pomaria viginti pedibus vel vsq; ad .xxx. distabunt. oliuetum ficus. mala granata. auellane. citonia & mespila. xij. & vsq; ad .xx. pedes distare poterūt. Salicetum vero aut propter pertcas aut vimina aut propter materiā edificiorum plantatur. Primo quidē modo decem pedibus ad inuicē distent. secundo vero modo per duos aut tres vel quattuor pedes distare sufficiet quia eius spissitudo i altum procurabit rectitudinē et augmentū. Populus autē & alnus quia non multū se diffundunt in altum nec naturaliter extollun tur non sunt rare ponende. Sed albarus vilior est si ingrossetur in stipite ppter assides que multis operibus congrue ex ipso fient. et preterea ramos plurimū in latera spargit. Ideoq; nō inconuenienter vsq; ad viginti pedes vel amplius separata plantetur. que etiā ex quibusdā tabis aliquid comicis habentibus summa facilitate nascetur. Possunt etiā spisse poni. vt trabes sine ramis faciant subtiles et longos. Ulmus autē oplus & fraxinus non congrue spisse lateq; poni possunt. quia tam grosse q; subtiles & longe tales arbores diuersis operib9 adaptant. Pinus vero et palma circa .xxx. pedes distare ab inuicē satis congrue possunt. De singulis autē generibus arborū predictorū plene tractatū est in libro quinto prout disponūtur in campestrib9 agris. Nunc vero prout ex eis nemora fiunt et silue breuiter de ipsis tetigisse sufficiat

Incipit liber octau9 De viridarijs et rebus delectabilibus ex arboribus et herbis et fructu ipsarū artificiose agendis

In superioribus libris tractatū est ō arborib9 & herbis p̄m q̄ vtilia corpi humano existunt. Hūc vō de eisdē dicendū est p̄m q̄ ānime rationali delectationē afferunt & p̄sequēter corpis salutē cōseruant quia cōplexio corpis animi semp adheret affectui

De viridarijs herbarū paruis

Viridaria quedā

Q ex herba tantū. quedā ex arborib9 et quedā ex vtroq; fieri p̄nt. Et q̄ de herbis solū modo fiūt desiderant terrā macrā & solidā vt herbas subtiles & capillares creare possint que maxime visum delectant. Oportet igit locū qui ad viridariū tale parat. primo bñ liberari ab herbis et radicibus aduentiuis & magnis. qō vix fieri potest nisi primū effossis radicib9 optime planet locus. & vbiq; fortiter infundat aqua feruētissima vt reliquie radicum & seminū in terra latentiū germinare nullatenꝰ valeāt. & deinde cespite macro subtilis graminis tot9 loc9 impleat. & ipsi cespites fortissime cōprimant ligneis malleis & cōculcent gramina pedib9. donec vix de eis aliquid appareat. tūc enim paulatim erumpēt capillariter & superficiē ad modū panni virides operient. Sit aūt locus viridarij q̄drat9 tante mēsure q̄ sufficiat bis q̄ in eo stare debebunt. In circuitu vō eius herbe aromatice omniū generū plātent. vt sunt ruta salui basilicon maiorana mēta et similes. & similiter oīs generis flores. sicut viola lilium rosa gladiol9 & similia. Inter q̄s herbas & cespitē planū sit cespes eleuatior. q̄s p modū sedilū aptat9 florens et amenus. In cespite etiā p̄ra viā solis plātande sūt

arbores aut vites ducēde.ex quaꝝ frōdibꝰ quasi ptectꝰ cespes vmbram habeat delectabilē ⁊ refrigerantē. In arboribꝰ aūt illis plus queriť vmbra q̄z fructꝰ.⁊ ideo nō curatur de eoꝝ fossura ⁊ fimatiōe que cespiti nocumentū afferrēt. Cauendū est aūt i his ne sint arbores nimis spisse aut plurime p̄m numeꝝ.quoniā ablatio aure sanitatez corrumpit. Et ideo viridariū liberuz aerē desiderat ⁊ superflua vmbra infirmitates generat. Amplꝰ nō sint arbores male sicut nuꝝ ⁊ quedā alie.sed sint dulces aromatice i flore ⁊ iocūde in vmbra.sicut sunt vites ⁊ piri ⁊ mali ⁊ malapunica et lauri et cypressi et hmōi. Postea cespitē sit magna herbaꝝ medicinaliū ⁊ aromaticaꝝ diuersitas.cū non tantū modo delectēt ex odore p̄.n olfactuz. sed et flores diuersitate reficiūt visum in q̄bus ruta pluribus locis admisceatur.eo q̄ pulcre est viriditatis.et ipa sua amaritudine fugat extra viridariū animalia venenosa. In medio aūt cespitis nihil sit arboꝝ q̄z potiꝰ ipsa planicies libero gaudeat aere ⁊ sincero.quia ⁊ ille aer salubrioꝛ est.⁊ etiaz aranee tele extēse de ramo arboris ad ramū impedirēt ⁊ inficerēt vultus trāseuntiuz si arbores in medio viridarij situe cespitis plātate essent. Si autē possibile sit fons purissimus deriueť in mediū.q̄a ipsius puritas multā affert iocunditatē. Ad aquilonez et etiā ad orientē viridariū sit patulus ꝓpter illoꝝ ventoꝝ sanitatē ⁊ puritatē. Ad oppositos aūt ventos.s.meridionalē ⁊ occidentalem sit clausum ꝓpter eoꝝ ventoꝝ turbulētiam impuritatē ⁊ infirmitatē. Quāuis ei aquilonaris impediat fructꝰ.miro tamen modo cōseruat spiritus.et sanitatez custodit.delectatio eni queriť in viridario et nō fructus.

¶ De viridarijs mediocribꝰ et mediocriū personaꝝ

Secundū facultates ⁊ dignitatē mediocriū p̄sonarum mēsureť spaciuz terre viridario deputande.videlicet duo vel tria vel q̄tuoꝛ aut plura iugera siue bubulce. Cingatur fossatis et sepibꝰ spinaꝝ vel rosaꝝ.et desuper fiat sepis de malis punicie i locis calidis.⁊ in frigidis de mizolis seu prunis vel malis citonijs. Areť ⁊ erpexe vel ligonibus planeť vndiq̄z locꝰ.deīde funiculo vniuersus signeť locus vbi arbores sunt plātāde. plantēt̄ur in eo acies piroꝝ et malorꝝ ⁊ palmaꝝ in locis calidis ⁊ citoniorū. Itē moroꝝ rum ceraſoꝝ ⁊ prunoꝝ et similiū arborꝝ nobilium ⁊ ficuū mizoloꝝ cicomoꝝ ⁊ similū Vnū quodq̄z videlicet genꝰ in suo ordine siue acie. Distent aūt ordines siue acies.xx pedibꝰ ad minꝰ vel.xl.aut pluribꝰ p̄ domini volūtate. In acie distēt arbores ab inuicē magne,xx.pedibꝰ.parue,x. Inter arbores i aciebus plātari poterunt vites nobiles diuersoꝝ generꝝ que delectationē ⁊ vtilitatez afferēt. Ligonizeť acies vt arbores ⁊ vites melius ꝙualescāt ⁊ vniuersa spacia deputenť pratis atq̄z sepe de ipsis adulterine siue magne euellanť herbe. Decenť bis i anno prata viridarij vt pulcriora remaneant Plantenť ⁊ formenť arbores vt supra in libro quinto dictū est p ordinē de vnoq̄z genere. Itē fiāt in eo pergularia in cōuenientioꝛ pte ad modū domus vel papilionis formata

¶ De viridarijs regū et alioꝝ illustrium et diuitū dominoꝝ

Quoniam tales ꝓpone ꝓpter eaꝝ diuitias ⁊ potentiā possunt i huiusmodi mūdanis rebꝰ integre sue satisfacere volūtati nec deest eis plerūq̄z nisi industria ordinādi. Sciāt q̄ viridariū multā delectationez habēs hoc modo facere pñt. Eligāt igitē locum planū nō paludosum neq̄z impediū ab insufflatione bonoꝝ ventoꝝ in q̄ sit fluens fons p̄ loca. Sit aūt locꝰ,xx.ru ge,r aut pluriuz p̄ domini volūtate. Cingať muris cōuenienter altis.planteť i eo ex pte septentrionis nemus arboꝝ diuersaꝝ in quo fugiant et lateāt aialia siluestria in viridario posita. Ex parte vō meridiei fiat palacium

speciosum in quo rex vel regina moretur cum voluerint graues cogitationes fugere animāq; gaudijs ⁊ solatijs renouare ab hac eni parte faciet estuo tpe vmbrā viridario ⁊ ipsi⁹ fenestre ad viridarium habebunt tempatū aspectū nō feruore solis infectum. in eo fiat in aliqua pte viridarium vel viridaria suprādicta. Fiat etiā in eodē piscaria in qua diuersa genera pisciū nutriant. lepores cerui capreoli cuniculi ⁊ similia aialia nō rapacia ponant in eo. Supra quasdā arbustulas ppe palacium positas fiat sicut dom⁹ quedā tectū ⁊ parietes habens de filo rameo spisse reticulato in qua ponant fasiani perdices philomene meruli cardilini fayncllı ⁊ omnia genera auicularum canentiū. Sint aūt acies arborū viridarij a palacio ad nemus nō ex transuerso vt facili⁹ de palacio videantur quecūq; agunt animalia q̄ in viridario posita sunt. Fiat etiā in dicto viridario palaciū cuz caminatis ⁊ cameris de solis arborib⁹ i quo possint rex et regina cum baronib⁹ vel dominabus esse tpe nō pluuioso. Huiusmodi autē palaciuz fieri cōmode poterit tali modo mensurent ⁊ signent spacia vniuersa caminate ⁊ camerarū ⁊ in locis parietuz plantent arbores fructifere si placet quefacile crescant vt sunt cerasa ⁊ mali. Vel qd̄ melius est plantent ibi salices vel bedelli vl' vlmi ⁊ tā insitionib⁹ q̄z palis ⁊ pticis ⁊ vinculis p plures annos eoz pcuret augmentum intantū q̄ parietes ⁊ tectū formēt ex eis. Velocius vō ⁊ facili⁹ poterit palatiuz siue domus p̄dicta fieri de lignamie sicco. ⁊ vndiq; circa ipsum plantari vites et vniuersum edificiū opiri. Poterūt etiā i ipso viridario fieri tentoria magna de lignamine sicco vl' arboribus viridib⁹ ⁊ vitib⁹ operiri. Amplius multā afferet delectationez: si in viridario fient insitiones mirabiles ⁊ diuerse in eisdē arborib⁹ quas diligens viridarij cultor facile scire poterit ex his que infra in eodez libro dicent. Preterea scire oportet q̄ omnia genera arboz ⁊ herbarū in tali viridario sunt ponēda vnū quodq; separatū ab alio ⁊ distinctū ne aliquē inueniantur habere defectuz. In tali itaq; viridario nō semp delectet rex sed aliqñ cum serijs necessarijsq; satisfecerit reb⁹ renouet i eo glorificans deū excelsū qui bonaz omnium delectationū auctor p̄cipiū est ⁊ causa. Nam vt egregie scripsit Tull⁹ non ad ludum ⁊ iocū nati sum⁹ sed ad seueritatez poti⁹ et quedā officia grauiora. Illo tamē vti qñq; licet cum serijs necessarijsq; satisfecerimus rebus

¶ De his que ad delectationē fieri possunt in munitionib⁹ curiarū et viridariorum

Circa tumbas et curias siue circa viridaria ꝑ grue fieri possunt muniones ex arboribus viridib⁹ similes munitionibus murorū seu palancbati sticrate vel stertate cū turribus siue bifredis boc modo in summitate ripaz cingentiū locū liberataz optime ab omnib⁹ spinis ⁊ arborib⁹ vetustis p̄funde plantent salices vel populi si soluz competat eis vel vlmi si diligāt talē terrā spisse p̄ vnuz pedē vel minus et linea recta ducta. be optime ligonibus ⁊ stercore pcurentur. ⁊ cum optime cōualuerint incidāt iuxta terrā. et sequenti anno surculoruz p̄les p̄ loca linee quaternis digitis inspissentur ⁊ cum palis perticis et vinculis sursuz ducantur directe donec augmentū octo vl' decem pedum susceperint. In ea altitudine cum aliqualiter in grossate fuerint incidantur. Infra loca vero munitionis p q̄n q; pedes vel circa similes plante tempe prioꝝ ponātur decē pedibus eque distantes. que cum in p̄dicta fuerint altitudine incidantur ⁊ cū auxilio pertice versus proximas ⁊ versus exteriores plicent plantas et exteriores similiter versus eas. et sic toties quolibet anno fiat donec quasi cratis quedā fortis effecta sit supra quam possint homines secure morari. deinde p̄s exteriores dimittat augeri ad modū muri sup̄ cursoriū positi que in altitudine ꝑ grua q̄libet

anno incidi cum forma merlor super mu
ris positor poterit ⁊ tali modo teneri. Cir
ca talez munitionē in angulis ⁊ alibi si pla
cuerit poterūt quattuor arbores plantari
et sursum directe cōduci ⁊ singulis decem
pedibus incidi. ⁊ versus seipsas plicari cū
auxilio perticarū ⁊ velut solaria ex eisdem
fieri. ⁊ iter in altum extolli ⁊ eodē modo for
mari. ⁊ tandē desup plicari ad moduz tecti
domor vel cū merlis formari. Supra ta
nuam vero optime stabit domus ⁊ añ ip
sam solariū arborum pdictarum. In curtis
etiam siue viridarijs poterit fieri dom⁹ cuz
columnis viridib⁹ ipsis iam grossis opti
me transplātatis. et trabibus supra ipsas
affixis ⁊ tecto cannar vel palearū opertus.
dum aliquis tamē ramus ex singulis colū
nis emineat supra tectū qui ipsam colum
nam semper ab arditate tuebitur et domū
ipsam mirabiliter ab estiuo feruore defendet

¶ De his que in campestrib⁹ agris
fieri ad delectationē possunt

In agris plurimū
delectat pulcer ipsor situs. Am
plius q̄nō sint plures deformes
agelli sed magna quātitas in vnū sine iter
uallo redacta directos habens confines ⁊
ideo pcurare debet diligens paterfamilias
ppe suos agros potius q̄z alibi emere. et i
alijs pubus agellos vendere ⁊ cuz vicinis
pmutare pces supfluas ⁊ tortuosas agror
⁊ suū agrum cū vicino rectificare ⁊ omnez
locum fossatis ⁊ sepib⁹ spinor viridiū cuz
arboribus viridib⁹ conueniēnb⁹ pmixtis
eque distantib⁹ cingere atq; fossata parua
scolatoria que in planis necessaria sunt in
trinseca recta formare quantū possibile ē.
seruata semp vilitate agror. Delectationez
enī vilitas pcedere debet in agris licet i vi
ridarijs oppositū sit seruandum. et ideo que
cunq; in eis maiorē frugū pollicētur vber
tatem sunt meliora ⁊ magis eligēda. Am
plius pcuretur p posse q̄ p agros aquarū
riui decurrāt. quib⁹ possint cū op⁹ fuerit
irrigari ⁊ ab eis cum necessariū sit auerti.
Per spacioso agros formenī etiam itine
ra congrua quib⁹ paterfamilias eques et
pedes ⁊ coloni cū plaustris aut bobus cō
mode accedere possint ad omēs ptes agro
rum. hec enī omnia plurimū cuz vilitate
delectant

¶ De his que circa vites et fructꝰ
ipsar delectationē prebent

Plurimū delectat
p babere pulcra vineta in planis si
ue paruis montibus oriēn oppos
ta diuersor generum vuas ferentia. ⁊ ideo di
ligenter pcuret domin⁹ ea in congruo situ
plantare. ⁊ in locis pinguib⁹ in arboribus⁹ et
pergularijs ea formare. In exilibus vo iu
xta solū in directis aciebus disponere atq;
plurimū bonor generū vuas in his conse
rere. Insitiones q̄z mirabiles in eisdē experi
ri que ab antiquis sapientibus ⁊ precipue a
Palladio posse fieri pdicant. Quar vn⁹
modus est q̄ plantet vitis iuxta ceraslū vel
aliam arborē. ⁊ cū optime cōprehenderit ⁊
qualuerit pforet arbor acuto terebro ⁊ per
foramen vitis ducat ⁊ ceraslū z luto ab vtra
q; parte obturet firmiter ne sol aut pluuia
vel ventus consolidationez impediat. De
inde cū lignū vitis optime cum ligno arbo
ris vnitū fuerit iuxta cortice arboris icida
tur vitis vt deinceps succo arboris nutria
tur. sic enī vua fertur tempe fructuuz arbo
ris maturari. Est quidā modus faciendi
vitem ⁊ vuā tyriacā aut muscatā vel garlo
filatam vel laxatiuā vel alter⁹ qualitatis.
Qui sic fit. Sarmentū quod est pangēdū
in vna pte scindat et sublata medulla loco
eius tyriaca vl̄ muscus pulvis garlofilor
vel scamonee vel alter⁹ rei ponat et terre
mandet vinculo diligēter astrictuz. quo fa
cto vua que nascet virtutē eius quod in vi
te positū est tenebit. Sane si sarmentuz de
hac vite sumatur ⁊ plantet materni medi
caminis potentiā nō tenebit. oportebit au
tem tyriace vel alter⁹ rei assidua infusione
senescētis succi vim reiterare. Sz ⁊ Bidem
fieri breuius puto possibile si in unuo ma

turitatis vuaꝝ scindatur sarmentū vue pē
dentis ⁊ medicamine immisso ligeť. Est q̄
dam pulcra species vue que granis interi
oribus caret q̄e grecis auctorib⁹ recitan
te Palladio sic fit. Sarmentū q̄ obruen
dum est quantū latebit in terra tantū scin
dere debemus vt omni medulla subtracta
ac diligēter exsculpta mēbra uerꝝ diuise p̄
tis adunare ⁊ vinculo diuisa p̄stringere et
deponere. Vinculū aūt de papiro asserūt
faciendū. ⁊ sic in humida est terra ponen
dum. Diligenti⁹ quidē sarmentū reuinctū
quantuꝝ incisum aut excisum inter squille
bulbū demergant. cui⁹ bñficio asserunt sa
ta omnia cōpbendere posse facili⁹. Alij tpe
quo vites putāt sarmentū frugifer putā
te vitis in ipsa vite quā possunt de alto sub
lata medulla excauāt non diuisim. ⁊ cala
mo affixo alligāt ne possit inuerti. tunc co
pon tenaicon q̄ greci sic appellant in exca
uata p̄te suffundunt. ex aqua pu⁹ ad sape
pinguedinē resolutū ⁊ boc transactis octe
nis diebus semp renouāt donec germina
nouella p̄cedāt. Ut vitis botriones ferat
albos ⁊ nigros sic fieri greci iusserunt. Si
vicine sunt vites nigra ⁊ alba putentur sar
menta vtriusqꝝ sic diuisa inter se coniunge
vt medios vtriusqꝝ oculos equādo possis
reddere vnitati. tūc papiro stricto ligabis ⁊
molli atqꝝ humida terra linire curabis. ⁊ i
teriectis trinis dieb⁹ adaquare donec ger
men noue frondis erūpat hinc exempto tē
pore poteris gen⁹ efficere p plura sarmēta
Quidaꝝ exptus mihi asseruit se inseruisse
surculū album ⁊ nigrū in vna vite cōtinu
atis summitatib⁹ gemmaꝝ corticula tamē
gemmarū de medio sublata ⁊ optime com
pbendisse. Vel potest boc fieri exceptis du
obus surculis ⁊ diuersis ⁊ iunctis oculi di
uisis simul ⁊ optime ligatis tanq̄ sit vnus
surcul⁹. vel duab⁹ gēmis diuisis ⁊ iunctis
cum modica q̄ntitate ligni ⁊ in loco gēme
inseritis. Plurimū etiā delectat habere vi
neam diuersoꝝ generoꝝ colorꝝ et saporꝝ. et iō
diligens paterfamilias tēpestiue qualdaꝝ
colligat vuas vt vinū habeat acerbū. qual
dam bene maturas vt potens. qualdaꝝ ni
mium maturas vt dulce. Faciat etiā vina
diuersoꝝ colorꝝ cū rebus colorātibus et sa
porem non comūpentibus. faciat etiā ea di
uersoꝝ saporꝝ cū rebus odoriferis ⁊ sapo
rem nouū retribuētib⁹. in q̄bus delectetur
odor ⁊ gust⁹ que in aliq̄ p̄te mixtum in cal
dario ad ignem mittant. ⁊ dimittāt donec
optime vinū illo sapore vel odore infectuꝝ
fuerit. et tunc in vas in quo sit simile vinuꝝ
vel alteri⁹ generis immittat ⁊ seruet vsui
mor futurū. Bonū est etiā habere medici
nalia vina q̄bus vtat cui⁹ corp⁹ ad aliquā
egritudinē facile sit declinās. boc quidē fi
et cum medicine simplices vel cōposite cō
tra illā egritudinez babētes virtutē p̄dicto
modo miscebunt vino. Procuret etiaꝝ sp
habere in domo agrestū ⁊ sappā vuas pas
sas acetū et similia que facias p̄m modos
supra in libro q̄rto notatos. Multū enim
delectat animū tā pro se q̄z p amicis q̄ appe
tit facile inuenire. Si botrio postq̄z defloꝝ
uit mittat in vasculū terreū vel vitreū par
uum tamē. ex toto botrione dicit fieri vnū
granum.

De his que circa arbores delectationem augent

Ex his que patrem familias delectāt est habere in lo
cis suis copiā bonaꝝ arborꝝ ⁊ ge
nerū diuersoꝝ. Et ideo p̄curare debet vbi
cunq̄z inuenit arbores nobiles afferentes
fructus. inde ad loca sua trāsferre ⁊ planta
re siue inserere de eisdē et nō inordinate vt
fere omnes faciunt: eas disponat. sed in cō
gruis ordinib⁹ videlicet magnaꝝ arborumꝝ
genera rara vt in ramis dilatari possint. et
supfluis vmbris nō cōsumāt fertilitatem
agrorū. Eas vero q̄ parue sua natura p̄ue
niunt spissiores ponere potest ⁊ vnūq̄q̄z
genus formare p̄m naturā ipsi⁹. Amplius
maiores a p̄tib⁹ septētrionis ⁊ occidentis
ponere debet. Minores vo ab oriēte ⁊ me
ridie. boc enī modo frumēta que patēn le
tant cāpo minorē lentiēt lesionē. Preterea

insitiones faciat mirabiles ⁊ diuersas in eo dem vel diuersis truncis que valde ammi rabiles se oñdunt bis qui experimento in talibus probant. Nā infinitor piror ⁊ ma lorum genera ⁊ cicomor ⁊ nespili ⁊ sorba rum ⁊ similiū in eodē trunco inseri possūt Inseritur etiā malus in salice ⁊ populo. et vitis in vlmo ⁊ moro. Item si pticus inserat in spinam faginā pueniunt escula maiora ⁊ meliora alijs. Et si amigdalus ⁊ pticus coniuncus oculis inserant in pruno erunt eorum poma carnē persicor habentia ⁊ ip sorum ossa imitabunt amigdalor naturā Idem etiā inseri potest in vlmo sed ma gne parturit infelicitatis augmēta. Asserit marcialis candida grana in malis punicis fieri si argille ⁊ crete quartā ptem gypsi mi sceas ⁊ toto triennio hoc genus terre radi cibus eius adiungas. Idē dicit mire ma gnitudinis eius poma fieri si olla ficul' ob ruatur circa arborē punici ⁊ in ea ramꝰ cū flore claudatur ne resiliat ligatus ad palū tunc cooperta olla cōtra aque muniat in cursus autumno patefacta sue magnitu dinis exhibebit poma sed etiam de mense maij ⁊ iunij posse fieri cōmodius affirma tur. Varro autē aliter specificat modū di cens. Si mala punica immatura cuz bere ant in sua virga demerseris in ollā sine fun do. eaqz sic obiceris in terraz ⁊ operueris circa ramū ne extrinsecus spūs aflet ea nō modo integra eximi sed etiā maiora q̄z in arbore vnq̄z pepēderūt. Ut varios fructꝰ vna ficus exhibeat. ramos duos nigre ⁊ al bei ita inter se vinculo stringe et torq̄ vt ger mina misceri cogant sic obruti ⁊ stercorati ⁊ humoribꝰ vniti vbi pdire ceperint germi nantes oculos aliqua sibi annexione con glutina. tunc germen adunatū pruriet du os colores quos vnitate diuidat ⁊ diuisio ne coniungat. Rosas nondū patefactas ꝑ modo seruabis. In canna viridi stante scis sa recludas ita vt patiaris coire scissuram ⁊ eo tpe cannā recidas quo rosas virides habere volueris. Aliqui vero olla rudi cō ditas ac bene munitas sub dio obruunt ⁊ reseruant Terasa vt sine ossibus nascant sic asserit marcialis fiendū. Arborē tenuē ad duos pedes recides ⁊ eā sic tenerā exi stentē vsqz ad radicē findes. Inde dulla par tis vtriusqz abradere ferro curabis et strati viraſqz ptes vinculo stringes ⁊ oblinies li mo summā ptem ⁊ laterū diuisuras. et pꝰ annū solidat dicta cicatrix. hāc arborē sur culis q̄ adhuc fructū nō attulerint inseres. ⁊ ex his sine ossibus poma nascent. Si ra mus puꝰ cerasi scindat ⁊ loco medulle po natur scamonea. fructꝰ illiꝰ rami eo anno laxandi virtutē acquiret. Et si muscus po natur ibidē eius acquiret odorem. et sic de alijs rebꝰ ⁊ fructibꝰ. Et si azurrū ponatur ibidē vel alius color illius colorē acquiret. Affirmantibꝰ grecis persicꝰ scripta nascet si ossa eius obruas. ⁊ post septē dies vbi pa tefieri ceperint apertus bis nucleos tollas et bis cynabor quod libet inscribas mox ligatos simul cum suis ossibꝰ obruas dili gentius adherētes. Sine ossibus persica fi unt si persicus ⁊ salix ꝓpe plantent. deinde inclinata salice ad modum arcus persores in medio ⁊ p foramen pslci planta ponat ⁊ cera vel luto pfecte obturet foramen. Et vſ q̄z supra ipsum terra cumulet et cuz anno vel biennio trāslacto persici et salicis lignū vnū fuerit sub arcu salicis pticꝰ incidat. vt ex solo salicis humore alatur

¶ De delectationibꝰ ortorū et her barum

QVoniam multū delectat ortū bene disp̄ositū ⁊ idu stria sufficiēti cultū habere. Ideo paterfamilias diligenter pcuret habere or tum in solo pingui ⁊ soluto cui fons vel ri uus si fieri potest p̄ spacia discreta diffluat vt possit inde irrigari tēpe magni estꝰ. Ibi omnia genera herbar bonar ⁊ cōmestibi lium q̄z medicinalū nutriat vnū quodq̄z ſm q̄ requirit natura eius in areis rectis. ⁊ cum extenso fune ⁊ lantudinis modo for matis equaliter put in libro sexto plenetra ditum est. Fimū in eo semp habeat abun-

danter ne propter macredinē tedio conspi cientem afficiat. Et vt plenius delectet res inusitatas operet in eo. Possunt enī in eis quedā naturalia fieri que quibusdā mira culosa videnť. Nam si capruni stercoris ba cam subtiliter subula excauaueris ⁊ ī ea se men lactuce nasturcij eruce radicis immi seris ⁊ tunc inuolutā fimo bacam terre op time culte breui scrobe dimerseris, rafanus vertitur in radicē semina cetera in summo lactuca pariter emergente pullunt. sin glo rum sapore seruato. Si plura semina por rorum. id est, plures porrinas in vnum li gatas deposueris grandis ex omnib⁹ na scetur porrus. Itē si capiti eius semen imit tas sine ferro ⁊ pangas multus increscere fertur. vel plura semina in vnū strictum fo ramen posita omniū pullulatio in vnum gran de porrum cōcrescet. Si aquā in pa tenti vasculo sub cucumere vt cucullo aut cucurbita ponas duob⁹ palmis inferiores tales fient. Aliqui florē cucumeris cum vi ticule sue capite abscisso. intelligit Alber⁹ canne inserunt cui prius omnes nodos p: forauerant. ibi cucumer nascet nimia lon gitudine tensus. Oleū sic metuit vt si iuxta posueris velut arcus plicetur. quonēs to nat velut timore ductus conuertit. Si eⁱ⁹ florē sicut ī vite sua est in forma ficuli claus seris ac ligaueris qualis vultus formā vel hominis vel animalis habuerit tales cucu meris figuram prestabit. Hec omia Gar gilius marcialis asseruit. Rem miram de ozimo Marcialis affirmat q modo pur pureos, modo albos flores, modo roseos, et si ex eo semine frequenter seratur modo in serpillum et modo in zinziberū mutetur Hermes autem dicit q cucurbita in cine ribus ossium humanorum plantata ⁊ oleo rigata nono die habet fructū. Et quod mi rabile est semina que in vase cucurbite sūt in sublimi nata faciunt cucurbitas longas ⁊ exiles, que autē in medio eius nascuntur faciunt grossas. Et que in pfundo iacent fa ciunt latas

Incipit liber nonus De omnibus animalibus que nutriuntur i rure

In superiorib⁹ libris dictū est ō cul tu agroꝝ vinearū arborꝝ ortoꝝ pratoꝝ ⁊ nemorū et ō omni vtilitate eiꝰ. et etiā de his q̄ ad delecta tionem spectāt tā in viridarijs q̄z in mira bilibus ex herbis ⁊ arborib⁹ artificiose agē dis. In hoc aūt nono libro dicet de aialib⁹ que ppter vtilitatē et delectationē nutriūt in rure. Verū ne antiq̄tas ignoret, scien dū est vt ait Varro egregius pbus q primis tpibus fuerunt animalia ⁊ homines sem per q̄ naturaliter viuebāt ex his reb⁹ quas inculta terra ferebat. Ex hac vita in secun dam descenderunt agriculturā videlicet ⁊ pastoriciā. Et ppter vtilitatē ceperūt cole re agros ⁊ fructꝰ parere, plātare arbores vtiles ⁊ colligere fructꝰ. Item dependere aīmalia ꝓcludere ⁊ māsuefacere ipa. et pri mo ceperūt oues ppter vtilitatē ⁊ facilita tem. Hec nāq̄z maxime natura quiete sunt ⁊ ad vitā hominū aptissime Ad cibū enim lac et caseus competūt. Ad vestitū vo pel les et lana. Deinde autē ceperunt ⁊ dome sticauerūt animalia cetera q̄ humano ge neri vtilia esse ppenderūt. Et adhuc ex om nibus generib⁹ domesticatis multa silue stria esse affirmant in locis diuersis. Nā in frigia multi dicunt esse ouiū feraꝝ greges. in samotrace capre. In italia multas esse fuces feras nemini est ignotū. In dardania media et tracia multi boues feri. Asini feri in frigia et caonia. Equi feri in hispania ci teriore Dicā itaq̄z de animalib⁹ nutriēdis que scire potui tā ex doctrina prudentium antiquoꝝ q̄z experientia modernoꝝ. Et q̄a ñ omnes pomia sūt certi p certa peritiores vl minus periti inueniunt, supplementū hui⁹ opis relinquo viris marie expts in talib⁹ Nā vt ait philosoph⁹. Experientia facit artē ⁊ plenius ea cui naturalis ratō est annexa

Uerū quia inter cetera animalia equ⁹ cen
setur nobilior et magis ceteris necessarius
tam regib⁹ q alijs p̄cipibus tp̄e belloꝝ q
pacis q̄s plat̄is eccl̄iaꝝ q p̄ consequens ce
teris dicā primo de ipsis pleni⁹. De ceteris
sub compēdio q̄bus multa de genere eq̄ꝝ
dicta poterunt adaptari ꝓpter affinitatem
nature ipsoꝝ

¶ De etate equoꝝ et equaꝝ

Reges equoꝝ
q equarū q̄ habere voluerit p̄mū
vt ait varro spectare oportet eta
tem. Uideat ne sint minores triū annoꝝ
maiores decē annoꝝ. Etas cognoscit eq̄ꝝ
q fere omniū que vngulas indiuisas bñt q
etiam cornuta sunt vt idem ait. q s. mi⁹ iter
Palladi⁹ q equ⁹ in. xxx. mensibus primū
dentes medios dicit amittere duos supio
res q totidē inferiores. Incipiētes quartū
agere annū ejiciunt totidē primos. q p̄mis
ejectis totidē renascunt. Quinto anno in
cipiente amittūt sūr quattuor. s. duos supe
riores q duos inferiores p̄dictis primos.
qui renascētes sexto anno impleri incipiūt
Septimo habere oēs solēt renatos q com
pletos. Cū autē sunt maiores cuius etatis
sint intelligi negāt posse p̄terq̄ cū dentes
sint facti brochi. id ē. plicati. q supercilia ca
na q sub eis lacus. i. ꝓcauitas. qō cū apparu
erit dicit habere. xvj. annos. Uir autē prū
dens q exptus nostris tp̄ib⁹ ait q equ⁹ ha
bet. xij. dentes. s. sex supiores et sex inferiores
qui oēs sunt anteriores cū q̄bus cognoscū
tur etates q tpa equoꝝ. Deinde habēt sca
lones q post illos habent molares. Et po
test esse q quidā equi plures habēt et tunc
dentes sunt dupli. Et potest esse q equ⁹ eji
ciat ex his aliquos et ampli⁹ nō renascan
tur. q non nocet equo nisi ad pascendum.
quoniā ipsi p dentes anteriores pascūtur.
q ideo erit minoris p̄cij. et masticare equo
rum est p dētes molares. Dentes aūt p̄mi
quos ipi mutāt sunt duo inferiores q duo
superiores qui vocātur primus morsus. q
tunc vocatur pullus primi morsus. quod
quidez fieri dicit secundo anno. Et postea
mutat alios quattuor dentes p̄imos scz
duos superiores et duos inferiores q vo
cantur medij q secūdus morsus. q tunc vo
catur pullus secundi morsus. Deinde mu
tat alios quattuor scz duos supiores q du
os inferiores qui vocātur quadrati et ter
tius morsus. et tunc vocat equus et habet
tres annos. Et quando pullus nascit cuz
ranchis nascitur. et postea nascūtur scalo
nes. Et quandoq illi scalones nascuntur
nimis longi adeo q equū impediūt anno:
nam molere q impinguari. propter quod
mariscalchi scalones resecant. Et quādo
pullus fact⁹ est equus dentes ei⁹ fiunt tra
riores. q capita dentiū fiunt nigra q elongā
tur q p aliquos annos stabūt caui. Et cum
incipit senescere color dentiū reuertitur ad
albedinē q transit ad calorez mellis et post
hoc fiunt albi vt color pulueris q fiunt lon
giores. Sed ipsa dentiuz longitudo est ali
quando p naturā absq; senectute ꝓpt quā
causam resecant senib⁹ dentes vt iuuenes
esse credantur

¶ De forma bonarum equarum et admissuris qualiter teneri q ad mitti debent

Formā esse opor
tet vt ait Uarro magnitudie me
dia q nec pallas nec minutas de
cet esse equas clunibus ac ventrib⁹ latis.
Equos quos propter admissurā velis ha
bere legere oportet amplo corpe formosos
nulla parte corporis incongruos. Equinū
pecus pascendum in pratis potissimū her
ba. in stabulis ac p̄lepib⁹ ardo feno. Cū
pepererint ordeo adiecto bis in die aqua
data. Horum feture initium admissionis
facere oportet ab equinoctio verno ad sol
sticium vt partus idoneo tempore fiat sci
licet multarum herbaruz vt mater habeat
abundantiam lactis. Ex hoc enī corpus et
membra pulli grandiora fiēt. Duodecimo
enim mēse die decimo nascuntur vt nosca
tur. Que post ipsum tp̄s nascunt inutilia

existunt. Admittere oportet cum tempus anni aduenerit bis in die scz mane z vespere sed alternis diebus equa alligata celeritus admittūtur ne equi frustra cupiditate impulsi semē eiciant. Quoad satis sit admitti ipse significant q se defendant. Si fastidium saliendi est squille mediū p̄erunt cum aqua ad mellis spissitudinē. et naturam eque cū ea re tangunt. z postea cū eadem nares equi. Sciendū etiā q equus debet gigni a scallione quē guaragnuz vocamus vulgariter diligenter custodito parū vel nihil equitato z cū minori labore q̄z poterit. quia quāto magis cōcupiuerit equā tanto plus z completi⁹ sperma emittet. et maior in ventre matris gignetur pullus. Amplius mater cū fuerit pregnans nō nimis pinguis nec nimis macra existat. sed medium teneat quia ex nimia pinguedine intrinseca locus pulli artatur vt corpus et membra eius sufficiēter dilatari non possint. Nimis macra autē non potest sufficiens nutrimentū filio ministrare. quapp̄ter macilentus z debilis nascitur. Iterū vt ait Palladius equa pregnās non vigeat nec famem friguſq; toleret nec inter se locis cōprimantur angustiis. Itē equas generosas z q̄ masculos nutriunt alternis annis submittere debemus. vt pullis copiā puri lacis infundant. Cetere passim replēde sunt Item dicit q admissarius quinq; annorū ad minus esse debet sed femina recte bima concipiet que si decennū excedat uteris ex ea nascetur soboles. Iterū scribit Varro q equas p̄gnantes cauere oportz ne laborēt plusculum. neq; frigidis sint locis eo q algor maxime pregnātibus obest. ideoq; in stabulis humū ab humore p̄hiberi oportz Clausaq; habeant hostia ac fenestras. z in p̄sepibus inter singulas ponātur longarij. id est. longa ligna. que eas discernant ne inter se pugnare possint. Item dicit. pregnantem neq; implere cibo neq; esurire oportet

¶ De natiuitate equi et qualiter teneri et admitti debet

Cum pullꝰ nasci
c tur vtile est q nascat in loco petroso z montuoso eo q ex loco petroso z duro nāt vngule duriores. Ex loco mōtuoso fiunt crura meliora p̄pter exercitiuz eundi superius z deorsum. Natus pullus p bona pascua matrē sequatur duobꝰ annis non amplius eo q tunc naturaliter incipit se habere ad cursū. Et volens matrē vel aliam equā ascendere z ascendens deteriorareꝰ z de facili posset in aliqua p̄te ledi. Verum si sine matre ac ceteris equabꝰ stare vsq; ad triennū posset in pascuis plurimū sibi conferret ad crurū z totius personē salutē. Quinq; mensiū pullis factis cū reuertuntur ad stabulū dandā farinaz ordeaceam mollitā cū furfuribꝰ. et si quid aliud terra natū libēter edent. vt ait Varro. Funiculis iā factis dandū ordeū et furfures donec erūt lactantes. nec priꝰ biennio sunt remouendi a lacte donecq; stant cum matribꝰ interdū tangendi sunt manibꝰ ne cū seiuncti erūt terreant. Eadēq; causa ibi frenos suspendendos dicit vt consuescant hominum videre facies z frenorū audire strepitus

¶ De captione et domatione equū

Cum pullꝰ est du
c orū annorū laqueari debet sua uicē cū laqueo grosso z forti ō lana cōposito eo q lana p̄pter suā molliciem ad ꝑabilior est lino vel canabo. Debet autē laqueari recēti vel nubilo tpe. nā si tpe calido insueta captione nimiū laboraret posset facile ledi. Ipso aūt capto et laqueato ad societatē cuiusdā equi domiti cōducat. cum ipso eni salubꝰ cōducet quia similia similibus gaudent. Varro autē dicit meliores fieri equum qui triennio completo domatur. a quo tempore dari farrago. id est. farina solet. que p̄pter purgatiōnem equino pecori maxime necessaria est quod diebus decem fieri debet. nec pati vllum alium cibuz gustare. Ab vndecimo vō die vsq; ad

103.

quartū decimū ⁊ decē diebus vltra dandū ordeū quotidie minutatim. Deinde mediocriter extergendū ⁊ extrabendū ⁊ cum suauerit oleo pungendus. Si frigus fuerit faciēdus in stabulo ignis erit. Ad domandum binis retinis de forti corio et humili plepio alligēt ne ꝓpter suā feuiciaꝫ fractis retinis lesat in crurib⁹ vel in alia sui parte Et donec in sua plseuerauerit feuicia semp sui similis domitu societatē obtineat ⁊ cum manu sepe tangat leniter ⁊ suaue nec vnq̄ꝫ cum eo grauiter indigneť domās ne ob indignationē vicū aliq̄ sibi assumat ꝫ eum cum magna plseuerātia lenitatis mās ueſaciat donec mās uet⁹ efficiat vt decet ⁊ pedes leuari ⁊ pcuti patiat ad modū ferrādi. Imponēdus est ēā sup eū bis in die puer aut ter aut pluries interdus ꝓnus cum ventre postea sedens

De custodia equorum

Equo talis prebeatur custodia. Capistrū factū de corio forti ⁊ humili primo in equi capite imponat ⁊ binis retinis alligēt plepio vt superi⁹ est expressum ⁊ eius pedes anteriores pedica de lana facta vinculent, ⁊ vni pedū posterior alligēt ne ante ire aliquo modo possit. qđ quidē fit pro sanitate cruriū cōseruanda. Loc⁹ ꝑterea vbi equus morat bene mūdus existat in die. nocte vo fiat eidez lectus de palea vel grossiori feno vsq̄ꝫ ad genua p quiete summo mane ī de tollatur ⁊ tergat eius dorsum ⁊ crura ⁊ omnia membra equi decēti tergorio Deinde p potu ducat ad aquaꝫ paruo passu. teneat autē equus tā in mane q̄ꝫ i sero vsq̄ꝫ ad genua vel paulo supra spacio triū horarū in aqua dulci frigida l' marina eo q̄ tales aq̄ naturaliter equi crura desiccant. vel ꝓpter frigiditatē dulcis vel siccitatē marine coartando humores descēdentes ad crura qui sūt egritudinū cause. Postea vo cū equ⁹ redit ad stabulū illud nō intret vllo modo donec eius crura tergāt ⁊ siccent ab aqua quia fumositas stabuli ex sua caliditate solet adducere gallas ⁊ malos humores cruribus madefactis. Est enim vile valde q̄ equus assidue comedat in terra iuxta pedes anteriores vt pir possit prebendā et fenum ore capere ita q̄ collum cogat extendere pro cibo sumendo. quia ex hoc collus efficitur gracilius ⁊ vilius et pulcrius ad videndus et crura maius suscipiunt incrementum. Item comedat equus iuuenis fenum herbā ordeum auenā speltam et similia Nam fenū et herba propter humiditatem ipsorū ventrē et corpus totum dilatant ⁊ augent. Cū vero fuerit in completa etate. comedat etiā palea s ordei ex quibus non superflue impinguatur. sed in competentibus carnibus retinetur. et sic potest securius fatigari. Maz equus esse debet nec nimis pinguis nec nimis macer sed mediocris inter ea. Si enim fuerit nimis pinguis humores superflui facile ad crura descendunt ⁊ egritudines creant que solent in eq̄rum cruribus euenire et precipue accidūt eis facile cum subito aliquibus laboribus vexantur. Ex nimia vero macie deficiūt vires eius ⁊ redditur turpior ad videndum. Equus preterea perfecte etatis in veris tēpore circa mensem herbas soluz comedat ad purgandum. non foris sed sub tecto pmanens grosso tegimine laneo cooperatus ne ex frigiditate herbarum infrigidetur pl' morbos graviores incurrat. Aqua preterea pro potu equi aliquantulum salita sit suauiter currens vel parum turbata eo q̄ tales aque sunt calide et grosse. Ideoq̄ꝫ nutribiliores ⁊ magis congrue sunt equoruz corporibus. Nam quanto aqua frigidior et velocior est in motu tanto minus equū nutrit ⁊ reficit. Ferrari debet equus ferris sibi conuenientibus rotundis ad modus vngule leuibus et vngulis in circuitu strictis et bene adherentibus. Nam leuitas ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes. et ipius strictura vngulas maiores et fortiores facit. Equus preterea sudans vel fortiter calefactus non debet aliquid comedere vel potare donec cooptus

ꝛ paulisper ductꝰ a sudore ꝛ calore fuerit liberatus. Et est sciendū ꝙ insueta equitatio serotina nocet equo sꝫ matutina plurimuꝫ cōmēdat. Oportet p̄terea equū habere pti nue cooptura lineā tpe calido ppē muscas ꝛ laneā tpe frigido ꝓpter frigꝰ. Et nota ꝙ ꝓpter sanitatē equi ꝓseruandā de vena colli cōsueta quater est flebotomandꝰ in anno. s. vere. estate. autumno ꝛ hyeme. Notā dū est etiā ꝙ equꝰ bñ ꝛ diligēter custodit ꝛ moderate vt ꝓuenit eq̄tatus. vt in plibus circa spaciū .xx. annoꝝ validꝰ pseverat

¶ De doctrina et morigeratione equi

In equi morigeratione primum adhibeatur ei frenum lenissimū ꝛ valde debile cuius morsus sit melle vel alio dulci liquore perunctꝰ. nā tale frenū faciliꝰ ꝛ acceptabilius sustinebit. ꝛ ꝓpter dulcedinē ipsum libētius iterato recipiet. ꝛ postq̄ꝫ frenū receperit sine difficultate aliquib⁹ diebꝰ mane et sero ducat ad manū donec optime ductoꝛez sequat. Deinde absq; strepitu ꝛ sine sella q̄ꝫ suauiꝰ ꝛ leniꝰ poterit equitet paulisp ꝛ quo passu ꝛ a dextris ꝛ sinistris sepe voluat. ꝛ si oportuerit pedester euꝫ aliq̄s antecedat ꝛ omni die p̄ loca plana nō saxosa de mane tēpestiue vsq; ad mediā tertiā eq̄tet. Tuꝫ vō spacio vniꝰ mensis sine sella fuerit equitatꝰ eidē sella suauiter ꝛ sine strepitu ponat ꝛ cū ea ducat leniter donec tps venerit hyemale. Cū aūt eq̄tatoꝛ equū ascenderit eū nō moueat donec sibi pannos aptauerit. nā equꝰ ex hoc quietū vsum assumit ad cōmodū equitātis. Post hoc aūt frigido tpe accedēte modꝰ instruēdi equū talis seruat. videlicet ꝙ eq̄tatoꝛ faciat ipsum per agros aratos summo mane moderate rotare tā a dextris q̄ꝫ sinistris sepe voluendo habena freni dextra p̄ vnū pollicē ex transuerso curtioꝛe alia existēte. q̄a equꝰ ē naturaliter ꝓnioꝛ ad sinistrā Et si expedierit mutet sibi frenū fortius adeo ꝙ p̄ velle facile teneatur. Rotari dico equū p̄ terrā aratam et non aratam. et per equalē et inequalem vt assuescat pedes ꝛ crura leviꝰ eleuare Et idem fiat ꝓ loca arenosa eadez ratione. Et cum bene rotare sciuerit per eadem loca et eadē hora breuioꝛ saltu quo poterit galopetur. hoc aūt nō fiat nisi semel in die. nā ex superfluitate galopandi sepe retrogradi fiunt. Obseruet etiā equitatoꝛ in pncipio cursus ꝛ in rotando vt manibus teneat freni habenas inferius iuxta humeruꝫ. ita ꝙ equus paulatim curuando collū caput inclinet intantū ꝙ os semper deferat iuxta pectus. ex hoc enī clarius videt gressus suos. et melius ad vtrāq; partem voluitur ꝛ facilius retinetur ad libitū equitātis. Pterea considerari et cognosci debet duriciꝫ ꝛ molliciꝫ oris equi ꝛ ꝑm eius duriciez et molliciem imponatur eidē frenum. quorum multa sunt genera. nam quedā lenia sūt et quedā asperrima et fortissima. et quedam minus. et quedā media inter p̄dicta. Sed ipsoꝝ formas scribere obmitto quia nota sunt apud frenoꝝ artifices. nec possunt sic aperte scribi quēadmodū possunt oculata fide videri. Est etiā plurimuꝫ vtile ipsum p̄ ciuitates equitare frequenter ꝛ p̄cipue vbi ars exercetur fabrilis. vel sit strepitus vel tumultus. ex hoc enim desinit eē pauidus et securitatē atq; audaciā sumit. Q; si predicta loca transire trepidat nō cogatur acriter calcaribus aut virge verberibus sed leni verbere blandiēdo ducatur. Oportet etiā sepe ascendere equuꝫ et deinde descendere leniter vt assuescat i ascensu et descensu stare pacifice et quiete. Et predicta omnia seruanda sunt donec dentes equi perfecte fuerint immutati. quod fit p̄ spacium quinq; completoꝝ annoꝝ. Mutatis dentibus q̄ꝫ salubrius poterit sibi de maxilla inferioꝛi quattuoꝛ extirpētur dentes. duo videlicet ex parte vna et totidez ex altera qui scalones ꝛ plane nuncupantur a pluribus. freni morsui cōtinue aduersantes ꝛ anteq̄ꝫ frenū imponat eidē p̄mittant vulnera solidari paulisper. et tunc frenum lene sibi adhibeat. Et nota ꝙ os equi debz

esse nec nimis durū nec nimis molle sz medium inter ipsa. Itē nota q equus ppter p dictam dentiū extirpationē fit pinguior eo q ex hoc amittit feuiciem et furores. Post extirpationē dentiū equitet vt dixi removendo eū ad saltus paulos, z sepe obuiando equis intrando z exeundo vt assuescat intrare in eos et discedere ab eisdē. Cuz frenum inuentū est cōueniens equo nō mutetur ne ipsa mutatione os deuastet equi. Cum equs se habuerit cōuenienter ad frenum ad currendū assuescī debebit. z curratur summo mane qualibet hebdomada p viam bñ planā circa spaciū quarte partis miliaris vnī in pncipio, z deinde vsqz ad vnū miliare cursus poterit augmentari z amplius si placebit. Et est sciendū q quanto frequētius moderate currat tāto fiet celerior z agilior ppter vsum. Est tñ ptrariū frequētato vsui currēdi q equus ex hoc fit flagrantior de facili z impatiēs si nimis festinatur ad cursum z sue assuete affrenatōnis maximā partē pdit. Sciendū est etiaz q postqz equus pfecte doctus z cōsuetus fuerit affrenādi equitator frequēter ipsum debet facere galopare currere z salire, moderate tamen q z longa quies desidiam parit equo, z ea in qbus fuerit instructus facile obliuiscitur. Que dicta sunt de instructione equoz locū habent in equis ad rē militarem ptinentib9 tantū. nā alij deputant ad vecturā, alij ad admissurā, alij ad cursuraz vt qui ad predā parant, alij ad quadrigā q diuersimode sunt ad sua officia instruēdi. Itē quidā equos habere volūt placidos z quietos z tales castrandi sunt, q demptis testiculis q̄tiores fiūt

¶ De cognitione pulcritudinis equorum

EQuus pulcer coz pus habet formosum magnuz z longū, z sue magnitudini pporonabiliter oīa membra rñdent. Caput eius sit gracile siccū z q̄uenienter longū. Os magnum z laceratū habeat, nares inflatas et magnas, oculos grossos vel nō occultos. Auriculas puas z aspras deferat. Collū habeat longū et gracile versus caput. Crines paucos z planos. Pect9 grossum z q̄si rotundū. Dorsum curuū et quasi planuz. Lumbos rotūdos z grossos. Costas grossas vt bouinas. Ventrē longuz. Anchas longas z tensas. Clunē longū et amplum. Caudā habeat longā cū paucis et planis crinibus. Coxas latas z bñ carnosas. Gara recta satis ampla z licca. Falces habeat curuas vt ceruus. Crura bñ ampla et pilosa. Jūcturas cruriū grossas et curtas vt bos. Ungulas pedū amplas duras z cōcauas prout decet. Sit equus altior aliquantulū in pte posteriori q̄z in anteriori vt ceruus. Collū deferat elevatuz z sit in eo grossicies iuxta pectus. De pilo diuersi diuersa sentiunt. sed plurib9 videt q baius scurus super omnib9 est laudābus. Deinde est sciēdum q pulcritudo equi melius potest cognosci macie q̄z pinguedine equi existēte

¶ De signis bonitatis equoz

MElioz equorū est ille q̄ habet visum amplū z videre suū est longinquū, et forte habz guardaturā z fortes aures z lōgas comas z forte pectus et amplū, z curtū scbinale et longas gambas anteriores, z curtas gambas de retro. Et subtile musellum et caput nasi z suaues pilos z amplas gropas z collum grossuz et bene comedit. Equus habēs nares magnas z inflatas, et oculos grossos nō cōcauos, audax naturaliter reperitur. Equs habēs os magnū maxillas graciles z macras z collū longū et gracile versus caput ad affrenandum est humilis. Equus habēs costas grossas vt bouinas z ventrē amplū z deorsum pendentē laboriosus z sufferēs iudicat. Equs habēs garetta ampla z extensa z falces curuas q̄ garetta interius respiciāt in ingressu celer et agil esse debz. Equus habēs garetta curuā falces extensas et anchas curuas, debz naturaliter ambulare. Equs habēs iuncturas

crurium naturaliter grossas ⁊ pasturalia curta velut bouina fortis esse censet Equus tenens ad se truncū caude stricte inter coxas fortis ⁊ sufferens est vt in pluribus sed nō celer. Equus babēs crura ⁊ iuncturas crurium satis pilosas ⁊ pilos in eisdē longos laboriosus existit. sed agilis non de facili reperitur. Equus babēs clunem lōgaz ⁊ amplā ⁊ ancbas longas ⁊ extēsas qui sit altior posterius q̄z anterius. velox in lōgo cursu vt in plurib⁹ inuenit

De signis malicie et viciorum et vilitatis precij equor

Equus habens ma

e rillas grossas ⁊ collum curtum nō de facili affrenat decēter. Equus babens albas vngulas vniuersas vix vl'nū q̄z duros pedes babebit. Equus babēs auriculas pendētes ⁊ magnas ⁊ oculos cō cauos lentus ⁊ remissus existit. Cū supremum nasi equi est multū bassum non potest respirare p nares ⁊ ideo minus valet. Cū equus videt in die ⁊ nō in nocte dimidiatur p̄cium eius. boc aūt cognoscit si ducis eum in nocte ad rem quā timet in die ⁊ tunc non timet. ⁊ qū̄ non mouet pedes in die sicut in nocte. Si oculi equi sunt albi minorat valde p̄cium eius quia ducit ad niuē vel frigidū locū nō videt. sed in loco ñ lucido ⁊ tpe calido bñ videt. Equus iactans aures suas retrorsum in omni tpe mioris est p̄cij quia est surdus. Quādo equus nō binnit neq; clamat neq; aliquē sonum facit cum ore surdus est. Equus babēs durum collum ⁊ ipsum semp extēsum ⁊ cū ambulat non leuat caput ⁊ non mouet collū ad dextram vel sinistrā est pessimi vicij. ⁊ est magnum periculū equitāti q; non potest vti ad sensum eius. ideoq; p milite non est bonus. Equus cui vadunt genua intra vt arcus parui est p̄cij qa pessime vadit. Equus cuius anteriora crura torquent vt arcus teneri non dz cū sit pauci valoris. Equus cuius anteriora crura moueri videt semp maior est mor. Equus leuās caudā superius ⁊ inferius mali est vicij. Equus cui semp videtur inflatio sup genu in primo tpe suū iter amittet. Si equo videt inflatio dura in pedibus anteriorib⁹ vl' postremis in sua operatōne nō nocet. Et dicūt q; si in pedib⁹ anteriorib⁹ est inflatio dura securus est q; aliud malū non descēdet ad ea. Equus babēs in omnib⁹ pedib⁹ crepacias. id est. rappas. et nō potest curari est minoris p̄cij qa turpioris apparitionis existit. Equus cuius pili de iuncturis reuersant in sursum in sua opatione nō leditur ⁊ vngule eius fortiores existunt. Si equus mouet pedes alio modo q̄z alij equi ledit in sua operatione. Ideoq; minuitur p̄cium eius. Si vnus pedū de retro eundo aliū tangat multū in sua opatōne nocet eidē. Si testiculi sunt multuz magni turpior est ⁊ in opatione nocent. Et si eius virga semp est pendēs turpior est. ⁊ ñ est ab honesto bomīe equitandus. Dorphea. id est. albedo in collo vel i musello vl' supra oculos turpiorē facit equū sed i operatione nō ledit. Douere de flācbis equi non est bonū

De egritudinibus equorū et eorum curis

Also superius de

p pulcritudine ⁊ bonitate equoruz. videndum est de egritudinibus et morbis eisdē venientib⁹ taz naturaliter q̄z accidētaliter. Et primo de bis qui sibi obueniunt p naturā que quandoq; defectu vel occasione aliqua minuit vel augmentat. auget tamen raro. vt cū nascit babēs maxillam inferiorē superiori longiorē et similia. Et quādo nascitur cū aliqua superfluitate carnis in pedibus vel aliqua corporis parte que murus vl' callū vulgariter dicitur qui murus sine corio efficit. Et quādoq; accidit q; in aliqua parte corporis fiunt superfluitates carnū velut glandule subtus corū. Minuit vero cum nascit babens oculum vel auriculā aut nares alijs paruiores vel babens vnā ancbam alia curtiorē. Cū totus crus aliquid minorat. Minuit p̄terea

r

natura et fallit quando equus nascit obliquis cruribus tã in anteriori parte q̃z posteriori. Simili modo de vngulis et pedibus accidit qui quãdoq̃z naturaliter obliquantur. Et quãdoq̃z nascit cum zardis in garectis ⁊ gallis in cruribꝰ prouenientibꝰ ex patre vel matre habentibꝰ eas. Est enim zarda quedã inflatio ad modũ oui vel maioꝛ vel minoꝛ que tã in parte interiori q̃z exteriori nascitur in garectis. Galla est q̃daz tumefactio ad modũ parue pelicemagna vt nux que circa iuncturas crurium iuxta vngulas generat. Cura ✠ In predictis morbis qui nascunt equo in ventre matris ex defectu nature nõ potest medicina congrua impartiri sed in aliquibꝰ possunt aliqua remedia inueniri. Nã cũ equus nascitur obliquis cruribus posterioribus ita q̃ ipsa crura obliquãtur interius pcutiendo vel nimis feriẽdo vnũ pedẽ ad aliũ in egressu. equus in pte interiori coxaꝝ iuxta testiculos. ferris ad hoc decentibꝰ decoquatur faciendo ex trãsuerso tres lineas in vtraq̃z parte coxarũ. deinde quotidie more solito equitetur. tunc ei in suis gressibꝰ vna coxa cum alia fricabit. et ex frequenti tactu coxarum excoriabit per coctura velut plaga. ex quo equus crebꝛos ardoꝛes sentiens pget aptius solito. Simili modo fiat in cruribus anteriorib⁹ faciẽdo cocturas pdictas interius in lacertis. Obliquis vngulis vt pedibus hoc remediũ inuenit. nam ferrãdo equũ frequẽter possunt vngule aptari decenter ⁊ ad modũ rotunditatis ferri digeri quoquo modo. Solet eñ equꝰ aliquando interfirmari de vno pede ad aliũ ꝓpter macies debilitatẽ. Cui potest adiuncta pinguedine subueniri

De infirmitate muri curãda

Contra infirmitatẽ muri dico q̃ illa superfluitas carnium quã pdixi vsq̃z ad superficiẽ corij cautius incidat. Deinde si locus neruosus non fuerit ferris rotũdis calefactis decenter coquat. Si vero locus fuerit neruosus refalgarũ puluerisatiũ pondere vnius careni superaspergat. vel plus vel minus supponat vt expedire videbitur. Hãz refalgare velut ignis corrodit. Deinde corrosis muri radicibꝰ funditus intromittat in vulnere stuppa in oui albumine madefacta ⁊ ex ea totũ impleat vulnus ⁊ vsq̃z ad diem tertiũ mutet semel in die. Abinde in antea ꝑ solidatione festina accipiat calx viua ⁊ tantũdem mellis ⁊ simul misceant et ponantur in aliquo panniculo ⁊ incendat lẽto igne donec ex ea fiant carbones ⁊ puluerisetur subtiliter. ⁊ in vulnere ponat cũ stuppa inuoluta in dicto puluere mane ⁊ sero. donec carnes fuerint solidate semp priꝰ abluto vulnere cum vino forti aliquantulum calefacto. In defectu tamẽ refalgari ponat cum calce viua tartarũ auripigmentũ ve deramus puluerisata simul equali ponderet ter vel quater donec radices muri fuerint cõuenienter corrose prius optime abluto vulnere cũ accto qui puluis est minꝰ violentꝰ alio supradicto. Hãz vir aut nũq̃z ibidẽ pili nascunt sz in bis nascẽdis aliq̃d infra scribetur

De glandulis et scrophulis

Ceteris superfluitatibus carniũ que nascunt inter corijũ ⁊ carnes q̃ dicuntur vulgarit glãdule siue testudines siue scrophule. Dico q̃ sasso corio plonguz vbi ẽ aliqua glandula extrabatur manibꝰ eã prius vngulis excarnãdo. vel sasso corio supaspergatur refalgarũ truũ vel ferris decẽtibus coquatur vel supaspergat puluis calcis viue auripigmenti et tartari quã in primo capitulo muri dixi. Deinde vtat cura in capitulo muri scripta. Si vero pdictaz incisionẽ vel excarnationez aliqua vena prumpat in sanguinẽ cõstringatur hoc modo. Accipiãtur iburis due partes et tertia aloes epatici. et puluerisata subtiliter cum oui albumine agitẽtur ⁊ misceãtur et cum pilis leporũ ponãtur in vena. Idem valet gypsum cũ calce truũ ⁊ cũ granul̃ puaz

Itē valet ad idem stercus equi recens mixtum cū creta ⁊ cum aceto fortissimo agitata. Et nota q predicta superposita venestringendo non debēt vsq3 ad diē secundū vel tertiū remoueri. Item sciendū est q salubrius est p̄dictas glādulas destruere suprad̄ictis puluerib⁹ corio prius scisso per longū q3 incensione vel manuū extractōe si in neruosis locis vel venosis existit.

De egritudinibus equorū et curis ipsorum

Suprad̄ictum est de morbis ⁊ egritudinib⁹ naturalibus, sequit̄ tractat⁹ accidentalium. Dicā ergo p̄mo de bis qui accidunt eis in capite ⁊ intra corpus. Secūdo d̄ bis q̄ accidunt eis in tergo. Tertio de bis morbis qui accidunt in membris eius a pedibus supra. Quarto de lesionib⁹ vngularum ⁊ pedum

De infirmitate que vulgariter vermis dr et cura eius

Hec infirmitas euenit equo in pectore ppe cor ⁊ in coxis ppe testiculos ex malis būoribus calidis congregatis in quibusdā glādulis quas habēt in pectore ⁊ in coxis qui occurrunt ad loca illa ppter dolorē aliquē ibi accidentaliter venientē. Deinde descendunt ad crura ⁊ in eis faciunt inflationes ⁊ ea crebris vlceribus p̄forant. et quādoq3 occasione vermis p̄dicti fiunt i equi corpore p̄cipue in capite diuersa vlcera: plerūq3 tamē parua ipsum caput inflanua. Et q̄ñ q3 per nares faciunt emittere bumores velut aquā ⁊ tunc dicit̄ vermis volatiu⁹. Cognoscitur aūt hec egritudo ex inflatione q̄ fit ex bumoribus in locis p̄dictis et ex vlceribus que dicti bumores eum exire cogunt et conantur. Cura. Cū dicte glādule tumefieri vel plus solito augeri vidēt statim equus de consueta vena colli iuxta caput ⁊ in vtraq3 parte corpis vl' coxarum consuetis penis vsq3 quasi ad debilitatem equi minuatur vt superflui minuātur ⁊ euacuētur bumores. Deinde ponāt̄ setbones in pectore vel in coxis. q̄ bumores assidue attrahant per crebrā ⁊ congruam agitationē setbonum. Ex tali enī agitatione fit dolor ⁊ inde propter dolorē exeūt bumores nec ad crura descendunt. dicti vero setbones agitari non debēt nisi duob⁹ diebus elapsis. Deinde mane ⁊ sero quotidie agitētur intantū q̄ duo iuuenes vice q̄libet fatigentur. equo prius paruo passu ñ modicū equitato. Deinde non cesset equ⁹ die qualibz fatigari ⁊ caue ne comedat herbas, ⁊ de rebus alijs adeo parum sumat q̄ vir vires retineat. Et locis frigidis ī nocte quiescat. Si vero glandula illa vl' vermis per supradictas curas nō decrescat sed superabundēt bumores tumefacientes suprflue tibias. tunc ille glandule vel vermis extrabatur hoc modo. Scindaī corium ⁊ caro per longū vsq3 ad inuentionē glandularum vel vermis, ⁊ depposito ferro ille glandule vngulis excarnētur ⁊ extra manib⁹ extirpentur ita q̄ de ipsis nihil ibi remaneat. Uerme aut̄ vel glandulis radicitus extirpatis. ex stuppa munda in albumine ouī infusa vulnus totaliter impleat̄. et vuln⁹ suatur ne stuppa possit exire. Q3 si vulnus sit in pectore ligetur ante pectus pecia linea p̄pter ventum. Deinde vuln⁹ vsq3 ad diem tertiā mutari non debet sed abinde ī antea bis in die mutetur stuppa madefacta cum oleo ⁊ ouī albumine agitato. puluere ī ñ p̄ us cū vino abluto. et nouē diebus talis adhibeatur cura. Postea vero bis in die abluatur vulnus cū vino aliquantulū tepefacto, ⁊ intromittat̄ in vulnus stuppa in tali puluere inuoluta vt in muri capitulo dicitur. qui fit de melle ⁊ calce viua et predicto vtatur puluere donec vulnus fuerit solidatum setbonibus nihilominus agitatis ⁊ equo quotidie fatigato vt superius exp̄ssum est. Nota tamen q̄ equus equitari nō debz vsq3 ad diem tertiū post̄q3 vermis fuerit extirpatus. sed postea sic die qualibz vt predixi. Aliud medicamē fortius ad dictū

vermez omnino destruendū scisso corio p longū z carnib⁹ vsqz ad denudationē ver mis vt dixi. resalgarū bene tritū z puluer satum ponat super verme p dicto postmo duz bombix z os vulneris suatur ne resal garum possit exire qō vermē in nouem di ebus poterit comodit. quo corroso vel de structo curet vulnus vt superi⁹ est expssuz. Si vero pro pdictis omnib⁹ humores re stringi vl' exiccari non possint quin ad cru ra descendāt foramina velut vesicas puas vel vlcera facientes. tūc statim ferro rotun do in capite illa vlcera vel vesice funditus decoquātur. prius coquēdo magistrā ve nam pectoris ex transuerso. que tēdit a lo co vermis inferius vsqz ad pedel. Postea vero decoctis foraminib⁹ cruriū vt dixi su peraspergatur in laterib⁹ calx viua solum modo bis i die. separata prius coctura fo raminū ibi facta. Qz si ex verme remanse rit crus inflatū tali subueniat cura. ponan tur sanguisuge circūcirca cruriuz inflatio nes. abraso prius loco tumefacto vel etiaz toto crure. Deinde sanguine quantuz po terit cū sanguisugis extracto totū crus cuz aceto z creta alba insimul agitatis empla streatur. vel teneat in aqua frigida diu quo tidie mane ac sero. z hoc fiat donec crura ḡ cilia redigantur. Contra vermē volatiuuz vt humores a capite subtrahātur. ō amba bus pluens venis tempoꝛū sufficienter mi nuatur sanguis Deinde setbones sub gut ture imponantur z agitent et nutriat z eq tetur z in loco teneat et omnia fiant vt sup in alio verme dixi. Si vero vermis volati uus in emoygram couertat quod sepe ac cidit danda sunt et calida. panno laneo ca pite cooperto z in loco calido p quiete mo rante ne fatiget aliquo modo et semper co medat calida vt fenū z auenaz qz ḃ morb⁹ frigid⁹ est sed ex eo raro euadet

De morbo qui vulgariter dicitur antiquoꝛ et cura ei⁹

Accidit aliquā do q illa glādula dicta que circa coꝛ extat intantū augetur ꝓpter humoꝛes ad eam decurrētes moꝛe solito nō descenden tes ad crura q augmētatio z inflatio eius facit apostema. qō quia ꝓpinquū est coꝛdi crudeliter adueniat ei. et hec infirmitas vul gariter a pluribus antiquoꝛ vocatur.

Cura ſ Cum dicta glandula videt cuz furoꝛe subito augmentari vel plus solito ingrossari absqz moꝛe. de pectoꝛe radicitus extirpetur vt in cura vermis est supra exp̄s sum. Et cū sit coꝛdi propinqua cautissime z cū summa diligentia extirpet. Si vero in extirpatione vel excarnatione ipli⁹ aperia tur aliqua vena z prumpat in sanguinem tunc statim capiat et stricta manibus filo serico ligetur Qz si ꝓpter sanguinis abun dantiā vena capi non possit. ponant i vul nere medicine stringētes sanguinē scripte supra in cura glandulaꝝ

De cognitione et cura strangui lionis

Sunt et alie ali/ quot glandule circa caput equi quaruz alique sunt sub gutture que accidentaliter augent ꝓpter humoꝛes equi infrigidati ad eas ex capite descēdētes ex quarū augmentatione totū guttur i fla tur z cōstringunt meatus flat⁹ exeuntis p guttur ꝓpter qō equ⁹ vix respirare potest Et hec egritudo vulgariter dicā strangui lion. Cura ſ Cū dicte glandule vident subito crescere vel plus solito augeri statiz setbones decentes sub equi gutture impo nantur. et mane ac sero sufficienter ducan tur. Ponatur etiā in equi capite lanea co opertura z guttuz pluries vngatur butiro precipue stranguilionis locus. et i loco ca lido teneatur. Si vero dicte glandule p se thonum agitationē non detumescant extir pentur radicitus z vulnera curentur vt in cura vermis predixi. Sed in appositione re salgaris diligens adhibeatur cautela quia si immoderate ponatur nimiū carnes coꝛ rodit.

De morbo vuularum et cura ei⁹

Sunt et alie glandule que nascūt inter caput ⁊ collum sub vtraq3 pte maxillar3 que similiter augent ex fluxu reumatis a capite. coartātes adeo meat9 gutturis q̄ equus vix potest comedere vel potare. ⁊ hec egritudo vocat vuule. Cui nisi succurrat instāter subito morietur ℣ Cura ℣ Cum dicte glandule subito videnť augeri ⁊ tumefieri velut oua coartātes gutturis arterias ferro decenter calido cuspideo fundit9 decoquātur vel acuta lancea cauti9 incidātur vel q̄ melius est modo dicto in verme tātum ex vna pte quātū ex alia si expedire videbitur. ⁊ vuln9 eodē modo cureť ⁊ nisi medicinis p̄dictis succurrat respirare impeditur ⁊ moritur

¶ De doloribus et cura ipsorum.

Dolores accidunt equo multis modis. Primo ex superfluitate humor3 malor3 i venis sanguinis intercluson3 Secūdo ex ventositate ingrediēte in corpus equi calefacta p poros vel orta in intestinis. ex humoribus viscosis in eis existentib9. Tertio ex superflua comestione ordei vel alteri9 similis tumefacti in stomacho seu vētre. Quarto ex supflua retentione vrine vesicaz inflantis. Fit etiā sed raro ex nimia potatione aq̄ frigidissime cum equus fuerit calefactus.

¶ Cura ℣ Si dolor sit ex supfluitate hūorum vel sanguinis q̄ cognoscit q3 torquetur ⁊ mouētur ilia sine tumefactōe aliqua ⁊ frequēter deijcit se in terrā ⁊ iacet et venę plus solito tumefiūt statim a vena cingularia que est ppe cingula ab vtraq3 pte sanguine minuat. ⁊ ex quacūq3 pte corpis sanguis haberi potest vsq3 quasi ad debilitatem corpis minuat. Deinde ducat ad manuz puo passu. nec comedat neq3 bibat donec ex toto cessauerit dolor. Dolor ex vētositate cognoscit quia dolet intra corp9 ⁊ hz cōtinue ilia tumefacta ⁊ fere totuz corpus plus solito tumefactū. Cū hec apparēt cannolus vnus de canna q3 grossior poterit i veniri longitudine vni9 palmi vncti9 oleo supponatur in anū equi pro pte maiori et optime ligetur cuz aliquo sparto in capite caude ne possit extra ire. Deinde statim cū festinantia equitet diu trotando vel ambulando versus mōtuosa loca. ⁊ si pus recens fuerit cooptura lanea teneat coopertus. et cū manibus oleo vnctis fricent ilia fortiť. Ex his enī calefit equus ⁊ p cannolū extra ventositatē emittit. Deinde danda sunt ei calida p comestione ⁊ potu. bibat ei aquā cum cimino ⁊ semine feniculi coctā equali mensura in bona quātitate. cum fuerit aliquātulū infrigidata ⁊ farina trinci sibi admixta. ⁊ tam diu sitiat q̄ huiusmodi aquā bibat. Similiter comedat calida et moreť i loco calido tegimine laneo coopertus. Si aūt dolor fuerit ex supflua comestione ordei vel alterius tumefacti similis in ventre equi vel stōmacho. q̄ cognoscit q3 ventrē habet durū. ⁊ ilia tumefacta fiat decoctio malue. mercurelle. brance vrsine. violacie. paritarie. ⁊ aliaz laxatiuarū in aqua et addatur de melle sale ⁊ oleo ⁊ furfure tritici. ⁊ tepefacta ponat in quodaz ventriculo habente cannolū de canna cōuenienter lōgū ⁊ grossum ad modum clisteris. ⁊ p illud instrumentū mittat dicta decoctio i ventrez equi p anū. Et tunc q̄n mittiť stet equus valde altius posteri9 q3 anteri9. et aqua imissa opletur congrue an9 ne aqua exire possit. Postea vō ligno rotundo bene polito venter ducatur ⁊ duob9 hominib9 existentibus ab vtraq3 pte. quia pte anteriori inciant ⁊ vsq3 posterius p̄mendo ventrē ducant. eo plus vncto cū oleo vel re alia liq̄da vnctuosa. Postq̄3 aūt venter fuerit bene ductus deopileť anus ⁊ p loca mōtuosa equitet paruo passu continue donec egerit omnia q̄ in ventrem sibi fuerūt missa. ⁊ de alijs magnā partez. ⁊ sic dolor cessabit. Si vero dolor fuerit ex retentione vrine vesicā inflantis. q̄ scitur q3 sub vētre vel circa loca virge aliquantuluz tumere videť ⁊ sepe se iactat in terrā. tunc accipiātur fenationes

curtania paritaria ⁊ radices sparagi quantitate equali ⁊ insimul decoquant. ⁊ de nocte cuz quadã fascia longa ⁊ ampla calide circa loca virge ponant. ⁊ hoc sepe fiat calefaciendo emplastrũ cũ fuerit infrigidatũ Q; si ex hoc non puocat vna experimentum tale fiat Virga equi manibus unctis oleo extrabat oleoqz fricet. Deinde teratur aliquãtulũ piperis cũ allio ⁊ intra foramẽ vge auriculari digito imponat. Vel quod melius est cunices triti aliquantulũ cocti in oleo iponãt. Q; si hoc non pfuerit equus cũ quadã equa p stabulum libere pmittat abire. sicqz necessario puocabit ad vinaz. Et nota q hoc remediũ de iumento quod dixi ad omnes dolores utile reperit. q; voluntas coitus valde naturaz corroborat et confortat

De morbo infundici et cura eius

Hic morbus accidit equo ex superflua comestiõe vel potatione. ex quibus sanguis superflue augmentat. ⁊ ad crura descendẽs per ipsa spargit ⁊ impedit gressus eius. Item accidit ex immoderato labore faciẽte sanguinem ⁊ humores ad crura ⁊ pedes descẽdere gressus eius impediẽtes. ex quo ungule cogunt mutari nisi succurrat eidẽ. Accidit etiã quãdoqz ppter dolorez ex nimio labore ⁊ calefactiõe veniẽtes ⁊ humores ad crura descendere faciẽtes. ⁊ hec egritudo vulgariter infusio nominat. ⁘ Cura ⁘ Cum equus videt vno vel duob9 aut pluribus pedib9 claudicare ⁊ in egressu crura grauiter mouere. in sua etiã reuolutione grauit se habere. ea enĩ sunt infundici signa. si est pinguis ⁊ etatis pfecte pot9 eidẽ ad sui libitum pbeat. ⁊ postea de ambob9 temporibus ⁊ singulis cruribus de venis solitis vsqz quasi ad debilitatẽ corpis minuatur. Deinde in aqua frigida currẽti vsqz ad pectrem equi ponat velociter et assidue teneatur in ea. nec aliqd comedat donec integer fuerit liberat9. Si vero sit iuuenis aut macer nõ detur ei potus pdictus. sed intantũ cum freno in aere frigido teneat q; collum ⁊ caput cogatur extẽdere quantum potest Deinde rotundi lapides viui grossitudis pugilli sufficiẽter equi pedibus supponantur ac si ei fieret cubile vel etiã stratũ Nam ex assidua oppressione lapidum rotundorum pedes ⁊ cruca in motu existunt ex quo nerui crurũ indignati ppter humores grauitatem expellũt. sed prius panno lineo in aq infuso sit cooptus. nec comedat neqz bibat nec in sole morez donec fuerit ad statũ primum reduct9. Et nota q hec egritudo parum vel nihil nocet iuuenib9 eqs. naz ex ea ipsorum bie ingrossantur.

De morbo pultini seu bulsini. et cura eius

Egritudo ista fit ex calore liquefaciente pinguedinem q opilat pulmõis arterias taliter q equus vix respirare potest. Et cognoscitur quia fit nariũ magna sufflatõ. ⁊ ilium crebra pulsatio. et hec egritudo pultinus siue bulsin9 vulgariter appellatur ⁘ Cura ⁘ Fiat potio de gariofilis. nucib9 muscatis. zinzibere. galanga. equali pondere cimino. semine feniculi. equali pondere pulueriset cũ bono vino et addat croc9 ĩ congrua quãtitate. et tot vitella ouorũ qnta est quantitas pdictoz. ⁊ dicta potio potetur in quodã cornu bouino. et equo tenenti artificialiter os apertũ et caput altũ sine freno ppinetur ita q in guttur eius descendat. equi capite spacio vnius boze suspenso vt potio in intestina descẽdat. Deinde ducatur ad manũ vel breui equitet passu ne ipsam vomere possit. qui per vnũ diem ⁊ noctẽ nihil comedat vt dicta potio ñ impediatur exequi suũ effectũ. Die vero secunda comedat recentes herbas vt canna rum frõdes aut salicis vel frigidaz herbarum vt potionis temperet calor. Ex dicta nãqz cura liberabit equus si passio recens existat. si vero fuerit antiquata incurabilis esse censetur Utraqz ilia duab9 lineis vna sup aliã ab vtroqz latere decoquãtur vt co

artatione ignis ilium pulsatio minuatur. Pares etiam decenter per longū scindantur. vt leuius aerē attrahat et emittat vel tē pore vindemiaruz cibetur vuis maturis. vel dulci musto potetur. et sic curabitur a bulsino

¶ De morbo infestuci et cura eius

Accidit hec egritudo cum equ⁹ sudore madēs vel superflue calefactus ponit in loco frigido vel ventoso. Nā per poros apertos ventus p os z membra subintrat. vnde sequitur neruorū attractio paruz tumores habens dolores inducens z impediens gressus equi. z vocat hec egritudo vulgariter infestuc⁹. Que cognoscit qz equus videt habere corū parū extra extensuz itaq; digitis vix potest capi l'stringi et in suo motu velut infundib⁹ impedire videtur et eius oculi lacrimātur. ⁘ Cura ⁘ Tunc statim ponat in loco calido. Deinde aliq̄t vini lapides fiant calidissimi prout possūt et ponātur in terra sub equi ventre. prius tamen sit coopertus panno laneo longo z lato intantū q; in qualibz parte satis superet totam equi personā. cuius medius stet super dorsum equi et extremitates ab vtraq; parte deorsum pendeant que a duobus hominib⁹ inferi⁹ teneātur. et dicti lapides paulatim z sepe aspergantur aqua calida donec totū corpus z membra equi redacta fuerint in sudorē. et tunc inuoluatur equ⁹ in dicto panno et cingatur. et sic tamdiu teneatur q; sudor cesset. et tunc butiro calido vel oleo vel aliquo alio liquido vnctuoso sepe in die singula equi cruca fricētur. Vel fiat decoctio palee frumenti aristaruz allij cineris z maluarum. et cum ipsa decoctōe tantum calida quantū pati possunt crura et specialiter nerui madefiant. et semper in loco calido teneatur. z pro comestione vtatur cibis calidis donec ad statuz pristinum reducatur

¶ De morbo scalamati et cura eius

Hec infirmitas interiora equi deliccat et corp⁹ macerat. z fimū ei⁹ plus q̄z hominis fetere facit. Et accidit et ex diuturna macie puenient ex pauco cibo exhibito. et multo labore calefaciēte ac membra exiccante adeo q; non potest impinguari neq; sumere carnes nec etiaz comedere. ⁘ Cura ⁘ In hac egritudine que scalamatus vulgariter dr. instandū est vniuersaliter vt corpus eq̄ bumectetur. Fiat igit decoctio herbe violarie paritarie malue z furfuris ordei. quib⁹ bñ decoctis coletur. et in hac aqua ponat butirum in bona quātitate. et pond⁹ septē tarenorum cassie fistule liquefacte. ac cum instrumento supradicto ad moduz clisteris parum calida immittat in anū equi et fiat per omnia vt in capitulo dolor supradixi eo excepto q; hec aqua tenenda est quantū potest in equi ventre. postea fiat potio de vitellis ouorū croco et oleo violario agitatis decenter cū bono vino albo et ponatur in cornu bouino et bis vel ter pleno sibi detur vt supra dictum est in tractatu pulsus. Aliud experimētum Equus in stabulo solus ponatur. et p duos aut tres dies nihil comedat neq; bibat. Postea detur sibi ad comedendū lardū vel carnes porcine salite ad libitū ei⁹. nā ipsa ppter famē et lardi salsedinē libēter comedet. z detur statiz ad bibendū aqua calida quantū volet. Deinde equitetur paulisper donec ventrē depictis satis euacuet. quo euacuato detur sibi frumentū bñ mundū z cū pauco sale coctum z ad solē siccatū. vl aliter bis i die anteq; bibat. nā tale granū adeo nutrit z reficit q; equ⁹ ex eo facile impinguatur

¶ De morbo aragaiaci et cura eius

Hec infirmitas que vulgariter aragaiac⁹ dicit fit in eq̄ ventre adducens ei tortiones. z intestinis rugitum faciens: et equum cogens emittere indigesta stercora et liquida velut aquam. Unde ✱ potest equus

aliquid comedere quin emittat anteq̃z digeratur in ventre ei⁹. Que quãdoq̃z accidit ex comestione ordei vel alteri⁹ simil⁹ rei comeste neq̃z digeste. Aliq̃n ex potatione aque frigide post comestionẽ ordei facta sine aliquo interuallo. Et aliq̃n ꝓpter festinũ cursum seu galopũ factũ statim post aq̃m ꝑ velle ab equo potatã que agitat in visceribus ꝓpter cursum. Fit etiã aliquando ex nimia inflatione corꝑis equi dolorẽ habẽtis. ex q̃bus causis equus debilitat intantũ q̃ vix potest actu a cruribus sustineri.

¶ Cura ✓ Cũ videt equus bis vel ter stercus longe emittere velut aquã z ordeũ indigestum statim auferat ei frenũ et sella et libere ꝑ pascua dimittat ab ire donec fuerit constipat⁹. nec añ moueri debet. q̃ motus ventrẽ agitat z facit vt cibũ emittat anteq̃z digestus existat. Itẽ quantũ potest caueatur a potu. nã aqua in' hac egritudine sibi nocet ꝓpter liquiditatẽ ipsius. Q̃nq̃z etiaz ex dicta egritudine infundit equ⁹ et tũc curetur vt in dicto morbo docet.

¶ De cimoyza et cura eius

Est et alia egritudo que cimoyza vulgo dicit. que accidit cũ equus diu steterit infrigidatus in capite in qua fluxus reumatis fit ꝑ nares continue velut aqua. Fit etiam aliquãdo ex infirmitate q̃ vermis volatiuus dicit. vnde sequit vt equ⁹ ꝑ nares fere totã capitis humiditatẽ emittat. ✓ Cura ✓ Fiat equo in capite coopertura z semp̃ i loco calido teneat z ꝑ cibo calida bentur. Et ei ꝑdesse solet assidue paruas pascere herbas quit cũ pro eis extirpãdis diu teneat caput depressum maxima ꝑs humoz ipsoz ꝑ nares discurrit. Valet etiã si fum⁹ peciarũ vt bombicis ꝑ nares ad cerebrũ mittatur. nã humores antiquitus coagulatos dissoluit sed vt plurimũ hec infirmitas incurabilis reperitur.

¶ De frigiditate capitis et eius cura

Capitis frigiditas dolorẽ sibi facit in capite et surditates. z sibi sternutatões z tussim abducit z ꝓfocat guttur que leuiter accidit cum equ⁹ in stabulo satis calido ponitur z postea subito ad frigidũ ventũ perducit z plerũq̃z ex alijs frigiditatib⁹ occasiõe aliqua iã receptis vt equus tussire aliq̃n cogitur z potatiõis z comestionis ptez maximã perdit. ✓ Cura ✓ Cũ oculi equi videbuntur paululũ inflati z aliq̃l lacrimãtes aures frigide. z flatus narium frigid⁹. et ilia plus solito ꝓpulsari. z min⁹ soluto comedere z bibere satis min⁹. z tussire z sternutare sepius frigiditas capitis esse censetur. ꝓpter quã coquãtur glãdule que vulgo vocantur existentes inter colluz et caput sub maxillis cũ ferro cuspideo glandulas ꝑforante. z similiter decoquãtur in medio frõtis vt humores frigidi calefacti exterius secus vaporare coganẽt. Verbones etiã ei ib̃ gutture imponant vt ꝑ eos humores viaz habeant exeũdi. Teneat insuplaneã cooptura ī capite. ac decẽter fiat inter auriculas fricatiõ cũ butiro. Ad idẽ valet oleum laurinum i pecia linea positũ et morsui freni decenter ligatũ equo semp cũ freno bibente. Et idem operatur sauina in freno ligata. Ad idem valet fum⁹ panni linei cõbusti ꝑ nares receptus. Itẽ valet frumentũ bene coctum positũ in sacculo calidũ quãtuz potuerit. z in capite equi ligatũ ita q̃ positus ore z naribus⁹ inter sacculũ ꝑ nares fumũ recipiat z de grano comedat q̃ntũ volet. Cui ꝑdesse si dictũ frumentũ coquat cũ pulegio z sauina. Itẽ valet si pecia stricte ligetur ad baculũ z sapone sarracenico liniat z q̃ntum cõmode pot mittat leniter inter nares z ꝑ pabulũ extrahat. quia ex hiis equus sternutabit z humores hũidos et frigidos velut aquã emittet. Itẽ valet butirũ cũ oleo laurino mixtũ z positũ inter nares. Itẽ ab omnibus caueat frigidis z utat calidis et assidue bibat aquã coctã z calidã. vt dolores capitis loꝛinet. z sic poterit liberari

109

De morbo oculorū et cura eius

Accidit aliquando q̄ ex dicta egritudine capitis humores descendunt ad oculos facientes eos lacrimari vel in eis pannum vel turbulentiā aut ruborē vel caliginez propter que non valet equus vt decet respicere vel videre. Cura. Si oculi lacrimātur fiat strictorij de olibano et mastice pulueriſatis et cum oui albumine agitatis super vna pecia quattuor digitis lata posita et longa q̄ posita supra frontē sub timporibus posit ligari, abraso tamen prius loco vbi strictorij poni debet intantū dimittat et strictorij q̄ oculi dūerit lacrimari et q̄n leuari voluerit cū aq̄ calida et oleo vel alia re vnctuosa agitatis simul eleuet. Idē valz si ambe vene vtriusq; timporū incendantur cū igne. Si vero caliginati sint oculi asstellati alias astoleti sub ambob⁹ oculis imponatur. quattuor tamē digitis deorsuz et sal subtiliter pistum cū quodā cannulo in oculos sepius sufflet. Si vero pann⁹ sit in oculis recens vel antiquat⁹ os seppie tartarum et salgemma equali mensura subtilissime trita. bis in die oculis cū cannulo insufflent. Idē valz salnitrū cū stercore lacertarum tritū et in oculis insufflatū. Et cauendum est ne superflue ponat in eis ne oculi destruātur. Si vero pannus vetustus fuerit cum pinguedine gallinebis vel ter prius vngatur

De cornu et cura eius

Dicto de infirmitatibus que accidunt equo in capite et intra corpus. Dicendum est de bis q̄ eueniunt eis iuxta tergum. Est igit quedam lesio in equi tergo rumpēs aliqñ aliquā partem corij dorsi in tergo et quandoq; fodiens dorsum vsq; ad ossa. que ex nimia oppressione selle vel alterius ponderis efficitur que lesio a pluribus corn⁹ nūcupatur. Cura. Folium caulis cum anxungia porci trita superponatur et sella vel pannellum superponatur p̄mat medicinam super ipsum cornu continue. Idem valet scabiosa cum anxungia porcina simul trita. Item ad idem valet cinis superpositus cum oleo agitatus. Itē ad idez fuligo cum sale et oleo agitatus. Itē ad idē stercus humanū recens superpositū multum valet. Et nota q̄ cornus citius curat radicitus si equus equitetur suppositio aliquo medicamine predictorum et medicinis sepius renouatis. Euulso cornu et radicitus extirpato locus stupa minutissime incisa et postea inuoluta in puluere de calce et melle vt dictum est in vermis capitulo impleatur. Abluto tamen prius decenter vulnere cum aceto vel cū forti vino aliquātulum calefacto. et hoc fiat bis in die donec fuerit solidatum. Cauendum tamē est ne aliquod pondus superponatur in tergo donec carnes vulneris coniuncte fuerint adequate.

De morbo pulmonis et cura eius.

Fit et alia lesio in equi dorso faciens inflationem in eo. Deinde generat ibidem carnes putrefactas que accidit ex oppressione indecentis selle vel alicuius superflui oneris frequentati. Nam talis inflatio cum veterascit putrefactionez inducit. et quandoq; putrefactione antiquata iuxta ossa efficitur quedam coagulatō carnis infecte ejciens continue putredinem velut aquam. Et hic morbus dicitur lesio pulmonis in vulgo

Cura. Hic morbus circumquaq; sūdituſ incidatur postea superponatur stupa in albumine oui infusa et vsq; ad tertiā diem semel tantum in die mutetur. Deinde fiat vt de cornu dictum est supra. Salubrius vero curatur cum puluere resalgari vt in infirmitate vermiū dixi. Nam sine incisione aliqua medicatur equo dolorem minime patiente.

¶ De morbo spallaciarum et cura eius

Fit et alia lesio in tergo tumefactionē inducens in summitate spallarū equi faciens quandā callositatē carniū circa spallas eiꝰ superficiē superantez tumefactione p̄dicta eidem antiquitus imminēte. que accidit similiter ex nimia oppressiōe vt dixi ⁊ be spallacie dicūtur nomen ex ope assumentes

Cura ⁊ Curatur p omnia vt dictū est in p̄cedenti capitulo de pulmone. Si vo spallacie dure fuerint mollificentē cum maluauisco ⁊ caulibus tritis cum anxungia porcina veteri. additis etiam absinthio paritaria ⁊ branca vrsina ⁊ simul bñ tritis ⁊ postmodū decoctis i olla ⁊ superpositis. Hoc aūt mollificatiuū fiat anteq̄z spallacie incipiantur. vel resalgarum superaspergaē vt predixi

¶ De alijs diuersis egritudinibus que tergo accidūt et earū curis

Fiunt et alie multe lesiones i dorso equi ꝓpter oppressionē predictā inepte selle vel ponderis in humeris. Et quādoq̄z fiunt ex superfluo sanguine vel humore velut pessice paruule plene sanguine putrido q̄ rumpunt carnē ⁊ coriuz equi in dorso. Deinde efficiunt vulnera puula siue magna q̄ omnes dicūtur vulgariter lesiones. Sed ē sciēdum q lesiones p̄dicte quanto ꝓpinquiores sunt ossibus dorsi tanto deteriores existunt periculū aliquando inferentes.

Cura ⁊ Omnes fere lesiones que tergo accidunt. habēt principium a tumore. vñ cum p̄cipijs sit obstandum statim cum videtur tumor fieri in aliqua parte dorsi curasorio illa tumefactō abradaē. Deinde fiat emplastrū de farina tritici attraminata decenter. ⁊ cum oui albumine agitet ⁊ ea superlinea pecia posita sup tumefactionē ponaē nec remoueaē inde violēter emplastrum. sz cum leuiter videbit tolli posse tollatur. et si putredo erit ibi cōgregata coriū cum ferro cuspideo aliquantulū calido in pte inferiori tumefactionis pfozet vt inde egrediatur putredo. ¶ Post hoc vero sepe vngaē in die cū aliquo liquido pinguoso. Fiūt etiam q̄q̄z rupture vel excoriationes in dorso equi ex oppressione oneris vt p̄dixi. vel occasione alicuius baroli vel carbunculi ex superfluitate sanguinis generati q̄ illico debent radi. et superaspergi assidue puluis calcis viue cū melle combusto. vt in muri capitō edoceē. ablutis prius vulneribꝰ cum vino calido vel aceto. Et caueri debet a sella vel alio simili dū liberatꝰ existit. Sciendum est tamē q vbicūq̄z fuerint tumefactōes i dorso vel tergo equi subueniri debet cum emplastro farine tritici agitate cū oui albumine vt superiꝰ dixi. Et in omnibꝰ planis lesionibus solidādis supponuntur bi pulueres videlicet mirtū siccū pulueriſatū. vel gola leuis pulueriſata vel pecia luti cōbusta vel coriū aptatū cōbustū vl putredo ligni putrefacti q̄ carolus vocaē. Ex quibus omnibus alijs supdictis dictꝰ puluis de calce ⁊ melle mirabiliter opatur. ante tñ appositionez pulueꝝ p̄dictoꝝ. lesiones semp ablui debēt decenter cum vino calido vel aceto. Et vt pili post solidationē carniū renascantur testa auellane vel testudinis combusta teratur. et cū oleo agitato sepius vngatur. Hoc idez valet carta bombicina vel bombix cōbustus et cū oleo agitatus. Item nota q sal i aqua sufficiēter infusum vel in aceto q̄ē meliꝰ multū valet ꝑ omnē tumefactiōem incipientē in dorso

¶ De morbis qui accidūt in cruribus et pedibꝰ equi et alijs quibusdam et primo de morbo malferuti et cura eius

Completo tractatu lesionum tergi sequitur de bis que accidūt in cruribꝰ ⁊ pedibꝰ ⁊ quibusdam alijs membris. et p̄mo d morbo malferuti qui veniens in lumbis equi

dolores in eis vel in renibus equi infert. at trahens neruos lumborū ⁊ renū incessanter qui subito accidit ex superfluitate malorum humorū ⁊ aliquando ex frigiditate diu ante assumpta ⁊ sepe accidit ꝓpter supfluum ⁊ immoderatū pondꝰ in equi tergo improuide positus. vñ equus vix potest se ex pte posteriori erigere vel crura decenter leuare ⁊ hic morbus vulgariter dicit malferut⁹ ¶ Cura ✓ In hac egritudine renes vel lumbi equi patientis optime abradant. deinde fiat ibi strictorium tali modo. Accipiatur pix nauallis et liquefacta decenter i q̄dam pellicula extendat ad longitudinez et latitudinē lumboꝝ vel renū. deinde accipiatur bolū armenū. armoniacuz. pix greca. galbanū. olibanuz. mastix. sanguis draconis. galla. equali pondere ⁊ omia ista terāt ⁊ decēter puluerizata supaspergant supp picem predictā aliquantulū calefactam ⁊ ponatur supꝰ rembꝰ patientis pilis abrasis ⁊ inde non moueat donec leuissime poterit remoueri. Aldē aliud strictorium melius. Accipiat consolida maior. bolū armenuz. galbanū. armoniacū. pix greca. mastix. olibanum. sanguis draconis. sanguis eq̄nus recens vel siccatꝰ. tantū vero de mastice pice greca ⁊ olibano quantū de omnibꝰ aliis ⁊ puluerizent simul vel ꝑ se vel cū albumine oui ⁊ bona quantitate farine tritici misceātur ⁊ supp̄ pecia forti de lana bene extēsa ponātur. et fiat ꝑ omnia vt de ꝑcedenti dixi emplastro. Itē ad idē remediū vltimū Renes vel lumbi patientis decenti ferro calidissimo coquant crebras ⁊ multas lineas ꝓlongū ⁊ ex trāsuerso faciendo ab vna parte renū vsq; ad aliā ptendentes. Nam supradicta emplastra renes cōsolidant humores exiccāt neruos mitigāt ⁊ ignis carnes deliccat attrahit ⁊ coartat

¶ De morbo sculamati et cura eiꝰ

Accidit hec egritudo que vulgo dicit sculamatꝰ. que mouet ⁊ sepat caput ancbe ꝺ loco vbi stare naturaliter debet i motu vel cursu equi cum pes labitur vltra pelle. vel cum versus terrā premitur indirecte. Accidit etiam aliquando quādo pedes posteriores equi retinis vinculant ¶ Cura ✓ Ponatur astalata conueniens per vnuz semissem sub leso capite ancbe. vt humores qui ad locū cōcurrerunt per astalatā viaz habeant exeundi. et locus circū circa manibus sepe premat vt egrediatur putredo. et paruo passu moueat equus vt humores facilius exeant propter motū. Deinde fiat strictorium tali modo. Accipiatur pix nauallis et greca. olibanuz. et mastix. et aliquantulum sanguinis draconis. ⁊ tantū ꝺ pice nauali quantū de omnibꝰ aliis ⁊ puluerisentur. et simul cū pice nauali omnia liquefiant. et tantū calida quātū pati poterit ponantur in capite ancbe lese extensa. et super ea ponatur stuppa minute incisa. Aldidem valet si ponātur in loco leso setbones qui assidue humores ibi venientes expellant. Aldidem qꝺ vltimū est remediū locus lesus ancbe tā per longū q̄z ex transuerso decentibus lineis decoquatur vt restringantur humores

¶ De lesione spallati et cura eius

Accidit i spalla lesio vt i ancba ex eisdem causis. et etiam ex ictu calcium alicuius eq̄ que curatur eodem modo vt ancba. et de lesione eius dictum est supra prime

¶ De egritudine pectoris et cura eius

Accidit quādoq; q̄ pectus equi ex supfluo sanguie vel labore vel onere aggrauat intantū q̄ equꝰ videt in motu anteriꝰ aliq̄n tulum impediri. ¶ Cura ✓ Cōsuete vene sufficienter ab vtraq; pte pectoris minuāt Deinde setbones ponant sub pectore. quibus agitent in die vt in capitulo vermium dixi. et vsq; ad quindecim dies non tollantur ab eo

¶ De morbo zarde et cura ei⁹

Licet supra dixe/
rim morbū zarde naturaliē equo
euenire tamē z accidētaliter ei cō/
tingit cū immoderate oppressus est et cre=
bus equitatib⁹ festinat⁹ ppter debilitatē z
teneritatē ipsoꝝ. Citi⁹ tamē accidit in cruri
bus equi supflue impinguati cum oportz
eū equitando subito fatigari. quoniaz dis/
soluūtur ex dictis causis humores supflui
z ad crura descendūt. vnde fiunt zardei ga
recto vt supra dixi. ¶ Cura ¶ Cum videt
equus in garectis tumefieri ad modū nu
cis vel ampli⁹ exterius vel interi⁹ statim
subueniat cum decēti decoctiōe p longū et
obliquū i tumido loco. Et zardis decoctis
sterc⁹ bouinū calidū cum oleo calido agi/
tatū superponat semel tantū nō amplius.
Deinde retinis z pedicis tā anteri⁹ q̄z po
sterius taliter alligēt q⁹ equ⁹ cocturas ore
nullo modo carpere possit nec ad aliuz pe
dem fricare. nec i aliquo loco duro ne pos
sint excoriari cocture. Nā ppter assiduum
cocturarū pruritū equ⁹ aut de fricat l' mor
det locū decoctū. z a die coctionis usq; ad
dies .xj. erit hoc diligēter seruandū. Excon
cato vel sepato corno a lineis cocturaz q̄ i
ix. vel .x. dieb⁹ contingit equ⁹ in aqua frigi
da velocissima teneat a summo mane usq;
ad mediā tertiā ita q⁹ aqua tangat et super
cocturas p̄dictas. Eo vero ab aqua remo
to sup lineis cocturarū puluis terre subti/
lissim⁹ vel cinis filicis aspergat vt dixi. Idē
etiam in sero fiat vt teneat in aqua ab bo=
ra vespertina usq; ad solis occasum. z pul
uis supaspergat vt dixi. Et p̄tinuet hoc om
ni die mane z sero donec ignis fuerit soli/
datus decēter. Nā aqua velox z frigida hu
mores desiccat z ulcera ignis p̄solidat z cō
stringit. Et nota q⁹ in omni coctura debet
equ⁹ diligētissime custodiri ne coctuā pos
sit mordere vel in aliquo loco fricare quia
ex nimio pruritu locū dentib⁹ usq; ad ner/
uos z ossa morderet

¶ De morbo spauenij vel spauenij et cura eius

Hic morb⁹ fit cir/
ca garectū intrinsec⁹ ex latere ga
recti. paulo inferi⁹ inflationē in/
ducens circa venaz nigrā que dicit fonta/
nella trahens humores p venā magistraz
assidue. vñ equ⁹ fatigat⁹ cogit dolere. z hec
lesio accidit equo pomia velut zarda z vo
catur spaueni⁹. ¶ Cura ¶ De p̄dicta ve/
na sanguinis trahat intantū q⁹ se sangui
nem non emittat. Deinde tumefactio spa
uenij per longū z obliquū decenti⁹ lineis
decoquat. Et fiat poia vt in dicto zarde ca
pitulo cōtinetur

¶ De curua et cura eius

Fit egritudo hec
subtus caput garecti. in magno
neruo posterioꝝ eiusdē tumefa/
ctionē aliquā faciens p longitudinē ipsius
nerui indignās cōtinue ipsum z ledēs. Et
quia idem neru⁹ quasi totū corp⁹ equi su
stinet cogitur necessario claudicare. Acci
dit aūt hec egritudo cū ēqu⁹ iunior eqtat i
debite. sepiusq; contingit ex onere supfluo
impositō sibi. tunc ei ppter etatis teneritā
tem i curuat neru⁹ ex quo nominat curua.
ex opere nomē assumēs. ¶ Cura ¶ Cum
dictus neru⁹ qui incipit a capite garecti et
tendit inferi⁹ iuxta pedes in posterioꝝ pte
cruris videt aliquid incuruari vel pl⁹ soli
to ingrossari. statim ingrossatio illa taz per
longū q̄z p obliquuz decenter coquat. De
inde fiat p omnia vt supra de cocturis exp̄s
si. Et est notandū q⁹ dicū q̄z fiunt cocture
in cruribus equi fieri debent p longū z ob
liquū sicut pilus equi descēdit inferius. q̄a
meli⁹ cooperiunt a pilis z min⁹ apparēt q̄z
si fierēt ex transuerso. et min⁹ lederēt equū
si aliquis cruriū neru⁹ tangeret a bigne

¶ De spinellis et eaꝝ cura

Hic morbus qui
spinella dicit z vocat fit subt⁹ ga
rectum in iunctura ossis garecti

eiusdem in vtroqz latere ꝛ aliquãdoĩ vno tantũ crescẽs supos ad magnitudinẽ auellane vel magis repumens iunctura intãtum q̃ equus multotiẽs cogitur claudicare. ꝛ accidit his causis vt curua ¶ Cura Dicte spinelle sunt diligẽter coquẽde atqz curande vt p̃dicte cocture curanĩ in omnibus ꝛ eodẽ modo

¶ De morbo suprossi et cura ei⁹

Fiunt in equi cruribus multa ꝛ diuersa suprossa. vel cũ mordetur vel cũ calce pcutitur vel cũ ipse de crure pcutit aliquã rem duram que nõ tantũ nociua quantuz deformia sunt in equo. que etiã in alijs partibus corpis non solũ in crurib⁹ sepe fiunt. ¶ Cura ¶ Cũ omnia suprossa incipiũt fieri ex quadã callositate carniũ ex pcussione aliqua veniente. statim cuz fieri videbitur callositas abradatur. ꝛ accipiaĩ absintbiuz paritaria. ꝛ branca vrsina. ſ. folia tenera ꝛ terantur insimul cũ anxungia porcina veteri ꝛ coquantur. et cocta tantũ calida q̃ntuz pati poterit sup callositatẽ ponãtur ꝛ bñligentur. Et nota q̃ hoc mollificatiuũ multum valet ad omnes inflationes crurium. ex pcussione aliqua venientes. Itẽ ad eandem callositatẽ omnino dissipandaz valet radix maluauisci ꝛ radix lilij ꝛ tapsi barbati trita cũ anxungia ꝛ decocta ꝛ cum pecia suppolita ad modũ emplastri ꝛ pluries renouetur. Itẽ valet cepe assatũ cũ lũbricis terrestribus tritũ ꝛ cũ cõmuni oleo agitatum ꝛ coctũ ꝛ calidum supponaĩ ꝛ sepe renouetur in die. Si vo callositas illa fuerit antiquata ꝛ dura effecta. ea prius abrasa cum lancea scarificeĩ minute vt sanguinet Deinde sal ꝛ tartarũ equali pondere subtiliter trita sup callositatẽ ponanĩ ꝛ ligentur stricte. nec vsqz ad diẽ tertiũ dissoluantur ꝛ tunc cũ fuerint dissoluta locus vngaĩ butiro vel aliquo vnctuoso. Itẽ ad idem ouuz vsqz ad duriciẽ decoctũ ꝛ mundatum calidum supra callositatẽ abrasam ponaĩ ad modũ placentule ac ligeĩ. nec vsqz ad diez tertiũ dissoluaĩ nec renoueĩ ꝛ plus si videbitur expedire. Item valet sterc⁹ caprinuz cum farina ordei ꝛ creta i aceto fortissimo agitatũ ꝛ postea suppositũ ad moduz emplastri. Si vero callositas illa dura nõ decrescat sed in suprossum redigaĩ antiquuz. decentib⁹ cocturis q̃ est vltimũ remediũ succurratur

¶ De attractione et cura ei⁹

Fit et alia egritudo in crure anteriori tumefaciẽs ꝛ indignãs neruũ ꝛ faciẽs claudicare que facile accidit equo in cursu vl̃ motu cum pes posterior pcutit neruũ anterioris cruris que passio attractio vocaĩ a vulgo ¶ Cura ¶ Cum neru⁹ p̃dictus tumescit statim de vena cõsueta que est supra genua parum in parte interiori minuaĩ. Deinde fiat hoc mollificatiuũ valens cõtra indignationẽ ꝛ tumorẽ neruor. Accipiatur fenugrecũ. semen lini. squilla. terebentina ꝛ radices maluauisci equali mensura ꝛ cuz anxungia veteri porcina decẽter terantur vt simul incorporenĩ. postea buliant ꝛ semper agitenĩ cũ spatula. et sufficienter cocta ponãtur calida sup longitudinẽ nerui lesi ꝛ cum fascia lata ligẽtur ꝛ bis renouentur in die. Ad idem etiã valet satis cepe assatũ cum lumbricis terrestrib⁹ ꝛ limacib⁹ et butiro liq̃facto. et simul agitatis vsqz ad spissitudinem decoquãtur et semp agitenĩ vt fiant sicut vnguentũ ꝛ de ipso abrasis pilis ter in die neruus lesus plongũ vngaĩ. Si vero cruris attractio sit vetusta flebotometur de vena cõsueta que est posita inter iunctura ꝛ pedẽ ex latere interiori. ꝛ fiãt postea medicine quas supra narraui. Si dicta medicamina p̃ aliquot dies parum vl̃ nihil proficiant. tũc neruo leso circũ quaqz abraso fiat strictoriuz de puluere rubeo et oui albumine et farina vt docui in capitulo malferun. crus vbi lesio est cum canabo vel lino et p̃dicto strictorio inuoluẽdo nec inde remoueaĩ vsqz ad nouem dies. Postea vero cum aqua calida strictorium a

crure caute leuetur ⁊ nerus vngatur cuꝫ aliquo vnctuoso. Et si predicta non profuerint cocturis decẽtibus succurraꝫ

De morbo scortilati et cura eius

Accidit quãdoqꝫ q iunctura cruris iuxta pedes leditur ex percussione quã facit in aliquo loco duro vel ex p̃cipitatione eq̃ in cursu vel motu. aut quia pes quãdoqꝫ indirecte premitur versus terraꝫ. que passio vulgariter dicitur scortilatus ¶ Cura Fiant pultes de furfure tritici et aceto fortiꝫ sepo arietis sufficiẽter mixtis. que simul vsqꝫ ad spissitudinẽ bulliant agitata decenter. et calida quantũ pati poterit ponãtur super locũ lesum. et cum pecia congrua bñligentur. et quolibet die sepius renouẽtur. Si vero iunctura tumefacta patitur indignationem neruoꝝ fiat emplastrum fenugreci seminis lini ⁊ squille et alioꝝ vt in p̃cedẽti capitulo dixi. Sed si occasione scortilature p̃dicte os a suo mouetur loco. pes equi socius claudicãtis eleuetur in altum. ⁊ cum equi cauda ligeꝫ. Deinde ducaꝫ ad manum versus loca montuosa quia ex necessaria oppressione iuncture versus terrã os disiunctũ aliquid ab alio vl aliquo modo motũ instanter ad suuꝫ locum reuertit sicut deber. sed tamen prius debꝫ fieri mollificatiuũ quod predixi. Adest etiã aliquãdo q vnũ os ab alio sic disiungit q vix aut nunq̃ ad suũ locũ cõmode potest reduci. ex quo iunctura tumefieri cogitur inflatiõne durissima. cui coctura beneficio subuenire oportet. Et nota q omniũ curaꝝ narratarum superiꝰ coctura ignis vltimũ est remedium

¶ De lesione spine vel ligni et cura eius

Contigit aliquando q spina vel lignum intrat ĩ uũ curas peduꝫ vel genua vel in aliquam partẽ cruris et intra carnes remanet propter quod vulnus vl totũ crus tumescit ⁊ maxime si neruũ tangat et sic cogit̃ claudicare Cura Abradatur sup vulnus ⁊ undiq̃ circa ipsum pilus ⁊ tria capita lacertarum aliquantulũ trita ponãtur super vulnus ⁊ cũ pecia fasciatur. Idẽ valent radices arundinis ⁊ radices diptani trite ⁊ superposite. Idẽ faciunt limaces cum butiro trite et cocte postmodũ et superpositeque medicine sepe renouate lignũ vl spinã infixaꝫ carni mirabiliter ad exteriora deducunt. Et nota q ad omnẽ inflationeꝫ mollem et recenter factã que fit preter naturaꝫ ex percussione aliqua in genibus vl iũcturis vel in aliqua parte crurium satis valet decoctio mixture subscripta. videlicet accipiatur paritarie. absinthij. brance vrsine ʒ folijs quod tenerrimũ est. et cuꝫ anxungia porcina veteriꝫ diu teranť q optime misceantur. et postea in aliquo vase bulliant cõtinue agitata et cocta calida quantũ pati poterit sup loco leso ponanť ⁊ cuꝫ pecia fascienť ⁊ sepiꝰ renouenť

¶ De gallis et ipsaꝝ cura

Fiunt galle sepe f naturaliter circa iuncturas ⁊ sepe accidẽtaliter ex fumositate simi stabuli crurib9 madefactis ex q̃ humores naturaliter dissoluũtur. fiunt etiã q̃q̃ in equo iuuene ex superfluo equitatu

¶ Cura ¶ Sunt aliqui curare volentes gallas q̃ cũ lancea scindunt corium ⁊ inde gallas extrabũt vel resalgaruꝫ interius ponunt qđ malũ est quia locꝰ talis nimis neruosus est ⁊ ideo intanũ dolorꝫ augeť q superfluus humores ad locuꝫ p̃currũt. ideoqꝫ melius est q gallosus vsqꝫ ad genu manet ⁊ sero in aq̃ frigidissima ⁊ velocissima teneaꝫ totiẽs q galle minuanť ppter coartationẽ aque frigide. Deinde circa iunctur̃ gallarum fiãt tam plongũ q̃ꝫ p obliquũ cocturę decẽtes que postea curenť vt pluries est expressum

De garpis et cura earum

Sunt garpe iũctu

ris crurium circa pedes in parte posterio
ri rumpẽtes ibi corũ.ꝛ carnes ex transuer
so incidentes.ꝛ quãdoqꝫ plongũ sepe pi
cientes pscissuraſ putredinẽ velut aquam
equũ ardore assidue affligẽtes que accidũt
ex superfluitate maloꝝ humorũ ad crura
descendentium. ℣ Cura ℣ Pili iuncture
sunt depilãdi ꝑus hoc mõ. Accipiãtur cal
cis viue tres partes ꝛ auripigmenti quar
ta.que trita decẽter cum aqua calidissima
aguẽtur.et tam diu coquãtur q̃ penna im
missa subito depileꝯ.ꝛ lesa iuncture garpa
rum ex ea tantũ calida quantuꝫ pati pote
rit inungatur ꝛ spacio vni⁹ hore dimittaꝯ
ibidem. Postea vero cũ aqua calida loc⁹
garparũ lauetur vt pili cadant in totum.
Quib⁹ euulsis lauẽtur garpe cũ decoctõe
maluarũ et furfuris.et ipsorũ substãtia cũ
pecia ligetur circũcirca iuncturã.et ibi di
mittatur a sero vsqꝫ ad mane ꝛ econuerso.
Postea vero fiat vnguentũ de sepo arie
tis cera ꝛ resina equali mensura ꝛ inuicez
decenter buliant ꝛ assidue aguẽtur.ꝛ de ta
li vnguento aliquantuluꝫ bis in die garpe
vngantur cũ penna galline.ꝛ hoc vnguen
to vtatur donec scissure ac rupture garpa
rum fuerint solidate.semꝑqꝫ caueat ab oĩ
sorde ꝛ aqua. Cum aũt fuerint solidate ab
laqueetur ꝛ incidaꝯ vena magistra sursuꝫ
in cora interi⁹ vt in spauenij capitulo dixi.
Sanguine aũt vt debet detracto.garpe co
quantur ꝛ cocture curent vt dictũ est sup̃.
Sciendũ est tñ q̃ garpaꝝ infirmitas raro
ꝑfecte curatur

De crepacijs et ipsarũ cura

Fiũt similiter egri
tudines inter iuncturã cruris et
vngulã.corũ rumpentes ꝛ carnẽ
ad similitudinẽ scabiei. Aliquãdo putredi
nem emittẽtes.ꝛ ex ardore multotiẽs equũ
dolere facientes que solent euenire pluries
ex fumositate stabuli crurib⁹ madefactis.
℣ Cura ℣ Curent vt dictũ est in capitulo
ꝓcedenti excepto q̃ vena magistra non la
queetur nec crepacie aliquib⁹ cocturis sũt
coquende. In ꝓcedenti tamen capitulo ad
ditur q̃ euulsis prius pilis modo ꝑscripto
hoc vnguento vtaꝯ. Accipiaꝯ de fuligine ỏ
verderamo ꝛ de auripigmento ꝛ tantum
de melle liquido vt de omnib⁹ ꝓdictis.que
trita ꝛ insimul ligata ℓ agitata vsqꝫ ad spis
situdinẽ decoquãtur ꝛ misceatur cũ eis ali
quantulũ calcis viue.semꝑqꝫ misceaꝯ cũ
spatula donec fiat vnguentũ.de quo aliq̃n
tulũ calido bis in die vnganꝯ crepacie.iꝑis
prius abluis cum vino albo aliquantulũ
tepefacto.cauendo semꝑ eas a sordib⁹ vt
predixi.hoc enĩ vnguentũ crepacias mira
biliter consolidat ꝛ cõstringit. Ad idem sa
tis valet fricatõ fortis ꝛ frequens crepacia
rum cũ puerili vrina. Item valet si equus
patiens diu teneaꝯ in aqua marina. Fit et
am quedã alia crepacia longa ꝛ magna ex
transuerso in bulesio inter carnem vnam
ꝛ vngulã q̃ deterior est aliis ꝛ magis equũ
affligit.que nõ curaꝯ vnguentis nec aliis
medicaminib⁹ nisi cocturis.et ideo iꝑa cre
pacia in extremitatib⁹ suis cum ferro ĩ ca
pite rotundo fundituꝰ est coquenda.nam
bñficio ignis ipsa crepacia nõ potest auge
ri sed minui

De cancro et cura eius

Cancer fit circa iũ
cturas crurũ iuxta pedes.et q̃n
doqꝫ in alijs ꝑtibus cruris vl̃ cor
poris veniens ex aliquo vulnere ibi facto.
ꝛ postmodũ ꝓ negligentiã antiquato.cuꝫ
equus habẽs vulnus in iuncture predicte
equitatur per turpitudines aut aquas
℣ Cura ℣ In quacũqꝫ sit ꝑte corꝑis hoc
modo curaꝯ. Accipiatur succus affodillo
rum in bona quantitate.et agiteꝯ diu cum
duabus ꝑtibus calcis viue ꝛ tertia auripi
gmenti subtiliter triti. Deinde ponatur in
quodã vase ficili opilato postmodũ ne fu
mus vel vapor inde possit exire.ꝛ tantũ di
mittatur bulire ꝛ coqui q̃ in puluerẽ redi
gatur ꝛ de tali puluere mittatur in vulnus
Domificato cancro cureꝯ vulnus cuꝫ al
bumine ouj ꝛ alijs vt supra⁹ ꝓdiꝯ.abluto

prius semper cancro cū acc'. Signuz aūt mortificationis cancri est cū vulnus circū quaqz tumescit. Additē valet sterc⁹ humanum puluerisatū ⁊ mixtum cū tartaro cōbusto equali mensura. Item valet additez tartarū combustū cū sale minuto mixtum ⁊ superpositū. Itē aliud medicamen melius mortificans cancrū. Aliū bene tritum cum pipere et piretro ⁊ aliquantulo anxūgie porcine veteris tritis admiscē mittaī vulnus cancri ⁊ stricte ligetur ⁊ bis in die mutetur donec cancer mortificet. Deinde curetur vuln⁹ vt dixi. Et nota q̄ p̄dicte medicine sunt bone in locis nerosis. et in arterijs vndiqz intricatis ⁊ venis. nā in talibus locis nō est vtendū cocturis sed in carnosis eis vti nullaten⁹ est verendū. imo cū cocturis faciliꝰ curaī in ipsis

De fistula et cura eius

Si vuln⁹ predictū cancri ⁊ ipse cancer antiquetur et nō cureī. conuertī in fistulā que est deterior ⁊ difficilior ad curandū. Hz solet curari aliquando cū affodillorz puluere immiscēdo eidē de puluere auripigmenti quantū de calce viua vt violentior fiat. Itē aliud violenti⁹ ad sanandū fistulā. Accipiatur calx viua ⁊ tantūdem auripigmenti. que puluerisata decenter agitētur cuz succis allij cepe ⁊ ebuli equali mensura. ⁊ sufficienter buliant in melle liquido et aceto. et agitentur cōtinuo donec fiat vnguentum de quo mittaī in fistulā bis in die. vulnere cum aceto fortissimo prius abluto. Additē accipe auripigmentū verderamū calcē viuam equali ponderē. ⁊ de atramēto ⁊ piretro ⁊ cū aceto ⁊ melle aliquantulū decoq̄ntur ⁊ semp agitenī. et de ipso velut magdaleones bis in die mittatur in fistulā donec mortificata erit. abluto semp vulnere cum aceto. Itē aliud violentius omnib⁹ supradictis. Resalgarū puluerisatū cum saliua hominis agitatū intromittaī intus fistulā moderate. Est autē signū mortificationis eius quando tumescit ⁊ rubet. Mortificata vero fistula cureī vulnus vt in alijs vulneribus cōtineī. Si vero in locis carnosis crearetur fistula fiat p omnia vt ī cura cancri continetur

De morbo malpiconi et cura eiꝰ

Est et alia egritudo que vulgariter dicī malpiconum que fit ppue ī bullettis vngularum equi vbi carnel viue iunguntī vngulis. que velut infusio impedit equi gressus Et quādoqz fit ī vno pedū ⁊ quādoqz trā sit ad omnes si non cureī instanter. ⁊ q̄ñqz facit vlcera euenire in lingua equi Accidit autē de leui ex malis humoribus ad ipsuz locum decurrētib⁹. et sepius ex stabuli fumositate pedib⁹ ab aqua ⁊ sordib⁹ non sic catis. Cura Primo equi patiētis vngule vsqz ad subtilitatez preparenī. Deinde cum rosuecta ferrea bullesia pedis vsqz ād vsū vngule annibiletur vt bullesia possit vndiqz euaporare. Deinde ab vtraqz parte bullesie fleubotbomeī. vt inde euacuentī humores qui ad locū concurrerūt. vel cuz ferro cuspideo ab vtraqz parte fundit⁹ de coquatur. et semper caueatur a sordibus ⁊ ab aqua. et non debeat fatigari. Postea vero fiant pultes de furfure et aceto que simul buliant. et quotidie agitenī que tantū calida quantū pati poterit super quadam pecia bene ampla extendaī. et circa pedem lesum ponaī. et bis in die mutetur ⁊ abbrebarum comestione caueaī omnino. ac etiā de alijs rebus pax comedat donec fuerit liberat⁹. Nā herbe ceteraqz cibaria mūa humores augmentāt

De furina et eius cura

Est etiam quedā infirmitas que furina vulgariter dicitur. interiūcturā pedis ⁊ pedem supra coronā ppe impacturā. que accidit ex pcussione in aliquo loco duro. ⁊ eam occasione male ⁊ indecēs pedice solz sepius euenire. que nisi adhuc cū est recēs cureī. efficit sup os durissimū cū veterascit

extendens se aliquando vniuersaliter p coronam. Cui subueniendū est siue sit recens siue fuerit antiquata vt dictū est in cura suprossi. Et nota q̄ hec infirmitas plurimuz impedit gressus equi. quia locus vbi furina orit neruosus ē z plēus venis z arterijs vndiqz intricatis

¶ De egritudinib⁹ pedum et vngularum . et primo de morbo sice et cura eius

Completo tractatu de lesionibus membroū equi z cruriū. Restat dicere de infirmitatibus vngulaz z pedū. Et primo d sica que fit in equi vngula siue pede vngulam vsqz ad tuellū intrinsecū per medium scindens. z quādoqz incipit a corona pedis. z tendit p longū inferius vsqz ad extremitatem vngule seu pedis. emittens aliquando viuū sanguinē p fissurā. Accidit autez ex lesione tuelli intra vngulam existētis. cum hec infirmitas inituū z caput habeat a tuello. Et quādoqz accidit cū equus ē iuuenis ppter vngule tenuitatē. nam p cutiendo vl acriter p̄mendo in aliquo loco duro ledit tuellus tenerrim⁹ vt predixi. ppter q̄ claudicat equus cum sepius equitat ¶ Cura Inquirātur radices sice versus tuelluz iuxta coronā pedis inter viuū et mortuū vngule cum rosuecta. z desuper incidat quousqz vngula incipiat sanguinare. Deinde accipiatur serpēs z minutatim incisus abiectis cauda z capite i quodā vase oleo cōmuni pleno decoquat intantuz q̄ carnes serpentis in oleo liquefiant z ab ossibus separent. z de his fiat vnguentuz ex quo aliquantuluz calefacto radices sice bis in die vngat donec sica mortificet z vngula i statum pristinū reducat. Semperqz cauēdū est ne pes patiens a sordibus vel aqua tāgatur. z q̄ equus herbas non comedat vllo modo

¶ De supposita et cura eius

Fit hec lesio que supposita vocat inter carnē viuaz z vngulā faciens rupturā carnis ibidem que si antiquat sepe cancer efficit. Et accidit cum casu pes equi ponitur sup alium pedē ¶ Cura ¶ Statim cū fit vulnus occasiōe p̄dicta incidatur cū rosuecta tantū de vngula circa vuln⁹ q̄ vngula carnem viuā nō p̄mat nec tangat eandē Alioz si premeret consolidatio impediret omnino. Abscisa autē vngula circū quaqz abluatoqz vulnere cū vino calido vel aceto curetur et solidet vulnus vt in precedentib⁹ cōtinetur. semperqz caueatur a sordib⁹ z aqua. donec vulnus fuerit solidatū. Si vero per negligentiā redigatur in cancrū curet vt i capitulo cancri continet. Si autē conuertatur in fistulaz curet vt in fistule capitulo est contentum

¶ De spontatura vngularum et cura eius

Accidit aliquando q̄ equi infusio non curata descendit ad pedes sub vngulis cui si recens est succurrat hoc modo. Extremitas vngule in parte anteriori cuz rosuecta parua cauetur fundit⁹ donec vena magistra que illuctendit cū rosuecta rumpatur z sanguis fluat vsqz quasi ad debilitatē eq̄. et si expedierit idē in alijs pedib⁹ claudicātibus fiat. Post extractionē vero sanguis impleatur vuln⁹ sale minuto z super ipso ponat stuppa in aceto infusa . deinde liget fascia nec dissoluat vsqz ad diē tertiū. Deinde curetur vuln⁹ cuz puluere galle vl mirti z lentisci bis in die abluto semp p⁹ vulnere cū aceto z a sordibus z aqua caueatur donec fuerit liberat⁹

¶ De dissolatura vngularuz et cura eius

Diuero humore descurrente ad pedes occasione infusionis iam dicte inter vngulas ex

incongrua cura fuerint antiquati. oportet pedes claudicantes penit9 dissolari vt humores ⁊ sanguis ibidē inclusi euacuentur in totū. Incidat ergo sola subt9 vngulā circa extremitatē vngule cū rosuecta. deinde violēter extirpet extrinsec9. ⁊ stuppa i albumine ouī sufficiēter infusa ponat in vuln9 ⁊ pes totus optime fasciet. ⁊ sic dimittatur vsq3 ad diē sequentē. Postea vō aceto fortissimo aliquantulū calido abluat vulnus ⁊ de sale minuto ⁊ tartaro impleat. ⁊ superponatur stuppa infusa ⁊ pecia fasciet. ⁊ sic vsq3 ad diē tertiū dimittatur Deinde bis in die cū aceto abluat ⁊ superaspergat de puluere galle vel mirti aut lentisci. quia carnes ꝓsolidāt ⁊ humores constringunt. abluto semp vulnere prius cum aceto. ⁊ talis curatio fiat vsq3 ad carnium consolidationē ⁊ vngule renationē. ⁊ semp caueat pes lesus a sordib9 et ab aqua. Ad idē aliud vnguentū vtendū post appositionem salis ⁊ tartari cōsolidatiuū carniuz et ꝓhibens fluxum humoꝝ. Accipiat puluis olibani mastices ⁊ picis grece ⁊ aliquantulum sanguinis draconis. ⁊ misceant cū cera noua liquefacta. ⁊ tantūdem de sepo arietis ⁊ buliant simul vt fiat vnguentū. quo aliquantuluz calido vtat in cura predicta. Et nota q multe sunt infirmitates in q̄b9 oportet vngulas dissolari. in quib9 omnibus est p̄dicta cura vtendū. Ite ad bumectandū singulas vngulas vt leuius prepararentur Accipiat malua. parietaria. furfur ⁊ sepum. ⁊ oia simul buliāt ⁊ agutenī ꝓtinue ac de dicta decoctione sufficiēter calida vngule cū pecia inuoluant

De mutatione vngularuz et cura eius

Sepe accidit q9 de sidia marischalci humores ꝓcurrunt ad pedes equi ⁊ diu inclusi intātum intus vngulā antiquant q9 vngulā a tuello interiseco separāt exeundi viā querentes. Accidit enā aliq̄n q9 vngula penit9 ⁊ subito sepat a tuello ⁊ cadit ꝓpter furorem multoꝝ humoꝝ ad vngulā discursorum ⁊ quandoq3 paulatim vngula se diuidit a tuello ⁊ nascitur noua sequens vngulam separantē. quod accidit ꝓpter paucitatem humoꝝ cui sic subueniatur.

Cura Statim cū rosuecta circūcirca vetus vngula incidatur aliquantuluz vbi tangitur cū nouella ita q9 vetus vngula dura nouā non premat nec in aliquo ledat. Deinde accipiātur due ꝑtes sepi arietis ⁊ tertia cere. buliantq3 simul agitando et addendo aliquantulū olei donec fiat vnguentum de quo aliquantū calido bis in die noua vngula inungatur. Et nota q ꝑ vnguentū valet ad renationem ⁊ augmentationē omniū vngularum. sed caueatur a sordibus et ab aqua. Vngula vero que subito diuidit a tuello ⁊ cadit incurabilis creditur. Sed talis cura probetur. Accipiatur pix greca. olibanum. mastix. bolum. sanguis draconis. et galbanū equali mensura. et puluerisata subtiliter cum duabus partibus sepi arietis ⁊ tertia cere agitādo coquantur. Deinde pann9 lineus fortis īfundatur in eis. et de tali panno fiat capellum seu subtellaris ad modū tuelli in quo tuellus ponatur. et bis in die capello extracto abluatur tuellus aceto fortissimo tepefacto et iterum in capello mittat. Et est valde cauendū ne tuellus ab aliquo duro tangatur. Et quandoq3 equus ꝓpter vngule amissionē recte stare nō potest. et tunc fiet eidē stratum de longis paleis super quo ꝓ pelle quiescat. Et quia graue ac tedio sum esset equo semp tacere. accipiat fortis pecia panni vel fortificetur cum cingulis ⁊ in capitibus optime ligata cum funibus a medietate corpis vsq3 ad pectus sub eo ponatur. et funes ligentur ad trabes taliter q9 equus sustineat ab eis ⁊ intantū eleuetur. q9 equus cū pedibus tangat terrā. Et nota q9 hoc artificio potest iuuari equ9 quotiēs ꝓpter aliquod impedimentū rectus stare non potest

De diuersis inclauaturis et earum cura

Fit quedam spe/ cies inclauature ledens fundū tuellum intrinsecū. Fit ꝛ alia que trāsit inē tuellū ꝛ vngulam tuellū intrinse/ cum min⁹ ledens. Fit etiā tertia non ledēs tuellum in aliquo. sed viuū vngule attigit ꝛ ledit. Prima species satis periculosa est pedi. quia tuellū ledit qui est quedā teneri tas ossis ad modū vngule facta. vngulam nutriēs ꝛ radices vngule in se tenens

¶ Cura ¶ Si tuellus fuerit fundū nimis lesus subueniē ei salubriter cū vngule deso latione. Si vo fuerit parum lesus discoo/ periatur cū ferreo instrumēto sola vngu/ la circa vuln⁹. et intantū circa lesionem de vngula fundū incidaē q lesio attingatur. ꝛ discooperiaē decenter. qua discooperta subtilietur vngula sola circa lesionē. intan tum q spaciū cōueniens sit inter lesionem ꝛ vngulā ita q ipsa nō p̄mat nec adbereat lesioni quo facto vulnus cū stuppa ꝛ oui al bumine impleaē. Deinde curetur vulnus cū sale minuto ꝛ aceto forti ꝛ puluere gal/ le vel mirti vel lentisci vt dictū est in capitu lo p̄cedenti. Si vero clauellus inter vngu lam ꝛ tuellū trāsierit min⁹ piculosus existit quia tuell⁹ nō ledit nisi ex latere. Hic aūt curaē inclauatura p̄us vsq; ad viuū fūdi/ tus detegaē incidendo p longū vngulaz. et ampliādo circa vuln⁹ decēter. ꝛ circū inci/ datur vngula lesioni ppinqua vt vulneri nō cobereat vllo modo. Inclauatura aūt discoopta vuln⁹ abluaē cū forti aceto ꝛ im pleatur de sale minuto ꝛ coopiaē cū stuppa in aceto posita ꝛ cū pecia fasciēi. ꝛ cureē le/ sio bis in die vt supra narraui. Si autē sit tertia spēs que nō ledit tuellū. sed viuū vn gule tangit ꝛ ledit. fiat idē oīno vt in secun da specie dixi. adiungiē tñ ei q discooperta p̄us inclauatura decēter. exteri⁹ vngule in cidaē vsq; ad lesionē clauelli vt nihil tur pitudinis vel alteri⁹ rei possit intra lesionē aliquo modo retineri Et nota q omēs alie inclauature que nō tangūt neq; ledunt tu ellum intrinsecus possunt leuiter curari. at tentis p̄us lesionib⁹ put debet hoc modo. Sepū vel cera vel oleū vel aliud vnctuo sum calidū cū sale vel tartaro tritus fortiter mittaē in vulnus. Itē valet fuligo cū oleo agitata. Itē valet ad idē albumē oui cū ace to et oleo agitatū. Et nota q ad omnes le siones pedū ꝛ vngulaz que accidunt occa sione clauelli vel ligni vel alteri⁹ rei intran tis in viuū vngule anteq; vngula vel pes tangaē vt inclauatura inquiraē vt q̄uenit fiant pultes de furfure sepo et maluis. que omnia buliāt cū aceto vsq; ad spissitudinē et calida quantū pati poterit in quadā pe cia posita. supp pedē lesum ligenē. et sic a se ro vsq; mane vel ecōuerso dimittaē. nam hec dolorē mitigāt ꝛ pedis vngule tempe rant ꝛ humectāt vt facili⁹ vngula incidaē. semp q; ab equitatu aq̄ et sordib⁹ caueaē. Accidit etiā q aliq̄ imperitia medicātis inclauatura nō bene attingitur nec curaē. Hñ cōtingit q putredo lesionis inclusa in tra vngulā facit sibi viam inter carnē ꝛ vn gulam vt exteri⁹ egrediaē rumpēs carnem sup̄ pedē. ibiq; efficiē quoddaz vuln⁹ emit tens putredinē. qō vulnus curari debet vt supra eodē capitulo dixi. Inclauatura tñ iteruz requiraē et attingaē vsq; ad viuum. Deinde curetur vt in alijs inclauaturis p̄ dixi.

¶ De morbo qui dicitur ficus et cu ra eius

Accidit quando/ aq; q pes ledit subt⁹ vngulā in me dio sole ex ferro vel alia re dura i trāte vsq; ad tuellū ex q̄ tuell⁹ ledit. ex q̄ lesi one cū vngula nō incidit circūq; q; vt dz na scit a tuello quedā carnis superfluitas q̄ su perat solē superficiē ad modū fic⁹. ꝛ iō ficus vulgariē noiaē ¶ Cura ¶ Dri⁹ de vngula q̄ circa vuln⁹ est incidaē fundit⁹ intantū q fiat q̄uenies spaciū inter solā pedis ꝛ ficuz. postea vsq; ad solē superficiē incidaē ficus ꝛ extracto sanguine spongia marina super ficū ligetur vt ipsa ficus ad tuellū fundit⁹ coꝛodatur. ꝛ spongia non moueatur inde

donec remanens sicus fuerit in totū corpus. ¶ Postea vero cureť lesio vt dictum est in alijs lesionib⁹ peduz. In defectu tamen spongie multū valet pulvis affodillorum vel alteri⁹ rei corrosiue p̄dicto resalgari excepto qō immoderate violentū existit. Et ē cauendū ne ibi coctura omnino fiat. nam tuellus pprer tenerit̄atē suaz posset taliter ledi q vngula duideret ab ipso

¶ De generalibus signis egritudinis equorum

Equ⁹ claudicans de pede anteriori si non p̄mit terram nisi cū puncta pedis in vngula patitur. Equus claudicās si non plicat pasturalia vel iuncturas circa iuncturas est lesio. Si equus claudicās anterius ire uolutione a dextris vel sinistris fit claudicantior in spatulis dolor existit. Si equus posterius claudicās in sua reuolutione fit claudicātior in ancha est passio. Si equus portans dorsum depressum versus terraz faciat in egressu passus minutos et crebros pectoris lesione grauat. Si equus anterius claudicans cū quieſcit ponit pedē claudicantem ante alū nibil sustinens sup ipsum in crure vel spalla patitur. Si equus claudicās posteri⁹ non sustinet se nisi p̄ūcta pedis posteriorū et in motu suo iuncturam nō plicet. vere in iunctura est lesio. Si equus habēs dolores intra corp⁹ habeat continue aures et nares frigidas et oculos concauos semiuiuus esse censeť. Si equ⁹ bñs antiquor flatū nariū emittat frigidū et habeat oculos cōtinue lacrimātes q̄si mortuus iudicat. Equ⁹ habēs infirmitatē cymoire vel vermis volatiui in capite emittens p nares humores cōtinue velut aquā pinguem et frigidā vix euadet. Si equ⁹ habēs infirmitatē azagaiaci emittat intantuz per anū stercora liquefacta q nibil fimi in eius ventre remaneat et p effusionē nō cesset infirmitas in primo morieť. Si equ⁹ habēs egritudinē vulaz subito et vniuersaliť redigitur in sudorem et omnia eius membra tremunt non videť euadere posse. Si equ⁹ habens egritudinē frigiditatis caput iflatum habens et oculos humidos et caput defert valde deorsum pendēs et extremitates articularū pendentes et frigidas et nares similiter frigidas: vix aut nunq̄m euadet. Si equus patiens morbuz stranguliōis cum difficultate ac sonitu nariū et gutturis spūm emittit et totuz guttur inflatū habet difficilime liberať

¶ De mulis

Si quem mulorū gen⁹ creare delectat. equā magni corpis. solidi ossib⁹ et forma egregia debet eligere in qua non velocitatem sz robur exquirat. Eius etas quadrima vsqz in decēnem existat. Ex equo et asina vel asino et equa creantur muli. sed generosi⁹ nullum est huiusmodi animal q̄z qō ex asino et equa generatur. Admissarius ergo asinus sit huiusmodi. Corpore amplo. solido musculoso. strictus et fortibus membris. nigri vel murini coloris aut rubei. qui tamē discolores pilos in palpebris aut auribus gerit variabit sobolis plerumqz colorem. Minor triennio. maior decēnio nō debet admitti. Si asinus visam equam fastidit ostensam prius asinam donec voluptas solicitetur postea subducimus. et tūc equā incitata libido non spernet. et raptus illecebris sui generis in permixtione consentiet alieni. Etas muli cognosci dicitur vt equorum. Si nascantur et morentur in montibus. durissimis vngulis fiunt. Si vero in palustribus aut vliginosis nati sunt vngulas habent molles. Et ideo tales cum anniculi sunt debent a matre repelli et p montes asperos pasci vt eorū vngule durescāt. et ne itineris laborem in etate tenera solidati contemnant. Mensibus duodecim vt equi morantur in ventre matris. Accidūt mulis egritudines aliquę sicut equis. que cognosci et curari possunt vt satis plene dictum est supra in tractatu equor

115

De asino

Binorum genus

A qui facere vult bonū. primū vidē dum vt mares femina sq3 bona etate sumat. firmas omnib9 pubus. corpe āplo. semīe bono ex bis locis vñ optimi ex eunt. Horum genera sunt duo. vnū ferus quos vocant onagros. In frigia ⁊ licaonia vbi sunt greges multi feri. Alterū māsue tum vt sunt in italia omnes. Ho seminatō nem onager idoneus qui e fero fit man ⁊ suetus facile. ⁊ e mansueto ferus nunq̄m. Qui similes parentū nascunt eligendi sūt ⁊ masculus ⁊ femina. Cōmode pascuntur farre ⁊ furfuribꝰ ordeaceis. Admittunt añ solsticiū estiuū vt in eodē tpe alterius anni pariant. duodecimo eni mēse cōceptum semen reddūt. Pregnātes ope alleuiāde sunt. Venter eni ex labore deteriorē reddit nationē. Mares vo labore alleuiāde non sunt eo q remissione laboris deteriores fiunt. In pastu eadē fere seruanda sunt que in equis. Post partū ante annū pulli nō sūt remouēdi a matre. primo anno noctu bus patiant esse cuz eis. ⁊ leuiter capistris alia ve qua re habeant vincti. Tertō anno domari incipiunt. et instrui ad eas res ad quas quis eos vult habere in vsu. nā aliq̄ eos nō eligunt nisi ad hoc vt onera portēt. alij vt molas ducāt. nōnulli ad vehendum eos disponunt ⁊ plerīq3 ad arādum vbi le uis est terra. Accidunt eis alique egritudi nes que cognosci ⁊ curari possunt vt i eās curantur

De grege boum quales debent esse vacce et tauri

In bubulo genere

gradus boz quattuoz dicunt esse Primi vitulos secūdi iuuencos. tertij boū nouellos. quarti vetulos. Qui gregē armentoz emere vult obseruare de bet primū vt sint vacce ad fructū ferendos etatis pon integre q3 impfecte bñ cōposi te vt omnia mēbra sint grossa et inuicem si bi respondeāt altissima forma corpis lōgi. pteri capacis ⁊ longi. lata frōte. oculis nigris ⁊ grādib9. pulcris cornib9 ⁊ p̄cipue nigris pilosis auribus. cōpressis malis. palearijs maximis. apris naribꝰ. ceruicib9 grossis ac lōgis a collo. latis humeris. crurib9 nigris ⁊ pulis. Cauda pfusa ad calces inferiora pte frequētib9. pilis subcrispis. rectis genibus vngulis breuib9 ⁊ paribꝰ. corio ad tactuz nō aspero neq3 duro sed grosso pulsimuz nigro. deinde rubeo. tertio geluo. q̄uo albo Mollissimꝰ eni hic est. pmꝰ durissimus. ce teri medij. Etatis maxime trime q3 vsq3 ad decennīū fetus ex bis pcedit vilior. Tauri cognoscunt bis signis vt sint alti atq3 ingē tibus mēbris. etatis medie. ⁊ magis q̄ iuuē tute minoz est q3 qui declinat in senīū. Toz ua facie. pulis cornib9. Torosa vasta q3 cer uice. vētreq3 substricto. Et q̄ ex bis nati sūt rōdent ad parentū spēm. Et q̄b9 regionib9 nati sunt refert. meliores eni in vna. deteri ores in alia vt experientia docet

Qualiē vacce et tauri teneri debēt

Hs armentis hie

b me maritima. estate opaca ⁊ frigi da parem9. mōtana maxie. q3 me lius frutetis ⁊ inter nascēte herba saturant q3uis circa fluuios recte ppter amena lo ca pascant. ferure tñ aq̄s tepidionib9 adiu uant. vñ vtilꝰ habent vbi pluuialis aq̄ te pētes formas lacunas. vt ait Palladius. Stabula vtilia sūt saxo aut glareis aut are na vel lapidibꝰ strata. deuexa aliq̄ten9 vt ela bi possit humor. pti meridiei aduersa. ppē flat9 glaciales q̄bus aliq̄s obsistere d3 obie ctus. Cauere oportz ne aut angusti9 stent aut feriāt aut pcurrant. Et q3 eas estate ta bani pcitare solēt. ⁊ bestiole q̄dā minute sb cauda ne pateāt includāt septis. bis sbsterni oportz frōdes. l' stramē aliud. pe q̄ din cubi lia q̄ molli9 reqescāt. Estate ad aq̄m bis ap plicāde in die sūt. i byeme sel'. Cum parere ceperint. quod fieri solet de mense aprilis. iuxta stabula pabulum seruari oportet integrum. quod regredientes degustare

possint vt sufficere possint tributo laboris et lactis. fastidiose enī ppter partum fiunt. Er prouidendū quo recipiāt se ne frigidus locus sit. algor enī et fames eas marcescere cogit. z nocte lactātes cum matrib⁹ non cubent. obterunt enim. adeas mane adigi oportet z cum redierint e pastu. Custos diligens debet vetulis z sterilib⁹ amotis nouellas subinde cōducere. et steriles aratro z laboribus deputare. Si q̄ amiserunt vitulos eis supponere oportz eos q̄bus nō satis p̄bent matres

¶ Qualiter tauri debent admitti

Propter feturam

p hoc seruari debere oportet. vt ait Varro. Ante admissurā per vnū mensem cibo z potu se non impleant quia estimātur facilius macre cōcipere. Cōtra tauri duob⁹ mensib⁹ ante admissurā herba palea z feno debēt fieri pleniores z securi a feminis. Deinde in gregē redigi mēse maij circa finē. vel toto iunio z in initio iulij p̄m palladiū. vt que tunc concipiūt temperatissimo tempe anni pariāt. Vacce enī decē mensib⁹ sunt p̄gnantes. Ante bimaz etatē eis taur⁹ nō debz admitti vt trime pariant. z melius si admittant in trima etate. vt quadrime pariāt. Asserūt greci si mares creare volueris sinistrz tauri in coitu ligandum testiculū. si feminas dextrū eo q̄ semē dextri generet masculū. sinistri feminam. Tauri diu ante admissurā sunt abstinēdi. vt cū tps erit admittēdi acri⁹ in causas feruoris incumbant. Sexaginta vaccis duo tauri sufficiūt p̄m Varronē. Sed Palladius aut q̄ xv. vacce sufficiūt vni tauro. Si abundātia pabuli ē in regione q̄ pascimus potest annis oib⁹ in feturā vacca submitti. Si deest sunt alternis annis onerande. maxime si alicui operi ꝓsueuerint seruire.

¶ Qualiter vituli debent teneri z quando castrari et domari possūt et qualiter

Cum creuerint uituli leuande sunt matres pabulo viridi obiiciendo in p̄sepijs. Itē bis vt fere in omnibus stabulis lapides substernēdi sunt. vel quid aliud ne vngule putrescāt. ab equinoctio autumnali vna pascunt cū matribus. Castrari nō debent ante biennū quia difficiliter si ante feceris sercipiūt. qui autez postea castrātur duri z inutiles fiunt. Castrantur autez p̄m Palladiū sic. Alligato enī vitulo ac deiecto testiculi eius scissa pelle claudūtur ignitis securib⁹ aut dolabris vel quod est melius formato ad hoc ferramento. vt gladij similitudinē teneat. Ita ei circa ipsam regulā ferri acies imprimitur. vnoqz ictu morz doloris beneficio celeritatis assumit. z vltis venis ac pellib⁹ a sanguinis fluxu cicatrix q̄dammodo cuz ipso vulnere nata defenditur. vulnera vero castratoꝝ cinere sarmēti z spuma linianf argenti. Et potu castrat⁹ abstineaf z cibis pascatur exiguis. z sequēte triduo ei p̄beātur arbores tenues z tenere sūmitates z fruteta mollia z herbe viridis coma. Picem enī liq̄da mixto cinere sunt z oleo modico vulnera diligēter vngenda. q̄ō verū puto cum sine ferro ignito castrant. sed si cuz ferro acuto ignito castrent nō est necessaria presens cura. Semestrib⁹ vitulis dentur furfures tritacei z farina ordei et tenera herba. et vt bibant mane z vespere cureī. Circa finem martij vel aprilis initū domandi sunt boues trimi. nā post quinquennium domari non possunt etatis duricia repugnāte. Capite ergo statim domentur. Qui quidem prius cum teneri sunt frequenti manu sat tractatione mansuescant. sed stabulū noui boues largioꝝ spacijs habere debebunt Ad stabula ducantur. quorum si nimia fuerit asperitas vno die ac nocte vinculis et ieunijs mitigentur. Tunc appellationib⁹ blandis z illecebris oblatorum. non a latere neqz a tergo sed a fonte accedens bubulcus admulceat nares et terga ptractet. sic tamen ne aliquē calce vel cornu percutiat. quod vicium si in primordijs affectauerit obtinebit. Aliqui eos inter se coniungunt

et docent eos onera leuiora portare et qđ
vtile est si arationi parãtur subacto prius
solo exercendi sunt aut arena. Quos ad pe
cturam paras fac primum manua ducere
plaustra. Et si possis p vicum aut oppidu
vbi sit strepit⁹ ducas. Et quẽ feceris dextr
fac etiã sinistrũ ꝛ sic laboranti requies erit
Ubi terra leuis est nõ fortibus bobus sed
paccis ꝛ asinis vti potes ꝛ in leui plaustro
similiter ꝛ ad molã olei facile vt nouus la
bor adducte nera colla non quasset. Expe
ditior autẽ domandi ratio est si asperũ bo
uem mansueto ꝛ valido boui iungas. quo
ostendente facile ad omnia cogẽs officia.
Si post domiturã decumbet in sulco nõ
afficiatur igne vel verbere sed potius cum
decumbit. pedes eius ita ligent vinculꝫ vt
non possit pgredi aut stare vl pascere quo
facto sitꝫ fame laxatus carebit ℔ vicio

¶ De bobus quales debẽt emi et qualiter teneri et de cognitione bo nitatis ipsoꝝ et etatis

In bob⁹ emendis hec signa spectent vt sint nouelli quadratis ꝛ grandibus membris. solidi corpis musculis, vbiqꝫ surgentibus magnis auribꝰ. lata fronte ꝛ crispa. labris oculisqꝫ nigrantibus. Cornibus robustis ac sine curuature prauitate lineatis. patul' naribus ꝛ simis. Ceruice torosa atqꝫ com pacta. palearibus largis ꝛ circa genua fluentibus pectore grandi. armis vastis. ventre non puo. porrectis lateribus. latis lumbis. dorso recto ꝛ plano. cruribus solidis ꝛ neruosis. ꝛ breuibꝰ vngulis. magnis caudis. longis ꝛ setosis. pilo totius corpis denso ꝛ breui. rubei marie coloris ꝛ fusci. Melius autẽ boues de vicinis locis cõparabimus qui nulla soli aut aeris varietate terrentur. vel si hoc deest de locis similibꝰ ad similia transferemꝰ. Illud est ante omnia curandũ vt viribꝰ ad trahendũ comparẽt equales. ne valentioris robur alteri procuret exitium. In morbꝰ autẽ hec cõsideranda sunt. sint arguti. mansueti. portamenta timentes clamoris ꝛ verberũ cibum appetentes. Sed si regionis ratio patitur nullꝰ cibus est melior qꝫ viride pabulum. vbi vero deest. eo ordie ministret quo pabuli copia ꝛ laborum coget accessio. Tenẽdi sunt boues in talibus stabulis vt de paccis dictum est supra. videlicet stratis ꝛ bene clausis vt pedes ꝛ vngule conseruẽtur illese. ac ipsi defendi possint a genzalis musculis et tabanis. Etas ipsoꝝ cognoscitur quia mutant dentes anteriores post annum cõpletum ante decẽ vel octo menses. Deinde pꝰ sex menses successiue mutãt proximos donec in tribus annis mutauerint omnes. et tunc in bono statu existunt omnes in quo perseuerant vsqꝫ ad decẽ vel duodeciꝫ annos. ꝛ cũ sunt in statu dẽtes habẽt pulcros equales ꝛ lõgos ꝛ cũ senescũt minorant de nigrant ꝛ corrodunt.

¶ De infirmitatibus bouꝫ et cura ipsorum

Sciendum est qꝫ egritudines multe accidunt bobus quarũ vna est qꝫ in capitibꝰ eorũ multiplicatur reuma que vulgariter dicit gutta roba ꝛ fit ex superflua comestione ꝛ potu ꝛ ppter nimis humidaꝫ herbaꝫ. ꝛ ex nimia requie ꝛ aeris humiditate superflua. Et cognoscit quia inflant ipsorũ vultus ꝛ oculi. ex qua bos morit si non curet. Sed curat quia statim fleubotomandus est bos infirmus de vena que ẽ sub lingua scilicꝫ qꝫ due quasi coctie seu glandule que sunt ibi signẽtur in pluribus locis cũ punta cultelli bñ incidẽtis ita qꝫ multꝰ egrediatur sanguis. et cũ thure fiat fumigiuꝫ ad nares eius. Item accidunt eis febres ex immoderato labore aut calore. Et morboruꝫ cause vt ait Varro in bobus be fere sunt qꝫ laborent propter estus aut propter frigora. aut propter nimium laborem. vel econtra propter nullam exercitationem. aut si cum exercueris statim sine intervallo cibũ aut potum dederis. Et cognoscũtur cuꝫ febriunt. quia sunt calidi tactu. et maxime

iio.

in lingua ⁊ auribus ⁊ anhelitus ipsorū est spissus et calidus. Quibus subueniri debet cū regimine frigido. s. q̄a laboze omnino cessent ⁊ in loco frigido teneātur ō frondibus salicum ⁊ vitis cooperti. Et comedant frondes salicū ⁊ frigidas herbas ⁊ oꝛdeum coctū infrigidatū ⁊ farinā eius. Et bibant aquā in qua bulierint frondes salicis ⁊ frigidarū herbarum ⁊ oꝛdeuꝫ infrigidatum. Et si vidēbūtur nimio replen de ipsorum sanguine minuat. Item bibāt aq̄m malorū acriū ⁊ prunoꝝ ⁊ ipsa mala ⁊ pruna edant. vel p̄m Marronē curat hic morbus q̄ pfunditur aqua ⁊ pungit oleo ⁊ vino tepefacto ⁊ sustinētur cibo et injcat aliquid ne frigus cedat. Sitienti aqua frigida datur si hoc non pficit demitur sanguis maxime ex capite. Item opilatur ⁊ ingrossatur splen ipsoꝝ. de quo non liberant sed diu sic infirmi existunt. Et cognoscunt. q̄a bulliunt siue tussiunt ⁊ maxime cū trotare cogūtur. Item inflātur boues ex p̄stipatione vel ventositate in ipsoꝝ ventrib⁹ generata. Et cognoscūtur quia si manu vel digito sup fontanellis que sunt iuxta posteriores anchas p̄cutiunt sonat vt timpanum ⁊ visu inflati apparent ⁊ dolore torquentur ⁊ quādoq̄ in terrā se p̄sternūt ⁊ libenter iacent. Curant autē clisteri vel cannulo. de quibus dictū est supra cū tractabat de doloribus equoꝝ. vel cū manu pueri oleo vncta extrabant feces. vel incidat vena caude cum acuto cultello p quattuoꝝ digitos lōge ab ano desubtus. Itē ledunt in collo ex nimia oppressione indecentis iugi. et maxime cū pluuie ceciderint sup collū. Et q̄nq̄ fit ibi ruptura p̄pter humores ibi concursos. que curatur cuꝫ medicinis cōsolidatiuis carniū ⁊ generatiuis cutis scriptis ī curis egritudinū equoꝝ in pluribus locis. et etiā cū aliis quib⁹ mariscalci boum vtunt. et p̄cipue cum vnctione gripe. Itē ledūtur a spinis vel aliis rebus acutis ⁊ duris intrātibus in pedes ipsoꝝ vel alibi casualiter. et q̄bus claudicare coguntur. Et curātur si extrabatur quod intrauit in pedē vel alia parte cū radicibus arundinis tritis. vl̄ cum radicib⁹ diptani superpositis ⁊ pecia fasciatis. Vel cū aliis medicinis de lesione spine scriptis in tractatu equoꝝ ⁊ curātur vt dictū est ibi. Item accidūt eis multe alie egritudines occulte ⁊ alique manifeste. et laxitudines que p̄ueniunt ex nimio labore atq̄ calore. Que cognoscunt ex eo q̄ nō comedunt. vel solitū modū comedēdi mutāt ⁊ libenter iacent. ⁊ ex calore linguam extrahunt ⁊ multe alie mutationes possunt ī eis videri ab his qui eos sanos et incolumes cognouerunt. Boues aūt sani et fortes et agiles cognoscūtur quia facile se mouent cum tangūtur vel pungunt. Et habēt membra grossa ⁊ auriculas eleuatas. Pulcri autem ⁊ fortes generaliter cognoscunt si omnia membra grossa sunt ⁊ sibi inuicē bñ respondent. Possunt etiā alie infirmitates accidere bobus quas cognoscere possunt et curare noueruntoptimi mariscalci boū qui multis annis in talibus sunt experti. Ego autem ea que vere scire potui fideliter scripsi.

¶ De diuersitate seu varietate boum et vaccarum. et de omni vtilitate ipsorum

Ex genere boum e aliqui sunt nigri magni fortes ⁊ quasi indomiti qui bubuli vocantur. non bene abiles ad plaustra et aratra sed in trabēdis per terraꝫ magnis ponderibus exercent. ligati artificialiter quibusdam catbenis libēter morant in aquis. Eorum corpa nō sunt adeo bona vt aliorū boum licet sint valde grossa. Et eorum carnes nimis melancolice sunt. et ideo nō multuꝫ bone neq̄ boni saporis. et licet crude satis sint pulcre tamen cocte turpes efficiuntur Item alij sunt boues quib⁹ cōmuniter vtimur quoꝝ quidā sunt maiores q̄ p̄pter locis planis cōueniunt. Quidaꝫ minores q̄ magis p̄pte exercent in montibus. Et quidam sunt ī magnitudine ac paruitate medij qui vtriq̄ cōueniunt locis. Ampliu

quidam sunt minores quoꝝ carnes tpate sunt cōplexionis. ⁊ ideo bonū nutrimentū humano pstant corpi. et in eo robur ⁊ sanitatem ꝓseruant. Alij sunt etatis pfecte qui ppie propter eoꝝ vires sunt laboribus deputandi. Eoꝝ cornua p soleis calciamentoꝝ sunt optima. Et eoꝝ carnes sunt mediocriter melancolice nō multū cōuenientes nisi habentib⁹ stomachū fortē ⁊ calidū. et bis qui grauib⁹ laboribus exercent. Sūt ⁊ alij senes qui ad labores sunt pigri ⁊ min⁹ vtiles q̄z ꝓdicti. Eoꝝ carnes nimis melancolice ⁊ indigestibiles iudicant. sed eoꝝ cornua bona sunt ⁊ precipue si sint grossa. Cornua boum sunt pectinib⁹ apta. ossa talillis ⁊ puorum cultelloꝝ manubrijs. Et eoꝝ fim⁹ stercorādis agris ⁊ arboribus ac vineis. ⁊ imbuendis granarijs. ⁊ quibusdā alijs vasis ⁊ canistris. Itē vaccaꝝ quedā sunt magne vel medie que ab hominibus tenētur ppter vilitatē generandoꝝ ⁊ nutriendoꝝ vitulorū ⁊ boū. qui plaustris ⁊ aratris humano generi necessarijs deputant. quaruꝝ carnes ⁊ cornua sunt similia masculinis. sed earum lac licet adesum ⁊ caseū sit bonum non tamē eis tollendū sed p nutrimēto vitulorum quoꝝ vita vires ⁊ augmentū optatur matrib⁹ dimittendū. Alie vero vacce sunt pue que solū ꝓpter lac ⁊ caseum retinētur. Et ideo post partū q̄ndecim dieb⁹ elapsis occidendi sunt vituli ⁊ esui boūm deputādi. Quoꝝ carnes tpate ac digestibiles valde sunt ⁊ optime bis q̄ in quiete morantur. Lac vo ⁊ case⁹ satis humano esui competūt. licet nō adeo pfecta vt ouina existunt. Eligende autē sunt tales vacce que non nimis parue sunt. et vbera magna habent.

¶ De ouibus quales emi et eligi debent et de cognitione sanitatis et infirmitatis ipsaꝝ

Oves bone cognoscunt ab etate. si neqz vetule sunt neqz mere agne. nā altere nondū. altere iam non possunt dare fructū. sed ea melioꝛ etas est q̄ sequit spes q̄z ea q̄ sequit mors. Itē cognoscunt a forma. nā ouem esse oportet corpe amplo. que lana multa copiosa sit ⁊ molli. villis altis ⁊ densis toto coꝛpore. maxime circa ceruicē ⁊ collum. Ventrem quoqz vt habeat pilosum esse oportz Cruribus humilib⁹. caudis plixis i italia sed in syria breuib⁹. Itē cognoscunt ex pgenie si agnos solent ꝓcreare formosos. Sanitas ⁊ infirmitas eaꝝ cognoscitur. nam si aperiātur eaꝝ oculi ⁊ vene sunt rubicūde ac subtiles sunt sane. Si vero albe vl rubicunde ⁊ grosse sunt infirme. Itē si capte in pelle colli et ante tracte vix trahi possunt sane sunt. si facile sunt infirme. Itez si manu capiūtur in schima ppe anchas ⁊ stringūt nec flectūtur sunt sane ⁊ fortes. si vero flectuntur sunt infirme. Itē si audacter vadūt p viam sunt sane. si vo molestē capite inclinato sunt egre

¶ Qualiter teneri debent et pasci et in quibus locis

Oportet primū quidendū est vt p totū annum recte pascātur intus ⁊ foris. In stabulo idoneo sint non ventoso. qō magis ad orientē q̄z ad meridiē spectet. Ubi stent solum oportet esse virgultis aut paleis vel alijs straminib⁹ stratū atqz pculiū vt mūdari ac purū fieri ab humiditate vine facile possit. Non enī solū ea vligo lanas corrūpit ouiuz. sed etiā vngulas scabras fieri cogit. Cū aliquot dies steterīt subijcere oportet alia virgulta vel paleas. quo reqescant mollius puriores pulcrioresqz sint. libentius enī ita pascunt. Faciendus quoqz infirmis ⁊ bis que agnos paruos habēt septa secreta ab alijs q̄ eas secludere possis. Hec aūt magis in villaticis gregib⁹ sunt seruāda. Nā in bis que pascuntur in saltib⁹ custodes secū portant crates aut retibia q̄b⁹ cortes in solitudine faciant ceteraqz vtensilia. Longe enī ⁊ late ac varie in diuersis locis pasci solēt. Pascua ouili generi vtilia sunt que vel in noualib⁹ vl pratis siccionib⁹

excitantur. Palustria vero noxia sunt. silvestria damnosa lanatis. Salis vero creb̃a consp̃sio vel pascuis mixta vt̃ cannabulis frequẽter oblata debet pecorus leuare fastidiũ. Nam p byemẽ si penuria est feni vel palee. vicia vel faciliꝰ victꝰ vlmi aut fraxini seruatis frondib⁹ p̃beatur. Estiuis autẽ mensib⁹ pascant̃ sub lucis initio cuꝫ graminis teneri suauitatẽꝫ roxis mixtura cõmendat. Quarta boxa calescente potus puri fluminis prebeat̃ vel putei vt̃ fontis. Medios solis ardores aut vallis aut arboꝛ vmbꝛosa declinet. Deinde cum ardoꝛ infringit̃ ꝛ solũ primo vmbꝛa vespertini roris humescit gregẽ reuocemus ad pascua. Prouidendũ qꝫ est in hoc genere vt pabuli vbertate saturent̃ ꝛ longe pascant̃ a sentibus. que ꝛ lanã minuũt et corpus icidũt. Sed canicularib⁹ et estiuis diebus ita pascende sunt oues. vt capita gregis auertantur semp a solis obiectu. Byeme autem vt̃ pereni solutis gelicidijs ad pascua p̃ire non debẽt. Nã pruinosa herba huic generi morbos creat et tantũ semel aquare sufficiet. Cũ messes sunt facte teneãtur i stipulis. quod est vile duabus ex causis. Nam ꝛ caduca spica saturant̃. ꝛ obtritus stramẽtis ꝛ stercoꝛatione faciunt in annũ sequentem segetes meliores. Per totã estatẽ surgente auroꝛa festinãter mulgeant̃ ne solitũ pastum p̃dant. Et cũ dies incaluerit ducãtur vt calor solis aut ventus vrens nõ possit eis nocere. In vespere autẽ tãdiu foris sint qꝫ recuperent pastũ quẽ p̃diderunt in die. Et cũ redierint p̃spiciant̃ ne sint calide cum in ouilib⁹ includunt̃. Si aũt magnus feruoꝛ fuerit in p̃mis teneant̃ pascuis. ne si longius abierint nõ possint recurrere ad vmbꝛacula. Nec pastoꝛes sinãt eas impoꝛtune aggregari tpe caloꝛis. ꝫ sp moderate dispergãt. ꝛ cũ adducunt̃ calide nõ mulgeantur. Cũ auroꝛa apparuerit moꝛ agniculi ducãt̃. vbi tamdiu sint donec p̃ cipsos ducantur. ꝛ tũc in frigidioꝛib⁹ ducant̃ vmbꝛacul̃s vbi solicite custodiant̃. Cum viderit mane telas aranearꝫ oneratas aqua nõ p̃mittant pascere. Si feruoꝛ fuerit ꝛ pluuia ceciderit non sinãtur iacere sed ad cellioꝛa ducant̃ vbi tanganꝫ a vento semperqꝫ moueantur. Cauẽde autẽꝫ sunt ab herbis supquib⁹ venit arena. Et dicit pastoꝛ expertus qꝫ de mense aprilis maij iunij ꝛ julij nõ sũt dimittende multũ pascere ne impinguent nimiũ. sed de mense septẽbꝛis octobꝛis ꝛ novembꝛis post mediã tertiã sunt tota die dimittende in pascuis vt impinguent inquantum possunt vt melius exire de byeme possint. Autumno debiles precio quoqꝫ mutentur ne imbecilliores eas hibernũ tempꝰ absumat

¶ Quando debent submitti arietibus et qualiter et quanto tempoꝛe sint p̃gnantes et quales debẽt esse arietes et quot oues sufficiunt vni.

Quense aprilis primã ẽ arietũ admissura vt agnos iam maturos inueniat tps hibernum. Fit etiã mense iunij. ꝛ etiã si fiat i mense julij nati ante byemẽ cõualescunt. Secũda fit admissura post mediũ mẽsem octobꝛis vt pariãt circa p̃cipium veris nascẽtibus herbis. Aristotiles asserit si masculos creare velis admissure tpe sic custodies. et aliũ septẽtrionis eligentiũ. ꝛ cõtra cũ ventum greges pascẽdos. Si feminas generari velis austri captãdos flat⁹ ꝛ in eum pascua dirigenda. Aliqui ducb⁹ mensib⁹ arietes a coitu reuocãt. vt facẽ libidinis augeat dilatio voluptatis. Quidã coire sine discretione p̃mittunt vt ei p totuꝫ annũ feturа nõ desit. Quãdiu admissura fit eadem aqua vti oportet. qꝫ cõmutatio aque et lanam facit variã. ꝛ corrũpit veterũ vt ait varro. Cum oẽs cõceperint arietes secernẽdi sunt quia cũ sint molesti obsunt. nec oportet pati minoꝛes ãꝫ bimas salire qꝫ neqꝫ natum ex his idoneuꝫ est. nec nõ ipse fiunt deteriores. Quis p̃gnans est centũ quinquaginta diebus. itaqꝫ admissura fieri debꝫ tali tempe qꝫ prius nascat̃ circa finẽ autumni

cum aer est modice temperatus. ꝛ ꝑmitus oritur herba imbribus prioribus euocata. Eligendi sunt arietes candidissimi in regionibus illis in ꝙbus sunt oues albe. Item mollib⁹ lanis in ꝙbus nō solum corporis splendor ꝓsiderādus est sed etiā lingua. q̄ si maculis fuscabit̄ varietatē reddit i sobole. ꝛ si nigra est nigros creat. De albo q̄q̄z nascitur coloris alteri⁹. De fuscis nunq̄m potest alius creari. vt ait Columella. Eligemus aūt arietē alt̄ ꝑcerum. ventre ꝑmisso ꝛ lanis candidis tecto. Cauda lōgissima ꝛ lata. Cornis cornib⁹ ꝓnis ad rostrū. lana opertus aurib⁹. amplis pectore ꝛ scapulis ꝛ clunibus latis. velleris depressi. fronte lata. magnis testibus. etatis ꝑme. q̄ tamē vsq̄z ad octo ānos vtiliter potest inire. Femina debet bima submitti que vsq̄z ad quinquennū feture necessaria est. āno septimo deficit. Itē ex ꝑgenie animaduertit̄ aries. si agnos ꝑcreat formosos. Centuz ouibus vnus aries sufficere ferī et quotcunq̄z sint centenaria tot arietes sufficere ait Varro.

¶ Quādo debent tonderi et qualiter et quando signari

Ense aprilis locis calidis tondeant̄ oues ꝛ serotini fetus signent̄. Tempatis vero mēse maij celebranda tonsura est ꝛ ꝑcipue cū sudare incipiūt. quādocūq̄z ab equinoctō verno ad solsticiū. vt ait Varro. Sed tonsas oues hoc modo iuuabis. Succum sumes decocti lupini. feces vini veteris eisq̄z miscebis amurcā. ꝙbus in vnū corpus redactis tonsas oues linire curabis. Post triduum si mare vicinū est litori merganť extremo. Si vero alijs locis pascimus aq̄ celesti cum sale paululū decocta sub diuo debebit ouiū tonsor vncta membra diluere. hoc enī modo curatū pecus anno toto nec scabrum fieri dicit̄ ꝛ prolixas lanas crearе fertur ꝛ molles. Sed tribus diebus per annū lotas oues oleo ꝛ vino vngere oportebit. Propter serpentes qui plerūq̄z sub p̄ sepibus latent cedrum vel galbanum vel mulieris capillos aut ceruina cornua frequenter vramus. Si qua in tonsura plagam acceperit is locus pice liquida liniatur. Quidā in anno bis tondēt vt in hispania ac semestres facūt tonsuras

¶ De cognitione etatis ouiū

Dentes ouiuz mutantur post vnuz annum ꝛ dimidiū scz duo anteriores. Et postea post sex menses mutāt̄ duo primi. ꝛ postea mutant ceteros ita q̄ equāt̄ i trib⁹ annis vel quattuor ad plus. Et donec sunt inequales. sunt iuuenes. Quando equales sunt in statu. Quādo discalcātur ꝛ minuuntur ꝛ corrumpunt̄ sunt senes. ꝛ tūc mus eorum fit larus ꝛ grossus. Et stant i bono statu vsq̄z ad octo annos ꝛ quedā vsq̄z ad decē si copiose pascant̄. sed si famē sustinent necessario cito senescūt

¶ Quādo et qualiter debēt mulgeri. et caseus fieri et seruari

Vsq̄z ad festū sancti michaelis bis in die mulgeantur oues ꝛ postea semel. Lac elici potest ne nimis pingues cū arietibus mittantur. ne inoportuno tempe fet⁹ emittāt. Sed post coniunctionē arietū vt pinguesfiant custodiātur. per totā estatē festināter mulgeātur surgēte aurora vt hora ꝓgrua ducātur ad pascua. Omnes silentuz teneant dum mulgeant oues excepto magistro qui tantū oportuna loquat̄. Caseuz coagulamus sincero lacte coagulis agni vel edi. vel pellicula que solet pullor ventrib⁹ adherere. vel agrestis cardui floribus vel lacteficulneo cui serū debet omne deduci vt et ponderibus vrgeat̄. Vbi ceperit solidari: opaco loco ponat̄ aut frigido. et ꝓssus ſꝫ inde adiectis ꝓ acquisita soliditate ponderibus. trito actorefacto sale debet aspergi ꝛ iam durior vehementius premi potest. Post aliquot dies soliditeiā formule statuātur ita ꝓ crates ne inuicez se vnaqueq̄z contingat. Sit autē loco clauso ꝛ a ventis

tz

remoto vt teneritatē ⁊ pinguedines seruet Vicia caseī sunt si aut siccus aut fistulosus est. quod eueniet. si aut parum prematur. aut nimiū sal accapiat aut calore solis vrat In recenti caseo conficiēdo aliqui viridem nucleos pineos terunt. atq; sic mixto lacte congelāt. Aliqui cimini tritū frequenter colatū congelāt. Qualemcūq; etiā sapore velis efficere potes. adiecto quod elegeris condimento seu piperis seu cuiuscunq; pigmenti.

¶ De morbis ouium et curis ipsarum

Dalcitur etiam gonsum sub gula ex fluxu humorum a capite descendētiū. Et pforatur ibi pellis. ⁊ inde quasi aqua paulatim egreditur ⁊ curāt. Itē patiunt grossitiē splenis ⁊ inflātur. et hoc sepius de mense maij ⁊ aplis. ex multitudine sanguinis grossi ⁊ visci si ex quo sepius subito moriunt. Et cōfert eis vnū stecciū duoꝝ digitorū ponere inter nares ⁊ facere q̄ multus egrediat sanguis ex quo quedā liberant et quedā nihilominus morītur. Itē patiunt febres q̄ cognosci ⁊ curari possunt. vt dictū est de febribus in tractatu boum. Possunt etiā eis alie accidere egritudines quas cognoscere et curare nouerūt pastores expertissimi qui totis temporibus suis in sola custodia ouium exercentur. et in talibus solummodo student

¶ De agnis qualiter teneri debēt. et quādo castrari

Cum nascuntur agni vnaquaq; septimana per mēsem sal dei eis abinde in antea omī tpe q̄ntadecima die. Quādo autē separant a matrib⁹ mox tondent ppter pediculos. et quia melius crescunt ⁊ vnaquaq; bebdomada sal detur eisdē. Circa nativitatē domini tunga aut cū matribus. ⁊ hec de agnis Pallad⁹ dicit. Varro autem ait cum parere incipiūt oues pastores eas injciunt in ea stabula que ad eam rem habent secluſa. ubiq; agnos natos recēter ad ignem ponūt. et p biduū aut triduum retinent dū cognoscant matrē ⁊ pabulo se saturent. Deinde cū matres ad pastū cū grege prodeunt retinēt agnos. qui cū reducte ad vesperū fuerint alunt lacte. et rursū discernūtur ne nocte a matribus ꝑculcentur. Hoc idē faciunt mane anteqūm matres in pabulū exeant vt agni fiant saturi lacte citer decē dies. Cum preterierint palos affigunt ⁊ ad eos alligant libro. id ē. cortice aut qua alia re leni distātes. ne de toto die currentes inter se teneri deliberent. id est. destruant aliquod membroꝝ. Si ad matris mammam non accedent admouere oportet. et labia agni vngere butiro aut adipe ⁊ squilla et olfacere labia lacte. Diebus post paucis obijcere bis viciam molluā aut herbaz teneram anteqūm exeant pastū ⁊ cū reuertūt et sic nutriūtur quoad facti sunt q̄drimestres. Interea matres eorū bis temporib⁹ non mulgeant. Cū depulsi sunt agni a matribus. diligentia est adhibenda ne desiderio senescant. itaq; deliniendus. id est. blandiendus. in nutritu pabuli bonitate et a frigore et estu ne quid laborent curandum. Cum oblitione iam lactis non deliberant matrem tunc deniq; compellendū in gregem ouium

¶ De vtilitate ouiū et agnorum

Vtilitas ouiū magna est. nā ex pilis ipsarū fiunt indumēta necessaria et delectabilia ad hominū salutē ⁊ vitam qui quanto sūt subtiliores tanto melliores et maioris pcij. Ex pellibus cuz pilis fiunt pellicie ac fodre pannoꝝ tempore frigoris oportune Et ex ipsis depilatis fiunt calciamenta et carte. Ipsarum lac est ad victū conueniens et satis salubre. quod quāto recentius est tāto melius. et quanto spissius tāto amplioris est nutrimenti. Et ipsius aquositas que est serum est solutiua ventris et colerā educit ab eo. Caseus autē qui ex eo fit nutrimētū

est corporis humani.qui quanto recentior est tanto melior.& quãto vetustior & durior tanto peior.Et qui ex eo est nimis salitus vel nimis viscosus aut nimis frãgibilis non est bonus.vt ait Ratis.sz ille bonus est qui tenet mediuz inter vtrũqz.Caro autez pecudũ est indelectabilis saporis & humida nimis atqz inconueniẽs.nisi forte vilioribus rusticis assuetis qui cõtinuis laboribus exercẽtur.Agnorũ vero caro satis cõuenies est cum fuerit a lacte remota sed castratoz optima.nutrimentum bonum & multũ prebens si annalis fuerit. vt ait Auicenna.Sed si eam etatez excesserit. fit deterioz.et quanto vetustior tãto peior. et ad digerendũ durior.Pelles autẽ et lane agnorum sunt optime atqz ad operimẽtum humani corporis apciores ꝙz matrũ.

¶ De capris hircis et hedis quales debeãt eligi qualiter teneri et quanto tempore sint pregnantes. et de ipsarum etate sanitate et vtilitate.

Qui capruz gregem constituere vult in eligendo animaduertere oportet primum etatez vt ea pareat que tã ferre possit fructũ. et de bis eam potius que diuinus. nouella enim ꝙz vetus est vtilioz.In forma videndum vt sint firme. magne.corpus leue.crebro pilo.sub mento duas vt mãmillas pẽsibiles habeant quia be fecundiores sunt. vbere grandiore sint vt lac multũ & pingue habeant.Hircus cũ similibus sub mento mammillis.gurgulione longo breui plena qz ceruice.auribus flexis & grauibus.paruo capite.nitido spisso & longo capillo.ad ineundas feminas ante annũ congruus. non autẽ durat vltra sexenniuz.Ex capris meliores sunt que bis pariunt.Ex bis potissimũ mares sunt eligẽdi ad admissuras Catho scribit in fiscello seruari esse capras que ex saxo saliunt plus sexagenos pedes. Huic pecori stabula meliora sunt que spectant ad hibernos solis ortus & que lapide aut saxo sunt strata vt caprile minus sit vliginosum ac lutulentũ.Teneri ac pasci hoc pecus debet quasi ouinũ.sed habet ꝓpria quedam ꝙ potius siluestribus salubꝰ delectantur ꝙz pratis.studiose enim de agrestibus salibus pascũtur atqz in locis cultis virgulta carpunt.itaqz a carpendo capre dicũtur.ideoqz in lege locationis fũdi excipi solet ne colonus capriã in fundo pascat.Post autumnũ exeunt in gregez hircorum.quia que concipit post quartũ mẽsem reddit tempore verno.Edi cum trimestres facti sunt submittũtur & in gregem inciptunt esse.Satis magnuz gregem putant esse circa quinquagenas eo ꝙ capre lasciue sunt & se dispergunt.contra oues se congregant ac cõdensant in locum vnũ.Singulis decem capris singuli sufficiunt hirci Ultra octo annos seruande non sunt.Nã hoc genus lõgioꝝ sterilescit etate.Sanas esse capras nemo ꝓmittat.Nunqm enim sine febre sunt vt ait Varro.Accidit etiam sepe vt in corporibus vulnerẽtur eo ꝙ inter se cornibus pugnant.ac etiã spissis & spinosis locis pascũtur.Quibus subueniendũ est vt in curis vulnerũ equorũ dictum est in capitulis plerisqz.Utilitas capraruz est ꝑcipue in pelle et lacte ac edis.Nam ex ipsarum pellibus fiunt optima calciamenta et equorũ selle operiuntur.Lac ipsarũ multum est & humano corpori optimũ & precipue non coagulatũ parũ caseatis habẽs Et qui ex eo fit caseus non est adeo laudabilis vt ouium. Caruz carnes nimie sunt siccitatis et ad digerendum dure existunt. ideoqz male.Sed edorũ carnes sunt optime ad salutem & delectationẽ & precipue lactantium.Et ex ipsarũ pellibus optime fiunt carte ac delicata calciamenta bis conuenientia qui voluptuose viuere cupiũt.

¶ De scrofis verribus et suibus quales debent eligi et qualiter teneri et quanto tempore sint pregnantes et de ipsarum etate sanitate et vtilitate

Verres legendi sūt
vastī ⁊ ampli corpis sed rotundi
potius q̄z longi. ventre ⁊ clunib⁹
magni rostro breui. ceruice glādulis spissa
vnius coloris pon⁹ q̄z varij. libidinosi. an-
miculi. qui v'q3 ad quadrimos inire femi-
nas possunt. Scrofas vero longi lateris
debemus eligere. et q̄bus ad sustinendum
feture onus se magn⁹ venter effundat ce-
tera verrib⁹ similia. Sed in regionib⁹ fri-
gidis densi nigriq3 pili. in tepidis qualescū
q3 puenerint. Iē ex bona ꝓgenie vt porcos
multos pariat. Hoc gen⁹ in omnib⁹ locis
haberi potest. melius tñ agris palustrib⁹
q̄z siccis. p̄cipue vbi arbor fructuosior silua
suppeat. que subinde maturis fructib⁹ al-
terna p annū mutatione succurrat. Locis
maxime graminosis ⁊ cannaz vel iuncti ra
dicibus nutriunt. Sed deficiēnib⁹ alimen
tis p hyemē p̄benda sunt pabula glandiū.
castanearū ⁊ simiłū vel faba aut ordeū vł
frumentū. Hoc eni non modo pinguedi-
nem efficiunt sed etiā carnis iocundum sa
porem. Pastū exigunt estate mane. ⁊ ante
q3 estus incipiat subigunt. id est. vadūt in
locum vmbrosum maxime vbi sit aq̄. Ꝑ
meridiē rursus lenito feruore pascunt. Hy
berno tempe non ꝑus exigūt pastū q3 pru
na eu anuit ⁊ liquefacta est glacies. Porce
ce gregatim more aliorū pecudū claudē
de non sunt. sed aras sub porticibus facie-
mus quib⁹ mater vna queq3 claudatur. q̄
are fiunt superiori pte detecte vt libere nu
merum pastor explorz ⁊ oppressis a matre
fetibus sepe subueniat subtrahendo. Cura
bit autē vt fetus ꝑpios cum vna quaq; p̄-
cludat. plus vero q3 octo vt columella di-
cit nutrire non debet. Palladio autem sex
videnī sufficere. q̄ licet plures valeat edu-
care tñ enimio sueta deficiet. Varro ait q̄
tot porcos parere potest q̄t mamas habz.
si minus pariat fructuariā idoneā nō esse
Si plures pariat esse portentū in quo ill⁹
antiquissimū fuisse scribitur q̄ sus enee la
uini. xxx. peperit porcos albos. Nutritari
octo porci paruuli primo possunt. icremē
to facto a porcis dimidia ꝑs remoueri so-
let quia neq3 mater potest sufficienter le ꝑ
bere neq3 generati roborari. Ad feturam
verres duob⁹ mensibus ante secernēdi sūt
Optimū ad admissurā tempus a fauonio
ad equinoctiū vernum. id est. a kalēdis fe
bruarij ad diē duodecimū martij. ita enim
contingit vt in estate pariat. quattuor eniz
menses est pregnans et tunc parit cum pa
bulo abundat terra. neq3 minores admit-
tende q̄z annicule. melius. xx. menses expe-
ctare vt bime pariant. Cum ceperint dici-
tur hoc facere vsq3 ad septimū annuz recte
Admissuras cū faciunt in luto volutant li
benter. quia illorum requies est vt lauatio
hominis. Cuz omnes conceperint rursus
segregant verres. Verres octo mensiuz in
cipit salire. idq3 vsq3 ad quadriennū recte
facere potest. Deinde ut retro quoad perue-
nit ad lanium. id est. impossibilitatē coeun
di. Sus vsq3 adeo pinguedine crescere so
let vt se ipse stans sustinere non possit neq3
progredi vq̄z. Nam i lusitania fertur sus
eē occisus q̄ fuit inuētus viginti trib⁹ pon
dō. id est. quingentis sexaginta q̄nq3 libris
cuiusq; suis a cute ad os pedem ⁊ tres digi-
tos fuisse. id est. habuisse lardū cum carne.
vno pede ⁊ tribus digitis grossum. vt ait
Varro. Addit etiaz se in arcbadia vidisse
suem qui præ pinguedine non modo sur-
gere non posset. sed etiā in ea murē nidum
fecisse et peperisse mures. Iocunditas scro
fe perpendit quia quod in primo ptu agit
non multū in reliquis mutat. Subulci bi-
nis mensibus porcos sinunt cum matrib⁹
deinde cuz iā pasci possunt secernūt. Por
ci nati byeme fiunt exiles propter frigora.
et quia matres aspernātur eos propter ex
iguitatem lactis. et quia ex hoc dentibus
sauciātur ab eis earū mamme. Binius ē
earum annus bifariam. quia bis pariunt
in anno. quaternis mensibus fert ventrez.
binis nutritat. Aras facere oportz circiter
trium pedū altam et latā amplū paulo ea
altitudine abs terra nedum exire pelit pre

gnans aboꝛtiat. Altitudinis modus sit vt subulcus facile circumspicere possit ne qs porcellus a matre oppꝛimatur. et vt facile purgare possit cubile. In aris ostium esse debet ⁊ lumen inferius altū palmipedale. i. vno pede ⁊ palmo ne porcelli ex ara cū mater prodit transire possint. Quotiensc̃unq; subulcus purgat totiens arenam mittere oportet aut quid aliud quod erugat humoꝛem. Et cū peperit largioꝛe cibatu sustẽtet. quo facilius lac suppeditare possit. In qꝫ bus oꝛdei circiteꝛ binas libꝛas aqua made factas dare solent mane ⁊ vespeꝛe si alia q̃ obijciant non habuerint. Scrofe bis in die lactis causa bibant. Cum porci a mamma depulsi sunt si fundus ministrat dari solẽt pinacie ac scropei ex vuis. A partu decem diebus pꝛoximis non pducunt ex aris matrem nisi propter potum. Elapsis decẽ diebus sinunt exire pastum in pꝛopinquuz locuz ville vt crebꝛo reditu lacte possint alere poꝛcos. Cuz creuerint sequũtur matreꝫ ad pastū. domiq; secernũtur a matribus ac seoꝛsum pascũt. Nutrices subulcus assuescere debet vt omnia faciant ad bucinam. primo cū incluserunt cum bucinatum est aperiunt vt exire possint in eū locuz vbi oꝛdeum fusum sit in longitudine. sic enim minus disperit q̃z in aceruos positū et plures facilius accedunt. ideo ad buccinam cõuenire dicuntur ne siluestri loco dispersi pereant. Castrãtur verres commode annicu li nec minoꝛes q̃z semestres quo facto nomen mutant ⁊ e verribus dicunt maiales. De sanitate suū vnum solū exempli causa dicam. Porcis lactẽtibus si scrofa lac suppeditare nõ potest. triticū frictū dari oportet crudū enim soluit aluum. Vel oꝛdeum obijci ex aqua quoad fiant trimestres. In centū scrofis decem verres satis esse putãtur. Utilitas poꝛcoꝛuz est quia eoꝛ carnes ad cibum competũt recentes et sicce. Et eorum lardum est optimū in condiendis omnibus cibis. Et eoꝛū adeps optima pꝛo calciamentis pꝛseruãdis. et ĩ pluribus vnguẽtis ad curãdas egritudines oportuna. Itẽ est alia vtilitas q̃ vineis immissi necdum turgentibus. et exacta vindemia gramine persecuto fossoꝛes diligentiam imitantur.

¶ De canibus quales debent eligi et qualiter teneri ⁊ instrui et de ipsoꝛum vtilitate

Quis est custos ceius pecoꝛis quod eo comite ĩdiget ad se defendendum. in quo genere sunt maxime oues et capꝛe. eas enim lupus captare solet. cui opponimus canes defensoꝛes. In suillo pecoꝛe sunt qui se defendũt vt sues verres maiales et scrofe. Canum genera sunt duo. vnum venaticũ pertinens ad feras. Alterum quod custodie causa paratur pertinens ad pastoꝛes. De quo dicere intendo. Ad formam huius artis primũ etate idonea parandi sunt. nam catuli et senes nec sibi nec ouibus sunt pꝛesidio et lupis nonnunq̃z pꝛede. Facie debẽt esse formosi. magnitudine ampli. oculis magnantibus. naribus congruentibus. Labꝛis subnigris aut rubicundis. mento suppresso. et ex eo natis duobus dentibus dextra et sinistra paulo superioꝛibus eminentibus directis potius q̃z bꝛochis id est. toꝛtis. habentes acutos dentes labꝛo tectos. Capitibus et auriculis magnis ac flactis. id est. plicatis. grossis ceruicib⁹ ac collo. internodijs articulorum longis. pedib⁹ magnis et altis. digitis discretis ac vngul' duris et curuis. Coꝛpoꝛe suppresso spina neq; eminula. id ẽ. sima neq; curua. cauda grossa. latratu graui. byatu magno. coloꝛe potissimum leonino. Femine veꝛo debent esse mammose. capillis equalibus. Cauendum est ne a laneis. id est. lanificibus. ne ve a venatoꝛibus canes emas. Nam alij ad pec⁹ sequendum inertes sunt. Alteri si viderint leporem aut ceruum eum potius q̃z oues sequuntur. quare a pastoꝛibus emptus melioꝛ est. qui oues sequi consueuit. aut

120.

qui sine vlla consuetudine fuerit. Canis ci facile quid assuescit. Pane bene pascendi cū grege sunt ne ppter famē volens quere re cibum a grege recedat. Noxicine ouis carnes nō patiant pasci ne ducti sapore mi nus se abstineant. Sed dent eis ossa bñ cō tusa. nā ex his dentes fiunt firmiores z os magis patulus ppterea q vehementi⁹ du cuntur. mali acriores q fiunt ppter medul larum saporē. In die cibū capiant vbi pa scuntur vespere vbi stabulātur. Catule tri bus mensib⁹ solent esse pgnantes. In pru si plures sūt eligere oportet quos velis ba bere reliquos abijcere. quāto pauciores re linquūtur tāto in alendo meliores fiūt. Itē substernat eis aliquid quo molliore cubili facilius educent. Catuli diebus .xx. videre i cipiunt. duobus mēsibus primis a pru nō disiungūtur a matrib⁹. Educunt eos plu res in vnū locū z irritant ad pugnandum quo acriores fiāt. Itē consuefaciunt vt alli gari possint. primū lenibus vinculis que si abrodere conātur ne id cōsuescant facere. verberibus eos terrere solent. Quidā nu cibus grecis in aqua tritis vngunt aures z inter digitos eo q musce et ricini pulices ibi stare solēt qō si non fiat ea exulcerantur Ne vulnerent a bestijs imponunt bis col laria ferri habēta sub se lene corū clauulū infixū necollo noceat duricia ferri. Fume rus canū pro pecoris multitudine solet pa rari. Sed in regionib⁹ siluestrib⁹ remotis a villis vbi bestie male sunt multe req̄runt plures. Nā in villatico grege duo sufficūt vn⁹ sc̄z masculus alter femia. eo q simul sūt assiduiores. z idē cū altero fit acrior. Et si al ter eger est ne sine cane grex sit. Quos con suefacias in nocte vigilare et in die clausos dormire

De pastoribus quot et quales de bent esse et qualiter se habere

Ad maiores pecu des necessarij sunt etate ꝑfecti. Ad minores pueri q̄q̄z sufficūt. Ite rum qui in collib⁹ versantur firmiores re quiruntur q̄z qui in fundo quotidie ad vil lam redeunt. Itaq̄z in saltibus licet vide re iuuentutē z eam fere armatā cum i fun dis nō modo pueri sed etiā puelle pascant In die pascere debent greges simul cōmu niter oēs. Contra pnoctare ad suū quēq̄z locum gregē oportet. Omnes esse debent sub vno magistro pecoris z is maior natu et ceteris peritior esse debz eiq̄z omnes alij parere debent. Ita tamen oporteat eum ali os etate precellere ne propter senectutē mi nus sustinere possit labores. neq̄z enim se nes neq̄z pueri taliū difficultatez ac monti um arduitatē et asperitatem facile ferunt. quod pati necesse habēt qui greges sequū tur presertim armenticos atq̄z caprinos q̄ bus rupes ac siluе ad pabulandum conue niunt. Forme hominū legende sunt vt sint firmi et veloces. mobiles. expeditis mēbris qui non solum pecus sequi possint. sed et iam a bestijs ac predonibus defendere. qui onera extollere iniuncta possint. qui excur rere. qui iaculari non omnes ad hanc rem apti sunt. Magistrum prouidere oportet vt sequantur omnia instrumenta que pe cori ac pastoribus opus sunt. maxime ad vi ctū boū z ad medicinā pecudū. Ad quārē hūt iumēta dossuaria dñi. alij eq̄s alij mu los l' asinos. aut alia q̄ on⁹ dorso ferre pos sunt qui in fundo perpetuo manent. Facile habent conseruari in villa que pastoribus necessaria faciāt. Dies autem qui in saltib⁹ et siluestribus locis pascunt. mulieres ad iungere oportet que greges sequantur. et cibaria pastoribus expediant eosq̄z assidu iores faciant. Magister pecoris sine litte ris idoneus non est eo q rationes domini cas conficere nec aliud quicq̄m recte face re potest. Pastorum numerus esse debet ꝑm multitudinem pecudum et genus eaꝝ et diuersitatem locorum pastionis. et ven dentium agnos et facientium caseos. Vel non maior vl minor talis et tantus q̄ opor tuna huic operi omia possit commode ex plicare

De leporario et leporib⁹ ceteris q3 feris animalib⁹ includēdis

Leporarius est locus clausus in q̄ includunt lepores et capreoli et cerui et apri et cuniculi. ceteraq3 alia nō rapacia fera tamē sic antiquit⁹ appellat⁹ eo q̄ lepores precipue includebant in eo. sed omniū borū custodia incrementū et pastio aperta et nota est. ideoq3 breviter explicāda. Itaq3 septa ex materijs circa locū magnū vel puum ꝑm optionē3 vel possibilitatē dñi fiat. adeo alta et cōpacta q̄ neq3 lupus neq3 alia bestia intrare possit neq3 desup trāsilire. Ibiq3 oportet esse latebras in virgultis et herbis. vbi lepores interdū delitescant. et arbores patulis ramis q̄ aquile conatū impediāt. In quo si lepores mares et femias paucos intromiseris breui tpe locus implebit. tanta est fecūditas bui⁹ quadrupedis. Sepe eni cū catulos habēt recētes alios in vētre reptunt habere. Itaq3 q̄ scire volet masculum a femina discernere vt Arcbadi⁹ scribit nature forāmina debet inspicere. naz sine dubio masculus vnū. femina duo inuenitur habere si caute et subtiliter inspiciat. Sed leporū tria genera fere sunt. vnū italicum. pedib⁹ primis humilib⁹. posterioribus altis. supiore pte et dorso bira. ventre albo. auribus longis. q̄ lepus dicit cū ꝓgnano sit tunc cōcipere. In gallia trāsalpina et i macedonia fiunt pmagni. In byspania et italia mediocres. Itez in gallia reperiunt alij alterius generis toti cādidi. Tertij generis est qđ in byspania et puincia et ptib⁹ lombardie sibi coherētib⁹ nascit similis nostro lepori ex quadā pte sed humilis. quē cuniculū appellant. Lepus dr eo q̄ leui pede ambulat. Cuniculi dicto vocabulo nominat. eo q̄ sub terra cuniculos ipsi facere solent vbi lateāt in agris et nemoribus pratis et vineis. Apros habere posse in leporario et capreolos et ceruos nō est dubiū. Recitat autem varro q̄ cū esset in quodā loco qui vocatur ager laurētij in q̄ triclinū erat i emi-

nenti loco vbi cenabat. magistraliter fieri vidit. nā silua erat supra q̄nquaginta iugerum materia septa. Vocat⁹ fuit quidā qui cū stola et cithara venit. et cū cantare iussus esset bucina inflauit. et subito circūfulsit eū et ceteros tāta multitudo ceruoꝝ aprorū et aliorū quadrupedū q̄ valde formosum sibi apparuit spectaculū. Leporarij vtilitas magna est et delectatio maxima. nā ex paucis animalib⁹ inclusis breui tpe habent mltā. quoꝝ carnes esui cōperiūt et habent facile. Pelles āt ꝑ vestimēta et corrigiis sūt oportune.

De piscinis et piscib⁹ includēdis

Qui piscinam habere deliberat ꝑmū eligere oportet locū conuenientē q̄ nullo tpe aq̄ careat. nō eni in alijs pñt durare locis. Ex piscinaꝝ quedā sunt pue quedā magne. q̄dā mediocres. Et iteꝝ quedā sunt fontane quedā stagnee. q̄dā marine. et quedā etiaz fluuiales. Si pue sunt muniant septis ex lignis vl̄ viminib⁹ aut lapidib⁹ ꝓstructis ne lodia vl̄ aliud aial nocēs intrare possit Et funes aut vites supra eā tendant. q̄bus aues terreant rapaces. In eisq3 ponant pisces illi aq̄ conuenientes ex bis q̄ inueniunt in ptib⁹ illis. Nā quidā libēt⁹ stāt in fontibus vl̄ fluuioꝝ aq̄s. alij in stagnis et lacub⁹. nō nulli aq̄ delectant marina. Fit aūt pua piscina ꝑfunda in q̄ntū fossorib⁹ pfūdari possit. Si aq̄ fontana vl̄ fluuial' sit. in ea poterunt cōmode viuere ex bis q̄ sunt i ptibus lombardie. cauedani scardine barbi. et quidam alij pui pisces et forsan bruche. Si vo sit lacualis vel stagnea luti habens cōmodius erunt in ea tinche. que more porcorum delectantur. et anguille viscose. et etiam ceteri parui pisces dūmodo non sit corruptione infecta. Sed lucij non sunt i parua piscina ponendi. quia multos deuorāt pisces licet ranas libenter edant pisciculis inimicas. Sed in magnis piscinis cōmodestare possunt. Q3 si marina fuerit aqua de mari educta omnia genera marinoruz

piscium in ea seruari possunt. Si piscinaz magnam habere volueris oportet ipsam fieri ex magno lacu z stagno i quo sint aq̄ plurime cōgregate niue ac pluuijs aut fontibus vel flumine in eum fluentib⁹ vel etiam aqua marina. quod in plurib⁹ euenit locis. Qz si ex ipso lacu vel stagno aqua p aliquā partē exeat. ibi claudatur taliter q̄ impediatur piscium exitus et non aque Qz si ex aqua dulci consistat poterunt in ea poni ac seruari omnia genera piscium tā magnorum q̄z paruorum in talibus aquis viuētium. Sunt z aliqui pisces marini qui ad aquā dulcem accedētes letant̄ z delectant̄ in ea. et tales similiter poterunt in aq̄ dulci seruari z piscina. Si vero fuerit ex aqua marina in ea ponētur omnia genera piscium marinoz si sit valde profunda nisi sit piscis maximus. vt balena que nullo loco nisi maris pelago claudi potest. Si vō mediocris magnitudinis sit piscina ex bis q̄ predicta sunt facile potest haberi doctrina quales pisces possint in ea includi. Piscine vtilitas magna est quia ex paucis piscibus inclusis breui tempore habentur plures ex quib⁹ plures possunt vendi z plures ad esum haberi

De pauonibus

Completo tractatu animalium quadrupedum nutriendorum ac piscium. de bipedibus z ceteris volatilibus est dicendū. Et primo de pauonibus qui suo decore nobiliores sunt ceteris. Quos nutrire vt egregie ait Palladius facile est nisi fures aut animalia inimica formides. qui per agros vagantur z plerūq̄z sponte se pascunt pullosq̄z educant. Altissimas vespere arbores apetunt Una bis cura debetur vt incubātes per agruz feminas que hec passim faciunt a vulpe custodias. ideoq̄z in breuibus insulis melius nutriunt̄. Vni masculo femine quinq̄z sufficiunt. quod seruandum est vt ait Varro si ad fructum spectes. nā tunc pauciores debent esse mares q̄z femine. si ab delectationem. contra formosiōz enim masculus. Masculi ova et pullos suos persequūtur velut alieni genas. paruſq̄z illis cristarum nascatur insigne. Ab idib⁹ februarij incipiunt calere. faba leuiter torrefacta incitantur ad libidinem si eis quinto quoq̄z die tepida prebeatur. Cupiditatem coeundi masculus confitetur quotiēs circa se amictum caude gēmantis iteruat cum stridore percurrens. Si ova pauonū gallinis supponātur excusate matres ab incubatione tribus viabus per annū fetus edunt. Primus partus quinq̄z ouorum. secundus quatuor. tertius triū vel duorū esse consueuit. Sed electe si hoc placuerit galline sint. que a primo incremento lune nouem diebus habeant nouē ova suppositā. quinq̄z pauonina et cetera sui generis. z decima die omnia gallinacia subtrahantur. et alia gallinacia recentia totidē supponantur. vt completis triginta diebus possint cum pauoninis aperiri ouis. Ova autem pauonina que galline subiecta sunt sepe manu conuertant̄. quia becipse facere vix valebit. vnamquāq̄z partez oui notabis vt cōuertisse cognoscas. Maiores gallinas oportet eligere. nam minoribus pauciora supponas. Cubilia debent eis fieri sb̄ tecto discreta. et a terra eleuata vt neq̄z serpēs neq̄z bestia accedere ad ea possit vt ait Varro. Preterea locum ante se puruz habere debent cubilia. quo ad pastum exeant diebus aptis. Nam vtrūq̄z locum puruz esse volunt be volucres. Itaq̄z pastorez earum cuz vacillo. id est. vadili circuire oportet ac stercus extollere. Natos si ad vnam transferre a pluribus velis. quindeciz vni nutrici sufficiūt. Primis diebus far ordei aspersum vino pullis dabitur vel vndecīq̄z cocta pulticula et refrigerata. Postea adijcietur porrum concisum vel caseus recens sed expressus. nam serum pullis nocet. Locuste etiam pedibus ablatis prebentur. Ita pascendi sunt vsq̄z ad vnum mensem. Deinde ordeum poteris prebere solenniter. Tricesimo tamen quito die

postq̃z nati sunt in agrū tutū ejci possunt comitāte nutrice pascēdi. cui⁹ singultura vocātur ad villā. Pituitas vero ⁊ crudi/tates bis remedijs submouebis quib⁹ gal lina curat. Maxim̄ illis piculum est cuz incipit crista pduci. nā patiunt languores sicut infantes cū dentes eis nascunt. Utilitas ipsoz est quia ipsoz carnes satis bone sunt ⁊z ad digerēdū dure. Masculoz pēne sunt pulcerrime. ideoq; puellis p sertis et alijs ornamētis apte

De fasianis

In fasianis nutrien dis hoc seruādū est vt nouelli ad creandos fet⁹ parent. i. q̃ anno su perioꝛi sint editi. veteres enī fecū dī esse non possunt. Ineant feminas mēse martij vl ap/lis duab⁹ feminis vn⁹ mascul⁹ sufficit. Se mel in anno ferus creant. viginti fere ouis pariendi ort⁹ pcludit. Galline bis melius incubabūt. ita vt q̃ndecim fasianina ova vna nutrix coopiat. cetera sui generis sup/ponant. In supponēdo de luna et diebus que sunt de alijs dicta seruem⁹. Tricesim⁹ dies maturos pullos in lumē mittet. sed p q̃ndecim dies discreto toto ⁊ p̄sperso vino ⁊ refrigerato leuiter ordei farre pascentur. Deinde triticū ⁊ locustas prebebis ⁊ ova formice. Sane ab aque pb beant accessu. ne eos pituita cōcludat. Q; si pituitā pati antur allio cū pice liquida trito. rostra eo/rum debebis assidue pfricare. vel sicut gal/linis auferre. Eoꝛ carnes sunt optime

De anseribus

Anser aquam her/ babamq; desiderat nec sine ipsis fa/cile sustinet. Locis consitis inimi cus est. q; sata ⁊ morsu ledit ⁊ stercore pol luit. Prestat plumas quas autūno vella/mus ⁊ vere. Vni masculo tres femie suffi/cūt. Si desit fluui⁹ lacuna formet. Si ber ba non suppetit trifolū fenu grecū a grestia incuba lactuculasq; palimēto seram⁹. Al/bi fecū diores sunt. varij vel fusci min⁹. q̃a de agresti genere ad domesticū trāsierunt Incubāt kalendis marij vsq; ad solsticiū estiuū. Circa q̃ndecim ova vni anseri suffi ciunt. Incubāt. xxx. dieb⁹. Melius tamen est q̃ gallinis ova supponas q; plus pariet Pariture ad arā poducant cū semel ß fe/ceris consuetudinē sponte tenebūt. Si gal linis anseris ova supponas ne noceat supi positis subijciat vnica. Semie papaueris primis decē diebus pascēdi sunt intus. po stea foras eos poterim⁹ educere vbi vnica non fuerit cui⁹ formidant aculeos ⁊ preci pue in prata ⁊ piscinas aut paludes. Aras eis faciant supra terrā in qua non inducāt plus q̃z vicenos pullos. easq; aras pude/ant ne habeāt humorē. ⁊ molle habeāt sub stramen ex palea. alia ve qua re. ne ve acce/dere ad eas possint mustele. nec alie bestio/le que noceāt. vt ait Varro. Quattuoꝛ mē sibus bene saginātur. nā melius in tenera etate pinguescūt. Polentū dabit ter in die Large vagant. ⁊ ideo pbibeat licētia. Ob/scuro loco claudant ⁊ calido. sic maioꝛes etiā secūdo mense pinguescunt. nā pulli se pe die tricesimo saginant. Melio⁹ ad satie tatem miliū p̄beamus infusum. Inter an/serum cibaria omne legumē p̄stari potest. excepto berebo. Et lupis ⁊ vulpib⁹ rapiun tur. et ideo ab eis custodiēdi sunt. Utilitas anserū est q; carnes pulloꝛ si sunt pinguel et quattuoꝛ mensū nō excesserūt etatem a plurib⁹ appetunt. Et eaꝛ pēne molles opti me sunt p̄lectu. ⁊ dure alaꝛ scriptoꝛib⁹ cō petunt ⁊ saguttis

De anatibus

Anates sunt de na/ tura anseꝛ. ⁊ eodē mō piscinā req runt. ⁊ eodez fere mō nutriunt vt anseres. Libēter comedūt herbā anatinaz q̃ in superficie aque stātis ex solis adustione oꝛit. Oīa reptilia ⁊ vermes ⁊ oīa turpia li/benter accipiūt ⁊ deglutiūt. Utilitas ipsaꝛ est p̄cipue in pēnis ⁊ etiā carnib⁹ ipsarū ⁊ pulloꝛ eaꝛ vtimur. licet satis sint indigesti biles piscose

De gallinis et gallis et ipsorum pullis quales haberi et qualiter teneri debeant

Qui perfectas habere vult gallinas eligere debet fecundas, plerūq; rubicūda pluma nigris pennis, imparibus digitis, magnis capitibus, crista erecta, amplas. Bene enīz ad partū aptiores sunt. Galli sint lacertosi rubenti crista, rostro breui, plene acuto, oculis cauis aut nigris, palea rubea, collo vario aut aureolo, femoribus pilosis, brevibus cruribus, vngulis longis, caudis magnis frequentib⁹ pēnis, vocaferātes sepe. In certamine ptinaces, et qui animalia q̄ nocent gallinis nullo modo ptimescunt sed etiā p gallinis pugnāt. Si ducentas alere velis locus septus parandus est in quo due cauee, id est, mansiones ꝓiuncte sint, que versus orientē spectent, et sint longitudinis circiter decē pedum, latitudinis paulo min⁹ In altitudine paulo humiliores. Utraq; fenestrā habeat tripedalē vno pede altiorē ex viminib⁹ factā raris ita vt lumen prebeant multū, neq; p eas quicq; intrare possit qđ nocere solet gallinis. Inter eas sit ostiū quo gallinari⁹ curator eaꝝ ire possit. In caueis crebro ptice tracte sint vt omnes sustinere possint gallinas, contra singulas pticas in pariete sint cubicula eaꝝ, inde sit vt dixi vestibulū septum in quo diurno tempore esse possint, et in puluere volitari. Dicta cubicula sint exsculpta in parietib⁹, aut affixa firmiter, motus enī cum incubant nocet. In cubilibus cū partuerint palea substerni debet, et cum pepererint tollas substramen, et recēs aliud subijce eo q̄ pulices et alia nasci solent que gallinā quiescere ñ patiūtur, ob quā rem ouа aut inequaliter matureſcunt aut corumpunt. Que velis incubaz, negant pl⁹ .xxv. ouа incubare oportere, q̄uis ꝓpter fecunditatē peperit plura. Palladius aūt, et mulierel nostre vltra decem et septē vel decē et nouē ouа nō supponunt. Fertur tamē q̄ in quibusdā mūdi partibus inueniūtur homines qui furnos adeo temperate calefaciūt q̄ eoꝝ calor equalis est calori galline incubātis, atq; in vno furno seu clibano ponūt multitudinē pennarum paruarū et mille gallinacia ouа, post viginti dies nascunt successiue ac extra pfiliunt. Optimū esse partū ab eq̄noctio verno ad autumnale. Itaq; que antea vt post nata sunt nō sunt supponēda, et ea que subijcias subijcias poti⁹ vetul q̄z pullastris et q̄ rostra aut vngues non habeant acutos. Nā pullastre debent potius in concipiendo et ouando q̄z incubando occupate esse aptissime ad ptum sunt annicule aut bime. Incubantes includere oportet vt die ac nocte incubent, pterq̄z mane et vespere cū cibus et potio eis datur. Oportet vt curator circueat diebus aliquot interpositis, et ouа vertat vt equaliter concalefiāt. Ouа si plena atq; vtilia sint an ne animaduertere potes. Si dimiseris in aquā quod inane est natat, plenum desidet. Quod intelligere potes si concutias. Item ad lucē si sustuleris quod lucet mane est. Ouа oblonga acuta masculos, rotunda feminas tribuūt. In suponēdo ouа obseruant vt sint numero imparia. Ouа que incubant vtrum habeant semen pulli, vel ne curator quadriduo postq̄z incubare ceperit intelligere potest, si contra lumen tenuerit, et purū qđ pniusmodi animaduerterit esse ejcere debet et aliud subijcere. Excussos pullos subducere debet ex singulis nidis et subijcere ei que habeat paucos, ab eaq; si reliqua ouа sūt pauciora tollere debet, et subijcere illis que nondū excuderūt et minus habēt .xxx. Hūc enim gregē maiorem non faciendum ait Varro. Diebus .xv. p̄mis pullis debet objici puluis ne ostriis noceat terra dura, eis q̄z mulū optimū est et lolium et grana minuta tritici satis cōpetunt. Sed gallinarū pabula sūt in q̄bus p̄cipue delectātur. vermiculi, triticū, et fere omnia grana, et precipue dandū est eis lolium qđ eis competit, et est humano corpi inimicū. Vinacie cibo sterilescūt et ordeo semicocto parere cogūt

sepe. ⁊ reddũt ova maiora vt Palladi⁹ ait Pulli parui pferẽdi seu pducẽdi sunt ad solẽ ⁊ sterquiliniũ. vt ĩ eo volutari possint. ⁊ ita validiores fiũt. Cum iam pennas habebũt ꝓsuefaciendi sũt. vt vnã aut duas secent gallinas. vt cetere poti⁹ ad pariendũ sint expedite. q̃z in nutrimentu occupate. Incubare oportet incipere ꝑm nouã lunam. eo q̃ pleraq; q̃ ante incubant nõ succedũt die⁹ fere viginti excudũt. Circum caueal gallinaꝝ incendendũ est comu ceruinum ne serpens accedat cui⁹ odore solet iterire. Multas a vulpib⁹ ⁊ q̃busdam alijs aialibus noxijs patiũt insidias. ideoq; circa loca in quib⁹ vsant extirpanda sũt omia ⁊ remouenda in quib⁹ vulpes latere possunt. ad ponendas insidias. In nocte claudant in caueis circũquaq; munitis ⁊ septis. nec pmittant foris in nocte iacere. Fertur enĩ q vulpes subdola intuet eas q̃ntũcũq; in alto existentes loco. vt videant oculos eius lucẽtes vt faculas. et cauda q̃ baculo q̃dã minatur eis. vt sic pterrite cedant ⁊ eas rapiat. Patiunt etiã insidias miluoꝝ ⁊ quarũdam aliaꝝ auiũ rapaciũ. et pcipue aq̃larum. ꝓtra q̃ tendunt funes vel vites seu vitalbe supra loca in q̃bus de die morantur. Capiant etiã vulpes talpis vel alijs ingenijs. ⁊ milui retib⁹ pisco vel laqueis. Pditurita bis nasci solet q̃ alba pellicula liguã vestit extremam. ℔ leuiter vngulis vellit. ⁊ locus cinere tangit. et allio trito plaga mũdata aspergit. Item allumica alias allij spica trita cum oleo faucib⁹ infertur. Stafisagria etiã pdest si cibis assidue misceatur. Si amaruz lupinũ comedant. sub oculis suis ipa grana pcedunt vt ait Palladius que nisi acu leuiter apertis pelliculis auferant. oculos extinguũt. Pdormulace succo forinsec⁹ et mulieris lacte curare eas affirmat. vel armoniaco sale cui mel et ciminũ equaliter misceant. Pdiculis etiaz plurimũ molestant. et pcipue cũ incubãt quos perimit stafisagria pariter ꝓcussa cũ vino et amari lupini aqua. si penetrat secreta pẽnarum. Utilitas gallinaꝝ est. q̃ ex ipis nascunt ova q̃ nutriũt corp⁹ hũanũ multũ et subito. quib⁹ vtimur in cibarijs infinitis q̃ optime seruari possunt diu si pfricent sale minuto aut muria ꝑ tres horas. Deinde abluant et in furfure vel paleis recõdant. vel si semp teneant in sale. vt q̃dam dicunt. Item ex eis nascunt pulli q̃ cũ adhuc sunt teneri sũt ad cibũ optimi. Et si castrentur fiunt capones. q̃ melius ceteris pullis pinguescũt. ⁊ sũt laudabilis nutrimenti. Caro etiam ipaꝝ gallinaꝝ bona ẽ si adhuc iuuenes sũt ⁊ pingues. Penne etiã ipaꝝ vtiles sunt. q̃ culcitris imponunt.

De columbarijs quales esse debent.

Columbaria duo sũt quibus pcipue pt fieri modis. Aut sup colũnis ⁊ parietibus ligneis muro circũdans lapideo. Aut sup turre ꝺ grosso muro ꝓstructa. et vtraq; nidos seu nidoꝝ foramina potest habere. ſz melior ẽ q̃ in turre de muro q̃z de lignamine ꝓstruitur. et est meli⁹ interius q̃z exterius nidos habere. nam si exteri⁹ habet nidos fim⁹ ipa rum pditur q̃ magne vtilitatis existit. ⁊ earum pulli facile a rapacib⁹ auib⁹ rapiunt. Fiat ergo turris lapidea lata vel angusta ꝑm dñi voluntatem ac possibilitatem. non multũ alta cum parietib⁹ lenigatis ac dealbatis albo cemento. habens ab omnib⁹ quattuor ptib⁹ eius quasdaz breuissimas fenestrellas seu foramina. vt colũbis solũmodo ad introitum exitũq; sufficiãt. sub quib⁹ immediate fiat circuit⁹ q̃dam lapideus eminens circũcirca. q̃ ascensum mustelaꝝ et aliarum nociuaꝝ ferarꝝ impediat. Super tectum fenestram habeat ꝑ quam ingrediantur columbi ⁊ exeant. q̃ libenter ad solem sup tecto morantur. Sit autem fenestra cancellata de lapidib⁹ aut lignis. ne ꝑ ipsam rapaces volucres alis apertis intrare queant. Aidi formentur interius q̃s quidam faciunt rectos et mediocriter strictos. Quidam obliquos occultantes incubantes columbas. q̃dam ꝓterea pio

nidis faciũt fenestrellas latas ac modicuz concauas ac longas, plures cistellas paruos circa parietes et tectũ infigũt. asserentes in his colũbas libenti⁹ incubare. Sed experimento didici quasdam esse colũbas q̃ libenti⁹ in muro q̃z in cistellis nidificãt. quasdam vero contrariũ appetere. Et iterz quasdam esse que libenti⁹ in aperto et sup quacũq̃z re cũ nido et sine nido incubant Et quedam se libentius occultant. Jõq̃z non inutile puto columbariaz cuiuscũq̃z generis nidos habere, vt diuersis colũbarum affectib⁹ satisfaciat. q̃zuis q̃ in muro sũt. a fimo et sercupedib⁹ mũdent facilius q̃ crebro fieri expedit. eo q̃ ab eis cum augmentant plurimũ incubantes columbe ledantur. Est etiam optimuz q̃ intra colũbariam ponant trabes in pluribus partibus. et p̃cipue in circuitu et assides. super quib⁹ tpe pluuiarũ et niuium et tpe superflui estus columbe in magna quantitate morari ac quiescere possint. Sic ei a loco pprio non facile deuiabũt. Mundet etiã crebro ipaz loc⁹ z vndiqz sit decor⁹. nam i pulchra domo sicut et homines morãtur auidius. Et nota q̃ vnũq̃q̃z par tres l'duos ad minus vult nidos habere. licz aliqñ augeant z multiplicent intantũ q̃ replent nidos omnes. et solariũ atqz trabes. et cetera omia.

¶ Qualiter noua colũbaria debz primo muniri colũbis.

IN colũbarijs nouis columbi seues ponendi non sunt. nam recedunt et ad propria reuertunt. Sed ponendi sunt iuuenes. cũ pennas completas habent vel q̃i cõpletas Et ex his q̃ ponunt meliores sunt saxaroli et post ipsos tigrani sic a vulgo ex pennaz colore vocati. Tales enim in columbarijs melius durare cernũtur q̃z ceteri. Albi vero vitentur omino. nam durare nõ possũt eo q̃ ab auibus rapacibus nimis a remotis videntur. Et quanto plures in primis ponentur tanto velocius implebitur loc⁹ Ponendi autem sunt precipue de mense Augusti et Septembris. vel etiam Julij. quia tunc facilius inueniunt cibũ i agris ppinquis. propter quod non elongãtur a columbaria nec perduntur. De mense ãt Martij Aprilis et Maij ponendi nõ sũt propter contrariam rationem. Circa quĩ decim dies ad minus teneantur clausi. ne possint extra egredi. Et si vsqz ad mensem teneantur inclusi erit vtilius. quia tũc erũt pinguiores et ad reuertendum pertiores Nam in primis q̃ndecim diebus macredine afficiuntur. quia tũc bene beccare ignorant. Et cum inclusi morantur. z postea quibusdam dieb⁹ tribuatur eis in columbaria copiose bonus cibus z aqua. Post dictum tempus aperiẽtur tempe nubilo vel sereno. sed cõmodius pluuioso q̃a tũc exeunt z reuertũtur interius. z nõ subito euolant ad remota.

¶ Qualiter sunt tenendi columbi vt libentius morentur et bene fructificent.

QVi nascuntur in columbaria vel parui ponuntur in ea non facile recedunt sz vadũt q̃ñqz ad alias columbarias in quibus inueniunt escam q̃ñ non prebetur eis i sua nec in agris inueniunt. et quasi omẽs postea tempore quo non egent reuertuntur ad suam. et ad hoc valet plurimuz habere suam pulchram et bonam. Et in temporib⁹ quibus non inueniunt escam copiose prebetur eis in sua. quod est cum nix vel fortis ẽ glacies super terrã. et de mense Apr' et Maij aratis stipulis non recedunt. et plurimos ferus edunt. Cibus autem eis conueniens. est frumentũ. faba. vicia. milica. et cetera grana que libenter sumũt. Cẽtumqz parib⁹ columborũ detur granorũ pars octaua diebus singulis. et duplum cuz nihil ommno per se inueniunt. Potus etiam in colũbaria detur eis sufficiens. quotiens aquam nisi valde remotã ppter estũ vel glaciem inuenire nõ possũt

vel ponatur in aliqua re ppe columbariū. ad quam descendere queant. itaqz p̄caput̄ z fere necessarium est eis. q ipoz mansio sit prope locum vbi aqua influat. vnde z bibere z vbi lauari possint. permū de enī be volucres sunt vt ait Varro. Optimū ē q de omnib⁹ granis exhibeatur eis. vt sūt frumentum. faba minuta. pisum. cicercula. vicia. orobum. milica. ordeum. spelta. loliuz. et ceteza grana. vt videatur q̄d libēti⁹ appetant. et id p̄cipue detur eis. vt auidius ibi moz̄entur z plures pariant. Palladi⁹ ait q fetus frequentant si ordeum torrefactum vel orobum. vel fabam sepe ꝓsumāt Dicit etiam q nihil expetunt. nisi vt estate qua maxime pinguescunt. triticū vel milium mulsa semper maceratum accipiant. Est autez mulsa aqua mellita. in qua quecunqz grana mollita sint eisqz data non recedunt et alias illuc ducunt. vt a non paucis asseritur. Aliqui tamen dicunt non referre si sit mellita esca vel non. Cum eis datur esca. detur in vesperis potius q̄z i mane. vt in die procurent escam sibi querere. z qui non inuenerunt extra intus inueniāt Nam si daretur in mane non procurarēt alibi inuenire. Sed tempoze niuis debet i mane tribui. ne exeant ad loca in quib⁹ capiantur cum certum est non posse alibi inuenire.

De officio pastoris colūborum

Pastoz colūboruz

p sepe debet mundare ipoz locum et fimum reponere. q ad agriculturam est optimus. z si quē inuenerit vulneratum curet. si quem mortuum ei̇ciat. Itē si qui sūt nimis feri z bellicosi vt alios ledant. eos inde remoueat. z in alū locuz secretum ab illo per se ponat. Si qui pulli sunt idonei ad vendendum. eos promat cibum et potum cum eis opus erit sufficienter tribuat. Qui solent saginare columbinos pullos quo pluris vendāt secludūt eos cū iam pluma sunt tecti. cibātqz ipos pane cādidissimo mollificato. byeme bis. estate ter quolibet die. scz mane meridie z vespe. Eos vo q iam pēnas magnas habere incipiunt. relinquunt in nido. illisis. id ē fractis cruribus matribus nutriendos et impinguandos. vel extrabunt de pennis vnius ale. nam q ita educantur celeri⁹ impinguantur q̄z ceteri vt ait Varro. Iterū debet eos curare et tueri ab omnibus nocumentis. Leduntur enim et capiūtur ab accipitre. miluo. falcone. ac ceteris q̄busdā animalib⁹ rapacibus. quos occidē potest duabus virgulis viscatis in terrā defixis. inter se curuatis. cum inter ipas posuerit aliquod animal obligatum. sic enim ea facile decapere potest. Palladius preterea dicit. q a mustelis tute fiunt si inter eas vetus proiiciatur sportea qua animalia calciantur. Item dicit oportere rute ramulos plurimis locis suspendere. contra animalia inimica. Itez leduntur a faynis. mustelis. et cattis. z ceteris pluribus animalib⁹ que de raptu auium viuunt. contra que debet custos ostium et omnia loca vnde intrare possent. optime claudere. et scapbas circū quaqz eminentes procurare. ne quid superius p parietem repere possit. Item leduntur ab auibus rapacib⁹ tam diurnis q̄z nocturnis. cōtra quas claudat custos in nocte fenestram. Vel si ea aperta intrauerit auis rapax. z ipe audiat spauentum et strepitum colūboz. intret audacter i eā cum lumine auemqz capiat z occidat. nec curet de exitu columboz. Et ues aūt diurnas cum fisco vel parua reticula capiat et occidat. Fenestram autem de subsellis cācellet z claudat. vt columbi intrare paleāt z exire. non autez auis rapax que solūmodo intrat alis apertis. Item molestantur pulli plerumqz sexcupedib⁹. quod custos inquirat. et nidum eiciat. aliumqz mūdatum ponat. Item nascuntur etiaz varioli circa oculos. q̄ excecant eos. maxie de mense Augusti. q̄ vendendi sunt aut comedendi. cum solo capite sint infecti. Itē recedūt aliquando quia non habent quid edant. contra quod tribuatur eis. vel qz nimium

p z

ab animalib⁹ rapacibus molestant̃ et terrent̃.contra que iuuet ipos custos vt dixi. Item moriũtur ex senectute.nam vltra nouem annos non inueniuntur in colũbarijs durare.vt dicunt experti. Item debet custos ad eos sepe accedere.z quotiẽs in columbariam intrat.aliquam escam modicam tempore congruo secum portare. eosq3 semper aliquo certo et consueto modo vocare.vt magis domestici fiant. Itez debet custos in columbaria tegulã figuli pro aqua tenere que assidem habeat se alicquantulum eleuatam habentem multos et spissos pedes.vasi aque adherentes.inter quos possint caput ponere.et aquam haurire ne ve vas intrare.vt aqua mũda pmaneat.

¶ De vtilitate columbor.

NIhil colũbis fecundius vt ait Varro.nam de bus quadragenis ꝯcipit.parit.incubat.et educat.et hoc fere per totũ3 annũ faciunt.tantũmodo ĩteruallant a bruma. ad equinoctium vernum. Pulli nascunt̃ bini.q̃ simul accreuerunt.et habent robur cum matribus pariunt.sed experti nostri temporis in partibus nostris dicunt q̃ p⁹ sex menses pariunt et non ante. Et donec viuunt.quattuor vicib⁹ et q̃nq3 z sex z amplius faciunt pullos ĩ anno.si escam inueniant vel habeãt abundanter. Q3 si nihil tribuitur eis.ter ad minus pariunt scilz in estate. Pullorum carnes ad esum sũt valde bone.et delectabiles.et libenter emunt̃. Item fimus ipsor est optimus omnibus plantis et seminib⁹.z potest spargi quocũ q3 tempore anni quotiẽs aliquid seritur cum ipso semine ac etiam postea q̃cũq3. Et vna quaq3 corbis ipius equiualet fimi omniũ quadrupediũ vni plaustro. Nam ex viginti corbibus satis cõmode.ex viginti quinq3 bene.ex triginta optime impinguatur bubulca frumenti.si manibus per agrum spargatur equaliter.et cũ ipso grano tũc lato vertatur. Et nota q̃ tria paria columbor in anno faciunt corbem fimi.si columbaria nidos intrinsecos habeat.et quanto magis cibant̃ in ea tanto plus fimi recipietur ab eis.q3 diutius morant̃ in eis colũbarijs q̃3 si semp cogant̃ extra quere victum. Item est alia vilitas.vt generaliter predicat̃.q̃ possunt p nũcijs cũ lris sub cauda vel ala ligatis.ad loca lõgiqua transmitti.si de loco ad quem destinãtur delati sint ad locum vnde mitrant̃. Itez refert Palladius q̃ nescio si est verũ q̃ inducunt alios.si cimino pascantur assidue vel si irci alarum balsami liquore tangantur.

¶ De turturibus

PRo turturib⁹ loc̃ cum cõstituendum prouide magnum vt multitudinem alere velis. Cumq3 recte vt de columbis dictũ est. vt habeat ostiũ ac fenestras et aquam puram.ac parietes munitos tectorio.z in eis habeat multos palos infixos.sup quibus cõmode morari possint et locũ paratũ cõgrue.in q̃ pascantur. Cibatui obijcitur triticũ siccum.centenos vicenos turtures fere semodium. Quotidie purgant̃ eor stabula a stercore ne ledantur.q̃ quidem seruatur.et est bonum ad agrum colendũ. Ad saginandum apissimum tempus est circiter messem.et tũc matres eor plurimos gignunt pullos.in quib⁹ maxime fructus cõsistit. Aucupatores tamen lombardie precipue Cremonetota estate turtures feras retibus capiũt z in domuscula clausam z luminosam includũt.et q3 dãt cõtinue aquam puram et mitiũ q̃ntum sumere volũt.z vsq3 quasi ad hyemem vt post partem autumni seruant.sicq3 q̃ngentas z mille quandoq3 ꝯgregant que ineffabiliter impinguant̃.z sic impinguatas optime vendunt.

¶ De turdis et merulis perdicibus et coturnicibus impinguandis.

Qui uult ꝓpictas q aues vel alias q̄ pingues care ve neunt habere. locū faciat clauſuz, et tegulis vel retbi magno coopertū ma gnū ſm q̄ntitatem auiū q̄s includere vo let. In ꝟ tectū aquā venire oportet ꝓfiſtu lam. et eam ꝑ cānales angustos ſerpere. q̄ facile extergi poſſint. Nam ſi late diffuſa eſſet aqua. inquinaretur facilꝰ z biberetur inutilꝰ. z q̄ ſuperat ad potū auiū. ꝓfiſtu lam exeat. ne luto aues laborent. Oſtium habere debet humile z anguſtuz q̄ cuſtos vix intrare queat. Feneſtras raras ꝑ quas nō videant extrinſece arbores aut aues. eo q̄ earꝫ aſpectꝰ ac deliderū. macreſcere fac volucres incluſas. Tantū luminis locum habere oportet. vt aues videre poſſint vbi aſſideant. vbi cibꝰ. vbi aqua ſit. Circa oſtia ac feneſtras talis ſit munitio ne mus l' mu ſtela vel alia beſtia intrare poſſit. Circa bꝰ edificij parietes intrinſecꝰ. multi ſint pali vbi aues aſſidere poſſint. ac etiā pertice in clinate ex muro ad parietē. q̄bꝰ multe per tice annectant ex trāſuerſo modicis inter uallis ad ſpeciez cancelloꝝ. Cibatui turdo rū ponāt offe glomerate ex ficis z farre mi xtis. ceteris tribuant grana q̄bꝰ vti cōſue uerūt. z ea ꝑcipue q̄ auidiꝰ ſumūt. Biebus vigint anteq̄z vult tollere turdos largiuſ det cibū. z farre ſubtilioꝝ incipiat alere. Cū opus eſt vt ex ꝟ ſumant auiario. excludāt donee in minuſculū auiariū. qđ eſt cum maiore cōiunctū oſtio lumine illuſtriore. ibi cū eū numerū habet excluſū quē ſume re vult. omnes occidit. hoc ideo in ſecluſo clam. ne reliq̄ ſi videant terreant. z alio tē pore venditionis moriant. Utilitas et de lectatio in bis eſt. q̄a viles et parui precij includūt. z impinguari care veneūt. et do minoꝝ eſui ſatisfaciūt ad votum. ꝓ ſe et quibuſcunq̄z voluerint. quoties fuerit oportunum.

¶ De ſedibus apum et loco ipſis congruo.

Qe apib⁹ tractatu rus dicā ꝓmo de ipaꝝ ſtatiōe ſeu ſedibus. De q̄bꝰ dicit Palladiꝰ q̄ locari debent in aliqua parte orti ſecreta. z aprica z calida et a ventis remota. Nā ipi ꝓhibēt pabula ferre domū vt ait Virgiliꝰ Non longe a dominicalibꝰ domibꝰ. vt fu rū z acceſſus boim pecudūq̄z ſubmoueat Ubi ſit abundantia floꝝ. q̄s vel in herbis vel fructibꝰ. vel etiā arboribꝰ. procuret in duſtria. Sint aūt arbores a ſeptentriona li parte diſpoſite. fons vel riuus ſit. qui for met humiles trāſeundo lacunas. Varro aūt dicit idem. ſcz q̄ iuxta villā dominicaz ſed poniſſimū vbi nō reſonent imagines. id eſt. voces eco. hic enī ſonꝰ fuge exiſtima tur eſſe procerum. Item eſſe debere dicit in aere temperato. neq̄z eſtate frigido. neq̄z hyeme nō aprico vt ſpectet poniſſimuz ad hybernos ortus. i. ad eam partem in qua hyeme ſol oritur q̄ ppe ſe loca habeant ea vbi pabulū ſit frequens z aqua pura. Virgiliꝰ vero addit q̄ ante eaꝫ boſpitia frōdē tes arbores eſſe debent. Item dicit q̄ in aq̄ q̄ ibi ſtabit iners ſeu pfluet debent conjci tranſuerſe ſalices z grandia ſaxa. vt ponti buſ crebris poſſint ꝓſiſtere z alas pandere ad eſtiuū ſolem. Item ait Palladiꝰ q̄ po dia trinis alta pedibꝰ fabricent. z ope alba rio lenigent ꝓpter lacertaꝫ ceteroꝝq̄z ani maliū noxam. q̄bꝰ eſt moris irrepere. et ſu per hec podia aluearia collocent. ita q̄ im bre penetrari nō poſſint. ſpaciolis iter ſe di ſtantibꝰ ſegregata. Item vt Virgilius ait a loco apum abeſſe debent oues z edi qui floribꝰ inſultant. Item vacce ne roꝛē deglu tiant. z ſurgentes atterant herbas. Item ab eſſe debent ſtelliones z lacerte ac irūdines cetereq̄z aues nocue que inſidiant z nocēt eis. Abſit etiam grauis odoꝛ ceni. et qua rūlibet aliaꝫ rerum.

¶ De aluearijs qualia eſſe debeāt.

Aluearia meliora ſūt vt Palladius ait. que corex

formauit.maxime raptus ex subere. qz nō trāsmutant vim frigoris vel caloris. Posſunt tū ex ferulis fieri. ſi hec deſunt ſalicinis viminib⁹ fabricent. vel ligno cauate arboris aut tabulis. ficulia deterrima ſunt. que z byeme gelantur. et eſtate feruescunt Angustus tamen aditꝰ admittat examina ꝓpter frigoris iniuriam z caloris. ſane ventis frigidioribꝰ paries alius obſiſtat. Aditus omnes ſoli opponant byberno. qui in vno cortice. duo vel tres eſſe debebunt ea magnitudine. q̄ apis magnitudinem non poſſit excedere. licet etiam noxijs aialibꝰ. ingreſſu reſiſtat angusto. Vel ſi apes voluerint obſidere exeuntes. alio vtent ingreſſu nam ſi aditus nō ſūt angusti vt ait Virgilius. frigore mella cogit. i. cōgelat hyems. eademqz calor liq̄facta remittit. vtraqz vis apibꝰ pariter metuenda eſt. Sed ꝓ magna parte boues noſtri ipſis vno ſolo mediocri ſeu magno vtuntur foramine infra mediam aluei partem. Item debent aluearia eſſe magna. ꝓ magno examine. parua ꝓ paruo. licet in paruo ſepius examen emittant. qz duo examina in paruo ſimul eſſe nō poſſunt. Alia autem ſeu longa ſine vno pede z dimidio. duobꝰ etiā aliq̄n. z lata circa duos ſemiſſes. aut modicū vel plꝰ vel minus. Vir aūt expertiſſimꝰ mihi aſſeruit q meliora ſunt aluearia quadrata ex tabulis conſtructa q̄z rotunda Et melius q ia ceāt anterius parū declinia q̄z erecta. quoz cōmode poſſūt acies vna ſup aliam collocari. et hec aluearia fundū ab vtroqz capite habere debēt taliter diſpoſitū. q inde facile poſſit remoueri cū opꝰ erit de melle tolli. Fundus anterior habere duo foramina parua. z poſterior vnū i ꝑte infima debet. ꝓ q̄ ab vtraqz parte ingrediantur. z egrediant apes. Retulit etiam ſe inuenire meliꝰ ipſas laborare. q̄n aluearū interius eſt obſcurū. q̄d argumentū eſt. q foramia debeant eſſe parua. et rimule oēs aluearij optime ſigillate. Ad quod multum facit earum induſtria. Videmus enim q foramina magna circa byemem cera obturāt foramine ſolo relicto ad formam ipſarū.

¶ De apibus qualiter naſcuntur.

Apes naſcūtur partim ex apibus. partim ex bubulo corpore putrefacto vt ait Varro. ſz modum ſilet. Virgilius autem ait. magiſtrum archadium ꝓmum huius rei fuiſſe autorem. et inuenisſe modum. Eligitur ergo locus anguſtus parietibꝰ clauſus. anguſtiqz imbrice tecti. habens quattuor obliq̄ feneſtras. tunc vitulus bimus queritur. huic gemine nares et ſpiritus oris. multum reluctanti obſtruitur. plagiſqz ꝓmpto. tonſa viſcera ſoluuntur per integram pellem. ſic poſitum in loco clauſo relinquunt. et ramea fragmenta coſtis ſubijciunt bimum videlicet caſſiaſqz recētes. hoc geritur cum zephirus ꝓmo ſpirat. antēqz prata vireſcant. et antēqz irundo veniat. nidumqz ſuſpendat. tunc humor vitulꝰ tepefactus eſtuat. et apes creat. q̄ primo ſine pedibus apparent mox ſtridentes pēnis miſcentur. et in aera eleuantur.

¶ Quales emi debent et quando et qualiter inueniantur et deferantur.

In apibꝰ optime ſunt parue varie rotunde vt ait Varro. In emendo emptorem oportet videre an valeāt. an ſint egre. Sanitatis ſigna. ſi ſunt frequētes in examine. et ſi nitide et ſi opus quod faciunt ē equabile ac lene. Minus valentū ſigna. ſi ſunt piloſe et horride vt puluerulente. Prouidendum etiam vt plena comparent aluearia. quam rem vel inſpectio. vel murmuris magnitudo. vel frequentia cōmeantis et remeantis examinis ꝓbat. Si trāſferende ſunt in alium locū. id facere diligenter oportet. z tpa q̄bus id potiſſimum faciās animaduertendū. z loca q̄ trāſferas idonea putandū tempa. vt verno potius q̄z

byberno. Nam byeme difficulter consuescunt translate manere. itaqz fugiunt plerumqz. si ex bono loco transtuleris et vbi idonea pabulatio non sit fugitiue fiunt. Ex vicina potius q̃z longinqua regione transferende sunt ne terreantur aeris nouitate. Si vero sunt longius aduebende. collo nocte portẽtur. nec collocare nec aperire aluearia debemus. nisi vespere instante. Speculemur deinde post triduum ne omne suas tanuas egrediatur examen. Hoc enim signo fugam arripere meditãtur. non tamen creduntur fugere. si sterc⁹ p̃mogeniti vitulꝰ alliniam⁹ oribus vasculorum. vt Palladius ait. Mense Aprilis vt idem ait. locis apertis apes quaeremus ac p̃mo q̃z longe aut prope sint explorem⁹ Rubricã liquidam vel quid aliud tingẽs breui vasculo geramus infusam. et obseruemus fontes. aut aquas vicinas. tunc dorsa apum bibentium tangantur illo liquore tincta festuca. et ibidem morem⁹. si cito reuerse fuerint quas tinxerimus. bospitia earum proxima esse cognoscimus. si tarde spacio longiore submotas pro mora temporis estimamus. ad proxima facile veniet. ad longinqua hoc genere perduceris. Canne vnum internodium cum suis recides articulis et in latere aperies. ibi mel exiguum mittes et iuxta fontem pones cum ad id peruenerint apes atqz ingresse fuerint post odorem. foramen pollicte apposito claudes. vnam tantum patiaris exire. cuius fugam persequere. ea tibi partem demonstrabit bospitij. Cum eam ceperis non videre statim emittas alterã et sequaris. ita singule subinde dimisse. te facient vsqz ad locum examinis peruenire. Aliqui mellis breuissimũ circa aquas ponunt in vasculo. de quo cum apes aquam degustauerint ad commune pabulum pergens alias exbibebit. quarum frequentia subinde crescente notata volantiuz parte vsqz ad examina persequeris.

¶ Qualiter tenende ac procurande sunt apes.

Custos apũ pro/ curare debet vt circa ipaz loca sit abũdantia florũ q̃s vel in berbis vel frutib⁹. vel etiã arboꝛib⁹ pcuret industria. Herbas nutriat. organuz. timũ. saturciam. serpillum. violas. amaracum. iacinctum q̃ iris vel gladiolus dicitur. narcissũ crocum. ceteraqz berbas suauis odoris et floris. In fructib⁹ q̃z sint. rose. lilia. rosmarinus et edere. In arboꝛib⁹. amigdal⁹. persicus. pirus. pomiferaqz arbores. q̃b⁹ nulla amaritudo respõdet floꝛi vel succo. Silueſtria vero glandifera. robora. buxus. terebintus. lentiscus cedrus. tilia. ilex minor tinus et taxi remoueantur. supradicta enim dulce mel efficiunt. ceteꝛa saporem mellis rustici prebent. vt ait Palladius. Ea precipue sunt serenda. si pabulum naturale nõ est. vt dicit Varrõ. que maxime sequũtur apes. ea sunt. rosa. serpillum. apiastrum. papauer. faba. lens. pisum. olimum. capũ medice maxime. citisum quod valẽtib⁹ vtilissimum est. etenim ab equinoctio verno florere incipit. et permanet ad alterum equinoctium autumnale. Sed apium aptissimum ad sanitatem est ad mellificium tibimum. Bis aquam liquidam vnde bibãt esse oportet. eamqz propinquam. que nõ fluat vel in aliquem locum influat. ita vt ne profunda sit vltra duos aut tres digitos. in qua iaceant teste aut lapilli. super quibus assidere et bibere possint. In qua diligens est habenda cura. vt aqua sit pura. quod ad bonum mellificium pdest vebementer. Et quia non omnis tempestas grandinum vel pluuiarum aut venti vel frigoris eas ad pastum prodire longius patiꝛ. preparandus est bis cibus. ne melle cogãt solo viuere. aut relinquere exinanitos alueos. Igitur ficoꝛum pinguiũ circiter. x. pondo decoquunt in aque congiis sex. quas coctas i offas sepe apponũt. Aliꝰ aquam mulsam in vasculis vt sint prope curant. in qua addunt lanã purã p quaz

fugant vno tẽpe.ne potu nimiũ impleant aut incidant.z singula vasa ponunt ad alueos. Illij vuam passam z ficũ cũ pistaue runt effundũt in saxpam.atqz ex eo factas offas apponũt ibi.ad qs in hyeme ad pabulũ procedere possint. Uerno aũt tẽpe et estuo fereter in mense mellari⁹ inspicere debet fumigans leuiter eas.et a spurcicijs purgare alueũ.z vermiculos eijcere. Preterea vt animaduertat ne reguli plures exi stant.inutiles ei sunt ꝓpter seditiões. Nã duo sunt genera ducũ. vt Democrates et Virgili⁹ scribunt.niger z varius q̃ melior est.debet ergo mellari⁹ interficere nigrũ. q̃ alteri regi seditiosus est.et corrũpit alueum eo q̃ fuget.aut cũ multitudine fugeẽ. et sic sedabitur apũ pugna vt Virgilius scribit. Mense Maij vt ait Palladi⁹ incipiũt augeri examina.z in extremis fauorũz partib⁹ maiores creant apicule. quas aliq̃ reges putant.sed greci oestros vocãt et necari iubent.qz requiem ꝓcutiũt q̃lescẽtis examinis. Nunc papiliones abũdant q̃s necare debem⁹. Item circa initiũ Nouembris a sordib⁹ liberandi sunt aluei. q̃a tota hyeme eos remouere aut aperire nõ possum⁹.sed hec die aprico tepidoq; faciẽda sunt.vt pennis maxime auiũ maior q̃ habent rigorem.vel aliq̃ simili oĩa interiora mundent q̃ man⁹ nõ valebit attingere. Tunc oẽs rimas q̃ sunt extrinsec⁹ luto z fimo bubulo mixtis liniam⁹.et insuper genestris z alijs tegumentis ad portic⁹ similitudinẽ operiam⁹ vt a frigore possint et tẽpestate defendi. Bonus custos mẽse Septembris debz aluearia vetusta cognoscere et plena z grauia q̃ in estate nõ ediderũt examina vendere aut apes occidere.et facere mel z ceram.eo modo q̃ infra i suo loco dicetur. Item debet custos vt experti affirmant.tenere in estate aluearia cũ subtilibus fragmentis tabularũ paululũ eleuata q̃ apes vix ingredi et egredi possint.sed nõ lacertule. In hyeme vero cũ fimo bubulo optime obturata. Item cũ nimis depauperant melle.qõ cognoscitur visu si delubtus inspiciat.vel pondere. vel meli⁹ facto supra partem mediam paruo foramine. ac pipm mũda vgula intromissa. exhibeant eis mel vel pullum assatũ aut alias carnes. Item dicunt si alue⁹ pinguis est. dimittat hyeme sup sedibus suis. si macer reponat in domo i loco obscuro preparato.ne mures obsint.

De nocumentis apum et cura ipsarum.

Prouidendum est vt dicit Varro.ne infirmiores a valentioribus opprimant.eo ei minuitur fructus.itaq; infirmiores secretas earũ rege occiso.subijciũt sub alterũ regẽ. q̃ crebrius inter se pugnabũt.aspergi eas oportet aqua mulsa.quo facto nõ modo desistunt pugna.sed etiam conferciũt se lingẽtes.eo magis si melle sint asperse. q̃ ꝓpter odorem auidius applicant se.atqz obstupescunt potantes. Si ex alueo nimis frequẽtes euadunt ac subsidit aliqua pars.subfumigandum.et prope apponendum aliq̃d bene olentium herbarũ.maxime apiastrũ et thimũ. Prouidendum vehementer.ne propter estũ aut propter frigus dispereãt. Si quando subito imbri in pastu sunt oppressi aut frigore subito quod raro accidit vt decipiantur guttis offense iacent prostrate colligendum eas in vas aliquod.et reponendum in tecto tepido.et bono aere tepido.magis tamen calido q̃z frigido eijciendum super eas.et excutiendum leuiter vas vt eas manu non tangas. et ponendum in sole quo reviuiscant iuxta suos alueos.vt ad domicilia redeant. Si vero egre sunt quod bis cognoscitur signis vt Virgilius ait.q̃ cõtinue est egris ali⁹ color.horrida macies multũ dẽformat corpa mortuaz.extra efferũt.alie pedibus annexe ad limina pendẽt.aut ĩtus i edib⁹ omnes certant.ignaueq; fame sunt.et cõtracto frigore pigre.tunc son⁹ auditur grauior. et susurrant vt in siluis murmurat

auster.⁊ vt mare stridet refluentib⁹ vndis et vt clausis fornacib⁹ rapid⁹ estuat ignis. tunc eis galbaneos incende odores et in cannalib⁹ arundinis mella exhibeas. et p̄ derit si galle contrite saporem admisceas. aut arentes rosas.aut frusta caricis assata p̄beas.aut vuam passam aut cetropium. thimum vel centauream.aut radices berbe q̄ a rusticis vocatur amella ponet odorifero bacho ⁊ in canistris ad foces apum et ꝑ berba cognoscitur q⁹ in prato oritur ⁊ tollit stipitem velut siluam.⁊ e⁹ folia plurimū circūfunduntur.ei⁹ flos est aureus. et asper in ore sapor. Fugem⁹ etiam vt ait Palladi⁹ lacertas ⁊ ranas.⁊ cetera animalia que sunt apibus inimica.aues etiaꝫ crepitaculis terreamus. Mense Martij maxime solet apibus morbus incurrere. Nam post hyberna ieiunia tiliamalli ⁊ vlmi amari floribus q̄ primus nascuntur auidius appetitus.solutione ventris intereūt. nisi affueris velocitate remedij. Prebebis ergo maligranati cum austero vino grana ꝓtrita. et in vasculis refrigerata ponantur. Q⁹ si horride videntur atq⁹ contracte corpore ⁊ mortuarū corpora frequenter efferre cannalibus ex canna factis mel cum galle puluere vel sicce rose coctum debebis infūde. Illudante oīa expediet. vt putres partes fauor.vel vacuas ceras quas aliq̄ casu examen ad paucitatem redactum non valebit implere.semper recidas acutissimis ferramentis subtiliter.ne pars alia mota fauorum.cogat apes domicilia concussa deserere. Si ꝓpter abundantiam flor⁹ mel le tantum.sed de prole nil cogitant. ⁊ videris nimietatē mellis interiectis trinis diebus clauso foramine.non eas patiaris exire.ita ad generandū se cōferent. Nunc circa kalendas aprilis curandi sunt aluei vt omia purgamenta tollantur et sordes.q⁹ tpe contraxit hyberno.et vermiculi ⁊ tinee et aranee quib⁹ corrumpitur vsus fauor et papiliones qui stercore suo vermes faciunt. Modus aūt occidendi papiliones hic est.vt Palladius ait. Vasculuꝫ eneuꝫ altum ⁊ angustum vespere inter aluearia collocemus.et in eius fundo lumen ponamus accensum.illuc papiliones cōuenient. et circa lumen volitabunt. et angustia vasculi.ab igne proximo interire cogent. tūc fimus stercoris bubuli sicci adhibeat.qui aptus est apum saluti.que purgatio frequens vsq⁹ in autumni tempora celebrat Hec omnia ceteraq⁹ efficiet custos cast⁹ et sobri⁹.et alienus ab allijs et a cibis acerbis ⁊ odoris imundi atq⁹ oīb⁹ salsamētis.

¶ De moribus et industria apum et vita ipsarū.

APes non sunt solutaria natura vt aquile.sꝫ vt homines.nā in his est societas operum et edificior. In his ratio atq⁹ ars. foris pascuntur.intus opus faciunt. nulla harum assidit in loco inquinato aut in coqui male oleat. Et si quādo in aere dispersę sunt cimbalis et sonis.se reducunt in locum vnum. Regem suum sequūtur quocunq⁹ it.et fessum subleuant.⁊ si nequit volare sustollunt q⁹ eum seruare volunt.neq⁹ ipe sunt inoperantes.nec non odiunt inertes. itaq⁹ impetum facientes a se eiciunt fucos.q⁹ bi neq⁹ adiuuant.et mel ꝓsumūt. quos vociferantes plures persequuntur et pauce. Preter ostium aluei obturant oīa q̄ venit inter fauos spūs.oēs vt in exercitu viuūt.atq⁹ alternis bouꝫ dormiūt ⁊ op⁹ faciūt pariter.⁊ vt ī colonias mittūt. Hanq⁹ duces faciūt q̄dā ad vocē. vt imutatōne tube.tūc id faciūt.cū iter se lig̃ pacis ac belli habēt. Ex malopunico ⁊ alparago. cibū carpūt solū. Ex olea arbore mel.sꝫ nō bonū Duplex misterū prebet ex faba apiastro. cucurbita.⁊ brasica.cera.⁊ cib⁹. Idē ex malo ⁊ piris siluestribus. Ex papauere.cera ⁊ mel. Ex nuce greca.triplex misterū fieri dr Et ex lapsano cib⁹ mel ⁊ cera. Si ex alijs floribus ita carpunt vt alia ad singulas res sumant.alia ad plures. Item ex alia re faciunt liquidum mel. vt ex cicere flore.ex alia econtra spissum vt roremarino. Sic

ex alia re mel insuaue.vt ex fico.et ex cinsi bonū.et ex thimo optimum.vt ait Varro Virgili⁹ ꝓterea ait.q ipe aulas ⁊ cetera regna fingunt. Sepe etiam errando ī duris corib⁹ attriuere alas.vtroq; animam sub fasce.id est.ponere debere. Tant⁹ ē amor florū et generandi gl'a mellis.licet sint breuis vite. Nam vltra septennium nō viuūt q̄uis earum genus maneat immortale.

¶ Quādo quare et qualiter exeūt examina.et quomodo p̄scitur earum exitus.

Examen exire solet vt scribit Varro.cum apes nate ꝓspere sunt nutrite.et ꝓgenies in colonias mittere volunt.vt olim crebro sabini fecerunt propter multitudines liberorum.quod duo solēt p̄ire signa. Unus q superior⁹ diebus maxime vespertinis horis multe ante fo;amen vt vue.alie ex alijs pendent ꝛglobate. Alterus.q cū iam euolature sunt.aut etiam inceperunt.consonant vehementer.vt milites ⁊ populi faciunt cum castra mouent.qui ꝓmo cū exierunt in conspectu volitant.reliquas q̄ nō dum exiuerunt expectantes donec omnes conueniant. Virgilius aūt scribit q aliq̄ exeunt ad pugnam.nam sepe duobus existentibus regibus.oritur magna discordia inter eos et eor sequaces.quod cognoscit quia tunc in aere sonus magnus ad modum tubarum auditur.dum trepide iter se coeunt.penniseq; corusc̄ant.spiculaq; exacuunt rostris.aptantq; lacertos.⁊ circa regem miscentur et densantur.magnisq; vocant clamoribus.in hostem tunc erumpunt ⁊ concurrunt.et mixte glomerantur et magnus fit sonitus. ꝑcipitesq; cadunt densiores grandine ⁊ glande cum decutit Ipsi reges per medias acies ingenti animo inter se bellant.fulgentibus alis nec pugne cedunt.dum fuga illum aut illum victor terga dare coegit. Hi motus animor atq; huiusmodi tanta certamina.iactu exigui pulueris quiescunt. Verum cum ambos ductores ⁊ acies reuocaueris.deteriorem ne amplius obsit dede neci.et meliorem repone in aula.nam duo sunt genera melior est aureus.alter horridus. Itez exeunt aliquando ob inanem delectationez. vt idem Virgili⁹ scribit.quia p aera volādo ludūt quod facile p̄hibere potes. Eripere enim debes regibus alas ne in altuz volare possint. Palladius autem scribit q futura fuga seu exitus examinis p̄scit quoniam per biduum aut triduum ante acrius tumultuantur et murmurant. q̄d apposita frequenter aure cognoscitur.

¶ Qualiter examina sunt colligēda et includenda.

Cum custos apū cū videt examen exiuisse.atq; in aere permanere.statim debz pulue rem in eas eijcere.⁊ alicuius rei sonuz fortiter facere vt territe lōge nō eant.si se ī aliquo loco p̄ximo suspendant. Et cum viderit vbi se ponere volunt.herbas vel ramulos arborum in quibus delectantur ī perticam bene ligatos ibi apponat.vt sup ipsos se suspendant.et cum oēs ibi conuenerint.eas in terram deponat. et alueum super eas colloc̄et in quem intrabunt.in p̄pio loco vbi stare debebunt.vespere collocandum. Uel paruum alueum odorifero vino aspersum qui aluarolus vocatur cum pertica ponat in eum locum vbi se suspendunt.in quem per se vel fumo ingredientur.et cum omnes intrauerint. depo nantur sub vno scamno spacioso foxato. et nouus alueus optime purgatus.et vino odorifero aspersus.⁊ feniculis viridibus aut alijs odoriferis herbis.et pauco melle perfricatus supra eum apponatur. remoto superiori fundo alueoli. vt in nouam per se vel beneficio fumi domum intrent.cū qua vespere ī suo loco ponāt. Qz si iam in aliq̄ loco se suspenderint. incidat acuto ferro ⁊ suauiter deponat ⁊ sup eum

locetur nouꝰ alueus vt predixi. vel supra eas colloceꝫ alueolꝰ ⁊ fiat vt dixi. cū in herbis vl ramulis annexis ad pernicā se suspēdūt. Q; si examen integrū colligere nō potes in duabꝰ vel pluribus vicibꝰ ipm colligere potes. et quālibet partem sub alueo collocare. Q; si contingeret te regem cum vna parte habere. omēs alie particule ad eum venient ꝑ seipsas. et si iam in aliquaz arborem perforatam intrauerint. ad locū vnde intrant et exeunt admoueaꝫ alueolꝰ et per aliquod magnum foramen sub apibus nouiter factum immittaꝫ fumus. vt i alueolum fugiant desuper collocatū. vel in ramusculos ibi apositos si alueolꝰ ibi nō babeꝫ. et sic inter plures vices poterūt omnes haberi. Vel eadez arbor si subtilis est cū serra recidatur acuta desuper atqz infra. et peste munda cooperta tollatur. ⁊ in nouū alueū expellaꝫ. Vel per se in edibus collocetur. aut ex ipsa arbore expellantur in totuz. et cū se in aliquo ramo suspenderint vel suspendere volunt. fiat vt dictū est de bis q̄ sponte recedunt. Si autem se suspenderint in berba vel frutice vel alto loco supra quem nouus alueus possit poni non est aliud agendum nisi q̄ in eo recipiatur et super postis vespere colloceꝫ. Itez si se suspenderint in aliquo alto vel inepto loco de quo predictis modis haberi non possit. excutiantur longissimis pertics vt in terram cadāt. vel in congruo loco se ponant. Custos autez cum talia procurat vt Palladiꝰ scribit. debet esse purus ⁊ ab omni immūdicia ⁊ odore alicuiꝰ acredinis vel alterius mali saporis liber. Item sollicitꝰ et attentus habens semper aluearia noua parata quibꝰ recipiaꝫ examinū rudis inuētus. Nam nouelle apes vagantibꝰ animis nisi seruent effugiūt. Exeūtes in aditu suo morant. vno aut duobꝰ diebꝰ. q̄ statim nouis aluearijs excipiende sunt. Obseruabit aūt custos assiduꝰ vsqz ī octauā vel nonā horam de mense precipue Junij. cū signa future fuge perpendet. q; post bas horas nō facile fugere aut emigrare ꝓsueuerunt q̄zuis alique statim et procedere et abire non dubitent. Item cū ad pugnā exierunt et se in ramo vl alio loco suspenderint pluere vel alia re compulse. inspiciat ⁊ si pnius veris educatione pendebunt. noscat aut vnum regem esse omnibꝰ. aut reconciliatus vniuersis manere concordiā. Si vero duo vel plura vbera suspendens se populus imitatur et discordes esse. et tot reges esse q̄t vbera confitentur. Ubi globos apum frequentiores viderit. vncta manu suco mellis opbilli vel apij reges requirat sunt aūt paulo maiores et oblongi. magis q̄z cetere apes rectioribꝰ cruribus. neqz grādioribus pennis. pulchriores et nitidi. leues absqz pilo. nisi fronte pleniores quasi capillum gerunt in ventre. quo tū nō vtūtur ad vulnus. Sunt et alij fusci atqz bursuti quos oportet extingui et pulchriores relinqui. Qui si frequenter vagantur cuz examinibus suis alis seruentur ereptis. Ꝑ enim manente nulla discedit. Si nascūt nulla examina. duoꝝ vl plurium vasculorum possumꝰ in vnū conferre dulci tamē liquore aspersas apes atqz inclusas tenebimus. apposito cibo mellis. Exigua tamē respiramina relinquam⁹ in cella. Q; si velis aluearium cui per aliquam pestē multitudo subducta est populi subductōne reparare. considerabis in alijs abundantibꝰ ceras fauorum ⁊ extremitates que pullos habent. et vbi signum nascturi regis inueneris. cum sobole sua recides. et in idem aluearium pones. Est autez boc regis futuri signum. inter cetera foramina q̄ pullos habent. vnū maius ac longius velut vber apparet. Sed tunc transferende sunt quādo eroſis cooperculis ad nascendū maturi. capita nituntur exerere. Nā si imaturas trāstuleris interibūt. Si aūt se subitum leuabit examē. strepitu eris terrēt ac testule. tūc ad aluearū rediet. vel in prima frōde pendebit. et inde in nouū vas berbis consuetis ⁊ melle ꝑspersuz manu attrabaꝫ vel trulla. Et cū in illo loco requieuerit. vespe inter alia collocetur.

¶ Quando et qualiter poteſt apibus de melle accipi.

Menſe Junij ſm Palladiū aluearia caſtrabūt. q̄ matura eſſe ad mellis reddi-tum ſignis plurib⁹ inſtruemur. Primus ſi plena ſunt apum ſubtile murmur audi-mus. nam vacue ſedes fauor velut ꝛcaua edificia. vocē q̄s accipiūt in mai⁹ extollūt quare cū murmuris ſon⁹ magn⁹ ꝛ rauc⁹ ē agnoſcim⁹ non eſſe idoneas ad metendū crates fauorum. Item cum fucos que ſūt apes maiores grandi intentione perurbāt matura mella teſtantur. Item ſm Varro nem ſignum eximendor fauorū eſt ſi itus faciūt globū. Item ſi fauor foramina ob-ducta ſunt quaſi membranis q̄ tūc plena ſunt melle. Caſtrabūtur aūt aluearia ma-tutinis horis cum torpent apes. nec calori bus excitantur. Fumus admoueat ex gal-bano et ardo fimo bubulo quē i pulmēta rio ſiccis carbonib⁹ ꝓuenit excitare. quod pas ita figuratū ſit. vt anguſto ore fumus poſſit emittere. atq̄ ita cedentib⁹ apib⁹ re-cidentur mella. Ad examinis pabulum ℔ tpe pars quinta fauor dimittit. Vane pu tres aut vitioſi faui de aluearijs auferāt. Menſe etiam Octobris aluearia caſtra-būtur mō p̄dicto. q̄ tñ oportet inſpicere. et ſi abundātia ē demere. ſi mediocritas. par tē mediā p hyemis inopia relinquere. Si vō medietas apparet in cellis. nihil plus auferre. Sed Varro ſcribit q̄ pars ter-tia fauor tantūmodo tollat. ꝛ reliquū p hye-me relinq̄t licet plena ſint aluearia melle. Verus ſi metuas duram venturā hyemē. nil plus auferre. vt Virgilius ſcribit. Ui ri aūt noſtri temporis valde exp̄ti in talib⁹ affirmāt. q̄ mel debet eis accipi ſemel tan tum in anno. et ℔ a fine Auguſti vſq̄ ad medium menſem Septembris. ꝛ cera cor rupta. tūc et ante quandocūq̄ auferri p̄t ita q̄ mel parum debet auferri vel multū habito reſpectu ad paucitatem vel multi tudinē mellis in alueo exiſtentis. et ad par uitatem vel magnitudinē examinis nutri endi. dūmodo vltra quartam partem ali cui non tollatur. Modus aūt accipiendi de alueis ſtantib⁹ eſt vt claudatur cuz ber ba foramen vnuz vel plura ſi ſint. ne apes exire poſſint. et deſubtus cum pāno molli vel palea fiat fum⁹ vt ad partem aluei ſu-periorem aſcendant. et plicato alueo inci dantur faui cum ſubtili cultello frequēter in aqua poſito. ne cera adbereat. et ne re manentes ledantur. Si vō alueus iaceat. faui fieri incipiunt in parte poſtrema. aſſi di ſuperior annexi. et bi p̄mo melle implē tur. Ultimo in parte anterior laborāt ibi q̄s morātur omēs. ideoq̄s fund⁹ poſterior ſecuri aperiri poteſt. q̄ ſic diſpoſit⁹ eſſe de bet vt facile aperiat. et fauis mellitis furti ue ſubtractis. reponat fundus in loco ſuo Apes aūt cum hoc cognouerint omēs ac cedunt ad vacuatum locum replendum. et cum ip̄m reparauerint. et oia cōpleue rint. ad partem anteriorem redeunt. ibiq̄s morantur. exq̄ aperte ſciri poteſt q̄ locum vacuum impleuerūt

¶ De melle et cera cōficiendis.

Mel ex fauis ſiue apib⁹ fit ℔ modo. Ex fauis an teq̄s p̄emantur. tollant ſi que ſunt ibi partes corrupte ac pullos haben tes. q̄ malo ſapore mel corrūpunt. et con quaſſati immūda ciſta ponantur. et ſic di mittant donec p ſe paulatim fluxerit mel vel etiam aliq̄ pondere p̄ſſi. q̄ fluxerit ē mel crudum pulcherrimū. Deinde coq̄t mel cum cera vt infra dicetur. Cū cōquaſ ſatis et occiſis apibus fit hoc modo. Mē ſe ſeptembris accipiātur aluearia grauia vetuſta. q̄ p̄cedenti eſtate non ediderunt examina. et ſupra fumum et flāmaz palea rum alueus modicum teneatur. vt apes ſuperius fugiant. vel ſibi alas comburāt Deinde reuolue cooperturum aluei ſup terram. ꝛ cū vāgetta ferrea incide baculos exiſtentes in alueo. et optime cum eadem mel cerā et apes ꝛquaſſa. Deinde reuolue

alueum et coopertorium remoue. ipmqz alueum super stangetta mascelli mundissima pone. ac cum vangetta fac in mascellum descendere mel et ceram, que postea i forti tascula pone. quã cum ligaueris forti ter exprme aliquo modo stringendi. vel cũ vite magistrorũ lignaminis. vel inter duas assidiculas positas in duabus stangettis. in parte inferiori ligatis. vel in vna cõcha posito assidc ac ponderib9 super ipa stangetta. vel inter duos baculos quos duo tenent homines. et terti9 partem suprema stangette fortiter torqueat. q quod fluxerit est mel crudum. q si pluries dupletur stangetta forti9 q melius compmetur. Deinde vero quod in tascha remanserit. ponatur ad ignem lentum in cacabo. q sine feruore calefiat. et semper tene man9 in vase. cerã qz minutatum aperias. donec mel et non cera erit integre liquefactũ q cũ mel ex calore ceperit paululũ pungere manus. omnia in tascha repone. iterũqz preme vt supra. nec est damnosum si non premat acerrime. vt de melle aliquid remaneat cere admixtum. cũ longe minus valeat mel q̃z cera. Et ß quod fluxerit. mel coctum vocat. q̃d in vasculis dz poni ipsisqz apertis paucis diebus haberi. atqz in sũmitate purgari. donec musti refrigerato calore deferuear. Vel nobili9 illud erit. quod ante expssionem secundam effluxerit velut spõte. Cera q̃ post fluxum mellis in tascha remanserit. siue apes admixtas habeat siue non. ponatur in cacabo mundo. in quo sit tanta aqua vel pl9 vt cera extat. Hec adignẽ teneatur donec sit liquefacta integre. semperqz cũ spatula vel aliq̃ baculo agitetur. et in dicta tascha grossa ponatur. q fortiter compmatur. vt in situlam vel catbinũ habentem aliq̃d aque cadat. ubiqz stet donec sit optime congelata. tunc eleuetur. q ab omni sordicie q̃ sit inter ceram q aquam mundetur et seruetur. Et si placuerit vt pulchrior adducatur. sine aqua iteruz calefiat. q in vase aque madido cuiuscũqz forme placuerit iterum reponat. Quicq̃d in tascha remanserit abijciatur. et ipa in aqua calida lauetur et ad fumũ ponatur. et sic diu valde durabit.

De omni vtilitate apum.

In apib9 utilitas magna consistit. si locum idoneũ habeant. et prudenter ac solicite pcurentur. Nam ex paucis breui tempore multa examina fiunt. nisi magna pestis temporis eis obsistat. nam in anno semel bis et plerũqz ter pariunt. q examen emittunt. et sine magnis expẽsis ac labore tenẽtur. licet non sint totaliter negligende. ex q̃buscum augmentum receperint. vel usta quinqz vel sex annorũz que parere desierit etate. magno precio quia multam habent ceram vendere potes. et noua seruare. Faciunt etiam ceram que maxime necessaria est regibus q prelatis. q quibuscũqz personis vt notum est omnibus. que satis magno venditur precio. Et quod ampli9 est. die noctuqz bonorem exhibet regi eterno. Item faciunt mel in maxima q̃ntitate. qõ valde vtile est tam ad cibuz q̃z ad medicamina infinita. Ad ipsarum vtilitatem probandam refert Varro duos fuisse milites in hispania fratres. ex agro falisco locupletatos. quib9 cum a patre relicta essz parua domuscula. et agellus non sane maioris iugere vno. circa totam domum aluearia fecisse et ortum habuisse. et reliquũ locuz ac spacia thimo et cutiso semine operuisse. ac etiam apiastro. Hos nũq̃z minus vt per eque ducerent dena milia sextaria ex melle recipere esse solitos. Unde ait Persius Nec thimo satiantur apes. nec fronde capelle.

Explicit liber nonus.

f

¶ Incipit liber decim⁹ De diuersis ingenijs capiẽdi aialia fera. Et primo ponitur prologus.

ANtiqui philosophi q̃z intellect⁹ a deo excelso illustrat⁹ est. vt vtilia hũano generi cognoscerẽt intelligẽtes q̃cũq̃z sub celo sũt ad vtilitatẽ hoim eẽ creata. subtili cogitauerũt ingenio. qualiter aĩalia aerea terrestria ⁊ aquatica. q̃ ppter peccatuz primi parẽtis bomini nequaq̃z obediũt capere possent. Inuenerũtq̃z mltas cautelas quibus boies vsi sũt. ⁊ suis ingenijs successiue infinita addiderũt ingenia plurib⁹ ignota. Jõ q̃z cũcta q̃ scire potero. ĩ sequẽs reducere ũẽ do. ¶ primo tractãs q̃b⁹ modis capiuntur auel. ¶ scõo bestie siluestres. Tertio pisces De auibus aũt qualiter capiũt cũ auibus rapacib⁹ domesticatis. cũ retibꝫ. cum laqueis. visco. balistis. arcub⁹. ⁊ alijs q̃busdam modis. Et de bestijs qualit̃ capiũtur cũ bestijs domesticatis. cũ laqueis. retibꝫ foueis. tatolis. ⁊ alijs modis. De piscibus etiã q̃b⁹ modis capiunt cuz retibꝫ. astis. hamo. et calce.

¶ De auibus rapacib⁹ in genere.

PRudentes antiqui videtes q̃sdã aues paera volãtes alias capere. caute laborauerũt auiũ rapacium genera domesticare. vt q̃s plus capere nõ poterãt. eaz auxilio sibi querãt. Et borũ ꝑm⁹ inuentor dr fuisse rex Baucus. q̃ diuino intellectu nouit naturã accipitrũ ⁊ falconũ. ⁊ eos dẽ domesticare ad predã instruere. ⁊ ab egritudinib⁹ liberare. ¶ post quẽ alij multi fuerũt. q̃ plura ipsaz auium rapacium scientie addiderunt.

¶ De accipitre.

ACcipiter est auis nota. Et ei⁹ q̃dem natura ẽ. vt vigilat de raptu aliaz auiũ ⁊ ideo solus et nũq̃z socĩat⁹ incedit. qz ĩ preda nõ cupit habere sodalẽ. ⁊ q̃ntũ ꝑt ad rapiẽdũ ppe terrã volitat. ne ab auib⁹ q̃s capere intẽdit videri possit. Alb⁹ oĩb⁹ q̃dem quib⁹ instinctu nature cognoscit. ⁊ eũ cũ vidẽt aut sentiũt garriũt. fugiũt. ⁊ se q̃ntum possũt occultãt. Hec auis velocissimi volat⁹ est in ꝓncipio sui mot⁹. sz postea lent⁹ ẽ et volat⁹. ⁊ ideo nisi statiz rapiat. ab auis psecutõe desistit. ⁊ sup aliquã arboẽ aduc sepe indignat⁹ se ponit q̃ vix ad dominũ vult redire. Inueniũt etiã accipitres ĩ alpibus q̃busdã nidificare. ⁊ meliores omibus sũt vt ferũt. q̃ nascũt ĩ alpe de bruca vl⁹ brusia in sclauonia. Boni etiã nasci dicũt. q̃ nascunt in alpib⁹ q̃ sũt in cõfinibus verone ⁊ tridenti. Ex ipis q̃dz sũt parui. q̃ cõmuniter vocant accipitres. Et quidã magni q̃ vocãt astures. sũt ei de genere accipitrum sicut cornus ⁊ gracul⁹ eiusdẽ generis sũt. et canis paru⁹ ⁊ magn⁹. ⁊ idem ĩ pluribus aialib⁹ est videre. Et accipitrũ q̃dam sunt maiores. ⁊ hi sũt femine. q̃ sũt maiores ꝓgenitores. ⁊ q̃dã sũt minores. ⁊ vocãt muschiti et sunt masculi. qui pauce vtilitatis existunt.

¶ De pulcritudine accipitrũ et cognitione bonitatis ipsoz

ACcipitrũ pulchritudo cognoscit. si sũt magni. curti. paruũ habẽtes caput. pectus ⁊ spallas grossas ⁊ amplas. tibias grossas. pedes magnos ⁊ expãsos. ⁊ pẽnaz colores nigrũ. Et bonitas q̃dẽ cognoscit. qz de nido extract⁹ melior est. ⁊ a dño raro fugere ꝓsueuit. hic vocat nidasi⁹. Vel q̃de nido egressus. de ramo in ramũ matrem sequit. q̃ ramari⁹ vocat ⁊ optim⁹ eẽ ꝓsueuit. Secũdi meritu ẽis. q̃ postq̃z de nido volauit. capt⁹ fuit anteq̃z pẽnas ĩ feritate mutaret q̃ sorus vocatur. Sed q̃ post tale tempus capt⁹ fuit. raro ꝓsueuit cũ boib⁹ viuere vel morari. si tñ pmaneat. bon⁹ est. qz ĩ feritate fuit solut⁹ aucupari. Et q̃nto animosior videt ⁊ audacior ꝑ affectũ ⁊ melioz morum. tanto ab expertis melior iudicat

¶ Qualiter accipitres nutriuntur domesticantur. et instruuntur. et quales capiant aues. et qualiter mutantur.

Nutriuntur autez nidalij z ramarij bonis auib⁹ et carnib⁹ pluries in die paulatim i hora. vt magis dñm suū diligāt. Possunt etiā eis dari oua i parapsidib⁹ fracta z agitata. z i aquā feruentē precta. z postea cuz digitis simul pstricta. Idem fit i sorīs a pncipio. sed cū optime puati et domestici facti sūt. semel tantū sūt in die pascēdi p⁹ tertiā cū digestionē cōpleuerint. et non ante. qō p gorgam vacuataz cognoscitur ab expertis. et si cibus de gorga vsqz ad diem sequentē nō descenderit. tantundē sine cibo dimittantur. Item pt bis in die cibari secure si cibū inueneris descēdisse de gorga. et qtiēs ℔ videris cibare secure poteris. nisi velis eodem die vel seqnti aucupatuz accedere. qz tūc accipitrem famelicū esse oportet. vt auidi⁹ predā petat z facilius ad dñm reuertatur. Domesticātur āt si plurimuz tenentur in manu. z maxime in aurora tēpestiue. et inter multitudinē hoīm. z i rumore molendinoz z fabroz et similiū. Instruuntur vero nidalij z ramarij. naz ceteri sūt in feritate instructi ℔ mō. Ciberur hora nona bono cibo. z seqnti die teneatur in loco obscuro vsqz ad nonā. Deinde accipiat z portetur ad locū venatōis et non dimittatur pmo ad aregazas vel gazas. neqz ad perdices. qz nimis sūt fortes. et si eas supare nō posset. debilitaretur ei⁹ audacia. sz dimittatur qualeis. turdis. z merulis. z similib⁹ Qz si vis vt gazas capiat. habeas vnā captā z mlias pēnas ei⁹ ab alis auferas. z qdā i aliq fossato absconsus. ante pspectū accipitris eam pjciat. et ei accipiter dimittatur. Capiūt āt qualeas. et perdices aregazas. z glanderas siue gazas. z mlias alias aues vt merulas. turdos. passeres z bis similes. Mutantur vo qlibet anno. nam ponunt de mense Martij vel Aprilis in gabia magna. spāliter ad ℔ facta. z posita ad solē i loco calido veluti iuxta muros plage meridionali oppositos. Et cōpletur mutatio pēnarū ei⁹ in pncipio Augusti. et i plurib⁹ i medio. z qbusdā in fine. et in qbusdaz non cōpletur omīno. Et ad ℔ valet si bñ pascātur bonis carnib⁹. z pcipue auiū z ouoz. vt bene impinguētur. tūc ei optime mutāt et qdam dicūt ad ℔ valere abū stellionū z bissarū. et testudinū et lacertaz. Et aliqui psideranter depilant eos. vt noue pēne nascantur veloci⁹. sed ℔ modo multi iam sūt destructi.

¶ De industrijs aucupationis. et inducendi accipitrem vt a domio nō recedat.

Caueat dominus c accipitris ne aliq mō ledat eū. sed cū viderit eū iratū z nolentē stare sup manū vel pertica. suauiē tangat eum z ipm eleuet. si pendeat. z qntū potest cōsideret mores z voluntatē ei⁹. et in oib⁹ voluntatez e⁹ sequatur. et semp in manu eū cibet nec sibi in aliq pradicat. qniam accipiter est valde indignātis nature. Preterea cū iuerit aucupatū. nō emittat ipm nisi viderit eū bñ appetere predā. z maxie ad aregazas. et gazas et glanderas. nec eum nimis a remotis dimittat. qz cū nō pt attingē auē sepe indignat⁹ recedit. et aliqn in arborem ascendit. nec ad dñm vult redire. Item nō fatiget dñs accipitrem vltra modū nec sit tantū auid⁹ multitudinē qualeaz vt aliarum auiū habere q euz destruat. vel irasci faciat. Ez cū eas ceperit qs videt accipitrē libenter appetere. sit pzent⁹. et ex ipa preda eum cibet. vt sibi suam venatōnē sentiat p fuisse et incitetur in amore venandi.

¶ De egritudinibus accipitrum. et deipsoz curis.

Accidit accipitri vt calefiat vltra natūrā et cōplexionē suā intantū quandoqz vt

febriat.ꝛ tunc erit tactu calid⁹ꝛ videbit̄ tristis.qđ qñqz euenit ex solis spirit⁹ inflāmatis ex nimio labore vel alio accidēte. Et qñqz ex bū oub⁹ putrefactis.in aliq̄ pte corpis ei⁹. Et tūc si macer ē.parū ꝛ sepe cibetur ex carnib⁹ pullor̄ ꝛ paruar̄ auiū.a passerib⁹ tñ tūc abstinere melī⁹ ē.qz multū calide cōplexionis existūt. Et dicte carnes dētur sibi i reb⁹ naturaliē frigidis īuolute.vt in seminib⁹ cucurbitar̄ ꝛ cucumerū tritis. aut i muscilagie p̄silij alias pilli.ꝛ similiū Vel paulisper coquāt i syrupo violato et similib⁹.ꝛ sibi dent̄ ꝛ ponat̄ i loco frigido ꝛ obscuro sup pernica pānis lineis īuoluta. in lucis frigidis plerūqz infusis. Et qñqz infrigidat̄.ꝛ digerere cibū ñ p̄t ꝛ tūc silr est tristis.ꝛ tactu frigid⁹.ꝛ color oculorū mutatur ad pallidit̄atē ꝛ discolorationē.ꝛ tūc teneatur i loco calido.ꝛ suauiē in manu teneatur ꝛ ponetur.ꝛ paulisper qñqz ad volandū mittatur.ꝛ dētur sibi carnes auiū.ꝛ p̄cipue passerū ꝛ pullor̄ masculor̄ ꝛ pipionū cocte aliq̄ntulū i reb⁹ calidis.velut in vino.vel aqua in q̄ sit saluia vel menta vel maiorana.vel pulegū ꝛ similia.ꝛ inuoluāt̄ur i melle.vel puluere seminū feniculorū et anisorū aut caminī.ita tñ q̄ nihil omīno sibi detur.nisi p̄us oīs cib⁹ de ei⁹ gorga descēderit. Et si macer ē plus ꝛ sepi⁹ cibetur. Si pinguis.min⁹ ꝛ rari⁹. In vtroqz tñ casu tēperate cibandū ē.donec fuerit liberat⁹ Qz si nullo mō digerit cibū,sz eū oīno rettinet. dicūt experti q̄ accipias corrane.et ligā illud cū vno filo.ꝛ fige cuz vna pēna in gulā ei⁹.ꝛ postea trabas filū.ꝛ sic pastum ejciet. Item accidūt ei sercupedes.ꝛ tunc vnge pernicā ei⁹ vel pannū circa eā inuolutū.cū suco marelle vel absinthij.ꝛ sic dimittatur ad solē de mane vsqz ad ternā. Item accidūt ei qñqz lūbrici.ꝛ tūc da sibi sup pastū sucū folior̄ persici.aut puluerē santonici.ꝛ liberabitur. Et qñqz patitur gutā in articulis ale aut corpe.ꝛ tūc minue ei⁹ sanguīe.aperiēdo modicū venā.q̄ sub ala aut corpa existit.cū i ea patitur. Itē accidit eis podogra.q̄ pueit ex delcēlu humor̄ gutta rū.in nodis pedū et digitor̄.ꝛ tūc curāt cū lacte herbe q̄ lactarola vocatur. vngendo ex eo eor̄ pedes.ꝛ vngēdo ex eo pānū lineū ꝛ ip̄m ponēdo sup pernicā.sup q̄ teneat̄ ac cipiter donec erit rupta podogra.ꝛ tūc auferat̄ pān⁹ꝛ ex sepo inungat̄ podogra.donec fuerit liberat⁹.

De asture.

Astures sūt de natura accipitrū.sic̄ i tractatu accipitris ē dictū. Et cognito pulcritudinis ꝛ bonitatis eor̄ ē sic̄ accipitrū.et nascunt̄ i alpib⁹ ꝛ nemorib⁹. Et domesticāt̄ ꝛ instruunt̄ ꝛ nutriunt̄ sicut accipitres. Capiūt autē perdices.coturnices.faisanos.ꝛ agbirones.ꝛ multas silres aues.sc̄z anates anseres.cornículas. et q̄s oēs aues q̄bus mittunt̄.et cuniculos.ꝛ lepores paruos ꝛ magnos.licet eos sine auxilio canū. retinere non possint. Feriunt etiā capriolos paruos.et eos impediūt adeo q̄ canes eos capere possunt. Mutantur vt accipitres.et eedem egritudines eis accidere possunt.ꝛ eodem mō curāt̄ur. Verūtamen fortiores sūt nature.ꝛ ideo nō de facili infirmāt̄ur ꝛ morīūt.et nō requirit̄ in eis tanta diligentia.et sic nō facile recedunt a dominis.

De falconibus.

Falco est auis que de raptu viuit.ꝛ solus incedit ad p̄dam.sic̄ omne volatile rapax.p̄pter causā i accipitre assignatā. Hec auis mirabilis ē volat⁹ in p̄ncipio.medio.et in fine.q̄ fursū rotādo ascēdit. inferi⁹ intuitū figens.et vbi videt anatē anserē aut gruē sicut sagitta claudis alis ad auē cū vngue posteriori lacerandā descēdit. Qz si eā nō tetigerit.pseq̄t fugientē.et sepe cū auē in fugā p̄uersā capere nō p̄t adeo traseit p̄eam q̄ post ip̄am q̄dam furore volitās.a dño nimiū elongatur.adeo q̄ nō redit ad ip̄m. Hec auis valde animosa ē.et nobilissimi generis. Falcones p̄mo dicūtur venisse d̄ mōre gelboe q̄ in partib⁹ babilonie est.ꝛ inde venerūt in sclauoniā ad palum nudū.

deinde sparsi sūt p q̄sdaz alios montes ar duos.in quib⁹ inueniuntur.

¶ De diuersitate falconum.

Falconū quidam sūt magni.q̄ falcones communi noīe dicuntur.z q̄dam parui qui vocātur hysmerli.Ex magnis q̄dam sunt nigri.q̄dam respectiue sūt albi.et quidam rubei ex cōitu p̄dictoz inuicē generati.vi delicet cum trizolus vni⁹ p̄dta socia sua. cū altera p̄miscetur Et hm̄oi oēs falcones sūt femine.et eorū mares trizoli siue trizelli vocantur.sic dicti.q; simul tres in nido nascuntur.scz due femine.et tert⁹ mascul⁹ et ꝓpterea trizol⁹ vocatur.q̄ nō sūt tāte v̄tutis vt femine.z sūt valde minores q̄z ip̄e

¶ De pulcritudine et nobilitate falconum.

Pulcritudo et nobilitas falconū cognoscit.si habz caput rotundū.z sūmitatem capitis planam.z rostrum curuuz et grossum et curtum.et spallas amplas.p̄nas alarū subtiles.Coxas longas z tibias curtas et grossas.pedes liuidos sparsos et magnos et q̄ talis est vt plurimum bonus est.licet aliqui satis deformes sepe optimi sint inuenti.Ideoq; falconū bonitas z audacia.solo experimento p̄fecte cognosci p̄t. Ueruntū eoz bonitatem z desideriū capiendi aues multū auget magistroz suoz̄ industria. Et eosdez a bono ppōsito sepe reuocat imperitia eorūdem.

¶ Qualiter nutriuntur.domesticantur.et instruuntur.et mittūtur falcones.

Non sunt tenendi in sup ligno.sed solū sup petra rotūda z aliq̄ntulū lōga.sup ea ei magis delectant instinctu nature.z ꝓsuetudinis eorūdez. Qui ex eis parui sūt.byrcina vel pullina carne nutriuntur p̄cipue. Cuz aues capere inceperit.da sibi de p̄ma q̄ capiet q̄ntum voluerit. Idem facias de secunda et tertia.vt ex hac raptum auium. z ad obediendum dño animetur. Abinde vero in antea stringe eum.cuz vis q̄ alias aues capiat.hoc modo.scorzica gallinaz et factria purgatoria.et da ei madefacta i aq̄ et pone eum in loco obscuro et dimitte vsq; ad auroram diei.postea calefac ad ignē et aucupatuz vade.et non fatiges eū vltra q̄z velit.sed solū q̄ntum ip̄e vult z auidē desiderat mittatur ad aues.sic enī libenter te cum manebit.et quocūq; ierit.ad te curabit redire. Cum inueneris falconem tuum audacem.et cū intenso desiderio aues capere.diligenter cōsidera statum e⁹ i macie ac pinguedine.et in q̄ statu cum inueneris in eodem retinere curabis.nam q̄dam falcones melius se gerunt cum sūt pingues. Plures autem et fere oīes in statu medio existentes. Aliqui licet pauci cū fuerit macriores.et h⁹ generis.rubei vt plurimū esse dicuntur. Et cum p̄mo mittuntur ad aues.ad minores p̄mo mittantur.deinde ad mediocres.vltimo ad maiores. Si enī p̄mo mitterentur ad magnas z superarēt ab eis.deficiente adhuc potentia et industria quas vsu acquirunt.incipient abinde in antea magnas z mediocres formidare.sicq; difficulter resumerent audaciam sibi innatam.quam imperitia sui doctoris amiserunt. Plurimum etiam ꝓfert falconi ad audaciam acquirendā si eum teneas multum in manu.et des ei carnis pulline hora tertia coram vnam.deinde pone ad ip̄m aquaz in qua balneetur.postea ponatur ad solem vt siccetur.deinde ponatur in loco obscuro.ibiq; vsq; ad vesperas dimittatur.deinde teneatur i manu vsq; fere ad p̄mum somnum.postea lumen lucerne vel candele coram eo p̄ totam teneatur noctē et cum matutina venerit hora.suburfetur cum vino.et teneatur ad ignem.in aurora vero diei.aucupatum ponetur.et si capiat q̄ntum vult de p̄da sua cibetur. Si vero nō capiat.detur sibi ala vna et media coxa

galline.et in loco ponat obscuro. Circa me
diū februarij falconem in muta pones.r ō
canis carnib⁹ alias oīb⁹ carnib⁹ eum ciba
bis.vsqz ad mēsem vnū. Postea ponesañ
ipm concbazq; aque.pus in da sibi comede.
et si vides q nō mutat.vnge carnez quam
sibi tribuis de re cocta et melle.q si adbuc
nō mutat.accipe r anā r fac puluerē et sup
carnē pone r mutabit.r caue ne ipm ō mu
ta tollas.anteqz cōplete fuerint pēne ei⁹.r
cū de muta acceperis eū ad calorē non te
neas.sz plurimū eū in manu tene.nec po
stea vsqz ad q̄ndecim dies cū eo aucupa
tū accedas. Capiūt āt anates.anseres agbi
rones.grues.r starnas.r mīras alias auef
Sz fert q si comedūt sanguinē agbironis
omne desiderū capiēdi grues amittunt.
Si vero carnes soluz sine sanguine come
dant boc viciū incurrere nō creduntur

¶ De egritudinib⁹ que falconibus
accidunt.

Accidunt falconi
bus oēs egritudines q̄s superius
accidere accipitri dixi.r eadē sunt
signa r cure.qz omniū volatiliū rapaciuz
sere eadē est natura.r ideo de bis ꝑ tracta
re non expedit. Unū tñ cognoscas.q falco
nes sūt fortiores nature q̄z accipitres.r nō
sic facile infirmātur r moriunt.si comedāt
anteqz cib⁹ de gorga descenderit. Quidaz
insup falconarij. multos modos regendi
falcones narrant.et alias egritudines eis
accidere.alias q̄z curas necessarias esse.ex q̄
bus forsan aliqua vera sunt.q̄ p mīras ex
perientias approbant.sz mīra ex bis q̄ dicūt
ratione carent.et sūt pon⁹ apparētia q̄z exi
stentia. Ideoq; si q̄ bic desunt de cura fal
conū r auiū rapaciū.p viros expertos.nō
semel sed pluries longo tpe suppleant.

¶ De hysmerlis.

Hysmerli sūt de ge
h nere r natura falconū.r sūt quasi
falconelli parvuli.qb⁹ apparet per

formā corporis et colorē pennaz.q̄z aucu
patio pon⁹ voluptatis q̄z vilitatis existit.
Capiūt āt ꝑ capue laudulas.r tān desiderij
et animositatis sūt ad eas capiendas.q̄ ple
rūq; plecui sūt eas in villis vsqz in cluba
nū ardentez.aut pureū. aut sub mantellis
hominū. De ipoz autem doctrina et cura
plura nō dico.q̄ p supiora satis sciri pt.

¶ De girfalcis

Girfalcus est auis
g rapax maior q̄z falco.r est magne
virtutis r potentie.mirabilisq; au
dacie.adeo vt inuēti sint aliqui audaci spi
ritu aquilas insultasse. Capiunt aūt omēs
aues q̄ntūcūq; magnas. Et sunt fere ō na
tura falconum. et ideo falconuz doctrina
satis sufficit ad nutriendos et instruēdos
girfalcos.

¶ De aquilis.

Aquila est similiter
a auis de rapiu viuens.q̄ ppter for
titudinē et audaciam suā. vocata
est rex auiū.nam oēs aues eam timent.sed
ipsa nullam. Diuerse sunt species aquila
ruz.quedam enim sunt valde magne.que
daz mediocres.quedam parue. Et ulterius
q̄dam sunt nobiliores.non appetentes nisi
volatilia et animalia terrestria viuētia. Et
q̄dam q̄dammodo ignobiles r degenerel
q̄ appetunt nō solū carnes viuas.sed etiaz
mortuas.r pisces mortuos.r descendūt su
per cadauera asinoz.r similiū.r tales de
clināt ad naturā et ignobilitatē miluoruz
Aquile domesticant ab boib⁹.videlicet q̄
parue de nido extracte fuerint.sz eas q̄ diu
in feritate steterūt nō esset tutū domestica
re velle.q̄niam facile ppter suā audaciā et
potentiā grauiter lederent i facie vel alibi
instruentē. Et domesticant vt boib⁹ q̄rā
quaslibet aues magnas.sz ꝑcipue vt capi
ant lepores.r cuniculos.et capriolos cum
auxilio canū. Et q̄ aq̄laz venatū portat.oz
esse fortis.alioq̄n ipi⁹ pond⁹ sustinere non
posset. Et statim dum videt canes inueni

le pasturā. aquilā ꝓsuetā ⁊ istructā dimittere debet. q̄ semper supra canes volabit. ⁊ cū leporem viderit. subito descēdet ⁊ capiet eū. Nutrit aūt ex oīb⁹ carnib⁹. ⁊ nō de facili infirmat. Gz cū leporez ceperit. pascatur ex eo pluribus vicib⁹ vt eos postmodum libenti⁹ ꝓsequat. Qui iuxta nidū aq̄le habitant. vnū ex pullis ei⁹ accipiāt. ⁊ cū accipiūt. timore aquile sint armati. ⁊ p̄capue in eoz capitib⁹. Et cuz pullum habueris. ad vnū paruū palū euz in aliq̄ loco ligabis. Bociferabit. venientq3 pater et mater. deferentes eidē cuniculos. et leporez. si erūt in partib⁹ illis. ⁊ gallinas ⁊ anseres q̄ accipere poteris ⁊ habere. Ferunt eñ ⁊ q̄nq3 cartas et q̄nq3 bissas. ⁊ in distractu mutue tā detulerunt filio gallinā cū q̄busdā pullis existētib⁹ inter pēnas matris. q̄ babiti sine vlla lesione ⁊ nutriti fuerūt.

De guuio et guuecta.

Guuus et guuecta sūt eiusdem nature ⁊ sūt aialia nocturna potiꝰ q̄z diurna. q⁹ eorum oculi de nocte videt melius q̄z de die. Cum igitur deformia sint. ⁊ raro ab alijs aialib⁹ videant. mirant aues in visione ipaz ⁊ eas videre appetūt. q̄nā aīa tam brutalis q̄z rationalis ꝛ reb⁹ nouis ⁊ insolitis. p̄cipue delectatur. Boues ergo certētes alias volucres circū uolare guuo et guuecte. ⁊ eas cū auiditate plurima intueri. excogitauerūt ingenia q̄b⁹ eas capiant aues. q̄ ad guuū ⁊ guuectā libenti⁹ approp̄inquāt. nō ergo nutriant eas vt ipe aues capiāt. sz vt mediantib⁹ ipis. cū visco aut retib⁹ sibi querāt Viuūt aūt de q̄busliber carnibus ⁊ p̄capue de muribus ⁊ nocuis. et cū cibate fuerint cōpetenter. ieunāt duob⁹ trib⁹ vel q̄ttuor diebus. ⁊ guuꝰ vsq3 ad octo nō ledit. Et femine meliores sūt masculis sicut omne volatile rapax. Et guuecta q̄dē meli⁹ tenet in aliqua colūbaria vel aliq̄ loco et similiq3 alibi. Et si bene domesticata fuerit. optime capiet mures in domib⁹ existentes. Comedunt etiā lacertas ⁊ ranas et omia carnes habentia.

Qualiter aues cuz retibus capiuntur.

Aves cuz retib⁹ capiunt modis. Et vno q̄dē modo capiuntur ad pantheram qua capiuntur anates. Et modus q̄dem est. vt iuxta aliquaz paludem. facias foueam circa .xx. vel .xxv. brachia longam. ⁊ circa decem vel duodecim brachia latam. vt totam maiorem si voles. et tantum concauam. q̄ circa vnam spannam aque bereat et sit a duobus capitibus longis acuta. In vno angulo sit quidam fossatus. et in alio aliquantulum longe sit casella. Circa foueam sint vndiq3 spacia plana. quanta est retibium latitudo. Deinde fiat sepis circūquaq3 ne lupi aut vulpes vel alia animalia nocua intrare possint. et aues in eo loco existentes fugare. In predicta fouea circa duodecim vel sedecim anates domestice die noctuq3 morentur in hyeme. ⁊ mica in bona quantitate proiiciat in aquā propter domesticas ⁊ siluestres. sintq3 domestice siluestribus similes in colore pennarum. Circa foueam iuxta ripas figātur pali quattuor perticarum. qui retibia eleuant. et pali retibium figantur circa spacia prenarratā. et super ipsam cordam palorum paruorum totum colligitur retbe. et tam ipsum q̄z stangie siue baculi qui retbe eleuant optime cooperiantur. Sintq3 retbia duo magna in vtroq3 capite conuicta. sicut retbia aroli. que quidez cooperto rium vocant. que cum eleuantur. simulatim coniunguntur. ad modum culminis domus paleate. Et modus quidem eleuandi eas est. q⁹ iuxta casellam est furca in pertica. in cuius capite subtili est retibū funis annexus. In grosso vero est cista fortis et magꝰ ex terra repleta. q̄ suo pōdere cū voles ad modum machine retbia eleuabit. Huc ꝓfluet multitudo anatū in nocte p̄ce-

polātū.cū domestice pociferabūt.Cūqz i mīra q̄ntitate discēderit retibia eleuabis.et cū pertica pcutiēdo leuiter retibia.oēs sil uestres i cucullū retibis qđ ē ipdicto fossato extensū expelles.z domestice q̄ nō timēt remanebūt in pantera. Deīde aperies caput cuculli.z facile cū dentib⁹ i capite anates occides.sicqz vna hora q̄qz mille capiuntur.

¶ Modus capiendi grues.

Est et aliud ingeniū q̄ capiūt grues.cigni starue.z anseres.qđ est tale. In ripis fluminū ab vtraqz pte infigit arbor altissima vel due sit iūcte vt lōgior sit arbor.habetqz p totū cauiculas p ascensu.z i sūmitate tyrellā.in q̄ ponit funis retibis.cui lōgitudo ē sm fluminis latitudinē z arboris distātiā et eius latitudo ē.vt superi⁹ eleuata.vsqz ad medias dependeat arbores. Deīde boices vsqz a remotis veniāt p glareā fluminis. oēs volucres q̄s inuenīūt expellēces.q̄ volātes a splēdore aque nō discedēt donec in retibe inciderint.z tūc declinet retibe cu fumib⁹ suis.z volucres capiāt. Et mod⁹ iste locū nō habet.nisi cū tps fuerit nubilosuz z aer obscur⁹.alioqn aues eleuate.facile a flumine deuarēt.

¶ Aliud

Est aliud ingeniuz q̄ capiūt anseres z starue .qđ est tale. Tempe hyemis cū ex gelu et sole pulus est in cāpis legetū.tendit in segete vno sulco rete vnū.lōgū p.xl.brachia t idcirca.et latū circa q̄ttuor brachia..p⁹terriā cū i vespere capere cupis vel in sero cū vis in mane habere. Est aūt ꝑ retibe simile vni parieti.habetqz stagias eleuātes longas.sm dimidiā latitudinē retibis.z tendit cū duab⁹ bragettis.vt pariet⁹.sz disponitur vt p se eleuet violenti.qz bō ipm retibe p se eleuare nō posset. Cūqz totū retibe i ēra firmatū fuerit.to ū sup cordā colligit.et tam ipum q̄z stagie z bragette z funis trahens optime ex puluere cooperit vt herba. Et qz in vno fossato vel alibi oliq̄ntulū remoto loc⁹ cooperi⁹ vbi lantet bō.q̄ retibe leuare debebit. In retibis loco sint duo vel plures anseres domestici.siluestres⁹ siue ꝑ duobus paliculis alligati.et duo scorticati sili si velis.vt illic siluestres cōfidēti⁹ veniant. Cū siluestres descēderint i aliq̄ pte agri exposito.vadat loci⁹ cū capello in capite.z ligone vel alia re in manu.loq̄t aliqđ.et laborare videat.alioqn fugerēt.sicqz ꝓsiderāter et caute ꝓducat eas ad locuz retibis.qđ facile fiet p vniuersū agrum q̄ntūcūq̄z magnū si ꝑ caute facere scies. Cūqz in retibi veneris eas ꝓfidenter loquere.socioqz dicas vt retibe trabat. Verū q: ꝑ auis cautissima est.oportet te oīno cauere ne in mane ad locū retibis accedas.q: statim ppenderēt derore vt pruina.pedib⁹ tuis mota z fugerēt. Et ideo cū teneberis in sero.nō ē necessaria hec cautela. Plures āt nō obseruant hāc cautelā.ideoqz rarius capiūt.z solas iuuenes simplices.nō vetustas sagaces. Et iō cū tendis i sero.statim ibi stelliones pone. z p totā nocte dimitte. Sed cū capere vis in sero nō ē necessaria ꝑ cautela.

¶ Aliud.

Item est aliud ingeniū capiēdi anates.iuxta aquā vbi sabulū est.et ē retibe simile ꝑdicto sz ē paruū z satis spissum.z eodem mō tendit z sabulo cooperit .z loc⁹ custodis ē ex aliqua re. Deinde sabulo coopertus.vt paruū habeat foramen vnde videre possit Et caueat ne p foramen flatū emittat.cū i loco sūt auel. Hic nō sūt stelliones necessarij.sz p totā hyemem ponit ibi milica et vinacia.vt assuescāt aues locū frequentare. Cuz āt ibi stare assueuerit.tēdas retibe. poterisqz oportune locū custodire.atz viā itroit⁹ lōgā cauare.z melegarijs z sabulo ōnīp cooperire. Item retibe vt simile spissius tamen tendi potest optime in areis vel alijs locis ad capiendum columbos.perdices. cornuos.glāderal.aragazas.lodulas.z oēs

aues paruas.q̄ escā granoꝝ accipiāt.z poteris cū esca facere q̄ ibi venire ac stare assuescāt.z postea retbe tendere.z luto vl̄ paleis operire. Et ℞ ingeniū p̄t habere locuz tpe nimiū z q̄libet alio tpe. Et erit esca cōuenies spelta.faba.milica.loliū.z semia vinacie.z similia.vt frumētū mortū.z cicercula vel faseoli. et cū eodē retbi siue esca poterī capi aues i estate.cū tēpe magne siccuatis tetenderis iuxta aquas.

¶ Aliud.

Item est aliud ingeniū q̄ capiunt cū retbib⁹ auiū diuersa genera.z p̄cipue colūbiz turtures.z q̄dā alie mediocres magnitudis aues.z fere oēs auicule parue.falcones et z accipitres.z oēs fere aues rapaces. ℞ Do duas āt ē.q̄ duo retbia satis lōga z lata.oibus fere gentib⁹ nota.q̄ vulgariť vocāť parietes.tēdūť i pratis vijs z agris.z iuxta aq̄s remote fere ab inuicē vt ē latitudo āborū. q̄z quilibet duos bz baculos eas eleuātes cū trabiť funis cōmunis. q̄z lōgitudo sm latitudinē retbiū existit.z vnū caput cuiuslibet cū paruo palo i terra firmať.z in vno capite habent vnū funē cōmunē.q̄ ad quē dā palū etiā cōmunē i terra defixū ānectiť, ab alio capite alū habēt funē.q̄ ad vnū lōgius p̄iunguntť.q̄ vsq; ad locū aucupatoris q̄busdā ramis circūdatum p̄tenditur ℞ Hec āt retbia p colūbis et magnis auib⁹ sūt rara z fortia.p paruis.subtilia aut̄ spissa.p̄dicta retbia cum sūt terre affixa iacent in terra elōgata ab inuicē.z cū funis trabitur eleuāť z p̄ūctim flectūť.ac operiūt oēs auē veniētes ad locū q̄ erat vacuus iter vtrūq;. ℞ In ℞ spacio vacuo tenēť colūbi z turtures aliq̄ excecati.vel habētes palpebras super oculos ne aliq̄d videāt cū filo ligatas. Vel stent ibi aues excorticate.aliq̄ stramine replete.habētes caput integrū.z p̄gulā paruā loco cruriū.q̄ stant recte vt videanť viuere. ℞ Do paruis auiculis ponitur ibi giuuecta.ad quā videndā libenter veniūt, vel tenenť ibi auicule paruo filo ligate.ad quas alie parue accedūt.accipitres etiā et falcones.causa rapiēdi descendunt. ℞ Aucupator āt nusq̄z expectare debz q̄ aliq̄ auis accedēs se in terrā deponat.sed cū ppe fuerit trahere funē debz z auē volantē ad terrā prosternere.ipamq; capere.

¶ Aliud

Debet et aliud genus retbis q̄ auiū multa genera capiuntur. maxime cum terra ē niue cooperta.q̄d vulgo vocať arolus.q̄ ex duobus retib⁹ nō multū magnis sz spissis z fortib⁹ pstat.q̄ in q̄libet capite p̄iūgūť.z in terrā affigūť.distātes in partib⁹ medijs habētes q̄ttuor breues baculos.q̄b⁹ eleuāť i altū.nec flectūť in terrā cum funis trahiť.sed p manēt eleuati z simul p̄iuncti cū retibus desup ad modum tuguri. ℞ Hoc retbe cuz omnib⁹ baculis z funib⁹ optime operitur stramine aristarū vel paleis.et in spacio i termedio tenēť p̄tinue grana.z cetera ciboria.q̄ auib⁹ q̄ venire sperant.sint p̄cipue grata. Cū aūt aucupator ppenderit ibi eē auiū multitudinē.latēter intret domuscullam valde clausam.q̄ ibi dz esse ppinqua z subito trahat funem.z fortiter ad vnuz paluz i domuscula positū annectat z aues capiat. ℞ Hoc ingenio capiūť facile milui z aq̄le cetereq; aues sup cadauera descēdētes. si cadauer totū vel pars ponaťi medio retis. ℞ Itē eo capiūť vulpes.si gallina nocte ponaťi medio sz retbe hmōi p̄pis et aquilis fortib⁹ esse debet.

¶ Aliud

Sunt et alia retia q̄ vocanť aranee valde subtilia ne i aere facile videāť.q̄b⁹ capiūť multe auicule.cū ponūť erecta i aere.duab⁹ pticellis ānexa i locis p q̄ auicule p̄sueuerť venire. ℞ Itē accipitres bis facile capiūť.silr et falcones.cū circa colūbū erecta tēdūť.z eodē mō cetere aues rapaces. ℞ Sz bar duo sūt genera. ℞ Nā q̄dā aranea ē simplex.z p̄gulis adō leuiť aptať q̄ cū tāguur cadit.auemq;

inuoluit. Itez est alia aranea triplicata. ex trib⁹ cōpolita. quaꝝ media est spissa. ⁊ plurimū lata. exteriora duo sūt valde rara ac adeo stricta. q cū sunt ad capiendū eleuate. ac pertice stāb⁹ fortiter annexe. stant extense. mediaq; mollis ⁊ lata. q̄ sup funiculū supiorem eleuatur. et cū auis incidit. trāsuolat ambo retbia rara. ⁊ i medio spisso inuoluuntur. et cū eo pelut in sacculo q̄dā pendet.

¶ Aliud

Sunt et alia retia a quibus capiūtur perdices que sūt lōga ⁊ stricta. in medio q̄ndaꝝ caudā ad modū sacculi longā habentia hmodo. Aucupator q̄ die venatur. pannuꝝ rubeū cū ỽgulis ad clipei modū formatū. ante se portat. et p agrū pergēs foramibus duob⁹ inspicit. ⁊ perdices inquirit. cuꝝ eas viderit. circa ipas retbia tendit. q̄busdā palis affixis ad funē retbiū annexis. et caudā circulis apertaꝝ extendit. semp ante se retinens clipeū versus perdices. q̄bus extēsis se perdicāb⁹ appropinquat. et i caudam retbiū paulatim impellit. nō solū timore sed etiā pedibus si opus erit. Qui āt nocte venatur. in sero locū inquirit vbi nocte moratur. ⁊ cū aeris integra obscuritas supuenerit. ad eundē locū cū igne reuertitur. Est aūt ignis in vase sic formato. q; nec ipse videtur. ⁊ aperte videt spacia vniuersa ppe se et p pnū agri sulcū accedit. ⁊ paliū reuertit circa locū in q̄ perdices reliq̄t. ac cū eas viderit ipas operit. cū retbiq̄ hꝫ apertū in capite pertice formatū ad modū huic negocio oportunū. Vsi hꝫ retbe supradictū potest ipm tendere circa ipas. ⁊ impellere ⁊ capere vniuersas.

¶ Aliud

Est et aliud rete quod expegatorium a vulgo vocat. satis magnū q̄ capiūt pdices ⁊ qualee. ac faſiani. ⁊ q̄dam alie aues cum auxilio catuli ad hoc instructi. q̄ aues inq̄rit q̄s cū viderit. stat nec ad eas pgredit vt expellat. sꝫ aucupatorē dōm suū retro respicit. et caudā mouet. taliē q; ipse aucupator cognoscit aues esse paululū ante canem. ⁊ tūc ipe et soc⁹ retbe trabūt. et aues ⁊ catulū operiūt. ⁊ sic eas accapiūt. Est ⁊ aliud retbe paruū in capite pertice pparatuꝫ. vt apertū existat. q̄ vn⁹ solus vtit. ⁊ cum ipso aues operta cane pdicto modo inuentas. Item hoc eodē retbiculo vtit aucupator ad qualeas solas. cū qualatorio. cui⁹ sonus et pōia similis voci qualee generis feminini. ad quem ardenter accedunt masculi prope ipsum. quos tunc operit atq; capit.

¶ Qualiter aues laqueis capiuntur.

Fit laqueus quo facile capiunt aues q̄ raptu viuūt hmō. In loco vbi ppe morant aues rapaces. vel q̄ trāseūt. infigitur fortis ab vtroq; capite arcul⁹ valde plicat⁹. ppe quē ab vna pte firmat ỽgula. i cui⁹ scissura muris cauda infigit. vel ad quā frustū more tue carnis annectit. seu rana. et ab alia pte pertica fortiē i terrā dimittit. hūs i capite laqueū ⁊ q̄ndā paruā cordulā. cū vno stecheto q̄ pertica firmat ad arculū. ⁊ ad paruaꝝ icisurā q̄ sit i capite ỽgule murē tenēs. et laque⁹ circa murē extendit. ⁊ cū auis murē vel aliā rem vt exportet trāgit. pertica dissoluit ab arculo. ac sup⁹ eleuat cū aue rapaci q̄ pedib⁹ vinculat. Itē fūt laquei māri hōpilis caude caballine. i vno funiculo eiusdē materie texti. q̄ tēdūt i sulcis frumēti. funiculo a ītra eleuato vltra aliturdinē auis. parū decliues laqueis ⁊ apertis. vt auis transiēs capite imisso. capiat collo. ⁊ hmō capiūt pdices i agris. ⁊ q̄lee. ac faſiani. i semitis nemoꝝ p q̄s trāseunt. Aues et aq̄tiles eodē capiūt hmō. cū iuxta aq̄s vbi trāseunt. laquei tales tēdūt. Colūbe et ⁊ alie aues mite capiūt ex eis cū incubāt. et pullos habēt. in cauernis tēdāt. Itē fabis ac faseolis seminatis. capiūt colūbi ac turtures. paruis laqueis. q̄ vulgariter dicūtur scalelle. Hō⁹ āt laquei mod⁹ est q; in capitib⁹ parui baculi vel melegarij longitudine vnius semissis.

infigũt due subtilissime vgule altitudinis spanne vni9. & i medio figit q̃dã spina duo rũ vel triũ digitor in lõgitudine lõga. hec scalella appodiat ad ripã sulci vbi aliqua sit in ripa cõcauitas. taliter q̃ spina iaceat in terra in fouea. & vgule sint superi9 eleuate. Juxta eã ponat laque9. cũ paruulo palo terre affixus. q̃ leuiter apert9. amoueat vgulis. et teneat ab eis & in spina infigatur faseol9 vel faba mollis. solumm̃ vnũ granũ. qđ auis rostro capiet. ac caput eleuãs sup collũ laqueũ trahet. plicata scalella cũ vgulis. quez sentiẽs territa caput eleuabit et collũ et laqueo capiet.

¶ Qualiter aues capiuntur visco.

Aues capiũtur uisco multis modis. Uno mõ q̃ inuiscant vgule subtilissime iũcorũ vel vlmor vbi iũca delũt. Virgule q̃dẽ fiãt breues vel lõge. respectu babito ad paruitatem vel magnitudinẽ auiũ capiendarũ ab ipis. Is p̃mo dz viscus tẽperari. vt sit bñ tenax. Ꝑ mõ. lauet bñ cũ aqua tẽperate calida. aperiẽdo ip̃m maib9 balneatl. & a pustulis cũctis mũdãdo. Deinde admisceat ei modicũ olei oliuar vt ñ sit adeo dur9 q̃ pẽnis auiũ inuiscari nõ possit. q̃ facto. virgulis inuoluat. taliter q̃ vnaqueq3 vgula sit vndiq3 inuoluta in duab9 vel trib9 partib9 ei9. tertia sine visco remaneat. q̃ tractari manib9 possit. Quz si ips sit adeo frigidũ. q̃ cõgelet viscus. tẽperet cũ oleo nucũ. Deinde vgule parue inuiscate. infigũt leuit i vgis palmonũ. q̃ sũt pertice magne ramis viridib9 arborũ & p̃cipue quercũ fasciate. habentes in capite supiori q̃tuor aut quiq3 vgas. paulisper eleuatas. i q̃b9 affigũt paruissime vgule inuiscate. ac ip̃e palmon9 cũ fuerit vgulis iuiscatis coopt9. infigit i tra i fouea facta i ipa. vt stet ad formã arbouis rect9. Jtẽ circa ip̃m infigũtur rami arborũ ad q̃s appendũtur cauce. i q̃b9 sint multe & diuerse auicule segregatim q̃ cantãt. & volitãtes p aera vocant. q̃ vocate se ponũt sup dicto palmone iuiscato. et capte in terraz corruũt. Jtem cũ magnis vgulis iuiscatis capiũtur multe magne aues. & p̃cipue corui atq3 cornices cũ auxilio guui Ꝑ modo. Jn locis vbi stare aut vnde trãsire ꝓsueuerũt. inciditur i ramulis arbor aliq̃. que ab alijs arborib9 multũ distet. Is aliq̃ rami frõdib9 nudati relinquũt in ea. vel aliq̃ ponũtur pertice sup eã. Jn bis ergo infiguntur leuiter vgule magne viscose. ac guu9 in terra ponitur. i loco paulisper eminẽti vt melius ab auib9 volantib9 videatur. quez cũ aues viderint. volitãt circa ip̃m. & volatu fesse. sup arborẽ inuiscatã descendũt. atz in terrã ruunt. q̃s aucupator pertica ꝓsequitur vt eas occidat. nam si manib9 capere vellz lederetur ab ipis. Jtem visco capiũtur accipitres. falcones. ceteregz aues rapaces. nam in terrã due vel tres infigũtur vgule iuiscate modicũ distãtes. ac versus leuas plicate. i medio quaz ligatur auis aliqua vt colũbus. vel pullus. vel caro. aut mus. pro miluis et quibusdã alijs auibus rapacibus que talia petant. ad que cum aues venerint capiũtur. Jtem capiuntur visco. passeres et cetere aues parue vel magne. si virgule inuiscate ponãtur in locis in q̃bus cabantur. vel vbi stare ꝓsueuerũt. Jtem capiuntur cordulis seu funiculis inuiscatis. regarbali. cum ad ficus veniũt vl ad vuas et cetere aues que arborũ fructus furãtur. si predicti funiculi suspendantur ante fic9 vel alios maturos fructus ad quos venire aluescant. Jtem funiculis longis iuiscatis. capiuntur sturli. q̃ valde gregatim volant. cum habetur aliquis sturlus ad cui9 pedem ligatur funiculus inuiscat9. & i manu tenetur. & dimittitur cum congregatio sturlorum prope videtur. tunc enim cum funiculo dimissus. ad gregem accedit. & cũ ipo grege stricte volitat. multiq3 tãgentes funiculũ inuiscantur. et ad terraz simul cũ eo ruunt. Jtem visco capiuntur anates. & cetere aues aquatice. cuz ex eo inuoluitur funis longus. ex pauerijs quib9 scopa fiũt compositus. et ponitur p̃cipue sero in lacu vel alio loco, vbi dicte aues morari

consueuerūt. nam aues p aquam natātes in nocte incidūt in funē sup aquā extensū. et capiunt. z seqnti mane capte inueniunt Sed oportet q̄ hic viscus sit taliter temperatus q̄ se ab aqua defendat.

¶ Qualiter aues capiūtur balistis.

QValiter aues capiant cū balistis z arcub⁹. notuz est oīb⁹ boīb⁹ q̄ sagittant vbicunqz sint in terra vel arboꝛib⁹ Sed in his obseruande sūt quedaz cautele. nō oīb⁹ note. quarū vna est. q̄ balistatoꝛ q̄ vult anseres vel alias magnas sagittare aues. debz habere bifurcatas sagittas ī parte anteriori vbiqz acutas. q̄ alam quā tangēt aut collū incidāt. nā sola pforatio cōmunis sagitte vl' obtusio. nō lederet auē intantū q̄ remaneret ibidē. sed vulnerata recederet. licet ex vulnere finaliē alibi moꝛeret. Itez dz intuitum cū sagittat dirigere. nō ad extra vagātes. sz ad vnā q̄ sit ī medio duaꝝ vel plurū vt si ꝓtingat sagittā vltra vel infra pgredi q̄d plerūqz ꝓtingit ꝑmaz vel vltimā feriat ne inuanū sagittet. Item q̄ vult in arboꝛez sagittare columbos aut alias aues. pulzones q̄ sūt sagitte i capite grossedz brē paris ponderis. z cū vult ad auē sagittā emittere debet cū pede signare locuz vbi ē. z notare locū in q̄ est colūb⁹ aut alia auis. z tunc sagittam emittat. si pcurit bz q̄d habere intēdit. alias sepe sagittā inuenire non potest sed eā facile potest inuenire. si ad eū dē locū vadat vbi erat cū sagittā emisit. z p eundē locū aliā eiusdē ponderis sagittā emittat. z p se vel p aliuz videat vbi cadit. ibiqz valde ꝓme inueniet ꝑmā quā nō poterat inuenire. Item q̄ cū balista vel arcu sagittat bz manū sinistraz tenere firmissimaz. si vult rectissime sagittare. si ei B agit z intuitū recte ad auem dirigit. nō errabit. z ē necesse q̄ habeat balistā vl' arcū optimū. z sagittas rectissimas. si recte voluerit sagittare. Qui aūt arcū balottaz exercet bz balottas habere equalis ponderis z bñ rotundas. Item capiunt alijs q̄busdaz modis. Uno mō ad breue exellū cū guuecta. q̄ parue capitī auicule. q̄ oīb⁹ fere notus est. sz ē sciendū. q̄ B mō capi possūt nō solum cū guuecta. sed et cū vno capite catte. nā z ad ipm auicule veniūt. Item nō solū cuz breuexello q̄ ex duab⁹ ꝑgulis ꝓstat. verū etiaz cū vna mūda ꝑgula inuiscata. Itē nō solū ad virides sepes vt cōmuniter fit. vez etiā in qua cūqz parte vie vl' agri. si aucupatoꝛ supza se deferat leue instrumentū ex vīculis frondibusqz ꝓstructū q̄ valeat occultari. Nec est necesse auiculas excitari solo sono folij arboris seu eriſ vt communiter fit nam z cū sono seminū papaueris inclusoꝝ in cellulis vel alteri⁹ similis excitari atz vocari possūt. nā z q̄buslibet extraneis z inauditis vocibus incitant. q̄ mirant ex eis Item capiunt ad breue exellū q̄ rustici vtūt noctib⁹ valde obscuris. Habent ei facula ardentē ex pticis siccis factā. quaz vnus defert decliuē ꝓpe virides sepes in q̄bus doꝛmiūt. q̄ cū excitantur veniūt ad ignis splendoꝛem. duoqz alij cū baculis cū volitant eas mactant. Sunt aūt baculi velut pale ī capitib⁹ breuiū perticarū ex paruis ꝓtexti viminib⁹. Item capiūt passeres precipue iuuenes minus sagaces cū naxa seu buiboello. q̄ ē q̄dā cauea ex iūcis ꝓstructa. de qua exire ignoꝛāt. cū ad paruos passeꝛum pullos in ea positos ingrediunt. nec exire sciunt. Item capiuntur aues in foraminibus et columbarijs cum mustela domestica in foramine immissa. Item capiūtur cum cista siue plastella precipue tempoꝛe niuium sic preparata. vt auibus intrantibus. cadat in qua grana congrua pro esca ponuntur. Cui proderit. si multa grana sub eis ponātur. z pauca velut fila longi⁹ extra. quib⁹ perducantur ad cistaz. Item cum scarpello capiūtur porcane. in cannosis vallibus vbi moꝛantur. Est aūt scarpellus instrumentum quoddam ex duobus arcubus valde plicatis constructum. ab invicem parum distantibus. inter quos modicum posterius ponitur fructus herbe coche. in forma similis pomia

ceraſis.quē accipere volūt ⁊ collo ſtringū-
tur. Sed ei⁹ forma ⁊ ſimiliter plurū ingeniorum nō poteſt ſic aperte ſcribi vt plene intelligat ſicut oculata fide cognoſcit. Item capiunt cū cubaculo tpe niuiuz qō eſt qd ⁊ dam inſtrumentū ex paucis virgul factuz interi⁹ cōcauū. ⁊ in pte poſtrema acutū habens oſtiolū. qō in terra iacet coopertū palea. qō cum vno vimine in terrā affixo eleuatur. ⁊ poſteri⁹ pcutit auē ad eſcam intrātem que int⁹ eſt. quā aliū de accipe nequit. vndiqz terra tectū. Item quodā delectabili ingenio capit cornix cū ex ipſis habetur vna nā ipſa duob⁹ valde breuib⁹ palazolis ad principiū alaz iuxta pectus annexis ſupina in terra firmat que fortiter clamat ac fugere nititur. alieqz ppinque currūt eā iuuare volētes. ex qbus ipſa vnā roſtro ⁊ vnguli capit ⁊ retinet vt cape poſſis. ⁊ eodē modo aregazas capi poſſe aſſerit. Item ferunt aues q̄ guſtant granū vel miliuz in fece boni vini ⁊ ſucco cicute maceratū ⁊ ſiccatum volare nō poſſe ⁊ manu capi

¶ De capiēdis beſtijs feris et primo qualiter capiūtur canib⁹

Lepores precipue capiunt canib⁹ ad quos inuenīdos neceſſarij ſunt canes q̄ ſegbuſi vel brachi vocant. qui quāto ſubtiliorus olfactus ſunt tāto meliores exiſtūt. Item neceſſarij ſunt canes valde ad curſuz agiles. qui eos ſequant vt capiāt qui omnes ad boc inſtruunt ⁊ ad eos capiēdos inducūt cū ex captis aliquid dat eis in cibuz. Aqb⁹ etiā capreoli capiunt et aliqñ cerui pcipue auxilio retiū magnoz poſitoz i locis vñ fugant. Item ab eis capiunt vulpes licet i fuga ſint valde ſagaces. Item capiunt cuniculi cū inueniunt remoti a caueis. Item canibus capiunt apri ac lupi ſed cū auxilio venatorum. Nā raro ſoli ad eos pſumunt accedere niſi ſint fortiſſimi maſtini ⁊ audaces. Ex ad apros capiēdos neceſſarij ſunt pili fortes in ferro cruciferati. quos venatores videntes aprū ad ſe irato animo venientē in terram firmāt ⁊ ad aprū dirigūt qui eo pilo vulnerat⁹ pſqz ad venatorē nō poteſt accedere. ſicqz a canib⁹ occidit. et ſimiliter ab alijs qui venant eundē. Item capiunt cerui cū ab homine vulnerati ſagitta vel pilo fugiunt ⁊ puus catul⁹ ad boc inſtructus per viā ſanguinis exeūtis ipſum ſequit donec ceruus ſemiuiu⁹ vel mortu⁹ inuenit. Item canibus inueniunt ⁊ capiunt ericij ⁊ q̄daz alia animalia ſitr capiunt ab eis

¶ Qualiter capiūtur cū retibus.

Cum retibus capiunt cerui vt dictū eſt et vulpes vt ſuperi⁹ dixi cū de retib⁹ locutus fui qō arolus vocat a vulgo. Lepores etiā facile caperent retib⁹ ſi in ea inciderent. ſicut ⁊ multe alie beſtie fere

¶ Qualiter capiūtur cū laqueis.

Laqueis capiūtur leones. Item vulpes ⁊ lepores cuz p aliqua foramina introire ſolent i loca clauſa. Sed ꝫ duob⁹ fit modis. Uno modo q laque⁹ ſit annexus ad aliquā perticā plicatā adeo fortē q ferā collo captam in altū eleuet ac ſuſpēdat. Altero modo vppe laqueū ſit fortis cannol⁹ ſtringēs laq̄um fere capte. impediēs etiā ne ipſa laqueum rodere poſſit

¶ Qualiter capiūtur taiolis

Vlpes et lupi p̄cipue capiūt quadā taiola ferrea que circa ſe multos habet rampones acutos. et ipſi habent circa ſe anuluz pe locū vbi annexi voluunt ad quē annectit fruſtū carnis. omniaqz occultata preter carnem in terra firmata iacēt. Cū autē lupus carnē dentib⁹ captā eleuat. anulus eleuat rampones circa caput ⁊ collū lupi. qui cū forti⁹ trahit ⁊ recedere nititur: fortius ſtringit ⁊ tenetur. Item fiunt alie tayole q̄b⁹ in pedib⁹ ſiue cruribus omnes generaliter beſtie fere capi poſſunt. q̄ occultant in tunc ribus quib⁹ vtunt que ſūt talis figure aut

forme q̄ nō nisi oculata fide intelligi possz. Ideoqz qui eas habere vult videat ab his qui eis vtunt̄ sicut ego videre volui

¶ Qualiter capiūtur foueis

Foueis hoc modo capiunt̄ p̄apue lupi. Fit q̄daz fouea lata vt magn⁹ puteus et in tantū p̄funda q̄nde exire non possit. Hec operitur vno rotundo graticio qđ non totam sed quasi operiat foueā. Sub graticio in medio alligat̄ stanga lōgior graticio ac rotūda. in medio cui⁹ ponitur ligatus anser vel agnus. et paleis operit̄ vniuersus locus. lup⁹ veniens z volens accipe anserē aut agnū in foueā cadit. asse cum graticio subito revoluta. Itez fouea capit̄ multitudo aprorū hoc modo. In locis in quib⁹ multi versantur agellus serit̄ de milica quā alii saginā vocant. Circa agellū construit̄ fortis z alta sepis ex viminibus arborum In vna p̄te relinquit̄ aditus introit⁹ z i opposito sepis depressa iuxta quā extra fit fouea satis p̄funda. Cū ipsa sagina matura erit ad ipsam venient multi apri p locū expeditū intrātes. tunc ad locū accedat q̄cūqz vult etiaz sine armis z in loco introitus morē clamet z quocūqz modo potest rumorem ac strepitū faciat. Apri p̄territi nō inuenientes vnde exire valeāt multi p locū sepis depresse inde p̄siliunt omnes extra i foueam quā videre nō poterāt intrinsec⁹ existentes. Itē p lupis vulpibus leporib⁹ z ceteris feris ac canib⁹ z porcis intrantibus z dissipantib⁹ vineas fouea fit hoc modo. fodiatur ampla duab⁹ spānis et longa q̄tuor pedibus aut trib⁹. et circa sex septez aut octo pedes p̄funda cū spondis politis z rectis in terra solida z ruinosa murata in loco vnde sepe fieri ab eis trāsitus consueuit hec operiat̄ primo ex transuerso de grossis herbis siccatis. z postmodum subtilissima terra. si herba nō sustineat terrā ponantur sub ea duo subtiles z frangibiles baculi ex trāsuerso z herba p longū que in medio se cōtingat. Q⁹ si nō potes vel nō vis facere sic p̄fundā. pone circū circa eā stangas vt assidiculas strictas habētes mūros clauiculos seu pirolos acutos infixos et decliues in foueā. ac versus ptem mediā paulisper plicatos in quos inclusa bestia cū extra salire voluerit capite vt oculis in eos p̄cutiet et ledet adeo q̄ quiescet. Et si eā mori voluerit in fundo mūros acutos palos infigas Vel si aqua multa i ea erit sufficiet ad mortem ipsi⁹. quia nō poterit extra p̄silire nec viuere diu. Itē dicta fouea fieri poterit in q̄libet tramite p̄funda solūmodo quattuor vel q̄nqz pedibus cū auxilio vni⁹ rebalche ex viminib⁹ facte sup vna rotūda stanget ta facile volubili firmata in quolibz capite cū vno vncino fortiter infixo terre in quo voluat̄. Hec rebalcha sit ab vno capite firmata distās a fouea vno semisse. In alia p te in angulis z i medio habeat lapides pōderantes annexos. Hec stet elevata quasi omnino erecta cuz vna furcula cui⁹ inferior p̄s sit sup vno baculo breui qui sit i medio fouee ex trāsuerso sup vno puo palazolo ab vtroqz capite q̄ sit affixus in ripa fouee in p̄te suprema. Sup hoc breui baculo ponat̄ quedā virgula p longuz fouee que sustineat herbā z terrā tantūmodo. atqz a bestia p̄ressa descēdat z baculū breuē cum furcula z rebalcā cadere faciat. Hec rebalca de die sup foueā maneat ne homo trans siens in eā ruat si canis vl̄ sus in eā incidat cū vna scalella que grad⁹ assiduz habeat extrahi poterit

¶ De quibusdā alijs ingenijs quibus capiuntur bestie fere

Elephantes capiunt̄ hoc modo. Ipsi cū nō habent genua iacere non possunt. ideoqz cū dormire volūt se arboribus appodiāt et q̄escunt. Venatores has arbores resecant sz nō p̄ficiunt vt p se ruere possint sed appodiatis elephāntibus cadūt et ipsi ruūt. z a venatoribus occidūt. Vel si capiuni hoc modo armat̄ homo ferreis armis capite vndiqz coopert⁹. cum solo cultello acuto ad latus

accedit in siluam vel aliū locum ad vsum vrsus erigitur ad hominē armatū accedit z amplectit ipsum. armatus qz tunc euaginato gladio locū cordis vsi perforat et sic eum occidit. Vulpes in caueis suis capiūtur hoc modo. habet venator alueū apuz quadratū. sed longū plus et minus latum hic ab vno capite paucis filis ferreis clausus est ab alio capite habet ostiolū interiꝰ ex pte superiori guerzatum z preparatū vt possit intus eleuari. superius z nō extra exire. descendēs hoc ostiolū superius eleuatuz pmanet cū virgula parua Hoc instrumentū ponit in fouea vulpis cū prescituz est ipsam in ea esse ps ostioli ponit in pte intrinseca fouee. ceteriqz introitus fouee q plures esse conuenerūt claudunt optime vulpes autē exire volens in alueum ītrat. non putans filis subtilibus impediri. sicqz virgulā secū trahit z ostiolū cadens eā cōcludit. que retrocedens fortiꝰ claudit z firmat. Venator aūt quādocūqz venēs vulpem si vult ferro cuspideo mactat. Vel si vult ipsaz cū alueo supra puteū vl magnā tinam portat. et aperiens ostiolū ipsaz ruere facit in tinam. Cuniculi capiunt sic. Venator sonans z strepitꝰ agens eos fugat i cuniculos suos cōcauos. nā ipsi qz pauidi nimiuz facile fugiunt ad eoz foueas vt ibi tute morent. Venator tunc ponit reticulū apertū z in terra bene firmatū ante quemlibet introitū deinde p vnū introitū immittit furectū quē domesticum habet. rostro clauso quodā frenello ne aperire possit. ac cuniculos capere z comedere. nec extra redire velit. hic furectus paruz maior mustela boz ppius inimicꝰ oēs cuniculos extra pellit. sicqz intrāt in reticula z capiunt

De muribus capiendis et occidendis.

Mures multis modis capiunt z occidunt. Uno modo a muscipulis domesticis q tenentur i domibꝰ. Alio modo nō cū muscipulis sed trapulis que fiunt ex quo ligno cauato in quo cadit aliud lignū paruum. graue tamē opprimens z occidens mures intrantes ad cutē porci posituz z annexā in ea ad quandā particulā ligni que cuz tangitur facit qđ supra est cadere supra murē sed hic modus est adeo notus omnibꝰ q non expedit plenius explicari. Itē capiūtur quodā assidue eleuato cadente. qui ex q̄daz columnella facta sustentat eleuat z tenetur quadā spatula cutē habente sic preparata q columnella diuisa nō aperit nisi cū muscutem tangit in spatula alligatā et tunc cadit z murem occidit. Itē est alius modus cū in vno nodo canne grosse fit in capite arculus cū cordula in qua acus magna cōsistit in medio. canna foramen habet in medio et cutē interius cuidā virgule alligatā et sic preparatā q cū mus p foramen cutē mordet ac mouet arculus descendit z acus magna pforat caput eiꝰ eūqz retinet ne fugere possit. Est etiā alius modꝰ. cū vas aliquod quo exire nō possint ad medietatem aqua implet cuiꝰ superficies operit spelta que natat. quā mus vidēs et non aquā descendit in eā et aqua necat. Itē est alius modus q vas aliqđ operit membrana hec in crucez scindit z in medio annectit cutis porci. mures accedētes ad eam cartaz seu membranā flectūt z intra ruunt. et necant si aqua in eo fuerit. alioqn breui tempe morīūtur fame. statim qz carta sui natura sursum regredit vt eodē modo infinitos decipiat mures. Fertur etiā ab expertis q si mures in vas sine aqua cadētes diu viuere pmittātur. fame nimia coacti se comedunt. fortioz viliorē. q si tantū relinquātur vt remaneat fortioz vnꝰ solus et hic permittat abire. quoscunqz i aliqua pte inuenerit occidit z comedit assuetus z facile cū abeo fi fugiant. Item occidūtur resal garitrito et caseo aut farina mixto que libenter comedunt z moriūtur cum sit ipsorū venenum. Sed a loco remouenda est aqua qua sepe iuuantur si eam bibāt. Capiūtur etiam si supra vas vnde exire nequeant ponit quidam baculus p medium scissus scilicet vna

medietas i medio scissa et sic preparata vt se sustineat sed non mures. In eius medio ponatur nucleus nucis ad quē cū accedit cum baculo fracto cadit. et si aqua sit in eo statim mouē. aut si non est statim occidaī. Itē mus viuus facile capiē si sub circūferentia parapsidis nux ab vna parte rupta ponitur ruptura respiciēte interi⁹. Quod⁹ ceteris melior ad capiendū mures tā magnos q̄z paruos. hic est. Accipe duas assidiculas lenigatas vno brachio longas et latas vno semisse ipsas cōiunge distantes quattuor in altitudine digitis vel parū minus in parte infima cū duab⁹ paruulis assidiculis incastratis i quolibet capite. vna vt eis delubrus sit equalis. sub ipsis affige cartā de pecore grossam incisam in medio extransuerso sed ppe mediū non affixam. ⁊ intantū restrictā q̄ possit inē assidē eleuari. vt si descendēs deformare posset ad suā formā reduci. Itē dicte due assidē desuper in capitibus cōiungant. ac super eas tenetur assidicula in medio habens clauū retortum ad quē suspendaī frustulum cutis porci Vel non suspendaī dicta cutis sed in medio dictaꝝ assidū prope cartā sit sic vna mescola interius pforata et cute cooperta in qua sit sala polita affixa. circa quaz mescola cū cute facile reuoluaī. Hoc edificiuz ponatur super quecūq; vasa fictilia seu lignea vnde mures exire nequeant. Et optimum est q̄ sepeliaī in massa frumenti vl alterius grani vbi mures intrant. et cū appropinquauerint cutti ruent et carta cū eis descendēs releuabit ⁊ de q̄busl̄bet accedentibus idē fieret neq; muscipule p̄ipsaz arturam intrare valebūt

De piscibus capiēdis. et primo qualiter retib⁹ capiūtur

In mari iuxta plaꝫ num littus capiunt̄ ꝑ apue multi pisces cū retbi qō multi sconicarīā vocant. Hoc retbe est valde longū et satis amplū ⁊ spissum. habēs cordā vni⁹ lateris plumbatā ⁊ alterā leuiatā. vt in aq̄s extensum rectū permaneat. Hoc retbe cū nauicula infra mare defertur vno capite in terram relicto vt aliqua particula eius continuo descendat in aquā. Cū naute fuerint infra mare quantū retbe extendit arcualiter cum illo capite reuertunt̄ ad littus. ⁊ q̄busdam ex eis cū illo capite in terrā descēdentibus vnus in nauicula reuertit̄ extra retbe ad mediū eius ad hoc vt pisces infra retbe cōpbensi videtes se ad terrā trahi nō p̄siliant extra retbe. Duo autē piscatores ab vtroq; capite in terra existētes trahunt cū piscibus totū retbe ad littus. q̄ sepe mltos trahunt magnos ⁊ puos. plerūq; paucos aut etiā nullos quia in eo loco non erant Item capiunt̄ in mari cū quodā retbi subtili non multū magno duabus perticis alligato. quod quidā in nauicula existentes apertū in aquā demergāt. ⁊ post paululuz cum piscib⁹ eleuant. Itē capiunt̄ in flumin̄ibus et ceteris spaciosis locis cum retbi. quod transuersariū multi vocāt. q̄ est ex tribus compositū. s. vno medio spisso ⁊ duobus extrinsecis raris habens in vno latere plumbū in alio lebias. Et si valde lōguz sit qualdā cucurbitas siccas appone vt extensum in aqua pmaneat. hoc retbe sit longum vel breue ꝑm q̄ loci aque latitudo requirit. hoc in aqua per magnā bozā dimittitur. vt in illud natātes incidant pisces. q̄ rara retbia transeunt ⁊ inuoluunt̄ i spisso. vt auicule in aranea supradicta cum ō capiendis auibus dicebaī. Item capiunt̄ rivalibus in paruis aquis. Est autez rivale retbe paruū et spissum duob⁹ annexuz baculis quos piscator tenet manibus ⁊ apertum p aquā ducit atq; prope ripā cuz piscibus claudit. Itē capiūtur zaclo. Est autez retbe subtile spissuz habens tentoriꝝ formā in circuitu plumbatū et reuolutū. habens in cacumine longū funem. hoc retbe piscator supra brachium sinistrū tenet clausum atq; in aquā apertū ejcit. hoc apertū subito ad fundū descendit ⁊ omnes pisces inferius se inuentos concludit. eosq; cū trahit secū trahit. Item capiuntur cum negossa.

que est retbe ad modū riualis formatum. ⁊ ad vnā pertică cum duob⁹ baculis amminiculātib⁹ apte annexū. Hoc rete piscator extra aquā existens in eā p̄cipue vbi q̄ escit immittit ⁊ cū piscibus eleuat. plerumq; ētā sine ipsis. Et quādoq; circa herbas ⁊ frutices ꝓpe terrā immittit. ⁊ cū pertica percutiēs in herbā pisces occultatos ī herba in retbe expellit. Item capiunt plurimi in locis angustis vallū cū retbi quōd cogolariam vocant. quod est retbe magnuz forte ac spissum ⁊ longū. babens introitum rotundū ⁊ latum ⁊ paulatim angustat̄ vsq; ad caudā. que longa est babens multa receptacula. in que facile intrant pisces et nusq; redire queunt. Hoc retbe ponit cuz duabus grossis pertcis ī dicto loco angusto. circa quod est vndiq; lignaminū vsq; ad ripā fortis clausura cui dicte pertice annectunt. Hoc retbe die noctuq; tenetur ibidem. introitu ad p̄tem superiorem verso. p hunc locū nullus omnino piscis de sursuz veniens transire potest cū nullus sit ibi locus apert⁹. Descendūt igitur omnes in apto retbis ore. deinde in caudā stricta. Piscator vero aliquādo dieb⁹ interpositis ad locū accedens caudā retbis in nauiculam trabit ⁊ aperit inuenitq; aliquādo tot pisces p̄cipue anguillas. que cōglobate sūt cum amore feruescūt vel stārdinas q̄ gregatim incedunt q̄ nauicula tenere non potest. Cetera etiā genera piscium in talibus aquis morantiū in eo capiūtur. sed non simul in simili quātitate. Item capiūtur in vallibus multi pisces in locis apertis et p̄fundis in quib⁹ p̄cipue magni morātur pisces cū retbi quod dega gnā vocāt quod magnū et latū in fundū ejicitur et per eum trabitur ⁊ cū piscib⁹ eleuatur. Item capiūtur in vallib⁹ non profundis sed latitudinē magnā babentibus multi pisces generuz diuersoz quicūq; in talibus aquis morentur. boc modo. Habent piscatores gradellas fere infinitas de paludosis cannis constructas quibus claudūt maxima valliuz non profundarū spacia paloz auxilio relictis paruulis aperturis in pluribus locis ad quas ponūt retbia q̄a rotunda ī capite ampla. ⁊ cauda cū receptaculis suis angusta in qua possunt intrare sed non exire. Secretbia semp die noctuq; ibi relinquūt. ⁊ quasi omni die in mane eleuāt cum piscibus qui p̄ loca spaciosa natantes transire posse p̄ dicta vacua loca sperabāt. Fiūt etiam ex bis graticulis alique taliter inuolute q̄ pisces intrātes exire nesciunt sed inde extrabūtur cū quodā puulo retbi posito ī capite vni⁹ pertice bifurcate

Qualiter capiuntur cistis et caueis ex viminibus factis

Pisces capiuntur p cistis ex viminib⁹ factis que in capite sunt ample mediocriter. et in cauda stricte. que a piscatorib⁹ in aq̄ stantibus p̄ fundū ducūtur ad modū ripaliuz retbium. Et quādoq; tales ciste sed leuiores ponūtur in capitib⁹ perticarū ⁊ p aq̄m turbidā ducūtur a piscatore in terra stante vt supra de negossis narratū est. Itē ex iuncis fiunt nasse rotunde ac late cuz introitu interius constricto et extra amplo que die ⁊ nocte cū pondere vni⁹ lapidis dimittuntur in fundo aque. babentq; vicē aliquaz ī cauda ligatā qua extrabunt. Sed duarū formarū fiunt. vna forma est q̄ sit interius multū ampla rotunda. ī cui⁹ fundo ponit creta mollis. ⁊ grana et annexa ad que intrant quedā genera piscū causa cibi ⁊ inde exire nesciūt. Alia forma est tota stricta et longa. sed in introitu mediocriter aperta ⁊ in medio valde stricta. deinde lata ⁊ in cauda strictissima in quā intrāt nō causa cibi. sed vt ibi occulte morent. nec de ipa sic nec de ꝑma exire sciunt

Qualiter pisces capiūtur hamo spadernis et calce viua et fossinis

Hamo capiuntur p pisces trib⁹ modis. Uno mō cum in eo ponitur piscic⁹lus aliq̄s viuus cū q̄ pisces capiūt rapaces deglutiētes

bamū cum piſciculo viuo. Hic bamꝰ req̄ritur ex ere magnus ⁊ fortis. cum forti cor dula filo inuoluta ppe ipſum ne rodi poſ: ſit. eius cordula cuidaꝫ paruo paueriaruꝫ ſiccaꝫ faſciculo annectitur. ⁊ in aquā ſtan: tem cuꝫ bamo ⁊ piſciculo viuo ejciāt. ibiqꝫ tota nocte relinquāt. piſcis captus lōge fu: gere vl̄ ſe occultare faſciculo impedit. ſicqꝫ mane a piſcatorib⁹ inueniāt. Secundo mo do bamꝰ cuidā funiculo ex pilis albis eq̄: ne caude annectit. ⁊ circa ipſum cibus qui a piſcibus magis appetit inuoluitur vt nō videatur bamꝰ. ⁊ ipſe cuidā virge in ſūmi tate ſubtili annectitur. deinde in aquā ejci tur vt notū eſt omnibus. Sed in hoc exbi benda eſt quedā cautela videlicet q̄ piſca: tor ſciat qualē eſcā quodlibet genus piſcis auidius appetit quolibet tpe anni. Nā idē genus piſciū p̄m variationē tempoꝝ anni diuerſa cibaria querit. Sed hoc ſcire pōt qui captorū viſcera ſcindit et inſpicit qua lem eſcā cōmuniter aſſequūtur. Vel ſi di uerſas eſcas modo vnā modo alterā in ba mo ponit. Item valet cōtra piſces cautos qui eſcā appēſam funiculo accipere nolūt. ſi habet virgā ⁊ funiculū abſqꝫ bamo cum qua plerūqꝫ eſcam in aquā emittit ad quā aliqui minus cauti accedēt. eāqꝫ ſine perti culo exportabunt. qd̄ cū pluries fecerit ba mum ejciet ad quē omnes etiā cauti acce dent. Hec cū duo modus ſeruāt in aquis p̄ fundis. Nam in eis manu ejciāt bamus al ligatus longo funiculo habente modicuꝫ plumbi per vnū bracbiuꝫ prope bamuꝫ vt deſcendat ad fundū. ibiqꝫ teneat̄ precipue in currentibus aquis. Talis funiculꝰ ma: nu teneatur. digito indici appodiat⁹ ab eo qui ſit in naui vel ponte. cum ſentiet piſcez capere bamum. fortiter trabat primo. vt i eius infigatur ore. Deinde paulatiꝫ trabat donec ipſum piſcē manu capiat qui rariſ: ſime paruus erit. cū ſoli magni morent in fundo. licet aliquādo diſcurrant per ptem mediā vel ſupremā. Cum ſpadernis capi: untur tunche. Sunt aūt ſpaderne tres ac⁹ ex ere retorte ac ſimul ligate que quibuſdā brcuibus funiculis annectunt̄ ac ipſi om: nes non multū diſtantes cuidaꝫ funiculo longo ⁊ forti ligantur. Hic apponitur cau da cancrorū vel lumbricorum groſſorum eſca et in aquā cum quodā lapide in capi: te funis in ſero extenſe iactātur et mane ca pte tunche tollūtur. Calce viua capiuntur piſces ſi ipſa ponatur in ſacco. et in aq̄ ma xime ſtante in paruo loco incluſa. Hic ſac: cus a duobus per totā aquam fortiter agi tetur. ex hoc omnes piſces quaſi ceci veni: ent in ſuperficiem aque ac manibus facile capiētur. Item capiūtur groſſi piſces foſſi: nis in aquis diaphanis. Eſt autez foſſina ferreum inſtrumentū habens multas acu itates quarū quelibet habet barbulaz ad tenendū. et ſunt aliquantulū diſtantes ab inuicē. Quod piſcator habet in capite ba: ſte vel lancee. vadit qꝫ cū eo quiete in naui per aquas ⁊ cū piſcem videt euꝫ fortiter fe: rit et infixum tenet. Idem faceret exiſtens in terra et in aqua turbida cum in ſuperfi: cie piſcem videret

Incipit liber vndecimus De re gulis operationū ruris

In ſuperiori/ bus diffuſe dictum eſt de omni operatione ruris. Sed quia memoria bo/ minum brevis eſt ⁊ rerum ſingularium turbe non ſuf: ficit ideoqꝫ vtile viſum eſt materias tracta tuum que poſſunt generaliter exprimi. cō/ pendioſis p̄m ordinē libri concludere regu lis vt ſola noticia ipſarū pluriū generaliter habeatur memoria.

Et primo de cognitione loci habi tabilis in cōmuni

Viris exercitia fo/ rtitudinē habitatorū operantiuꝫ in/ duſtriam et aptitudinem querunt Ideoqꝫ loca ſalubritas precipue querēda eſt. aer ⁊ venti. terre ſitus et aque bonitas

locum habitabilē fertilē et salubrē demonstrāt. Vir prudens predia empturus, ante omnia loci salutem consideret ne in eorū emptionē et domorū fabricā pecunia collata velox postmodū cum personaꝝ detrimento aut rei familiaris dāno penitēcia ñ sperata sequatur

¶ De cognitione aeris

AEr calidus est et humidꝰ si nulla causa extrinseca conuertat. Aer bonus est qui putrefactus non est. neqꝫ caliditatis aut alterius qualitatis excellentiā habet sed in his omnibus equalis aut equalitati proximꝰ inuenitur. Aer temperatus ⁊ clarus sanitatem efficit habitantiū et conseruat ⁊ plāte ab eo proporcionabiliter conualescunt ⁊ fructificant. Inequalis vero et vaporū lacuum ⁊ stagnoꝝ immixtione turbatꝰ contrarium operat et tristificat animā. humores cōmiscet. et plantas corrumpit. Omis aer qui cito infrigidatur cum sol occidit ⁊ cito calefit cum ipse oritur est subtilis. contrarius vero existit econtrario. Aer omnibus deterior est qui coꝛ constringit ⁊ aeris attractionē angustat. Aeris salubritatem declarant loca ab infimis vallibus libera. nebularū nocibus absoluta ⁊ habitatorū sana corpora

¶ De cognitione ventorum

QVenti meridionales absolute considerati calidi sūt et humidi. Septentrionales frigidi et sicci. Orientales aūt ⁊ occidentales q̄ si temperati. Sed in quibusdā locis meridionales sunt frigidi cuꝫ a parte meridiei eisdem fuerint montes nuosi. ⁊ septentrionales calidi cum in ea parte transeunt per adusta deserta

¶ De cognitione aquarum

AQua frigida est et humida si nulla causa extrinseca fuerit immutata. Aque fontium terre liberein quibus nulla extrinseca malarum dispositionū ⁊ qualitatuꝫ causa superat sunt alijs meliores. Aque petrose sunt bone nec facile terrestri coꝛruptiōe putrescunt. Aque fluminum currentes sunt alijs meliores si super terraꝫ liberam nō fetidam neqꝫ lacunosam incedant. et que ad oꝛientem tendunt et multuꝫ a suo elongantur principio sunt omnibus meliores et que ad septentrionē vadit bona. que vero ad meridiem vel occidentē fluunt sunt male maxime cum meridionales sufflauerint venti. Aqua laudabilis est in qua res cito coquitur. et nullus odoꝛ in ea superat neqꝫ sapoꝛ. Aquarum eiusdē dispositiōis que leuior est melioꝛ iudicatur. Sublimatio et distillatio similiter et decoctio aquas rectificant malas. Ex aquis laudabilibus sunt aque pluuie. precipue que cum tonitruo in estate proueniunt licet propter earum subtilitatē cito putrefiant. Aque puteoꝝ et aque ductuū comparatione aq̄rum fontium nō sunt bone precipue que de plumbo fistulas habent. Aque male sūt lacuales. paludales. sanguisugales et omnes quibus admiscetur aliqua substantia metallina. Grosse autē sunt glaciales et niuose. Aqua temperate frigida sanis meliꝰ est omnibus aquis. appetituꝫ enim excitat et stomachū fortem facit. Calida vero contrariū operatur. Aque salse macrescere faciunt et exiccant. Turbide vero lapidē et opilationes creāt. Si aque bonitas vel malicia ratione discerni nō potest incolaꝝ salubritate noscatur

¶ De cognitiōe situs loci habitabilis.

LOci caliditas et frigiditas būiditatis ⁊ siccitatis dispositio. altitudo et pfunditas aquaꝝ multitudoꝛ paucitas ⁊ earꝫ malicia ⁊ bonitas. montiū. lacuū. paludū. ⁊ maris vicinitas. itē terre dispositio q̄ lutosa vel būida. cenosa. minerosa seu petrosa existit. situs indicant qualitatez. In locis calidis

habitantiū denigrantur facies et capilli ꝛ eorum corda sunt timida citoqꝫ senescunt In locis frigidis existentes audacie sūt maioris ꝛ melius digerētes. que si humida fuerint crassi. carnosi. teneri. et albi erunt. In locis morātes humidis pulcrarū sunt faciez. ꝛ eis diuturne accidunt febres. ꝛ cū exercitant cito aduenit lassitudo. In siccis vero exiccant complexiones et corpora obfuscantur. In locis habitabilib⁹ altis morantes sunt sani ꝛ fortes laboris multū patientes ꝛ viuunt diu. pfunda vero loca cōtrariū operātur. Habitantes in locis petrosis habent aerē in hyeme valde frigidū ꝛ calidum in estate. corpora eorū dura fortia ꝛ multoꝝ capillorum existunt. multuz vigilantes. inobedientes et malorum sunt morum. Et est eis belloꝝ fortitudo et ī actibus solertia et acuitas. Ciuitas ab oriente aperta et ex opposita pte cooperta est sana et boni aeris. Ea vero est infirma que sitū contrarium habet Incolarū habitudo ꝑm sanitatū vel egritudinū genera sit⁹ indicat qualitatem

De tumbis et domibus

Domus et tumbe d seu aree et curie magnitudo ꝑm domini facultatē et quantitatem animaliū nutriendoꝝ et fructuū portandorum ad eas fieri debent in rure. Cute autem sint et fortes. foueis et muro vel spinis ꝑm potentiam in locis illis furū ꝛ latronū In tumbarū munitionibus fructifere arbores non plantentur ne fructuū auiditate deliberata munitio dissipetur. In eis etiam arboꝝ aliquarū non procuretur augmentum. sed omnes ad munitionis fortitudinem cōuertantur. Securitas ꝛ delectatio dominoꝝ requirit in villis fortitudinem ꝛ decorem. Domoꝝ fundamēta latiora q̄z partes esse debent. et vsqz ad terram profundentur solidā. que si desit quartam fabrice mersisse sufficiat Arena que manu comprehensa edit stridores vel que resperssa nihil sordis reliquit in panno lineo candido egregia est et vtilis fabricanti. In duabus arene partibus calcis vna miscēda est q̄ si equali mensura misceātur erit fortissimum cementū inde cōmixtum. In fluuiali quoqz arena si tertiaz partem teste crete addideris operū soliditas mira prestabit. Ligna pro edificijs optima sunt que mēse nouembris vel decembris cedūtur ꝛ maxime si vltra medullā incisa sup radice q̄busdam relinquātur diebus. et ea sunt precipue durabilia q̄ a parte meridionali montium sunt incisa

De puteis et cisternis

Puteus si fons de p sit mense augusti vel septembris. et loco idoneo fiat. ab omni letaminis seu putredinis palude remotus. Cū aqua ducatur aliunde. diligentis erit aquarum receptacula fabricari. vt sufficientē copiam inops pena procuret. Vbi cisternis vtimur anguillas pisces q̄z fluuiales ponamus in eis qui suo natatu aquā continue moueant et a corruptione reseruent. Vbi aquis fluminū vtimur tutū ē cisternulas habere cū sabulo que eas a terrestritate liberent ac claritate decorēt

De presentia dominorum

Presencia domini p ni profectus est agri et qui deserit vineam deseretur ab ea. Rusticorum importuna voracitas nihil timet nisi dominoꝝ p̄sentiam ꝛ cautelam

Incipiunt regule libri secundi. et primo de qualitate terraꝝ et diuersitate agrorum

Terra naturaliter t frigida est ꝛ sicca. sz accidētaliē seper reb⁹ extrinsecis imutat. In terris fecūditas ē q̄rēda ne alba ꝛ nuda gleba sit. ne macer sabulo sine ām mixtōe ꝛ reni ne creta sola ne arenosi pulueris lapidosa macies ne salsa l'amara l'uligiosa ne pall'nimis opaca

139

Sed sit gleba putris ⁊ fere nigra ⁊ ad tegẽ dum se graminis sui crate sufficiens Que protulerit neq; scabra sint nec retorta nec succi naturalis egentia. Frumentis dãdis vtilis terra est que naturaliter profert ebulum. iuncũ. gramen. trifolium. calamũ. rubos pingues. pruna siluestria. lappas. farfana. cicutam. maluã. vticaz. et ceteras similes herbas que latitudine ⁊ pinguedine foliorum letũ solum ⁊ fecundũ demonstrãt. Vineis vtilis terra est que corpore aliq̃tenus rari atq; resoluti est. Virgulta que pfert nitida procera fecunda sunt neq; intorta neq; ẽbilia neq; macra exilitate languẽtia. Situs terraz non sit adeo planus vt stagnet neq; ruptus vt defluat neq; arduus vt tempestates nimiũ sentiat ⁊ calores. Sed in his omnibus vtilis semp et equata mediocritas requirat. In frigidis pruinijs orienti vel meridionali lateri. in calidis vero septentrioni ager esse debet oppositus. Inferior pars terraz pinguis grossa ⁊ frigida est. superficies vero macra subtilis et calida. Quattuor sunt agroz genera videlicet sationum. consitũ. compascuũ et nouale. Sationis ager est qui pinguissimus est et seritur omni anno. Omnis ager qui calidus est ⁊ humidus mollẽ habens supficiem ⁊ porosam cultui facilis est et ferax. Eligendus est ager pinguis ⁊ rarus quia minimuz laborẽ appetit ⁊ fructũ maximũ reddit. Secundi meriti est pinguis densus. Beni ⁊ si multo labore colatur tamẽ ad vota respondet. Illud autẽ genus terraz est pessimum qđ siccũ ⁊ spissum macrũ ⁊ frigidũ est terra sicca ⁊ adustione sterilis effecta. et salsa vel amara nunq̃m recipit medicinaz. que vero humore superfluo infecunda est fossatis conuenientib⁹ emendatur. Colles montium siccitatẽ et macredinẽ patiũtur. Valles autẽ eorum pingues existunt ⁊ humide propter pinguedinẽ que ad ima decurrit. Ideoq; tales agri per latera sulcandi sunt vt in sulcis stet retenta pinguedo. nec oportet cõminui glebas ne pluuijs impetuose superueniẽtib⁹ mota terra cũ omni semine feratur ad vallem. Noualis ager est qui primo ad cultũ reducitur. vel q̃ ad virtutem pristinã redit. per quietez vnius anni vel plurium innouatus Non cõuenit plantis ager puluerulentus et siccus. quia planta querit locum solide continuitatis in quo radicetur ⁊ floreat et fructum ferat.

¶ De aratione. fossione. et cultu

Arationis et fossionis quattuor sunt vtilitates in genere. videlicet terre apertio. eiusdem adequatio. agri cõmixtio et eiusdem cõminutio. Obseruandum est ne lutosus ager aretur. ne si fuerit nimis siccus. Nam terra que lutosa tractatur toto fertur ãno tractari non posse. Nimis vero sicca plurimum laboriosa est et non potest cõminui vt oportet Si ager qui post longas siccitates fuerit imbre leui perfusus aretur. per triennium fieri quasi sterilis affirmat. Ager fortis glutinosus ⁊ adulterinis herbis repletus quattuor arationes requirit. Porosa autẽ et mundã et subtilẽ terrã habenti. sufficit forte vna vel duabus aut tribus ad plus arationib⁹ est contẽtus. Quelibet trium vel quattuor arationũ fructibus addit proportionabiliter sui numeri quãtitatem Quotiens fructus laboris excedit meritum insistendũ est cultui. Si vero labor vtilitatẽ fructus excellit relinquendus est locus talis. In locis siccis agri maturius. in humidis vero serius proscinduñ. Qui arando crudũ soluz inter sulcos relinquit suis fructib⁹ derogat. terre vbertatem infamat. Secũdior ei est culta exiguitas q̃z magnitudo neglecta. Seruandũ est autez ne inter sulcos terra nõ mota relinquat ⁊ glebe sunt malleis dissipande. In agro pictantur interiora nisi colant extrema. Si lapidosus est ager p̃ multas ptes saxorũ turba collecta purgari poterit ⁊ arari. Jũcus gramen ⁊ filices et cetere herbe nocue frequenti arationẽ de mẽse iulij vel lupinoz seminatione vincunt

¶ De seminatione

IN terris frigidis autumnale tempestiue oportz fieri sationē vt segetes aliqd roborris ante byemis aduentū accipiant. In calido vero z pingui agro differat satio quantum potest ne ipsius tempestiua satio berbarum inutilium luxuria suffocet. Qz humidus nimis ager nō autumno sed vere seratur. Cui pcipue cōpetit faba vel lunum, que radicib9 euulsis superfluā psumūt humiditatem. Quecūqz seruntur in vere locis calidis maturius, frigidis vero seri9 seruant. Autumnalis autē satio contrariū acrum querit. Exiles campi vel aquosi maturius pingues vero serius seminent. Item aquosi autūnali tpe mature serātur. Si ager plurimum pinguis et ferax nō serat semel vel pluries omni anno luxuriabit in spuria diuersarū berbarū. qd postea sine magno labore nō poterit emendari. Omne truncz solo vliginoso post tertiā sationē in genus siliginis cōmutat. In quolibet semine duo sunt, virtus videlicz seminatiua quā habz e celo. et substātia formalis que figuratiōz recipit in plantā z plante organa. Omnis seminatio fieri debet cū semen auxiliū maius habet e celo. Hoc est in prima etate lune quia iuuat tunc calido humido et viuifico lumine solis z lune simul. Omnis satio que fit cū sol in cancrū pgreditur est pfecta. Et autumnales tunc radicate moue bunt in debitā sue substātie quantitatem. Vernales etiā in matrice terre iacētes tūc pullulabunt. et sole tempato coadiute germinabūt z florebūt ante tps siccitatis estiue. Cauendū est ne vltra mensuraz semina iaciant in agro. qd si fiat macilēta z nō pficientia erunt. Attendendū est ne q iactant semina sint corrupta sed ea optima sunt q anni nō excesserūt etatē. Omniū surculoz vel frugū genera pclara sed terris tuis expta cōmitte. In nouo eni genere seminuz ante experimentū non est spes tota ponēda. Semina locis humidis citius qz siccis degenerant. Omnia legumina seri iubentur i terris siccis. faba tantūmodo in humida terra iubetur spargi. Licet tempatis agris serendū sit tamē si siccitas longa fuerit semina iacta non minus in agris qz in borreis seruabuntur

¶ De aqua plantarum

AQua meliorum/ anibus adirrigandos agros z maturandum letamen est paludalis seu fouearuz ex pluuiis et roribus congregata. Confert etiā plantis aqua puteorum z fontium postq̄m eam caluerit splēdor solis.

¶ De letamine et stercoratione et immutatione plantaz

IN mistis humido et pingui letamine plāte substantia nascētis z putredie inficit. Papor fructuū immutat in peius. z replet talē plāta supfluis foliis z mollib9 ramusculis infecundis. Optimū letamē est fere omniuz auiū z quadrupediū qd in via corruptōis est z nondū calore naturali destitutū z incineratū existit. Letamen plāte naturā immutat magis qz cibus animal qd nutritur Natura plantaz melius p letamen qz per modū aliquē immutat. Frigida z humida terra optime p incensionē cespitū z cineris asperſionē emendat. Stercoruz congestio suū locū tenere debebit q abūdet humore z ppter odoris boniēda a ptoris quertatur aspectu. Cineres optime loco letamis spargunt in agris. Sterc9 qd anno reqeuit satis ē vile. nec berbas creat. Si vo vetust9 est min9 pderit. Recētia stercora plūt ptis ad vbertatē berbaz. Maris purgamēta si aqs dulcib9 eluant reliqs mixta vicez stercoris obtinebūt. Stercorādi sunt agri spissius in colle. in campo rari9 cū luna minuitur. Hoc eni herbis si seruet officiet. Non debēt estiuo tpe plescumuli letamis spargi qz ea die poterunt exarari. Non pdest vno tēpore nimiū stercorare sed frequēter

et modice. Ager aquosus plꝰ stercoris q̄rit.siccus vo minus . Si letaminis copia desit optime p stercore cedit vt sabulosis locis cretam.frigidis vo argillā.cretosis ꝛ nimium spissis sabulū spargas.boc eni segetibus pficit ꝛ vineas pulcerrimas reddit. Vel seminent lupini q̄ cum ad debitū q̄si augmentū puenerint euertant. Lutum de fundo lacuū ꝛ paludū acceptū pinguem ꝛ fertilē facit agrū. Omnino aūt cōueniētissimū plantaꝝ nutrimentū est letamen ī palude tempata ꝛ humiditate putrefacta nutritū ꝛ conuenienti stercore cōmixtū. Agri colliū in pribus supioꝝ plurimū ꝛ sepe. in medijs parū ꝛ caro fimandi sunt. In infimis vo fimatione nō egent

¶ De quibusdā principijs plātarū et operationibꝰ eaꝝ

Septem sūt sine q̄ bus nulla oīno nascāt plāta .videlicet triplex calor circuli celestis loci ꝛ seminis. Et triplex humor. scz materie seminalis.terre.ꝛ pluuiaꝝ desup venientium.ꝛ aer cōtinens. Plāte opa sunt vti alimento augeri ꝛ generare. Venter arboꝝ est terra in qua omnem impuritatē relinquunt. Arbores infigunt radices deorsuꝝ in terrā vt ex ea sicut ex stomacho nutrimētum sugāt.q̄ si eas in superficie tantum spargant cito arescūt. Certū est arbores nō semper augeri q̄diu terre radicitus adherent sed omnium natura constantium esse q̄ntitatem determinatam inter duos termi nos maximi ꝛ minimi in suo genere. Plāte sugendo p poros habent nutrimentū.et de eo qđ extrinsecꝰ a spiritu eleuat in gemmas formāt omne qđ gignunt. Plāte rare poros as ꝛ calidas habētes radices nutrimentū attrahūt plusq̄ digerere possint ꝛ ideo fructꝰ generāt putrescētes nisi superfluū humidū educat. Pēs plāte magnam habētes medullā p poros trāsuersales nutriunt ex ea. scz quas habētes medullas nutriunt p poros directe superiꝰ ascēdentes. Multitudo ramoꝝ ex abundantia nutrimenti ꝛ caloꝛe solis arboꝛē vndiq̄ tāgente qui succū euocat ad exteriora pcedit. Caro seu pulpa in fructibꝰ a natura creat vt semen in terrā decidens ab ea fimet ꝛ facilius cōualescat. Arbores quādoq̄ fructū alternis proferunt annis propter nutrimēti defectum et virtutē exhaustam.que sufficienter nutrire non possunt ramos et fructum nisi per cōuenientē requiē fuerint renouate. Omnis plāta que ex semine oritur est filuestris.quia semen a siluestri radice procedit et per stipitē ꝛ ramos transit vt totius arboris virtutē acquirat vt possit sibi simile generare Cū aliqua radix inciditur ex ea plerumq̄ nascunt alie que plantam nutriunt loco eius. Si arboꝛ vetusta vel nimium cōsumpta inciditur,debiliter pullulabit.aut sola gramina vel fungos producet Siluestriū arborum fructus sunt plures sed minores ꝛ acriores propter nutrimenti siccitatē. Domesticaruꝝ vero sunt pauciores sed maiores ꝛ magis dulces propter oppositā rationem. Omnis planta masculla priusq̄ femina pullulat propter caliditatis motum ꝛ eius folia strictiora sūt propter masculi siccitatē. Quedā plāte alias impediunt in generatione et fructu sic coꝛulus et caulis vitem et loliuꝫ segetem.et nuꝛ fere omnes alias propter pernecabilē amaritudinem eius.ideoq̄ diuersoꝝ plātationem seu sationē simul plerumq̄ cauere oportet. Omnis planta quattuoꝛ indiget.videlicet seminali humido terminato.loco conuenienti aqua siue humoꝛe tēperato nutriente et aere sibi consimili et proportionali . vt optime nascatur et crescat. Plante calido tempoꝛe vegetanturꝫ vmbra noctis .et in solis feruoꝛe liquescunt. Plante byemali tempoꝛe humoꝛeꝫ in radicibus congregant quem in estate disperguntꝫ in ramos et augent illos. Omia que in superficie terre nascuntur ex vapoꝛibus de subtus ad superficiem pertingentibus oriuntur Fructus montiū saporosioꝛes existunt q̄ꝫ vallium.quia digestio melius cōpletur in eis

¶ De partibus plantarum

Succus est humor per poros radicis attract⁹ ad similitudinē plante. ⁊ digestiuo calore terminat⁹ ad eā nutriendā. Radices quātum ad nutrimētū tractū sunt oꝝ similes. ꝛ quia infundunt calorē viuificū totī plāte similitudinē cordis habēt. Medulle i plātis sunt sicut nucha in animalibus. Nodi creati sunt in omnib⁹ plantis multum medullosis ⁊ cōcauis vt retineāt nutrimentū et spūm ex q̄bus eas augeri ⁊ viuere oportet donec fuerit digestū ꝓuenienter. Cortices in plātis sunt sicut corii in animalib⁹. nō ex cōtexione venaꝝ sed ex humore terrestri expulso ad superficiē generati. Foliorum materia est humor aquosus nō bene digestus aliquantulū tamē fece terreatis cōmixtus q̄bus sagax natura fruct⁹ superfluo solis feruore defensat. Fructus materia est vapor sicc⁹. vētosus. ad ꝑpetuādas plantaꝝ species ab aīa vegetabili generat⁹ Flos substātia ex subtiliori generat̄ hūido ꝑfecte digesto q̄ primo ebulliens calore ortum fructuū antecedit

¶ De plantatione et generatione plantarum

Arborū et cetera

Arum plantaꝝ quedā generāt plātate quedā ex semine quedā per se cōmixtiōne elemētoꝝ ⁊ vrute celesti. Rami qui sine radicib⁹ plantant̄ si solide sint substantie scandant̄ inferius cū pangunt̄ vt facilius attrabāt nutrimentū. Arbor cuius semen debile fuerit meli⁹ ex ramis seu radicibus q̄z ex semine cōualescit. Plante humide. aquatice. molles. quocūq; modo terre infigant̄ de facili radices emittūt ⁊ cōualescunt. Quecūq; plāte calide sunt licet dure ramis in terrā infixis cōualescunt. quia eaꝝ caliditas fortiter attrahit nutrimentū Rami arboꝝ solide substātie cū plantant̄ lacerati cōualescūt meli⁹ q̄z incisi. quia poros apertiores habēt q̄bus attrahit nutrimentū. Omnes plante q̄ aromaticos calidos ⁊ siccos habēt fructus ꝓueniēt⁹ plantantur in montibus Eas vero q̄ solidos et humidos fruct⁹ ferunt magis congruit in vallib⁹ plātari ꝙ seri. Arbores paruū et debile semen ferētes ex semine ⁊ ramis plātari ⁊ ꝙualescere possunt. Ex semine tñ plantatio piculosior est ⁊ in longaꝝ nimis spaꝛ etatē. ⁊ siluestris ex eo nascitur plāta. Ex ramis vō cinus cōualescunt ⁊ inde domestica nascit̄ nō siluestris. si ex domestica planta fuerit ram⁹ acceptus. Arbores que semē magnū ⁊ forte ꝓducunt ex ipso meli⁹ q̄z ex ramis ꝓueniunt. Arbores nullum ferētes fructū ex ramis vel radicatis plātulis solū conualescunt. Si cōserend⁹ loc⁹ ab aīaliū rodentiū accessibus nō est tutus ꝛ aliquo loco clauso ꝑ bienniuꝝ ramos vel semina nutriri oportꝝ in terra soluta dulci ⁊ aliq̄n; tulum stercorata. Deinde ad loca dispositta transferant̄. Omnis novella planta frequenti fossione ⁊ tpe magni caumatis irrigatione iuuet. Spacia inter arbores vt vites seruāda sunt ꝑm magnitudinē arboꝝ. loci pinguedinē ⁊ ꝙsuetudinē approbataꝝ. Dis planta in solo arido vel declivi ꝓfundius. ⁊ in humido ⁊ depsso min⁹ profunde plantet̄. Si plātatio fit in terra cretosa sabulum misceat̄ ⁊ in sabulo creta. In macra vō plus letaminis apponi oportet. Cū plāta transfert̄ nisi pua fuerit. eis dē celi quibus añ steterat cardinib⁹ apponat̄. Cū plātam in scrobe deponis q̄ de radicib⁹ lesum inueneris amputabis. Cū plantat̄ ne terra nimis mollis aut sicca sit cauere oportet. potius tñ sicca q̄z mollis existat̄ In aridis seu mōtuosis locis añ hyemē. In humidis vō seu valliculosis in vere transplātatiōes fiant. sed in tempatis vtroq; tpe cōueniēter plantat̄. Si ponēda sunt arboꝝ semina ꝑcipua eligant̄. ⁊ mēse ianuarij nō amplius quaternis digitis sub terra mergātur. Qꝫ si locus calid⁹ ⁊ sicc⁹ fuerit octobris vl nouembris mēse ponunt̄. Rami qui sine radicibus plantant̄ meli⁹ conualescunt si ponantur mēse martij. cū iā cortici se viridis

succ⁹ infuderit. aut etiã mẽse octobris cuz nõdũ viuific⁹ plãte spũs fugaz habuit ad radices. Ramul⁹ q̃ plãtat tozq̃nd⁹ nõ est. nec alio more vexãd⁹. vez si dure solideqz fuẽ fuerit pderit si pscindat inferioz ⁊ in scissura mittat lapill⁹. Rami plãtandi sint leti. succosi. nitidi. gẽmis spissis ⁊ plib⁹ oculati ⁊ ad vnã materiã sint redacti. Ramis plãtãdis q̃ nimis lõgi fuerint cũ ponũtur amputat̃ ꝓgrue sũmitas ⁊ icõueniẽti lõgitudine relinquũt̃ vti salice. vite. oliua ⁊ ceteris bis silibus

¶ De insitionib⁹.

Omniũ insitionuz o melioz ẽ similiũ in silia ꝑm genus vt piri in pirũ. ⁊ vitis in vitẽ. In nimis duro stipite incõgrua ẽ insitio qz i euz venas radicales imittere neq̃t. Hz in eo in quo pua est duricies ⁊ multa succositas optima. Surculi inserẽdi sint steriles. succosi de nouo nati. gẽmis grossis spissis ⁊ plib⁹ oculati ⁊ ab oriẽtali arboris poti⁹ q̃z ab altera pte decisi. Diuersitas i malis ⁊ piris ⁊ ceteris fructib⁹ ab insitõe arboz eiusdẽ speciei tota pcessit. Insitio i magnis arboribus q̃bus cortex grossus ẽ ꝓpinguũ inter lignũ ⁊ corticẽ fiat. In subtilib⁹ vo fit ꝓuenientius sasso ligno. Lucz in sitio minus ptib⁹ fieri possit. ea tñ ꝑcipua est q̃ fiat eo tpe quo gẽme incipiũt eẽ suspecte. Vez arbores gũmã producẽtes añq̃z ipsa fluere incipiat ꝓuenientẽ inserunt̃. In sitio ad buccellũ fieri nõ ꝑt nisi cũ tã cortex sepat̃ a ligno. Est aũt optimuz scissuz ab vna pte buccellã apponi. ⁊ vgule sũmitatẽ relinq̃ donec buccellũ cõpbẽdisse videat̃ Insita plãta nutrimẽtũ a stipite trahit intãtũ q̃ postq̃z qualuerit raro pmittit truncũ subnodo aliq̃d pullulare. Qis in sitio q̃nto inferioz tãto melioz. nã fruct⁹ magis domesticat ⁊ meli⁹ qualescit

¶ De medicamine arboz et terre

Quecunq; arboz scindãt radices ⁊ i scissuris lapides imittant̃ meli⁹ attrahũt nutrimentũ. ⁊ sic aliq̃n fiunt feriles q̃s sterilitas inuadebat. Inueteratis plãtis ꝑ abscissionẽ ramoz redit iuuẽt⁹ nisi tã puenerint ad vltimã senectutẽ. Qis plãta domestica subtracto cultu siluescit. ꝑcipue si absq; solitate ⁊ arenositate ꝙuertat̃. Et ois silvestris domesticat̃ adhibito cultu. Cult⁹ i domesticãdis arborib⁹. i ꝙuertẽdo. simando vl̃ adeq̃ndo nature arboris terrã ⁊ i abscisione spinosoz ⁊ supfluoz ⁊ insitõne cõsistit Quotiẽs ageri aliq̃ mala dispositõe ꝓsistit sapiẽs agricola eũ ad laudabilẽ dispositoz imutet. In agro nouali ad cultũ redacto faciẽda ẽ exurpatio siluestriũ stirpiũ ⁊ radicum q̃ oẽm sugũt agri humorẽ. Noualis ager plurib⁹ annis ferul̃ est. deinde oportz adhiberi letamẽ si ferax debeat ꝑmanere. l̃ nisi sit pinguissim⁹ interponi q̃rẽ. ꝑsertim q̃ cũ substãtia herbali ⁊ paleari. plãte i eo sate. aut metunt̃ aut radicit⁹ euellunt̃. Cuz humor ⁊ viuific⁹ spũs agri ꝑ semia ⁊ plantas attrahit̃. eisdẽ terra destituit̃ ⁊ determinato q̃escens tpe. ad agr̃ uteꝛ reuocat̃. vnicius⁹ alteri tardi⁹ ꝑm q̃ ager agro fecũdioz inuenit̃. Quecũq; cũ labore ⁊ expẽsa vtute ꝑficiũtur nisi q̃te interposita restauz acciãt. dissoluunt̃ ⁊ corrũpunt̃. Si necessitas cogit de salsa terra sperari aliq̃d p⁹ autumnũ plãtãda ⁊ serẽda ẽ vt malicia ei⁹ liberis imbib⁹ eluat̃. Aliq̃d etiã terre dulcis l̃ fimi vl̃ arene subijciendũ est si illi virgulta cõmittimus

¶ De munitione locorum

In cretosis terris q̃ facile ruũt ripe fossaz parũ pẽdentes. In rubrica vo vl̃ glarcosa terra ⁊ similib⁹ q̃ nõ facile ruũt pl⁹ fieri possunt. Ubi multũ est necessaria munitio vineaz ⁊ alioz locoz ex spinis solũ mõ plãtationes fiãt. Ubi aũt nõ est tãta necessitas ⁊ lignoz habeat̃ penuria ꝓpt ignez ⁊ edificia ex arborib⁹ tantũ fiãt. Cũ fit aliq̃ plantatio spinoz vel arboz ꝓpter sepes iuxta ãrã p⁹ biẽnũ recidãt̃ vt pullulẽt ⁊ sepes ispissent.

Incipiũt regule materie tertij libri

Horrea frigida.

Horrea frigida. ventosa. ⁊ sicca. ⁊ lōge ab būore fetore ⁊ stabulis esse debēt. eisq; auster debet esse aduersus. Nihil vtilius custodiēdis frumētis q; si optime exiccata inferant bouetes ⁊ aliqñ in vicinū locū trāsfusa refrigerent. Locus in q; frumēta ponūt. nō sit nimiū excellēs in frigore vl calore. qz vtrūq; segetes corrūpit. Cū legumina tarde serunt debēt in aqua leuamis madida seminari vt cito germinare cogātur. Omne granū qđ in pingui solo orit est pinguius nutribilius ⁊ in pōdere grauius. qđ aūt in macro nascit est cōtrarium. Frumentū ⁊ cetera grana patēti campo lerātur. ⁊ eisdē vmbre inferūt lesionē. Locus humidis ⁊ aq̄sis frumenta sepe degenerāt ⁊ in loliū ⁊ auenam aliqñ cōuertūtur. Frumentū collis grano robustius est. sz mēsure minus respōdet. Omne granū p̄ter miliū in suis stipulis diutius q; excussum seruat. Dia q̄ tpe serunt estiuo solutā terrā req̄runt cretā q; refugiūt. quā sola milica si pinguis fuerit nō formidat.

¶ Incipiūt regule quarti libri et primo de quibusdā cōmunibus

Cum multe inue

Cum multe inueniātur vineax varietates vnusq̄sq; morē siue terre ⁊ patrie obseruet. alioquin laboratorū eas p̄curantiū patiet defectū. Celuz mediocris qualitatis vitis desiderat. tepidū magis q; frigidū. ⁊ siccū potius q; vmbrosum. p̄cellas nimiū ventosq; formidat. Aquilo vites sibi obiectas fecundat. auster nobilitat. In arbitrio itaq; nostro est de vino pl⁹ habeam⁹ an melius. Campi largius vinū ferūt. Colles vero nobilius. Locis frigidis a meridie vineta ponant. Calidis a septētrione. Pratis ab oriēte vel occidēte. Loca naturā sepe vitib⁹ mutant. ⁊ ideo eax genera cōueniēter aptētur. Plano loco vitē statuas q̄ nebulaz sustinet ⁊ pruinas. Collib⁹ que ficcitatē ⁊ vētos. Pingui agro gracilez ⁊ fecūdas. Macro feraces ⁊ solidas. Frigido ⁊ nebuloso eas que byemē celeri maturitate p̄ueniūt. aut que duris acinis inter caligines securius florēt. Vētoso tenaces. Calido grani teneriores ⁊ humidi. Ficco eas q̄ pluuias ferre nō possunt. Eligēda sunt grana que professione vicioz suoz cōtraria loca diligunt. bis in q̄bus durare nō poterāt. Placida sane regio et serena tute genus omne suscipiet. Industri⁹ vir p̄bata diligat et in locis talibus mādet q̄ imitari possint illa vñ sumūtur. Solū ad vineas ponēdas nec spissum nimis nec resolutū. nec exile. nec lentissimum esse debet nec campestre. nec p̄ceps. nec siccū. nec vliginosuz. nec salsū. nec amarum. sed qđ inter omēs nimietates temperamentū tenebit ⁊ primus raro q̄z dēsofuerit. Ad vineas rudes agros ⁊ maxime silvestres eligam⁹. Deteriox omnib⁹ est in q̄ fuerint vineta vetusta. quo si necessitas coegerit prius multis arationib⁹ radices p̄oris vinee dissipent. Omnis loc⁹ pastinandus prius impedimētis omnibus liberet. ne fossa terra post calcatu assiduo solidet.

¶ De electione plantax vitis

Plante vitis que

Plante vitis que mense octobris vel martij abscindūtur a vite meliores sunt q̄z q̄ alijs temporibus colligūtur. De vinea nimis pingui cum in loco exili plantare desideras non sunt colligenda sarmenta. Eligenda sunt pangēda sarmenta de vite media. quinq; vel sex gemmarū spacio a veteri procedentia. Summa flagella repudiemus. p̄cipue cū in arbores vineam plantare volumus. sed et pampinus qui ō duro nascitur pro frugifero non ponatur. Fertilitatis vitis certum est signum si de duro aliquo loco fructum citabit et feru impleuerit ramulos ex omni parte surgentes. Uno solo anno vitis fertilitas exploraī ñ potest. sed in quattuoz cognoscit vera generositas surculoz. Nouellus palmes nihil habens veteris in quo frequens nod⁹ exuberat. debet eligi ad pangendū

¶ De regulis plantationū vitis

Si pinguis est terra maiora inē vites spacia relinquam⁹ si exilis angusta. Non est uno genere vitiū oē pastinū ꝓferendū ne annus iniquus generi vindemie spem oēm excludat. In aḡstis locis p⁹ byemē. i siccis añ byemē vuli⁹ vinea plantabitur ⁊ ppago ducetur ¶ De insitione vitis

Cunc⁹ uitis inserend⁹ eligat solid⁹ q̄ humoris exuberet alimēto. nec vlla vetustate aut iniuria lacerat⁹ aresc̄at. Juxta terrā vl̄ sub ea vitis inseriť. nā supra eā difficili⁹ cōpbendit. Inserēdi furculi sint rotūdi. soliди. gēmis spissis ⁊ plurib⁹ oculat⁹. ex q̄bus duo vl̄ tres in insitiōe sufficiūt. Insita vitis optime liget ⁊ a sole ⁊ vētis tegumēto aliq̄ defendat ne bi quatiāt. bicadurat. Cuz caloꝛ tpis insitā vitē inuadit. ipsi piniculo tenuis būoꝛ circa vesp̄as debet frequēter effundi. Cū germen insite vitis accipit nutrimētū adiutorio alicui⁹ pali dz annecti ne mot⁹ aliq̄s fragilē sarmēti quasset etatē

¶ De putatione vinearum

Vinearū putatio locis frigidis p⁹ byemē. calidis vo ⁊ tpatis añ ⁊ post cōmode celebratur. Auferēda sūt leta. untoꝛta. debilia. superflua. ⁊ malis locis nata sarmēta. In locis letis ⁊ clemētioꝛib⁹ alti⁹ licebit vites expādere. In exilib⁹ aut estuosis vl̄ declyuis humiliоꝛ est būda altitudo vl̄ paucitas sarmentoꝛ ꝑm virtutē vitis relinquat et soli. Cetera sarmēta q̄bus ꝑmi fructi⁹ anni pēdit. oīa recidant ⁊ noua circūcisis capriolis et ramulis inutilib⁹ dimittant. Vites multū fertiles in q̄b⁹ frequens nod⁹ exuberat stricte. Que vo gēmas plōga interno dia distulerūt largi⁹ sunt putāde. In vitib⁹ putādis tria cōsiderāda sunt. fructuū spes successura materies. ⁊ loc⁹ q̄ fuet ⁊ reuocz Vitis q̄ mature putat citi⁹ pullulat. et plamaioraq̄z sarmēta ꝓducit. Que aūt tarde putat seri⁹ pullulat ⁊ fructi⁹ plurimos ꝓducit. Post bonā vindemiā stricti⁹ puta. p⁹ exiguā largi⁹. Plurimū ꝓfert vitib⁹ ⁊ precipue nouell̄ si eis oblaqueans supuacue recidant radices q̄s in sūmo ꝓducunt

¶ De fossione vinearum

Celebranda est fossio vinearū añq̄z nimis gēme turgescāt. q̄a si fossoꝛes apertus vitis oculi⁹ viderit cecabit spes magna vindemie Que floꝛēt ꝓstat nō esse tāgenda. Fossio vineaꝛ fiat cū terra non nimis mollis nec nimis sicca est ſz cū pulueriſabilis medie dispositiōis existit. Sit aūt studiū vt vniuersa terra moueat eq̄liter. ⁊ maxime iuxta vites vt in ea nihil crudi soli remaneat. quaz rem virga diligēs custos exploret

¶ De vuis et vino

Juue pingues q̄si mature frondib⁹ p latera denudent ⁊ colligant roꝛe ꝓsumpto ⁊ aere sereno vinū fiet potenti⁹ ⁊ meli⁹ duraturū Que lucide nō pingues neq̄z ꝓsumpte potenti⁹. nimis mature dulci⁹. acerbe acerbi⁹. aquose aquosi⁹ vinū ꝓducūt Que in augmēto lune collecte min⁹ seruabile faciunt vinū. Vinū plurib⁹ ex causis ledit et turbat. videlicet caloꝛe ⁊ frigoꝛe. fetoꝛe. fortibus tonitruis. terremotu. ac motu vasis ⁊ australib⁹ vētis. Q̄ñq̄z pauꝛ ⁊ tūc modica ꝓpria medicina curat. Q̄ñq̄z mlti⁹ et tūc req̄rit fortioꝛ medicina. Q̄ñq̄z intātū q⁹ei⁹ caloꝛ naturalis i totū extinguit. ⁊ tunc nullo modo curari ꝑt q⁹ mortuo nulla potest medicina ꝓferri

¶ Incipiunt regule libri quīti De arboꝛibus

Licet quedaz arboꝛes deliderēt aerē calidū. q̄daz frigidū ⁊ plurime tpatū. ⁊ q̄dam terrā pinguē ⁊ quedā macrā. In ꝑticulari nunt q⁹ oēs terrā in superficie siccā ⁊ in visce

ribus humectã requirũt. Autũnali tpe arbor oportet denudari radices ꝛ aliqđ poni letaminis qđ p pluuie fluxũ cooptis radicib⁹ apportet. Si, si nimiũ sabulosa fuerit terra congrue recipiet cretã pinguẽ. ꝛ si nimis cretosa sabulũ apponat. In pingui loco pl⁹. in exili min⁹ arbor stipites eleuent a terra. Plãte arbora tpe quo posite fuerint vsq; ad triennũ nõ putent. Ab adolescentia plãtar vsq; ad debitũ cõplementũ eas solicite curandũ vt stipes in ramos et rami in virgas ꝛ vge in fragra fructifera diuidant. succedẽte aũt senectute recidat ab ea oĩs siccitas ꝛ ramor⁹ supfluitas quã cũ fructib⁹ nequit cõmode sustẽtare. Dis arbor plãtatio vl putatio qñcunq; a tpe casus folior fieri potest pter gelidũ acumen. vsq; q incipiũt pullulare. Attẽdere oportz ne spuria in arbore nata aut iuxta stipitez ex radicib⁹ erumpẽtia dimittant. sz ea vsq; ab initio amputari. Herbas q̃ suarũ radicum magnitudine arborib⁹ obsunt plimũ circa eas auelli oportet. Si arbores vermiculosos pferant fruct⁹ supra radices terebretur trunc⁹. ꝛ in foramẽ quercin⁹ cune⁹ infigat. Cũ languescũt arbores eis oblãgatis alterius dispositiõis circa eas terra ponatur

¶ Incipiunt regule libri sexti De ortis et primo de aere. terra. et situ. que ortis conueniunt

Ortus desiderat aerẽ liberꝛ tpatũ aut tpato prorumũ. nã loca nimie caliditatis vel siccitatis formidat nisi multis pluuijs vel irrigationib⁹ adiuuet. Loca etiã ꝛ tpa mortificãtis frigiditatis tolerare nõ potest. et in locis vmbrosis nulli⁹ vel modice vtilitatis existit. Ut⁹ deliderat terrã mediocriter solutam ꝛ humidã pot⁹ q̃z siccã. Creta enĩ ẽ ortis ꝛ cultorib⁹ inimica. Herbe in nimis soluta terra nate in pncipio veris optime cõualescũt. sed i estate siccant. Felix orti positio est vt supra se riuũ habeat quo possit p queniẽtes sulcos cũ opus fuerit irrigari. Nã ortus q̃ celo clemẽti subiacet ꝛ humore fontano pcurrit ppe est vt liber sit ꝛ nullam serẽdi disciplinã reqrat. Terrã deliderat ortus pinguissimã ideoq; in altion pte sui fimũ semp habeat cui⁹ succ⁹ eũ sponte fecũdet. Et ex eo semel quolibet ãno singula ortor spacia impinguent cũ seri vl plantari debebit. Sit aũt ortus domui primus longe tñ ab area sit⁹. nã puluerẽ palearuz quia herbar folia pforat et exiccat pnt inimicum. Felix orti positio est cui leniter inclinata planicies cursus aque fluẽtis p latera discreta deriuat

¶ De pastino ortorum

Artes orti sic dividenĩ vt be in quibus autũno seminabil verno tẽpe pastinenĩ. Et quas seminib⁹ vere cõplebim⁹ autũni tpe debem⁹ effodere vt vtraq; pastinatio decoquat bñficio algoris et solis. Si vo penuria terrem habetur quocũq; anni tẽpe terra inter humiditatẽ ꝛ siccitatẽ inuenitur eq̃ lis pastinari potest ꝛ seri statim si fimo fuerit impinguata. Faciendũ est orti pastinuz pmo pfundũ et grossum ꝛ sup ipsum sparso letamine itez minutatim pastinet ꝛ terra cũ letamine misceatur ꝛ q̃ntũ põt in pulueꝛem deducatur

¶ De seminatiõe ortor ĩ cõmuni.

Locis frigidis autumnalis satio maturi⁹ fiat. vna tardi⁹. In calidis vo autũnalis serius ꝛ verna maturi⁹ fieri potest. Herbe possunt cõmode seri sepatim ꝛ mixtim vt ĩ mixtim satis euellant que fuerint trãsplantande. cetere vo ibidẽ suscipiãt incremẽtũ. Herbe q̃ transplãtari nõ debẽt rare. q̃ vero transferunt spissi⁹ seri debẽt. Cauendũ est ne q̃ sparguntur semia sint corrupta. ideoq; eligẽda sunt q̃ farinã interi⁹ habẽt albaz. et que magis fuerint põderosa ꝛ grossa et in plurib⁹ cor sint talia que nõ excesserũt anni etatẽ. Sepe puenit q̃ semina q̃ntũcũq; sint bona si iacta fuerint nõ nascant ex aliq

malicia corpor celestiū impedita. Olerū-
qz inuenit vtile diuersa semīa simul seri ne
tps alicui semini qñqz ptraiū ex toto ꝛram
denudet. Omniū herbar optima satio est
cū luna fuerit ī augmēto. sepeqz euenit vt ñ
sit vtilis satio q̄ fit cū luna pcesserit in defe-
ctu. Oēs fere herbe cōmode trāsplantātur
cū aliquantulū creuerint ꝛ terra nō fuerit
nimis sicca

¶ De iuuamentis ortor

Plurimū confert
portis si tā manib⁹ q̄z sarculo herbe
nocue dissipent quotiēs op⁹ fue-
rit ne melioribus nutrimēta subducāt. Ex
his q̄ plurimū nocet ortis est deambulare
p eos vt terrā mouere cū fuerit nimis mol
lis. Si ꝛra ort nimis cretosa est misceat ei-
dem sabulū. vel letamīs multitudo ꝛ terra
sepissime moueat Et si adeo sabulosa est q̄
humor pcept⁹ nimis facile resoluat eidem
misceatur letamē ꝛ creta

¶ De collectione herbar florū se
minum et radicum

Herbe propter ci-
bum colligēde sunt cū earū folia ad
debitū vel q̄si puenerūt augmētū
Ex ppter medicinā colligere oportet post
q̄z magnitudinis integritatem hīt añq̄z
ipsar alterer color ꝛ cadāt. Semina colli-
gunt post q̄z eor figit termin⁹. ꝛ exiccantur
ab eis cruditas ꝛ aq̄sitas. Radices sumen
de sunt cū adest folior casus. Flores colli-
gere oportet post aptionē integrā añ exter
minationē ꝛ casum. Fruct⁹ q̄dē sunt colli-
gēdi post q̄z finit cōplementū eor añq̄z sint
ad cadendū pati. Quecūqz colligūt decre
scente luna meliora sūt ꝛ magis seruabilia
bis q̄ colliguntur in ei⁹ augmēto. Et q̄cunqz
colliguntur in claro aere sunt meliora bis q̄
colliguntur in dispositiōne būditatis aeris ꝛ
vicinitate tpis pluuiarum.

¶ De virtutib⁹ herbar

Herbe siluestres do-
mesticis sunt fortiores ꝛ minoris q̄ntitatis
fm plurimū ꝛ ex siluestrib⁹ montane sunt
fortiores. Et ille quar loca sunt vētosa ꝛ sū-
limia sunt ite fortiores. Et ille quar color
fuerit magis tinct⁹ ꝛ sapor magis apparēs
ꝛ odor fortior erūt potētiores ī genere suo
Virt⁹ herbarū debilitat p⁹ duos aut tres
annos fm plurimū

¶ De conseruatione herbar florū ra
dicum et seminū

Herbe flores et se-
mina seruāda sunt in locis siccis
ꝛ obscuris ꝛ in sacculis vel vasis
cōstricta mel⁹ seruant ꝛ pcipue flores ne
odor ꝛ virt⁹ exalet. Radices ī subtili arena
mel⁹ seruant nisi sint radices q̄ siccate fuē
tur. q̄ similiter ī loco sicco ꝛ obscuro melius
seruabunt. Semina porror ꝛ cepar ꝛ qua
rundā aliar herbar mel⁹ q̄z aliter in suis
siliquis seruabuntur

¶ Incipiunt regule libri septimi.
De pratis et nemorib⁹. Et primo
qualem aerē terrā aquā et sitū pra
ta desiderant

Prata desiderant
aerē tpatū aut frigiditati aut būi-
ditati primuz. nā supflua frigidi-
tas impedit generationē herbar. ꝛ nimia ca-
liditas aut siccitas oēm virorē psumit. Ter
rā desiderat pinguē ad herbar copiā sz ad
saporositatē requrunt mediocrē ꝛ nimis ma
crā oīno refutāt. Aquaz desiderāt pcipue
pluuialē ꝛ calidā aut lacualē pinguē sed a
gelida valde lędunt. Situ optāt depssum.
nisi ꝛinuo sit humor iclusus. nimis aūt p
fund⁹ non est apt⁹ ad aliquas bonas her-
bas sed ad paludales insipidas

¶ Qualiter fiunt prata procurātur
et renouantur

Prata licet natu-
raliter p se puenīāt. fiūt etiā opere
manuali extirpatis nemorosis et
agrestib⁹ locis vel cōplanatis agris aratis

et vicia cū feni semine satis. ¶ Prata optime ꝓcurant si oīa impedimēta q̄ in eis nascūt tollant. z herbe grosse inutiles p⁹ magnas pluuias radicit⁹ euellant. ¶ Prata q̄ pluries irrigant estate pluries fructificabūt z seca bunt in anno. ¶ Prata vetusta muscо radā tur z sterilia facta pluries arent ac cō nouo serantur

¶ Qualiter fenū colligatur ac ser= uetur et de vtilitate ip̄si⁹

Fenū secandū est ꝑ tpe calido ac sereno cū aeris sicci= tas duratura speratur. z herbe ad debitū puenerūt augmentū floresq̄ cōple uerint nec arescere incboarūt. Fenū cōmo= de sub tecto seruat vl̄ sub diuo ꝑparatum ne aq̄ in eū intrare possit. Fenū magne vti litatis existit cū ex eo bestie laborantes ac oues toto tpe anni viuere possint

¶ De nemoribus

Nemora uel natu ralit̄ ꝓueniūt diuersar arbor ꝑm varietatē terrar sit⁹ z aeris aut in stituunt abbōie. Qui nem⁹ plātare inten= dit ꝓsideret ꝓmo situ z naturā terre ac ae= ris in q̄ facere nem⁹ cupit. ea q̄z solū ꝓferat arbores q̄ illi loco ꝓueniāt. z tandē votum instituētis adimpleāt. ¶ Propinq̄s ac distā tes arbores plāret ꝑm q̄ ampli⁹ vl̄ minus radices z ramos extendūt

¶ Incipiunt regule libri octaui de viridarijs et reb⁹ delectabilib⁹

Viridaria quedā fiūt ex herbis q̄dā ex arboribus q̄ dā ex vtriq̄z. Viridaria herbaruz desiderāt terrā macrā z solidaz vt herbas subtiles z capillares ꝓducāt q̄ ꝓcipue vi= sum delectāt. Viridaria circa se habere de bēt odoriferas herbas diuersoꝝ generū. q̄ ad delectatiōz ꝓferāt ac salutē. Nā omnis opor est aīe suauissim⁹ cib⁹. Viridaria req̄ runt a meridie ac occidēte arbores bonas z raras. ab opposito s loca patula. vt auram delectabilē nō inbibeāt. nā vmbra malarū arboꝝ est nociua. Superflua vmbra egritu dines generat z aure salubris sanitatē coꝛ rumpit. Viridaria debēt fieri magna vl̄ p= ua respectu habito ad nobilitatē potētiaz z diuitias dn̄oꝝ. In viridarijs vnūq̄q̄z ge nus arboꝝ i sua acie sine admixtiōe alteri⁹ poni debet vt delectatōnē augeat z decoꝛē. Magne arbores i viridarijs distare ab in uicē. xx. pedib⁹ debēt. pue. x. sz acies vna ab altera poterit q̄ntū placuerit plus distare. Arbor acies in viridarijs fossoꝛē req̄rūt exceptis malis vt possint diu durare sed in ter vnā z alterā aciē prata ꝓueniunt. In vi ridarijs nō debet q̄s superflue delectari. sed tūc ꝑcipue cū serijs necessarijsq̄z satisfecerit rebus. Viridis z decoꝛa munitio circa ru= ris habitacula multā delectatōnem affert. Plūmū delectat agros habere magnos et fertiles q̄ rectos habeāt fines ac foueis ido neis cingant z sepib⁹. bonasq̄z arbores cir cum habeāt. z intrinsec⁹ vijs opoꝛtunis ar boꝛib⁹ fonte ac fluētib⁹ riuulis sint ornati.

¶ De his que circa ipsas vites et ea rum fruct⁹ delectationē ꝓbent

Multū delectat ha bere vineta decoꝛa diuersoꝝ bono rum genez vuas ferētia. Nā oīa q̄ de mirabilib⁹ vuaꝝ ab antiq̄s scripta sunt ꝑ expientiā inueniunt ꝓba. nō tñ ab ociosis peritis oīno spernēda ne forte varietas tē poꝛ z loco ꝛ aut ip̄eritia raro ꝓbātis expe rientē decipiat. Plurimū delectat habere vina diuersoꝝ colo ꝛ atq̄z sapoꝛ q̄ nō pōt difficile fieri ac vina medicinalia indigēti= bus satis inueniunt vtilia

¶ De his que circa arbores et fru ctus delectationē augent

Magne delectatio nis est habere i ꝓpriis locis bona rū arboꝝ copiā z genez diuersoꝝ rum. Ideoq̄z diligēs paterfamilias vnde cūq̄z deferre debet vl̄ curare q̄ ab alio defe rant. z ea in ꝓgruis ordinibus inserere vel

plãtare. Plurimũ delectat insitões habere mirabiles. & in vno arbore generũ diuersoꝝ. & iõ ꝓt paterfamilias diligẽs ꝓcurare. Multũ delectat arbores bñ formatas & recte stãtes habere. ꝺoq; curandũ est. ne tortuose sint. aut ramos nimis deformes habeãt vel depressos. Multe mirabiles insitões se ostendũt bis q̃ tẽptãt oia experiri. Si arboris fructifere leuandã ramuscul⁹. et res laxatiua pulueriz̃ata vel cuiuslibet coloris loco medulle includãt in eo. fruct⁹ acq̃ret vtutẽ vel colorẽ inclusi.

¶ De delectatõib⁹ ortoꝝ & herbaꝝ

Plurimũ delectat ꝓ ortũ bñ bñ dispositũ. ac sufficiẽti industria cultũ. ꝺoq; patrifamiliaꝝ diligẽs ꝓcuret eũ bñ i solo pinguiac soluto. cui fõs vel riu⁹ ꝓ discreta spacia ꝺfluat. vt irrigari totus possit tpe magni estus. Oia genera bonaꝝ herbaꝝ i orto bñ. Delectabile atq; vtilissimũ est.

¶ Incipiũt regule libri noni ꝺ aialibus nutriendis in rure.

Antiquissimis tpib⁹ viuebãt boies ex bis solũ. q̃ naturaliter inculta ẽra ferebat. Deinde ꝙseq̃nter ceperẽt viuere agricultura & pastoricia. Nũc vo & ex eisdẽ viuũt. & ex scientijs scpturaꝝ & artib⁹ infinitis. Singlor⁹ genera aialiuꝝ domesticatorũ. aliq̃ in diuersis regionibus adhuc fera cernunt.

¶ De equis et equabus.

Qui equos aut equas volet emere. expedit vt etatẽ gen⁹. formã laudabilẽ. sanitatẽ. et egritudinẽ. bonitatẽ & malicią. recte cognoscat. Equoꝝ & ceteroꝝ aialiũ indiuisas vngulas habẽtũ. ac cornutoꝝ etas ꝺenb⁹ plene cognoscit. Equliones ita custodiẽdi sũt vt parũ eq̃tent vel nihil. aut alit fatigẽt. ac bis i die tantũ admitti debẽt si generosos pullos creare volueris. Eque pregnantes teneri debẽt. nõ multũ macre. nec pingues. nec vrgeant. nec famẽ frigusq; tolerẽt. nec iter se locis cõpmant angustis. Eque generose q̃ masculos nutriũt. alternis tantũ modo submittant ãnis vt pullis copiam puri lactis infũdãt. Admissari⁹ q̃nq; ãnorũ esse ꝺz. si femina bima ꝓcipiet. Pull⁹ teneri debet ꝓcipue i loco mõtuoso. petroso. et sicco. et duob⁹ ãnis tantũ matrẽ seq̃t ad pascua. Cũ pulli domãdi sũt. suauiter tãgãt in stabulo. & frena tenẽãt ibi suspẽsa. vt assuescãt tãgi & frena videre. Loca eq̃or debẽt in die mũda teneri. & nocte lect⁹ vsq; ad genua fieri ꝓ quiete. maneq; tolli. & ꝺorsũ tergi ac oia mẽbra ei⁹. Deinde paruo passu ad aquã duci. et i ea vsq; ad genua spacio lõgo teneri. et cũ redierit anteq; stabulũ intret crura tergi. ac optime desiccari. Completus equus in cõperẽtib⁹ carnib⁹ ẽ tenẽꝺ⁹ vt possit securius eq̃tari. Nã pinguedo nimia egritudies. & nimia macies debilitatẽ & deformitatẽ ꝺducit. Equ⁹ sudãs vel forte calefact⁹ nõ ꝺz aliq̃ꝺ comedere vel potare donec cooperi⁹ & paulisper ducat⁹ a sudore aut caloꝛe fuerit liberat⁹. Equo vtilis ẽ tpe calido coopertura linea ꝓpt muscas. & tpe frigido lanea ꝓpter frig⁹

¶ De doctrina et morigeratione equorum.

Equo qui domari ac morigerari ꝺz. ꝓmuz adhibeat frenum lenissimũ. Cui morsus sit melle vel alio dulci liquore puncti⁹ et leniter ducat ad manũ. Deinde sine sella suauiter equitet. & postea cũ sella ꝓloca plana. donec frenũ & sellaz quiete recipere assuescat. Equ⁹ cũ freno leni & sella leniter ꝓge assuet⁹ ꝺz cũ fortiori freno si oporteat ꝓduci ad agros aratos hora frigida. & istrui ad trotãdũ ꝓmo. Deinde ad galopãdũ breui saltu. ducat eũ i ciuitate ꝓloca fabulia ꝺz. ac et pea vbi fit strepit⁹ & tumult⁹. & ibi blãde ñ aspere retineri donec talia timere desistat. Cuz equ⁹ se habuerit q̃ueniẽt ad frenũ. ad cursũ assuefieri ꝺz. Sũmo mane semel q̃libz septimana vsq; ad quartã partem miliarii

pmꝰ ꝓmo ac postea spacio longiore.

¶ De generali cognitione pulchritudis.bonitatis.et malicie equoꝝ.

Equus pulcher coꝛpus bꝫ magnuꝫ et longum.et sue magnitudini ac longitudini proportionabiliter omia membra respōdent. ¶ Pilus baius scurus a plurib⁹ habet̄ precipuus.Equꝰ habens nares magnas ⁊ inflatas.⁊ grossos oculos.audax naturaliꝫ reperit̄.Equꝰ habens costas grossas et pētrem amplum.⁊ deꝛsū pendentē.laboꝛiosus ac sufferens iudicat̄.Equꝰ habēs amꝑla ⁊ extensa garecta.⁊ falces curuas.i motu celer ⁊ agilis esse dꝫ. Equꝰ habēs crura ⁊ crurū iūcturas bene pilosas.⁊ pilos earū lōgos laboꝛosus existit.Equꝰ habens maxillas grossas ⁊ collū curtū nō de facili affrenat̄ decent̄. Equꝰ habens vniuersas vngulas albas.nunq̄ duros pedes habebit.Equꝰ habens auriculas pēdētes ⁊ magnas.⁊ oculos cōcauos.lentus ac remissus existit.Equꝰ cuius anteꝛioꝛa crura ꝑmoueri videntur.maloꝛ est moꝛ.Equus mouens caudam superius et inferiꝰ malus est vicij.

¶ De infirmitatibus equoꝝ et curis ipsoꝝ.

Egritudines accidūt equis in capite.in pēte.in tergo.in crurib⁹.pedib⁹.ac vngulis. aliq̄ ex humoꝛib⁹.et sepe negligentia vel mala custodia. Doloꝛes accidunt equis aut ex supfluitate maloꝝ būoꝝ venis sāguinis ꝓtentoꝝ.aut ex ventositate ingrediente i coꝛpꝰ equi calefacti ꝑ poꝛos apeꝛtos vel in intestinis ex viscosis humoꝛib⁹ oꝛta aut ex supflua comestione oꝛdei vt alteriꝰ similis.tumefacti in stomacho seu ventre aut ex supflua retentiōe vine velicā inflantis.huiꝰmodi generale remediū est q̄ equus ꝑstabulū cū equa libere ꝑmittatur abire. Sal in aceto sufficiēter infusum.plurimū valz ꝓ oēz tumefactionē incipientē i doꝛso. In multis equoꝝ egritudinibus coctura vltimū est remediū.Iz debet diligentissime custodiri.ne coctura posset moꝛdere.vt ad aliquā rem fricare.q̄ ex nimio pꝛuritu.locū dentib⁹ vlq̄z ad neruos vel ossa moꝛderet.¶ Multa sūt signa q̄b⁹ cognoscitur in q̄ parte coꝛporis patiat̄ equꝰ.⁊ q̄b⁹ ꝑnostic̄ari potest liberatio et moꝛs equi.que per regulas scripta sunt omnia in fine tractatus equoꝝ.et ideo hic obmitto.

¶ De bobus.

Grad⁹ etatis boum sūt q̄tuoꝛ.ꝓmus vitulorum Secꝰ bus inuencoꝝ.Tertiꝰ boū novelloꝝ.Quartꝰ vetuloꝝ. Qui armēto gregez emere vult.obseruare dꝫ ꝓmum vt sint pacce ad fructus ferendos etatis potius integre q̄z impfecte.bene compositi.vt oīa membra sint grossa.⁊ inuicē sibi respōdeant.Armēta boum et vacaꝝ paranda sūt loca.byeme maritima.estate frigida ⁊ opaca montana.Stabula boum esse debent arena vel aliq̄ genere lapidum strata aliq̄ten⁹ deuexa.vt elabi possit humoꝛ.⁊ ꝑ partē glacialē aliq̄s obsistere dꝫ obiectus. Cauēdū est ei ne angusti⁹ stent.aut feriāt aut ꝓcurrāt.ac estate optime septi claudāt ne a tabanis ⁊ ceteris bestiolis ꝓtentur. Bꝫbz ei bis ꝑ stratū mlt̄ū teneri q̄ melꝰ ꝓquiescāt.Estate bis.byeme semel. ducāt ad aquā.Boues sani.fortes.et agiles cognoscūt.qꝛ facile se mouēt cū tāgūt vel pūgūt.⁊ habēt mēbra grossa.⁊ auriculas eleuatas.¶ Doleri āt ⁊ fortes generaliter cognoscūt . si omnia membra sunt grossa et sibi inuicem bene respondent

¶ De ouibus.

Oues bene cognoscūt ab etate.si neq̄z sūt vetule. neq̄z mere agne. Itez a forma.si sint coꝛpe amplo.lanā habēt multā et mollem villos altos.⁊ tensos coꝛpe toto. Sanitas ouiū cognoscit̄ si aperiāt eaꝝ oculi.⁊ pene sūt rubicūde ac subtules sūt sane. Si vo al-

be vel rubicūde ac grosse sūt. infirme sunt. Item si capte ī pelle colli et ante tracte. vix trahi possūt. sūt sane. si facile. sūt infirme. Si audacter vadūt p viā sūt sane. si moleste capite inclinato sūt egre. Oues p totū annū intus ⁊ foris sūt recte pascende. Strabula idonea ouib⁹ ea sūt. q̄ nō sint in loco ventoso. in q̄b⁹ sit solū stramentis idoneis stratū. atz pcliuū vt mūdari possit ab humiditate vrine. q̄ lanas corrūpit. ⁊ vngulas scabras fieri cogit. Pascua ouib⁹ vtilia sunt q̄ in noualib⁹ vel pratis siccionib⁹ excitāt. palustria vo noxia. siluestria vero damnosa lanatis. Salis vero crebra aspersio. debet pecoris leuare fastidium.

¶ De apibus.

Apes nascuntur a partim ex apib⁹. partim ex bubulo corpore putrefacto. Apes optime sūt parue. rotūde ac varie. Sanitatis signa. si sūt freq̄ntes ī examīe. ⁊ si nitide et si opus quod facīūt equabile est ac lene. Minus valentium signa. si sunt pilose ac borride. vt puluerulente.

¶ Incipiunt regule libri decimi.
¶ De ingenijs capiendi animalia fera.

Omniū auiū rapaocū natura est. vt sp sole ⁊ nūq̄z vel raro societate incedāt. eo q̄ in preda nō cupiūt habere sodalē. Et ab omib⁹ q̄b⁹ insidiant cognoscūt instinctu nature. atz cū inimicū sentiūt. garriūt. ⁊ fugiūt. vel se q̄ntū possunt occultant. Aues rapaces si bonis cibent carnib⁹. ⁊ bous congruis. et iniuria nō fit eis. nec cōtra eaz voluntatē mittunt ad aues a dominis raro discedūt. Si dñs non seq̄t voluntatē accipitris vel alteri⁹ auis rapacis. Iz in aliq̄ pararuz agit facile ipm pdit cū sit indignātis nature. ac leuiter trascat. Falcones tenēdi sūt in eo statu pinguedinis in q̄ inueniūt magis audaces ⁊ meli⁹ capere aues. Omniū rapaciū auiū eadez fere ē natura. Aues fere capiūt cū auib⁹ rapacib⁹ ac feris domesticatis. videlicz accipitre. asture. falcone. bysmerlo. girfalco. aquila. guuo et guuecta. Aues capiunt retib⁹ diuersoz modoz. videlicz ad pāterā anates. retibi supra flumen extēso capiunt grues. cigni. starne. ac anseres. Item alio retibi. anseres et anates in agris et ppe aquas. Item parietib⁹. columbi et turtures et fere oēs auicule parue. Itē arolo parue aues et multe mediocres et q̄dam magne. Itez araneis. parue aues et magne rapaces. Itē q̄daz retibi stricto et lōgo pdices. Aues varijs capiūt laqueis in terra ꝓstrictis. ac ī arboib⁹ circa nidos. Aues fere oēs capiūt viſco. videlicet vgulis vel viminib⁹ ⁊ funiculis ac funib⁹ inuriscatis. Aues oēs capi ⁊ occidi pnt balistis ⁊ arcub⁹. ⁊ alijs q̄busdā modis. Bestie fere capiunt canib⁹. retib⁹. laqueis. taiolis ac foueis. ⁊ alijs q̄busdā modis. Pisces capiunt retib⁹ diuersoz generū. vicz scorticaria ī mari. Trāsuersario ī locis fluminū et lacuū spaciosis. Riualib⁹ in paruis aquis ⁊ ī magnis cū naui. Itē zaclo ⁊ negossa. Et ī vallib⁹ cū cogolaria ⁊ degagna. ⁊ cū gradellis ⁊ paruis retibiculis. Item cū cistis et caueis. hamo. spadernis et calce.

¶ Liber duodecim⁹ breuiloquus incipit de his que singulis mensibus possunt in rure agi.

In superioribus libris plene tractatū est. sed necessario diffuse de omnibus que sunt in rure agenda. Sed vtile videtur memoriale compendiosum facere. quo paterfamilias ad rura pergens facile scire queat. q̄d vtilitatis ⁊ delectationis q̄libet tpe facere possit. Et cū modū agendi singula videre volet. in latioribus ⁊ specialibus tractanb⁹ ordine congruo supra scriptis. facile inuenire valebit.

¶ De agēdis in mense Januarij.

Hoc Pp Dc mense precipue i locis calidis loci habitabil' aeris ⁊ vētor. aq; ire. ⁊ sit⁹ borias l' malicia pt cognosci. lz locis tēperatis alijs q̄busdā mēsib⁹ melio⁹ discernat. Jt i locis calidis curie ac dom⁹ satis cōmode poterūt fabricari. ⁊ optime pūt arbores p materia domor. abscidi. Jtē pūt noua stercora pcurari. ⁊ vetusta ad agros et vineas trahi. et faba cicercula ac vicia seri. Jt si agri ñ sint molles. p̄mo pscidi. Jt i locis calidis. vinee simari atz putari pūt. Jt sorba. pstica. nuces amigdala. ⁊ pruna. optime i seminario poni pūt. Et arbores gūmose iseri. Et ortus si tra ñ sit madida fieri. Jtē i nouis pratis. vicia ⁊ herbar. semia spargi pūt. Et salicū p tice. ac iūci. ⁊ canne p vineis icidi. ac nemora ⁊ ois materia tā siluestriū q̄z domestica rū arbor. ignis rescidi pt. Jt oia vasa vtēsilia ⁊ plaustra ⁊ q̄cūq; i domib⁹ hūt. q̄lecūq; sit tps ℔ mēse cōmode hūt. Jt alia cūcta domestica emi. ⁊ siluestria capi pūt. et apes cōmode ō loco ad locū exportari pūt

¶ De agēdis in mense Februarij

Hoc mense ac cete ris oīb⁹ bonitas ⁊ malicia loci habitabilis pt cognosci ⁊ emi. ac domus ⁊ q̄cūq; i ipa ⁊ circa ipaz agēda sunt possunt fieri. Jtem possunt leramina ad agros. vineas. ortos. ⁊ prata deferri. et cūcta simari. Jtem possunt commode agri pscidi. ⁊ i eis faba. cicercula. vicia. et quedā alia legumia seri. ac frumenta. siligo. far. et spelta runcari. ⁊ de ipis aq̄ deriuari. et stramēta i eis cōburi. Jtē i locis calidis auena ⁊ cicer seri. Et i tēperatis ⁊ frigidis. faba. cicercula. vicia seri. atz robilia siue pisū. Hoc mēse locis humidis fieri dz pastinum siue cultura vbi vinea ē plātāda. Et i locis calidis ⁊ siccis circa finē vtilit̄ fit plātatio et insitio ei⁹ cū incipiūt gēme esse suspecte. ac nondū aq̄so. lz spisso lacrimāt būore. Jtez fit optime putatio vineaz i locis tēperatis ⁊ calidis. nisi nix mlta vel frigidit⁹ nimis itēsa pbibeat. Que q̄lit̄ faciēda sit plene doceī i libro q̄rto ō vineis. Jt ℔ mēse cōmode formāt vites atz vitifere arbores. Jt ℔ mēse amputāde sūt vitib⁹ radices inutiles ac simāde. Jt palāde ac relegāde sūt vites. et in locis maritimis ⁊ calidis fodiēde. Jtem pūt ℔ mēse circa finē flātib⁹ borealib⁹ ventis nō australib⁹ acre sereno. trāsuolari vina debilia. ⁊ coqui vta corruptōe seruent. Posſūt et ℔ mēse cū tra nō multū sicca l' mollis existit. oīm arbor. plātule ac semia seri. trāsplātari. ac inseri. ⁊ maxime si iam cortica se viridis succ⁹ infuderit. Jtem pūt arbores putari. formari. ⁊ ab oīb⁹ superfluis ramis siccis. scabriosis. ⁊ inutilib⁹ liberari. Jtē rosaria ⁊ cāneta noua instituī ac plantari. Jt debēt ℔ mēse si tra nō ē sicca l' mollis fieri orti. scz ligonizari vel aliter fodi. fimari. ⁊ ex oī genere herbar. q̄ ve ire mandant seri. vt sūt allia. atriplex. amisum. anetum. apiuz. absinthium. artbemesia. abrotanum. blita. basilicon. caulis. cepe. fenicu lus. gabusia. liquiricia. lactuca. menta. porrum. papauer. petrosillū. pastinaca. spinacia. sinapis. satureya. scalogue. Ac ēt medicinales herbe siluestres pūt seri ℔ mēse in ortis ⁊ alibi. Jt ℔ mēse plātari ac pcurari plātate pūt. Et sicce de viminib⁹ vel spinis vel alia materia sepes fieri curiaz. agrozū vineaz. atz ortoz. Jtē ℔ mēse plātari ac seri possūt nemora. ac salicta. tam domesticarum q̄z siluestriū arbor. Jt viridaria tam herbar. q̄z arbor. ac cetera delectabilia q̄ i octauo libro clare scripta sunt. hoc mense commode fiunt. Jtem hoc mense armenta equorum et asinorum ac boum. Jtem greges ouium. caprarum. ac porcoz. emi ac procurari commode possunt. Et leporaria fieri ac piscane. vt plene in libro nono tractatū est. Jtez pauones. anseres. gallune ac colūbe. q: ℔ mense calere incipiūt et cubare procurari debent. vt superius scripsi. Jtē pūt ℔ mense apes emi. ⁊ debēt pluries fumigari. ⁊ ab oī putredine liberari ⁊ male reges occidi. ⁊ cēa fieri q̄ plenissime scpta

sunt in tractatu ipsay. Item debēt ℔ mēse accipitres ⁊ falcones optime ꝓcurari ⁊ circa finē ipsi⁹ in muta poni. Possūt etiā ℔ mēse capi fere bestie aues ⁊ pisces varijs ⁊ diuersis ingenijs supꝛascriptis

¶ De agendis in mense martij

Hoc mense locis

b tpatis optime placdunt agri. si in eis supflua būiditas est ꝓsumpta ⁊ terra iā adeq̄litatē inter būiditatē et siccitatē puenit. Item serit auena ⁊ cicer ⁊ canabū circa finē. ⁊ faba in locis frigidis ⁊ intempatis ī initio loco pingui ⁊ q̄ ianuario sata fuit nūc runcat cū q̄tuoꝛ foliozꝛ eristit Item runcat ⁊ berbis mundat frumētū spelta ⁊ oꝛdeū. Item ℔ mēse serit milica ⁊ miliuz. panicū et faseoli seri pñt. Item putant ⁊ inserunt vites circa initiū ⁊ eleuant. Deinde ligonisant cū terra fuerit tpata. Item colligūt ⁊ plātant vites ℔ mēse atq; ppagant et renouant. Item trāsuasant vina in sereno aere ⁊ boꝛea flāte. Coquunt etiā debilia vt suēscant meli⁹ ne voluant. ⁊ optime implēt vasa posita in penu frigido ⁊ claudunt vt parum spirēt ne acetosa fiāt. Item ℔ mēse plātari trāsplantari ⁊ circūfodi pñt oēs arboꝛes ac inseri q̄ gūma carēt. Item boc mēse pastinant oꝛti simant ⁊ in eis serunt oīa semina specificata in februarij mēse. Ac etiā cucurbite. melones. cucumeres ⁊ citrulli circa finem. ac etiā saluia plātat ℔ tpe ramulis in terrā infixis Item locis frigidis ꝓata purgari debēt ⁊ tpatis ac calidis custodiri. Hoc mēse ꝑcipue cōparādi sūt eq̄ ⁊ eque boues ⁊ vacce verres ⁊ scrofe. ac faciēda armēta ⁊ greges. ⁊ masculi femis admittēdi Et domādi sunt eq̄ ⁊ boues. Item fumigāde sunt lenit apes ⁊ purgandi sunt aluei a vermiculis ⁊ oī spurcicie. Item ℔ mēse accipitres ī muta ⁊ astures in magnis gabijs sunt ponendi ⁊ bonis carnib⁹ nutriēdi. Item ℔ mēse possūt capi bestiole aues ⁊ pisces nisi tales sint q̄ solū tpibus frigidis vel multū capiuntur

¶ De agēdis in mense aprilis

Hoc mense ꝓsci

b būt pingues agri ⁊ būidi q̄ diu tenent aq̄m ⁊ sicci scōa vice arātur. Item serit cōmode cicer in locis frigidis ⁊ canabū ⁊ milica in locis tpatis circa ꝓncipiū Item fit fossio vineaꝝ in locis frigidis ac etiam tempatis ⁊ vina nō debilia commode transuasari possunt. Item boc mēse malapunica possunt seri. Item etiā inseri ⁊ persic⁹ in oculari. vt Palladi⁹ ait. Item debēt omēs arboꝝ plantule boc mēse ab animaliū aggressu diligēter tueri. Item boc mēse cōmode serunt cucurbite citrulli cucumeres et melones ⁊ apiū ⁊ oꝛismū caꝑaris ⁊ serpillum ⁊ lactuca blita cepule ac omnipices si irrigari possunt. vt Palladi⁹ ait. Item ℔ mense locis calidis tondent oues ⁊ ferotint fetus signant ⁊ arietes admittunt ad oues. et equi ⁊ asini ad equas ⁊ asinas. Item colūbis locis iā aratis dāda est esca. q; parum in agris inueniunt pñ viuāt. Item ꝑm Palladium querēde sunt apes ⁊ aluei purgandi ⁊ papiliones necādi q̄ nunc abundant florētib⁹ maluis. Item boc mēse sicut alijs estiuis mensibus possunt capi bestie aues et pisces

¶ De agendis in mense maij

Hoc mense pīguel

b agri ⁊ qui diu aquā tenent piscinduntur cū omnes berbas ꝓtulerint ⁊ earū semina nondū sunt maturitate firmata. Et sicci possunt secūda vice arari. Nunc omnia que sata sunt ppe florent. neq; tangi a cultoꝛe debebunt. Item in locis frigidis ⁊ bumectis nūc serunt faseoli milium ⁊ panicū. Item ℔ mēse dicit Palladius materiā cedendā esse cū silua est oī fronde vestita. Nūc seminaria fodiunt assidue et vinee secūda vice. ac etiā pampinant. Item in locis pꝛegelidis ⁊ pluuiosis plantantur olee ⁊ eis muscus abraditur. Et si q̄s lupinum stercoꝛādi agri causa semiauerit nūc debebit euertere. Hoc etiā mēse vt idē scribit locis calidis emplastrari persic⁹ potest

ꝛ citri arbor inseri ꝛ sic fic⁹. ꝛ disponit plã ta palme. Nũc etiã orior spacia que sũt p autumnũ seminib⁹ impleda destinantur. aut plãtis ꝓuenit pastinari Itẽ hoc mẽse se ritur coriandrũ ꝛ apium ꝛ melones citrulli cucurbite ꝛ cucumeres ꝛ cardu⁹ ꝛ radices ꝛ ruta pangẽt. Dorm q̃s plãta transferit vt irrigationib⁹ animẽt. ꝛ optime caules ꝛ ce pe trãsferunt hoc mẽse. Itẽ serit portulaca ꝛ quocũq; tpe serat calido tpe tãtũ nascit. Hoc mense locis maritimis ꝛ calidis rec dant fena ꝓus tñ q̃s arescãt. Q; si pluuijs infusa fuerint añ cõuerti debẽt q̃s ps ipsor summa sicce. Itẽ ♓ mẽse castrari debẽt vi tuli. ꝛ ouiũ celebrari tonsura. Itẽ coagulet lac ꝛ fiat case⁹ modo ꝓdicto. Itẽ vt ait pal ladius debẽt nũc occidi reges apũ q̃s gre ci oestros vocãt. q̃ hoc tpe nascunt in extre mis fauor⁹ ꝓtib⁹. Itez papiliones necandi sunt modo ꝓdicto

¶ De agendis in mense iunij

Mense iunij paran da est area ꝛ ab oĩ stramine simo ꝛ puluere optime liberãda. Nũc seri potest miliũ ꝛ panicũ. nũc ordei messis ꝓmo recipit. postea circa finẽ tritici messis expleri in locis calidis ꝛ in tpatis incipitur. Nũc in frigidis locis q̃ maio pretermissa sunt faciem⁹. agros eque ꝓscindem⁹. ber bosis locis ac frigidis vineta occabimus. Colligem⁹ vicias. fenugrecũ resecabimus ad pabulũ. Itẽ ♓ mense pagenda est legu minũ messis Nũc ꝛ faba luna minuẽte vel letur ꝛ excussa ꝛ refrigerata reponet. Lupi nus etiã ♓ mẽse colligit. Nũc pira vel ma la vbi ramos multa poma vensabũt inter legẽda sunt oĩa viciosa. Hoc mẽse ramus punici potest intra fictile vasculuz claudi. vt ad ei⁹ magnitudinẽ poma reddat. Itẽ ♓ mense sicut ꝛ iulio fit insitio que ꝺr empla stratio ĩ piris ꝛ malis ꝛ ficub⁹ ꝛ oleis et ce teris q̃bus in cortice pinguis succ⁹ exturerit Itẽ hoc mẽse optime serit borago et portu laca et multe alie herbe si possunt irrigatõ nibus adiuuari. Hoc etiã mense secantur optime prata. flore completo ꝛ non exicca to. Hoc etiam mense vituli recte castrant. et caseum cõficimus. et oues in frigida re gione tondentur. Itez hoc mense aluearia castrabũtur si multũ mellis habuerint. et mel cõficietur et cera. Hoc etiam mẽse no ua egrediũt examina. ideoq; cust os debet esse semper attẽtus ne fugiant ꝑcipue vsq; in octauã vel nonã borã ꝛ semp debet ha bere aluearia ꝑparata. et ea colligere debet ac in suo loco collocare vt ĩ suo tractatu di ctum est plene

¶ De agẽdis in mense iulij

Mense Julij agri ꝑsissi secunda vice arandi sunt Nunc locis temperatis trinci messis ꝛ leguminũ nondũ expleta comple tur. Itẽ siluestres agri vulme extirpantur radicibus atq; virgultis. Itẽ gramen ꝛ fi licez ante caniculares dies optime dissipa mus. Itẽ circa finẽ optime serũtur rape ac napi. Itẽ nouelle vites mane ac vespere ca lore deposito debent effodi. Et aduerso gra mine puluerisari Itẽ hoc mense arbores q̃ in messe steterãt sectis messib⁹ obruantur. ꝛ circa ipsas ꝓpter calorez fiat aggregatio terre. Hoc mense locis humidis inoculari ficus potest et inseri citrũ. Nũc etiã potest emplastratio celebrari. ꝛ pirus et malus lo cis frigidis inseri. Itẽ poma viciosa que ni mis ramos onerãt debẽt legi Itẽ põt plan tari talea citri si irrigationibus adiuuetur Nunc locis temperatis amigdala sunt colli genda. hoc tempe pacce submittende sunt thauris. et arietes admittẽdi. Itẽ hoc men se circa principiũ omnia prata secãda sunt in quibus herba non prius ad maturitatẽ peruenit

¶ De agendis in mense augusti

Mense augusti sũt agri tertia vice arãdi. Item ĩ sui principio possunt seri post pri mam pluuiam rape. radices. et napi. et lupini vt vineas ꝛ terras impinguent. Itẽ

in ꝓncipio ⁊ ante linū euellit ⁊ canaba cuꝫ maturato calore flauescunt. ⁊ ex bis possūt excuti semina ⁊ macerari si placet. et alie vt opus fuerit ꝓcurari. Itē circa finē eius colligitur milica q̄ tunc inuenit matura. Et ficus colligunt ⁊ siccant. ⁊ nuces ⁊ ceteri fructus arboꝝ q̄ maturi sunt. ⁊ ꝓsummant et recondunt seruādi. Itē locis frigidis pampinant vites ⁊ in calidis poti⁹ obumbrant vue ne vi solis arescāt. Nūc etiā agrestū fieri potest. Itē in locis calidis circa finez incipit fieri apparat⁹ vindemie. hoc etiā mense possum⁹ dissipare frequēti aratiōe gramen ⁊ filices. Itē hoc mēse possunt emplastrari arbusta ⁊ pir⁹ inseri vt Palladius ait. Itē hoc mēse possunt inuestigari aque vbi desunt ⁊ ꝓbari ⁊ putei fieri. Et similiter aqueduct⁹ cōmode fabricari. vt Palladius scribit. Itē post mediū hui⁹ mēsis optime serunt caules vt cū modicū ꝓualuerit transferantur

¶ De agendis in mense septēbris

Mense septembris

m cisterne aqueduct⁹ ⁊ putei cōmode fiunt. Itē pinguis ager ⁊ q̄ diu ꝓsueuit tenere būoꝝ tertia vice arabit ⁊ serēt. Cluui gracales nūc ꝓmū arādi sūt ⁊ serēdi circa equinoctiū. Nūc agri stercorandi sunt ī colle spissi⁹ ⁊ in campo rari⁹. ꝑcipue cū luna minuit. Hoc mēse vliginosis locis atqz exilibus aut frigidis aut opacis circa equinoctiū triticū serit ⁊ spelta. duꝫ serenitas ꝓstat. Itē in locis calidis nūc seritur linū q̄ vernū vulgariter dr. Itē colligit et reponit hoc mēse milica quā aliqui saginaz vocāt. et circa ꝓncipiū in alpib⁹ serit siligo. ⁊ circa finē eiusdē mēsis anno sequenti fit messio ei⁹. Itē serit boc mēse circa initiū lupinus ipinguādi causa ⁊ vbi creuerit euertatur. Serit etiā circa finē farago in stercorato loco pabuli causa. Itē in locis tēpatis circa ꝓncipiū cōmode pampinant vites et frondib⁹ denudant ⁊ postmoduꝫ vindemie fiunt. ⁊ quecūq; ad vindemias spectant. ⁊ vue seruāde siccari possunt. et sappa. defrictum ⁊ caroenū fieri. Itē colliguūt fructus arboꝝ qui tūc maturitatē fatentur. Nūc papauer serit calidis locis ⁊ siccis. Itē omorum spacia q̄ vere seminib⁹ implēda sunt nūc alte fodiēda sūt et stercorāda decrescēte luna. Itē in ꝓncipio seritur optime caules. et circa finē allia. anetuꝫ lactuca et blita ⁊ radices seri possunt in locis siccis. Itez boc mense possunt prata noua parari extirpatis ꝑus radicit⁹ spinis ⁊ frutectis atqz arboꝝ ⁊ herbis latis ⁊ solidis. Itē vetera muſco purgari. ⁊ vetustissima corrupta arari. ⁊ denuo prata noua parari. Itez boc mēse ꝓquassant apes vetuste ⁊ fit mel et cera. Itē boc mēse cū accipitrib⁹ ꝑcipue capiuntur qualee ac perdices

¶ De agēdis in mense octobris.

Mense octobris pos

m sūt fieri putei ac fossata cauari. Itē B mēse letamia portant ad agros Et seritur optime in tpatis locis frumētuz siligo. ordeū. far ⁊ spelta. lupinū ⁊ linū. Itē fit cōmode vindemia vbi nō est facta mēse septēbris. et ꝑcipue ab his qui maturuz vinū habere desiderāt. Et condiūt ⁊ diuersificantur in sapore et colore vina. Hoc extremo mense vbi calidi et sicci aeris qualitas est vbi exilis et aridus campus vbi collis ꝓruptus aut macer ponuntur cōmode vites. Nunc locis siccis calidis exilibus macris arenosis apricis quecunqz de pastinis de vitibus ponendis putandis. propagandis reparandis vel arbusto faciendo ante dicta sunt. nunc rectius fieri possunt vt contra exilitatē glebe ac aeris siccitatem bibernis imbribus adiuuent. Hoc mense precipue circa finem oblaqueanda est omnis nouella vitis vt apputentur radices superuacue. et si placida ibi ē byems vites relinquamus apertas. Si violenta operimus anteq̄m veniat gelu. Si frigida aliquantulū columbini stercoris circa viticulas apponatur. Hoc mense locis calidis et apricis instituunt oliueta ⁊ seminaria fiunt et omnia que ad oleas ꝓtinebūt.

Item riui ac fosse purgant. Itē plantant ce
rasi ac piri ⁊ mali. ⁊ cetere arbores q̄ frigus
nō timent cōmode plātari ⁊ de loco ad lo-
cum trāsferri possunt. maxime i locis siccis
⁊ calidis. Et sorba ⁊ amigdala in semina-
rio ponunt ⁊ semina piri sparguntur. Item B
mense fit pastinū ortorū serēdorū in vere. ac
etiā nūc seruntur in ortis allia. anetus. spina-
cia. plāte cardui. sinapis malua. cepule. mē
ta. pastinaca. tymū. cuminū. origanū ⁊ cap
parū. Itē blita i locis siccis. Item dic Palla
dius q̄ porri vere satū nūc transfert. vt cre-
scat in capite ⁊ assidue circūfodiat. Itē hoc
mense tollit apib⁹ mel supfluū cum fauis
⁊ omnis cera corrupta

¶ De agēdis in mense nouēbris

Mense nouembris

In locis calidis seritur optime triticus
circa p̄ncipiū ⁊ hordeum et siligo ⁊
circa finē faba in stipulis nō aratis ⁊ linus
atq; lenticula B mense seruntur. Itē hoc toto
mēse calidis locis ⁊ siccis vinū est posito
celebrāda ⁊ ppago recte ducet. Et locis fri
gidis nouellas vites ⁊ arbores plātas circū
fodere atq; operire q̄ueniet ⁊ macras ster
corare. Nūc ac deinceps vsq; q̄ terra cōge
letur vinea vetus q̄ est in solo robusto q̄ in
integro trunco sit oblaqueata fimo satiet.
⁊ angustis putata intra tertiū vel quartus
pedē a terra viridissima corticis pte mucro
ne feriat. ac fossa frequētis incitet vt ibi ma
teriā fundat q̄ reparet. Nūc autūnalis pu
tatio celebret in vitib⁹ ⁊ arboribus maxime
vbi tēperie incitamur. Hoc etiā mense cuius
oliua ceperit esse varia colligitur. ⁊ oliueta
putant. ⁊ sūmitates nimis alte recidūt. qđ
etiā in nespulis. ficis ⁊ persicis ac coctanis
est seruandū. Itē hoc mēse ponunt cōmo
de oliueta ⁊ serūt persici ossa et pini calidis
⁊ siccis regionib⁹. ⁊ omnib⁹ fere locis pru-
norū ossa. Itē hoc mēse seritur castanea plātis
ac semine. Itē calidis locis ⁊ siccis ponim⁹
plātas siluestres inserēdas pirorū ⁊ malorū
⁊ malipunici ⁊ citonij ⁊ citri ⁊ mespili. fici.
sorbi. cerasi. ⁊ morꝰ taleas ⁊ amigdali semi
na. Itē hoc mēse magne arbores trāsferūtur
locis calidis ⁊ siccis ⁊ apricis. truncatis ra
mis. illesis radicib⁹. ⁊ multo stercore ac ir-
rigationib⁹ adiuuent. Itē hoc mense mate
ries ad fabricā cedēda est cū luna decrescit.
Itē hoc mēse arietes admittunt ad oues vt
fetū primi veris fouere possit exortū. Et sil-
birci ad capras admitti debēt. Itē B mense
diuersimode capiūtur siluestres bestie. Itē
aues et pisces

¶ De agendis in mense decembris

Mense decembris

Potest seri faba. quoniā post hye
mē tantū nascet. Itē cedit optime
materia p domib⁹ ⁊ ceteris ligneis opib⁹
faciendis. Itē cedunt silue ac rami supflui
arborū. ⁊ sepes virides p igne. Itē cedūtur
pertice ⁊ cāne p vineis ⁊ parant. ⁊ sunt pa
li. ⁊ iunci similiter p vineis cedi possunt. Et
ex viminib⁹ fieri possunt corbes et caste et
cauee. multaq; alia vtensilia oportuna. et
sepes sicce. Item hoc mense diuersis inge
nijs capiunt bestie fere ⁊ precipue canibus
tempore niuiū. Itē aues auib⁹ domestica
tis et retibus diuersis ac visco

¶ Finis libri ruralium cōmodorū Laus
sit altissimo qui vivit per seculorū secula si
ne fine benedictus Amen

¶ Presens opus ruraliū cōmodorū Pe
tri de crescentijs hoc industrioso caracteri
sandi stilo ad cunctorū vtilitatē omnipotē
tis dei suffragio impressum est argentine.
Anno domini. M.cccc.lxxvj. Finitum q̄n
ta feria ante festum sancti Gregorij

dñs uerba fabricat per corporeā
speciem extrinsecus. Unde & pau
lo post subdidit. Et ecce angelus qui
loquebatur in me egrediebatur.
Saepe enim non exterius apparent
sed sicut angelici spūs uoluntatē di
prophētarum sensib; innotescunt
atque ītaeos ad sublimia subleuant
& quaeque in rebus futuris sunt
incausis origenalibus praesentia
demonstrent. Humanum nam
q; cor ipsa carnis corruptibilis pon
dere grauatum. Hinc ipsam cor
pulentiam suam quasi obicem
sustinens. interna non pene
trat. & graue exterius iacet. qui
a leua autem manum interius non
habet. Unde fit sicut dictum ē
ut prophētarum sensibus ipsa
ut est subtilitas angelicae uirtu
tis appareat. Eorum quemens
quos subtilis spūs tangit leuat ip
Et non iam pigrat turpens quae in
ima iacet. sed repleta intimis affla
tibus ad superna conscendat. atq;
inde q[uasi] de quodam rerum
uertice quae tunc se uen
turae sunt uideat.
Sed nequis in pre
dictus ta cha
riae uerbis
angeli designa tum
nomine uel patrem uel filium
uel spūm sēm purg[atorium] sit. Sed tum ter
turae sacrae consideratio quod in
ita uelociter emendat. Quem enim
quam pati [illegible] quam spūs [illegible]
Et non nisi per incarnationis suae
praedicatione filium angelum
uocat. Unde & in eisdem zach
riae uerbis aperte ostenditur:
quod in illo uere angelus id efficere
atur ut loquerētur cum dicitur.
Et ecce angelus qui loquebatur in
me egrediebatur. Stat inque
subinfert gitur. Et alius angelus
egrediebatur in occursum eius
& dixit ad eum. Loquere ad pue
rum istum dicens. Absque muro
habitabitur hierusalem. Non
est itaque dñs angelus qui mittitur
cui uerba ab angelo quae dicere
debeant iubentur. Sed quia
in conspectu conditoris angeli
ca ministeria ordinata gradu
um positione distincta sunt. ut
& pro communi felicitate bea
titudinis opificem suum simul
uidentes gaudeant. & tamen
pro dispositione dignitatis
alius alius subministret. Ad
prophētam angelus angelum
mittit. & quem secum de dō
gaudere communiter cer
cit & docet & dirigit. Et
& per superiorem [illegible]

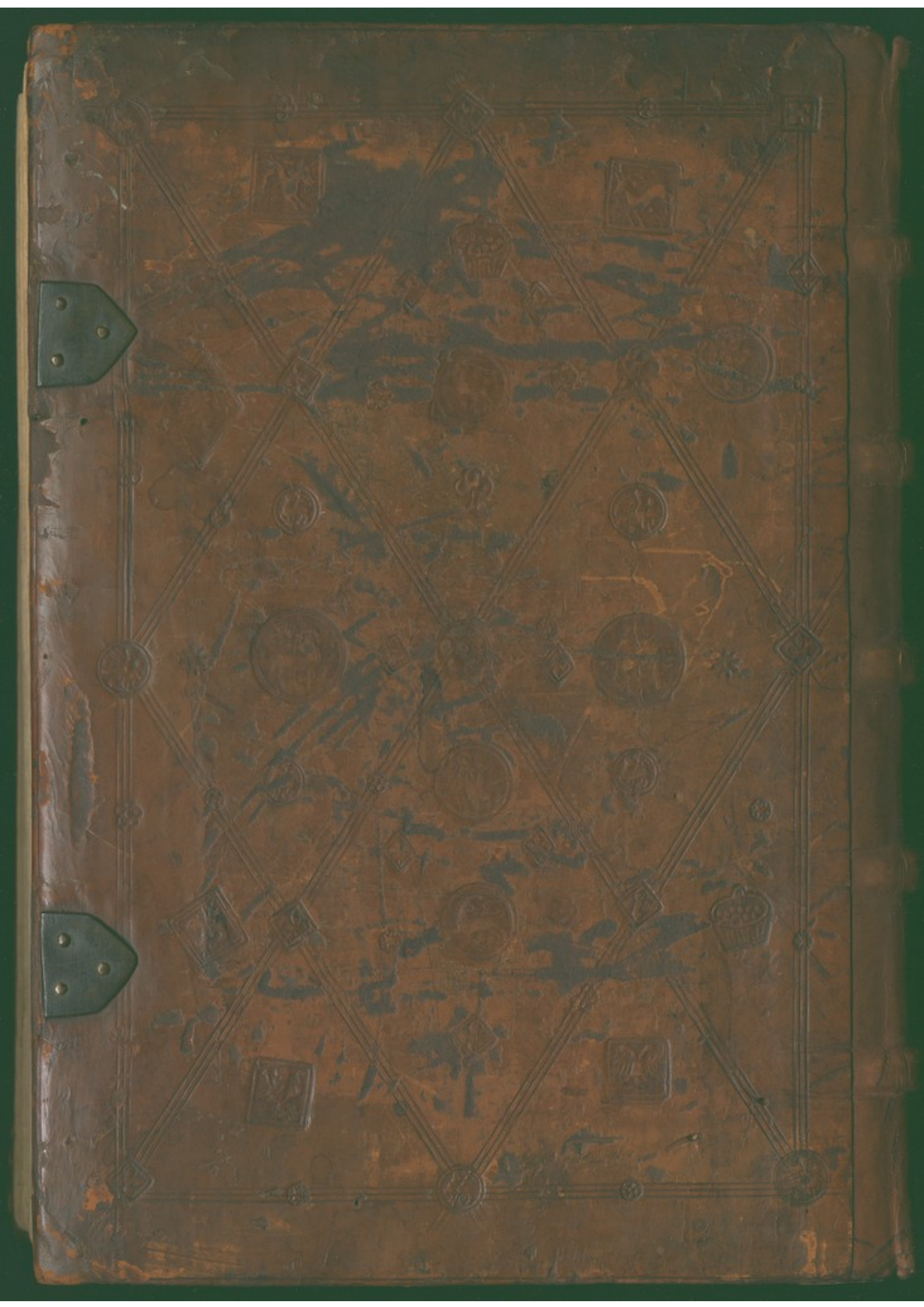

NIDER

CONSOLATORIUM
CONSCIENTIAE

1486